GENÇLİK VE RİSKLİ DAVRANIŞLAR

KONULU ESERLER BİBLİYOGRAFYASI (1910-2017)

Türkiye Gençlik Bibliyografyası Serisi-3

ARAŞTIRMA

dem

Gençlik ve Riskli Davranışlar
KONULU ESERLER BİBLİYOGRAFYASI
(1910-2017)

Türkiye Gençlik Bibliyografyası Serisi-3

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
The Center for Values Education Press

© Eserin Her Türlü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak Ensar Neşriyat'a Aittir.

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları bir Ensar Neşriyat organizasyonudur.

Proje Yürütücüsü
Doç. Dr. Ömer Miraç Yaman

Yazarlar ve Proje Araştırmacıları
Abdullah Sabit Tuna
Ali Aydın
Bilgehan Toksoy
Burak Acar
Büşra Aydın
Büşra Uygun
Emel Bedir
Hakan Karaman
Kübra Demirçin
Nezire Demir
Ömer Miraç Yaman
Rabia Aydın
Rabia Çırpanlı
Şeymanur Dönmez

Genel Koordinatör
Hulusi Yiğit

Tasarım / Mizanpaj
Nuray Yüksel

ISBN
978-605-74803-2-3

İstanbul, Kasım 2021

Para ile satılmaz.

İletişim
Değerler Eğitimi Merkezi
Süleymaniye Cad. Elmaruf Sk. No: 3 Fatih/İstanbul
Tel: 0212 512 19 90 | Faks: 0212 512 19 91
www.dem.org.tr | info@dem.org.tr

TAKDİM

Değerler Eğitimi Merkezi olarak akademik ilgi alanımıza giren konulara ilişkin araştırmalar yapmayı ve bu araştırmaları alanda çalışanların istifadesine sunmayı en önemli işimiz olarak görmekteyiz. Bu kapsamda Merkez olarak "Araştırma Projeleri" açıyor ve bu projelerde üretilen bilgiyi, araştırılan konuları açık erişimle araştırmacıların ilgisine sunuyoruz. 2016 yılında Doç. Dr. Ömer Miraç Yaman'ın yürütücülüğünde başlattığımız "Gençlik Araştırmaları Projesi"nde Türkiye'deki gençlik alanında ortaya çıkan literatürü derleyip belirlenen temalara göre analiz etmeyi hedefimize koymuştuk. Proje kapsamında görev alan yüksek lisans ve doktora öğrenciyle beraber 1910-2017 yıllarını kapsayan gençlikle ilgili kitap, makale, tez gibi eserler incelemeye alındı. Böylece yaklaşık 20 bin eser incelemesi yapılarak bu eserler aşağıdaki temalara göre disiplinlerarası bir yaklaşımla değerlendirmeye alındı:

- Gençlik, Din, Değer ve Ahlak
- Gençlik, Kişilik, Kimlik ve Benlik
- Gençlik ve Riskli Davranışlar
- Gençlik ve Okul Merkezli Çalışmalar
- Gençlik Kültürü ve Araştırmaları
- Gençlik, Siyaset ve İdeoloji

"Gençlik ve Riskli Davranışlar" başlığıyla yayınlanan bu bibliyografya, 6 temadan oluşan ***"Türkiye Gençlik Bibliyografyası Serisi"***nin üçüncü çalışması olarak karşınızdadır. Serinin diğer çalışmaları da yayınlanarak araştırmacıların istifadesine sunulacaktır.

Gençlik alanında yapılacak çalışmalara ışık tutmasını umduğumuz bu çalışma; Gençlik ve Riskli Davranışlar" alanındaki mevcut çalışmaları derlediği gibi bu temada ortaya konulan eserlerin hangi yönde yoğunlaştığını ve hangi yönlerde boşlukların olduğunu da göstermektedir. Bu çalışmanın ortaya çıkması için proje grubunu motive edici bir kararlılıkla yöneten Doç. Dr. Ömer Miraç Yaman'a; proje grubunda yer alan doktora ve yüksek lisans öğrencileri; Abdullah Sabit Tuna'ya, Ali Aydın'a, Bilgehan Toksoy'a, Burak Acar'a, Büşra Aydın'a, Büşra Uygun'a, Emel Bedir'e, Hakan Karaman'a, Kübra Demirçin'e, Nezire Demir'e, Rabia Aydın'a, Rabia Çırpanlı'ya ve Şeymanur Dönmez'e Değerler Eğitimi Merkezi adına teşekkür ederiz.

Değerler Eğitimi Merkezi

İÇİNDEKİLER

1. Giriş 11
1. Araştırmanın Yöntemi 12
2. Araştırma Süreci 13
Bölüm I: Bulgular 14
1. Eser Türlerine Göre Dağılım 15
2. Dönemsel Olarak Dağılım 16
3. Eser Türleri 17
3.1. Tez Çalışmaları ve Değerlendirme 18
3.2. Makale Çalışmaları ve Değerlendirme 25
3.3. Kitap Çalışmaları ve Değerlendirme 27
3.4. Öne Çıkan Yazarlara İlişkin Değerlendirme 28
3.5. Alt Temalara İlişkin Genel Değerlendirme 30
Bölüm II: Tematik Değerlendirmeler 33
1. "İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme" Teması 33
1.1. Tezler 36
1.2. Makaleler 57
1.3. Kitaplar 101
2. "Riskli/Problemli Davranışlar" Teması 101
2.1. Tezler 103
2.2. Makaleler 120
2.3. Kitaplar 143
3. "Saldırganlık ve Öfke" Teması 143
3.1. Tezler 146
3.2. Makaleler 208
3.3. Kitaplar 246
4. "Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı" Teması 247
4.1. Tezler 250
4.2. Makaleler 297
4.3. Kitaplar 323
5. "Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı" Teması 324
5.1. Tezler 326
5.2. Makaleler 367
5.3. Kitaplar 395
6. "Şiddet" Teması 397
6.1. Tezler 399
6.2. Makaleler 423
6.3. Kitaplar 449
7. "Diğer" Teması 454
7.1. Tezler 455
7.2. Makaleler 456
7.3. Kitaplar 458

Sonuç 459

Kaynakça 470

Veri Kaynakları 471

ÖNSÖZ

3 yıl süren meşakkatli bir araştırma hikâyesindeki yoğun emeğin ilk meyvesi olan bu çalışma ile 1910-2017 yılları arasında Türkiye'de çeşitli disiplinlerin çatısı altında yapılan gençlik çalışmaları içerisinde riskli davranışlar konulu eserlerin bir araya getirilerek gençlik alanında çalışanlara ve ilgililere rehber bir metin sunmanın mutluluğunu bize lütfettiği için Rabbimiz Tealâ'ya hamd ediyoruz.

Yaklaşık yirmi bin (20.000) künyeye erişim sağlanması ve her birinin konusuna göre kronolojik olarak tasnif edilmesinin yanı sıra künyelerin bibliyografik değerlendirilmesi büyük bir emeği ve fedakârlığı gerektirdi. Bu 3 yıllık süreçte nişan telaşıyla beraber veri girenlerimiz de oldu, düğün haftası metin yazanlarımız da oldu. Kimi zaman yorulduk, kimi zaman bunaldık, öyle zamanlar oldu ki veriler arasında kaybolduğumuzu hissettik, vazgeçmek isteyenlerimiz oldu belki ama yolda yalnız olmayışımız bizi her zaman motive etti. Evet, bu bir ekip çalışmasıydı ve birbirimize süreç boyunca verdiğimiz manevi destek ile alan yazında özgün ve öncü bir niteliğe sahip olacağını düşündüğümüz bu çalışmayı tamamlayabildik hamdolsun.

Bu yolculuğun başlamasına imkân tanıyan başta Değerler Eğitim Merkezi'ne (DEM), kıymetli çalışanlarına ve süreç boyunca desteğini her daim yanımızda hissettiğimiz, çalışmanın organize edilmesinde ve yürütülmesinde ilgi ve desteğini bizden esirgemeyen Hulusi Yiğit Beyefendi'ye teşekkür ediyoruz. Tabi böylesine kapsamlı bir çalışmanın şu an isimlerini yazamadığımız ama teşekkürü borç bildiğimiz başka destekçileri de var ki onlar da bu çalışmanın neticelenmiş olmasını sıcak bir tebessüm ile karşılayacaklardır inşallah.

Çaba bizden, Tevfik Allah (c.c.)'tandır.

Tüm Ekip Adına

Doç. Dr. Ömer Miraç Yaman

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Yıllık Dönemlere Göre Eser Dağılımları 16
Grafik 2: Yıllık Dönemlere Göre Eser Türlerinin Sayısal Dağılımları 17
Grafik 3: Eser Türlerine Göre Dağılım (870 18
Grafik 4: Tezlerin Düzeylerine Göre Dağılımı (331) 19
Grafik 5: Tezlerin Düzeylerine Göre Dönemsel Dağılımı 20
Grafik 6: Temalarına ve Düzeylerine Göre Tezlerin Dağılımı 21
Grafik 7: Anabilim Dallarına Göre Tezlerin Dağılımı 22
Grafik 8: Üniversitelere Göre Tezlerin Dönemsel Dağılımı 24
Grafik 9: Tez Danışmanlarına Göre Dağılım 25
Grafik 10: Yayın Yerine Göre Makale Türü (505) 25
Grafik 11: Makalelerin Yayın Yerine Göre Dönemsel Dağılımı 26
Grafik 12: Akademik Dergilerin Yayın Sayısına Göre Dağılımları 27
Grafik 13: Öne Çıkan Yayınevleri ve Dönemsel Dağılıma Göre Eser Sayıları 28
Grafik 14: Yazarların Eser Türlerine Göre Dağılımı 29
Grafik 15: Tematik Olarak Eser Dağılımı 30
Grafik 16: Alt Temalara Göre Eser Türlerinin Dağılımı 31
Grafik 17: Alt Temaların Dönemlere Göre Dağılımı 33
Grafik 18: "İntihar" Teması (170) 34
Grafik 19: "İntihar" Temasının Yayın Dönemsel Dağılımı 35
Grafik 20: "Riskli/Problemli Davranışlar" Teması (77) 102
Grafik 21: "Riskli/Problemli Davranışlar" Temasının Dönemsel Dağılımı 103
Grafik 22: "Saldırganlık ve Öfke" Teması (193) 143
Grafik 23: "Saldırganlık ve Öfke" Temasının Dönemsel Dağılımı 145
Grafik 24: "Siber Zorbalık" Teması (142) 248
Grafik 25: "Siber Zorbalık" Temasının Dönemsel Dağılımı 249
Grafik 26: "Akran Zorbalığı" Teması (140) 324
Grafik 27: "Akran Zorbalığı" Temasının Dönemsel Dağılımı 326
Grafik 28: "Şiddet" Teması (133) 397
Grafik 29:"Şiddet" Temasının Dönemsel Dağılımı 398
Grafik 30: "Diğer" Teması (15) 455

Giriş

Toplumlara, tarihsel dönemlere ve kişilere göre farklı özellikler gösterebilen gençlik dönemi, bireyin birçok açıdan gelişim, değişim ve etkileşim yaşadığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Rollerin keşfedildiği ve sınandığı bir geçiş niteliği taşıyan bu dönem, hayatın diğer gelişim evrelerine kıyasla arayış ve çatışmaların yoğun olarak yaşandığı hareketli bir evredir. Yine bu dönem hayatın geri kalan dönemlerini şekillendiren bir geçiş evresi olarak kabul edilmesi bakımından da oldukça önemlidir. Ayrıca bu süreçte yaşanan fiziksel, bilişsel ve duygusal süreçlerin hızı ve yoğunluğu, gençlerin gelişim serüvenlerini şekillendirmekle birlikte yaşamlarındaki birçok soruna da kaynaklık etmektedir. Dolayısıyla gençlik döneminde bireylerin karşılaşması muhtemel sorunlarına yönelik çeşitli düzeylerde yürütülen her çalışma, gençliğin ve gençlik döneminin anlaşılmasına yardımcı olmakta; sorunların çözümüne katkı sunma potansiyelini barındırmaktadır. Bu çalışmada, 1923-2017 yılları arasında Türkiye'de çeşitli disiplinlerin çatısı altında yapılan gençlik çalışmaları bir araya getirilmiştir. Bu derleme sürecinde gençliğe ilişkin meseleler olabildiğince kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Dolayısıyla bu çalışmayla birlikte Türkiye'de gençlik alanına ilişkin çalışmaları bir araya getirerek gençlik çalışmaları literatürünün detaylı bir fotoğrafını çekmek ve bibliyografik değerlendirmeler ışığında gençlik alanında çalışanlara rehber bir metin sunmak hedeflenmiştir.

Gençlik Araştırmaları Projesi 1910-2017 yılları arasındaki bir asırdan uzun olan süreçte Türkiye'de gençliğe ve gençlere yönelik verilen eserler üzerinden alana ilişkin geniş bibliyografik okuma yapmayı hedefleyen bir araştırma projesidir. Değerler Eğitim Merkezi'nin (DEM) çatısı altında, Doç. Dr. Ömer Miraç Yaman danışmanlığında yürütülen bu projede Türkiye'de gençlik alanına ilişkin değerler, eğilimler, sorunlar, hizmetler ve politikalar üzerine hazırlanan literatür derlenmiş; bu literatür disiplinler arası bir bakışla detaylı bir okuma sürecinden geçirilmiş ve yorumlanmış; son aşamada alana ilişkin yürütülecek gelecek çalışmalara rehberlik edebilecek düzeyde bir veri bankası oluşturulmuştur. Ocak 2016 döneminde başlayan araştırmanın veri toplama süreci 2018 yılının ilk yarıyılında sona ermiştir. Tüm araştırma süresince yaklaşık 12100 makale, 4400 tez ve 2900 kitap künyesine ulaşılmıştır.

Yaklaşık üç yıl süren proje kapsamında hem daha etkili yol alınabilmesi hem de ulaşılan verilerin sağlıklı bir şekilde tasnif edilebilmesi için temelde 2 metot benimsenmiştir. Bu metotlardan ilki eserlerin tez, makale ve kitap olarak üç eser türünde tasnif edilmesi ve her bir türdeki eserlerin yayın yılına göre kronolojik olarak sıralanmasıdır. Bir diğeri ise tespit edilen eserlerin tematik olarak tasnif edilmesidir.

Hiç şüphe yok ki 19.000'den fazla künyeye erişim sağlanması ve her birinin konusuna göre tasnif edilmesi büyük bir emeğin ürünü olarak tamamlanmıştır. Çalışma sonunda bilim insanlarına, gençlik çalışanlarına ve ilgililere gençliğe dair incelemek istedikleri spesifik konulara ilişkin tüm eserlere bir arada, sistematik ve kolay ulaşma fırsatını sunma heyecanı bu meşakkatli süreçte görev alan araştırmacıların en büyük motivasyonu olmuştur. Bunun yanında gençlik literatüründe alana ilişkin verilen eserleri böylesine kapsamlı ve sistematik biçimde derleyen ve sunan herhangi bir çalışmanın olmayışı, bu çalışmayı alanyazında özgün ve öncü bir niteliğe eriştirmektedir.

1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, betimleyici tarzda hazırlanmış bibliyografik bir çalışmadır. Bibliyografya çalışmaları, sınırları belirlenmiş konulara ilişkin hali hazırdaki literatürün keşfedilmesini ve ulaşılan verilerin nicel, nitel ya da her iki tarzda yorumlanmasını içerir. Böylesi çalışmalar en temelde diğer araştırmacıların çalışmalarını ve söylemlerini bir araya getirmek, önceden yapılmış bilimsel çalışmalara eleştiri geliştirmek, konular arasında ilişki kurmak ve bir alana ilişkin temel konuları tanımlamak amacıyla yürütülmektedir.[1] Bu çalışma, ifade edilen noktaların hepsini çeşitli düzeylerde içermektedir.

Veri toplama araçlarına bakıldığında web tabanlı tarama ve kütüphane ortamlarında tarama olmak üzere iki tür veri toplama metodu kullanılmıştır. İnternet tabanlı taramalar kütüphane katalogları, dergi arşivleri ve akademik arama motorları üzerinden yapılmışken kütüphane ortamındaki taramalar için birçok üniversite ve devlet kütüphanesi ziyaret edilmiştir. Verilerin toplandığı tüm kaynaklar eser sonunda listelenmiştir. Verilerin derlenmesi sürecinde nicel yaklaşım öne çıksa da verilerin analizinde nicel ve nitel perspektif birlikte yürütülmüştür. Bu anlamda eserlerde eser türü, yayın yılı, yayın türü, yayın yeri ve yazarı gibi değişkenler çerçevesinde nicel analizler yürütülmüşken tematik olarak tasniflerin yapılması ve her alt temanın içinde yer alan eserlerin konularına göre incelenmesi çalışmanın nitel analiz kısmını oluşturmuştur. Her ne kadar veriler görüşme formları aracılığıyla toplanmamış olsa da ön bir tasnifin yapılması ve devam eden süreçte yapılan gözlemler ve edinilen deneyimler çerçevesinde temaların yeniden düzenlenmesi açısından çalışmanın analiz yöntemi, nitel tekniklerden betimsel analizle büyük oranda benzeşmektedir. Nitekim tüm çalışma süresince betimsel analiz yönteminin ön gördüğü araştırma aşamaları tecrübe edilmiştir. Bu anlamda veriler derlenmeden önce yapılan ön çalışma neticesinde veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuş; ilk veriler bu çerçeve etrafında düzenlenmiş; sonrasında ilgili değişiklikler eklenmiş ve böylece verilerin tematik dağılımı son halini almış; son çerçeveye göre veriler analiz edilmiş ve çeşitli değişkenlerle ilişkili olarak ortaya konulmuştur.[2]

Verilerin derlenmesi ve değerlendirilmesi sürecine dair okuyucunun hatırda tutması gereken iki önemli noktayı ifade etmekte fayda bulunmaktadır. İlk olarak bu metin Türkiye'de gençlik alanına dair üretilmiş metinleri derlemeyi hedefleyen bir projenin ilk kitabıdır. Yani gençlik alanına dair yürütülen geniş bir araştırmanın yalnızca bir kategorisini içermektedir. Bu araştırma süresince derlenen künyelerin tematik olarak hangi kategoride yer alacağına dair karar, bir yöntem tercihi olarak araştırmacının inisiyatifine bırakılmıştır. Nitekim bibliyografik okuma, araştırmacının öznel yaklaşımını sergilemesine fırsat tanımaktadır. Bu anlayışla, belirlenen alt temalar arasında birden çok temayla ilişkili olabilecek kimi eserlerin nihai olarak hangi kapsamda değerlendirileceği kararı araştırmacıya bırakılmıştır. Bu anlamda okuyucular kimi eserlerin yanlış tema altında tasnif edildiğini ya da birden çok temayla ilişkili olduğunu düşünebilir. Ancak bu noktada öznel bir okuma yapıldığının ve eserlerin hangi temaya uygun olduğunun araştırmacının tercihine bağlı olarak belirlendiğinin bilinmesi, başka bir araştırmacı tarafından farklı bir yaklaşım sergilenebileceği ve daha farklı tematik ayrımların geliştirilebileceğinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Diğer yandan metnin yazımına, belirlenen çerçeve kapsamında ilk künyelerin derlenmesi aşamasından sonra geçilmiştir. Yani ilk veriler derlenirken herhangi bir tema özelinde tarama yapılmamış; bunun yerine künyenin projenin kapsamına

1 Cooper, 2010; Akt: Creswell, 2016.

2 Yıldırım ve Şimşek, 2008.

uygun olarak gençlik alanıyla ilişkili olup olmadığı öncelenmiştir. Dolayısıyla bu temada derlenen künyelerin tespit edilmesi, temaya ilişkin özel bir tarama sürecini içermemektedir. Bu açıdan çalışma, belirlenen ilk eserlerin tematik tasnifinden sonra oluşan tablonun değerlendirilmesi olarak kabul edilmelidir. Bu kabul, varsa bu çalışmada ele alınması gerekirken eksik kalan kimi eserlerin neden bu çalışmada yer al(a)mamış olmasını açıklamaya yardımcı olacaktır.

2. Araştırma Süreci

"Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası" hazırlanırken 1900 yılından 2017 yılına değin kitap, makale ve tez türünde ortaya konan tüm eserlerin listelenmesi hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle eserlerin taranacağı kaynaklar belirlenmiştir. Kaynaklar arasında üniversite kütüphaneleri başta olmak üzere Türkiye'de önde gelen kütüphaneler, veri tabanları, akademik arama motorları ve arşivler ile alanında uzman dergiler gözden geçirilerek, literatüre kazandırılmış tüm eserlere ulaşılmaya gayret edilmiştir.

Çalışmanın başında gençlik çalışmalarını keşfetme yolculuğuna kılavuzluk edecek bazı anahtar kavramlar tespit edilmiş, böylece çalışmanın ana hattını teşkil edecek bir kavram haritası hazırlanmıştır. Bu kapsamda Genç, Ergen, Adölesan, Lise, Üniversite, Öğrenci, Okul, Arkadaşlık, Akran İlişkileri, Flört, Nesil, Kuşak, Kuşak Çatışması gibi kavramları ve türevlerini merkeze alan geniş kapsamlı bir tarama yapılmıştır. Yapılan tarama neticesinde 19.000'nin üzerinde veriye ulaşılmış; bu veriler daha öncesinde belirlenen kategoriler altına kronolojik olarak yerleştirilmiştir.

Veri taraması yapılmadan önce Ömer Miraç Yaman'ın 2010 yılında hazırladığı ve bu çalışmanın çıkış noktası olarak belirlenen "Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010" isimli çalışması referans alınarak, eserlerin tasnif edileceği kategori adları belirlenmiştir. Süreç içerisinde de eserler tarandıkça tematik ayrımın daha sağlıklı yapılması ve ilgililere daha iyi veri hizmeti sunulabilmesi adına yeni kategoriler eklenmiş; mevcut kategorilerin kapsamında değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklikler için de öncelikle künyeler konu bazlı taranmıştır. Tarama sırasında her bir künyenin içeriğine bakılarak öne çıkan alt başlıklar/kavramlar kısaca not edilmiş; not edilen yaklaşık 3500 alt başlık/kavram arasından, kategori isminin kapsamına katkı sunacağı düşünülenler seçilmiş ve kategori adına eklenmiştir. Bu işlemin sonucunda elde edilen 3500 alt başlıktan faydalanılarak 23 farklı kategori oluşturulmuştur. Bu 23 kategori, ilişkili olan konuları ifade edecek ve kendi aralarında gruplanan alt başlıkları en kapsamlı düzeyde temsil edecek şekilde isimlendirilmiştir.

Verilerin toplanma aşamasında da yine araştırma sürecini zorlayan kimi durumlar söz konusu olmuştur. Araştırma sürecinde karşılaşılan bu zorlukların ifade edilmesi, ileride yapılacak benzer çalışmalar için yönlendirici bir nitelik sunabileceği için tarafımızca kıymetli görülmektedir. Bunlardan ilki olarak bazı kitapların arka kapak yazılarına ulaşılamaması ifade edilebilmektedir. Arka kapak yazısına erişilemeyen kitapların bir kısmı eski yayın tarihli kitaplar olduğu için bu durum olağan karşılanmıştır. Ancak yeni yayın kitaplarında arka kapak yazılarının olmaması veya olanların bir kısmının internet ortamında erişime açık olmaması süreci zorlaştıran başka etken olmuştur. Maalesef yayın evlerinin birçoğunun kendi yayın evlerinden çıkan kitapların dahi arka kapak yazılarını internet sayfalarında yer vermemeleri bu süreçte önemli bir dezavantaj teşkil etmiştir. Diğer yandan internet ortamında bilgisine ulaşılamayan kitaplar için kütüphaneler birçok kez ziyaret

edilmiştir. Bu süreçte "Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde" incelemek için talep edilen kitapların aynı anda çoklu olarak temin edilmemesi, ön görülen kütüphane çalışmaları sürecini önemli oranda uzatmıştır. Ayrıca kitabın herhangi bir sayfasının fotoğrafının çekilmesine izin verilmediği halde istenilen her sayfanın fotokopisinin çekilmesine müsaade edilmesi araştırma sürecini beklenmedik şekilde uzatmıştır. Ancak bu süreçteki dezavantaj "scanpen" aracılığıyla kitap arka kapak yazılarının bilgisayar ortamına aktarılması suretiyle aşılmaya çalışılmıştır. Bu işlem yapılırken de pvc benzeri ürünlerle kaplanan kitaplarda oldukça zorluk yaşanmıştır.

Bu süreçte karşılaşılan bir başka zorluk alanı ise yazarlar ile ilgili olmuştur. Akademisyenlerin birçoğunun öz geçmişlerinin güncel olmayışı, güncel olanlarda ise kaleme aldıkları tüm eserlere yer verilmemiş olması derleme sürecini zorlaştırmıştır. Bunun yanı sıra aynı makalenin birden çok dergide basılmış olması süreç içerisinde eserlere karşı şüpheci bir bakışın gelişmesine sebep olmuştur. Başlangıçta dergi adının hatalı olabileceği ve derleme aşamasında bir sorunun olabileceği düşünülse de mükerrer kontrollerin ardından ortaya çıkan manzara dergi isimlerinde bir hata olmadığını ve makalelerin aynı isimle farklı dergilerde basılmış olduğunu göstermiştir. Yazarların farklı eserlerde farklı isimler kullanması da süreci zorlaştıran bir diğer etmendir. Kimi zaman ilk isimleriyle kimi zaman ikinci isimleriyle kimi zamanda her iki ismini kullanarak yayın yaptıkları için derleme sırasında doğru yazar adına ulaşmak kimi zaman zor olmuştur.

Son olarak kütüphanelerde internet olmayışı da bu araştırma sürecini zorlaştıran bir başka etmendir. Makale ve yazar isimlerinin yazılışlarında herhangi bir standart olmaması makalelerin künye girişleri sırasında ciddi teknik zorluklar yaşanmasına yol açmıştır. Kaynakçalarda yer almasına rağmen hiçbir şekilde ulaşılamayan kitaplar ve makaleler; makale pdfleri için birçok sitenin üyelik istemesi de yaşanan başlıca zorluklardan olmuştur.

Sonuç olarak; Osmanlı Devleti'nin son döneminden Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca 1900'den 2017'e kadarki sürede akademide ve akademi dışında yayınlanmış gençlik çalışmaların derlenmesiyle halihazırda elinizde bulundurduğunuz bu bibliyografya çalışması oluştu. Bu çalışma, gençliği daha iyi anlamak, onların sorunlarına çözüm üretebilmek ve gerekli gençlik politikalarının oluşumuna katkı sunmak adına gençlik incelemelerine hız kazandırma, araştırmacıların yazılı kaynaklardan kolayca istifade edebilmelerini sağlama, Türkiye'de yapılan ve yapılması planlanan gençlik çalışmalarına nicelik ve nitelik açısından destek sağlama bakımından önemlidir. Her ne kadar yukarıda bahsedilen sınırlılıklardan ötürü literatürün tamamının dahil edildiği iddiası taşınmasa da gençliğe dair çalışma yapmak isteyen araştırmacıların mevcut kaynakların büyük çoğunluğuna dair tematik ve sistematik bilgiye bu bibliyografya sayesinde ulaşabileceği düşünülmektedir.

Bölüm I: Bulgular

Bir kavram olarak "riskli davranış" ifadesi literatürde farklı anlamlara işaret etmektedir. Ortaya konulan bu çalışma ile de görülmüştür ki, davranışı riskli bir eylem olarak gösteren nedenler, tanımsal farklılıkların ve bakış açılarının birer sonucudur. Örneğin bir eylemin farklı disiplinlerce ele alınması ve açıklanması tanımsal farklılıklara neden olabilmektedir. Nitekim akademik literatürde riskli davranış biçimini yaygın şekilde karşılayan iki farklı kavramsal yaklaşımın varlığı göze çarpmaktadır. Bunlardan biri sağlık alanında ele alınan riskli davranışlar bir diğeri ise sosyal alanda ele

alınan riskli davranışlardır. Sağlık alanında ele alınan riskli davranışlar; fizyolojik ve biyolojik hastalıklar, koruyucu ve önleyici etmenler, cinsel davranış ve cinsel sağlık, madde kullanım davranışı çerçevesinde araştırmalara konu olmuştur. Riskli davranışları sosyal boyutta ele alan çalışmaların ise antisosyal, intihar, şiddet, saldırganlık ve öfke, okul merkezli akran zorbalığı, internet kullanımı, oyun bağımlılığı ve madde kullanım davranışlarını konu edindiği görülmektedir. Dolayısıyla tanımsal düzlem içerisinde düşünüldüğünde bu bibliyografik eserin düşünsel arka planı olarak riskli davranışların sosyal boyutu tercih edilmiştir. Ergenlik veya gençlik döneminde bulunan bir bireyin sorumlusu ya da mağduru olarak karşılaştığı ya da karşılaşması muhtemel riskli davranışları psikososyal açıdan ele alan çalışmaların bir araya getirilmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın bir başka hedefi ise gençlik ve riskli davranış ilişkisinin dönemsel olarak analiz edilmesini sağlamaktır. 1910-2017 yılları arasını kapsayan kronolojik dönem Türkiye tarihinin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel hareketlilikleri göz önünde bulundurularak gençlik dönemi ile ilişkisi çerçevesinde yeniden yorumlanmış ve araştırmacı tarafından belirlenen alt dönemlere ayrılmıştır. Cumhuriyet öncesi ve sonrası gençlik alanında kaleme alınmış akademik eserlerin karşılaştırılmasına imkân sağlayacağı düşünülerek 1910-1959 yılları arası ilk dönem olarak belirlenmiştir. 1960'lı yıllarda gençliğin politik ve siyasi bir hareketin öznesi olarak konu edinilmiş olması ve 1980'li yılların siyasal ve sosyolojik değişiminin hazırlık sürecini içermesi göz önünde bulundurularak 1960-1979 yılları arası ikinci dönem olarak belirlenmiştir. 1980 ve 1999 yılları arası ise gençliğin siyasal ve sosyal gerilimlerin birer aracı haline dönüştürülmesiyle riskli davranışlara açık hale gelmesinin, Yüksek Öğretim Kurumu'nun kurulmasının, işsizlik, göç ve eğitim alanlarında yaşanılan sorunların gençlik ile ilişkisini ve gençlik literatürünü nasıl etkilediğinin incelenebileceği bir dönem olma özelliği taşımaktadır. Akademik literatüre konu olan gençlik, asıl yenilenmeyi 2000 yılı sonrasındaki dönemde yaşamıştır. Gençlik; sosyal medyada, üniversitelerde, sivil toplum kuruluşları içerisinde, iktisadi sorunlarda, sosyal olaylarda, popüler kültürün içerisinde kendine çok geniş bir alan bulmuştur. Bu alan gençliğe kendini daha fazla ifade imkânı sağlamasının yanında görünürlüğünün artmasına da olanak tanımıştır. Gençliğin böylesi geniş bir yelpazede görünürlüğünün ve etkinliğinin artması riskli davranışlara daha açık bir kitlenin de meydana gelmesine neden olmuş ve bu durum akademik çalışmaları ve literatürü de çeşitlendirmiştir. Bu çeşitlilik dikkate alınarak 2000-2009 ve 2010-2017 dönemlerinin gençlik çalışmaları açısından ayrı ayrı ele alınması daha uygun görülmüştür. Sonuç olarak gençlik ve riskli davranışlar ilişkisini konu alan akademik çalışmaların 1910-1959, 1960-1979, 1980-1999, 2000-2009 ve 2010-2017 yılları arasını kapsayacak şekilde beş dönem olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

1. Eser Türlerine Göre Dağılım

"Gençlik ve Riskli Davranışlar" konulu 505'i makale, 331'i tez ve 34'ü kitap olmak üzere toplam 870 adet akademik esere ulaşılmıştır. Eserler tür, yıl, yazar, yayın yeri, anabilim dalları, temalar gibi değişkenler doğrultusunda incelenmiştir. Ayrıca makale, tez ve kitaplar kendi türleri içerisinde ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bununla birlikte belirli kriterler göz önünde bulundurularak gençliğin riskli davranış alanları belirlenmiş ve yedi tema içerisinde ele alınmıştır. Bu başlıklar şunlardır:

a) Saldırganlık ve Öfke
b) İntihar/ Özkıyım/ Kendine Zarar Verme
c) Şiddet

d) Akran Zorbalığı/ Baskısı/ Şiddeti/ Saldırganlığı

e) Siber Zorbalık/ Şiddet/ Saldırı

f) Riskli/ Problemli Davranışlar

g) Diğer

Bu başlıklar belirlendikten sonra her tema kendi içerisinde ayrıca değerlendirilmiş ve çalışmaların künyeleri mevcut temalar içerisine tasnif edilmiştir. Herhangi bir tema altında tasnif edilmeyen eserler ise *"Diğer"* kategorisi altında bir araya getirilmiştir. Madde kullanımı davranışı her ne kadar riskli davranışlar içerisinde olması beklenmekteyse de ayrı bir çalışma olarak planlandığı için bu eserin kapsamı içerisine dahil edilmemiştir. Bir diğer husus eserlerin dahil edileceği temaların belirlenmesi noktasında yaşanmıştır. Kimi zaman eserlerin içeriğinden kimi zaman ise eserlere dair veri eksikliğinden kaynaklı olarak bir çalışmanın iki veya daha fazla temaya uygun düşebileceği durumlarla karşılaşılmıştır. Dolayısıyla belirlenen alt temalara eserlerin tasnif edilmesi araştırmacının inisiyatifiyle gerçekleşmiştir. Okuyucu ve araştırmacıların bir eserin yalnızca bir tema altında tasnif edildiği birden çok temada yer almadığı hususunu bu bağlam içerisinde göz önünde bulundurması gerekmektedir.

2. Dönemsel Olarak Dağılım

"Gençlik ve Riskli Davranışlar" konulu eserlerin dönemsel dağılımı incelendiğinde bu konuya ilişkin eserlerin dönemsel olarak periyodik bir şekilde artış gösterdiği görülmektedir. Nitekim 1910-1979 yılları arasındaki yaklaşık 60 yıllık süreçte yalnızca on (10) eser kaleme alınmışken; 1980-1999 arasındaki 20 yıllık süreçte yayınlanan eser sayısı altmış üçe (63) ulaşmıştır. Özellikle 2000-2009 yılları arası süreçte ise gençlik ve riskli davranışlar konulu eserlerin üretiminde 301 eserle belirgin bir artış dikkati çekmektedir. Bu belirgin artış dört yüz doksan beş (495) eser ile 2010-2017 yıllarını kapsayan dönemde de devam etmiştir. Sonuç olarak 2000-2017 yılları arasındaki iki dönemde üretilen eserler cumhuriyet döneminde üretilen eserlerin yaklaşık %91'ine karşılık gelmektedir.

Grafik 1: Yıllık Dönemlere Göre Eser Dağılımları (870)

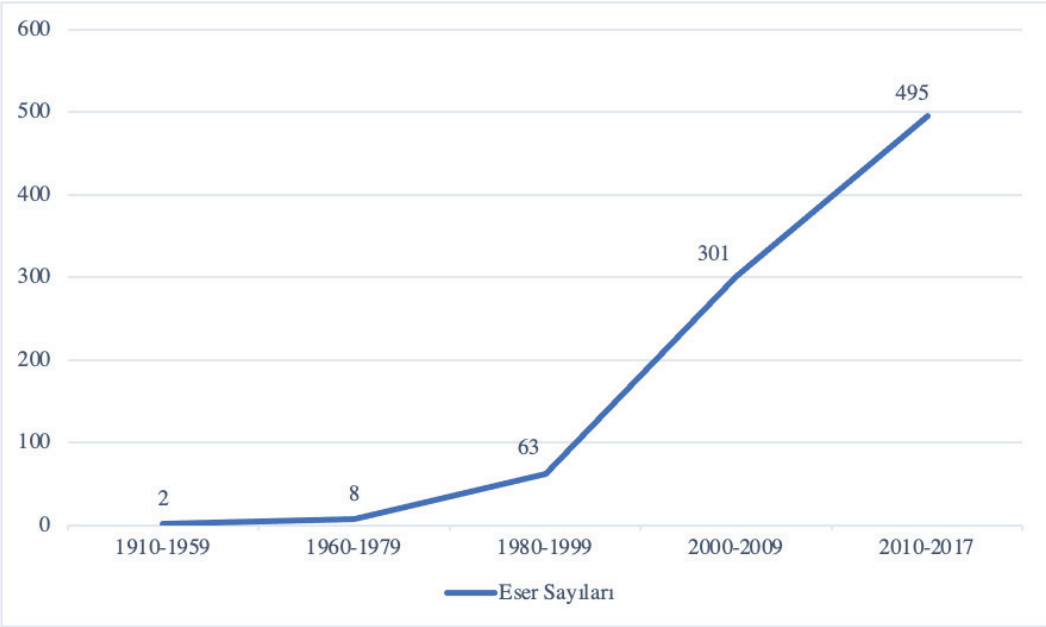

Yıllara göre eser türlerinin sayısal dağılımlarında da her bir tür için doğrusal bir artışın olduğu görülmektedir. 1910-1979 yıllarını kapsayan dönemde üretilen on (10) eserin altısı (6) makale çalışması iken dördü (4) kitap çalışmasıdır. İlk tez çalışmasını (1987) da içeren 1980-1999 yılları arasında kitap sayısındaki durağanlığın aksine makale ve tez çalışmalarında anlamlı bir artışın meydana geldiği görülmektedir. Öyle ki bu dönemde otuz yedi (37) makale, yirmi üç (23) tez ve üç (3) kitap çalışması üretilmiştir. Son iki dönemde ise üretilen tez çalışmaları farklılık göstermekle birlikte (2000-2009:120, 2010-2017:188) asıl ciddi farklılık makale türünde görülmüştür. 2000-2009 yılları arasında üretilen yüz yetmiş (170) makale çalışması 2010-2017 yılları arasında iki yüz doksan ikiye (292) yükselmiştir. Kitap çalışmalarının oransal açıdan sınırlı kalmış olmasının son iki dönemde de devam ettiği görülmektedir. Cumhuriyet tarihi boyunca ortaya konulan otuz dört (34) adet kitap çalışmasının yaklaşık %78'i (26 eser) son 17 yılda üretilebilmiştir. Bir (1) kitabın ise yayın yılı tespit edilemediğinden yıllık grafikte gösterilememiştir.

Grafik 2: Yıllık Dönemlere Göre Eser Türlerinin Sayısal Dağılımları

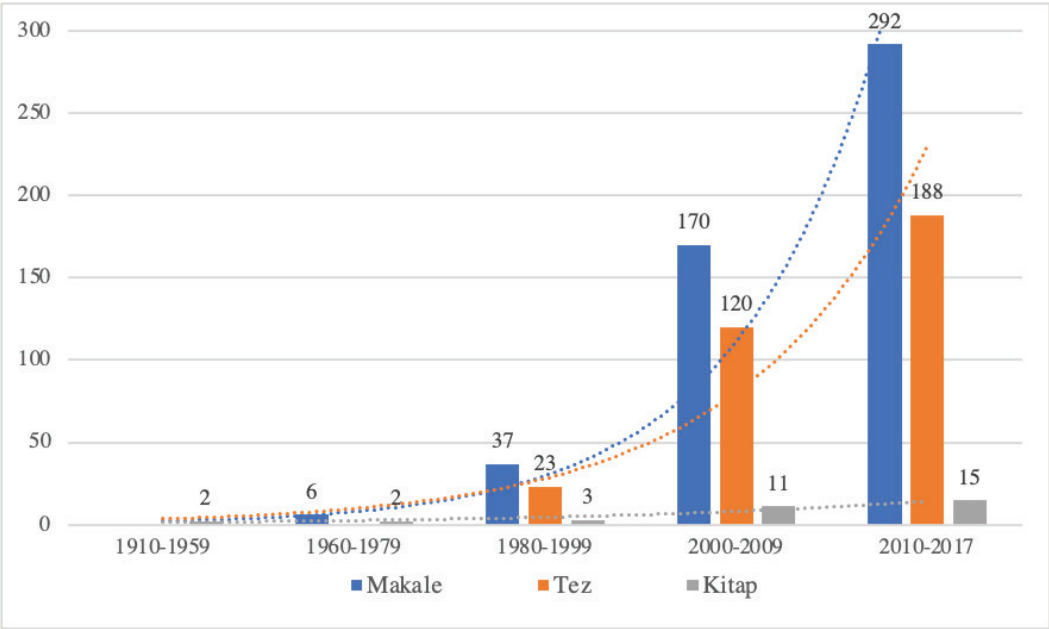

3. Eser Türleri

1910-2017 yılları arasını kapsayan ve *"Gençlik ve Riskli Davranışlar"* alanında toplam 870 esere ulaşılmıştır. Eser türünde en çok üretilen yayın çeşitlerinin sırasıyla makale (505), tez (331) ve kitap (34) olarak belirlenmiştir. Toplam yayınlar arasında en çok tercih edilen yayın türü olan makaleler tüm eserlerin %58'ini oluştururken kitaplar %4 ile en az ulaşılan yayın türü olmuştur.

Grafik 3: Eser Türlerine Göre Dağılım (870)

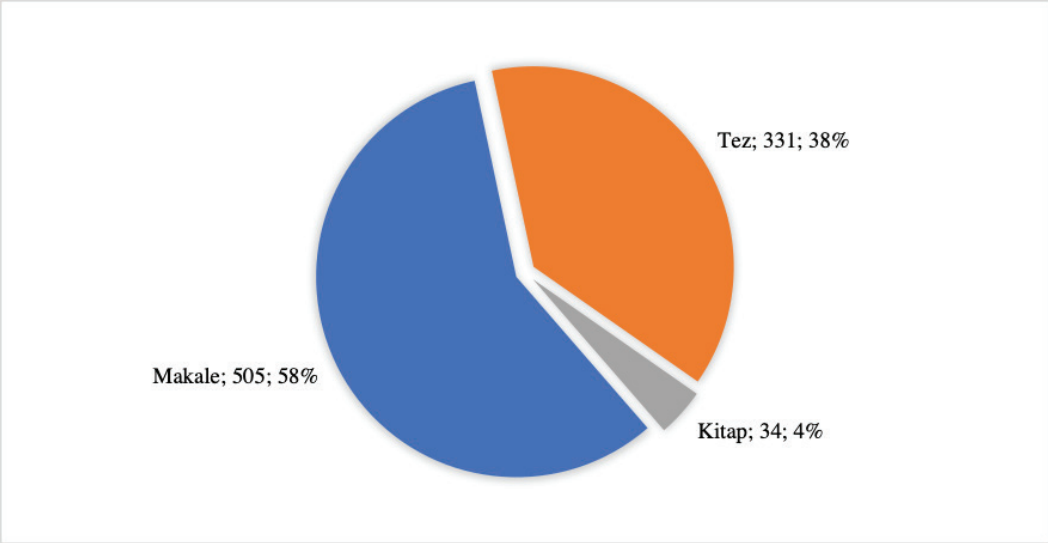

3.1. Tez Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Tez çalışmaları, belirli bir alanda ortaya konulan çalışmaların uzmanlık seviyesini göstermesine imkân tanıyan en önemli araçtır. Özellikle doktora tezleri akademik çalışmaların derinlemesine yapıldığı ve uzmanlığın en önemli aşaması olarak kabul edildiği çalışma türüdür. Bir alanda doktora tezi olarak yapılan çalışmaların niceliksel varlığı o alanda yapılan çalışmaların niteliğini ve akademik literatür içerisindeki özgül ağırlığını göstermektedir. Diğer bir taraftan bir alanda yapılan doktora tezlerinin sayısı aynı oranda o alanda uzmanlığını yapmış ve çalışmalarını sürdüren akademisyenlerin varlığına da işaret etmektedir ki böylesi bir durum yapılan çalışmaların niteliği ile doğrudan ilişkili olabilmektedir. Bu beklentiler ışığında gençlik ve riskli davranışlar konusunda yapılan tez çalışmaları incelendiğinde tezlerin %80'inin yüksek lisans düzeyinde kaldığı görülmektedir. Daha açık bir ifadeyle üç yüz otuz bir (331) tez çalışmasının iki yüz altmış üçü (263) yüksek lisans, kırk sekizi (48) doktora, yirmisi (20) ise tıpta uzmanlık düzeyindedir. Yukarıda değinildiği üzere bu alanda yapılmış doktora çalışmalarının %14 seviyesinde kalmış olması bu alana yönelik uzmanlık gerektiren çalışmaların ve akademisyenlerin sınırlı kaldığını göstermektedir. Yüksek lisans tezleri ise akademik derinliğin gelişmesinden ziyade araştırmacının alan literatürüne hakimiyetini yansıtan, özgün akademik içerik, beklenti ve kalitesinin nispeten daha düşük kaldığı türlerdir. Bu anlamda bakıldığından gençlik ve riskli davranışlar konulu olarak üretilen tezlerde özgün akademik içerikten ziyade daha çok yansıtıcı çalışmaların yer aldığı söylenebilir.

Grafik 4: Tezlerin Düzeylerine Göre Dağılımı (331)

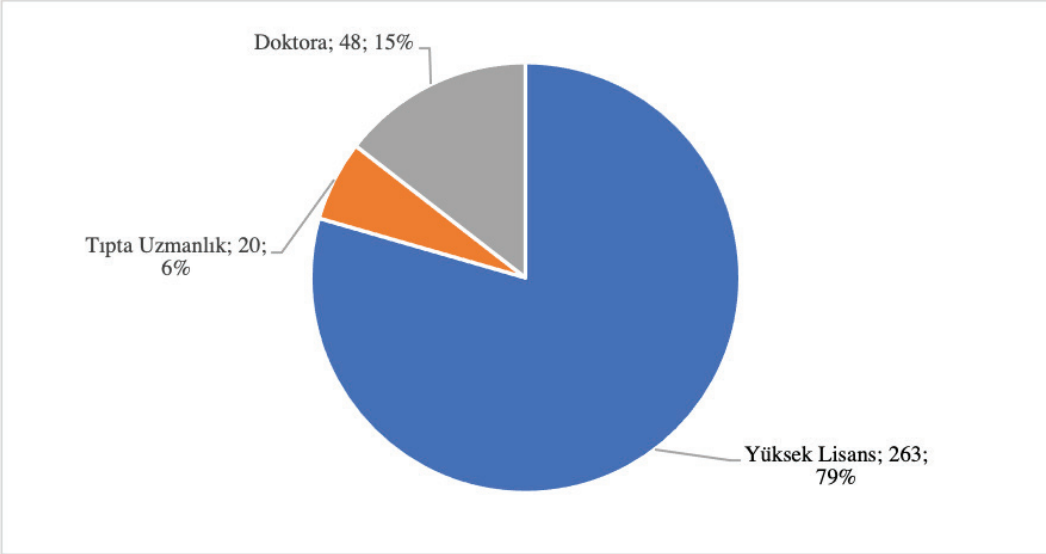

Tez türlerinin dönemsel dağılımının incelenmesi akademik eğitim düzeyinin alana dair eğilimini göstermesine imkân sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede yıllara göre tez çalışmaları incelendiğinde 1985 yılı öncesinde üretilmiş herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. İlk doktora ve tıpta uzmanlık tezi çalışmaları ise ancak 1991-1995 yılları arası dönemde kaleme alınabilmiştir. 1996-2000 yılları arasında yüksek lisans çalışmaları görece bir artış gösterse de en ciddi artış 2000 yılı sonrasında gerçekleşmiştir. Öyle ki iki yüz altmış dört (264) yüksek lisans çalışmasının iki yüz kırk ikisi (242) 2000 sonrası döneme aittir. Yüksek lisans çalışmalarında görülen hızlı yükseliş ivmesi doktora ve tıpta uzmanlık tezi çalışmalarında görülmemektedir. 2001-2005 yılları arasında dokuz (9) olan doktora çalışması sayısı 2006-2010 yılları arasında on beşe (15), 2010 yılı sonrası dönemde ise yirmi bire (21) yükselmiştir. Tıpta uzmanlık tezleri de tıpkı doktora tezleri gibi 2001-2005 yıllarına göre 2006-2010 yılları arasında kısmen bir artış gerçekleştirmiştir. 2010 yılı sonrası dönemde ise tıpta uzmanlık çalışmaları ancak ona (10) yükselebilmiştir.

Grafik 5: Tezlerin Düzeylerine Göre Dönemsel Dağılımı

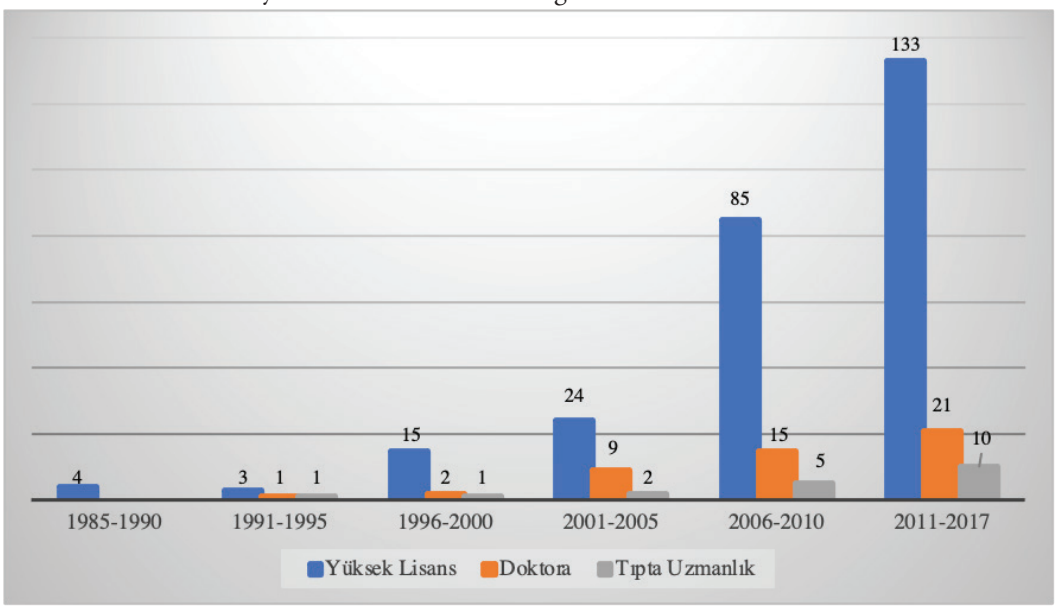

Tez çalışmaları temalarına göre incelendiğinde en yoğun çalışmanın "*Saldırganlık ve Öfke*" temasında yapıldığı görülmektedir. Bu alanda yapılan doksan sekiz (98) çalışmanın seksen yedisi (87) yüksek lisans düzeyindeki çalışmalardır. İkinci en çok yayın yapılan tema ise altmış biri (61) yüksek lisans, onu (10) doktora ve ikisi (2) tıpta uzmanlık olan *"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı"* teması olmuştur. Nicel anlamda öne çıkan diğer alanlar ve kırk dördü (44) yüksek lisans, on ikisi (12) doktora ve üçü (3) tıpta uzmanlık seviyesindeki *"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı"* çalışmaları ve otuzu (30) yüksek lisans, sekizi (8) doktora ve ikisi (2) tıpta uzmanlık seviyesinde üretilmiş *"Şiddet"* çalışmalarıdır. *"İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme"* alanında yapılan tez çalışmaları düzeylerine göre incelendiğinde ise diğer alanlara göre görece daha yakın ve dengeli dağılımlar görülmektedir. Yirmi bir (21) yüksek lisans ve beş (5) doktora çalışmasının yayınlandığı *"İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme"* temasında farklılaşan durum ise tıpta uzmanlık tezi sayısının diğer tüm temalara göre en yüksek sayıda olmasıdır. *"Riskli/Problemli Davranışlar"* temalı doktora seviyesi çalışmaların üçte (3) kalması çalışmaların derinliği ve niteliği açısından olumsuz bir durum olarak görülebilir.

Grafik 6: Temalarına ve Düzeylerine Göre Tezlerin Dağılımı

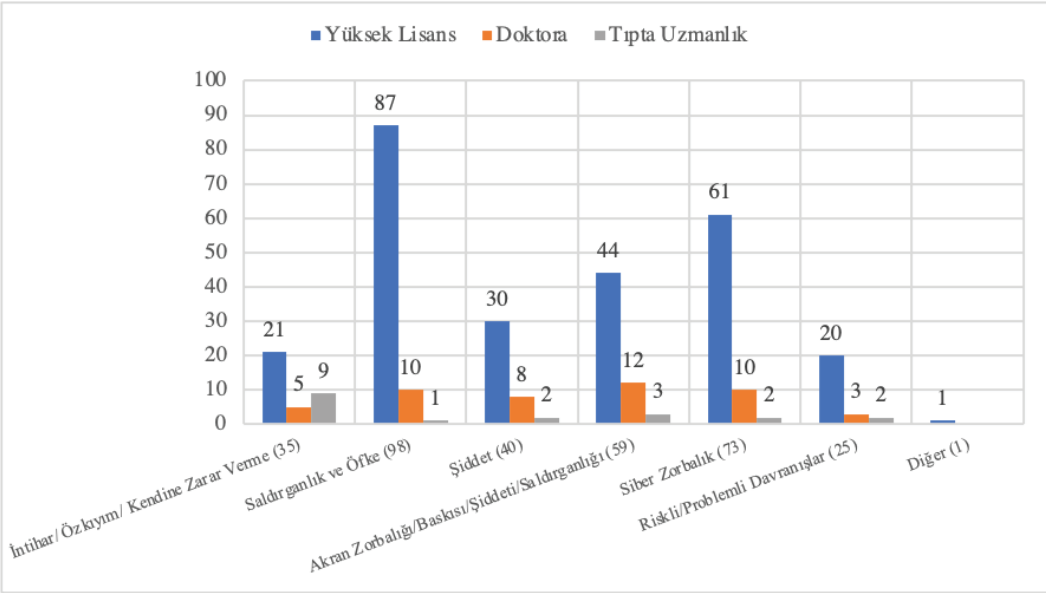

Bilimsel alanların arasındaki keskin sınırların geçişken ve etkileşimsel bir boyuta evrilmesi bilim dalları arasındaki ilişkileri etkilemeye ve değiştirmeye başlamıştır. Öyle ki bir konu disiplinler arası bir bakışla çalışılabilmektedir. Ancak tüm bu değişim süreçlerine rağmen çoğu çalışma, kendi anabilim dallarına uygun olduğu düşünülen yöntem ve teknikleri ile yürütülmektedir. Bu açıdan anabilim dallarının varlığı bir çalışmanın niteliği, bakışı ve yöntemine dair bizlere esaslı ipuçları verebilmektedir. Anabilim dalları ile çalışılan konuların birbirleri ile ilişkilerinin tespiti bir çalışmanın yöntem, teknik ve perspektif açısından sunduğu ipuçları kadar aynı çalışmanın ele alınmayan yönlerinin tespiti veya eksik kalan kısımlarının belirlenmesine yönelik de önem arz etmektedir. Elde edilen bulgular bu amaçla değerlendirildiğinde eğitim bilimleri anabilim dalında yüz on bir (111) psikoloji anabilim dalında otuz beş (35) tez çalışmasının kaleme alındığı dolayısıyla üç yüz otuz bir (331) adet tez çalışmasının bulunduğu gençlik ve riskli davranışlar alanında hakim bakış açısının psikoloji ve eğitim bilimleri olduğu görülmektedir. Yirmi bir (21) çalışmanın kaleme alındığı Hemşirelik (Halk Sağlığı Hemşireliği/Psikiyatri Hemşireliği/ Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği) ve on yedi (17) çalışmanın kaleme alındığı Eğitim Yönetimi ve Denetimi öne çıkan diğer anabilim dalları olmuştur. Sosyoloji yedi (7), sosyal bilimler altı (6), sosyal hizmet beş (5), psikiyatri dört (4) gibi anabilim dallarında gençlik ve riskli davranışlar temalı çalışmaların çok az sayıda kalması ihtiyaç duyulan farklı bakış açılarının eksikliğine neden olabilmektedir.

Grafik 7: Anabilim Dallarına Göre Tezlerin Dağılımı

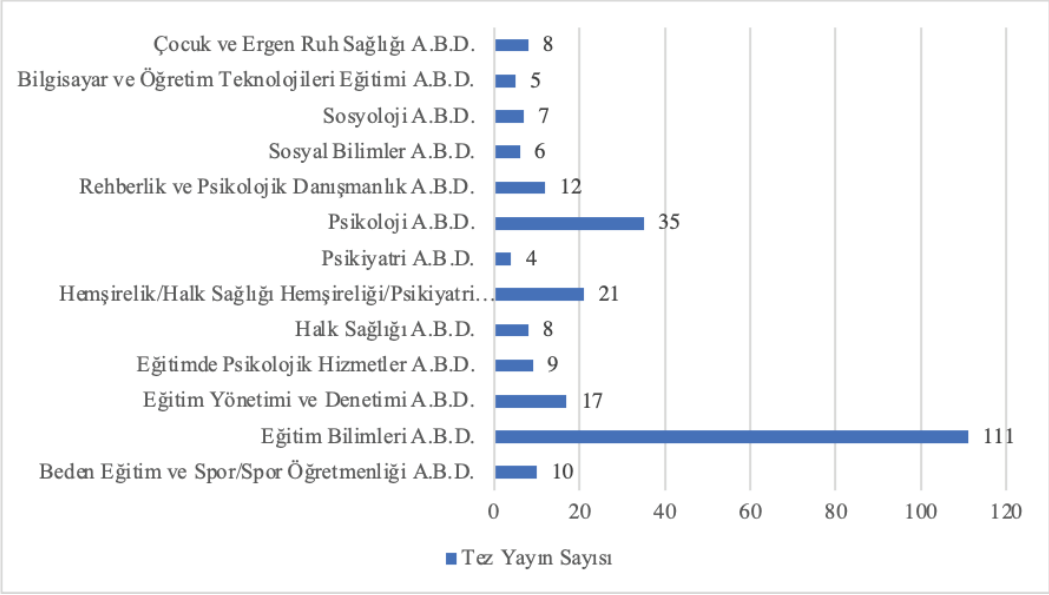

Üniversiteleri diğerlerinden farklı kılan ve belirli alanlarda markalaşmasına neden olan bazı özellikleri bulunur. Bunlardan bir tanesi üniversitenin ihtisaslaşma amacıyla kendisine özel bir alan seçmesi ve akademik çalışmalarını o alan üzerine yapmasıdır. Böylesi amaç ile kurulmuş bir üniversiteden nitelikli bir akademik kadroya sahip olması ve akademik çalışmalarının o alanda yoğunlaştırması beklenmektedir. Bu durum üniversitelerin markalaşma ve reklam politikaları bağlamında arzu ettiği bir durumdur. Örneğin İstanbul Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakülteleri ile, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ile, Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakülteleri ile markalaşmayı ve otorite olarak kabul görmeyi başarmıştır. Bu çerçevede gençlik ve riskli davranışlar alanında yapılan akademik çalışmalarda hangi üniversitelerin hangi anabilim dalları ile ön plana çıktığı ve üniversitelerin bu alana dair katkılarının hangi öğretim üyeleri aracılığı ile gerçekleştirildiğinin ortaya konulması değerlidir.

"Gençlik ve Riskli Davranışlar" konulu tez çalışmalarının üretilmesi noktasında hangi üniversitelerin ön plana çıktığı, hangi dönemlerde üniversitelerin daha yoğun bir akademik çalışma icra ettiğinin tespiti noktasında 1985 yılı ve sonrasında üretilmiş çalışmalarının üniversitelere göre dağılımı Grafik 11'de verilmiştir. Grafiğe göre bu alanda en fazla tez çalışması ortaya koyan üniversite Hacettepe Üniversitesi (32) olmuştur. Hacettepe Üniversitesi'nde yapılan çalışmalarının tamamı sosyal bilimler enstitüsünde yapılmıştır. Aynı üniversite, anabilim dallarına göre incelendiğinde ise psikoloji (11), eğitim bilimleri (9) ve sosyal hizmet (3) en çok çalışmanın yapıldığı anabilim dalları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tez türünde en fazla çalışmanın yapıldığı bir diğer üniversite ise Ankara Üniversitesi'dir (25), Eğitim Bilimleri Enstitüsü (13), Sağlık Bilimleri Enstitüsü (6), Sosyal Bilimler Enstitüsü (5) gibi farklı enstitülerde çalışmaların yapılması anabilim dallarında da çeşitliliğin var olmasına neden olmuştur. Eğitim bilimleri ve eğitimde psikolojik hizmetler en fazla çalışmanın yapıldığı anabilim dalları olması ile birlikte halk sağlığı, sağlık eğitimi, sosyoloji, sosyal psikoloji gibi çeşitli anabilim dallarında yapılan çalışmalar da mevcuttur.

Gerek enstitü gerekse anabilim dalları açısından çeşitliliğin en fazla olduğu üniversitelerden birisi de İstanbul Üniversitesi olmuştur. Üretilen yirmi iki (22) çalışmanın çoğu adli bilimler enstitüsü (6), sağlık bilimleri enstitüsü (6), sosyal bilimler enstitüsü (4) ve çocuk sağlığı enstitüsüne (2) aittir. Enstitülerde görülen bu çeşitlilik anabilim dallarına da yansımıştır. Öyle ki sosyal bilimler (6), eğitim bilimleri (4), fizyoloji (1), kamu yönetimi (1), psikiyatri hemşireliği (1), çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği (1) ve hemşirelik (1) anabilim dallarında eserlerin verilmiş olması bu çeşitliliğin sonucudur.

Toplam yirmi bir (21) çalışmanın enstitülere göre on dokuzunun (19) sosyal bilimler enstitüsünde, anabilim dallarına göre ise on yedisinin (17) eğitim bilimleri anabilim dalında üretilmiş olması İstanbul Üniversitesi'nin aksine Çukurova Üniversitesi'nde yapılan çalışmaların enstitü ve anabilim dalları açısından sınırlı bir çeşitliliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Gazi Üniversitesi'nde üretilen eserlerin çeşitliliği yalnızca anabilim dalları çerçevesi ile sınırlı kalmıştır. Öyle ki mevcut üniversitede ortaya konulan yirmi iki (22) çalışmanın yirmi biri (21) eğitim bilimleri enstitüsünde üretilmiştir. Buna karşılık anabilim dallarında görülen çeşitlilik dikkat çekicidir. Eğitim bilimleri (5), Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (3), beden eğitimi ve spor öğretmenliği (2), eğitim yönetimi ve denetimi (1), eğitimde psikolojik hizmetler (1), halk sağlığı (1), aile ekonomisi ve beslenme eğitimi (1), çocuk gelişimi ve eğitimi (1) anabilim dalları bu çeşitliliğin örnekleridirler.

Yeditepe Üniversitesi'nde ise özellikle bir enstitü ve anabilim dalı bu alanda yapılan çalışmalarda oldukça fazla öne çıkmıştır. Yeditepe Üniversitesi'nde üretilen on yedi (17) çalışmasının on beşi (15) sosyal bilimler enstitüsünde, benzer şekilde on yedi (17) çalışmanın on altısı (16) eğitim yönetimi ve denetimi anabilim dalında kaleme alınmıştır.

Marmara Üniversitesi'nde sekizi (8) eğitim bilimleri enstitüsü, üçü (3) sosyal bilimler enstitüsü ve biri (1) Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde olmak üzere toplam on iki (12) çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmaların altısı (6) eğitim bilimleri, ikisi (2) bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi, birer tanesi (1) ilahiyat ve gazetecilik anabilim dallarına aittir.

Ege Üniversitesi de tıpkı Ankara Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi gibi tez çalışmaları gerek enstitü gerekse anabilim dalı açısından çeşitlilik göstermektedir. Sosyal bilimler enstitüsü, sağlık bilimleri enstitüsü ve tıp fakültesine altında kaleme alınan on iki (12) çalışma çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları (2), gelişim psikolojisi (2), psikoloji (2), hemşirelik (1), eğitim bilimleri (1) klinik psikoloji (1), psikiyatri (1), rehberlik ve psikolojik danışmanlık (2) anabilim dallarına aittir. Diğer yandan Dokuz Eylül Üniversitesi'nde on bir (11) tez çalışması kaleme alınmıştır. Bu çalışmaların çoğu eğitim bilimleri enstitüsünde (9) ve eğitim bilimleri anabilim dalında (7) üretilmiştir.

Dönemlere göre incelendiğinde ise 1985-1995 yılları arasında tez çalışması üreten üniversiteler şöyledir: Ankara Üniversitesi (2), İstanbul Üniversitesi (2), Hacettepe Üniversitesi (1), Marmara Üniversitesi (1) ve Selçuk Üniversitesi (1). 1996-2005 yılları arasında 10'u doktora, 4'ü tıpta uzmanlık, otuz sekizi (38) yüksek lisans düzeyinde olmak üzere toplam elli iki (52) tez çalışması yapılmıştır. Bu çalışmaların %61'i Hacettepe Üniversitesi (13), Ankara Üniversitesi (9), İstanbul Üniversitesi (5) ve Marmara Üniversitesi (5) olmak üzere yalnızca 4 üniversitede kaleme alınmıştır. En çok tez çalışmasına sahip üniversitelerden birisi olan Dokuz Eylül Üniversitesi, Selçuk

Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi'nin bu dönemde yaptığı herhangi bir tez çalışması bulunmamaktadır. 2006-2017 yılları arası incelendiğinde ise tüm üniversitelerin gençlik ve riskli davranışlar alanında yoğun çalışmalar yaptığı görülmektedir. Bu dönemde toplam iki yüz altmış dokuz (269) tez çalışmasının üretildiği düşünüldüğünde yarıya yakınının (136) Grafik 11'de görülen on (10) üniversite tarafından gerçekleştirilmiş olması oldukça önemlidir. Dokuz Eylül Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi ilk tez çalışmalarını bu dönemde gerçekleştirmenin yanında niceliksel ve niteliksel bakımdan oldukça hızlı bir gelişin göstermiş olması dikkat çekicidir. Gerek dönemsel açıdan gerekse toplam çalışma sayısı açısından bu alanda en fazla tez üreten üniversite Hacettepe Üniversitesi olmuştur.

Grafik 8: Üniversitelere Göre Tezlerin Dönemsel Dağılımı

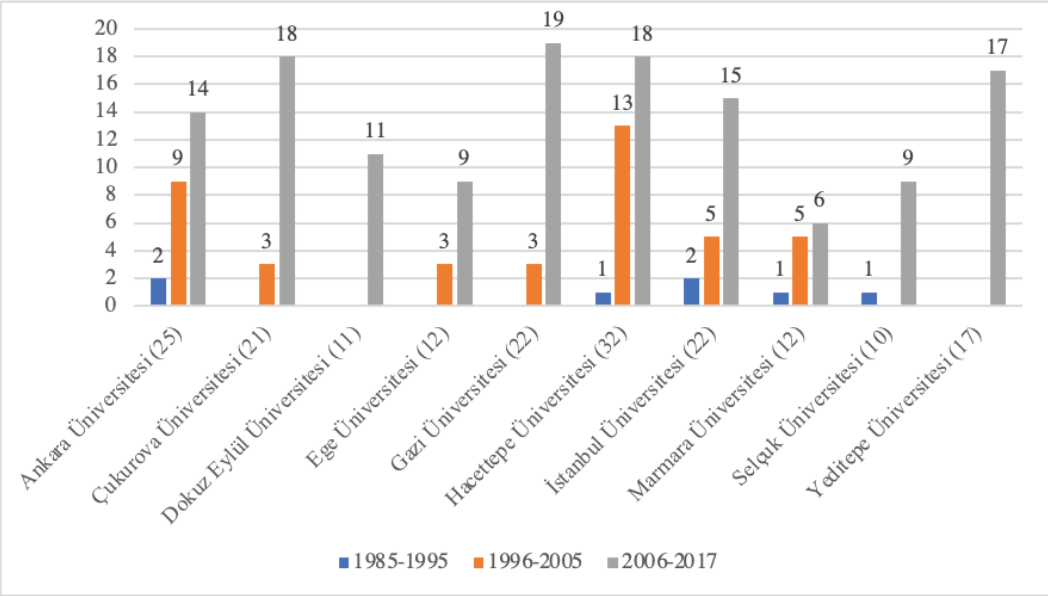

Grafik 12'de ise gençlik ve riskli davranışlar konusunda yapılan akademik çalışmaların arka planında görev yaparak üniversitenin ve alanın yükünü üstlenen danışman akademisyenlere dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Hacettepe Üniversitesi'nde yapılan tez çalışmalarına sırasıyla en fazla Prof. Dr. Zehra Uçanok (8), Prof. Dr. Oya Gülendam Ersever (4), Prof. Dr. Melike Sayıl (4) danışmanlık yapmıştır. Uçanok akran zorbalığı ve siber zorbalık konulu, Ersever öfke ve saldırganlık konulu, Sayıl ise akran zorbalığı konulu tez çalışmalarına yaptıkları danışmanlıklar ile dikkat çekmiştir. Yeditepe Üniversitesinde Prof. Dr. Halil Ekşi (8) zorbalık, şiddet ve saldırganlık konularında tez danışmanlığı yürütmüştür. Elde edilen bulgular göstermektedir ki en fazla tez danışmanlığında bulunan akademisyenlerin çoğu *"Saldırganlık ve Öfke"* temalı çalışmalara rehberlik yapmışlardır. Öyle ki *"Saldırganlık ve Öfke"* temasında Gazi Üniversitesi'nde Dr. Öğr. Üyesi Leyla Ercan beş (5) ve Çukurova Üniversitesi'nde Doç. Dr. Mehmet Bilgin altı (6); Marmara Üniversitesi'nde Prof. Dr. Betül Aydın ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Prof. Dr. Ferda Aysan dörder (4) tez çalışması yönetmişlerdir.

Grafik 9: Tez Danışmanlarına Göre Dağılım

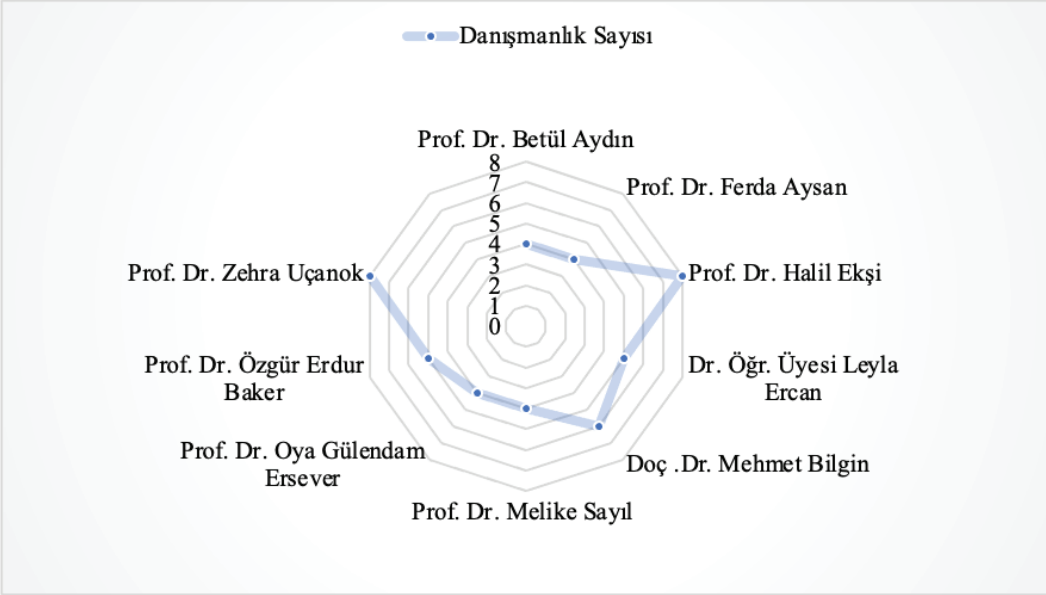

3.2. Makale Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Makale çalışmaları tez ve kitaplara kıyasla daha spesifik konuların çalışılabildiği ve eser bütününün odak konu etrafında şekillendiği; bu anlamda nispeten daha kısa sürede tamamlanan çalışmalar olduğundan genel literatürde en yaygın üretimi yapılan eser türü olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca son yıllarda Türkiye'de araştırmacılara ve akademisyenlere sunulan akademik teşvik ve proje desteklerinin de katkısıyla artan bilimsel yayın sayısında makale türünün öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda gençlik ve riskli davranışlar konusunda makale türü en çok üretilen (505) eser türü olmuştur. Yayınlandıkları yere göre incelendiğinde toplam sayının yaklaşık %94'ü (474) dergilerde; geriye kalan yaklaşık %7'lik (31) kısmı da kitap bölümü olarak yayınlanmıştır.

Grafik 10: Yayın Yerine Göre Makale Türü (505)

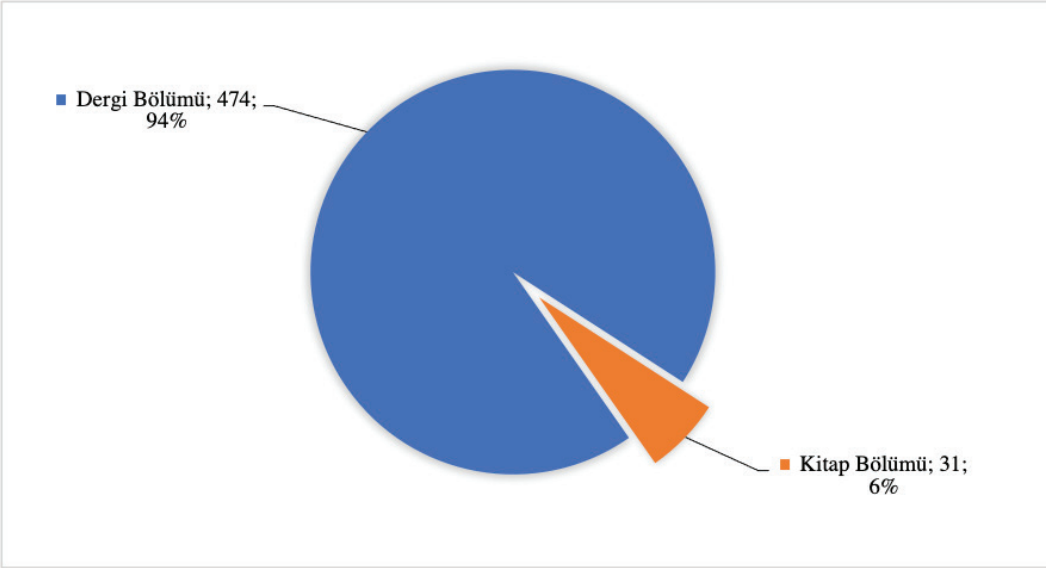

Yayın yerine göre makale türlerinin dönemsel dağılımı aşağıda yer alan grafikte sunulmuştur. Makale türlerinin dönemsel dağılımında belirgin biçimde öne çıkan dergi makaleleri tüm dönemlerde yıllarla doğru orantılı olarak artış kaydetmiştir. Özellikle 2000 yılı sonrası dönemde dergilerde yayınlanan makale sayıları toplam dergi makale sayılarının yaklaşık %91'ine karşılık gelmektedir. Kitap bölümü makalelerinde ise 1910-1999 yılları arasında yalnızca bir tane kitap bölümü makalesi mevcuttur. Ancak 2000 yılı sonrası, eser sayısı bakımından dergi makaleleri kadar olmamakla birlikte kendi türü içerisinde yükseliş gösterdiği bir dönem olmuştur. Eserlerin biri (1) hariç tamamı 2000 yılı sonrası üretilmiş olması bu duruma en önemli kanıttır.

Grafik 11: Makalelerin Yayın Yerine Göre Dönemsel Dağılımı (505)

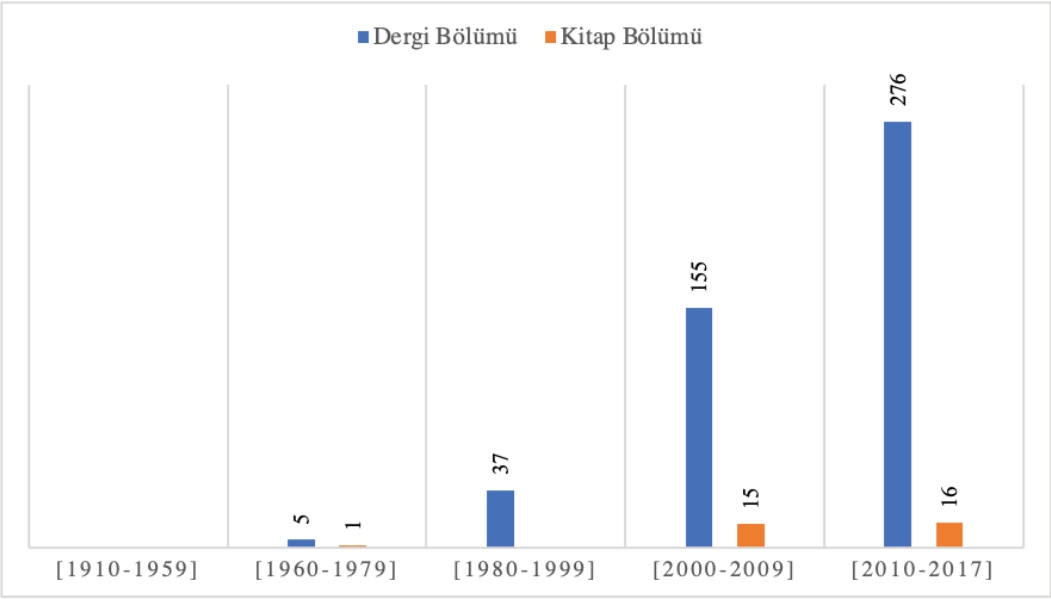

Bilimsel dergilerin yayına başlama tarihleri, misyonları ve yayın sayılarına göre öne çıkan disiplinlerin veya alanların belirlenmesi söz konusu olabilmektedir. Yine aynı kriterlere göre yayınların nicelik ve niteliklerine dair ipuçları verebilmektedir. Özellikle geçmiş yayın tecrübesi olan, sürekliliği sağlayan ve amacı sadece belirli bir alanda yapılan çalışmalara odaklanmak olan dergiler akademik literatür içerisinde ciddi bir öneme sahiptir. Bu bakış çerçevesinde dergilerin analiz edilmesinin hem literatürün doğru okunması hem de araştırmacılara yönelik yönlendirici bir katkı sunması itibariyle değerli olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda gençlik ve riskli davranışlar konulu makale çalışmalarının yer aldığı dergiler incelendiğinde bu alanda yayın sahibi olan iki yüz yirmi bir (221) adet ulusal ya da uluslararası düzeyde akademik derginin olduğu görülmektedir. Dergi bölümü olan dört yüz yetmiş dört (474) makalenin iki yüz dokuzu (209), dört ve üzeri sayıda makaleyi içeren otuz iki (32) farklı dergide yayınlanmıştır. Dergilerin ağırlıklı olarak psikoloji/psikiyatri ve eğitim bilimleri alanında olması dikkat çekicidir. Bu durum dergilerin ilgi alanlarını ve dergilerde yer alan ağırlıklı konuların neler olabileceği noktasında yardımcı olmaktadır. Gençlik ve riskli davranışlar alanında en çok yayına sahip dergiler incelendiğinde Anadolu Psikiyatri dergisinin on altı (16) yayınla ilk sırada olduğu görülmektedir. Bu dergiyi on dört (14) yayınla Kuram

ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, on iki (12) yayınla Eğitim ve Bilim Dergisi, on birer (11) yayınla Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi ve Kriz Dergisi, onar (10) yayınla Türk Psikoloji Dergisi ve Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisinin takip ettiği görülmektedir. Bu dergiler haricinde beş ve üzeri makale sayısına sahip olan dergiler ise şunlardır: Akademik Bakış Dergisi (5), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (5), Araştırmaları Dergisi (5), İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (5), Psikiyatri Hemşireliği Dergisi (5), Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi (5), Nöropsikiyatri Arşivi (6), TSK Koruyucu Hekimlik Dergisi (6), Yeni Symposium Dergisi (6), Turkish Studies Dergisi (6), Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nöroloji Bilimler Dergisi (7), Eğitim, İlköğretim Online Dergisi (7), Türk Psikoloji Yazıları (7), Türk Psikiyatri Dergisi (8), Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying (9).

Grafik 12: Akademik Dergilerin Yayın Sayısına Göre Dağılımları

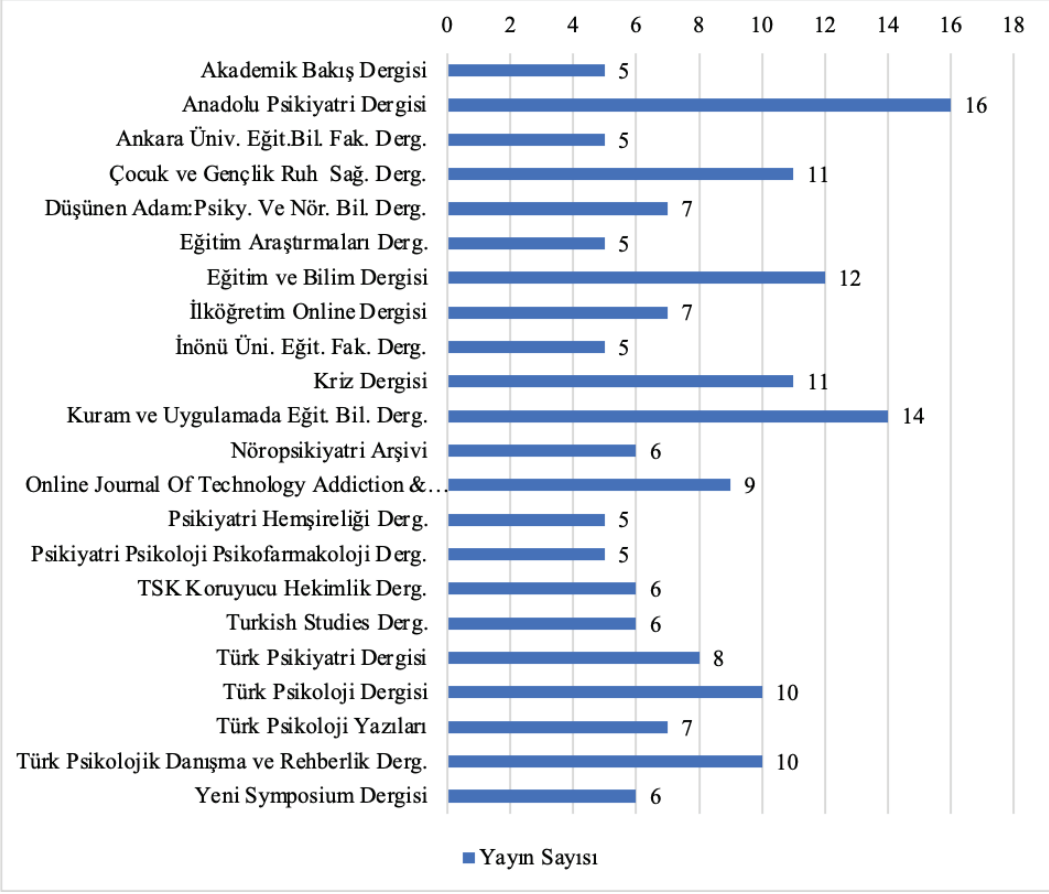

3.3. Kitap Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Gençlik ve riskli davranışlar alanında en az çalışmanın yapıldığı eser türü kitaplardır. Tüm eserlerin içerisinde kitap çalışmalarının payı %4'e karşılık gelmektedir. Kitap türünde verilen otuz dört (34) eserin yirmi beşi (25) 2005 yılı ve sonraki dönemde yayınlanmıştır. Bu türde yazılan ve ulaşılan ilk çalışma ise 1927 yılında Cemal Zeki Önal'ın *"İntihar/ Özkıyım/ Kendine Zarar Verme"* temasında kaleme aldığı *"Genç Kız ve Kadınlarda İntihar: Sebep ve Korunma Çareleri"* isimli eserdir. 1927

yılından 2017 yılına kadar geçen sürede intihar temasında üretilen toplam üç (3) kitaptan birisinin 1927 yılına ait olması önemli olduğu kadar akademik literatürün devamlılığı noktasında ciddi bir sorunu da teşkil etmektedir.

Kitapların yayınevlerine göre dağılımları incelendiğinde yayınevi çeşitliliğinin fazla olduğu, öne çıkan belirli bir yayınevinin ise olmadığı görülmektedir. Öyle ki kitap türünde yayınlanan otuz üç (33) eser yirmi altı (26) farklı yayınevinden çıkmış bu eserlerin yedisinin (7) ise devlet kuruluşları ve üniversitelerin yayınevlerinde basılmıştır.

Grafik 13: Öne Çıkan Yayınevleri ve Dönemsel Dağılıma Göre Eser Sayıları

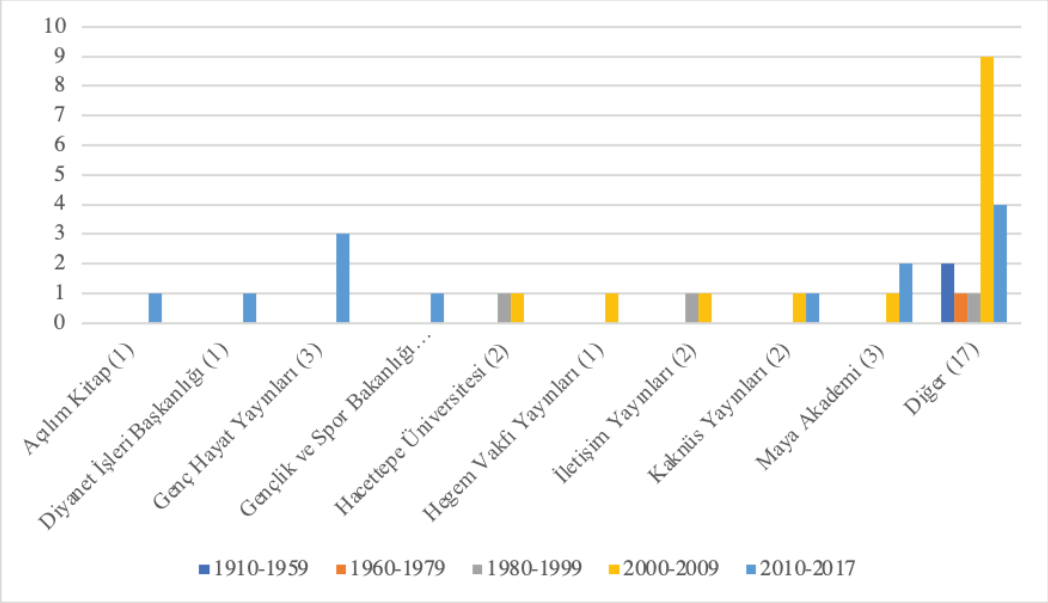

3.4. Öne Çıkan Yazarlara İlişkin Değerlendirme

Bir alanın gelişmesinde veya belli bir çalışma alanının ön plana çıkmasında var olan ihtiyaç ve beklentilerin önemli bir yeri vardır. Dünya siyasetinin yapısı, sosyo-ekonomik durum, siyasi konjonktür, psiko-sosyal durum, toplumsal beklentiler, siyasal ve sosyal hareketler gibi birçok durum akademik çalışmalara yön verebilmektedir. Bazen ise yalnızca ihtiyaç ve beklenti odaklı bir akademik çalışma yürütülememekte o alanda öne çıkan bazı isimlerin etkisiyle akademik çalışmalar çeşitlenebilmektedir. Bir alanda öne çıkan isimler o alanda etkileyici, yönlendirici ve üretici bir etkiye sahip olabilmektedir. Böylesi bir durum göz önünde bulundurulduğunda *"Gençlik ve Riskli Davranışlar"* alanında yayın sayısı bakımından öne çıkan isimleri ortaya çıkarmanın alanda yapılan çalışmalara kimlerin katkı sunduğunun ve eserlerin hangi bakış açılarıyla üretildiğinin tespit edilmesi noktasında kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Elde edilen veriler incelendiğinde baskın olarak bir yazarın ya da bir yazar grubunun ön plana çıkmadığı görülmektedir. Ancak yine de eser sayısı bakımından öne çıkmış bazı akademisyenlerin bilgilerini paylaşma gerekliliği hasıl olmuştur. Bu isimlerden ilki bu alanda on ikisi (12) makale biri (1) tez ve biri (1) kitap çalışması olmak üzere on dört (14) yayına sahip olan ve halen Atatürk

Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda görev yapan Doç. Dr. Adem Peker'dir. Kendisi özellikle lise gençliği alanında yaptığı çalışmalar ile ön plana çıkmıştır. Özellikle 2013 yılında tamamladığı *"İnsani Değerler Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Problemli İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Üzerindeki Etkisi"* isimli doktora çalışmasından sonra yayınlarını ergenlik ve siber zorbalık ilişkisini saldırganlık, akran ilişkileri, değerler çerçevesinde şekillendirdiği ve ortaya koyduğu görülmektedir. Bir diğer isim ise bu alanda sekiz (8) makalesi bulunan ve Süleyman Demirel Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Hastalıkları Anabilim Dalı'nda görev yapan Doç. Dr. Evrim Aktepe'dir. Aktepe özellikle ergen intiharları, kendine zarar verme ve siber zorbalık gibi alanlarda verdiği eserler ile öne çıkmıştır. Yedi (7) makale ve bir (1) doktora tezi ile öne çıkan bir başka isim ise Dokuz Eylül Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda görev yapan Prof. Dr. Diğdem Müge Siyez'dir. 2006 yılında *"15-17 Yaş Arası Ergenlerde Görülen Problem Davranışların Koruyucu ve Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi"* isimli doktora tezini tamamlayan Siyez, sonraki yıllarda ergen intiharları, zorbalık, riskli davranışlar ve problem davranışlar konulu çalışmaları ile ön plana çıkmıştır. Prof. Dr. Metin Pişkin ise 2000'li yılların başında akademik çalışmaların gündemine getirmeyi/almayı başardığı akran zorbalığı konusu ile öne çıkmayı başarmıştır. Bu alanda yazdığı sekiz (8) makalesi ile gerek teorik gerekse sahadan aldığı veriler yoluyla okullardaki akran zorbalığına dikkat çekmeyi başarabilmiştir.

Dört (4) ve daha fazla akademik yayına sahip diğer yazarlar eser türleri açısından incelendiğinde tümünün kitap çalışmasının, yarısının da bu alanla doğrudan ilişkili doktora ya da yüksek lisans düzeyinde bir tez çalışmasının bulunmadığı görülmektedir. Yine öne çıkan bu isimlerin birbirleri ile yaptıkları ortak çalışmalar oldukça sınırlı düzeyde kalmıştır.

Grafik 14: Yazarların Eser Türlerine Göre Dağılımı

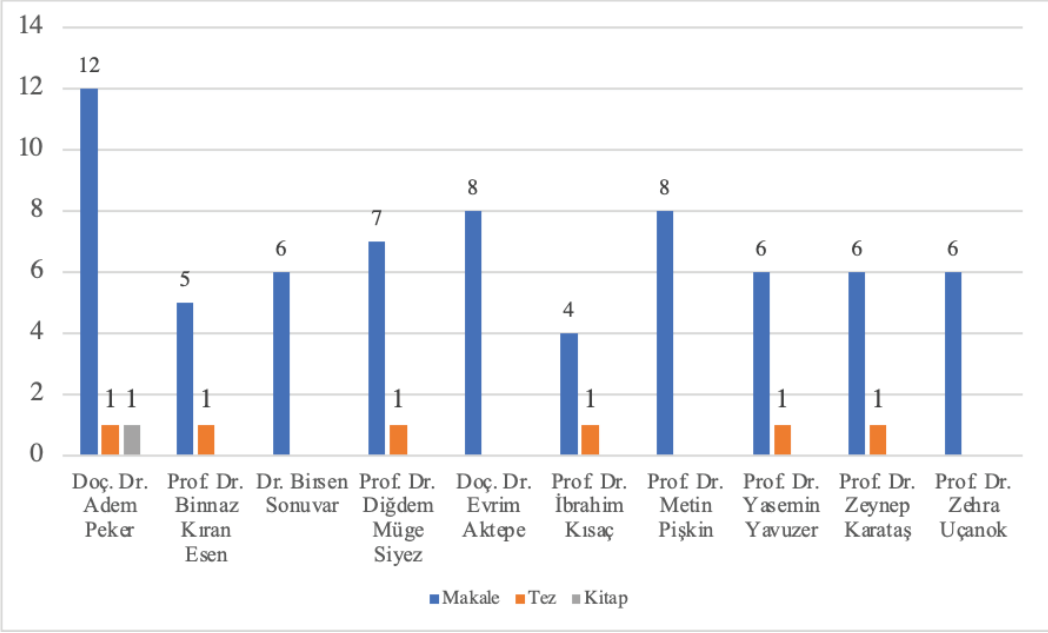

3.5. Alt Temalara İlişkin Genel Bir Değerlendirme

1910-2017 yılları arasındaki "Gençlik ve Riskli Davranışlar" alanındaki akademik çalışmaların bir araya getirilmesini amaçlayan bu çalışma sonucunda makale, tez ve kitap türünden olmak üzere toplam sekiz yüz yetmiş (870) adet akademik yayına ulaşılmıştır. Ancak çalışmanın bir başka amacı ise bu akademik çalışmaların hangi konulara odaklandığını veya literatürde nasıl bir kavramsal farklılığa karşılık geldiğini ortaya koymaktır. Bu beklentiler doğrultusunda çalışmalar kavramsal/terimsel olarak ayrıştırılarak daha özel değerlendirmelerin yapılmasına imkân sağlanmıştır. Ulaşılan sekiz yüz yetmiş (870) eser, tematik olarak incelendiğinde yedi (7) alt tema altında tasnif edilmesi uygun görülmüştür. Belirlenen alt temalar şunlardır:

- *Saldırganlık ve Öfke*
- *İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme*
- *Şiddet*
- *Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı*
- *Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı*
- *Riskli/Problemli Davranışlar*
- *Diğer*

Alt temalarda nicel olarak öne çıkan alanların tespiti literatürdeki riskli davranış kavramının içeriğine ve tanımına yönelik ip uçları vermektedir. Literatürün bir araya getirilmesi ve tematik tasnifi sonucunda sekiz yüz yetmiş (870) eserin %22'si (193) "Saldırganlık ve Öfke" temasından altında derlendiği fark edilmiştir. Riskli davranışlar çerçevesinde değerlendirilen ve en çok yayına sahip diğer alt tema ise "İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme" teması olmuştur. Bu alt temadaki 170 eser, tüm eserlerin %20'sini oluşturmaktadır. Diğer temalar ise sırasıyla "Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı" 142 eserle %16'lık, "Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı" 140 eserle yaklaşık %16'lık ve "Şiddet" alt teması 133 eserle %15'lik paya sahiptir. Diğerlerine göre daha az yayına sahip olan alt tema ise 77 eserle "Riskli/Problem Davranışlar" teması yaklaşık %9'luk paya karşılık gelmiştir.

Grafik 15: Tematik Olarak Eser Dağılımı (870)

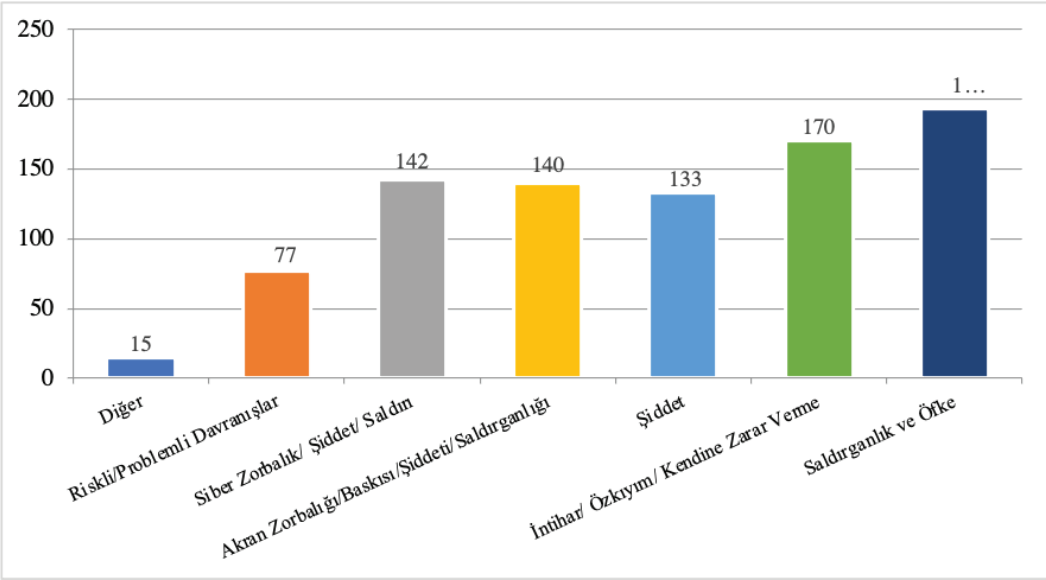

Gençlik ve riskli davranışlar alanındaki her bir temanın eser türlerine göre dağılımı ve tasnifi literatürün çeşitliliğini ve niteliğini ortaya koyması bakımından önemlidir. Yüz doksan üç (193) eserin üretildiği *"Saldırganlık ve Öfke"* temasındaki makale ve tezlerin sayısal oranı birbirine oldukça yakın olmakla birlikte diğer temalarda göz önüne alındığında bu temaya ait tez sayılarındaki (98) fazlalık dikkat çekicidir. Bir başka nokta ise bu temadaki eserlerin sayısı tüm eserlerin sayısının %24'ünü oluşturmasına rağmen kitap türünde verilen eserlerin kendi türü içerisindeki payının %6'larda (2 eser) kalmasıdır. Kitap çalışmasının aksine bu tema altında üretilen tez çalışmalarının kendi türü içerisindeki payı %35'dir (98 eser). Bu oran diğer temalarla karşılaştırıldığında *"Saldırganlık ve Öfke"* temasının lisansüstü öğrenciler tarafından en çok tercih edilen alan olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Yayın sayısı açısından ikinci en yüksek alan olma özelliği taşıyan *"İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme"* temasında yüz otuz iki (132) makale, otuz beş (35) tez ve üç (3) kitap çalışması üretilmiştir. *"İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme"* temasında üretilen makale oranı gençlik ve riskli davranışlar konulu tüm makalelerin %26'sına karşılık gelmektedir. *"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı", "Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı" ve "Şiddet"* temalarında üretilen eserler birbirine yakın sayılabilecek sayıdadır. *"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı"* temasında yetmiş dört (74) makale, elli dokuz (59) tez ve yedi (7) kitap çalışması yayınlanmıştır. *"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı"* temasında ise altmış sekiz (68) makale ve yetmiş üç (73) tez çalışmasına karşılık yalnızca bir (1) kitap çalışması kaleme alınabilmiştir. Grafik 16'da da görüldüğü üzere bu alanda yalnızca bir kitap üretilmiş olması *"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı"* alanında yapılması muhtemel çalışmaların önemine işaret etmektedir. *"Şiddet"* temasında ise yetmiş altı (76) makale kırk (40) tez ve on yedi (17) kitap bulunmaktadır. *"Şiddet"* temasında görülen diğer temalarda görülmeyen bir özellik kitap sayısındaki fazlalıktır. Diğer tüm temalardaki toplam sayısı kadar kitabın sadece *"Şiddet"* temasında üretilmiş olması dikkat çekicidir. *"Riskli/Problemli Davranışlar"* temasında üretilen yayınları türlerine göre dağılımına bakıldığında ise elli bir (51) makale, yirmi beş (25) tez ve bir (1) kitap çalışmasının bulunduğu görülmektedir. Bu sayısal veriler *"Riskli/Problemli Davranışlar"* temasının üç (3) farklı türde de en az sayıda eserin üretildiği alan olduğuna işaret etmektedir.

Grafik 16: Alt Temalara Göre Eser Türlerinin Dağılımı

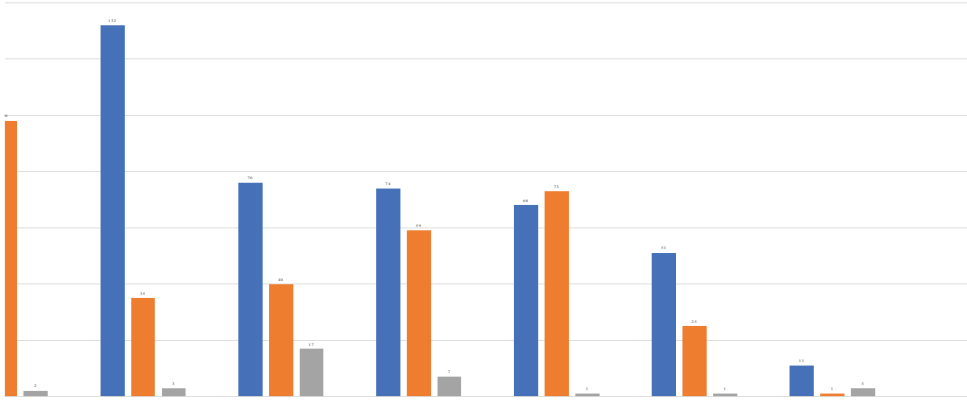

Alt temaların ortaya koyduğu eserlerin yıllara göre nasıl bir değişim ve dağılım gösterdiği, belirlenen dönemlerin şartları, ihtiyaçları ve beklentileri ile yayın sayısı ilişkisine dair verilere kitabın ikinci bölümü olan *"Tematik Değerlendirme"* başlığında detaylı şekilde değinilecektir. Bu bölümde sadece temaların sayısal verilerinin dönemsel olarak dağılımları ifade edilerek genel bir fotoğraf sunulması amaçlanmıştır. Bu amaçla Grafik 17'de 1910-1959, 1960-1979, 1980-1999, 2000-2009 ve 2010-2017 dönemleri ve bu dönemlerde ortaya konulan eserlerin tematik dağılımları gösterilmiştir.

Üretilen iki (2) eser ile en az yayının yapıldığı dönem olarak da kayıtlara geçen 1910-1959 yılları arasında *"İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme"* teması dışında hiçbir alanda esere ulaşılamamıştır. 1960-1979 yılları arasında ise üçer (3) eser *"İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme" ve* "*Diğer"* diğer temalarında, ikisi (2) "*Saldırganlık ve Öfke"*, temasında olmak üzere yalnızca sekiz (8) eser üretilmiştir. Bu dönemde de *"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı"*, *"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı" ve* "*Riskli/Problemli Davranışlar"* temalı herhangi bir yayına ulaşılamamıştır.

1980-1999 yılları belirli temalarla sınırlı olması koşuluyla akademik çalışmaların görece artış gösterdiği bir dönem olmuştur. Bu artışın yaşandığı temalar "*Saldırganlık ve Öfke"* (14 eser), *"İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme"* (37 eser), "*Şiddet"* (8 eser) ve "*Riskli/Problemli Davranışlar"* (3 eser) temalarıdır. *"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı"*, *"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı"* temalarında yapılmış bir eserin henüz akademik çalışmaların gündemine girememiş olması dikkat çekicidir.

Tüm temalarda ve eser türlerinde ciddi bir artışın yaşandığı dönem 2000-2009 yılları arası olmuştur. Bu dönem içerisinde *"Saldırganlık ve Öfke"* temalı doksan (90), *"İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme"* temalı altmış iki (62), *"Şiddet"* temalı elli dört (54), *"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı"* temalı elli dört (54), *"Riskli/Problemli Davranışlar"* temalı yirmi dokuz (29) ve *"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı*" temalı sekiz (8) eser üretilmiştir. Diğer temalara oranla üretilen eser sayısı düşük düzeyde kalmış olsa da *"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı"* alanındaki ilk çalışmaların bu dönemde yapılmış olması önemlidir.

Akademik literatürde asıl sıçramanın yaşandığı dönem ise 2010-2017 yılları arasını kapsayan dönemdir. "*Saldırganlık ve Öfke"* alanında görülen kısmi bir düşüş dışında tüm temalarda eser sayıları artış göstermeye devam etmiştir. Bu dönemde *"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı"* temasında yüz otuz üç (133), *"Saldırganlık ve Öfke"* temasında seksen yedi (87),*"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı"* temasında seksen altı (86), *"Şiddet"* temasında yetmiş bir (71), *"İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme"* temasında altmış yedi (67) ve *"Riskli/Problemli Davranışlar"* temasında toplam kırk beş (45) eser üretilmiştir. Özellikle bu dönemde yayınlanan eserler ile birlikte *"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı" ve "Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı"* temalı toplam eser sayısının bazı temaları geride bıraktığı ve akademik literatürde önemli bir ağırlığa kavuştuğu alanlar haline gelmiştir. Öyle ki *"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı"* temasında 2010-2017 döneminde üretilen eserler kendi alanında tüm yıllarda üretilen eserlerin %61'ine, *"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı"* temasında aynı dönemde üretilen eserler ise tüm yıllarda üretilen eserlerin %94'üne ulaşmıştır.

Grafik 17: Alt Temaların Dönemlere Göre Dağılımı

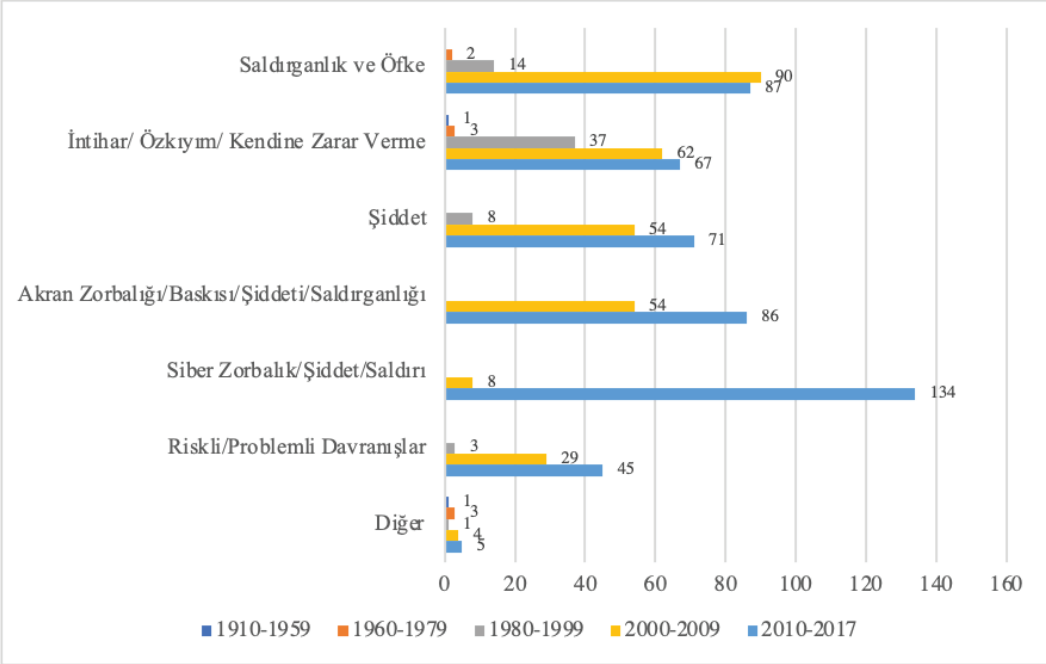

Bölüm II: Tematik Değerlendirme

Eserleri daha doğru temsil edeceği düşüncesiyle konuları kapsayacak anahtar kavramlar oluşturulmuş ve alt temaların çerçevesi belirlemiştir. Belirlenen çerçeve etrafında elde edilen bulgular yedi (7) alt temaya ayrılmış ve tasnif işlemi gerçekleşmiştir. Eserlerin türlerine göre dağılımı, dönemsel dağılımı, öne çıkan eser içerikleri/konuları ve yazarlar gibi değişkenler her bir alt tema altında ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

1. "İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme" Teması

Gençlik ve riskli davranışlar konulu eserlerin yüz yetmiş beşi 170'i *"İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme"* temasında üretilmiştir. Eserlerin yüz otu ikisi (132) makale, otuz beşi (35) tez, üçü (3) ise kitap olarak yayınlanmıştır. Ergenlik döneminin intihar davranışına etkisi, intiharın nedenleri, intihar eğilimleri ve yönelimleri, intihar türleri, özkıyım girişimleri, homisidal suçlar, intihar ve medya ilişkisi, intihar ve madde/ilaç kullanımı ilişkisi, intihar girişiminde bulunan ergenlerin ruhsal hastalık, depresyon, anksiyete ve benlik saygısı durumları, intihar girişiminde bulunan gençlerin sosyodemografik özellikleri ve intihar davranışı ve ailenin işlevselliği ilişkisi bu tema altında en sık ele alınan konular olmuştur.

Makale çalışmaları bu tema içerisinde bulunan tüm eserlerin %78'ini oluşturması açısından en yoğun üretilen eser türü olmuştur. Kitap çalışmalarındaki azlık dikkat çekicidir. Bu türde yalnızca üç (3) adet çalışma mevcuttur. Tez çalışmaları ise tüm eserler içerisinde %20'lik bir orana karşılık gelmektedir. Tez çalışmaları düzeylerine göre incelendiğinde yirmi bir (21) yüksek lisans, beş (5) doktora, dokuz (9) ise tıpta uzmanlık düzeyinde çalışmanın bulunduğu görülmektedir. Yüksek

lisans eserlerinin sayıca fazla olması beklenen bir durum olmasına karşılık tıpta uzmanlık tezlerinin görece fazlalığı dikkat çekicidir. Bu alanda ortaya konulan tıpta uzmanlık çalışmaları psikopatolojik durumlar, kişilik bozuklukları, kimlik sorunları, psikiyatrik hastalıklar gibi etmenlerle intiharın ilişkisini inceleyen klinik odaklı bir bakış açısının varlığını göstermektedir. Doktora çalışmalarının ise yaş gruplarına göre intiharın özellikleri, intihar sürecindeki psikolojik dinamikler, çocukluk örselenmeleri ve intihar eden kişilere yönelik damgalama tutumları gibi psikolojik ve sosyal temalar içerdiği görülmüştür.

Grafik 18: "İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme" Teması (170)

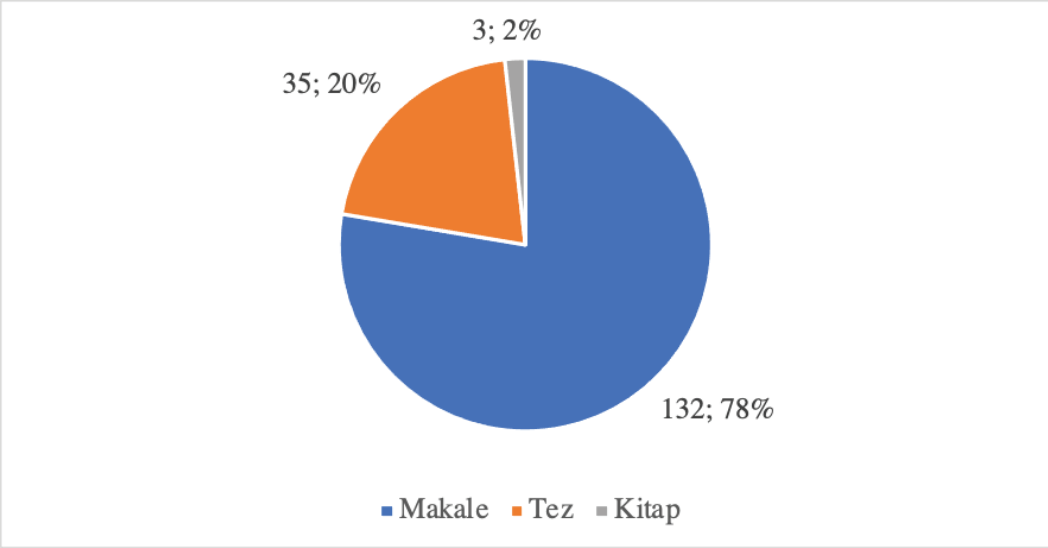

Dönemsel olarak incelendiğinde 1910-1959 yılları arasındaki tek çalışma Cemal Zeki Önal'ın 1927 yılındaki "Genç Kız ve Kadınlarda İntihar: Sebep ve Korunma Çareleri" isimli kitap çalışmasıdır. 1960-1979 yılları arasında ise Atalay Yörükoğlu ve Birsen Sonuvar'ın "Çocukluk ve Delikanlılık Çağında İntihar Girişimleri" ve Fikret Özgönenç'in "Gençlerin Evden Kaçma ve Kendini Öldürmenin Nedeni" olmak üzere iki (2) makale ve Selçuk Alsan'ın "Çocuklarda ve Gençlerde İntihar Bibliyografyası" isimli bir (1) kitap çalışmasına ulaşılabilmiştir. 1980-1999 dönemi intihar temasındaki ilk tez çalışmasına ulaşılan dönemdir. 1987 ve 1988 yılında aynı üniversite ve enstitüde birer yıl arayla yazılan iki (2) yüksek lisans tezi konusu itibariyle birbiriyle benzerlikler taşımaktadır. 1987 yılında Nazmiye Yüksel tarafından yazılan "Adolesan İntihar Girişimlerinin Psiko-Sosyal Nedenleriyle İlgili Araştırma" ve Raşel Okucu tarafından yazılan "Ergenlik Çağı İntihar Girişimlerinde Psikososyal Etmenler" isimli eserler ulaşılan ilk tez çalışmaları olması açısından önemlidir.

1980-1990 yılları arasındaki makale çalışmaları intihar davranışını nedensel bağlamda ele almaktan çok durumun anlaşılabilmesini sağlayan genelleyici çalışmalar ve intiharın varlığına ilişkin tanımsal çerçevede ele alınan çalışmalar ağırlıktadır. Ancak 1991 ve sonrası süreçte intihar ile ilişkili farklı boyutların ele alındığı ve neden-sonuç ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar artış göstermiştir. Örneğin "Gençlerde İntihar ve İntihar Girişimleri", "Çocuk ve Ergenlerde İntihar", "Gençler ve İntihar" ve "Dünyada Çocuk ve Adolesanlarda İntihar Epidemiyolojisi" konulu makaleler 1980-1991 yılları arasındaki çalışmalara, "Adolesan İntiharları Risk Faktörleri Üzerine Bir İnceleme",

"İntihar Girişimlerinde Belirtilen Nedenler", "İntihar Girişiminde Bulunan Bir Grup Ergenin Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi", "Genel Bir Hastanede Acil Servise İntihar Girişimi Nedeniyle Başvuran Ergenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri", "İntihar Girişimi Nedeniyle Başvuran Ergenlerin Değerlendirilmesi ve Kısa Süreli İzlemi" ve "Çocukluk Döneminde Duygu Durum Bozuklukları ve İntihar" 1992-1999 yılları arasındaki çalışmalara örnek olarak gösterilebilir.

2000-2009 yılları arası incelendiğinde tez çalışmalarındaki artışın makale çalışmalarında yaşanılan artışa oranla sınırlı kaldığı görülecektir. Ancak tez çalışmaları açısından önemli kabul edilecek husus ulaşılan ilk doktora çalışmalarının bu döneme ait olmasıdır. 2002 yılında Ayşegül Durak Batıgün'ün "Genç ve İntihar: Diğer Yaş Gruplarıyla Farklılaşan Özellikler" ve 2008 yılında ise Kamil Alptekin'in "Sosyal Hizmet Bakış Açısından Genç Yetişkinlerde İntihar Girişimlerinin İncelemesi: Bir Model Önerisi" isimli doktora çalışmaları bu duruma örnektir. 2000-2009 yılları arasında yapılan tüm tez çalışmaları incelendiğinde tıpkı bir önceki döneme ait çalışmalarda görüldüğü gibi intiharı çok boyutlu ele alan çalışmaların devam ettiği görülmektedir. Öte yandan 1980-1999 yılları arasında olduğu gibi 2000-2009 yılları arası dönemde de bu alanda yazılan herhangi bir kitap çalışmasına ulaşılamamıştır.

2010 ve 2017 yılları arasında yapılan çalışmalar incelendiğinde ise bir önceki dönemle hemen hemen aynı sayıda eserin ortaya konulduğu görülecektir. Bu dönemi diğer dönemlerden ayıran özelliklerinden birisi 2010 yılı ve sonrasında yapılan tez çalışmalarının düzeylerinde görülen çeşitliliktir. Öyle ki ortaya konulmuş on dört (14) tez çalışmasının üçü (3) doktora, beşi (5) tıpta uzmanlık, altısı (6) yüksek lisans düzeyindedir. 1910-2017 yılları arasında yazılmış 9 tıpta uzmanlık tezinin beşinin (5) 2010 yılı ve sonrasında ortaya konulması ayrıca önemlidir. Bu ve diğer durumlar intihar temasında yapılan çalışmaların derinlik ve uzmanlık gerektiren bir nitelik kazanmasına zemin hazırlamıştır. 2011 yılında Şenol Korkut tarafından kaleme alınan "Gençlik Sorunları ve İntihar" isimli kitap çalışması 37 yıl sonra yazılan gençlik ve intihar temalı ilk çalışma olması bakımından değerlidir.

Grafik 19: "İntihar/Özkıyım/Kendine Zarar Verme" Temasının Dönemsel Dağılımı

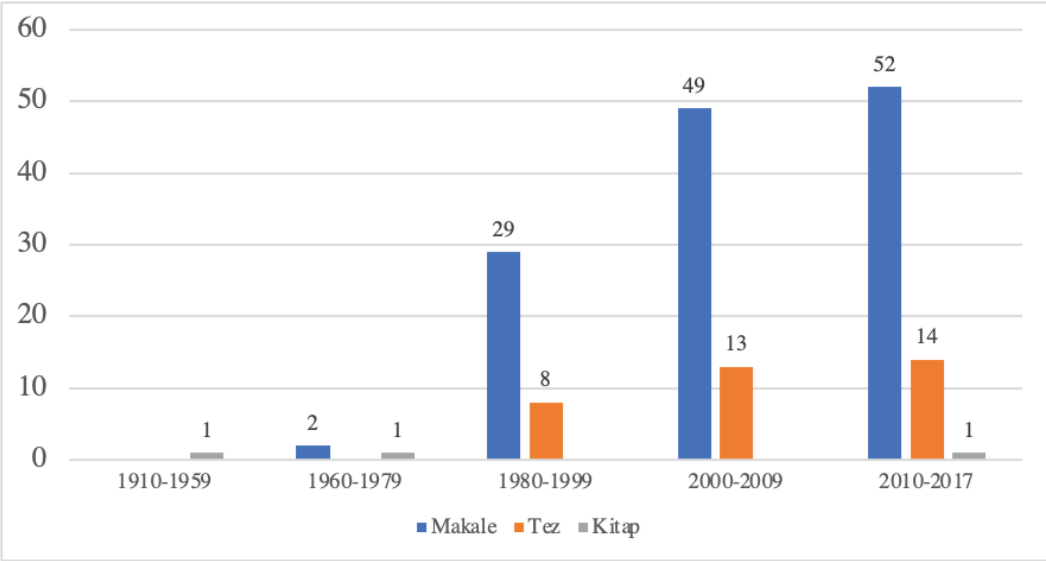

1.1. Tezler

- Yüksel, Nazmiye, *Adolesan, İntihar Girişimlerinin Psiko-Sosyal Nedenleriyle İlgili Araştırma, 1*987, Yüksek Lisans, 94s., Çocuk Sağlığı Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmamızda, intihar girişimlerinin 12-25 yaş arası adolesans döneminde yoğunlaştığı ve özellikle girişim konusunda kadınların erkeklerden daha büyük bir risk taşıdığı, intihar girişiminde bulunmuş adolesanların temelde önemli sorunları olduğu varsayımları doğrulanmıştır. Hastanelerde yaptığımız taramaya göre 1986 yılının ilk 6 ayında 12-25 yaşları arasında zehirlenme yoluyla intiharla ölüm, aynı yolla intihar girişimlerinin %0,5 'i oranındadır. Gene aynı taramaya göre İstanbul'daki tüm intihar girişimlerinin %64' ünü 12-25 yaş arası gençlerin oluşturması, adolesans çağının gerçekten büyük risk niteliği taşıdığını vurgulamaktadır. 12-18 yaşları arasında kadınlar, 19-25 yaşları arasında erkekler an lamlı bir üstünlük göstermektedir. 12-25 yaş arası kadınlardaki girişim, tüm intihar girişimlerinin %78,7 'sini oluşturmaktadır. Kısaca 12-25 yaş arası kadınlar, en büyük risk grubudur. Araştırmamıza göre intihar girişiminde bulunmuş adolesanlar daha çok orta sosyo-ekonomik düzeyden gelmekte, eğitimleri orta öğrenim düzeyinde yoğunlaşmaktadır. Görüşme sonuçlarına göre, intihar girişimcisi adolesanların %51 'i uzun ve kısa süreli aile problemleri yaşamaktadır. Buna karşın MMPI uygulanmış deney ve kontrol grupları arasında kişilik ve ruhsal yapıları yönünden anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuç büyük psikiyatrik bozukluklar göstermeyen adolesanların da intihar girişiminde bulunmuş olmaları açısından kanımızca son derece önemlidir. Görüşme formlarının incelenmesi, girişimde bulunmuş bu adolesanların 1/4'ünün parçalanmış ailelerden, önemli bir kısmının da dağınık ailelerden geldiğini ortaya koymaktadır. Özellikle yurt dışı işçi göçünden etkilenen ikinci kuşak intihar girişimlerinin de bir risk grubu olarak karşımıza çıktığı söylenebilir. Özetle bu çalışma, adolesanlarda intihar girişimlerinin yoğunluğunu, kadınların bir risk grubu oluşturduğunu, intihar girişiminde bulunmuş adolesanların önemli sorunları olabileceğine ilişkin bazı kanıtların ortaya konması çabasıdır. Bu alan da daha ayrıntılı verilerin incelenmesi ve daha detaylı görüşmelerin yapılması bu güncel konuyu daha da aydınlatacaktır.

- Okucu, Raşel, *Ergenlik Çağı İntihar Girişimlerinde Psikososyal Etmenler*, 1988, Yüksek Lisans, 99s., Çocuk Sağlığı Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Çalışmamızda, intihar girişiminde bulunan 15-24 yaş grubundan 50 ergenin, psikopatolojik ve sosyal özellikleri, depresyon düzeyleri, aynı yaş grubunda olup, intihar girişiminde bulunmayan 50 ergenle karşılaştırılmış, ergenlik çağı intiharlarında psikososyal etmenlerin rolünün değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Psikiyatrik bozuklukları olan, dolayısıyla intihar girişimleri hastalıklarına bağlı olan ergenler, araştırma dışı bırakılmıştır. Verilerin toplanmasında, întihar Girişimi Soruşturma Formu, Rorschach Testi, AMDP Skalası, Beck Depresyon ölçeği, Hamilton Depresyon ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulgularımıza göre, intihar girişiminde bulunan 50 ergenin %78'i kadın, %22'si erkek olup, %86'sının önceden intihar fikirlerine sahip oldukları, %64'ünün birden fazla kez girişimde bulundukları, %42'sinin ailesinde ve kan bağı olan akrabalarında intihar girişiminin bulunduğu, %28'inin ölmediği için üzüldüğü, %26'sının kurtarılmak üzere hiçbir ipucu bırakmadan girişimde bulundukları, %96*sının yaşantılarında kendilerini etkileyen travmatik olayların var olduğu saptanmıştır. İntihar girişimine neden olan "anahtar olay" ların sınıflandırılmasında, 1. sırayı aile ile ilgili

problemlerin (%72), 2. sırayı ise kız veya erkek arkadaşla problemlerin (%20) aldığı belirlenmiştir. Sosyal kontakt yeteneği ve sosyal çekilme, duygulanımda değişiklikler, duygusal uyaranlara duyarlılıkta normalden sapma, psikosomatik bozukluklar, saldırganlık, kendine zarar verme davranışları ve depresyon bakımın dan, intihar grubunda, kontrol grubuna oranla, istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı bir farkın bulunduğu saptanmıştır. Özetle bu çalışma, bedensel ve ruhsal açıdan ergenlik çağına özgü değişim ve karmaşayı yaşayan ergenlerin intihar girişimlerinde, sorunlara karşı koyamayarak ölümü seçen veya yardım isteme amacıyla, intihar girişimi ile yakınlarına uyarıda bulunan gençlerin, içinde bulundukları psikolojik ve sosyal problemleri klinik ve psikometrik yöntemlerle saptayarak, konunun aydınlatılmasına bir katkıda bulunma çabasıdır.

- Sarp, Nilgün, *16 Yaş Gençlerinde Görülen Uyumsuz Davranışlarla Sosyo Ekonomik Düzey ve Cinsiyet İlişkisi, 1993*, Aile ve Toplum Dergisi, 1(3), 17-23, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada, 16 yaş gençlerinde görülen uyumsuz davranışların, sosyoekonomik düzey (S.E.D.) ve cinsiyetle ilişkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen "t" veriler testi ile irdelenmiş ve S.E.D. ile cinsiyetin uyumsuz davranışlarla ilişkisi önemsiz bulunmuştur.

- Ergin, Nemika Güler, *İntihar Girişimi Olan ve Olmayan Ergenlerin Kendini Kabul ve Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması*, 1993, Yüksek Lisans, 52s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, intihar girişimi olan gençlerin kendini kabul ve depresyon düzeylerini belirlemek ve bu grubu intihar girişimi olmayan gençlerle karşılaştırmaktır. Araştırma kapsamına Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezinde tedavi almakta olan ve verilen ölçekleri cevaplamak isteyen 50 kişi ve intihar girişimi olanların demografik özelliklerini karşılayan 50 kişi olmak üzere, toplam 100 genç alınmıştır. Araştırmada, kendini kabul düzeylerini belirlemek amacı ile Kendini Kabul Envanteri (L) formu ve depresyon düzeylerini belirlemek amacıyla Çok Yönlü Depresyon Envanteri kullanılmıştır. Envanterler her iki gruba da bireysel olarak uygulanmıştır. Kendini Kabul Envanteri (L) formu ve Çok Yönlü Depresyon Envanterinden elde edilen veriler t testi tekniği ile karşılaştırılmıştır. Değerlendirmede, intihar girişimi olan ergenlerin intihar girişimi olmayanlara oranla kendini kabullerinin düşük, depresyon düzeylerinin ise daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu da kızların erkeklere oranla daha fazla intihar girişiminde 31 bulundukları yönündedir. Araştırmada elde edilen veriler çeşitli yurtiçi ve yurtdışı kaynaklarla karşılaştırmıştır. Araştırma sonuçlan intihar girişimi olan gençlerin tedavi programının kendini kabul ve depresyon düzeylerinin göz önünde tutularak yapılması gereğini ortaya çıkarmaktadır.

- Çölbaşi, Ayşin, *Adolesan İntihar Girişimlerinde Rol Oynayan Çeşitli Risk Faktörleri*, 1994, Tıpta Uzmanlık, 73s., İstanbul Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Sağlık Bakanlığı.

ÖZET: Çalışmamızda intihar girişiminde bulunan 13-24 yaş grubunda 50 ergenin sosyodemografik özellikleri, depresyon ve ümitsizlik düzeyleri aynı yaş grubunda olup intihar girişiminde bulunmayan 50 ergenle karşılaştırılmış, ergenlik çağı intiharlarında çeşitli risk faktörlerinin araştırılması amaç-

lanmıştır. Bulgularımıza göre intihar girişiminde bulunan gençlerin %86 gibi büyük bir bölümünü oluşturan kadınlar en büyük risk grubudur. Deneklerden elde edilen sonuçlar öğrenim durumu, meslek dağılımı, sosyal statü açısından literatür bulguları ile uyumlu olmakla birlikte kontrol grubu ile aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. İntihar girişiminde bulunan 50 ergenin tümü eylemlerini ilaç veya toksik madde ile zehirlenme yolu ile gerçekleştirmiş olup, %62'sinin girişimden önce intihar fikirlerine sahip oldukları, %20'sinin birden fazla kez girişimde bulundukları, %26'sınm kurtarılmak üzere hiçbir ipucu bırakmadıkları, %30'unun ölmediği için üzüldüğü saptanmıştır. Ergenlerin intihar girişimlerinin günlere göre olan dağılımına bakıldığında, Pazartesi 1. sırayı, girişimde kullanılan ilaç türlerine bakıldığında ise analjezikler 1. sırayı, antidepresanlar ise 2. sırayı almaktadırlar. Aile yapısı, madde alışkanlıkları, en son doktora başvuru tarihi ve stresli yaşam olayları bakımından intihar grubunda, kontrol grubuna oranla istatiksel olarak anlamlı bir farkın bulunduğu saptanmıştır. Stresli yaşam olaylarının sınıflandırılmasında, 1. sırayı aile ile ilgili problemler alırken, intihar girişimine neden olan son tetiği çeken olayda ise erkek veya kız arkadaş ile tartışma ilk sırada yer almaktadır. 52 Ergenin doğum sıralamasındaki yeri, aile ve yakın çevrede intihar girişiminde bulunmuş olanların varlığı yönünden intihar ve kontrol grubu arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Olguların depresyon ve ümitsizlik düzeyleri değerlendirildiğinde intihar grubunda, kontrol grubuna oranla istatiksel olarak ileri derecede anlamlı bir fark bulunduğu dikkat çekmiştir. Daha çok yardım çağrısı niteliği taşıyan intihar girişimleri açısından risk altında olan ergenleri daha ileri klinik ve psikometrik yöntemlerle, olay henüz ölümcül bir sonuca ulaşmadan, saptamaya yönelik araştırmaların yapılması bu güncel konuyu daha da aydınlatacaktır.

- Güner, Hayati, *Adolesan İntihar Girişimlerinin İncelenmesiyle İlgili Bir Araştırma*, 1996, Yüksek Lisans, 90s., Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Çalışmamızda 15-25 yaşlar arasındaki adolesanlarda intihar girişim nedenleri araştırılmıştır. İntihar girişimleri üzerine sosyo-demografik özelliklerin ve depresyonun ne ölçüde etkili olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Acil tedavi sonrası muayenelerinin yapılması için kliniğimize gönderilen 15-25 yaşlar arasında bulunan adolesanlar seçilmiştir. İntihar girişiminde bulunanlarla aynı sayıda kontrol grubu oluşturulmuştur. Bazı sosyodemografik özelliklerde her iki grup arasında farklılıklar olup olmadığı araştırılmaya çalışılmıştır. Psikiyatrik tedavi görmüş hiçbir denek bu çalışmaya dahil edilmemiştir. Araştırmamıza göre intihar girişiminde bulunan adolesanların %60'ını kadınlar, %40'ını erkekler oluşturmaktadır. Elde ettiğimiz sonuçlar literatürde bu yönde yapılan çalışmalarla benzerlik göstermiştir. İntihar girişiminde bulunan kadınlarda tıbbi ilaçlarla, erkeklerde ise kimyasal maddelerle intihar oranı yüksektir. Kadınlarda daha önce de intihar girişiminde bulunanlar %72.2, erkeklerde ilk kez intihar girişiminde bulunanlar %75'tir. Bekarlarda intihar girişim oranı yüksek bulunmuştur. Öğrencilerde ve işsizlerde intihar girişim oranında oldukça yüksektir. Beck Depresyon Ölçeği ile yapılan araştırmalarda, sonuçlar oldukça anlamlı bulunmuştur. Deney grubunda depresyon düzeyi oldukça yüksektir. Deney grubunda toplam 29 kişide orta ve ileri derecede depresyon görülmüştür. Kontrol grubunda ise toplam 22 kişide depresyona rastlanmamış, 6 kişide orta, 2 kişide ileri derecede depresyon saptanmıştır. İntihar girişimleriyle bazı sosyo-demografik özellikler arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. İleride yapılabilecek daha geniş kapsamlı araştırmalar bu konuların aydınlatılmasında yararlı olacaktır.

- Tüzün, Zeynep, *Life Events Depression, Social Support Systems, Reasons For Living and Suicide Probility Among University Students (Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Olayları, Depresyon, Sosyal Destek Sistemleri, Yaşama Nedenleri ve İntihar Olasılığı), 1*997, Yüksek Lisans, 133s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinde yaşam olayları, depresyon, sosyal destek sistemleri ve yaşama nedenleri ilişkisini intihar olasılığı düzeyinde incelemektir. Amaç, üniversite öğrencileri için bu değişkenler arasında intihar olasılığını en iyi yordayan değişken bulmaktır. Araştırma Bilkent üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde okuyan 401 öğrenci üzerinde yürütülmüştür, sonuçlar yedi ölçeğin dağıtımı sonucu toplanmıştır: Yaşam Deneyimleri Anketi, Çok boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Aile ve Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri, Beck Depresyon Envanteri ve demografik özelliklerin sorulduğu bir ölçek. Sonuçların analizi için çok yönlü regresyon analizi uygulandı. Elde edilen sonuçlara göre intihar olasılığını, İntihar Olasılığı ölçeğinin tüm alt ölçekleri için, en iyi depresyon sonuçlan yordamaktadır. Diğer önemli yordayıcılar arkadaştan algılanan destek, aileden algılanan destek ve yaşama nedenleridir. Sonuçlar ilgili literatür içinde tartışılmıştır.

- Ercan, Sabri Eyüp, *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Sosyodemografik , Psikiyatrik ve Ailesel Özelliklerin Araştırılması, 1*998, Tıpta Uzmanlık, 85s., Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma intihar girişiminde bulunmuş olan 46 ergen ve kontrol grubunu oluşturan 55 ergenle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada intihar girişiminde bulunmuş olan ergenlerin sosyodemografik, psikiyatrik ve ailesel özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Tüm olgulara sosyodemografik bilgi formu uygulanmış, Beck Depresyon Ölçeği, Süreklik Anksiyete Ölçeği ve Aile Değerlendirme ölçeği verilerek yanıtlamaları istenmiştir. İntihar girişiminde bulunan ergenlerle DSM-IV tam ölçütlerine göre psikiyatrik görüşme yapılmıştır. İntihar girişiminde bulunan ergenlerin yaş ortalamasının 15.72 olduğu, 40 kız ve 6 erkekten oluşmakta olduğu görülmüştür. İntihar girişiminde bulunan ergenlerin kontrol grubundaki olgulardan istatiksel düzeyde anlamlı olarak daha düşük okul başarısı gösterdikleri ($p<.00001$), aileleririn gelir düzeyinin daha düşük olduğu ($p<.001$), anne ve babalarının daha düşük eğitim düzeyinde oldukları ($p<.01$, $p<.0001$), anne-babalarından daha sık ayrılık yaşadıkları ($p<.001$), daha sık olarak parçalanmış ailelerden geldikleri ($p<.01$), anksiyete ve depresyon ölçeklerinden daha yüksek puanlara aldıkları ($p<.01$, $p<01$), ailelerinde daha yüksek oranda psikiyatrik hastalık ve alkol kullanımı bildirdikleri ($p<.0001$, $p<.01$), aile ve yakın çevrelerinde daha yüksek oranda intihar girişiminde bulunanlar olduğu ($p<.03$, $p<.03$), evlerinde daha sık olarak dayağın kullanıldığı ($p<.0001$) ve akran ilişkilerinin daha çok sorun yaşadıkları ($p<.0001$) görülmüştür. 68 İntihar girişiminde bulunan olgularla DSM-IV ölçütlerine göre yapılan tanı görüşmelerinin sonucunda, en sık rastlanan psikiyatrik tanıların Majör Depresyon (%34.8), Uyum Bozukluğu (%17.4), Konversiyon Bozukluğu (%17.4) ve Davranım Bozukluğu (%10.9) olduğu belirlenmiştir. İntihar girişiminde bulunan ergenlerden Majör Depresyon tanılı olguların, çalışma grubunda yer alan diğer olgulardan anlamlı olarak daha yetersiz akran ilişkilerine sahip oldukları ($p<.05$) ve ailelerinde daha yüksek oranda psikiyatrik bozukluğu bulunan bireylerin bulunduğunu bildirdikleri ($p<.05$) saptanmıştır. İntihar girişiminde bulunan ergenlerin %30.2'si girişimi daha önceden planlayarak gerçekleştirmiş, olguların

%30.3 'ü girişim biçimi, zamanı ve yerini model aldığım belirtmiş ve %47.6'sı intihar girişiminde bulunmadan önce çevresindekilere bu konudan bahsetmiştir. Otuz altı olgu (%78) intihar girişimini evde gerçekleştirmiş, olguların %22.7'si girişimin fark edilmemesi ve önlenmemesi için çaba göstermiştir. Girişim yöntemi olarak olguların %86.7'si aşın doz ilaç alımım seçmiştir. Olguların %46.7'sinin daha önce en az bir kez intihar gelişiminde bulundukları saptanmıştır. İntihar girişiminde bulunan ergenlerin %37.2'si tedavi edilmezlerse ölümle sonuçlanabilecek biçimde ağır şiddette intihar girişiminde bulunmuş, girişimin şiddetiyle olguların aldıkları psikiyatrik tanımlar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır (p>.05). Çalışmanın sonucunda ergenlerde intihar girişimlerinin tek bir model veya kuramla açıklanmasının olanaklı olmadığı düşünülmüş, ergenlerde intihar davranışıyla çok çeşitli etkenlerin ilintili olduğu görülmüştür. Düşük sosyoekonomik düzey, aile yapısı ve işleyişinde bozukluk, yetersiz aile ve akran ilişkileri, psikiyatrik bozukluğun bulunması, daha önce intihar girişiminde bulunma, intihar konusunda çevredekilerle konuşma veya tehditte bulunma, ailede psikiyatrik hastalık ve sorunlu alkol kullanımının bulunması ve yakın çevrede intihar eden veya intihar girişiminde bulunan bireylerin bulunması gibi etkenlerin ergenlerde intihar girişimiyle yakından ilişkili özellikler olduğu saptanmıştır.

- Uçar, Nida, *Correlates of Suicide Ideationand Ego Identity Status Among Adolescents (Ergenlerde İntihar Düşüncesi ile İlişkili Değişkenlerin ve Kimlik Statülerinin İncelenmesi)*, 1999, Yüksek Lisans, 107s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada ergenlerde intihar düşüncesini tetikleyen faktörler ve intihar düşüncesinin kimlik statüleri ile ilişkisi incelenmiştir. Gelişimsel açıdan inceleme yapmak için Tarsus'taki bir ilköğretim okulu, üç liseden ve ODTÜ'nün değişik bölümlerinden olmak üzere 300 öğrenci kullanılmıştır. Ergenlere Ego Kimlik Gelişimi Statüleri Ölçeği, Kısa Semptom ve Stresle Başa Çıkma Envanteri, İntihar Düşünceleri ve Umutsuzluk Ölçeği, Aile-Ergen İlişkisi Envanteri verilmiştir. ANOVA ve t-test teknikleri ile yapılan istatistiksel çözümler, kimlik statüleri ile intihar düşüncesi arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermişse de kimlik statüleri arasında, aile ilişkileri, yaş, semptom, stresle başa çıkma, olumsuz benlik, kendine güvensiz ve boyun eğici yaklaşımlar açısından anlamlı bir fark gözlenmiştir. Bulgular değerlendirilmiş, uygulama alanları ve yeni araştırma çalışmaları önerilmiştir.

- Dinçol, Durak Nazan, *Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığı ve Algılanan Sosyal Destek Sisteminin Bu Durum Üzerine Etkisi*, 2000, Yüksek Lisans, 163s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.
- Batıgün, Durak Ayşegül, *Genç ve İntihar: Diğer Yaş Gruplarıyla Farklılaşan Özellikler*, 2002, Doktora, 203s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: İntihar oranları son yıllarda, özellikle gençler arasında dramatik bir artış göstermektedir. Bu durum da doğal olarak konuya olan ilgiyi arttırmakta ve üzerinde çok sayıda araştırmanın yapılmasına neden olmaktadır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde, özellikle problem çözme becerilerinde yetersizlik, öfke/saldırganlık ve dürtüşel davranışlar ile intihar arasındaki ilişkilerin araştırıldığı çalışmaların yoğunluğu dikkati çekmektedir. İntihar ile ilgili olarak ülkemizde yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde ise Şahin ve ark. (1994)'nın yapmış olduğu bir çalışmada elde edilen bulgular ilginçtir.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre gençler, hangi yaş grubunda olursa olsun, insanların intihar için daha fazla nedeni olabileceğine inanmaktadırlar. Orta yaş ve yaşlı grupta ise böyle bir eğilim gözlenmemektedir. Bu sonuç, "acaba gençler intiharı akıllarına ilk gelen bir problem çözme yolu olarak mı görüyorlar?", "problem çözme becerilerinde bir yetersizlik mi var?", "bir problem ile karşılaştıklarında dürtüsel mi davranıyorlar?", "öfkelerin denetleme, bilişsel başa çıkma stratejilerinde bir yetersizlik mi var?" gibi soruları akla getirmektedir. Bu çalışmanın amacı da 13-62 yaş arasındaki insanların çeşitli durumlar ve problemler karşısında intiharı akıllarına ilk çözüm yolu olarak getirmede farklılaşıp farklılaşmadıklarını belirlemek ve bu eğilimin, intihar olasılığı, problem çözme becerileri, öfke/saldırganlık gibi değişkenler ile ilişkisini saptamaktır. Bu amaçla, 13-62 yaş arası 619 kişiye (351 kadın, 267 erkek) daha önce geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan "Problem Çözme Envanteri", "Kısa Semptom Envanteri", "İntihar Olasılığı Ölçeği", "MMPİ Dürtüsel Davranışlar Alt Ölçeği", "Çok Boyutlu Öfke Envanteri" ve bu çalışma için geliştirilmiş olan "Çözüm Yolları Envanteri" uygulanmıştır. Yapılan analizler bize; bir model taslağına ulaşabileceğimizi göstermiştir. Buna göre, eğer bireylerin problem çözme becerilerinde bir yetersizlik varsa; öfke/saldırgan davranışlar ve dürtüsellik özelliklerine de sahip iseler intihar olasılıklarının artmaktadır. Burada "yaş", önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. 13-24 yaş grubunun tüm ölçeklerden aldıkları puanların, diğer yaş gruplarının aldıkları puanlardan daha yüksek olduğu dikkatleri çekmektedir. Yani; gençler problem çözme becerileri konusunda daha yetersiz görünmekte, daha dürtüsel davranmakta ve daha fazla miktarda öfke ile ilişkili görünmektedirler. Ayrıca, kendilerine sunulan stresli bir durum ya da olay karşısında, bir çözüm yolu olarak "intihar"!, ileri yaşlardaki bireylere oranla daha sık akıllarına getirmektedirler. Başka bir deyişle; "yaş" temel değişken olarak ele alındığında, 13-24 yaş grubunun problem çözme becerileri düşük, öfke/saldırganlık ve dürtüsellik düzeyleri ise yüksektir. Bu durumda intihar olasılığı da yüksek olarak karşımıza çıkmaktadir. Yirmidört yaş ve üzeri grupta ise bunun tam tersi bir durum söz konusudur. Bu yaş grubunda; problem çözme becerileri yüksek, öfke/ saldırganlık ve dürtüsellik düzeyleri ise düşüktür. Bu durumda, doğal olarak intihar olasılığı da düşük görünmektedir.

- Ünsal, Terzi Sevim, *Ergen İntiharlarındaki Risk Faktörleri Bir Psiko-Sosyal Modelin Sınanması (Batman İli Örneği)*, 2002, Yüksek Lisans, 93s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Birçok ülkede olduğu gibi, ülkemizde ve Batman İlimizde de ergen intiharlarında önemli bir artış gözlenmektedir. Bu araştırmanın amacı, ergen intiharlarını açıklayabileceği öngörülen üç farklı ergen intiharı risk modelini sınamaktır. Batman İli merkezinde bulunan 5 Liseden ve bir dershaneden toplam 605 ergen araştırmaya katılmıştır (erkek:411, kız:190 yaş X=17 SS=1,5). Veri toplama araçları olarak, Ergen Bilgi Formu, Offer Benlik imgesi ölçeği, Ergen Davranış Anketi, Piers-Harris Değerlendirme Ölçeği, İntihar Düşüncesi Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği, intihar Davranışı ölçeği, Kısa Semptom Envanteri ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler, Yapısal Eşitlik Modeline dayalı Path-Analiz tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, Batman ili örneklemi için en uygun modelin uyum endeksi AGFI= 0,93, RMR= 0,03 olarak belirlenmiştir. Bu modele göre, ergen davranış sorunları, psiko-sosyal değişkenler ve sosyal destek, benlik saygısını, ruh sağlığını ve umutsuzluğu yordamakta, benlik imgesi ise yalnızca benlik saygısını yordamaktadır. Benlik saygısı, ruh sağlığı ve umutsuzluk ise intihar düşüncesini, intihar düşüncesi de intihar davranışını yordamaktadır.

- Demir, Sinem, *Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Bağlanma Stilleri ve İntihar Davranışı Arasındaki İlişki*, 2003, Yüksek Lisans, 83s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Adnan Menderes Üniversitesi.

ÖZET: Bu tezde, Bowlby'nin (1973) geliştirdiği "Bağlanma Kuramı" temelinde, Bartholomew ve Horowitz (1991) tarafından geliştirilen farklı bağlanma kategorilerinin (Güvenli, Kayıtsız, Korkulu, Saplantılı) bir grup üniversite öğrencisinde intihar davranışıyla ilişkisi sınanmışlar. Araştırmanın örneklemini Adnan Menderes Üniversitesinin farklı bölümlerinde okuyan öğrenciler oluşturmuştur (N = 701, Kız = %43; Erkek= %56). Bağlanma stillerini ölçen İlişki Anketi ve intihar düşünce ve girişimim' değerlendiren indeks, hocalarından izin alınarak, ders öncesi veya sonrası, öğrencilere dağıtılmıştır. Araştırmanın kabul edilen hipotezleri şunlardır: 1-) Kendine karşı olumsuz algıları olan Saplantılı ve Korkulu bağlanma kategorilerine giren kişilerde, kendini olumlu algılayan Güvenli ve Kayıtsız bağlanmış kişilere göre daha yüksek oranda intihar düşüncesi görülmüştür. 2-) Kendini olumsuz, diğerlerini olumlu algılayan Saplantılı bağlanmış kişilerin intihar düşüncesi, Korkulu bağlanmış kişilere göre daha yüksek oranda görülmüştür. Korkulu ve Saplantılı bağlananlarda intihar düşüncesinin daha çok görülmesi, kendilerine ilişkin algılarının olumsuz olmasıyla açıklanmıştır. Saplantılı bağlanma ve intihar davranışı arasındaki ilişki ise şu şekilde yorumlanmıştır: Çocukken ebeveynlerinin sevgisinden emin olamamaları, yetişkinlikteki ilişkilerine yansır. İlişkilerine ilişkin tatminsizlik ve güvensizlik hisleriyle birlikte, kökeninde ebeveynlerini kaybetme korkulan canlanabilir. Kayıpla birlikte, yeterince sevilmeme ve yalnız kalma korkularını kontrol etmenin bir yolu olarak intihar davranışına yönelebilirler.

- Demirel, Said, *Ankara'daki Beş Eğitim Kurumunda Kendini Yaralama Davranışı*, 2003, Yüksek Lisans, 110s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: "Ankara'daki Beş Eğitim Kurumunda Kendini Yaralama Davranışı" Kendini yaralama davranışı; bir tür kendini cezalandırma şekli, gerilim ve acıyı azaltmaya yönelik bir strateji, anksiyete, kızgınlık, utanç ve suçluluğa ilişkin bir ifade, istediğini yaptırıcı bir davranış ya da dürtü kontrolündeki güçlükler ve travmatik çocukluk yaşantılarını kontrol etme yolu olarak değerlendirilmektedir. Bu davranışı gerçekleştiren kişinin güvenliği ve sağlığına yönelik ciddi bir tehlike söz konusudur, dolayısıyla acilen ve önemle üzerinde durulması gerekmektedir. Konuya ilişkin yapılan araştırmalar, kendini yaralama davranışının genellikle ergenlik dönemi ile birlikte ortaya çıktığım, bu davranışta bulunanların yoğunlukla depresif duygu durumu içerisinde olduklarını ve intihar olasılıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Yeterli bilgiye sahip olunmamasına karşılık bu kişilerin yaşam doyum düzeylerinin düşük olabileceği üzerinde de durulmaktadır. Etiyoloj isinin karmaşık ve çok etkenli yapıya sahip olması nedeniyle kendini yaralama davranışının disiplinler arası ekip çalışması içerisinde sosyal psikiyatrik yaklaşımla değerlendirilmesi bu davranışa yönelik önleme ve tedavi çalışmalarının etkinliğini artıracaktır. Bu araştırmanın amacı; Ankara'daki beş eğitim kurumunda kendini yaralama davranışında bulunmuş kişilerin yaşam doyumları, intihar olasılıkları ve depresyon düzeylerini ve kendini yaralama davranışında etkili olan faktörleri araştırmaktır. Bu araştırmada, analitik araştırma yöntemlerinden biri olan "vaka kontrol araştırma" yöntemi ve örneklem seçiminde "amaçlı örnekleme" yöntemi kullanılmıştır. Araştırma örneklemi; Keçiören Lisesi, Ayrancı Lisesi, Mamak Anadolu Meslek Gıda Teknolojisi ve Pastacılık Meslek Lisesi ve Ahi Evran Mesleki Eğitim Merkezi'ne devam

eden öğrenciler ile Ankara Valiliği Çocuk Tedavi Eğitim Merkezi'ndeki çocuklardan oluşmuştur. Kendini yaralama davranışında bulunan kişiler vaka grubunu (84 kişi; %50), kendini yaralama davranışında bulunmayan kişiler ise kontrol grubunu (84 kişi; %50) oluşturmuştur. Araştırmada; yaşam doyumu ölçeği, intihar olasılığı ölçeği ve depresyon ölçeği ile araştırmacı tarafından geliştirilen anket formundan oluşan dört farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde istatistiksel teknikler olarak; frekans dağılımı, toplam, yüzde (%), ortalama gibi işlemler; önemlilik kontrolü için "t testi" ve " X2 testi" kullanılmıştır. Araştırmada önem denetiminde hata payı=0.05 olarak kabul edilmiştir. "Ankara'daki Beş Eğitim Kurumunda Kendini Yaralama Davranışı" adlı araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur. Vaka Grubu ile Kontrol Grubunun Yaşam Doyumları, İntihar Olasılıkları ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki Farkın Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular: Kendini yaralama davranışında bulunmuş kişilerle, kendini yaralama davranışında bulunmamış kişilerin yaşam doyumları, intihar olasılıkları ve depresyon düzeyleri arasında fark vardır. Vaka Grubu ile Kontrol Grubunun Kendini Yaralama Davranışına Etkisi Olabileceği Düşünülen Faktörler Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular: Kendini yaralama davranışında bulunmuş kişilerle kendini yaralama davranışında bulunmamış kişiler; 'sahip olunan kardeş sayısı', 'genel olarak aile ilişkilerine ait düşünceler', 'hangi sorun veya sorunlarla daha sık karşılaşma durumu', 'sigara, alkol, uyuşturucu ya da kumar gibi bir alışkanlığa sahip olma', 'ruhsal sorunlar nedeniyle tedavi görme', 'intihar girişimi' ve 'çevresinde kendini yaralama davranışında bulunanların durumu' açısından farklılık gösterirler; fakat 'cinsiyet', 'yaş', 'doğum yeri', ailenin ortalama aylık geliri', 'yaşanılan konut tipi', 'ailede karar verme sürecinde bireyin görüşlerinin alınması', 'bedensel bir engel veya hastalık', 'sağlık durumunun günlük işleri aksatması', 'tedavi amacıyla sürekli ya da belirli aralıklarla ilaç kullanma durumu' ve 'çevresinde kendini yaralama davranışında bulunanların yakınlık durumu' açısından farklılık göstermezler.

- Alkulak, Demet, *Gençlerin Satanizm ve Buna Bağlı İntihar Olaylarına Yaklaşımları*, 2004, Yüksek Lisans, 327s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: "Gençlerin Satanizm ve Buna Bağlı İntihar Olaylarına Yaklaşımlarını inceleyen bu çalışmada amaç, gençlerin içerisinde bulundukları sorunların, ailesel ve kişisel özelliklerinin, ailesel ve sosyal ilişkilerinin, ilgi ve beğenilerinin neler olduğunu saptamak ve bu sorunlarla satanizm ve buna bağlı intiharlara yaklaşımları arasında bir ilişkinin olup olmadığım ortaya çıkarmaktır. Bu amaca yönelik olarak araştırmada, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma kapsamına Çankaya Üniversitesi'nin İngilizce Hazırlık ve Hukuk Fakültesi'nin birinci sınıflarında okuyan ve Hacettepe Üniversitesi'nin İngilizce Hazırlık ve Edebiyat Fakültesi'ne bağlı Sosyoloji, Felsefe, Tarih ve Psikoloji Bölümlerinin birinci sınıflarında okuyan, 16-21 yaş aralığındaki gençler dahil edilmiştir. Ancak ankete katılan toplam 545 öğrenci içerisinde, 22 yaş grubundaki gençlerden de katılım olduğu görülmüş ve bu nedenle bu yaş grubu da araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Soru kâğıdı uygulamasında sınıflar, rastgele seçim yöntemine göre belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan soru kağıdına gençlerin verdiği cevaplar, ki-kare analizine göre çözümlenmiştir. Tablolar için ki-kare anlamlılık değeri; p<0,05 ve p<0,l olarak kabul edilmiştir. Tablolardan çıkan sonuçlara göre, okul ve aile sosyal hizmetine yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır. Gençlerde satanizm ve buna bağlı intiharlara yönelik olumlu yaklaşımın; özellikle ebeveynlerle olan ilişkinin düzeyine, gence yönelik anne-baba tutumuna, ailenin sosyo-ekonomik düzeyine, gencin arkadaş ilişkilerine, gencin yaşadığı hayattan mutlu olup- olmama

durumuna ve gencin ruhsal yapışma göre şekil kazandığı görülmüştür. Ortaya çıkan bulgular, literatür çalışmalarıyla birlikte tartışılmıştır. Son olarak, okul ve aile sosyal hizmetinin önemi ve bu konuda yapılması gerekenler ortaya konulmuştur.

- Güleç, Gülcan, *İntihar Girişiminde Bulunan Gençlerde Psikolojik Risk Etkenlerinin Değerlendirilmesi*, 2004, Tıpta Uzmanlık, 74s., Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada gençlerde intihar girişimi için psikolojik risk faktörleri ve intihar girişiminde bulunan gençlerin sosyodemografik - sosyokültürel özelliklerini değerlendirilmeyi amaçladık. İntihar girişimi nedeni ile hastaneye kabul edilen, 15-24 yaş arası 63 genç sosyodemografik , sosyokültürel özellikleri ve psikolojik risk etkenleri yönünden sağlıklı gençlerden oluşan 65 kişilik kontrol grubu ile karşılaştırıldı. Bu amaçla gençlere yazarlar tarafından geliştirilen Görüşme Formu, BDÖ, BUÖ, PÇE, RİDKOÖ, TAS ve Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği uygulandı. Elde edilen veriler, verilerin yapısına uygun olarak x-kare, t-testi, pearson korelasyon ve ikili lojistik regresyon analizleri ile değerlendirildi. İntihar girişiminde bulunan grubun kontrol grubuna göre daha yüksek BDÖ, BUÖ, PÇE, RİDKOÖ, TAS ve Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği ortalama puanlarına sahip oldukları ve bu değerlendirilen değişkenlerin intihar girişimi için risk etkeni olduğu sonucuna ulaşıldı. Ayrıca intihar girişiminde bulunan gençlerin yöntem olarak en sık yüksek doz ilaç kullandıkları, düşük sosyoekonomik düzeyli ailelerden geldikleri, daha düşük eğitim seviyesine sahip oldukları, daha fazla sigara içtikleri, daha fazla psikiyatrik hastalık-bakım alma ve intihar girişimi öykülerine sahip oldukları saptandı. İntihar girişimi için risk faktörlerinin bilinmesi intihar önleme çalışmaları için önemlidir. Aynı zamanda klinisyene intihar girişiminde bulunan gençlerin değerlendirilmesinde yol gösterici olacaktır.

- Özgan, Saadet, *Ergenlik Döneminde Dinlenilen Müzik Türü ile Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişki*, 2004, Yüksek Lisans, 75s., Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Çalışmamız 2004 yılında İstanbul ilinde bulunan Haliç Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi, Doğuş Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul Üniversitesinde yaşlan 17- 28 arasında değişen 207 kız, 238 erkek üniversite öğrencisiyle yapılmış olup, ergenlik döneminde dinlenilen müzik türü ile kendine zarar verme davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ergenlik döneminde kendine zarar veren ergenler deney grubunu, kendine zarar vermeyen öğrenciler kontrol grubunu oluşturmaktadır. Kendine zarar verme davranışının cinsiyete göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Kendine zarar verenlerin %11'i kız, %12.4'ü erkektir. Arabesk, yerli protest, etnik, rock, yabancı pop, yabancı rock, yabancı protest, yabancı etnik müzik türlerinde müzik dinlemenin kendine zarar verici davranışını anlamlı derede arttırdığı bulunmuştur. Kendine zarar veren grupta, kendine zarar verme davranışı türlerinin cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür. Kızlarda daha çok saç koparma ve tırnak yeme, erkeklerde ise kendini yakma ve sert cisimleri yumruklama davranışları saptanmıştır. İntihar düşüncesi ve girişiminin kendine zarar veren grupta daha fazla görüldüğü saptanmıştır. Kendine zarar veren grup, hayatin anlamsızlığı, ölüm ve madde kullanımı temalı müzikleri kendine zarar vermeyen gruptan daha fazla dinlemektedir. Kendine zarar vermeyen grubun, yaşamdan duyulan mutluluk temalı müzikleri kendine zarar veren gruba göre daha çok dinlediği görülmüştür.

- Şimşek, Nuray, *Nevşehir İl Merkezindeki Lise Öğrencilerinde İntihar Girişimi Yaygınlığı ve İlişkili Ailesel Faktörlerin Belirlenmesi*, 2004, Yüksek Lisans, 48s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Erciyes Üniversitesi.

ÖZET: Nevşehir İl Merkezindeki lise öğrencilerinde intihar girişim yaygınlığı ve ilişkili ailesel faktörlerin belirlenmesi konulu araştırma tanımlayıcı olarak planlanmış ve uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini Nevşehir İl Merkezindeki 5542 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Örneğin seçiminde tabakalı rastgele örnekleme yöntemi kullanılmış ve her okulun 10. ve 11. sınıflarından, sınıf mevcuduyla orantılı olarak 359 öğrenci basit rastgele sayılar tablosu kullanılarak belirlenmiştir. Verilerin toplanmasında, tanımlayıcı bilgileri içeren anket formu ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirmesi bilgisayar ortamında yapılmıştır. Verilerin analizinde Ki-kare, Fisher (Kesin Ki-Kare), Yates Ki-kare ve iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testleri kullanılmıştır. Araştırmamız sonucunda; Öğrencilerin %20.5'inin geçmişte intihan düşündüğü ve %6.0'sının girişimde bulunduğu, intihar düşüncesi ve girişimi olan öğrencilerin Aile Değerlendirme Ölçeğinin tüm alt ölçeklerinde 2'nin üzerinde puan aldıkları yani aile işlevlerinde sağlıksızlık olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, risk taşıyan genç gruba ve ailelerine yönelik stresle etkin baş etme yollarını geliştirici programlar oluşturulması, adölesan dönemin normal özellikleri, intihar yönünden riskli davranışlar ve etkileyen faktörler, bireye yaklaşım ve iletişim konusunda aile üyelerinin eğitilmesi, adölesan evlilikler ve gebeliklerin neden olacağı sorunlar hakkında toplum eğitimleri planlanırken üyelerin ruh sağlıklarına yönelik tehditlerin de eğitim kapsamına alınması, önerilebilir.

- Ertekin, Kamil, *Ergenlik Döneminde İntiharın Birincil Önlenmesine Yönelik Bir Çalışma*, 2005, Yüksek Lisans, 95s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adnan Menderes Üniversitesi.

ÖZET: Yapılan bu çalışmayla ergenler arasında ruhsal sorunların (depresyon ve intihar davranışı) yaygınlığı ile rehber öğretmenler tarafından verilen sorun çözme eğitiminin ruh sağlığı sorunlarım önlemedeki/ azaltmadaki ve koruyucu etmenleri artırmadaki etkinliği saptanmaya çalışılmıştır. Ruhsal sorunların (depresyon ve intihar davranışı) ergenler arasında yaygın olduğu saptanmıştır. Rehber öğretmenler tarafından verilen sorun çözme eğitimi sonucunda ruh sağlığı sorunlarında herhangi bir azalma, koruyucu etmenlerde ise herhangi bir artma saptanmamıştır. Tezde bunun olası nedenleri tartışılmıştır.

- Eker, Engin, *2005 Yılında İstanbul Ortaöğretim Kurumlarında Eğitim Gören Ergenlerin Yeme Tutumlarının Değerlendirilmesi ve Kendine Zarar Verme ile İntihar Davranışları Bakımından Karşılaştırılması*, 2006, Yüksek Lisans, 99s., Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, yeme bozukluklarının 15-18 yaş arasındaki ergenlerde görülme sıklığının araştırılmasıdır. Bunun yanında yeme bozukluklarıyla bağlantılı olduğu düşünülen çeşitli demografik özellikler, kendine zarar verme ve intihar davranışı gibi değişkenlerin arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın örneklemi, 2005 yılında İstanbul Ortaöğretim kurumlarında (Eyüp Lisesi, Fenerbahçe Lisesi ve Saint Benoit Lisesi) eğitim gören 15-18 yaş arasındaki 1000 öğren-

ciden oluşmaktadır. Çalışma ergenlerin yeme tutumu özelliklerinin araştırılması için Yeme Tutumu Testi (YTT-40) ve bağlantılı olduğu düşünülen özellikleri sorgulayan 32 maddelik bir soru formu kullanılmıştır. Örneklemdeki her öğrencinin YTT-40 testi değerlendirilmiş, 30 ve üstünde puan alan 70 öğrencide yeme tutumlarında bozukluk saptanmıştır. Yeme tutumları açısından normal ve normal olmayan gruplar arasındaki özellikler Ki-kare, Annova ve Student analiz yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, yeme tutumlarında bozukluk gösteren ergenlerin oranı %7 olarak bulunmuştur. Kız öğrencilerde bu oran %10,2 iken erkeklerde %3,8'dir. Yeme tutumlarında bozukluk olan ergenlerin kendine zarar verme davranışı gösterme oranı %11,4 iken intiharı isteme oranı %10,8, intiharı planlama oranı %13,8 ve intihar girişiminde bulunma oranı ise %17,6 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca kendine zarar verme davranışı açısından kız ve erkek öğrenciler farklılaşmazken intiharla ilgili tüm değişkenlerde kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla orana sahip olarak bulunmuşlardır. Bu sonuçlar açısından yeme tutumlarında bozukluk gösteren ergenlerin, kendine zarar verme ve intihara yatkınlık açısından bozukluk göstermeyen ergenlere göre daha fazla risk altında olduğu düşünülebilir. Ülkemizde Yeme Bozukluklarının sıklığı, yaygınlığı ve ilişkili olduğu diğer özelliklerle ilgili daha fazla sayıda çalışma yapılması gerekmektedir.

- Lüleci, Selda, *Kendini Yaralama Davranışı Olan Ergenlerin Psikiyatrik ve Sosyokültürel Özellikleri*, 2007, Uzmanlık, 122s., İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmada kendini yaralama davranışı liselerde okuyan ergenlerde psikiyatrik ve sosyokültürel özellikler açısından incelendi. Çalışmanın ilk aşamasında 1258 ergende kendini yaralama davranışının var olup olmadığı, varsa ne sıklıkta uygulandığı, cinsiyet, yaş ve sosyoekonomik düzeyden etkilenip etkilenmediğini araştırıldı. Çalışmanın ikinci aşamasında; kendini yaralama davranışını 11 ve üzerinde uygulayan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 45 ergen çalıma grubu olarak seçildi. Kendini yaralama davranışı ile ilişkili olabileceği düşünülen durumları ya, cinsiyet ve ekonomik düzeyden etkilenmeden karşılaştırabilmek için; çalıma grubuyla aynı ya cinsiyet ve ekonomik düzeyden ve kendini yaralama davranışı hiç bulunmayan ergenler arasından 55 olgu kontrol grubu olarak seçildi. Çalışmaya 69 erkek, 31 kız olmak üzere toplam 100 olgu alındı. Erkeklerin ya ortalaması 15.90 iken, kızların ya ortalaması 15.52 olduğu belirlendi. Her iki gruba kendilerinin yanıtlayacağı Sosyodemografik Veri Formu, İntihar Niyet ve Girişimi Değerlendirme Formu, Diğer Kendine Zarar Verici Davranışları Değerlendirilme Formu, Çocuklar için Depresyon Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği, Öfke Değerlendirme Ölçeği, Çocukluk Çağı Travma Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği, Adölesan Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği, Piers Harris Benlik Saygısı Ölçeği uygulandı. K-sads çocuk ve ergenlerin DSM III ve DSM IV tanı ölçütlerine göre geçmişteki ve şu andaki psikopatolojilerini saptamak amacıyla geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış bir tanı görüme çizelgesidir. Çalımada k-SADS uygulanarak her iki grup psikiyatrik tanılar açısından karşılaştırıldı. Kendini yaralama davranışını ayrıntılı incelemeyi sağlayan 19 sorudan oluşan form çalışma grubuna uygulandı.

- Alptekin, Kamil, *Sosyal Hizmet Bakış Açısından Genç Yetişkinlerde İntihar Girişimlerinin İncelemesi: Bir Model Önerisi*, 2008, Doktora, 215s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Acil Servisi'ne intihar girişimi nedeniyle getirilen genç yetişkin kişilerin intihar girişimine yönelmelerinde etkili olan faktörleri psiko-sosyal bağlamı içerisinde inceleyerek; bu eylemleri hakkında daha bütüncül ve derin bir kavrayışa ulaşmaktır. Epistemolojik açıdan yorumsamacı yaklaşıma dayanan bu araştırma, intihar girişiminde bulunan kişilerin kendi ifade biçimlerinden yararlanarak, kişisel deneyimlerini anlama çabası içerisinde yürütülmüştür. Taşıdığı amaca ve dayandığı kuramsal yaklaşıma uygun olarak bu araştırma için nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırma 1 Haziran-18 Temmuz 2006 tarihleri arasında Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Acil Servisi'ne intihar girişimi nedeni ile getirilen 16'sı kadın, 5'i erkek olmak üzere toplam 21 kişi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin analizi sonucunda, oluşum/gelişim süreçleri bakımından araştırma kapsamındaki intihar girişimi vakalarının kimi benzer özellikler taşıdığı görülmüştür. Bu özellikler: Arkadaşlık ilişkilerinde, aile veya okul yaşamlarında çeşitli güçlükler yaşama, yetersiz bir sosyal destek sistemine sahip olma, üst üste gelen yaşam krizleri ile karşılaşma ve bu krizlere karşı etkili/kalıcı çözüm üretememe, duygusal durumun sürekli kötüye gidişi, karşı cinsle sürdürdüğü ilişkide bocalama; arkadaş, anne veya eş ile tartışma sonucu üç saatten az bir zaman dilimi içerisinde intiharı düşünme, spesifik bir plan yapmaksızın kendi ev ortamında kolay elde edilebilir/ulaşılabilir bir yöntemle (ilaç içme) intihar girişiminde bulunma ve eylem sonucunda ölümden kurtulmak için aktif veya pasif bir şekilde yardım arayışında bulunma olarak sıralanmıştır. İntihar girişimlerinin ölüm ile yaşam gibi iki zıt istek arasında gidip gelen iniş çıkışlarla dolu kararsız bir süreç içerisinde oluşması araştırmada öne çıkan diğer bulgular arasındadır. Aile yaşamı ve sosyal sistemlerle (arkadaş grubu, okul ve çalışma yaşamı) ilişkileri sorunlarla dolu olan intihar girişimcilerinin çoğunlukla süregelen yaşamlarının değişmesini istedikleri ve bu doğrultuda ilaç içme gibi uygunsuz bir davranışla kendi hayatını riske atarak çevredeki kişilerden yardım istemeye yöneldikleri görülmüştür. Ortaya çıkan bu görüntüye dayanarak intihar girişimcilerinin eylemleri; kişinin yaşadığı sorunlar karşısında bir çıkış yolu bulamadığını çevrenin dikkatini çekebilecek radikal bir tepki ile ortaya koyma şeklinde yorumlanmıştır. Son olarak araştırma bulgularının yanı sıra araştırma sürecindeki gözlemler ve deneyimler de göz önünde bulundurulup bir öneri niteliğinde bu araştırma kapsamında yer alan kişilere yönelik sosyal hizmet müdahale modeli oluşturulmuştur.

- Emir, Elif, *Üniversite Öğrencilerinde İntihar Olasılığının İncelenmesi*, 2010, Yüksek Lisans, 139s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin intihar olasılıkları ile çalışılmıştır. Öğrencilerin intihar olasılıklarını, sosyal problem çözme, kişilerarası öfke ve suçluluk-utanç değişkenlerinin yordayıp yordamadığının ortaya konması ve onların yaş ve cinsiyet gibi niteliklerine göre intihar olasılıklarının saptanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, 2009-2010 güz ve bahar dönemlerinde Hacettepe Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenimlerine devam eden, 18-28 yaş arası 381'i kadın, 260'ı erkek toplam 641 öğrenciden veri toplanmıştır. Verilerin toplanmasında, intihar olasılığının belirlenebilmesi için Kull ve Gill (1988) tarafından geliştirilen ve Şahin ve Durak-Batıgün (2000) tarafından uyarlama çalışmaları yinelenen İntihar Olasılığı Ölçeği (İOÖ) kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyal problem çözme düzeyleri D'Zurilla ve Nezu (1990) tarafından geliştirilen ve uyarlama çalışmaları Dora (2003) tarafından yapılan Sosyal Problem Çözme Envanteri'nin gözden geçirilmiş formu (SPÇE-R) ile belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin kişilerarası öfke düzeylerinin sap-

tanmasında Balkaya ve Şahin (2003) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Öfke Envanteri'nin bir ölçeği olan Kişilerarası Öfke Ölçeği, suçluluk ve utanç düzeylerinin belirlenmesinde ise Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilen Suçluluk-Utanç Ölçeği (SUTÖ) kullanılmıştır. Hiyerarşik çoklu regresyon sonuçları, üniversite öğrencilerinin intihar olasılıklarının, olumsuz benlik ve tükenme, hayata bağlılıktan kopma ve öfke düzeylerinin, sosyal problem çözme ve sosyal problem çözmeden daha az bir etkiyle de olsa kişilerarası öfke tarafından anlamlı olarak yordanabildiğini göstermiştir. Suçluluk-utanç değişkenlerinin ise bağımlı değişkenleri yordamadaki etkisi anlamlı bulunmamıştır. Ayrıca, intihar olasılığını ve olumsuz benlik ve tükenmeyi en iyi yordayan sosyal problem çözme bileşeninin probleme olumsuz yönelim, kişilerarası öfke bileşeninin ise intikam tepkileri olduğu görülmüştür. Hayata bağlılıktan kopmanın yordanmasında ise probleme olumlu yönelimin, öfkenin yordanmasında da içtepisel dikkatsiz yaklaşımın en büyük etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Hayata bağlılıktan kopmayı ve öfkeyi en iyi yordayan kişilerarası öfke bileşeni ise yine intikam tepkileridir. Öğrencilerin intihar olasılıklarının, yaş ve cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koyabilmek için yapılan çok yönlü varyans analizi ve hesaplanan korelasyon değerleri sonucunda, intihar olasılığının bu nitelikler açısından farklılaşmadığı görülmüştür. Elde edilen tüm bulgular ilgili literatür dahilinde tartışılmıştır.

- Meydan, Feride, *İntihar Girişiminde Bulunan Çocuk ve Ergenlerin Anne ve/veya Babalarında Psikopatoloji ve Aile İşlevselliğinin İncelenmesi*, 2010, Tıpta Uzmanlık, 74s., Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada, intihar girişimi için risk etkeni olabileceği düşünülerek, intihar girişiminde bulunmuş çocuk ve ergenlerin anne-babalarında sosyodemografik özellikler, anne-baba psikopatolojisi ve aile işlevselliğinin araştırılması amaçlandı. Çalışmada intihar girişiminde bulunmuş 50 çocuk ve ergen ile yaş ve sosyoekonomik düzey açısından eşleştirilmiş intihar girişiminde bulunmamış 49 çocuk ve ergen için sosyodemografik bilgi formu dolduruldu. Çalışma grubundaki 50 anne ile 37 babaya ve kontrol grubundaki 49 anne ile 47 babaya sosyodemografik bilgi formu ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) verildi. Daha sonra anne-babalara SCID-I ve SCID-II uygulandı. Çalışma grubunda parçalanmış aile sayısı daha fazlaydı. Annenin eğitim düzeyi çalışma grubunda kontrol grubuna göre daha düşüktü ($p<0.05$). Çalışma grubundaki annelerin 12'sinde (%24) intihar girişimi vardı. Çalışma grubundaki annelerin %80'inde SCID-I'e göre birinci eksen tanısı saptandı ve iki grup karşılaştırıldığında fark istatistiksel olarak anlamlıydı. Birinci eksen tanısı saptanan annelerin 24'ünde (%48) majör depresyon vardı. İki grup arasında ikinci eksen tanıları açısından istatistiksel fark yoktu. Çalışma grubundaki babaların %35.1'inde SCID-I'e göre birinci eksen tanısı saptandı, iki grup arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıydı. Otuz yedi babanın beşinde (%37.5) majör depresyon vardı. Çalışma grubundaki babalarda anti sosyal kişilik bozukluğu kontrol grubuna göre daha fazlaydı ($p<0.05$). ADÖ'ye göre annelerde problem çözme, iletişim, davranış kontrolü ve genel işlevler; babalarda problem çözme ve duygusal tepki verme alt ölçekleri açısından iki grup arasında anlamlı fark saptandı. Sonuç olarak intihar öyküsü bulunan ve psikopatolojisi olduğu belirlenen erişkinlere yönelik tedavinin içinde, aile işleyişindeki yetersizlikleri anlama ve sağlıklı baş etme stratejilerini güçlendirmeye yönelik aile odaklı yaklaşımların, çocuk ve ergen intihar girişimlerini azaltmaya katkıda bulunacağı düşünülebilir.

- Özdemir, Sema, *İntihar Girişimlerinde Bulunan Ergen ve Yetişkin Olgularda Psikolojik Dinamiklerin İncelenmesi*, 2010, Doktora, 177s., Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmamızda 29 intihar girişiminde bulunan ergen ve 30 intihar girişiminde bulunan yetişkin grup karşılaştırılmıştır. 30 intihar girişiminde bulunmamış ergen ve 30 intihar girişiminde bulunmamış yetişkin, kontrol grubu olarak değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın amacı intihar girişiminde bulunan kişilerin psikodinamiklerini anlayabilmek ve çıkan sonuçlara dayanarak bu kişilere yardımcı olabilmektir. Bu amaçla araştırmada 40 sorudan oluşan anket formu ve psikodinamikleri değerlendirebilmek üzere projektif bir test olan, Tematik Algı Testi (Thematic Apperception Test) kullanılmıştır. Araştırma sonunda ergen ve yetişkin grubun psikodinamiklerinin birbirine benzediği; dikkat kapasiteleri düşük, temelde öfkeli, bağlanma ve sevme kapasiteleri yetersiz, fantezi dünyaları yüksek ve gerçeklikle ilişkileri zayıf kişiler olduğu sonucuna varılmıştır. Yine bu araştırmaya dayanarak intihar girişiminde bulunan ergen ve yetişkinlerin psikolojik yardıma ihtiyaçları olduğu ve yardım alabilir durumda oldukları düşünülmektedir.

- Tunal, Akay Emel, *Gençlerde Kendini Yaralama Davranışı ile İlişkili Duygusal ve Ailesel Faktörlerin İncelenmesi, 2*010, Yüksek Lisans, 142s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada gençlerde kendini yaralama davranışı ile ilişkili duygusal ve ailesel faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya kendini yaralayan gençlerden oluşan grup ve kendini yaralama davranışı sergilemeyen iki kontrol grubu alınmıştır. Kontrol gruplarından ilki ergen danışmanlığı merkezine başvuran gençlerden oluşmakta, ikincisi ise daha önce psikolojik ya da psikiyatrik yardım almamış sağlıklı gençlerden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini, uygulamaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 14-20 yaş arasında toplam 149 kişi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Novaco Öfke Ölçeği ve Provokasyon Envanteri, Aile Ortamı Anketi, Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeğinin Sürekli Kaygı formu, Beck Depresyon Envanteri ve Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği kullanılmıştır.

- Uysal, Seçil, *Kendine Zarar Verme Davranışı Olan Genç Erişkin Hastalarda İntihar Girişimi Olan ve İntihar Girişimi Olmayanların Klinik Tanıları, Borderline Kişilik Özellikleri, Mizaç ve Karakter Özellikleri Açısından Karşılaştırılması*, 2010, Tıpta Uzmanlık, 100s., İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Has. Eğt. ve Arş. Hastanesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Sağlık Bakanlığı.

ÖZET: İntihar ergenlerde ve genç erişkinlerde önemli bir ölüm sebebidir. İntiharı önlemede en önemli strateji yüksek riskli grubu tespit etmektir. Kendine zarar verme davranışı ile intihar arasındaki ilişki komplekstir. Bu grubun yapılan takip çalışmalarında ölüm nedenleri sıralamasında birinci sırada tamamlanmış intiharlar gelmektedir. Bu çalışmada kendine zarar verme davranışında bulunan genç erişkinlerde intiharı önleme, tedavi ve tekrarını engellemede yol gösterecek klinik tanıları, borderline kişilik özelliklerini ve mizaç ve karakter özelliklerini tespit etmek amaçlanmaktadır. Yöntem: Ergen ve Genç Erişkin Psikiyatrisi İkinci basamak polikliniğinden izlenen 18-20 yaşları arasındaki

hastalara ardışık olarak Kendine Zarar Verme Tarama Formu uygulandı. Kendine zarar verme davranışları tespit edilen 93 hasta intihar girişimleri olanlar ve olmayanlar olmak üzere iki gruba ayrıldı. Bu hastalara Sosyodemografik Veri Formu, SCID I ve/veya SCID II uygulaması, Kasıtlı Kendine Zarar Verme Anketi, Kendine Zarar Verme Davranışı Tarama Anketi, Mizaç ve Karakter Envanteri ve Borderline Kişilik Envanteri verildi. İntihar girişiminde bulunanlar ve bulunmayanlar klinik tanıları, mizaç ve karakter özellikleri ve borderline kişilik özellikleri açısından karşılaştırıldı. Çalışmaya katılan hastaların %48,4'ünün intihar girişiminde bulunduğu, intihar girişiminde bulunanların %93,3'ünü kızların oluşturduğu saptandı. İntihar girişimde bulunan grupta kendini kesme, sigara ile yakma, tırmalama, yüksek doz ilaç içme ve cam sürtme yöntemlerinin ve tekrarlayıcı kendine zarar verme davranışının intihar girişimi olmayanlara göre anlamlı olarak daha fazla olduğu saptandı (p 0,05). Kendine zarar verme davranışı olan olgular içinde erkeklere göre kızlar, anne eğitim düzeyi düşük olanlar, borderline kişilik bozukluğu olanlar ve tekrarlayıcı kendine zarar verme davranışı olanlar intihar girişimleri için daha fazla risklidir. Olgularda intihar girişimi olanlar ve olmayanlar arasında mizaç ve karakter özellikleri açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Kendine zarar verme davranışı ve intihar girişimleri birbirinden uzak durmakla birlikte pek çok açıdan benzerlik içeren deneyimlerdir. Kendine zarar verici davranışı olanlarda intihar düşüncesi ayrıntılı sorgulanmalı ve tedavide problem çözme yeteneklerine odaklanmalıdır.

- Başay, Kabukçu Bürge, *Lise Öğrencilerinde Kendine Zarar Verme Davranışı: İşlevleri, Emosyonel Regülasyon ve Ayrılma Bireyleşme,* 2011, Tıpta Uzmanlık, 231s., Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Kendine zarar verme davranışları (KZVD), intihar amacı taşımaksızın kasıtlı olarak yapılan, beden dokusunun hasar gördüğü davranışlar olarak tanımlanmıştır. Bu davranışlar, ergenlik döneminde daha sık görülmektedir ve bazı işlevlere hizmet eder. Bazı ergenler KZVD'yi sınırlı sayıda-epizodik olarak gerçekleştirirken; bazı ergenler, tekrarlayıcı ve kronik bir şekilde kendine zarar verir. Duygu düzenleme (emosyon regülasyonu), son yıllarda daha çok önem kazanmış olan ve birçok psikiyatrik rahatsızlığın yanı sıra, KZVD ile ilişkisi vurgulanan bir konudur. Blos (1967) tarafından tanımlanmış olan ikinci ayrılma bireyleşme dönemi, Mahler'in kuramından yola çıkarak ergenlik süreçlerini ve bu dönemde yaşanan güçlükleri özetlemektedir. Bu çalışmada; ergenlerde KZVD'nin işlevlerinin araştırılması, KZVD ile emosyon regülasyonu, ayrılma bireyleşme ve psikiyatrik rahatsızlıkların ilişkisinin açığa çıkarılması ayrıca; epizodik olarak kendine zarar veren ergenler ile tekrarlayıcı şekilde zarar veren ergenlerin tüm bu yönlerden karşılaştırılması amaçlanmıştır. İzmir ili genelinde yürütülen kendine zarar verme davranışı yaygınlığı ve doğasının araştırıldığı KZVD yaygınlık araştırma çalışmasında ulaşılan lise öğrencileri, bu araştırmanın evreninin oluşturmuştur (n=1656). Bu öğrenciler arasından bugüne dek en az 5 kez kendini kestiğini belirten öğrenciler, tekrarlayıcı kendine zarar veren gruba (TKZV); bu öğrencilerle benzer yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyde olan herhangi bir KZVD yöntemini 5'ten az yaptığını belirten öğrenciler de epizodik kendine zarar veren gruba (EKZV) alınmıştır. Kontrol grubuna da hiç kendine zarar verme öyküsü ya da intihar girişimi olmayan ve diğer iki grup ile yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey açısından benzer olan ergenler alınmıştır. Buna göre TKZV grubu 91, EKZV grubu 102 ve kontrol grubu 101 öğrenciden oluşmuştur. Bu öğrenciler ile okullarda tanısal psikiyatrik görüşme yapılmış (Okul Çağı Çocukları İçin Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi Şimdi ve Yaşam Boyu Versiyonu -

ÇDGŞG-ŞY); öğrencilerden; kendine zarar verme davranışı tarama ve değerlendirme envanteri, Beck depresyon envanteri, durumluk ve süreklik kaygı envanteri, McLeanborderline kişilik bozukluğu tarama envanteri, duygu düzenlemede güçlükler ölçeği (DDGÖ), adolesan ayrılma bireyleşme testi (AABT), aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ölçeği ve sosyodemografik veri formunu doldurmaları istenilmiştir. TKZV, EKZV ve kontrol grubunda yer alan ergenlerin sosyodemografik ve psikososyal özellikleri, KZVD'nin doğası ile ilgili özellikler, KZVD'nin işlevleri, ergenlerin psikiyatrik tanıları, depresyon, anksiyete ve borderline tarama ölçeği puanları, duygu düzenlemede ve adolesan ayrılma bireyleşme sürecinde yaşadıkları güçlükler karşılaştırılmıştır. Ayrıca olguların anne ve babaları Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalına davet edilmiş; görüşme yapmayı kabul eden anne ve babalarla, tanı amaçlı psikiyatrik görüşme (SCID Nonpatient versiyonu- SCID-NP) yapılmıştır. TKZV grubunda yer alan ergenlerin, EKZV ve kontrol grubuna göre daha fazla psikiyatrik tanı aldığı, depresyon, anksiyete ve borderline kişilik bozukluğu puanlarının daha yüksek olduğu, aile ve arkadaş desteği algılarının daha düşük olduğu görülmüştür. Belirtilen özellikler (psikiyatrik tanılar, depresyon, anksiyete, borderline kişilik bozukluğu, aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ölçek puanları) açısından EKZV grubu kontrol grubu ile TKZV grubu arasında yer almıştır. DDGÖ ölçeği alt ölçek puanları ve toplam puan açısından gruplar birbirinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmış; en kötü duygu düzenleme becerilerini TKZV grubu, en iyi becerileri de kontrol grubu göstermiştir. EKZV grubu ise diğer iki grup arasında yer almıştır. AABT açısından da ölçeğin destekleyici olmayan alt ölçekleri (yutulma anksiyetesi, ayrılma anksiyetesi, reddedilme beklentisi ve ihtiyacı inkâr) 3 grup arasında istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Buna göre TKZV grubu en fazla, EKZV grubu orta düzeyde, kontrol grubu ise en az düzeyde ayrılma bireyleşme ile ilişkili güçlükler yaşamaktadır. Ölçeğin destekleyici olan alt ölçeklerine göre ise (arkadaşa yapışma, öğretmene yapışma, bakım arama ve pratik yapma aynalama); gruplar arası farklılık bulunmamıştır. Kendine zarar verme işlevlerinden en sık kullanılan, affekt regülasyonu işlevidir. Kendine zarar verme sayısı arttıkça işlevler daha yoğun şekilde kullanılmaktadır. Özellikle otonom işlevlerin KZVD sayısını yordadığı bulunmuştur. Kendine zarar veren ergenler, duygu düzenlemede ve ayrılma bireyleşme sürecinde güçlükler yaşamaktadırlar. Bu ergenler arasında, davranışı tekrarlayıcı formlarda gösterenler ile epizodik formda gösterenler; duygu düzenleme güçlükleri, ayrılma bireyleşme güçlükleri, aile ve sosyal destek algısı ve psikiyatrik tanıya sahip olma oranları açısından farklılaşmaktadırlar. EKZV grubu, klinik görünüm ve şiddet açısından daha hafif bir formdur. KZVD işlevlerinden en sık affekt regülasyonu işlevi kullanılmaktadır. Artan KZVD sayısı, işlevlerin daha fazla kullanılması ile ilişkilidir. Özellikle, otonom işlevlerin KZVD sayısını yordadığı bulunmuştur.

- Keskin, Yasemin, *Üniversite Öğrencilerinin Ruhsal Durumları ve İntihar Olasılığının Belirlenmesi, 2*011, Yüksek Lisans, 128s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma üniversite öğrencilerinin ruhsal durumları ve intihar olasılığını belirlemek amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2010-2011 yılında Mersin Üniversitesi'ne bağlı lisans düzeyinde eğitim veren fakülte ve yüksekokullarında örgün öğrenim gören, 1015 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Kısa Semptom Envanteri (KSE) ve İntihar Olasılığı Ölçeği (İOÖ) kullanılmıştır. Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde ortalama, standart sapma, frekanslar gibi tanımlayıcı istatistiklerle Pearson

Ki-Kare testi, t testi, Tek yönlü (Oneway) ANOVA testi, Bonferroni ve LSD testleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 275'i (%27,1) 17-20, 698'i (%68,8) 21-25, 42'si (%4,1) 26-30 yaş grubundadır. Öğrencilerde KSE puan ortalamasına göre, en fazla görülen semptomlar; obsesif kompulsif semptom, depresyon ve paranoid düşünce bulgusudur. Semptom düzeyleri arttıkça intihar olasılığının da arttığı görülmüştür. İntihar olasılığı açısından, 17-20 yaş grubunda olanların ve kadınların intihar riskinin diğerlerine göre daha riskli olduğu belirlenmiştir. Anne-baba eğitimi, gelir durumu, okuduğu bölüm, aile tipi, psikiyatrik tedavi görme durumu, sosyal aktivite gibi faktörlerin intihar olasılığını etkilediği saptanmıştır.

- Ellevli, Saadet, *Ergenlerde İntihar Olasılığının Yordayıcıları: Yalnızlık, Öfke İfade Biçimleri, Suçluluk ve Utanç Duyguları,* 2012, Yüksek Lisans, 167s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, ergenlerde intihar olasılığı ile yalnızlık, öfke ifade biçimleri, suçluluk ve utanç duyguları, cinsiyet, okul türü, yaş, sınıf düzeyi, anne ve babaya duyulan yakınlık düzeyi, çevre tarafından anlaşıldığını hissetme düzeyi, ebeveyn birlikteliği, anne ve baba tutumu, bir hobiye sahip olma arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma Muğla'nın Marmaris ilçesinde, 2010-2011 eğitim öğretim yılında, lise bir, iki, üçüncü sınıf ve ilköğretim sekizinci sınıfta eğitim öğretim görmekte olan 13-18 yaş arası 862 ergenle yapılmıştır. Çalışmaya katılan ergenlere kişisel bilgi formu, UCLA yalnızlık ölçeği, intihar olasılığı ölçeği, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ölçeği, suçluluk ve utanç ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçları SPSS for Windows 16.0 programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapılan regresyon analizi sonucunda, ergenlerde yalnızlık ile birlikte, öfke ifade biçimleri ve suçluluk duygusunun ergenlerde intihar olasılığını yordayan değişkenler olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma sonuçları ergenlerde intihar olasılığı ile cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi ve bir hobiye sahip olma arasında anlamlı bir fark olmadığını, ergenlerde intihar olasılığı ile babaya ve anneye duyulan yakınlık düzeyi, çevre tarafından anlaşıldığını hissetme düzeyi, ebeveyn birlikteliği, anne baba tutumları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Pek çok araştırmada görüldüğü gibi, bu çalışma sonucunda da literatür ile tutarlı olarak yalnızlık, öfke ve suçluluk duygusu intihar olasılığının güçlü yordayıcıları olduğu görülmektedir.

- Gözden, Şermin, *Ergenlerdeki İntihar Davranışının Dürtüsellik, Öfke İfadesi ve Aile İşlevselliği Açısından Değerlendirilmesi*, 2013, Tıpta Uzmanlık, 122s., İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Sağlık Bakanlığı.

ÖZET: AMAÇ: İntihar davranışını önlemede yüksek riskli grubu tespit etmek en önemli stratejilerden biridir. Çalışmamızda ergenlerdeki intihar davranışında sosyodemografik özellikler, depresyon, anksiyete, öfke düzeyi, öfke ifadesi, dürtüsellik ve aile özelliklerinin rolünü tespit etmek ve koruyucu yaklaşımlar geliştirmeye yönelik bilgilere ulaşmak amaçlanmıştır. Yöntem: Çalışmamız, Haziran-Kasım 2012 tarihleri arasında Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne son bir hafta içinde intihar girişiminde bulunmuş ve devam eden intihar düşünceleri nedeniyle yatışı yapılan; daha önce intihar girişiminde bulunmamış, ayaktan tedaviye başvuran ve sağlıklı gönüllülerden oluşan 16-21 yaş arası 105 ergen ile yapılmıştır. Çalışmaya

katılanlar sosyodemografik ve klinik veri formu, Beck Depresyon Ölçeği, Beck Anksiyete Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği, Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği, İntihar Davranışı Ölçeği, İntihar Niyeti Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Bulgular: İntihar girişiminde bulunan ergenler ve babalarının eğitim düzeylerinin daha düşük olduğu, okuldan ayrılmanın intihar riskini artırdığı saptanmıştır. İntihar girişiminde bulunan ergenlerin %60'ının yüksek doz ilaç alma yöntemini kullandığı, %80'inin girişimden sonra pişman olduğu anlaşılmıştır. Depresyon ve anksiyete düzeyleri girişimde bulunan ve ayaktan tedavi grubunda sağlıklılara göre daha yüksek bulunmuştur. İntihar girişiminde bulunan grupta dürtüsellik toplam ve alt ölçek puanları, sürekli öfke ve öfke içte puanları sağlıklı gruba göre daha yüksek bulunmuştur. Hem intihar girişiminde bulunanlarda hem de girişimde bulunmayıp ayaktan tedaviye başvuranlarda aile işlevselliği sağlıklı gruba göre yetersiz bulunmuştur. İntihar girişiminde bulunan grupla birlikte daha önce girişimde bulunmamış ayaktan tedavi grubunun da sağlıklılara göre intiharı daha çok düşündükleri ve daha sık intihar planı yaptıkları tespit edilmiştir. Sonuç: Çalışmamızda depresyon, anksiyete, dürtüsellik, öfkeyi bastırma, sağlıksız aile ortamı, okulu bırakma intihar için risk faktörleri olarak belirlenmiştir. Ayaktan tedaviye başvuran henüz intihar girişiminde bulunmamış ergenler de bu faktörler açısından girişimde bulunanlarla benzer özellikler taşımaktadır. Ergenlerin intihar riski açısından değerlendirilmesinin ve intihar düşüncelerinin sorgulanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

- Yektaş, Çiğdem, *Depresyon Tanılı Kız Ergenlerde İntihar Davranışının Doğası ve Gelişimsel Bağlamı: Kimlik Duygusu, Ergen-Ebeveyn İlişkileri ve Duygusal Özerklik*, 2013, Tıpta Uzmanlık, 227s., Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: GİRİŞ İntihar davranışı `bireyin ölmeye dair niyet ve isteğini? barındıran intihara ilişkin tüm davranış ve düşünceleri kapsayan genel bir kavramdır. Son yıllarda büyük bir hızla artan ergen intiharları ile ilişkili yapılan çalışmalar; psikopatoloji dışında, ergen-ebeveyn ilişki niteliği, duygusal özerklik ve kimlik duygusu gibi gelişimsel bağlamla ilgili yaşanan sorunların ergen intiharlarında önemli bir rol oynadığına dikkat çekmektedir. Çalışmada depresyon tanılı kız ergenlerde, intihar davranışının doğasının ve gelişimsel bağlamının belirlenmesi ve klinik ve gelişimsel bağlam ile ilişkili değişkenlerin depresif kız ergenlerin intihar davranışı üzerine yordayıcı etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Yöntem: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Bölümü Ergen Birimi'ne ilk kez başvuran ve daha önce psikiyatrik tedavi öyküsü olmayan 15-17 yaş arasındaki kız ergenler bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur (n=111). Yarı yapılandırılmış görüşme ile major depresif bozukluk tanısı alan kız ergenlerden, son 12 ay içinde intihar girişim yapmış olanlar MDB+ girişim grubunu (n=39), son 12 ay içinde intihar eyleminin eşlik etmediği, kendini öldürmekle ilişkili aktif ya da pasif düşünceleri olan ergenler MDB+düşünce grubunu (n=40), son 12 ay içinde intihar girişimi ve düşüncesi olmayan ergenler ise MDB grubunu oluşturmuştur (n=32). Kontrol grubu ise, yaş, sosyoekonomik düzey, ana-baba eğitim ve ana-baba meslek grupları açısından benzer, ruhsal ya da bedensel herhangi bir rahatsızlığı, intihar davranışı ve/veya KZVD öyküsü olmayan kız ergenlerden oluşturulmuştur (n=46). Çalışmada sosyodemografik veri formu, sosyoekonomik düzey ölçeği, BECK Depresyon Envanteri, Ana Baba İlişki Envanteri (PARQ), Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA), Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ) ve KIDDO-Kındl Yaşam Kalitesi Ölçeği kullanılmıştır. İntihar davranışı olan hastalara ayrıca klinisyen tarafından Özkıyım Değerlendirme Formu uygulanmıştır. Bulgular: Çalışmamızda intihar girişimi olan depresif kız ergenlerin büyük bir oranının girişimlerini, plan yapmadan impulsif doğada gerçekleştirdikleri ve girişimleri sonrasında ölüm

düşüncelerinin devam ettiği belirlenmiştir. Ergenler girişimleri ile ilgili tetikleyici etkenler olarak en sık aile, arkadaş ve okul ile ilgili yaşadıkları sorunları göstermiş ve yöntem olarak evde kolay ulaşılabilir olan ilaçlarla girişim yaptıklarını belirtmişlerdir. Girişim yapan depresif kız ergenlerin girişimlerine yönelik en sık belirttikleri motivasyonlar, emosyonel stresin dışa vurumu, stresli durumlar karşısında kontrol kaybı, aileyle ilişkili algılanan sorunlar ve sorun yaşanılan kişiyi üzme ya da cezalandırma isteği olmuştur. Ergenlerin en sık bildirdikleri yaşamı sürdürme nedenleri aile ve yakın arkadaşları olmuş; özgül plan ve amaçlar, gelecek algısı ve kendisine karşı sorumluluk duygusu daha az sıklıkta yaşamı sürdürme nedeni olarak gösterilmiştir. Girişim yapan depresif kız ergenlerin yaklaşık üçte ikisi, yakın çevresi ya da arkadaş grubundan intihar davranışı olan kişi ya da kişilerin olduğunu bildirmiştir. İntihar davranışı üzerine etki eden risk değişkenlerini belirlemek amacıyla kontrol ve hasta grupları bir arada ordinal regresyon analizi ile incelenmiştir. Bağımsız değişkenler olarak; sosyodemografik değişkenlerden, sosyoekonomik düzeyin, klinik değişkenlerden, depresyon şiddeti ve yaşam kalitesi algısının, gelişimsel bağlamla ilişkin değişkenlerden, ergen-ebeveyn ilişkisinde algılanan genel anlaşmazlığın, kimlik duygusuna ilişkin sorunların ve duygusal özerklik düzeyinin ayrı ayrı intihar girişim riski üzerine anlamlı bir etki gösterdiği belirlenmiştir. İntihar girişim riski üzerine etki eden bağımsız değişkenler çalışma grupları bir arada alınarak ordinal regresyon analizi ile incelendiğinde, depresyon şiddeti ve ebeveynle çatışma algısının depresif kız ergenlerin intihar girişim riski üzerine anlamlı olarak etki eden değişkenler olduğu belirlenmiştir. Sonuç: Depresyon tanısı olan kız ergenlerde, düşük sosyoekonomik düzey, şiddetli depresyon, düşük yaşam kalitesi algısı, ebeveynle olan ilişkide yüksek çatışma algısı, kimlik duygusuna ilişkin yaşanan sorunlar ve yüksek duygusal özerklik artmış intihar girişim riski ile ilişkili bulunmuştur. Bu değişkenlerden özellikle depresyon şiddeti ve ebeveynle yaşanan çatışma düzeyinin yüksek oluşunun, depresif kız ergenlerin intihar girişim riski üzerine anlamlı olarak etki ettiği belirlenmiştir.

- Çamuroğlu, Meltem, *Üniversite Öğrencilerinde Kendine Zarar Verme Davranışı ile İntihar Olasılığının Çocukluk Örselenmeleri ve Saldırganlık ile İlişkisi*, 2014, Doktora, 206s., Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada kendine zarar verme davranışı ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde kendine zarar verme davranışı, intihar olasılığı, çocukluk dönemi örselenmeleri ve saldırganlık konularındaki literatür taramaları incelenmiş ve kendine zarar verme davranışı ile diğer konular arasındaki ilişkiler gözden geçirilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise İstanbul ve Ankara illerindeki toplam sekiz vakıf ve devlet üniversitesinde eğitim gören 1000 öğrenci ile kendine zarar verme davranışı ile intihar olasılığının, çocukluk örselenmeleri ve saldırganlık arasındaki ilişkisi araştırılmıştır. Katılımcıların %69'u kadın, %31'i ise erkektir. Yaş dağılımı açısından örneklemin %46.1'i on sekiz-yirmi yaş, %45.1'i yirmi bir-yirmi üç yaş ve %8.8'i yirmi dört yaş ve üzeridir. Çalışmada öğrenciler arasında kendine zarar verme oranı toplam %28.5 (tekrarlayıcı %25, bir-iki kez %3.5) olarak saptanmıştır. Kendine zarar veren öğrencilerin arkadaşları arasında kendine zarar verme oranı %51.9 olarak belirlenmiştir. Örneklemde kendine zarar verme davranışı türleri incelendiğinde en sık rastlanan davranış %55.4 ile yaranın iyileşmesine engel olmadır. Bunu izleyen davranışlar sırasıyla; kendini sert bir yere çarpma veya kendine vurma (%40.7), çimdikleme (%30.8), ısırma (%29.1), saç kopartma (%28.7), cilde harf/yazı kazıma (%25.2), tırnaklama (%24.9), kesme (%20.3), kendine iğne batırma (%15.0), cildi sert bir yüzeye sürtme (%11.9), tehlikeli/zararlı madde içme/yutma (%10.8) ve yakma (%7.7) davranışlarıdır. Kendine zarar verenlerde %14.7 oranında intihar girişimi, %33.3 oranında intihar

düşüncesi saptanmıştır. Kadınların erkeklerden daha fazla intihar girişiminde bulunduğu, ancak intihar düşüncesinde cinsiyet farkı olmadığı belirlenmiştir. En sık kullanılan intihar yöntemleri, aşırı doz ilaç alımı, yüksekten atlama ve bileklerini kesmedir. Bu örneklemde erkeklerin toplamda kadınlardan daha fazla kendilerine zarar verdiklerine ve erkeklerin kendine zarar verme davranışı türlerinden, "kendine vurma" ve "yakma" davranışlarını kadınlardan daha fazla gösterdiğine dair cinsiyetler arası anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Kendine zarar verme davranışının işlevleri incelendiğinde otonom fonksiyonlardan "duygulanım düzenlemesi", sosyal fonksiyonlardan ise "dayanıklılık" fonksiyonlarının en fazla kullanılanlar olduğu tespit edilmiştir. Otonom ve sosyal fonksiyonlardan sadece "intikam alma" fonksiyonunun kadınlar tarafından daha fazla kullanıldığı belirlenmiştir. Kendine zarar veren öğrencilerin, çocukluk örselenme yaşantılarının; toplamda ve fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve ihmal alt ölçeklerinde, kendine zarar vermeyen öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Cinsiyet bağlamında; erkeklerin kadınlardan daha fazla istismara uğradıklarına dair bir fark belirlenmiştir. Ayrıca, kendine zarar veren öğrencilerin saldırganlık seviyesinin ve intihar olasılığının kendine zarar vermeyenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür. İntihar olasılığı ile çocukluk örselenmeleri arasındaki ilişki çoklu regresyon analizi ile incelenmiş ve fiziksel örselenme ile duygusal örselenme ve ihmalin intihar olasılığını yordadığı bulunmuştur. Ayrıca intihar girişiminde bulunan öğrencilerin, saldırganlık seviyesinin, intihar girişiminde bulunmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada kendine zarar veren öğrencilerde örselenme ve saldırganlık arasında anlamlı bir ilişkili bulunmuştur. Fiziksel örselenme, duygusal örselenme ve ihmal ve örselenme toplam puanı arttıkça yıkıcı ve edilgen saldırganlık da artmaktadır. Yıkıcı saldırganlık erkeklerde daha yüksek iken, edilgen saldırganlıkta cinsiyet farkı saptanmamıştır. Ayrıca, çocukluk örselenmeleri ile intihar olasılığı arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır; örselenme arttıkça, intihar olasılığının da artmakta olduğu görülmüştür.

- Demirci, Mustafa, *Üniversite Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı ve İntihar İlişkisi*, 2016, Yüksek Lisans, 132s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul Aydın Üniversitesi.

ÖZET: Bağımlılık insan hayatını tehdit eden en ciddi sorunlardandır. Yapılan araştırmalar madde bağımlısı bireylerin önemli bir bölümünün intihar ettiği ya da intihar girişiminde bulunduğunu göstermektedir. Madde kullanım nedeni ister hayattan-kişilikten kaçış, ister acıları dindirme, isterse varlığın dışına çıkmak olsun; madde bağımlılığı sonu ölümle biten bir eylemdir. Dolayısıyla aşırı doz madde alımı sonucu ölümlerin de bir intihar türü olarak değerlendirilebileceği dikkate alındığında madde bağımlılığı ve intihar arasındaki ilişkinin incelenmesi daha da önemli olmaktadır. Tezin amacı madde bağımlılığı ile intihar eğilimi ve intihar olasılığı arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu noktadan hareketle araştırmaya katılan bireylerin madde kullanım özellikleri ve intihar olasılıkları belirlenmiş, hem madde kullanımı ve intihar ilişkisi hem de ruhsal sorunların madde kullanımı ve intihar üzerine etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul'da bir vakıf üniversitesindeki lisans ve yüksek lisans düzeyindeki öğrenciler oluşturmuş, analizler için Ögel ve arkadaşları tarafından geliştirilen Bağımlılık Profil İndeksi (BAPİ) ve Şahin ve Batıgün tarafından son hali verilen İntihar Olasılığı Ölçeği (İOÖ) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda madde bağımlılığı, intihar olasılığı ve ruhsal durum arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. En çok kullanılan madde alkol olarak tespit edilirken, alkolü esrar ve çeşitli haplar takip etmektedir. Madde kullanımının en yaygın olduğu yaş grubu 18-20 yaş aralığıdır. Araştırmada, kendini cezalandırmayı düşünen, intihar düşüncesi olan,

intiharı planlayan ve intihar girişiminde bulunan bireylerin BAPİ ölçeği alt boyutları ile toplam bağımlılık şiddeti ve BAPİ-K ölçeği alt boyutları puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Öztürk, Ayfer, *Üniversite Öğrencilerinin İntihara İlişkin Bilgi Düzeylerinin ve İntihar Eden Kişilere Yönelik Damgalama Tutumlarının Değerlendirilmesi*, 2016, Doktora, 296s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul Bilim Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ) ve İntihara İlişkin Bilgi Düzeyi Ölçeği (İBDÖ)'nin Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmasının yapılması, üniversite öğrencilerinin intihara ilişkin bilgi düzeylerini ve intihar eden kişilere yönelik damgalama tutumlarının değerlendirilmesi amacıyla planlanmış metodolojik ve tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır. Araştırma, bir devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler (n=1100) ile gerçekleştirildi. Öncelikle ölçeklerin dilsel eşdeğerliği ve kapsam geçerliği sağlandıktan sonra geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirildi. İYDÖ'nin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0,90 bulundu. İBDÖ maddelerinin Madde Tepki Kuramı'nın tek boyutluluk varsayımını karşıladığı ve 2 Parametreli Lojistik Modele (2PLM) uyum sağladığı belirlendi. İBDÖ'nin en çok bilgi verdiği yetenek düzeyi Teta (Θ)=1,5 için ölçeğin güvenirliği 0,72 olarak hesaplandı. Öğrencilerin İBDÖ'nden aldıkları toplam puan ortalamalarının 9,96±3,48 olduğu, ölçek maddelerini toplam ölçek üzerinden %36,88 oranında doğru yanıtladıkları saptandı. Öğrenciler tarafından İYDÖ'nin "Damgalama" alt boyutu maddelerinin onaylanma oranı oldukça düşük olmakla birlikte (%11,5-49,2), İzolasyon/Depresyon" alt boyutu maddelerinin onaylanma oranları diğer alt boyutlara oranla daha yüksek bulundu (%51-86). Sonuç olarak, bu çalışmada ölçeklerin Türkçe formları üniversite öğrencilerinin intihara ilişkin bilgi düzeylerini ve intihara yönelik damgalama tutumlarını değerlendirmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlendi. Öğrencilerin intihara ilişkin bilgi düzeylerinin ve intihara yönelik damgalama alt boyutu puan ortalamalarının düşük olduğu, intiharı daha çok izolasyon ve depresyon ile ilişkilendirdikleri saptandı. Önemli bir halk sağlığı sorunu olan intihar girişiminin önlenmesi amacıyla intihara yönelik damgalayıcı tutumları azaltıcı ve intihar bilgisini arttırmaya yönelik mesajlar içeren psiko-eğitim çalışmaların planlanması, eğitim çalışmalarının etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla eğitim öncesi ve sonrası bu ölçeklerden yararlanılması önerilmektedir.

- Güçlü, Hazal Cansu, *Üniversite Öğrencilerinde Kendine Zarar Verme Davranışında Duygu Ayarlama Becerisi, Öfke Kontrol Biçimleri ve Travma Yaşantılarının Etkisinin Yordayıcı Rolü,* 2017, Yüksek Lisans, 120s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Kendine zarar verme davranışı tüm dünyada yaygınlığı artan bir sağlık problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle genç yaştaki bireylerin yaşadığı bu sorun, DSM-V'te (2013) "Daha İleri Çalışmalar İçin Durumlar" başlığı altında yer almış ve ruh sağlığı araştırmacılarının dikkatini çekmiştir. Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinde duygu ayarlama becerisi, öfke kontrol biçimi ve travma yaşantısının etkisinin kendine zarar verme davranışını yordama gücünün incelemektir. Bu

amaca ek olarak, üniversite öğrencilerinin yaş ve cinsiyetleri de ilgili değişkenlerle ilişkileri açısından incelenmiştir. Araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Çalışma grubunu 2016-2017 yılı Eğitim-Öğretim yılı içerisinde Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan, altı farklı bölümden toplamda 564 öğrenci (kız n=492; erkek n=72; Yaş, X=20.88, SS=1.88) oluşturmuştur. Üniversite öğrencilerinden Kişisel Bilgi Forumu'nun yanı sıra, Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri (Klonsky ve Glenn, 2009; Bildik ve diğerleri, 2013), Duygu Ayarlama Güçlüğü Ölçeği (Gratz ve Roemer, 2004; Rugancı ve Gencöz, 2010), Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği (Spielberger ve diğerleri, 1983; Özer, 1994) ve Olayların Etkisi Ölçeğini (Wilner ve Alvarez, 1979; Çorapçıoğlu ve diğerleri, 2006) doldurmaları istenmiştir. Analizler sonucunda, üniversite öğrencilerinin kendine zarar verme davranışlarında yaş (F(7; 556)=0.783; p>.05.) ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, (t(562)=1.335, p>.05.) Öğrencilerin kendine zarar verme davranışlarını yordayan değişkenlerin incelenmesi sonucunda, yordayıcıların sırasıyla, travmatik yaşantıların etkisi (%14) R2= .14, F(1, 562) = 35.92, p < .05, duygu ayarlama becerisi (%4) R2= .4, F(2,561) = 26.54, p< .05 ve sürekli öfke (%1.3) R2=1.3, F(3,560)=24.14, p, p<.05. olduğu bulunmuştur. Öfke kontrol biçimlerinin ise kendine zarar verme davranışını anlamlı düzeyde yordamadığı bulunmuştur. Travma yaşantıları meydana geldikten sonra kişiye uygun müdahale yöntemleri uygulanarak üzüntü ve öfke gibi olumsuz duyguların fark ettirilmesi ve bu duyguları uygun biçimde ayarlama becerilerinin öğretilmesi kendine zarar verme davranışlarının azaltılabilmesi ve/veya önlenebilmesi için önemli katkılar sağlayabilir.

1.2. Makaleler

- Yörükoğlu, Atalay; Sonuvar, Birsen, *Çocukluk ve Delikanlılık Çağında İntihar Girişimleri*, 1971, Hacettepe Üniversitesi Tıp ve Cerrahi Bülteni, (4), 136-150, Ankara.
- Özgönenç, Fikret, *Gençlerin Evden Kaçma ve Kendini Öldürmenin Nedeni*, 1977, Eğitim Öğretim Dergisi, (222), 7-8, İstanbul.
- Samuk, Fevzi, *Çeşitli Yaş Gruplarında İntihar Teşebbüsü Nisbeti ve Seçilen Vasıtalar*, 1981, Yeni Symposium Dergisi, (1), 21-28, İstanbul.
- Sonuvar, Birsen, *Gençlerde İntihar ve İntihar Girişimleri*, 1985, 21. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Çalışmaları, Adana.
- Sonuvar, Birsen; Öktem, Ferhunde, *Çocuk ve Gençlerde İntihar Girişimi*, 1986, Toplum ve Hekim Dergisi, (40), 16-21, İstanbul.

ÖZET: Hacettepe Çocuk Ruh Sağlığı Bölümünde belli bir zaman dilimi içinde intihar girişimi nedeniyle görülen çocuk ve gençler ile ailenin özellikleri incelenmiş ve kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Çocukların intihar fenomoni ciddi benlik zedelenmesi ölüme yol açabilecek düşünce ya da hareketler olarak tanımlanır (1). Çeşitli kaynaklarda çocuk ve gençlerde intihar davranışının gittikçe artmakta olduğu belirtilmektedir. Total intiharların çok azını oluşturan 5-14 yaş arası intiharlar 1961 'de yüz binde 0.2'den 1975'de yüz binde 0.5'e yükselmiştir (2). Bulgular çocukluk çağı intihar girişimlerinin tamamlanmış intiharlardan 30 ile 100 kez daha sık olduğunu göstermektedir. Ackerly'e göre çocuk

psikiyatrisi kliniklerinde görülen çocukların %1-5'i intihar tehdit ya da girişimleri nedeniyle getirilmiş olanlardır (3). Toolan 'a göre ise New York Bellevue hastanesinde bu oran %10'u geçmektedir (4). Ülkemizde Eskişehir yöresinde 1981 yılında yapılan bir araştırmada intihar girişimlerinin %55.8 gibi yüksek bir oranda 18 yaşın altındaki çocuk ve gençlerde olduğu görülmüştür (5). Toplumda intihar davranışını gösteren çocuk ve gençlerin gittikçe artması nedeniyle bölümümüze ne sıklıkta geldiğini ve bu vakaların ayrıntılı özelliklerini araştırmayı amaçladık.

- Aydın, Betül; Atamer, Ş. Ş., *Üniversite Gençliğinin Bir Kesiminde Suistimale Uygun İlaç Tüketimi ile Sürekli Anksiyete İlişkisi*, 1988, Yeni Symposium Dergisi, (3-4), 34-41, İstanbul.
- Uluergüven, Çiğdem; Oral, Nursen; Şener, Şahnur; Arıkan, Zehra, *Ankara'daki İki Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerde İntihar Eğilimleri*, 1988, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, (1-2-3), 89-94, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmada yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerdeki intihar düşünce ve davranışlarına bakıldı ve ailelerinin yanında yaşayan ergen grubundaki intihar düşünce ve davranışlarıyla karşılaştırıldık. İntihar düşünce ve davranışlarının ölçümünde Harkavy Asnis intihar ölçeği kullanıldı. Bulunan sonuçlar yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde intihar düşünce ve davranışlarının yaşla birlikte arttığını, baba ölümünün intihar düşünce ve davranışlarını etkilediğini ve yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin, ailelerinin yanında yaşayan erkek ergenlerle karşılaştırılmasında intihar ortalama puanlarının anlamlı düzeyde farklı olduğunu gösterdi.

- Maner, Fulya; Uygur, Niyazi; Ziyalan, Y. Pınar; Taptık, Solmaz, *Çocuk ve Ergenlerde İntihar*, 1989, Düşünen Adam Dergisi, (1), 17-19, İstanbul.

ÖZET: Bu yazıda çocuk ve ergenlerde intihar davranışına ilişkin demografik, psikolojik, aileye ilişkin sosyo-kültürel risk faktörleri ile ilgili son yıllarda yapılan çalışmalar gözden geçirilmiş ve koruyucu önlemler tartışılmıştır.

- Palabıyıkoğlu, Refia; Canat, Saynur, *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerin MMPI Profil Örüntüleri*, 1989, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 627-629, Ankara.
- *Gençler ve İntihar*, 1990, Nokta Dergisi, (10).
- Fidaner, C.; Fidaner, Hüray, *Dünyada Çocuk ve Adolesanlarda İntihar Epidemiyolojisi*, 1991, Türk Psikiyatri Dergisi, (3), 211-215.
- Dilsiz, Ahmet; Dilsiz, Ferhan; Ökten, Nurdan, *İntihar Davranışı I. Demografik Özellikler ve Risk Faktörleri*, 1992, İzmir SSK Tepecik Hastanesi Dergisi, 2(3), 297-302, İzmir.

ÖZET: Gelişmiş batılı ülkelerde önemli bir halk sağlığı sorunu olarak kapsamlı biçimde incelenmekte olan intihar davranışı, son yıllarda ülkemizde de daha dikkati çekmeye başlamıştır. Bu yazıda 1991 yılı boyunca SSK Tepecik Hastanesine başvuran 118 intihar davranışı olgusu değerlendirilmiş, bu davranışın daha çok kadınlar, bekarlar, ergen yaş grubu, alt eğitim ve gelir düzeyinde gözlendiği saptanmıştır.

- Sonuvar, Birsen; Çetin, Çuhadaroğlu Füsun, *Adolesan İntiharları Risk Faktörleri Üzerine Bir İnceleme*, 1992, Türk Psikiyatri Dergisi, (3), 222-226, Ankara.

ÖZET: Adolesan intiharlarındaki risk faktörlerini gözden geçirmek amacıyla hazırlanan bu yazıda yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum ve aile yapısı gibi epidemiyolojik faktörlerin yanı sıra yaşam olayları ve psikopatolojik durumlar da incelenerek gençlerdeki intihar girişimlerinin çeşitli faktörlerle ilişkisi tartışıldı.

- Turgay, Atilla, *Çocuk ve Gençlerde İntihar Girişimleri*, 1992, Türk Psikiyatri Dergisi, (3), 183-189, Ankara.

ÖZET: Bu yazı, intihar girişiminde bulunan 202 çocuk ve gencin, psikiyatrik hastalığı olan fakat intihar girişiminde bulunmayan 341 çocuk ve gençle karşılaştırıldığı bir klinik araştırmanın önemli bulgularını özetlemektedir. Ciddi intihar girişiminde bulunan hastalarla ciddi olmayan girişimlerde bulunanlar karşılaştırıldığında; depresyon ve davranış bozukluğu tanısı, ileri yaş, erkek cinsiyet, ana babanın ayrılma ve boşanmaları, öyküde intihar deneyimi ve birden fazla psikiyatrik hastalığın varlığı, psikiyatrik hastalığın tedaviye direnci ve kronikleşmesi gibi etkenlerin ciddi intihar girişimleri ile birliktelik gösterdiği bulunmuştur.

- Dilsiz, Ahmet; Dilsiz, Ferhan, *İntihar Girişimlerinde Belirtilen Nedenler*, 1993, Kriz Dergisi, 1(3), 124-128, Ankara.

ÖZET: İntihar girişimi sonrası değerlendirilen 209 olgunun belirttiği intihar girişimi nedenleri sunulmuştur. Belirtilen intiharlara öncül olaylar belirgin düzeyde kişiler arası sorunlardır. Ana baba ve eşle yaşanan sorunlar diğer kişilerle olan sorunlardan anlamlı düzeyde farklıdır. İntihar girişimine öncül olduğu belirtilen anlamlı diğer neden ruhsal sorundur. Girişime presipitan olarak belirtilen diğer kişiler arası sorunlar, para-iş-okul sorunları ve fiziksel hastalık diğerlerinden anlamlı farklılık göstermemiştir.

- Sonuvar, Birsen; Çuhadaroğlu, Füsun, *Adolesan İntiharları ve Kendilik İmgesi*, 1993, Türk Psikiyatri Dergisi, (1), 29-38, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmada intihar girişiminde bulunan gençler, psikiyatrik yakınmalarla hastaneye başvurmuş olan adolesanlar ve kontrol grubuyla karşılaştırılarak, kendilik imgesi, demografik özellikler, depresyon, psikiyatrik belirtiler ve yaşam olayları yönünden incelenmiştir. İntihar girişimi olan gençlerin kendilik imgelerinin aile ilişkileri boyutunda önemli aksaklıklar olduğu, depresyon ve psikiyatrik belirtilerin ise intihar grubuna özgü ve belirleyici olmadığı bulunmuştur. Ailede çocuk sayısının fazlalığının, fiziksel ve ruhsal hastalıklar olmasının intihar girişimlerinde ek bir faktör olabileceği saptanmıştır. Aile ilişkilerinin özellikle kız adolesanlar için önemli olduğu, erkeklerin intihar girişimlerinde ise bu çalışmada araştırılan değişkenlerin dışında başka faktörlerin rol oynayabileceği sonucuna varılmıştır.

- Uslu, Runa, *Çocuk ve Ergenlerin İntihar Davranışına Yönelik Bütünleyici Bir Tedavi Yaklaşımı*, 1993, Kriz Dergisi, (2), Ankara.

ÖZET: Çocuk ve ergen intiharları son yıllarda giderek artmaktadır. Çocuk ve ergenlerde intihar girişimi ve tamamlanmamış intiharlar ile ilgili yüksek risk etkenleri tartışılmış ailelerin tepkileri ve terapi sürecinde bu tepkilerin geçirdiği aşamalar verilmişti.

- Dilsiz, Ahmet; Ökten, Nurdan, *İntihar Girişiminde Bulunan Bir Grup Ergenin Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi*, 1994, Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, (3), 227-233, Ankara.

ÖZET: Sorunlu aile ilişkileri ergenlerde intihar davranışına yatkınlığı artıran ögelerden biridir. Bu çalışmada intihar girişiminde bulunan ergenlerin aile işlevlerini değerlendirme biçimleri, intihar girişimi olmayan ruhsal sorunlu ve sağlıklı ergen gruplarıyla karşılaştırılmıştır. Ayrıca, bu ergen gruplarının aile bireylerinden de aile işlevlerini değerlendirmeleri istenmiş ve gruplar arası karşılaştırma yapılmıştır. Aile işlevleri "Aile Değerlendirme Ölçeği" ile değerlendirilmiştir. Bulgular; Ergen grupları arasında iletişim ve Gereken ilgiyi Gösterme boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ergenlerin aile işlevlerini algılayışlarıyla ailelerinin değerlendirmeleri arasında iletişim boyutunda anlamlı bir fark vardır.

- Gökler, Bahar; Tek, Cenk; Yavaş, İsmail; Vargel, Serpil, *Ergenlerde "Çiftli İntihar" Ya Da "İntihar Antlaşması" Üzerine İki Klinik Örnek*, 1994, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 1(2), 104-110, Ankara.

ÖZET: "Çiftli intihar" iki insanın aynı zaman ve genellikle de aynı yer de kendilerini öldürmek üzere yaptıkları karşılıklı antlaşmaya dayalı bir eylemdir. Şimdiye kadar ergenlerle ilgili olarak yayınlanmış yalnızca iki "çiftli intihar" olgusu bulunmaktadır. Oldukça az sayıda ve seyrek olarak görülse de ergenlik dönemindeki anlaşmalı intiharların nedeni ve çözümlenmesine yönelik çalışmalar koruyucu ruh sağlığı açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, yazarlar tarafından ayrı ayrı tedaviye alınan dört olgu üzerinde ergen çiftli intiharlarındaki dinamikler yeniden gözden geçirilerek, daha önceki olgularla karşılaştırılmış ve ortak yönleri vurgulanmıştır.

- Bayam, Göksal; Holat, Hüseyin; Dilbaz, Nesrin; Şenol, Selahattin; Tüzer, Tunga; Bitlis, Verda, *Genel Bir Hastanede Acil Servise İntihar Girişimi Nedeniyle Başvuran Ergenlerin Sosyodemografik Özellikleri, 1*995, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, (2), 57-62, Ankara.

ÖZET: Bir ya da daha fazla intihar girişimi intiharların en güçlü göstergelerindendir. Bunun dışında intihar davranışı için risk etkenleri olabilecek özelliklerin saptanması bu konudaki koruyucu ruh sağlığı hizmetlerine ışık tutacaktır. Bu amaçla 1994 yılı içinde intihar girişimi nedeniyle Ankara Numune Hastanesi Acil Servisi'ne başvuran ve psikiyatri konsültasyonu istenen 60 ergen ile görüşüldü. Sosyodemografik özellikleri, acil servise geliş saati, intihar girişimi saati, önceden girişim olup olmadığı, girişim biçimi, öncesi zorlu yaşam koşulları, ailede intihar öyküsü gibi değişkenler araştırılarak, sonuçlar tartışıldı.

- Suvarlı, K. Melahat, *Çocuklarda ve Adolesans Çağında İntihar; Araştırmalar, Önlemler ve Çözüm Önerileri*, 1995, Kriz Dergisi, 3(1-2), 89-101, Ankara.

ÖZET: Çocuklar, çeşitli ortamlarda ana-baba desteğini sevgisini yoğun bir biçimde aramakta, kendilerini yalnız ve yardımsız hissettiği, korkutulduğu eleştirildiği ya da sınırlandırıldığında uygun bir tepki vermesi beklenip, bu tepkilerin yanı sıra karamsar duygular da gözlendiğinde, depresyondan söz edilebilecektir.

- Tezcan, Ertan Ahmet; Ülkeroğlu, F.; Oğuzhanoğlu, Kalkan Nalan, *Çocuk ve Gençlerde İntihar Girişimleri*, 1995, Kriz Dergisi, 3(1-2), 83-87, Ankara.

ÖZET: Ciddi benlik zedelenmesinin oluşturduğu intihar girişimlerinin son yıllarda önemli artışlar gösterdiği, sosyal, kültürel ve ruhsal etkenlerin girişimlerin oluşmasında rol oynadığı kabul edilmektedir (1) Yapılan çalışmalarda 12 yaş altında intihar girişimlerinin oldukça nadir olduğu bildirilmiştir (2) 12 yaş altındaki çocuklarda, hiperaktivite, agresyon ve elemin intihar girişimine eşlik ettiği belirtilmektedir.

- Dilsiz, Ahmet; Dilsiz, Ferhan, *Çocuk ve Gençlerde İntihar Girişimi: Kontrollü Bir Çalışma*, 1996, Kriz Dergisi, (1), 1-6, Ankara.
- Ercan, SabriEyüp, *İntihar Girişiminde Bulunmuş Ergenlerin Psikiyatrik Değerlendirilmesinde Nelere Dikkat Edilmeli?, 1*996, Psikiyatri Bülteni, (3), 124-127, Ankara.
- Şener, Şahnur; Şenol, Selahattin, *İntihar Girişimi Nedeniyle Başvuran Ergenlerin Değerlendirilmesi ve Kısa Süreli İzlemi*, 1996, Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, (2), 100-107, Ankara.

ÖZET: Ergenlerin intihar girişimi ile ilgili olabilecek risk etkenlerinin belirlenmesi, hastaneye yatırma karan, kısa süreli izlemlerinin sonuçlan ile ilgili özelliklerin saptanması. Yaşlan 12-17 arasında olan ve Acil Poliklinikteki acil tedavileri sonrasında konsültasyon istemi ile Çocuk Psikiyatrisince ele alman ergenlerin sosyodemografik ve intihar girişimi ile ilgili özellikleri ile DSM-1V tanılan ve tedavileri değerlendirildi. Ayrıca ergenlerin Çocuk ya da Psikiyatri Kliniği'ne yatırılma kararında belirleyici olan etkenler ile 6 ay süresince poliklinikten sürdürülen tedavilerinin sonuçlan gözden geçirildi. Araştırma 4'ü erkek, 36'sı kız olmak üzere toplam 40 ergen ile tamamlandı. Ergenlerin %57.5'inde DSM-FV tanılan tespit edildi, %37-5'i Çocuk, %12.5'i ise Psikiyatri Kliniği'ne yatırıldı. Poliklinikten izlemleri sırasında üç ergen yeniden intihar girişiminde bulundu. Veriler ergenlerin intihar girişimi ile ilgili kararlarının planlanmadan ve ani olduğunu, girişim öncesi zorlayıcı bir yaşam olayı tanımladıklarını ve parçalanmış ailede yaşayan ergenlerin intihar girişimi için risk grubunu oluşturduğunu gösterdi. Kısa bir izleme süresine karşın sonuçlar tedavinin gerekliliğini düşündürmektedir.

- Çilli, Savaş Ali; Gidiş, D.; Özkan, İ.; Kaya, Nazmiye; Şahinoğlu, U., *Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne İntihar Girişimi Nedeniyle Başvuran Ergenlerin Değerlendirilmesi*, 1997, Kriz Dergisi, (1), 7-14, Ankara.

ÖZET: Bu çalışma 1996 yılında S.Ü.T.F. Psikiyatri Anabilim Dalında yapıldı. Çalışmaya intihar girişimi nedeniyle acil servise başvuran, anestezi ve reanimasyon servisi yoğun bakım ünitesinde ve pediatri servisinde yatarak tedavi gören 10-18 yaşları arasında 15'İ (%57.7) kız, 11'i (%42.3) erkek toplam 26 çocuk ve ergen alındı. Olgulara Beck intihara Niyetlenme Ölçeği uygulandı. İntihar derecesi ile cinsiyet, ekonomik durum, bedensel bozukluk şiddeti arasında anlamlı ilişki bulunmazken girişim sayısı ($p<0.01$), psikiyatrik tanı alma ($p<0.05$), önceden intihardan söz etme ($p<0.05$) arasında istatistiki ilişki bulundu.

- Sonuvar, Birsen, *Ergenlerde Öz kıyım ve Öz kıyım Girişimleri*, 1997, Ege, Psikiyatri Sürekli Yayınları Dergisi, 2(4), 494-501, İzmir.

ÖZET: Son 30 yılda dünyanın hemen her yerinde 15-24 yaş arasındaki ergenlerde özkıyım oranında çok önemli artışlar gözlenmiştir ve özkıyım, ölüm nedenlerinin başında yer almaktadır. Bu makalede ergenlik döneminde özkıyımın yaygınlığı, özellikleri ve nedenleri konusundaki görüşler özetlenmiştir.

- Serdaroğlu, Gül; Yendur, Gürol; Gülez, Pamir; Yavuz, Şükriye; Kavaklı, Tülay, *Çocukluk Çağı İntihar Girişimleri*, 1998, Medical Network Klinik Bilimler & Doktor, 4(6), 882-886, İstanbul.

ÖZET: Çocukluk çağı intihar girişimlerinde son yıllarda belirgin artış gözlenmektedir. Bu çalışma, intihar girişiminde bulunarak Acil Servis' de izlenen çocukların incelenmesi, intihar olayında sosyal çevre ve aile rolünün belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmamızda Ocak 1995-Temmuz 1997 tarihleri arasında hastanemiz acil servisine intihar girişimi nedeniyle yatırılan toplam 55 olgu yer aldı. Olguların 40'ı (%72.7) kız, 15'i(%27.3) erkek idi. Yaşları 7 ile 15 (ortalama 11.8 yıl) arasında değişiyordu. Sosyo ekonomik koşulları, aile ilişkileri, okul ve sosyal çevre ile ilgili sorunları incelenerek psikiyatri konsültasyonları yapıldı. Üç olgu daha önceden psikiyatri kliniğince izlenmekteydi ve bunların ikisinde, birden çok intihar girişimi vardı. Olgularda intihar girişimi nedeni olarak ilk sırada aile içi sorunlar (26 olgu, %47.3) saptandı. Bunu sıklık sırasına göre eğitim sorunları (10 olgu, %18.2), ergenlik dönemi uyum bozuklukları (9 olgu, %16.3) ve diğer sorunlar (10 olgu, %18.2) izliyordu. Olguların intihar girişimleri için en sık başvurduğu yol ilaç alımıydı. Girişim öncesinde sorunları bulunmasına karşın psikiyatrik yardıma genellikle başvurulmadığı belirlendi. Ülkemizde aile danışmanlığı çalışmalarının arttırılması gerektiği vurgulandı.

- Turgay, Atilla, *Çocukluk Döneminde Duygu Durum Bozuklukları ve İntihar*, 1998, Depresyon Dergisi, (4), 99-114.
- Tüzün, Birgül; İnce, H.; Elmas, İmdat; Çöpür, Mazlum, *11- 15 Yaş Grubu Çocuklarda Homisidal Suçlar, 1*998, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası, 61(1), 69, İstanbul.

ÖZET: 1994 yılında İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde adam öldürme ve adam öldürmeye teşebbüs suçları nedeniyle yargılanan 11-15 yaş grubu toplam 16 çocuğun yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek durumları, suç öyküleri, farik ve mümeyyizlik durumları gibi özellikleri ile aile yapısı, ebeveynlerinin eğitim ve meslek durumları, ailede çocuk sayısı, gelir düzeyi gibi sosyal çevre özellikleri incelenerek homosidal suçlarda etkili olan faktörler ve suçların işleniş şekli irdelenmiştir.

- Buzlu, Sevim, *Gençlerde Madde Kullanımı, İntihar, Stres ve Başa Çıkma Yolları*, 1999, Hemşirelik Bülteni, 12(45), 1-11, İstanbul.

- Acar, Burçin; Sayar, Kemal M.; Öztürk, Mücahit, *İlaçla Öz kıyım Girişiminde Bulunan Bir Grup Ergenlerde Belirleyici Olarak Aleksitimi, Umutsuzluk ve Depresyon Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, 2000, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 7(1), 17-24.

ÖZET: Öz kıyım davranışı ergenler için en önemli hastaneye yatış nedenleri arasında sayılmaktadır. Öz kıyım davranışını belirleyen etkenler arasında, umutsuzluk ve depresyon şiddeti ayrı bir önem taşımaktadır. Son yıllarda duyguları tanıma ve söze dökme zorluğu olarak tanımlanan aleksitimi de öz kıyım davranışında araştırılmaktadır. Bu çalışmada, sağlıklı bir kontrol grubu kullanarak; aleksitimi, umutsuzluk ve depresyonunun ergenlerde öz kıyım davranışını ne ölçüde belirlediği araştırıldı. Öz kıyım girişimi nedeniyle hastane acil servisine getirilen 33 ergen ve onlarla demografik açıdan eşleştirilmiş 33 sağlıklı ergen çalışmaya alınmıştır. Denekler demografik veri formunun yanı sıra Zung Depresyon Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Toronto Aleksitimi Ölçeği ile değerlendirilmişlerdir. Öz kıyım girişiminde bulunan gruba ayrıca Öz kıyım Niyet Ölçeği ve Öz kıyımın Ölümcüllüğü Ölçeği de uygulanmıştır. İki grup arasında psikometrik ölçümler açısından karşılaşma yapılmış öz kıyım girişimi grubunda ise öz kıyım girişiminin ve ölümcüllüğünü diğer değişkenlerle ilişkisi araştırılmıştır. Öz kıyım girişiminde bulunan ergenlerin çoğunluğu (%85) kızdır ve tümü aşırı dozda ilaç alımıyla girişimde bulunmuşlardır. Öz kıyım davranışı gösteren ergenler kontrol grubuna göre anlamlı ölçüde yüksek umutsuzluk ve öz kıyım düşüncesi puanları almışlardır. Çalışma grubunu oluşturan deneklerin depresyon puanları kontrol grubuna göre daha yüksek ve aradaki fark anlamlılığa yakındır. Aleksitimi açısından iki grup açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Öz kıyımın ölümcüllüğü diğer psikometrik değişkenlerden bağımsız bulunmuştur. Öz kıyım niyetini belirleyen en önemli değişkenin öz kıyım düşüncesi olduğu saptanmıştır. Umutsuzluk ergenlerde öz kıyım davranışına zemin hazırlayabilir. Öz kıyım niyetini belirleyen en önemli etkenin, depresyon ölçeğinin öz kıyım düşüncesini ölçen madde olduğu düşünülürse, ergen kişilerde öz kıyım düşüncesinin sorgulanmasının önemi anlaşılmaktadır. Öz kıyım düşüncesinin ölümcüllüğünün ise daha çok rastlantısal olduğu görülmektedir.

- Acar, Burçin; Sayar, Kemal M.; Öztürk, Mücahit, *Aşırı Dozda İlaç Alımıyla İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Psikolojik Etkenler, 2*000, Klinik Psikofarmakoloji Bülteni, 10(3), 133-138, İstanbul.

ÖZET: Erişkin hastalarda yapılan çalışmalar umutsuzluk ile intihar girişimi arasında ilişki bulmuşlardır. Erişkin çalışmalarında intihar girişimlerinin ölümcüllüğünün psikolojik değişkenlerden bağımsız olduğu gösterilmiştir. Ergen nüfusun klinik açıdan erişkinlerden farklı özellikler gösterdiği ve intihar girişimleriyle umutsuzluk arasında farklı bir ilişki olabileceği dile getirilmiştir. Bu çalışmanın amacı aşırı dozda ilaç alımıyla intihar girişiminde bulunan ergen deneklerde, intihar niyetini ve intihar girişiminin ölümcüllüğünü etkileyen psikolojik etkenleri araştırmaktır. Bu çalışmada Vakıf Gureba Eğitim Hastanesi acil servisine aşırı dozda ilaç alarak intihar girişiminde bulunan 33 ergen hasta çeşitli psikometrik ölçeklerle değerlendirilmiş, intihar niyetinin ve intihar girişiminin ölümcüllüğünün diğer psikolojik ve demografik değişkenlerle ilişkisi araştırılmıştı. İntihar girişiminde bulunan ergenler arasında kızların sayısı belirgin ölçüde fazladır ve kızlarda intihar girişimleri daha ölümcül

bulunmuştur. Toronto Aleksitimi Ölçeğinin duyguların ifade edilmesiyle ilgili alt boyutu yineleyici intihar davranışıyla ilişkilidir. Ergenlerde, yetişkin hastalarda olduğu gibi, intihar niyetiyle umutsuzluk puanları arasında ilişki olduğu saptanmıştır. İntihar niyetiyle depresyon puanları arasında ilişki bulunmamıştır. Bu çalışmanın bulguları umutsuzluğun depresyondan bağımsız olarak intihar niyetini etkilediğini düşündürmektedir. Duygularını ifade etmekte zorlanan ergenler, alternatif bir rahatlama ve iletişim biçimi olarak intihar davranışına yönelebilmektedir.

- Eskin, Mehmet, *Ergenler Arasında Ruhsal Sorunlar ve Bu Sorunların İntihar Düşüncesi ve Girişimiyle İlişkileri*, 2000, *XII. Ulusal Psikoloji Kongresi* kitabı içinde, 228-235, Türk Psikologlar Derneği, İzmir.

ÖZET: Bu çalışma ergenler arasındaki ruhsal sorunlar ve hu sorunların intihar düşüncesi ve girişimleriyle olası ilişkileri inceledi. Ruhsal sorunlar 12 maddelik Genel Sağlık Anketi (GSA-12) kullanılarak ölçüldü. İntihar düşüncesi hali hazırdaki ve geçtiğimiz son onild ay içerisindeki düşünceler ve intihar girişimi de geçtiğimiz son onild ay içerisindeki girişimler olarak ölçüldü. Araştırmaya 422'si erkek (%44), 537'si kız (%56) olmak üzere toplam 959 lise öğrencisi katıldı. Örneklemin %61.5'i GSA-12'de vaka kesim noktası puanı olarak kabul edilen 2 ve üzerinde bir puan aldı. İki ve üzerinde puan alanlar arasında kızlar çoğunluktaydı. İntihar ederek kendini öldürmeyi düşünen ve öldürmek için girişimde bulunan öğrencilerin GSA puanlarının düşünmeyen ve girişimde bulunmayanlardan daha yüksek olduğu bulundu. İntihar düşünceleri ve girişimlerini bağımsız bir şekilde yordayan GSA maddesi(leri)ni saptamak için biri lojistik olmak üzere üç ayrı regresyon analizi gerçekleştirildi. Yapılan analizler sonucu endişeler yüzünden uykusuzluk çekmenin intihar düşünceleri ve girişimlerini yordayan ortak bir sorun olduğu saptandı. Bu çalışmadan elde edilen bulgular GSA'yı kullanarak yapılan diğer araştırmalardan sağlanan bulgularla karşılaştırılarak tartışıldı.

- Eskin, Mehmet, *Lise Öğrencileri Arasında Yalnızlık, Başetme Yöntemleri ve Yalnızlığın İntihar Davranışı ile İlişkisi*, 2000, *9. Anadolu Psikiyatri Günleri* kitabı içinde, Trakya Üniversitesi Psikiyatri Derneği, Edirne.

ÖZET: Bu araştırma ergenler arasında yalnızlık duygusu, yalnızlıkla baş etme yöntemleri ve yalnızlığın intihar düşüncesi ve girişimleri ile ilişkisini inceledi. Çalışmanın örneklerini İstanbul'daki liselerde okuyan 959 öğrenci oluşturdu. Yalnızlık duyguları UCLA yalnızlık ölçeğinin dört maddelik kısa formu ve "Kendinizi çok yalnız hissettiğiniz anlar oluyor mu?" sorusu ile ölçülmüştür. Öğrencilerin %65'i kendinizi çok yalnız hissettiğiniz anlar oluyor mu? sorusuna pdf oluyor yanıtını verdi. Örneklemin %33.2'si kısa UCLA yalnızlık ölçeğinden ortalamanın üzerinde bir puan aldı. İntihar davranışı sergileyen öğrencilerin diğerlerine göre daha fazla yalnızlık çektikleri bulundu. Yalnızlık duygusundan kurtulmak için ergenlerin sırasıyla edilgen etkinlikler, ilişki arama, kendini etkinleştirme, okumaders çalışma ve düşünme hayal etme yöntemlerini sık kullandıkları bulundu.

- Eskin, Mehmet, *Ergen Ruh Sağlığı Sorunları ve İntihar Davranışıyla İlişkileri*, 2000, Klinik Psikiyatri Dergisi, (3), 228-234, Adana.

ÖZET: Ergenler arasındaki ruhsal sorunlar ve bu sorunların intihar düşüncesi ve girişimleriyle olası ilişkileri inceledi. Ruhsal sorunlar 12 maddelik genel sağlık anketi (GSA-12) kullanılarak ölçüldü. İntihar düşüncesi halihazırdaki ve geçtiğimiz son on iki ay içerisindeki düşünceler ve intihar girişimi de geçtiğimiz son on iki ay içerisindeki girişimler olarak ölçüldü. Araştırmaya 422'si erkek (%44), 537'si kız (%56) olmak üzere toplam 959 lise öğrencisi katıldı. Örneklemin %61.5'i GSA-12'de vaka kesim noktası puanı olarak kabul edilen 2 ve üzerinde bir puan aldı. İki ve üzerinde puan alanlar arasında kızlar çoğunluktaydı. İntihar ederek kendini öldürmeyi düşünen ve öldürmek için girişimde bulunan öğrencilerin GSA puanlarının, düşünmeyen ve girişimde bulunmayanlardan daha yüksek olduğu bulundu. İntihar düşünceleri ve girişimlerini bağımsız bir şekilde yordayan GSA maddesi(leri) ni saptamak için biri lojistik olmak üzere üç ayrı regresyon analizi gerçekleştirildi. Yapılan analizler sonucu endişeler yüzünden uykusuzluk çekmenin intihar düşünceleri ve girişimlerini yordayan ortak bir sorun olduğu saptandı. Bu çalışmadan elde edilen bulgular GSA' yı kullanarak yapılan diğer araştırmalardan sağlanan bulgularla karşılaştırılarak tartışıldı.

- Varan, Azmi; Aydın, Cahide; Ercan, Sabri Eyüp, *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Sosyodemografik, Psikiyatrik ve Ailesel Özelliklerin Araştırılması*, 2000, Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği Dergisi, (2), 81-91, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada intihar girişiminde bulunmuş olan ergenlerin sosyodemografik, psikiyatrik ve ailesel özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yöntem: Tüm olgulara Sosyodemografik bilgi formu uygulanmış, Beck Depresyon Ölçeği, Sürekli Anksiyete Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği verilerek yanıtlamaları istenmiştir. Olgularla DSM-IV tanı ölçütlerine göre psikiyatrik görüşme yapılmıştır. İntihar girişiminde bulunan 14-18 yaş arasındaki ergenlerin yaş ortalamasının 15.72 olduğu (sd: 2.5), 40 kız ve 6 erkekten oluşmakta olduğu görülmüştür. Bulgular: Olguların çoğunlukla alt-orta sosyoekonomik düzeyde olan ailelerden geldikleri, parçalanmış ailelerden gelme ve ebeveynlerden uzun süreli ayrılık yaşama oranlarının yüksek olduğu aile ve yakın çevrelerinde intihar girişiminde bulunanların sık olduğu belirlenmiştir. Olgularla DSM-IV ölçütlerine göre yapılan tanı görüşmelerinin sonucunda, en sık rastlanan psikiyatrik tanıların majör depresyon, uyum bozukluğu, konversiyon bozukluğu ve davranım bozukluğu olduğu belirlenmiştir. İntihar girişiminde bulunan ergenlerin %30.2'si girişimi daha önceden planlayarak gerçekleştirmiş, olguların %30.3 'ü girişim biçimi, zamanı ve yerini model aldığını belirtmiş ve %47.6'sı intihar girişiminde bulunmadan önce çevresindekilere bu konudan bahsetmiştir. Olguların %22.7'si girişimin fark edilmemesi ve önlenmemesi için çaba göstermiştir. Girişim yöntemi olarak olguların %86.7'si aşırı doz ilaç alımını seçmiştir. Olguları n %46.7'sinin daha önce en az bir kez intihar girişiminde bulundukları saptanmıştır. İntihar girişiminde bulunan ergenlerin %37.2'si tedavi edilmezlerse ölümle sonuçlanabilecek biçimde ağır şiddette intihar girişiminde bulunmuş, girişimin şiddetiyle olguların aldıkları psikiyatrik tanılar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Tartışma: Çalışmanın sonucunda ergenlerde intihar girişimlerinin tek bir model veya kuramla açıklanmasının olanaklı olmadığı düşünülmüş, ergenlerde intihar davranışıyla çok çeşitli etkenlerin ilintili olduğu görülmüştür.

- Burcu, Esra, *Gençlik ve İntihar İlişkisi Çerçevesinde Özürlü Olma: Bir Grup Özürlü Üniversite Öğrencisinin İntihar Hakkındaki Düşünceleri*, 2001, Polis Bilimleri Dergisi, 3(3-4), 13-38, Ankara.

ÖZET: Youth-suicide and being disabled are the facts related with each other. Studies showed us that the frequency ofsuicide is particularly high among the youth. Being physically disabled could lead to the problem of constructing social relationships and make the youngster socially alone. Because of being disabled, the young person may feel himself/herself isolated. It can be said that being disabled could increase the anxiety about the matters such as family relations, forming friendships, planning a future. having a job, getting married, having a child, would lessen his/her will to live. A qualitative study was undertaken with disabled students of Hacettepe University on its Beytepe Campus concerning these specific points. The views of youngster s on suicide and being disabled were observed as a result offindings of the focus group and in-depth interviewvs. Being socially isolated as an outcome of their disabilities would deepen their death wish.

- Hocaoğlu, Çiçek; Ersöz, Önder Halil; Ükinç, Kubilay; Sayar, Kemal M.; Kandil, Tanrıöver Sema, *Bir Ergenin İntihar Girişimi, 2*001, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2(4), 236-242.

ÖZET: Günümüzde, intihar girişimlerinin önemli bir halk sağlığı sorunu haline geldiği kabul edilebilir. İntihar girişimleri bazı ruhsal hastalıklar ve sosyodemografik özellikler ile nedensel ilişki içindedir. İntihar girişimleri, intihar sonucu ölüm açısından önemli bir risk etkeni olduğu için intihar girişimleri ile ilişkili klinik ve sosyodemografik özellikler, intihar girişimi türleri ve sonuçlarının çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Özellikle ergenlerle ilgili intihar girişimleri diğer yaş gruplarının intihar girişimlerinden farklı özellikler içermesi bakımından ayrı olarak ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. Bu nedenle çalışmamızda egzojeninsülin kullanımı ile intihar girişiminde bulunan ve hastanemizde yatarak tedavi gören, tanı karmaşası olan bir olgu sunulmuştur.

- Toprak, Zafer, *Dr. Cemal Zeki'nin Delişmen, Çılgın Kızlar' ı Cumhuriyette Genç Kız ve Kadın İntiharları*, 2001, Toplumsal Tarih Dergisi, (87), 25 – 29, İstanbul.

ÖZET: Cumhuriyetin ilk yıllarında kadındaki ruhi bozukluk tıp aleminin temel uğraşlarından biridir. Bu bozukluğun en bariz göstergesi intihardır. Cumhuriyetle birlikte genç kız ve kadınlarımız intihar etmektedir ve buna bir çare bulunmalıdır. Aslında Devlet İstatistik Enstitüsü'nün son yıllardaki verilerine göre Türkiye'de erkeklerde kadınlardan fazla intihar vakasına rastlanmaktadır.

- Zeki, Cemal, *Cumhuriyette Genç Kız ve Kadın İntiharları, 2*001, Toplumsal Tarih Dergisi, İstanbul.
- Cılga, İbrahim, *Batman'da Genç Kız İntiharları*, 2002 Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, (1), 36-54, Ankara.

ÖZET: Batman'da yaşanılan intihar olaylarının aslında genç kız intiharları olduğu anlaşılmaktadır. İntihar olaylarına ilişkin incelemeler genç kız intiharlarında istismarların önemli bir neden olduğunu göstermektedir. Geçiş toplumunda yaşanılan süreçler, kentte ve ailede karşılaşılan çelişkiler ve riskler bir grup genç için intiharı gündeme getirmektedir. Yapısal özellikler ve sorunun dinamiğine ilişkin bulgular, ihmal ve istismar sorununun genç kız intiharlarında etkili olduğunu göstermektedir. Çocuklara ve gençlere insanca yaşamı ve gelişme olanaklarını sağlayacak yaklaşımlara ve kamusal düzenlemelere gereksinim vardır.

- Eskin, Mehmet, *Üniversite Öğrencilerinde Cinsel Yönelim ve İntihar Davranışı,* 2002, *XII. Ulusal Psikoloji Kongresi* kitabı içinde, Türk Psikologlar Derneği, Ankara.
- Özçelik, Başak; Karamustafalıoğlu, Oğuz, *Ergenlik Dönemi ve Ergenlerde Suisid Açısından Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi*, 2002, Düşünen Adam Dergisi, 15(2), 68-76, İstanbul.

ÖZET: Ergenlik çocukluk ve erişkinlik arasında bir moratoryumdur. Bu dönem kendisine özgü özelliklere, kazanılması gereken becerilere sahiptir. Bu dönem bittiğinde ergen belli bir kimliğe sahip, bireyselleşmiş ve ayrışmış bir birey olmalıdır. Ancak ergenlik bazı psikiyatrik bozuklukların ortaya çıkması ve suisid bakımından dikkatle değerlendirilmesi gereken bir dönemdir. Günümüzde hızlı bir artış gösteren suisid girişimlerinin önlenebilmesi için psikiyatrik hastalık, gelişimsel özellikler, suisid girişiminin özellikleri, destek sistemleri, aile işlevselliği gibi risk etkenlerinin belirlenmesi ve suisidin "süreklilik" kavramı açısından değerlendirmesi gerekmektedir.

- Toprak, Zafer, *Genç Kız ve Kadın İntiharları II: Cumhuriyet Erkeğinin Kadın İmgesi*, 2002, Toplumsal Tarih Dergisi, (99), 15-19, İstanbul.

ÖZET: Tam bir yıl önce yayımlanan "Doktor Cemal Zeki'nin 'Delişmen, Çılgın Kızlar'ı Cumhuriyet'te genç kız ve kadın intiharları" (Toplumsal Tarih, Sayı 87, Mart 2001) başlıklı makalemizde intihar sosyolojisi ile ilgili genel bilgilerden oluşan bir girişin ardından Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında genç kız ve kadın intiharları üzerine genel bilgi verdik ve iki ana eksen üzerinde durduk. Bunlardan biri intihar yazınında sürekli vurgulanan bir olguyu, köklü dönüşümlerin oluştuğu ortamda uyumsuzluktan kaynaklanan intiharı oluşturuyordu.

- Aydın, Cahide; Tamar, M.; Çetin, Korkmaz Saniye; Erermiş, Serpil, *Genç Özkıyımlarının Artması Nedeniyle İzmir'in Kiraz İlçesinde Yapılan Bir Çalışma,* 2003, Ege Klinikleri Tıp Dergisi, (3), 179 – 182, İzmir.
- Batıgün, Ayşegül Durak; Şahin, Hisli Nesrin, *Öfke, Dürtüsellik ve Problem Çözme Becerilerindeki Yetersizlik Gençlik İntiharlarının Habercisi Olabilir mi?*, 2003, Türk Psikoloji Dergisi, 18(51), 37-52, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, 14-62 yaş arasındaki insanların çeşitli durumlar ve problemler karşısında intiharı akıllarına ilk çözüm yolu olarak getirmede farklılaşıp, farklılaşmadıklarını belirlemek ve bu eğilimin, intihar olasılığı, problem çözme becerileri, öfke/saldırganlık gibi değişkenler ile ilişkisini saptamaktır. Bu amaçla, 1462 yaş arası 619 kişiye (351 kadın, 267 erkek), Problem Çözme Envanteri", "Kısa Semptom Envanteri", "İntihar Olasılığı Ölçeği", "MMPI Dürtüsel Davranışlar Alt Ölçeği", "Çok Boyutlu Öfke Ölçeği" ve bu çalışma için geliştirilmiş olan "Çözüm Yolları Envanteri" uygulanmıştır. Yapılan analizler, 14-24 yaş grubunun tüm ölçeklerden aldıkları puanların, diğer yaş gruplarının aldıkları puanlardan daha yüksek olduğunu göstermiştir. Yani, gençler problem çözme becerileri konusunda kendilerini daha yetersiz algılamakta, daha dürtüsel davranmakta, daha öfkeli görünmekte ve kendilerine sunulan, stresli bir durum ya da olay karşısında, bir çözüm yolu olarak intiharı, daha sıklıkla ilk seçenek olarak akıllarına getirmektedirler. Bu bulgular araştırıcıları,

bir model önerisine yöneltmiştir. Bu öneriye göre, eğer kişi 14-24 yaş grubundaysa, problem çözme becerilerinde bir yetersizlik varsa; öfke ve saldırganlık duyguları yoğunsa ve dürtüsellik özellikleri de yüksekse, bu kişi intihar açısından bir risk taşıyor olabilir.

- Ceyhun, Gülsen Ayşe; Ceyhun, Birsen, *Lise ve Üniversite Öğrencilerinde İntihar Olasılığının Değerlendirilmesi*, 2003, Klinik Psikiyatri Dergisi, 6(4), 217-224, Antalya.

ÖZET: İntihar araştırmalarında ergenlik döneminde intihar, bugün en önemli konulardan biridir. Bu araştırmanın amacı lise ve üniversite öğrencilerinde intihar olasılığını belirlemektir. Araştırma grubu 1400 öğrenciden oluşmuştur. Lise grubunda 600, üniversite grubunda 800 öğrenci vardır. Demografik özellikleri belirlemek için bir soru formu ve İntihar Olasılığı Ölçeği (İOÖ) uygulanmıştır. Öğrencilerin sınıflarında grup uygulaması yapılmıştır. Lise ve üniversite öğrencilerinin İOÖ'den aldıkları puan oldukça yüksektir. Lise öğrencileri için X: 65.33, üniversite öğrencileri için X: 59.51'dir. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde her iki grupta da erkek öğrencilerin intihar olasılığı ölçeğinden aldıkları ortalama puan kızlardan daha yüksek olarak saptanmıştır. Alt ölçekler açısından değerlendirildiğinde grubun en yüksek puanı umutsuzluk alt ölçeğinden aldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular lise ve üniversite öğrencilerinin intihar olasılığı açısından risk grubunu oluşturduğunu göstermektedir.

- Ertemir, Dijan; Ertemir, Murat, *Gençlerin İntihar Girişimlerinin Özellikleri*, 2003, Düşünen Adam Dergisi, 16(4), 231-234, İstanbul.

ÖZET: Amaç: Bu çalışmayla gençlerin intihar girişimlerinin özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yöntem: İntihar girişimi olan 31 genç ile, genel durumları düzeldikten sonra 2-7 gün içinde görüşülmüş; demografik özelliklerinin ve intihar girişiminin özelliklerinin irdelendiği, tarafımızdan hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır. Sonuçlar: intihar girişimi kızlarda erkeklere göre iki misli daha sıktır. Olguların 19' u (%61.3) daha önce de intihar girişiminde bulunmuştur. En sık kullanılan yöntem yüksek dozda ilaç alımıdır. İntihar girişiminden önce intihar düşüncesi olanların oranı %77.4, intihar planı olanların oranı %48.4, girişimin olası sonuçlarını düşünenlerin oranı ise %25.8'dir. İntihar düşüncesinden söz edenlerin oranı %38.7, bir psikoloğa/psikiyatriste başvuranların oranı %12.9' dur. Kendine zarar verici/riskli davranış gösterenlerin oranı %67.7'dir. Olguların %83.8'inde intihar girişimini tetikleyen bir olay olduğu saptanmıştır. İntihar girişiminde rol oynayan nedenler incelendiğinde %74.2'si sorunlarla baş edemeyeceğini düşünerek ölümü kurtuluş olarak gördüğünü bildirmiştir. Tartışma: Geçmiş intihar girişimi öyküsü veya kendine zarar verici/riskli davranışları olan gençlerde intihar olasılığının yüksek olduğu göz önünde bulundurularak daha dikkatli olunması ve erken psikiyatrik takip ve tedaviye alınmaları gerekmektedir. Genç intihar girişimleri genellikle olumsuz bir yaşam olayının tetiklemesiyle ve olası sonuçlar üzerinde düşünülmeden, bu anlamda impulsif biçimde gerçekleşmektedir. Çalışmamızda saptanan ve başka çalışmayla da desteklenen en sık neden, sorunlarla baş edemeyeceğini düşünerek ölümü kurtuluş olarak görmedir. Sonuç olarak gençlerin sorunlara karşı tahammülsüz oluşu, baş etme ve problem çözme becerilerinin yetersiz olmasından yola çıkılarak tedavi ve intiharları önlemede problem çözme, baş etme becerilerinin kazandırılması etkili olabilir.

- Güloğlu, Cafer; Özen, Şakir, *İlaçla Öz kıyım Girişiminde Bulunan Ergen ve Gençlerde Depresif Belirti Farklılıkları Arasındaki İlişki*, 2003, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 4(3), 159-166.

ÖZET: Ergen ve gençlerde ilaçla öz kıyım girişiminden önceki 3-4 gün içinde belirginleşen depresif belirtileri ve öne çıkan stres etkenlerini saptamak. Çalışma 2002 yılı içinde Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Psikiyatri ve Acil Tıp Anabilim Dallarının işbirliğiyle yürütüldü. 15-19 yaşları arasındaki 50 kişi A grubunu, 20-30 yaşları arasındaki 50 kişi B grubunu oluşturdu. Veriler yarı-yapılandırılmış Bilgi Formu yardımıyla hasta ve hasta yakınlarıyla tek tek görüşülerek elde edildi. Yüz hastanın 78'i kadın, 73'ü bekardı, 83'ü il merkezinde oturmaktaydı, 6'sının bilinci kapalıydı. A grubunun yaş ortalaması 17.5±1.2; B grubunun yaş ortalaması 24.3±3.2 idi. A grubunun %40'ı, B grubunun %20'si 17-19 saatleri arasında ilaç almıştı. Aşırı üzüntülü hal-çabuk ağlama A grubunda %36, B grubunda %78; aşırı sinirlilik A grubunda %52 B grubunda %70; kendini suçlama-değersiz olduğunu söyleme A grubunda %24 B grubunda %62 oranında saptandı. A grubunda aile içi sorunlar (%22), ruhsal hastalık (%20), okul sorunları (%16) öne çıkan stres etkenleriyken; B grubunda ruhsal hastalık (%34), aile içi sorunlar (%28), bedensel hastalık (%26), sorunlu duygusal ilişki (%20) öne çıkan stres etkenleriydi. Aşırı üzüntülü hal ve aşırı sinirlilik ilaçla özkıyım girişimi öncesi evrede her iki grupta öne çıkan belirtilerdir. A grubunun öz kıyım girişimleri genellikle stres faktörlerine ani tepki verme ve çevreye mesaj sunma nitelikleri taşımaktadır. B grubunda depresif yakınmalar ve psikosomatik özellikler gösteren fiziksel hastalıklar daha yoğun görülmektedir. Öz kıyım girişimlerinin önlenmesi için yaş dönemlerine özgü sorunların bilinmesi ve belirtilere dikkat edilmesi yararlı sonuçlar doğuracaktır.

- Karademir, Çağla; Çok, Figen; Boysan, Murat, *Gençlik İntiharlarının Gazetelerde Yansıması,* 2003, Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, 11(1), 35-46, İstanbul.

ÖZET: Türkiye'de gençlik intiharları ve intihar girişimleri olgusu son zamanlarda ciddi bir sorun haline gelmektedir. Gençlik intiharı kitle iletişim araçları tarafından önemli ölçüde haber konusu yapılmaktadır. Bu çalışma gazete haberlerinde ve köşe yazılarında gençlik intiharları olgusunun nasıl ele alındığını ortaya koymak amacı ile yapılmıştır. Yöntem: 15 Ocak 2002 tarihinde intihar eden bir gencin ardından gazetelerde gençlik intiharı olgusuna geniş olarak yer verilmiştir. Bundan hareketle bu araştırmada 2002 yılının 16-31 Ocak tarihlerine ait en çok okunduğu düşünülen 8 gazetede yayınlanan intihar ve intihar girişimi haberleri ve köşe yazıları taranmış ve gençlik intiharı ile ilgili olan haberler ve köşe yazıları içerik analizi ile incelenmiştir. Bulgular: Gençlik intiharlarına ilişkin haberler büyük çoğunlukla fotoğraflı olarak, orta sayfalarda ve küçük punto başlığı ile yayınlanmıştır. Haberlerde gençlik intiharları önemli ölçüde sosyo-ekonomik düzey, toplumsal değişimler, kimlik arayışı, ruh sağlığı sorunları ve satanizm olguları açısından değerlendirilmiştir. Haberlerde gençlik intiharları üzerindeki etkileri açısından medya ve bilgisayar/ internet olumsuz olarak yansıtılmıştır. Aile ve arkadaş etkenleri de daha çok olumsuz ve belirsiz olarak yansıtılmıştır. Köşe yazılarında da aile ve medyanın gençlik intiharları üzerindeki etkileri olumsuz olarak yansıtılmıştır. Kimlik arayışı, yabancılaşma ve sorun çözme becerisindeki yetersizlikler, eğitim sistemi ve eğitim programlarının yetersizliği gibi çeşitli psiko-sosyal konular gençlik intiharı konusu ile bağlantılı olarak ele alınmıştır. Tartışma: Bulgular gazetelerin anılan dönemde genel olarak gençlik intiharlarını önemli ölçüde gündemde tuttuğunu göstermektedir. Gazetelerdeki intihar haberleri gençliğin bunalımlı bir dönem olduğu anlayışına destek sağlar nitelikte görülmüştür.

- Kerimoğlu, Efser; Atay, Meltem İnci, *Ergenlerde İntihar Davranışı*, 2003, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 10(3), 128-136, Ankara.

ÖZET: Ergenlerde intihar, sosyokültürel etmenler, genetik ve biyolojik yatkınlıklar, psikiyatrik bozukluklar ve semptomlar, stres, güç yaşam şartları ile sosyal desteklerin yetersizliği gibi durumlardan etkilenen çok yönlü bir davranış biçimidir. İntihar davranışının temelinde kendine zarar verme amacı, ölüm isteği olmasına rağmen, ergenlerde ölüm kavramının olgunlaşmaması ya da değişkenlikler gösterebilmesi nedeniyle klinik değerlendirme güç olabilmektedir. Motivasyonların tanımlanması çerçevesinde ergenlerde intihar davranışı tartışılacaktır. Ergen intiharları ile ilgili yapılan araştırma ve gözden geçirme yazıları incelenerek, bu yayınların 43'ünden yararlanılmıştır. Ayrıca klasik kaynaklardan da faydalanılarak intihar örüntüsü araştırılmıştır. Engellenme, yoksun bırakılma ya da yanlı algılanmaya karı yanıt olarak, öfke ve dürtüsel intihar girişimleri ergenlerde sıklıkla bildirilmektedir. Ateşli silahların günümüzde giderek yaygınlaşması, intihara ilişkin dikkat çekici medya sunumlarının artması intiharı engelleme davranışında çeşitli toplum sağlığı modellerinin oluşturulmasını gerekli kılmakta ve eğitimin önemini artırmaktadır. Ergenlerde intihar sonucu ölümlerdeki en önemli yöntemin ateşli silah olduğu bildirilmektedir. Özellikle erkeklerde daha çok ateşli silahla intihar yönteminin sıklığının fazla olması ölüm oranlarını artırmaktadır. Son yıllarda ergenlerde intihar ile ili kili mortaliteinsidansının artması, psikiyatrik ve sosyal morbiditeler ile öngörülebilirliğe ilişkin etmenlerin daha iyi tanımlanması, gelecek çalışmalarla risk etmenlerinin ortaya konmasını ve engelleyici yöntemlerin belirlenmesini gerekli kılmaktadır.

- Toros, Fevziye; Çamdeviren, Handan; Bilgin, Gamsız Nursel; Buğdaycı, Resul; Şaşmaz, Tayyar, *Çocuk ve Ergenlerde İntihar Girişimi ve Risk Faktörleri*, 2003, Adli Bilimler Dergisi, (2), 11-17, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı çocuk ve er-genlerde intihar girişimi sıklığını ve intihar girişimi için risk faktörlerinin belirlenmesidir. Çalışma grubunun belirlenmesin-de çok aşamalı tabakalı küme örnekleme yön-temi kullanıldı. Küme örneklemine öğrenci popülasyonundan 4256 çocuk ve ergen seçildi. Depresyon ve intihar girişimi için risk faktörlerini belirlemek amacıyla öğrenci ve ebeveynlere iki ayrı anket formu hazırlandı. Tüm ergenlere Çocuk Beck Depresyon Ölçeği (ÇBDÖ) uygulandı. Verilerin kalite kontrolü sonucu örneklem grubu 4143' e indirildi. Tüm örneklem grubu intihar girişimi olanlar (grup 1) ve olmayanlar (grup 2) olarak ikiye bölündü. Bulgular ve sonuçlar: Ortalama yaş grup 1' deki çocuklarda grup 2'dekilere göre daha yüksekti (p= 0.002, t= - 3.172). Ortalama ÇBDÖ puanı da grup 1'de grup 2'dekilere göre daha yüksekti (p= 0.000, t= - 9.083. Binarylogistik regresyon analizinde anne-baba ile sorunlar, bağımlılık yapıcı madde kullanımı, akrabalarda ruhsal sorunların olması en önemli risk faktörleri olarak belirlendi.

- Bozkır, Faruk; Sayar, Kemal M., *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde İntihar Niyeti ve Ölümcülüğün Belirleyicileri*, 2004, Yeni Symposium Dergisi, (1), 28-36, İstanbul.

ÖZET: Amaç: Bu Araştırma Trabzon şehrinde intihar girişiminde bulunan ergenlerde psikolojik risk etkenlerini araştırmaktadır. Yöntem: 2002 yılının ilk dört ayında intihar girişimi nedeniyle Trab-

zon'daki büyük hastanelere (Tıp Fakültesi, Numune ve SSK) getirilen 60 ergen araştırmaya alınmıştır. Çalışmaya katılmayı reddeden ergen olmamıştır. Denekler sosyodemografik veri formunun yanı sıra bir dizi ölçekle değerlendirilmiştir. Ergen deneklere verilen ölçekler şunlardır: BeckDeprosyon, anksiyete ve umutsuzluk ölçekleri; İntihar Düşüncesi ölçeği, İntihar Niyeti Ölçeği; AECOM İntihar Niyeti Ölçeği, Spielberger'in Öfke Envanteri, İmpulsivite Ölçeği, Ölümcüllük Ölçeği. İntihar düşüncesi, niyeti ve ölümcüllük arasındaki ilişkinin yanı sıra intihar niyetinin belirleyicileri de bağıntı analizi ve refresyon, modelleri içinde araştırılmıştır. Bulgular: İntihar niyeti ölçeği skorları bağımlı değişken, sosyodemografik etkenler bağımsız değişken olarak kurulan modelde, intihar girişiminin varlığı, intihar notu bırakmış olma, uyku sorunu ve il merkezinde yaşamanın intihar niyetini belirlediği bulunmuştur (varyansın %67'si açıklanmaktadır). Resgresyon modelinde intihar niyeti ölçeğinden alınan puanlar sabit tutulduğunda sadece Beck Depresyon Ölçeğinden elde edilen skorların intihar niyetini belirlediği bulunmuştur ve bu, varyansın %62'sini açıklamaktadır. Bir başka regresyon modelinde intihar girişiminin ölümcüllüğü sabit alınmış ve varyansın %40'ını açıklayan bu modelde intihar niyeti ve intihar düşüncesinin, intihar girişiminin ölümcüllüğünü belirlediği bulunmuştur. Tartışma: Bulgularımız Trabzon'daki örneklemde intihar niyetinin depresyon şiddeti tarafından belirlendiğini göstermektedir. İntiharın ölümcüllüğü ise intihar düşünce ve niyetinin şiddeti ile belirlenmektedir. Çalışmamızda bastırılmış ya da ifade edilmiş öfke intihar niyetinin belirleyicisi olarak ortaya çıkmamıştır. Sonuç: Önceki yayınlarda üzerinde durulmuş olan umutsuzluğun depresyondan bağımsız bir yapı olmadığı, tek başına intihar niyetini bizim örneklemimizde belirlemediği görülmüştür.

- Çolak, Başar; Ağrıtmış, Hasan; İmre, Yavuz Kemal; Yaycı, Nesime, *Adli Tıp Kurumu Başkanlığı'na Yansıyan Adolesan Çağı İntiharları*, 2004, Türkiye Klinikleri Adli Tıp Dergisi, 1(1), 18-24, Ankara.

ÖZET: Dünya Sağlık Örgütünün tanımına göre çocukluk çağı intiharları; 15 yaşından küçük çocukların kendilerini yaralayarak ya da zarar vererek öldürmeleridir. Adolesan çağı intiharları ise 15-19 yaş grubundaki ölümleri içine almaktadır. Bu çalışmada, adolesan çağı intiharlarını incelemek ve adli tıp uzmanlarının orijin tayinindeki önemini tartışmak amaçlanmıştır. Adli Tıp Kurumu 1.İhtisas Kuruluna Temmuz 1996- Mart 2000 tarihleri arasında gönderilen ve adolesan çağındaki ölümlerden, orijini intihar olduğu düşünülen olgular retrospektif olarak değerlendirilmiştir. Toplam 38 olgu, yaş, cinsiyet, ölüm şekli, ölüm yeri, ölümün yıl içindeki zamanı, kurula yansıma süresi, nedeni ve risk faktörleri açısından değerlendirilmiştir. Bulgular: Değerlendirilen 38 olgudan, 31' i kadın, 7' si erkek olarak belirlenmiştir. Ölüm nedenleri incelendiğinde ateşli silahla yaralanmaların 20 olgu ile birinci sırada olduğu saptanmıştır. Diğer ölüm yollarının 8 olguda ası, 5 olguda suda boğulma, 3 olguda yüksekten düşme, 2 olguda ise zehirlenme olduğu görülmüştür. Adli Tıp Kurumu Başkanlığına adölesan çağı intiharlarının tümünün yansımadığı kabul edilmekle birlikte, bu çalışmada saptanan en çarpıcı sonuç, 15-19 yaş intiharlarında kadın oranının %81,6 ya ulaşmasıdır. Orijin tayini hukuksal bir karar olmakla birlikte bu konuda adli tıp uzmanın yeri tartışılmazdır. Otopsilerin üzerinden uzun süre geçmesine rağmen yeni soruların ortaya çıkabileceği de her zaman hatırda tutulmalıdır.

- Demirel, Said; Canat, Saynur, *Ankara'daki Beş Eğitim Kurumunda Kendini Yaralama Davranışı Üzerine Bir Çalışma*, 2004, Kriz Dergisi, 12(3), 1-9, Ankara.

ÖZET: Kendini yaralama davranışına ilişkin yapılan araştırmalar, bu davranışın genellikle ergenlik dönemi ile birlikte ortaya çıktığını, bu davranışta bulunanların yoğunlukla depresif duygu durumu içerisinde olduklarını ve intihar olasılıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Yeterli bilgiye sahip olunmamasına karşılık bu kişilerin yaşam doyum düzeylerinin düşük olabileceği üzerinde de durulmaktadır. Etiyolojisinin karmaşık ve çok etkenli yapıya sahip olması nedeniyle kendini yaralama davranışının disiplinler arası ekip çalışması içerisinde sosyal psikiyatrik yaklaşımla değerlendirilmesi bu davranışa yönelik önleme ve tedavi çalışmalarının etkinliğini artıracaktır. Bu araştırmanın amacı; Ankara'daki beş eğitim kurumunda kendini yaralama davranışında bulunmuş kişilerin yaşam doyumlarını, intihar olasılıklarını ve depresyon düzeylerini araştırmaktır. Bu araştırma sonucunda; kendini yaralama davranışında bulunmuş kişilerle, kendini yaralama davranışında bulunmamış kişilerin yaşam duyumları, intihar olasılıkları ve depresyon düzeyleri arasında fark olduğu görülmüştür.

- Özdemir, Durgül; Demir, Korcan; Duman, Murat; Akman, Nilüfer; Ünal, Nurettin, *Çocuk Acil Servisine İntihar Girişimi ile Başvuran Olguların Özellikleri*, 2004, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 18(3), 236-240, İzmir.

ÖZET: İntihar girişimi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, özellikle adolesan yaş grubu çocuklarda önemli bir medikal ve sosyal problemdir. İntihar girişimi ile gelen olguların epidemiyolojik özelliklerinin saptanması, bu tür girişimlerin önlenmesi için yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır. Bu çalışmada çocuk acil servisine Mart 2001-Mart 2003 tarihleri arasında intihar girişimi ile getirilen 58 olgunun klinik özellikleri retrospektif olarak değerlendirilmiştir. Ortalama yasları 15,4 ± 1,3 (11-17) yil, %79'u kız olan 58 olgunun, 55'inde (%94,8) ilaç içme; iki hastada ilaç içme ile birlikte kesici-delici alet kullanımı ve bir hastada ise sadece kesici-delici alet kullanımı saptanmıştır. Olguların %47'sinde aynı anda birden fazla ilaç alımı bulunmuştur. İntihar amacıyla içilen ilaç gruplarının sırasıyla, analjezik-antienflamatuvar ilaçlar (n=35, %34,3), merkezi sinir sistemine (MSS) etkili ilaçlar (n=22, %21,6), antibiyotikler (n=6, %5,9) ve diğer ilaç gruplarının (n=39, %38,2) olduğu görülmüştür. İntihar girişimine neden olan önemli faktörler olarak olgularının 20'sinde ailesel nedenler, altı olguda arkadaş ilişkilerinde ve dört olguda okul ile ilgili sorunlar saptanmıştır. Olguların 14'ünde depresyon olmak üzere 24 (%41,4)'ünde ve 6 (%10,3) olgunun da ailesinde psikiyatrik bozukluk bulunmuştur. 54 olgunun tedavisi ayaktan yapılırken sadece dört olgu yatırılarak tedavi edilmiştir. Hiçbir olguda intihar girişimi olayı esnasında ve sonrasında ölüm gelişmediği saptanmiştir. İntihar girişiminin özellikle adolesan yaş grubu çocuklarda ciddi medikal yaklaşım ve psikososyal destek tedavi gerektiren önemli bir sorun olduğu görülmüştür.

- Sarıoğlu, Sebahat; Savar, Serap; Dallar, Yıldız; Şıklar, Zeynep, *Hastanemize Başvuran Ergen İntihar Olgularının Değerlendirilmesi*, 2004, Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler Dergisi, (3), 129-32, Ankara.

ÖZET: Ergenlik döneminde intihar girişimi en ciddi sorunlardan birisi olup medikal tedavinin yanı sıra psiko-sosyal desteğin de gerektiği çok yönlü ele alınması gereken bir durumdur. Bu çalışmada

hastanemizde son 20 ay içinde intihar girişimi ile başvuran ergenler değerlendirilmiştir. Acil servise başvuran toplam 184 olgunun %38' sini (70/184) ergenler oluşturmaktaydı. Olguların büyük çoğunluğunun ilaç ya da insektisit içtiği belirlenmiş, bir olguda ası girişimi saptanmış, hiçbir ergende kesici-delici alet ya da ateşli silah kullanımı, yüksekten atlama girişimi saptanmadı. En küçük intihar girişimi yaşı 10 olup, olguların çoğunu 14-15 yaş arası ergenler oluşturmaktaydı. İntihar girişimi nedenleri olarak 42 olguda (%60) aile baskısı, 24 olguda (%20) erkek-kız arkadaşlıkları ile ilgili sorunlar, 4 olguda okul başarısızlığı mevcuttu. Dokuz olguda tekrarlayan girişim saptanırken, 3 olguda alınan ilaçlara bağlı metabolik sorunlar gelişti. On dört ergende depresyon saptanarak klinik takibe alındı. Ergenlik dönemi hayatın en hassas ve ilgi gerektiren dönemlerinden birisidir. Ergenlerde intihar girişimi, bireyin, ebeveynlerin ve toplumun birlikte ele alınarak, bu konuda bilinçlendirilmesi gereken önemli bir halk sağlığı sorunudur.

- Aktepe, Evrim; Topbaş, Murat; Kandil, Tanrıöver Sema, *Çocuk ve Ergenlerde İntihar Davranışı,* 2005, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 4(2), 88-97, Ankara.

ÖZET: Çocuk ve ergenlerde intiharın ikinci ya da üçüncü en sık ölüm sebebi olduğu bildirilmektedir. İntihar psikolojik, biyolojik ve sosyal faktörlerle ilişkili kompleks bir fenomendir. Motivasyonların tanımlanması çerçevesinde çocuk ve ergenlerde intihar davranışı tartışılacaktır. Çocuk ve ergen intiharları ile ilgili yapılan araştırma ve gözden geçirme yazıları incelenmiştir. Ayrıca klasik kaynaklardan da faydalanılarak intihar örüntüsü araştırılmıştır. Ergenlerde intihar sonucu ölümlerdeki en önemli yöntemin ateşli silah olduğu bildirilmektedir. Ölümcül olan ve olmayan intihar davranışları cinsiyet, dürtüsel davranışlar, stresör faktörler, madde kötüye kullanımı, depresyon tanısı ve çocuk-aile iletişimindeki olumsuzluklarla sıkı birliktelik göstermektedir. İntihar davranışıyla ilgili gelecekteki araştırmalarda intihar davranışı riskiyle birliktelik gösteren biyolojik, çevresel, yapısal faktörler arasındaki ilişkileri tanımlamaya yönelik yeni araştırma metotları kullanılmalıdır.

- Baran, Görgün Aylin; Ulusoy, Demet; Demir, Özcan Nilüfer, *Ergenlik Döneminde İntihar Algısı: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği*, 2005, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22(1), 259-270, Ankara.

ÖZET: Çalışmamız lise son sınıf gençliğinin özellikle vücuda zarar verme ve intihan düşünme bağlamında intihara bakış açılarını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Örneklem grubunu oluşturan Ankara'daki 726 lise son sınıf öğrencileri ile yapılan survey çalışmasında, cinsiyet, ebeveynin çocuk bakım tarzı, etiketlenme, aile içi ilişkiler, madde bağımlılığı, vücuda zarar verme, cinsel kimlik ve inanç ile gencin intihar algısı arasındaki ilişki anlamlı ve güçlü bulunmuştur.

- Baş, Aslı Uz; Siyez, Diğdem Müge, *İzmir İlinde Liselerde Görev Yapan Öğretmenler ile Öğretmen Adaylarının Ergen İntiharlarına Yönelik Bilgi Düzeyleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, 2005, Kriz Dergisi, 13(2), 21-34, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Eğitim Fakültesi'nin çeşitli branşlarında son sınıfta okuyan öğretmen adayları ile hali hazırda liselerde görev yapan öğretmenlerin ergen intiharlarıyla ilgili bilgi düzeylerinin saptanmasıdır. Yöntem: Araştırmada Scouller ve Smith (2002) tarafından geliştirilen ve

Türkçe uyarlaması araştırmacılar tarafından yapılmış olan Ergen İntiharları Davranış Ölçeği ile yine araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma örneklemini, İzmir ilindeki çeşitli kurumlarda görev yapan öğretmenler ile (n=135) Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesinde çeşitli bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencileri (n=152) oluşturmaktadır. Araştırma verileri, frekans dağılımı, tek yönlü varyans analizi, scheffe testi ve t-testi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışman adaylarının öğretmenlere göre daha fazla bilgi sahibi oldukları saptanmasına rağmen her iki grubun da ergen intiharları ile ilgili bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Ülkemizde intihar girişimlerinin ve tamamlanmış intihar oranlarının artış göstermesi ile birlikte okullarda görev yapan öğretmenlerin eksik ya da yanlış bilgi sahibi olmaları, kapsamlı ve sistemli önleyici çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Okullarda görev yapan öğretmenlerin bu konuda hizmet içi eğitime tabi tutulmaları ve eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin formasyon derslerinden birisi olan Rehberlik dersinin içeriğinin ve kapsamının genişletilerek önleyici rehberlik alanında da eğitim almalarının, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının konuyla ilgili farkındalık düzeylerini arttıracağı düşünülmektedir.

- Çevik, Şükran, *Ergenlerde Ölüm Düşüncesi, İntihar ve Din*, 2005, Değerler Eğitimi Dergisi, 3(9), 89-117, İstanbul.

ÖZET: İnsanın gelişim dönemleri içerisinde biopsikososyol yönden pek çok yeni oluşumun gerçekleştiği ergenlik döneminde ölüm, ergenlerin ilgi konularının başında gelmektedir. Dünyada ve ülkemizde intiharların en çok gençlik döneminde görülmesi, gençlerin ölüm düşüncesine zihinlerinde değişik şekillerde yer verdiklerini göstermektedir. Bu makalede, dini inançların intihar, ölüm ve ölüm ötesiyle ilgili tutumlar üzerindeki etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmanın örneklem grubu, Bursa'da orta öğretim gören, yaşları on dört ile on dokuz arasında değişen, tesadüfi yöntemle seçilmiş dört yüz ergenden oluşmaktadır. Araştırma sonuçları, genel olarak ergenlerin Allah inancının, cennet-cehennem ve öldükten sonra yeniden dirilme inancına göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca dini inanç ile ölüm düşüncesi ve ölümü anlamlandırma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu nedenle, ergenlerin ölümü anlamlandırmalarını ve intihara bakış açılarını değerlendirirken ahiret inancının dikkate alınması faydalı olacaktır.

- Mert, Ertan; Bilgin, Gamsız Nursel, *Öğrencilerde İntihar Nedenli İlaç Zehirlenmelerinin Özellikleri*, 2005, Türkiye Aile Hekimliği Dergisi, 9(4), 159-162, Ankara.

ÖZET: Öğrencilerde intihar nedenli ilaç zehirlenmelerinde risk faktörlerini belirleyerek toplum ve sağlık çalışanlarına yönelik eğitim ve önlem programlarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Yöntem: 2 yıl boyunca, acil servise intihar nedenli ilaç zehirlenmesi sebebiyle Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Acil Servisine başvuran öğrencilerin verileri retrospektif olarak incelendi. Bulgular: Toplam olgu sayısı 35 olup, %62.9'u 10-20 yaş aralığındaydı. Ortalama yaş 18.8+-3.93'tü. Hastaların %68,6'sını kız öğrenciler oluşturmaktaydı ve kızların erkeklere oranı (K/E) oranı 2.18'di. Olguların %54.3'ü üniversite, %34.3'ü lise, %11.4.'ü ortaokul öğrencisiydi. Olguların %80'ı ilaç, %20'si ise ilaç ve alkol zehirlenmesiydi. En çok görülen ilaç zehirlenmeleri psikotroplar ve analjezikler ile meydana gelenlerdi. Öykü ile, olguların %40'ında psikiyatrik hastalık saptandı. En sık görülen psikiyatrik hastalıklar depresyon ve obsesif kompülsif bozukluk idi.

- Siyez, Müge Diğdem, *Ergenlik Döneminde İntiharın Önlenmesi: Bir Gözden Geçirme*, 2005, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12(2), 92-101, Ankara.

ÖZET: İntihar davranışının, 15-24 yaş arasındaki ergenlerin en önemli ölüm nedenlerinden birisi olması, konuyla ilgili önleyici çalışmaların yapılmasını gerekli kılmıştır. Konuyla ilgili olarak yurt dışında çok sayıda araştırma yapılmış olmasına rağmen ülkemizde yapılan çalışmaların yok denecek kadar az olması nedeniyle, bu yazıda yurt dışında ergen intiharlarını önlemeye yönelik olarak yapılan çalışmalardan bahsedilmektedir. Araştırma kapsamında çeşitli veri tabanlarında, "ergen intiharları", "okul temelli", "önleme" anahtar sözcükler kullanılmıştır, tam metin olarak ulaşılan makaleler gözden geçirilmiştir. Sonuçlar: İntiharları önleyebilme amacıyla yapılan çalışmalar okul, toplumsal alan ve sağlık sistemi olmak üzere üç alanı kapsamaktadır. Ancak ergenlerin zamanlarının çok büyük bir çoğunluğunu okulda geçirmeleri nedeniyle, okul temelli önleyici rehberlik çalışmaları büyük bir önem taşımaktadır. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar ergenlik döneminde görülen intihar girişimlerinin önemli bir problem olduğunu ve önleyici çalışmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ancak intiharın dinamiğinde birden çok faktörün rol oynaması nedeniyle, ergenlerin intihar düşüncelerini azaltmanın veya intihar girişimlerini ortadan kaldırmanın çok kolay olmadığı görülmektedir. Ancak ülkemizde de ergenlik döneminde görülen intihar girişim oranlarının yüksek olması konuyla ilgili çok sayıda araştırmanın yapılmasını ve elde edilen araştırma bulgularına dayanarak önleyici rehberlik programlarının oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

- Aksaray, Gökay; Güleç, Gülcan, *İntihar Girişiminde Bulunan Gençlerin Sosyodemografik -Sosyokültürel ve Aile Özelliklerinin Değerlendirilmesi*, 2006, Yeni Symposium Dergisi, 44(3), 141-150, İstanbul.

ÖZET: Amaç: Bu çalışmada intihar girişiminde bulunan gençlerin sosyodemografik -sosyokültürel ve aile özelliklerinin değerlendirilmesi amaçlandı. Yöntem: İntihar girişimi nedeni ile hastaneye kabul edilen 15- 24 yaş arası 63 genç, sağlıklı gençlerden oluşan 65 kişilik kontrol grubu ile sosyodemografik -sosyokültürel ve aile özellikleri açısından karşılaştırıldı. Altmış üç intihar girişimcisinin 48'i (%76.2) kadın, 15'i (%23.8) erkekti. Kontrol grubu intihar girişimcileri ile benzer yaş ve cinsiyetteki gençlerden oluşturuldu. Altmış beş kişilik kontrol grubunun 46'sı (%70.8) kadın, 19'u (%29.2) erkekti. Gençlere yazarlar tarafından geliştirilen görüşme formu uygulandı. Elde edilen veriler, verilerin yapısına uygun olarak x-kare, t-test ile değerlendirildi. Bulgular: İntihar girişiminde bulunanların 58'i yöntem olarak ilâç yüksek dozunu, 4'ü böcek ilacı içmeyi, 1'i asıyı kullanmıştır. Ayrıca bu grubun %47.6'sı (n=30) daha önce en az iki hafta süre ile ölüm isteği hissetmiş, %44.4'ü (n=28) intihar hakkında düşünmüş ve %31.7'si (n= 20) daha önce intihar girişiminde bulunmuştur. İki grup karşılaştırıldığında, intihar girişiminde bulunan gençlerin daha az eğitim aldıkları, okula devam veya düzenli bir işte çalışma oranlarının düşük olduğu bulundu. Psikiyatrik hastalık veya psikiyatriye başvuru oranlarının daha yüksek olduğu, ana-baba eğitim düzeyinin daha düşük olduğu, ailede fiziksel istismara maruz kalma veya tanık olma oranlarının daha yüksek olduğu, ailede psikiyatrik hastalık oranlarının daha yüksek olduğu ve daha fazla sigara içtikleri tespit edildi. Tartışma: Sonuçlar gençlerde intihar girişimi ile parçalanmış aileye sâhip olmaktan ziyade, iyi fonksiyon göstermeyen aile ortamına sahip olma arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermiştir. Sonuç: İntihar girişimini etkileyen faktörlerin bilinmesi intihar önleme çalışmaları için önemlidir. Aynı zamanda klinisyene intihar girişiminde bulunan gençlerin değerlendirilmesinde yol gösterici olacaktır.

- Aktepe, Evrim; Özkorumak, Evrim; Sarp, Kadir; Topbaş, Murat; Kandil, Tanrıöver Sema; Göker, Zeynep, *İntihar Girişiminde Bulunan Çocuk ve Ergenlerde Sosyodemografik ve Psikiyatrik Özelliklerin Değerlendirilmesi*, 2006, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 5(6), 444-454, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada intihar girişiminde bulunmuş çocuk ve ergenlerin sosyodemografik, ailesel ve psikiyatrik özelliklerinin belirlenmesi, risk faktörlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmamızda Ocak 2003- Ocak 2005 tarihleri arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi bölümüne intihar girişimi nedeniyle başvuran 7- 16 yaş grubundaki 58 hastanın poliklinik dosyaları cinsiyet, yaş, yerleşim bölgesi, girişim sayısı, eğitim durumu, okul başarısı, psikiyatrik tanıları, intihar girişimi için kullanılan yöntem ve tetikleyici faktörler, ailenin sosyoekonomik düzeyi, anne-babanın psikiyatrik tedavi öyküleri açısından retrospektif olarak değerlendirilmiştir. Vakaların büyük çoğunluğu (%89.7) kızdır. En fazla vaka 15- 16 yaş (%46.6) grubundadır. Vakaların %87.9'u kentte yaşamaktadır, %94.8'i ilaç içme yöntemini kullanmışlardır. Kentsel bölgede yaşayan, eğitim başarısı düşük, alt-orta sosyoekonomik düzeye sahip ailelerden gelen 15- 16 yaş ergen kız grubunun intihar girişimi açısından riskli grup olduğu gözlenmiştir. Gençlerin sorunlara karşı tahammülsüz oluşu, baş etme ve yetilerinin yetersiz olmasından yola çıkılarak tedavi ve intiharları önlemede problem çözme becerilerinin kazandırılması özellikle ailesel problemlerin çözümünde ergenlere yardımcı olunmasının etkili olabileceği sonucuna varılmıştır.

- Alisinanoğlu, Fatma; Akduman, Gültekin Gülümser, Çocuk ve Ergenlerde İntihar, 2006, Adli Psikiyatri Dergisi, (3-4), 7-13, Ankara.

ÖZET: İntihar kişinin yaşamına istemli olarak son vermesidir ve intihar ülkemizde ve dünyadaki pek çok ülkede önemli bir halk sağlığı sorunudur. Dünya Sağlık Örgütü'ne bağlı üye ülkeler yaşamı uzatma amacına yönelik olarak intiharları önleme hedefini belirlemişlerdir. İntiharları önlemek için bireysel, sosyal, ruhsal ve ekonomik risk faktörleri değerlendirilmesi, intihar davranışı gösteren her olgunun psikiyatrik, biyolojik ve sosyal özelliklerinin ayrıntılı bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Çocuk ve ergenlerde intiharın ikinci ya da üçüncü en sık ölüm sebebi olduğu ve ergenlerde intihar sonucu ölümlerdeki en önemli yöntemin ateşli silah olduğu bildirilmektedir. Ergenler diğer yaş gruplarına göre daha dürtüsel davranır ve bu nedenle bir krizle karşılaşma durumunda mevcut intihar araçlarını daha sık kullanma eğilimindedir. Bu nedenle bu yaş grubunda ateşli silahla intihar riski yüksektir. Ateşli Silahları temin etme ve bulundurmayı kısıtlayan yasal düzenlemeler ülkemizdeki yüksek intihar hızlarını düşürebilir. Bu çalışmada çocuk ve ergenlerde intihar davranışı tartışılacaktır. Çocuk ve ergen intiharları ile ilgili yapılan araştırma ve gözden geçirme yazıları incelenmiştir. Ayrıca klasik kaynaklardan da faydalanılarak intihar örüntüsü araştırılmıştır. Tüm bu bulgular literatür bilgilerinin ışığında tartışılmıştır.

- Gönener, Demet H.; Güner, İlkay; Hayta, Songül, *Ergenlerde İntihar Eğilimi ve Hemşirelik Yaklaşımı*, 2006, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 1(3), 33-41.

ÖZET: İntihar, intiharın sebepleri ve intihar riski taşıyanlar üzerinde durulmuştur. 12-18 yaş arası ergenlik dönemidir. Ergenlik döneminde birey hızlı büyüme ve kimlik karmaşası yüzünden ciddi problemler yaşayabilir ve bu yüzden intihara teşebbüs edebilir. İntiharın başlıca problemleri; aile

problemleri, sosyal ilişkilerde bozukluk, duyguların zayıf kontrolü, biyolojik sebepler, cinsel uyum zorlukları, ailede ya da gencin kendisindeki ruhsal hastalıklardır. İntihara teşebbüs eden ergenlerin aileleri psikiyatriste danışmalı ve gerekli önlemleri almalıdır.

- Siyez, Müge Diğdem, *Ergenlik Döneminde Görülen İntihar Girişimleri: Bir Gözden Geçirme*, 2006, Kastamonu Eğitim Dergisi, 14(2), 413-420, Kastamonu.

ÖZET: İntihar, çeşitli boyutlarıyla uzun yıllardır üzerinde çalışılan önemli bir konu olmakla birlikte son 25-30 yıl içerisinde özellikle ergenlik döneminde intihar girişimlerinin artmış olması konunun bu boyutuyla ilgili çalışmaların sayısının artmasına neden olmuştur. Bu araştırmada yurt içindeki ve yurt dışındaki çalışmalar taranarak intiharın tanımı, ergenlik döneminde intihar girişimlerinin görülme sıklığı, intiharla ilgili risk faktörleri ve yanlış inançlar gözden geçirilmiştir.

- Sönmez, Fatih, *Kız Ergenlerde Kendine Zarar Verme Davranışının Rorschach Testi ile Değerlendirilmesi*, 2006, Yansıtma: Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, (5-6), 139-156, İstanbul.
- Yılmaz, Mualla; Öncel, S., *Adolesan İntiharları ve Önlemede Hemşirenin Sorumlulukları*, 2006, Hemşirelik Forumu Dergisi, 52-56.
- Canat, Saynur, *Özel Gruplarda İntihar Ergenlerde İntihar Davranışı,* 2008, Türkiye Klinikleri Psikiyatri Özel Dergisi, 31-33, Ankara.

ÖZET: Dünyada intihar ergenlerde ölüm nedenleri arasında üçüncü sıradadır ve diğer yaş gruplarına göre daha hızla artmaktadır. Her yıl en az 90.000 ergen (19 yaşa kadar) intihar etmekte ve ulusal ve küresel psikososyal bir fenomen olarak kabul edilmektedir. Ergen intihar davranışı ergenlikte önemli bir kriz olup, sadece ergenin gelişimini değil aynı zamanda varlığını tehdit eder. Bu yazıda ergen intihar davranışı demografik özellikler, etyoloji, risk etmenleri ve müdahale açısından tartışılmıştır.

- Dilli, Dilek; Arıkan, İnci Fatma; Çakır, İlyas; Gökay, Songül; Dallar, Yıldız, *Adolesan Döneminde Amitriptilin ile Organize Öz Kıyım Girişimi*, 2008, Çocuk Dergisi, 8(1), 40-43.

ÖZET: Adolesan dönem özkıyım girişimlerinin artış gösterdiği bir dönemdir. Trisiklik antidepresan ilaçlar, özellikle de amitriptilin, erişkinlerde analjeziklerden sonra en yaygın kullanılan ilaçlardan olup çocuklardaki hem özkıyım amaçlı hem de kaza ile olan zehirlenmelerin önemli bir nedenidir. Bu makalede amitriptilin zehirlenmesi nedeniyle izlenen beş vaka sunuldu. Yaşları 4-15 yaş arasında olan beş kardeş amitriptilin zehirlenmesi nedeniyle çocuk acil servisine getirildi. Babadan alınan anamnezde, amitriptilinin psikolojik sorunları olan anne tarafından kullanıldığı, kendilerinin evde olmadığı bir zamanda çocukların ilacı almış olduğu söylendi. Anamnez derinleştirildiğinde, 14 yaşındaki erkek adolesanın ilacı öz kıyım amacıyla aldığı, 15 yaşındaki kız kardeşine telkinde bulunarak onun da öz kıyım girişiminde bulunmasına neden olduğu ve ilacı diğer kardeşlerine de dağıttığı öğrenildi. Fizik muayene ve laboratuvar bulguları normal sınırlarda olan vakaların EKG tetkiklerinde patoloji yoktu. Ailevi sorunlar nedeniyle öz kıyım girişiminde bulundukları anlaşılan 14 ve 15 yaşlarındaki iki kardeş psikoloji birimi ile konsülle edildi. "Borderline" kişilik özelliği zemininde depresif belirtiler saptanan bu vakaların çocuk psikiyatrisi polikliniği tarafından izleme alınmaları planlandı. Adolesanlarda

özkıyım girişimini önlemeye yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına gereksinim vardır. Amitriptilinin yaygın olarak kullanılması ve ölümcül yan etkileri olması nedeniyle bu ilacı reçete ederken dikkatli davranılması yararlı olacaktır.

- Şahin, Rıfat Ahmet; Sarısoy, Gökhan; Karabekiroğlu, Koray; Böke, Ömer; Yorbık, Özgür; Akbaş, Seher, *Hastane Başvurusu İntihar Girişimiyle Olan ve Olmayan Depresif Çocuk ve Ergenlerin Ayırt Edici Özellikleri*, 2008, Türkiye'de Psikiyatri Dergisi, 10(2), 57-63, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada intihar girişimiyle başvuran depresif bozukluklu hastalar (İGBDBH) ve intihar girişimiyle hastane başvurusu olmayan depresif bozukluklu hastaların (İGHBODBH) ayırt edici özelliklerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Yöntem: Çalışmaya yaşları 9-18 arasında çocuk acil servisine intihar girişimiyle başvuran depresif bozukluk tanısı alan (n=44) ve daha önce intihar girişimi nedeniyle hastane başvurusu olmayıp çocuk psikiyatrisi polikliniğine başvuran depresif bozukluk tanılı hastalar (n=47) alınmıştır. Sosyodemografik veriler, intihar girişim özellikleri, stres faktörleri hazırlanan formlarla değerlendirilmiştir. Tüm hastalar ile DSM-IV kriterlerine göre psikiyatrik değerlendirme yapılmıştır. İzlem sürecinde hastaların altı aylık tedavi uyumları değerlendirilmiştir. Bulgular: İGBDBH'da daha fazla okulu bırakma (p= 0,013), parçalanmış aileden gelme (p=0.01), annelerinin eğitimi olmama (p= 0,023) ve daha az ek psikiyatrik tanı aldıkları (p=0.008) gözlenmiştir. İntihar girişimcilerinde intihar girişim nedeni olarak en fazla aile içi sorun (%59.1) belirtilmiştir. İGHBODBH'ın anneleri daha fazla psikiyatrik destek ihtiyacı bildirmiş olup (p=0.006), izlemde daha fazla düzenli kontrole gelen grup olmuştur (p=0.01). Tartışma: İGBDBH'da komorbidite önemsiz, yaş, cinsiyet, okul ve aile özellikleri önemli değişkenler olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin gerekli psikiyatrik tedaviyle ilgili farkındalıklarının yüksek olması depresyon varlığında çocuk psikiyatrisi poliklinik başvurularına neden olmakta ve gençleri intihar girişimiyle başvurudan korumada önemli gibi görünmektedir.

- Batıgün, Durak Ayşegül; Şahin, Hisli Nesrin, *Lise ve Üniversite Öğrencilerinde İntihar Riskini Belirlemeye Yönelik Bir Modelin Sınanması*, 2009, Türk Psikiyatri Dergisi, 1(3), 28-36, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, Batı gün ve Şahin'in intihar olasılığı ile ilişkili olarak önerdikleri modelin geçerliliğinin sınanmasıdır. Ayrıca yaş, cinsiyet ve SED gibi sosyodemografik değişkenler ile intihar olasılığı, öfke/saldırganlık, dürtüsellik, ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi de bir diğer amaçtır. Çeşitli üniversite ve liselerde okumakta olan 15-25 yaş arasındaki 2343 öğrenci örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda hem modelde önerilen şekilde (aynı anda öfke ile dürtüsellik yüksek, problem çözme becerileri düşük), hem de İntihar Olasılığı Ölçeğinden alınan puanlar göz önünde bulundurularak risk grupları oluşturulmuş ve bir dizi analiz yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, modelin intihar olasılığı yüksek olan grubu doğru tahmin olasılığı %43.3, yanlış tahmin olasılığı da %0 olarak saptanmıştır. Ayrıca yapılan ayırma (diskriminant) analizi sonucunda da İntihar Olasılığı Ölçeğine göre belirlenen düşük riskli grubun %90.2, yüksek riskli grubun ise %87.3 gibi yüksek bir oranla doğru olarak sınıflandırıldığı görülmüştür. Çalışmada ayrıca yaş, sosyoekonomik düzey ve cinsiyet gibi sosyodemografik değişkenlere ilişkin analizlere de yer verilmiştir. Sınanan modelin, intihar riski taşıyan bireylerin belirlenmesinde kullanılabileceği gösterilmiştir. Böylece, bu model kullanılarak belirlenecek olan risk gruplarına uygulanabilecek koruyucu/önleyici müdahaleler için de bir yol açıldığı söylenebilir.

- Ceyhun, Eşki Hacer; Kırpınar, İsmet; Fidan, Tülin, *Çocuk ve Gençlerde Aile İşlevselliği ve İntihar Girişimi,* 2009, Klinik Psikofarmakoloji Bülteni, 11, 220-222.

ÖZET: Objective: Family functionality is important to develop and prevention of psychological health in children and youth. In children before adolescence most important reason for suicide attempt is divided family relationship. Psychiatric diseases, developmental problems, personality disorders, biologic predisposition, stress, insufficiency of social support mechanisms are causes of suicide attempt in children and youth. Method: 30 child and adolescent who admitted to Ataturk University Faculty of Medicine Psychiatry Clinic and 33 healty child and adolescent who have no suicide attempt history included to this study. Sociodemographic datas are collected with a form, Family Asessment Scale and Hamilton depression scale are performed. 30 child and adolescent who have suicide attempt and 33 healty child and adolescent who do not have suicide attempt history with similar sociodemographic properties included to this study. The child and adolescents age range was between 11-22 and the mean age was 17.21±3.14. Results: In the suicide attempt group 83.3% was girls and 16.7% was boys. 76.7% of suicide attempt was performed immediately and only 23.3% was planned before. For suicide 90% of this group was used drug and poison (mice poison etc.). 50% of this group had having the first suicide. Conclusions: Functionality of family was found statistically lower when suicide attempt group compared with control group. Problem solving, communication and general functionality subscale of family asessment scale were found statistically higher and significant in suicide attempt group when compared with control group. The child and adolescents with suicide attempt must be evaulate with their families and clinicians must interview with families about situations which reduces and disturb family functionality.

- Gürkan, Burçin; Dirik, Gülay, *Üniversite Öğrencilerinde İntihar Düşünce ve Davranışları ile İlişkili Faktörler: Yaşamı Sürdürme Nedenleri ve Baş Etme Yolları*, 2009, Türk Psikoloji Yazıları, 12(24), 58-69.

ÖZET: Üniversite öğrencilerinde intihar düşünce ve davranışları ile ilişkili faktörleri belirlemektir. Araştırmanın örneklemini Uludağ Üniversitesinin farklı bölümlerinde okuyan 385 birinci ve dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilere Kişisel Bilgi Formu, İntihar Davranışı Ölçeği, Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri ve Başa Çıkma Yolları Envanteri uygulanmıştır. Çok Yönlü Varyans Analizleri (MANOVA) sonuçlarına göre, intihar düşünce ve davranışları ile cinsiyet ayrıca baş etme yolları ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunamamıştır. Yaşamı sürdürme nedenleri ile cinsiyet arasında ise anlamlı bir ilişki olduğu ve kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha çok yaşamı sürdürme nedenlerinin olduğu belirlenmiştir. Çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre çaresizlik ve hayata bağlılık intihar plan ve girişimi; iyimser/sosyal destek arayıcı baş etme intihar düşüncesi; sağlık düzeyinden memnuniyet ve hayata bağlılık ise intiharın tekrar edilebilirliği ile ilişkili değişkenler olarak bulunmuştur. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ilgili literatür kapsamında tartışılmış, sınırlılıklar ve klinik göstergeler belirtilerek gelecek çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

- Öztop, Behice Didem, *İntihar Girişiminde Bulunan 6-16 Yaş Grubuna Ait 2002-2006 Yılları Başvuru Kayıtlarının Değerlendirilmesi*, 2009, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, (11), 159-173.
- Serim, Burcu; Taş, Varol Fatma; Güvenir, Taner, *Ergenlerde Kendine Zarar Verme Davranışı,* 2009, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 16(1), 51-58, Ankara.

ÖZET: Günümüzde daha sık karşılaşılan klinik durumlardan biri de özellikle ergenlerde görülen kendine zarar verme davranışlarıdır. Bu gözden geçirmenin amacı, bu davranışın özelliklerini ve kendine zarar veren ergenlere yönelik ayaktan ve yataklı tedavi yaklaşımlarını incelemektir. Özellikle ergenlerde kendine zarar verme davranışına yönelik yapılmış yazındaki çalışmalar gözden geçirilmiştir. Gözden geçirilme sırasında "adolescent, self-harm, deliberate self harm, inpatientunit" anahtar sözcükleri kullanılarak pubmed taranmış ve uygun makaleler incelenmiştir. Kendine zarar verme davranışı giderek daha sık görülen, tekrarlama eğilimi gösteren ve önemli yaşam olayları ile ilişkili ciddi bir davranışsal sorundur. Ayaktan ve yataklı olarak uygulanacak tedavi yaklaşımlarında, hastanın güvenliğinin sağlanması, hasta ve tedavi ekibi arasında güven ve paylaşım sağlayan bir ilişkinin kurulması, hastaya ve ailesine uygun baş etme becerilerinin kazandırılmaya çalışılması temel noktalardır. Kendine zarar verme davranışı, ergenlerle çalışan klinisyenler için önemli bir sorun alanı olmaktadır. Uygun yaklaşım biçimlerinin oluşturulması ve bu davranışa yönelik çok yönlü tedavi uygulamalarının belirlenmesi zorunludur. Tedavi yaklaşımlarının disiplinler arası işbirliği ile sağlanması ve ekip çalışması gerekli bir koşul olmaktadır.

- Şen, Ercan, *Gençlerde İntihar Eğilimleri*, 2009, Diyanet Dergisi, (225), 16-20, Ankara.
- Akgün, Tüzün Olcay, *Kendine Zarar Verme Davranışı Olan Bir Kız Ergenin Mazoşistik Yapılanmasının Rorschach Testi ile Değerlendirilmesi*, 2010, Yansıtma: Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, (13), 111-120, İstanbul.

ÖZET: She was a 16-[year]-old girl who was mutilating her self by scarring her skin. She first cametothe clinic in 2008 because of the decrease in her academic achievement in her high school education. After a few sessions she started to talk about some of her depressive symptoms such being uninterested in usual habits (playing piano or dancing), sleeping more than usual, and crying a lot. In addition to these symptoms she stated that she had cut her hair at a time she was feeling extremely angry and she was scarring her skin when she felt bored or helpless. During the session she talked about how she likes the pain and how she wanted to feel the pain so she did not want anyone's help, and wanted to die in a big accident or stay in a hospital for a while because of an important (may be temporary) illness. After this session she was referred to the Rorschach Test for psychological assessment. According the findings of this test, she was in an essential depression and unable to manage her depressive affect. She did not have the capacity to move on without the support of someone else. These findings were discussed within the light of literature about self-mutilation and negative (malign) narcissism.

- Demircan, Ahmet; Keleş, Ayfer; Bildik, Fikret; Karaman, Lale; Kılıçaslan, Derinöz Okşan, *Can Sıkıcı Üçleme İntihar, Ergenlik Dönemi, İlaçlar, 2*010, Kriz Dergisi, 18(2), 19-25, Ankara.

ÖZET: İntihar, dünyada önde gelen ölüm nedenlerinden biridir (Mgaya, Kazaura, Outwater ve Kinabo 2008) DSÖ verilerine göre, ülkemizdeki intihar hızı düşük olmakla birlikte, intihar girişimlerinin son 20 yılda özellikle ergen yaş grubunda belirginleşmesi dikkat çekicidir (Dilsiz & Dilsiz 1993, Uçan 2005). Biz çalışmamızda intihar girişimi ile başvuran hastaların epidemiyolojik özelliklerini tanımlamaya, girişim yöntemleri ve yaş grupları açısından yoğunluğu fazla olan gruplara dikkat çekmeye çalıştık. Çalışmamızda Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi (GÜTF) Hastanesi Erişkin-Çocuk Acil Servisi'ne Aralık 2009-Ocak 2010 tarihlerinde intihar girişimi ile başvuran hastaların dosyaları retrospektif olarak incelendi. 71 hastanın %80.3'ü kadın, yaş ortalaması 22.73±10.1 olup, %72'si 12-24 yaş grubunda yer almaktaydı. %95.8'nin genel durumu iyiydi. 20 hastada tanılı psikiyatrik rahatsızlık, 13'ünde kronik organik hastalık mevcuttu. 1 hasta ise daha önce cinsel istismara maruz kalmıştı. 68 hastanın ilk intihar girişimiydi. 9 hastanın yatırılarak tedavi edildiği, 3'ünün izinsiz olarak acil servisten ayrıldığı, 59'ununda acil serviste izlem sonrası taburcu edildiği tespit edildi. Ölen hasta olmadı. İntihara teşebbüs yöntemi %90.2 hastada ilaç alımı şeklindeydi. İlaç alımları %45 oranında çoklu ilaç alımı şeklinde olup en çok kullanılanlar %39.4 ile parasetamolsalisilat grubuydu. Başvuruların girişim sonrası en çok 1.saatte olduğu görüldü. Çalışmamızda intihar girişiminin, özellikle 12- 24 yaş grubunda belirgin şekilde arttığını tespit ettik. Literatür ile uyumlu bir şekilde en sık kullanılan girişim yöntemi olarak ilaç alımının fazla olduğunu tespit ettik. İlaca ulaşılabilirliğin kolaylığı ile bu konuda önlemler alınması gerekliliğine dikkat çekmek istedik.

- Ziyalar, Neylan, *İntihar Girişiminde Bulunmuş Ergenlerde Depresyon ve Anksiyete: İstanbul Pilot Çalışması*, 2010, Adli Tıp Dergisi, 24(1), 14-21, İstanbul.

ÖZET: Çalışmamızda İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Acil Servisine Şubat 1999-Haziran 2001 tarihleri arasında intihar girişimi sonrasında başvuran ve çocuk psikiyatrisi konsültasyonu istenen 11-16 yaşlarındaki 40 çocuk incelenmiştir. Benlik saygısı, depresyon ve anksiyete düzeyleri açısından psikometrik olarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar yaş ve cins bakımından deney grubuyla eşleştirilmiş ve geçmişinde psikiyatrik başvurusu ve intihar girişimine rastlanmayan kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca tüm olguların sosyodemografik özellikleri belirlenmiştir. Çalışmamızda ele alınan olguların katılan olguların erkek \ kız oranı 1\ 5.5 olduğu görülmüş ve bunları çoğunlukla 15-16 yaş grubunda toplandıkları tespit edilmiştir. Olguların tamamının intihar girişim yöntemi olarak ilaç kullanımını tercih etmiş oldukları belirlenmiştir. Anılan popülasyonun yarısına yakınının daha önceden intihar girişiminde bulundukları görülmüştür. Bildirilen intihar girişim nedenlerinden aile içi problemlerin birinci sırada yer aldığı belirlenmiştir.

- Aktepe, Evrim, *Ergenlerde Kendine Zarar Verme Davranışı*, 2011, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 10(2), 201-210, Ankara.

ÖZET: Kendine zarar verme erken ergenlikte başlayan ve gizli kalması nedeniyle saptanması oldukça zor olan bir davranış tipidir. En sık saptanan yöntemler kendini kesme ve kendine vurmadır. Cinsel istismara maruz kalma ve olumsuz yaşam olaylarının kendine zarar verme davranışı açısından

risk faktörleri olduğu bildirilmektedir. Ergenlerde yüksek anksiyete, depresyon ve hostilite düzeyleri, benlik saygısında azalma, intihar girişim ve düşünceleriyle birliktelik göstermekte olup emosyonel regulasyona aracılık ettiği düşünülmektedir. Kendine zarar verme davranış fonksiyonlarını açıklamada otomatik ve sosyal destek teorileri ile sosyal öğrenme teorisi öne sürülmektedir. Ergenlerde intiharla kendine zarar verici davranışlar arasındaki ilişkiler karmaşıktır. Kendine zarar verici davranışın tamamlanmış intihar riskini arttıran bir faktör olup olmadığı ile ilgili henüz yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ergenlerde kendine zarar verme sık görülen bir davranış şekli olmasına rağmen bu davranışa yönelik spesifik tedaviyi araştıran randomize kontrollü çalışmalar kısıtlıdır. Erişkinlerde bu davranışla ilgili olarak en çok etkinliği gösterilen tedavi şekli diyalektik davranışsal terapidir. Kendine zarar verici davranışlara yönelik tedavide davranışı bitirmeye yönelik ihtiyaçları tespit etmek, duygusal algıları ve dürtüleri düzenlemek ve ihtiyaç duyulan daha sağlıklı yöntemleri ergene öğretmek gerekmektedir. Tedavi; intihar riski ve komorbid psikiyatrik durumları saptamaya yönelik psikiyatrik değerlendirmeye de dayalıdır. Kendine zarar verici davranışa yönelik olarak uygulanan ilaç tedavisi ise altta yatan psikiyatrik hastalığa yönelik olmalıdır.

- Ceylan, Hacer; Kırpınar, İsmet; Fidan, Tülin, *İntihar Girişimi Olan ve Olmayan Gençlerin Başa Çıkma Tutumları ve Aile İşlevselliği Açısından Değerlendirilmesi*, 2011, Nöropsikiyatri Arşivi, (3), 195-200, İstanbul.

ÖZET: İntihar davranışı çocuk ve gencin stresle baş etme tutumlarının etkisiz ve çözüme yönelik olmaması, ailenin çocuk ve gence yeterli sosyal desteği gösterememesi nedeniyle düşünceden kolayca eyleme geçebilmektedir. Bu çalışmada intihar girişimi olan çocuk ve gençlerin kullandığı başa çıkma tutumları ve aile işlevsellikleri araştırılmıştır. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniğine, intihar girişimi sonrası başvuran 30 gençle, kontrol grubu olarak 30 sağlıklı genç bu çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya katılanların tümüne Başa Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği (BÇTDÖ), Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ), Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ), Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (DSKE-I, II) uygulanmıştır. Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme, zihinsel boş verme, yararlı sosyal destek kullanımı, aktif baş etme, şakaya vurma başa çıkma tutumları intihar girişimi olan ve olmayan gençler arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($p<0.05$). Aile işlevselliği ile ilgili problem çözme, iletişim ve genel işlevler ölçek puanları iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($p<0.05$). İntihar girişiminde bulunan gençler özellikle problem çözümüne yönelik olan pozitif yeniden yorumlama ve gelişme, aktif baş etme, şakaya vurma başa çıkma tutumlarını daha az kullanmaktadırlar. Aile içinde iletişim ve problem çözme ile ilgili sorunlar yaşamakta ve genel aile işlevselliklerinde bozukluk bulunmaktadır. İntihar girişiminde bulunan çocuk ve gençlerin, intihara sürükleyen nedenlerin araştırılması hala sorun olan intihar davranışından çocuk ve gençleri korumaya yönelik önlemler geliştirmemize yardımcı olacaktır.

- Ekşi, Aysel, *Çocuk ve Genç İntiharları*, 2011, *Ben Hasta Değilim* kitabı içinde, 357-369, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul.
- Gökçen, Cem; Köylü, Ramazan, *Acil Servisten İntihar Girişimi Nedeniyle Psikososyal Destek Birimine Yönlendirilen 18 Yaş Altı Olguların Değerlendirilmesi*, 2011, Akademik Acil Tıp Dergisi, 10(1), 18-21, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı bu yaş grubunda intihar girişiminde bulunan çocuk ve ergenlerin sosyodemografik özelliklerini, risk etkenlerini ve diğer belirleyicileri değerlendirmektir. Çalışma Ocak 2009-Ocak 2010 tarihleri arasında Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Acil Servisine başvurup 'İntihar Girişimleri Kayıt Formu' doldurulan 18 yaş ve altı 121 olgunun retrospektif olarak değerlendirilmesi yoluyla yapılmıştır. Olgularımız yaşları 12-18 yaş arası değişen 100 (%82.6)' ü kız, 21 (%17.4)'i erkek toplam 121 çocuk ve ergendir. En sık intihar girişim sebepleri ailesel sorunlar, karşı cinsle sorunlar ve okul problemleri olarak saptanmıştır. Olguların 99 (%81.8)'u ilk kez intihar girişiminde bulunurken 22 (%18.2)'sinin öncesinde intihar girişim öyküsünün olduğu görülmüştür. Olguların 38 (%31.4)'inin gece gelmeleri sebebiyle psiko-sosyal Destek Biriminde görevli psikologlarca değerlendirilemediği, 83 (%68.6)'ünün ise görüşme yapılarak Psikiyatri ve Çocuk Psikiyatri polikliniklerine yönlendirildiği saptanmıştır. Olgularımızın çoğu kız çocuk ve ergenlerden oluşmaktadır. İntihar girişimlerin en önemli nedeni ailesel sorunlar ve karşı cins ile olan sorunlardan oluşmaktadır.

- Karataş, Nimet; Şimşek, Nuray, *Nevşehir İl Merkezindeki Lise Öğrencilerinde İntihar Girişimi Yaygınlığı ve İlişkili Ailesel Faktörlerin Belirlenmesi*, 2011, Aile ve Toplum Dergisi, 7(25), 63-71, İstanbul.

ÖZET: Nevşehir İl Merkezindeki lise öğrencilerinde intihar girişim yaygınlığı ve ilişkili ailesel faktörlerin belirlenmesi konulu araştırma tanımlayıcı olarak planlanmış ve uygulanmıştır. Yöntem: Araştırmanın evrenini Nevşehir İl Merkezindeki 5542 lise öğrencisinden basit rastgele sayılar tablosu kullanılarak belirlenen 359 öğrenci örnekleme alınmıştır. Verilerin toplanmasında, tanımlayıcı bilgileri içeren anket formu ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde Ki-kare, Fisher (Kesin Ki-Kare), Yates Ki-kare önemlilik testleri kullanılmıştır. Bulgular: Araştırmamız sonucunda; öğrencilerin %20.5'inin geçmişte intiharı düşündüğü ve %6.0'sının girişimde bulunduğu, intihar düşüncesi ve girişimi olan öğrencilerin Aile Değerlendirme Ölçeğinin tüm alt ölçeklerinde 2'nin üzerinde puan aldıkları yani aile işlevlerinde sağlıksızlık olduğu tespit edilmiştir.

- Öncel, Aylin; Avcı, Ayşe; Tahiroğlu, Ayşegül; Toros, Fevziye; Çelik, Gonca; Karayazı, İffet; Metin, Özge; Yıldırım, Veli, *Öz Kıyım Girişimi Olan Ergenlerde Ruhsal Bozukluklar, Benlik ve Aile İşlevselliği*, 2011, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 12(4), 280-286, Sivas.

ÖZET: Bu çalışmada ergenlerde öz kıyım girişimi ile benlik imgeleri, aile içi şiddet, ruhsal tanılar ve sosyodemografik değişkenlerin ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Yöntem: Şubat 2008-Şubat 2009 arasında Mersin Devlet Hastanesi ve Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne başvuran öz kıyım girişiminde bulunan ergenler ve aileleri araştırmaya alındı. Ergenler ve ailelerinin ruhsal değerlendirmeleri yapıldı. Ergenlere Offer Benlik İmgesi Ölçeği (OBİÖ), Çocuk Depresyon Ölçeği (ÇDÖ), Durumluluk Süreklilik Kaygı Ölçeği (ÇDSKÖ) dolduruldu. Ailelere Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ). Veriler SPSS 12.0 paket programı ile değerlendirildi. Psikiyatrik tanılar DSM-IV' e göre, klinik şiddet derecelendirmesi Klinik Global İzlem (KGİ) ile yapıldı. Sosyodemografik veriler aile ve çocuktan elde edildi. Bulgular: Olgulardan 16'sı (%25.0) erkek; 48'i (%75.0) kız idi. Olguların yaş ortalamaları 15.5±1.7, en sık öz kıyım yöntemi (s=51, %79.7) ilaç içme olarak belirlendi. Erkeklerde yıkıcı davranım bozuklukları (s=8, %50.0), kızlarda ise duygu durum bozuklukları (s=17, %35.4)

en sık rastlanan tanılar olmak üzere; cinsiyete göre tanı grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıydı (p<0.005). OBİÖ ortalama puanı 288±60.3; EUÖ ortalama puanı 40±10,8, ÇDÖ ortalama puanı 17.7±9.3, ÇDKÖ ortalama puanı 41.2±7.7; ÇSKÖ ortalama puanı 38.5± 12.6 olarak belirlendi. Sonuç: Literatür bilgileri ile uyumlu olarak ergenlik dönemindeki öz kıyım girişimleri aile, akran, dönemsel güçlükler ve psiko-sosyal etkenlere ek olarak benlik gelişimi ile ilişkilidir. Ergen öz kıyım girişimleri çok boyutlu psiko-sosyal etkenlerle birlikte değerlendirilmelidir.

- Taşar, Ayşin Medine; Yalçın, Neşe; Dallar, Yıldız; Yalaki, Zahide, *Çocukluk ve Gençlik Dönemindeki Özkıyım Girişimlerinin Değerlendirilmesi*, 2011, Ege Tıp Dergisi, 50(2), 125-128, İzmir.

ÖZET: Amaç: Özkıyım girişimi ülkemizde tüm dünyada olduğu gibi önemli bir sorundur. Son yıllarda özkıyım girişiminde bulunan genç yaş grubu çocukların sayısı giderek artmaktadır. Yöntem ve Gereç: Ocak 2008-Ocak 2010 tarihleri arasında özkıyım girişimi ile getirilen 281 olgunun klinik özellikleri retrospektif olarak değerlendirilmiştir. Bulgular: Hastaların 232'i (%82.6) kız, yaş ortalaması 14.9±1.1 idi. Hastaların çoğunluğu 14-16 yaş grubunda yer almaktaydı (%73) ve 265'inde ilaç içme; 16 hastada ilaç içme ile birlikte kesici-delici alet kullanımı saptanmıştır. Özkıyım amacıyla içilen ilaç gruplarının sırasıyla analjezik-antiinflamatuar ilaçlar (%45.4), merkezi sinir sistemine (MSS) etkili ilaçlar (%23.2), antibiyotikler (%5.5) olduğu görülmüştür. Hastaneye başvuran hastaların 185'inde herhangi bir belirti yoktu, 41'inde gastrointestinal belirtiler, 39'unda MSS belirtileri saptanmıştır. Özkıyım girişim nedenlerine bakıldığında; 180 olguda ailesel, 85 olguda arkadaş ilişkilerinde sorunlar saptanmıştır. Hastaların hepsi yatırılarak tedavi edilmiştir. Olguların hiçbirinde özkıyım girişimi sırasında ya da sonrasında ölüm gelişmemiştir. Sonuç: Daha önceki yıllarla karşılaştırıldığında özkıyım girişimlerinde bulunan genç yaş grubu çocukların sayısının arttığı gözlenmiştir. Özkıyım girişimini önleme ve tedavi yaklaşımlarında çocuk, aile ve çevrenin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

- Türkcan, Ahmet; Yeşilbaş, Dilek; Saçarçelik, Gülhazar; Güveli, Hülya, *İkinci Basamak Ergen ve Genç Erişkin Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Hastalarda Kasıtlı Kendine Zarar Verme Davranışının Yaygınlığı ve Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi*, 2011, Düşünen Adam Dergisi, 24(4), 253-264, İstanbul.

ÖZET: İkinci basamak ergen ve genç erişkin psikiyatri polikliniğine başvuran hastalardaki kasıtlı kendine zarar verme davranışının yaygınlığı ve sosyodemografik özelliklerle ilişkisi araştırıldı. Bakırköy Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ergen ve Genç Erişkin Psikiyatri ikinci basamak polikliniğine bir ay boyunca ardışık başvuran, toplam 300 hasta, kasıtlı kendine zarar verme açısından sırasıyla sosyodemografik veri formu, kasıtlı kendine zarar verme ve niyet etme tarama formu ve kasıtlı kendine zarar verme davranışı saptananlar, kasıtlı kendine zarar verme anketi aracılığıyla değerlendirildi. Çalışmaya katılan tüm hastalarda kasıtlı kendine zarar verme oranı %50 (n=150) idi. Kasıtlı kendine zarar verme davranışı kızlarda (%56.8) erkeklere (%28.8) göre anlamlı olarak daha yüksek oranda saptandı. En fazla görülen kasıtlı kendine zarar verme türü, kızlarda yüksek dozda ilaç içme (%73.3) iken, erkeklerde vücudunu kesme (%66.7) idi. Çalışmamızda psikiyatri polikliniğinde tedavi gören her iki ergenden birinde kasıtlı kendine zarar verme davranışı mevcut olup, bu davranış kızlarda erkeklerden daha fazla oranda görülmekteydi.

- Akın, Elif; Berkem, Meral, *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Öfke ve Dürtüsellik,* 2012, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, (25), 148-152, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmada intihar girişiminde bulunan 12-18 yaş aralığındaki ergenlerde öfke ve dürtüsellik düzeylerinin değerlendirilmesi, kontrol grubuyla karşılaştırılması; öfke, dürtüsellik ve intihar niyeti arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmaya, Marmara Üniversitesi Hastanesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Polikliniği'ne Haziran 2009- Mayıs 2010 tarihleri arasında intihar girişimi nedeniyle acil olarak başvurmuş veya konsülte edilmiş 12-18 yaş arasındaki 36 hasta ve kontrol grubu olarak da çalışma grubuyla yaş ve cinsiyet açısından eşleştirilmiş 34 sağlıklı ergen dahil edilmiştir. Katılımcıların klinik değerlendirmeleri Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi- Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli ile yapılmış, ergenler ayrıca Spielberg Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği ve Barratt Dürtüsellik Ölçeği ile değerlendirilmiştir. İntihar girişiminde bulunan ergenlerde girişimin şiddeti İntihar Niyeti Ölçeği ile belirlenmiştir. Bulgular: İntihar girişiminde bulunan ergen grubunda dürtüsellik ve öfke ölçeği toplam puan ve alt puan ortalamaları (öfke kontrol puanı dışında) kontrol grubuna göre daha yüksek bulunmuştur (p0,05). Ergen intihar girişimlerinde dürtüsellik ve öfke dışa vurumu dikkati çekmektedir. Çalışmamız, ergen intihar davranışı ile öfke ve dürtüsellik arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için bu özelliklerin ergenlerdeki intihar davranışının etiyolojisinde yer alan diğer psikiyatrik, bireysel, ailevi ve sosyal etkenler ile birlikte değerlendirilebileceği ek çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

- Akın, Elif; Berkem, Meral, *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Psikiyatrik Tanıların, Demografik ve Klinik Özelliklerin Değerlendirilmesi*, 2012, Fırat Tıp Dergisi, 17(4), 228-232, Elâzığ.

ÖZET: Bu çalışmada intihar girişiminde bulunmuş 12-18 yaş aralığındaki ergenlerde psikiyatrik tanıların, demografik ve klinik özelliklerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi polikliniğine Haziran 2009- Mayıs 2010 tarihleri arasında intihar girişimi nedeniyle acil olarak başvurmuş veya konsülte edilmiş 12-18 yaş arasındaki 36 hasta alınmıştır. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri ayrıntılı bir formla, klinik değerlendirmeleri Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi- Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli ile değerlendirilmiştir. İntihar girişiminde bulunanların ¾'ünü ergen kızlar oluşturmaktaydı. Vakaların çoğunluğu 15-16 yaşlarda toplanmıştı. Yüksekten atlayarak intihar girişiminde bulunan iki erkek ergen dışında vakalarda girişim aşırı doz ilaç alımıyla gerçekleşmişti. İntihar girişiminde bulunan ergenlerin %77.8'inde psikopatoloji saptandı. En sık görülen psikiyatrik bozukluklar sırasıyla depresyon, DEHB (Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu) ve davranım bozukluğu idi. İntihar davranışının etyolojisinde arasında birincil psikiyatrik bozukluklar önemli bir yer tutmaktadır. İntihar davranışını önlemede özellikle depresif belirtileri olan ergenlerin yakın takip ve tedavi edilmelerinin gerektiği düşünülmektedir.

- Çakır, İlyas; Taşar, Ayşin Medine; Yalçın, Neşe; Bilge, Dallar Yıldız; Yalaki Zahide, *Anne ve Ergenlerdeki Depresif Belirtilerin Ergen İntiharları ile İlişkisi*, 2012, Dicle Tıp Dergisi, 39(3), 350-358, Diyarbakır.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı intihar girişiminde bulunan ergenlerde ve annelerinde, intihar girişiminde önemli bir risk faktörü olan depresif belirtilerin varlığını araştırmaktır. Çalışmaya intihar giri-

şimi ile başvuran 141 ergen ve anneleri alınmıştır. Olguların sosyodemografik özellikleri kaydedilmiş, hastalara ve annelerine Beck Depresyon Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği uygulanmıştır. Olguların %81,6' ı kız; %41,1'i 13-15 yaş, %51,8'i ≥16 yaş idi. Olguların %94,3' ü ilaç içerek intihar girişiminde bulunmuştu. Aile problemi intihar girişim nedenleri arasında %46,1 olarak saptandı. İntihar girişimi ile başvuran hastaların 65'nin annesinde depresif belirtiler saptanmıştır. Depresif belirtileri olan annelerin çocuklarının da %83,1'inde depresif belirtiler saptanmıştır. İntihar girişiminde bulunan 141 hastanın %60'ında depresif belirtiler saptanmış olup, ergenlerin depresyon/ümitsizlik ölçeği ile annelerinin depresyon/ ümitsizlik ölçeği arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir (p=0,001, r= 0,362). Ailesinde psikiyatrik bozukluk tanısı olan birey bulunan ergenlerin %70,8'inde, kendisinde psikiyatrik bozukluk tanısı olan ergenlerin %86,8'inde diğer gruplara göre depresif belirtilerin daha fazla olduğu saptanmıştır. Daha önceden intihar girişiminde bulunan olguların %81,8'nin annesinde, eşinden ayrı olan annelerin %68'inde, daha önceden psikiyatrik bozukluk tanısı olan ergenlerin %73,7'nin annesinde depresif belirtiler saptanmıştır. Çalışmamızda; ergen yaş grubunda intihar girişimlerinin giderek arttığı, intihar girişim nedenlerinin başında ailesel problemlerin geldiği saptanırken, depresif belirtilerin de intihar girişimlerinde ergenler için önemli bir faktör olduğu görülmüştür.

- Fidan, Tülin; Avşa Ümit, *Çocuk ve Gençlerde İntihar,* 2012, Türkiye Klinikleri Aile Hekimliği Özel Dergisi, 3(2), 24-29.

ÖZET: İntihar çocuk ve gençlerin yaş grubundaki ölüm nedenlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Son 30 yılda dünyada ve Türkiye'de çocuk ve gençlerde intihar ve intihar girişimlerinde belirgin artış tespit edilmiştir. İntihar davranışı çocuğun yaşı ile artar, ergenlikte ve gençlik döneminde en üst noktaya ulaşır. Bu makalede çocuk ve gençlerde görülen intihar davranışının özellikleri ve koruyucu faktörler açıklanmıştır.

- Akın, Elif; Berkem, Meral, *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Olumsuz Yaşam Olayları: Vaka Kontrol Çalışması*, 2013, Fırat Tıp Dergisi, 18(1), 26-29, Elâzığ.

ÖZET: Bu çalışmada intihar girişiminde bulunmuş 12-18 yaş aralığında ergenlerdeki olumsuz yaşam olaylarının sağlıklı kontrollerle karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmaya Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi polikliniğine Haziran 2009- Mayıs 2010 tarihleri arasında intihar girişimi nedeniyle acil olarak başvurmuş veya konsülte edilmiş 12-18 yaş arasındaki 36 hasta ve bunlarla yaş ve cinsiyet açısından eşleştirilmiş 34 ergen de sağlıklı kontrol grubu olarak alınmıştır. Katılımcılarda olumsuz yaşam olayları ayrıntılı bir listeyle değerlendirilmiştir. İntihar girişiminde bulunan grupta kontrol grubuna göre olumsuz yaşam olaylarının toplam sayısı daha fazla bulunmuştur (p<0.0001). Olumsuz yaşam olayları listesinde iki grup arasında anlamlı fark yaratan olumsuz olaylar sırasıyla "kız/ erkek arkadaşından ayrılma" (fisher p=0.001), "ebeveynin parasal durumundaki olumsuz değişiklik" (fisher p=0.013), "okul devamsızlığı" (p=0.019), "okul başarısızlığı/sınıf tekrarı" (fisher p=0.028), "okul değişikliği" (fisher p=0.003), "ailede ruhsal/duygusal sorun öyküsü" (p=0.036) ve "ebeveynlerin eskisinden daha fazla tartışması" (fisher p=0.046) olarak bulunmuştur. İntihar girişiminde bulunmuş ergenlerde olumsuz yaşam olayları risk etkeni olarak belirlenmiştir. Özelikle akran ve ebeveynlerle olan ilişkilerin, aynı zamanda okul durumunun destekleyici bir şekilde tanı ve tedavi yaklaşımı içinde ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

- Gencer, Özlem, *Ergenlerde Problem Davranışlar Risk Alma ya da Riskli Davranışlardan, Kasıtlı Kendine Zarar Verme ve Öz Kıyım Girişimine Uzanan Yelpazede*, 2013, Türkiye Klinikleri Aile Hekimliği Dergisi, 4(1), 45-53, Ankara.

ÖZET: Ergenlik dönemi, gençlerin riskli davranışları denemeye ve bunların olumsuz sonuçlarına maruz kalmaya çok daha fazla açık oldukları bir dönemdir. Ergenlik döneminde sık görülen riskli davranışlar, ergenlerin biyolojik, genetik ve kişilik özellikleri ile çevresel etkenlerin etkileşimi sonucunda şekillenmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, ergenlik döneminde problem davranışların görülme sıklığında artış olduğunu göstermektedir. Ergenler için bu davranışların, arkadaşlar tarafından kabul görme gibi işlevsel bir yanı bulunmaktadır. Ancak problem davranışlar bir yandan ergenin kişisel ve sosyal uyumunu engellerken diğer yandan ergenin fiziksel sağlığını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu gözden geçirme yazısında hekim, diğer sağlık çalışanları ve ergenle çalışan diğer disiplinler açısından değerlendirmenin güç olduğu; ergen açısından ise bireysel olarak ''yeterince anlaşılmadığını'' düşündüğü problem davranışların ele alınması planlandı. Bu kapsamda problem davranışlar olarak sık karşılaşılan sorunlar olan risk alma ya da riskli davranışlar, kasıtlı kendine zarar verme davranışı ve öz kıyım girişimi üzerine odaklanılması planlandı.

- Karaman, Dursun; Durukan, İbrahim, Çocuk ve Ergenlerde Öz kıyım, 2013, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, 5(1), 30-47, Adana.

ÖZET: Her yıl tüm dünyada yaklaşık bir milyon insan özkıyım nedeniyle hayatını kaybetmekte ve bu dünyadaki tüm ölümlerin %1.5'ini oluşturmaktadır. Özkıyım genel olarak erişkinlerde ölüm nedenleri arasında 10. sırada yer alırken 10-24 yaş arasındaki çocuk ve ergenlerde ölüm nedenleri arasında üçüncü sıradadır. İlk öz kıyım girişiminde hayatta kalanlar arasında daha sonra öz kıyımı tamamlayanların karakteristikleri hakkındaki bilgi azdır. Muhtemel bir öz kıyım girişimini kestirmeye yarayabilecek risk faktörlerini tanımak çok önemlidir. Bir kez öz kıyım girişiminde bulunan birisinin tekrar öz kıyım girişiminde bulunma riski artmıştır. Öz kıyım davranışı olan çoğu çocuk ve ergen başta duygu durum bozukluğu olmak üzere en azından bir psikiyatrik bozukluğa sahiptir. Risk faktörlerinin araştırılması, öz kıyımın aileler ve toplum üzerindeki etkisi, gelecekteki araştırmalara tavsiyeler bu gözden geçirmenin amaçları arasında bulunmaktadır.

- Kaya, Halil; Büyükaslan, Hasan; Solduk, Leyla; Erdoğan, Özgür Mehmet; Gökdemir, Tahir Mehmet; Tanırcan, Zeki Mehmet; Söğüt Özgür, *Öz Kıyım Girişimi Nedeni ile Acil Servise Başvuru: Erken ve Geç Ergenlerin Klinik Özellikleri*, 2013, Akademik Acil Tıp Dergisi, 12(4), 185-188, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı öz kıyım girişiminde bulunan erken ve geç ergenlerin demografik ve klinik özelliklerini karşılaştırmak idi. Bu kesitsel çalışma Ocak 2009'dan Aralık 2011 tarihine kadar Acil Servisimize (AS) öz kıyım girişimi ile başvuran ergenlerin klinik özelliklerini belirlemek için yürütüldü. Hastalar iki gruba ayrıldı; Grup 1 erken ergenlerden (10-14 yaş) ve grup 2 geç ergenlerden (15-18 yaş) oluşmaktaydı. Hastaların 22'si (%34) erken, 42'si (%66) geç ergenler idi. Altmış dört hastanın 31'i (%48) erkek, 33' ü (%52) kadın idi (p=0,730). Acil servise başvuru zamanı (p<0,001), hastanede yatış süresi (p=0,040), ayrılmış veya boşanmış ebeveynleri olması (p<0,001), daha önceden

öz kıyım girişimi olması (p<0,001), düşük ekonomik durum (p=0,013) ve ölüm oranları (p<0,008) erken ve geç ergenler arasında anlamlı derecede farklı idi. Kendini yaralama ve fiziksel görünümlerinden memnuniyetsizlik belirgin olarak geç ergenlerde yaygındı (sırası ile; p<0,001, p=0,006). Bazı aileler, çocukların normal gelişimi için yetersiz kalabilir. Hükumetler tarafından sosyal ve psikolojik destek birimleri kurulmalıdır.

- Kocadaş, Bekir; Kılıç, Metin; Tuna, Muammer, *Değişime Ayak Uyduramayan Gençlik ve İntihar: Adıyaman Örneklemi*, 2013, *Uluslararası Katılımlı VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Yeni Toplumsal Yapılanmalar Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar* kitabı içinde, 45-54, Muğla.

ÖZET: Sosyal değişim ve dönüşüm sürecinde, amaçlarına ulaşmak için kurumsal araçları kullanamayan ya da kullanamayacağını düşünen gençlik sapma davranışlarına yönelir. Bu durum devlete, topluma, dine, yerleşik kültüre, sisteme, aileye karşı protesto olan intihar davranışıyla somut olarak ortaya çıkmaktadır. Lise gençliği üzerine yapılan bu çalışma da Durkheim'in ifade ettiği "cinayetler kırsal kesim kökenli olmasına rağmen, intihar kent kökenlidir" düşüncesinin aksine, kırsal kesimde yaşayan gençlerin çaresizlik duygusu ve gerginliklerinin sonucunda görülen intihar vakalarının temelleri, sosyolojik düzlemde ortaya çıkarılmak istenmektedir. Araştırmanın ana evrenini Adıyaman İl Merkezi lise çağı gençliği oluşturmaktadır. Örneklem, tabakalı örneklem tekniğine göre, evreni temsil etme düzeyi kıstaslarına uygun olarak belirlenmiştir. Araştırma 14–18 yaş arası lise çağı gençliği ile sınırlıdır. Araştırmanın örneklem grubu, farklı sosyal yapıdaki sekiz lisede okuyan gençlikten oluşturulmuş ve 643 anket uygulanmıştır. İntihara yönelmede yalnızlık hissiyatının ve toplumsal değişimlere uyum sağlayamamanın gençler üzerinde büyük etkileri olduğu çalışma sonucunda tespit edilmiştir.

- Oktan, Vesile, *Ergenlerde Kendine Zarar Verme Davranışı*, 2013, Eğitimci Dergisi, 39-41.
- Sakarya, Ayşegül; Öncü, Bedriye, *Ergen Öz kıyımlarında Bilişsel Etmenler ve Çarpıtmaların Rolü*, 2013, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, 5(2), 232-245, Adana.

ÖZET: Öz kıyım davranışı, ergen ölüm nedenleri arasında ilk sıralarda yer alan, önemli bir klinik sorundur. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 15-44 yaş arası nüfusta üçüncü en sık ölüm nedeni öz kıyımdır. Ülkemizde 15-24 yaş grubunun ölüm nedenleri arasında ikinci sıradadır. Öz kıyımı öngörmede psikiyatrik bozukluk, önceden öz kıyım girişimi varlığı, sosyal, kültürel ve ailesel özellikler bilinen risk etmenleridir. Ancak ergenin bilişsel gelişim düzeyi ve bilişsel şemaları da en az diğer etmenler kadar önemlidir. Ergenlerde öz kıyım davranışına neden olan bilişsel etmenlerin anlaşılması, önleme ve tedavi için ciddi öneme sahiptir. Ergen öz kıyımlarında rol oynayan bilişsel etmenler ve çarpıtmalar arasında; umutsuzluk, sorun çözme, bilişsel katılık ya hep ya hiç biçiminde düşünme, mükemmeliyetçilik, kişisel algılama, felaketleştirme ve zaman perspektifi sayılabilir. Bu yazıda ergenlerde öz kıyım davranışı ve ilişkili bilişsel etmenler kısaca gözden geçirilmiştir.

- Soylu, Nusret; Taneli, Suna; Tanel Yeşim, *Depresyonu Olan Ergenlerde İntihar Davranışını Etkileyen Sosyal, Emosyonel ve Kognitif Faktörlerin Araştırılması*, 2013, Nöropsikiyatri Arşivi, 50(4), 352-359, İstanbul.

ÖZET: Çalışmamızda Major Depresif Bozukluğu olan ergenlerde intihar düşüncesinin gelişmesinde ve intihar girişimine dönüşmesinde rol oynayan sosyal, bilişsel ve emosyonel etkenlerin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmaya major depresif bozukluk tanısı alan 12-18 yaş arası 63 ergen (48 kız, 15 erkek) hasta dahil edilmiştir. Hastalar ile yüz yüze görüşülmüş, hastaların intihar düşünceleri, intihar planları, geçmiş intihar girişimleri, sosyo-demografik değişkenler değerlendirilmiştir. Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği, Durumluluk Sürekli Kaygı Envanteri (STAI-I, STAI-II), Beck Umutsuzluk Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Güçler ve Güçlükler Anketi Anne-Baba Formu uygulanmıştır. Çalışmanın istatistiksel analizinde SPSS for Windows 13.0 paket programı kullanılmıştır. Olguların son 6 ay içerisinde %71,4'ünde (n=45) intihar düşüncesinin olduğu ve %27'sinin (n=17) intihar girişiminde bulunduğu saptanmıştır. Depresyonu olan ergenlerde intihar düşüncesi ile ilişkili etkenler: yüksek depresyon ve anksiyete düzeyleri, umutsuzluk, düşük benlik saygısı olarak saptanmıştır ($p<0,05$). İntihar girişimi ile ilişkili etkenler ise: dağılmış aileden gelme, yetersiz algılanan aile desteği ve yüksek oranda davranışsal sorunların varlığı olarak saptanmıştır ($p<0,05$). İntihar girişimi olan hastalarda, intihar düşüncesi olup girişimi olmayan hastalara göre saptanan tek fark; algılanan aile desteğinin daha düşük olması olmuştur ($p<0,05$). İntihar düşüncesinin gelişmesi ve bu düşüncenin intihar girişimine dönüşmesi ile ilgili etkenlerin dikkate alınmasının, majör depresif bozukluğu olan ergenlerin intihar girişimlerini önlemede klinisyenlere yardımcı olacağı düşünülmektedir.

- Türkcan, Ahmet; Yeşilbaş, Dilek; Saçarçelik, Gülhazar; Güveli, Hülya, *Bir Ergen ve Genç Erişkin İkinci Basamak Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Hastalarda Kasıtlı Kendine Zarar Verme Davranışı ile Çocukluk Çağı Travma Yaşantılarının Yaygınlığı ve Arasındaki İlişkinin Araştırılması*, 2013, Nöropsikiyatri Arşivi, (50), 222-229, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmada ergen ve genç erişkin psikiyatri polikliniğine başvuran hastalarda kasıtlı kendine zarar verme davranışları ile çocukluk çağı travmalarının yaygınlığı ve arasındaki ilişkinin saptanması amaçlanmıştır. Çalışmaya 1 ay boyunca Bakırköy Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ergen ve Genç Erişkin Psikiyatri ikinci basamak polikliniğine ardışık başvurarak takip ve tedavi edilen tüm hastalar alındı. Çalışmaya katılan 300 hastaya sırasıyla sosyodemografik veri formu, çocukluk çağı travmaları ölçeği (CTQ-28), çocukluk çağı kötüye kullanımı soru listesi, kasıtlı kendine zarar verme ve niyet etme tarama formu verildi. Çalışmaya katılan tüm hastalarda kasıtlı kendine zarar verme oranı %50,0 olup bu oran kızlarda %56,8, erkeklerde %28,8 olarak bulundu. Çalışmaya katılan tüm hastaların %57,0'sinde çocukluk çağı kötüye kullanımı saptandı. Kızların %60,4'ünde, erkeklerin %46,6'sında çocukluk çağı kötüye kullanımı olduğu bulundu. Çocukluk çağı kötüye kullanımı kasıtlı kendine zarar verme davranışı olan grupta %71,3 oranında iken, bu oran kasıtlı kendine zarar verme davranışı olmayan grupta %42,7 oranında idi. Kasıtlı kendine zarar verme davranışının ergen psikiyatrik hasta popülasyonunda yüksek olduğu, kızlarda erkeklerden daha sık görüldüğü, çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarının azımsanmayacak bir oranda ve kendine fiziksel olarak zarar verme davranışı ile ilişkili olduğu görülmüştür.

- Zeki, Ayşe; Akdemir, Devrim; Ünal, Yetimoğlu Dilek; Çetin, Çuhadaroğlu Füsun; Kara Mahmut, *Kendine Zarar Verme Davranışı Olan Ergenlerde Kimlik Durumu ve Benlik Saygısı*, 2013, Anadolu Psikiyatri Dergisi, (14), 69-76, Sivas.

ÖZET: Kendine zarar verme davranışı ergenlik döneminde başlamasına karşın, kendine zarar veren ergenler ile ülkemizde yapılan çalışmaların sayısı azdır. Bu çalışmanın amacı kendine zarar verme davranışı olan ergenlerde psikiyatrik belirtileri, kimlik gelişimini ve benlik saygısını incelemektir. Çocuk ve ergen psikiyatrisi ayaktan tedavi kliniğine başvuran ve kendine zarar verme davranışı olan 12-17 yaş arasındaki 48 ergen ile kendine zarar verme davranışı dışında psikiyatrik yakınmaları olan benzer yaş grubundaki 49 ergen çalışmaya alınmıştır. Ergenlerdeki psikiyatrik belirtiler Kısa Semptom Envanteri, kimlik gelişimi Kimlik Durumu Değerlendirme Aracı ve benlik saygısı Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Kendine zarar verme davranışı olan ergenlerde psikiyatrik belirtiler ve kimlik karmaşası belirtileri anlamlı olarak daha sık bulunmuş ve bu ergenlerdeki düşük benlik saygısının kendine zarar verme davranışından çok, eşlik eden psikiyatrik bozukluklar ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Kendine zarar verme davranışı olan ergenler psikiyatrik belirtiler ve komplikasyonlar açısından oldukça yüksek riskli bir grubu oluşturmaktadır. Ergenlerde kendine zarar verme davranışının gelişimsel risk etkenlerini araştıran çalışmalar önleyici ruh sağlığı politikalarının ve etkili müdahale programlarının geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

- Aktepe, Evrim; Çalışkan, Sıla; Sönmez, Yonca, *Kendine Zarar Veren Ergenlerin Aile İşlevlerinin ve Benlik Saygılarının Saptanması Olgu Kontrol Çalışması*, 2014, Anadolu Psikiyatri Dergisi, (15), 69-76.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı kendine zarar veren ergenlerde davranışa ait bazı klinik özelliklerin, aile işlevlerinin, benlik saygılarının kontrol grubuyla karşılaştırmalı olarak belirlenmesidir. Bir diğer amaç da olgu grubunda kendine zarar verme davranışına ait klinik özelliklerle benlik saygısı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir. Çalışmaya çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğine başvuran, kendine zarar verme davranışı olan 70 ergen ile yaş ve cinsiyet açısından olgu grubuna benzer, kendine zarar vermeyen 70 ergen alınmıştır. Olgu ve kontrol gruplarına Kendine Zarar Verme Davranışı Bilgi Formu, Piers Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Çalışmamızda düşük benlik saygısının, sağlıksız aile işlevlerinin ve sigara kullanımının birbirinden bağımsız olarak kendine zarar verme davranışı açısından risk etkenleri olduğu görülmüştür. Olgu grubunda kendine daha sık ve daha ciddi biçimde zarar veren ergenlerin daha düşük benlik saygısına sahip oldukları saptanmıştır. Olgu grubundaki ergenlerde kendine zarar veren aile bireyi ve arkadaş varlığının, alkol ve sigara kullanımının Piers Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği toplam puan ortalamalarında anlamlı düzeyde farklılık yaratmadığı saptanmıştır. Çalışmamızın aile işlevleri ile ilgili bulguları ergenlerdeki kendine zarar verme davranışının sağlıksız aile çevresi ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Bu bulgu ergen ve ailenin özelliklerinin yanı sıra, aile işlevlerinin de değerlendirilmesinin önemini göstermektedir.

- Atlı, Abdullah; Sır, Aytekin; Uysal, Cem; Karababa, Fatih İbrahim; Bulut, Mahmut; Kaya, Cemal Mehmet; Güneş, Mehmet; Beşaltı, Sever; Bez, Yasin, *Acil Ünitesine İntihar Girişimi Nedeniyle Başvuran Olguların Değerlendirilmesi: Şanlıurfa Örneklemi*, 2014, Journal of Mood Disorders, 4(3), 110-114.

ÖZET: İntihar, istemli olarak kişinin yaşamına son vermesidir. Dünya Sağlık Örgütüne göre her yıl bir milyondan fazla insan intihar etmektedir ve dünyada yaşanan ölümlerin %2'si intihar nedeniy-

ledir. Ülkemizde 2011 yılı istatistiklerine göre 2677 kişi intihar etmiştir ve kaba intihar hızı %3.62 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada amacımız Şanlıurfa ilinde intihar girişimi nedeni ile acil servise başvuran hastaların özelliklerini ortaya koymaktır. Çalışmamız geriye dönük bir çalışma olup, Şanlıurfa ilindeki Balıklı göl Devlet Hastanesi acil servisine intihar girişimi nedeniyle başvuran bireyler çalışmaya dâhil edildi. Bireylerin tıbbi kayıtlarındaki bazı klinik ve fenomenolojik özellikleri incelenmiştir. 2011 yılı içinde hastane acil servisine 227 kişinin intihar girişimi nedeni ile başvurduğu anlaşılmıştır. Başvuranların 177'si (%78) kadın, 78'i (%22) erkekti. Hastaların %57'si 15-24 yaş aralığındaydı ve %51'i evliydi. En sık intihar şeklinin yüksek doz ilaç alma olduğu tespit edilmiştir. İntihar girişimlerinin yaklaşık yarısının (%49.8) 16-24 saatleri arası gerçekleştirildiği görülmüştür. En sık intihar nedeni ise aile içi sorunlar olarak bildirilmişti (%37.9). Araştırmamızda ki acil servise intihar girişimi nedeni ile yapılan başvuruların yarısından fazlasının evli ve 15-24 yaş aralığında olması bu bölgede aile içi sorunların intihar girişimleri için önemli bir risk etmeni olduğunu düşündürmektedir. En sık intihar nedeni olarak aile içi sorunların bildirilmiş olması bu düşünceyi destekler niteliktedir. İntihar girişimleri açısından depresyon, borderline kişilik özellikleri, fiziksel-cinsel travma, impulsivite gibi psikiyatrik rahatsızlıklarla beraber aile içi sorunlar ve eşler arası geçimsizlik gibi sosyal etmenler önemli yer tutmaktadır. Sonuç olarak; çalışmamızın verileri bir bütün olarak incelendiğinde ve Türkiye'nin diğer bölgelerinde yapılan benzer çalışmalarla karşılaştırıldığında; evli olmak, genç olmak, eğitim düzeyinin düşük olması ve aile içi sorunlar ile intihar girişimleri arasında ilişki bulunmaktadır. Yetkili kurumların bazı önlemler almasının intihar girişimlerini azaltmada etkili olabileceği düşünülmektedir.

- Çalışkan, Metehan Ali; Aktepe, Evrim; Sönmez, Yonca, *Isparta İl Merkezindeki Lise Öğrencilerinde Kendini Yaralama Davranışı ve Psikiyatrik Açıdan İlişkili Faktörler*, 2014, Anadolu Psikiyatri Dergisi, (15), 257-264.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı kendini yaralama davranışının yaşam boyu prevalansının saptanması ve de kendini yaralama davranışı ile intihar girişimi, intihar düşüncesi, anksiyete ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Liselerde okuyan ergenlerde kesitsel analitik tipte bir çalışma planlandı. Sosyoekonomik her düzeyden öğrenciyi kapsayabilmesi için okullar sosyoekonomik düzeylerine göre tabakalanarak her düzeyden küme örnekleme yoluyla bir okul rastgele olarak belirlendi. Öğrencilere kişisel bilgi alma ve kendini yaralama davranışı formu, çocuklar için depresyon ölçeği, çocuklarda anksiyete bozukluklarını tarama ölçeği uygulandı. Kendini yaralayıcı davranış yaşam boyu prevalansı %39.7'dir. Kendini yaralayan ergenlerin %50.8'i erkek, %49.2'si kız ve yaş ortalaması 15.6±1.1'dir. En sık görülen kendini yaralama davranış tipi kafa veya bedenin diğer bölgelerini sert bir yere vurma veya kendine vurmadır. Kendini yaralayan ergenlerin sadece %13.4'ü yardım arayışında bulunmuştur. Kendini yaralayan ergenlerin yüksek anksiyete ve depresyon düzeylerine sahip oldukları saptanmıştır. Kendini yaralayan ergenler anlamlı oranda daha fazla intihar girişiminde bulunmaktadır. Kendini yaralayan ergenler arasında anksiyete ve depresyon düzeylerinin, kendini yaralama davranış sıklığının cinsiyete göre farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Kendini yaralayan ergenlerle çalışırken eşlik eden ruhsal bozuklukları saptamak ve tedavi etmek bu tür davranışları önlemede önemli olabilir. Gelecek çalışmalarda bu gibi davranışları önleme stratejilerini geliştirmede kendini yaralama davranışı ile ilgili cinsiyete özgü risk etkenlerinin saptanması faydalı olacaktır.

- Ersan, Ece Eşme; Ünlü, Gülşen; Aksoy, Zeynep, *İntihar Girişiminde Bulunan Çocuk ve Ergenlerin Değerlendirilmesi*, 2014, Pamukkale Tıp Dergisi, 7(3), 176-183, Denizli.

ÖZET: İntihar gençlerde ölüm nedenleri arasında ikinci sırada yer almaktadır. Bu araştırmanın amacı, intihar girişiminde bulunan çocuk ve ergenlerin ruhsal tanıları ile klinik ve demografik özelliklerinin saptanmasıdır. Ocak 2009-Aralık 2011 tarihleri arasında intihar girişimi nedeniyle çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları hekimi tarafından değerlendirilmiş olan 18 yaş altındaki hastaların tıbbi kayıtları geriye dönük olarak incelendi. İntihar girişiminde bulunan 61 olgunun 45'i (%73.8) kız ve 48'i (%78.7) 15-17 yaş aralığındaydı. Aşırı doz ilaç alımı en yaygın intihar girişimi yöntemiydi (%83.6). Girişimde bulunanların %65.6'sında ruhsal bozukluk saptandı. En sık belirlenen ruhsal bozukluklar majör depresif bozukluk, davranım bozukluğu ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu idi. Aile ve kız/erkek arkadaşla çatışma intihar girişimi için en sık tetikleyici faktörlerdi. İntihar girişimleriyle ilgili risk faktörlerinin belirlenmesi, intihar davranışının öngörülebilmesine yardımcı olabilir. Araştırmamızın sonucunda, kız cinsiyette olma, başta depresyon olmak üzere ruhsal bozukluklar ve yakın ilişkilerde sorunlar ergenlerde intihar girişimi ile ilişkili önemli etkenler olarak belirlenmiştir. İntihar riski olan ergenlerin izlem ve tedavisi koruyucu ruh sağlığı açısından önem taşımaktadır.

- Oktan, Vesile, *Ergenlerde Kendine Zarar Verme Davranışının Risk Alma Davranışı ve Benlik Saygısı Açısından İncelenmesi*, 2014, Eğitim ve Bilim, 39(175), 183-191, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, kendine zarar verme davranışını (KZVD) risk alma davranışı ve benlik saygısı açısından incelemektir. Araştırma grubunu, Trabzon ili merkezinde beş ortaöğretim kurumunun 329 kız 402 erkek olmak üzere toplam 731 öğrencisi oluşturmuştur. 731 ergenin 270'inin KZVD gösterdiği tespit edilmiştir. Bu ergenlerin 88'i kız, 182'si erkektir. Araştırmada ölçme aracı olarak, Kişisel Bilgi Formu, Kendine Zarar Verme Davranışı Envanteri, Ergenlerde Risk Alma Davranışı Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlar, KZVD gösteren ve göstermeyen ergenlerin risk alma davranışları ile benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir. Ayrıca KZVD gösteren ergenlerin, KZVD ile risk alma davranışları ve benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmanın bir diğer sonucu ise; risk alma davranışı ve benlik saygısı KZVD'nı anlamlı düzeyde yordamaktadır.

- Öksüz, Emir Elif; Bilge, Filiz, *Üniversite Öğrencilerinin İntihar Olasılıklarının İncelenmesi*, 2014, Eğitim ve Bilim Dergisi, 39(171), 407-420, Ankara.

ÖZET: Araştırmada üniversite öğrencilerinin intihar olasılıklarını, sosyal problem çözme (SPÇ), kişiler arası öfke ve suçluluk-utanç değişkenlerinin yordayıp yordamadığının incelenmesi ve öğrencilerin yaş ve cinsiyetlerine göre intihar olasılıklarının saptanması amaçlanmıştır. Bu amaçla, 381 kadın, 260 erkek öğrenciden, Sosyal Problem Çözme Envanteri, İntihar Olasılığı, Kişiler arası Öfke ve Suçluluk-Utanç Ölçekleri kullanılarak veri toplanmıştır. Katılımcıların intihar olasılıkları, olumsuz benlik ve tükenme, hayata bağlılıktan kopma ve öfke düzeyleri, SPÇ ve kişiler arası öfke tarafından yordanmaktadır. Ayrıca, intihar olasılığını ve olumsuz benlik ve tükenmeyi en iyi yordayan SPÇ bileşeni, probleme olumsuz yönelim; kişilerarası öfke bileşeni ise intikam tepkileridir. Hayata bağlılıktan kopmanın yordanmasında, probleme olumlu yönelimin; öfkenin yordanmasında da iç tepisel dikkatsiz yaklaşımın etkisi en büyüktür. Hayata bağlılıktan kopmayı ve öfkeyi en iyi yordayan kişiler arası öfke bileşeni intikam tepkileridir. Öğrencilerin intihar olasılıkları, yaş ve cinsiyet açısından farklılaşmamaktadır.

- Özbaran, Burcu; Yektaş, Çiğdem; Erermiş, Serpil; Köse, Sezen; Bildik, Tezan, *Depresif Kız Ergenlerde İntihar Davranışının Klinik Özellikleri,* 2014, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 21(1), 33-44, Ankara.

ÖZET: Ergenlerde son yıllarda intihar oranları dramatik biçimde artmaktadır. Başta depresyon olmak üzere duygu durum bozuklukları intihar için en önemli risk faktörleridir. Bu çalışmanın amacı depresif kız ergenlerde intihar davranışının doğası ve klinik özelliklerini değerlendirmektir. Örneklem 15-17 yaşarasındaki depresif kızlardan oluşmaktadır. Hastaların 40' ı intihar düşüncesi, 39' u intihar girişimi olarak sınıflandırılmıştır. Sosyoekonomik Düzey Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri, İntihar Değerlendirme Formu uygulanmıştır. Girişimlerin %95'i impulsif doğadadır. Girişimler için en sık kullanılan yöntem ilaç içme yöntemidir. İntihar davranışının altında yatan dinamikler; emosyonel stresin ifadesi, ümitsizlik ya da çaresizlik durumları karşısında yaşanan kontrol kaybı ve aileyle ilişkili algılanan sorunlardır. Girişimlere yönelik belirtilen motivasyonlar ise sorunlardan kaçma, yakın çevrede davranış değişikliği yaratma ve diğerlerini üzme ya da cezalandırma isteği olmuştur. Bu çalışma, ergenlerin intihar davranışına ilişkin algılarını doğrudan değerlendiren verilerin kullanılması nedeniyle önem taşımaktadır. Araştırma sonuçları, özellikle depresif ergen kızlarda intihar davranışına yönelik tedavilerin olumlu başa çıkma becerileri ve duygu düzenleme becerileri hedeflemesi gerektiğini önermektedir. Ayrıca, aile bağlılığının ve aile içi etkili iletişim becerilerinin güçlendirilmesi intihar riski üzerinde koruyucu bir etkiye sahip olabilir.

- Bayraktar, Seda, *İntihar Kavramının Çocuklar ve Ergenler Açısından Ele Alınması*, 2015, Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi, 5(1), 139-159.

ÖZET: Çocuk ve ergenlerde intihar girişiminin ve intiharın giderek artması önemli bir sorun haline gelmiştir. Genç ve dinamik bir nüfusa sahip olan ülkemizin sosyal, kültürel ve ekonomik yönden sürekli değişim içinde olması nedeniyle, çocuk ve ergenlerin ruhsal yaşamlarında ortaya çıkan "gelgitler" önem taşımaktadır. Bu derleme kapsamında intihar girişimleri ve intiharla ilgili tanımlama ve kuramlara yer verilerek, çocuklar ve ergenler açısından intihar girişimi ve intihar ile ilgili risk etkenleri ve tetikleyici etkenler ele alınmıştır. Ülkemizdeki ve diğer ülkelerdeki çalışmalar; cinsiyet, yaş, ırk, medeni durum, sosyal etkenler, intihara ilişkin seçilen yöntemler, önceki intihar girişimleri, inanç, cinsel tercihler, mevsimler, göç, medya, fiziksel ve ruhsal etkenler açısından değerlendirilmiştir. İntihardan ölenlerin sayısı, trafik kazalarından ölenlerin sayısına yakın olup, alınacak önlemlerle trafik kazalarında olduğu gibi intihar girişimlerinin ve intiharların azalabileceği görülmektedir. Önleyici tedbirler arasında bireysel, ailesel, çevresel, toplumsal ve kamusal uygulamaların yerinin önemli olduğu bununla birlikte sağlam bir aile yapısı ve eğitimin; çocuk ve ergen mutluluğu için kaçınılmaz etkenler olduğu gözlenmiştir.

- Bedel, Ahmet; Ulubey, Esra, *Gençlerin Kullandığı Başa Çıkma Tutumlarının İntihar Girişimi ile İlişkisi*, 2015, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 291-300.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, bilişsel esneklik ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bilişsel esnekliğin başa çıkma stratejilerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığının belirlenmesidir. Bu amaçla, 362 lise öğrencisine Bilişsel Esneklik Ölçeği (Martin & Rubin, 1995) ve Ergenler

İçin Başa Çıkma Ölçeği (Spirito, Stark & Williams, 1988) uygulanmıştır. Araştırmanın istatistiksel analizlerinde, pearson momentler çarpım korelâsyonu ve regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, bilişsel esneklik ile başa çıkma stratejilerinden aktif başa çıkma ve olumsuz başa çıkma boyutu arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Bilişsel esneklikle, kaçınan başa çıkma stratejisi arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Ayrıca, bilişsel esnekliğin aktif başa çıkma stratejisinin %12'sini, olumsuz başa çıkma stratejisinin %4'ünü açıkladığı ve kaçınan başa çıkma stratejisini ise anlamlı düzeyde yordamayıp toplam varyansın %1'ini açıkladığı sonucu elde edilmiştir. Bu bilgiler ışığında, öğrencilerin başa çıkma becerilerini arttırmaya yönelik yapılması planlanan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde bilişsel esnekliği artıracak etkinliklere yer verilmesinin önemine vurgu yapılarak tartışılmış ve bu konuda yapılacak sonraki araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

- Erdem, Emine; Efe, Sezer Yağmur, *Ergenlerde Kendine Zarar Verme ve Saldırganlık Davranışları,* 2015, Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 1(2), 49-54, Ankara.

ÖZET: Yeni şeyleri deneme merakı, kendi kimliklerini kazanırken toplumun kurallarına meydan okuma, yetişkinleri model alma ve arkadaş grubuna dahil olabilme gibi yaş dönem özellikleri nedeniyle ergenler, saldırganlık ve kendine zarar verme davranışı (KZVD) gibi riskli davranışlara yönelebilirler. Sosyodemografik özellikler, eğitim düzeyi, psikiyatrik ve psikolojik faktörler, olumsuz yaşam olayları ve aile çatışmaları KZVD gelişimi için risk faktörleridir. Erkek cinsiyet, yoksulluk, düşük eğitim düzeyi, aile ve çevre desteğinin yetersiz olması, geçmişte saldırganlık öyküsünün olması, çocuklukta şiddete maruz kalma, madde kullanımı, çözümlenemeyen önemli yaşam sorunları, kalabalık ortamlar ve medya ise saldırganlık davranışlarını arttıran faktörlerdir. KZVD ve saldırganlık davranışı ve ilişkili olduğu faktörlerin araştırılması, önleyici tedbirlerin alınmasında okul sağlığı hemşiresi önemli bir role sahiptir. Ergenlere ve ailelerine okul sağlığı hemşiresi ve rehberlik öğretmeninin işbirliği ile farkındalık eğitimi, öfke/stresle baş etme eğitimi, psiko-eğitim ve aile terapileri düzenlenebilir. Ailelere ergenlik dönem özelliklerine ilişkin eğitim verilmesi ve riskli olan ailelerin yakından izlenmesi önerilebilir.

- Ersunan, Gökhan; Rakıcı, Halil; Şahin, Zikrullah Osman; Yavaşi, Özcan; Bilir, Özlem; Ayaz, Teslime, *İntihar Amaçlı İlaç Zehirlenmelerinin Değerlendirilmesi*, 2015, Konuralp Tıp Dergisi, 7(1), 53-56.

ÖZET: Zehirlenmeler, intihar amaçlı ya da farkında olmadan yüksek dozda ilaç veya madde alımı sonucu meydana gelmektedir. Çalışmamızda, dahili yoğun bakım ünitesi ve dahiliye kliniğinde yatırılarak takip ve tedavi edilen zehirlenme vakalarının; demografik özellikleri, zehirlenme nedeni ve prognozu açısından retrospektif olarak değerlendirmeyi ve ülkemizin zehirlenme verilerine katkıda bulunmayı amaçladık. Yöntem: Kasım 2008-Kasım 2013 tarihleri arasında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Acil Servisine, intihar amaçlı ilaç alma nedeniyle başvuran 15 yaş ve üzeri hastaların dosyaları geriye dönük olarak incelendi. Çalışmaya dahil edilen 127 hastanın %75,6'sı (96) bayan idi. Ortalama yaş 25±9,6 yıl olup %37'sini 20 yaş altı hastalar oluşturmaktaydı. Etken farmakolojik ajanın en çok %28,3 ile anti-depresan ilaçların olduğu görülmüştür. Alınan ilaç miktarına bakıldığında %22 ile 15-20 adet arasındadır. Olguların %58,3'ü 1-2 saat ara-

lığında ilaç alımından sonra hastaneye başvurmuştur. Hastalar ortalama 1.88 gün hastanede yatırılarak takip ve tedavi edilmiştir. Psikiyatri konsültasyon sonuçlarını değerlendirdiğimizde, olguların %50,4'ü depresyon tanısı almıştır. Sonuç: İntihar amaçlı ilaç alımlarında genç yaş grubu ve kadınlar risk altındaki gruptur. Özellikle depresif psikiyatrik bozukluğu olan kişilerde intihar girişimi daha sık görülmektedir. İlaç alımlarından sonra, kısa sürede hastaneye başvuru hastanede kalış süresini ve mortaliteyi azaltmaktadır.

- Gençtanırım, Dilek, *Ergen İntiharlarının Önlenmesi Ekolojik Bakış Açısı*, 2015, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(1), 151-164.

ÖZET: Ekolojik görüş bağlamında ergen intiharlarının nasıl önlenebileceği tartışılmıştır. Ergen intiharlarına yönelik temel önleme çalışmalarının yapılması psikolojik danışma ve rehberlik alanı için oldukça önemli görülmektedir. Ekolojik yaklaşıma göre intihar da ergen intiharlarını tek bir faktörle açıklamak mümkün değildir. Birçok faktör bir arada ergenlerin intihar riskini artırmaktadır. Bu nedenle önleme çalışmalarında bu faktörlerin bir arada ele alınması gerekmektedir. Bu yolla önleme çalışmalarının beklenen etkileri sağlayabileceği daha verimli olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada önemle vurgulanmak istenen nokta, ergen intiharları için ekolojik yaklaşımın tek bir basamağında bulunan risk faktörlerinin önlenmesinde ya da bunlara müdahale edilmesinde sadece o basamağa yönelik çalışmaları yapmanın yeterli olmayacağı görüşüdür. Çok boyutlu önleme çalışmalarının daha etkili olacağı düşünülmektedir ve önleme çalışmalarında ekolojik yaklaşımın her bir basamağının ele alınmasının önemi vurgulanmaktadır.

- Hawton, Keith; Fortune, A. Sarah, *Çocuk ve Ergenlerde Kendine Kasıtlı Zarar Verme: Araştırmalar Üzerine Bir Güncelleme*, 2015, 1(3), Current Opinion in Psychiatry.

ÖZET: Gözden geçirmenin amacı On sekiz yaşına kadar olan çocuk ve ergenlerde, kendine kasıtlı zarar verme konusunda İngilizce dergilerde 2004 yılı ve 2005'in erken döneminde yayımlanmış araştırmalardaki yeni gelişmeleri özetledik. Son yıllarda kaygı yaratan başlıca konu, depresyonlu çocuk ve ergenlerde, antidepresan kullanımının, özellikle de seçici serotonin geri alım engelleyicilerinin yarar/zarar örüntüsü olmuştur. Diğer önemli başlıklar arasında, tedavi yaklaşımları, özellikle bilişsel davranışçı terapi, diyalektik davranışçı terapi ve multisistemik terapi, yardım aramaya engel olan etmenler, İnternet ve önleme sayılabilir. Gençler arasında, kendine kasıtlı zarar verme oranları giderek artmaktadır. Kendine kasıtlı zarar verme ile ilişkili risk faktörleri, giderek daha açık hale gelmekte ve tedavilerin değerlendirilmesine ilişkin gelişmeler kaydedilmektedir. Ancak, son yıllardaki, seçici serotonin gerialım engelleyicileri ve intihar eğilimine ilişkin çelişkili kanıtlar ve kılavuzlar, klinisyenler için güçlük yaratmaktadır. Ergenlerde intihar davranışlarının önlenmesinde, İnternetin ve girişimlerin daha ileri araştırılması gereği vardır.

- Keskin, Özkan Osman, *Bir Toplum Sağlığı Sorunu Olarak İntihar*, 2015, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 24(5), 191-197.

ÖZET: Dünyada her yıl ortalama 800 bin intihar vakası yaşanmaktadır. İntihar, 2012 yılında tüm dünyadaki ölümlerin %1,4 ünü oluşturmuştur. En sık görülen 15. ölüm sebebidir. 15-29 yaşındaki

genç yetişkinlerin ölümlerinin %8,5'ini intihar oluşturur. Bu yaş grubunda trafik kazalarından sonraki en sık ikinci ölüm sebebidir. 30-49 yaş arasında ise %4,1 ile beşinci ölüm sebebidir. Geçmişten günümüze değişik bölgelerde değişen sıklıklarla görülen intihar, yalnızca biyolojik temelli bir sorun olmayıp ekonomik, kültürel ve toplumsal değişkenleri barındıran sosyolojik bir olgudur. Bu derlemede intiharların bireysel sebepleriyle birlikte ilişkisel ve toplumsal sebepleri ele alındı. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) intihardan korunma stratejilerine yer verildi.

- Fidan, Tülin, *Ergenlik ve İntihar*, 2016, Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi, 9(3), 26-9, Ankara.

ÖZET: Çocuk ve gençlerde intihar davranışı dünyada ve ülkemizde halen ölümlere neden olan ruh sağlığıyla ilgili en önemli sorunlardan biridir. İntihar davranışını etkileyen, birçok çevresel etmen bilinmektedir. Bu derlemede çocuk ve ergenlerde intihar davranışı, intihar amaçlı olmayan kendine zarar verme davranışı (Non-suicidal self harm-NSSH), intiharla ilişkili/eşdeğeri davranışlar, dürtüsellik, sorunlu internet kullanımı, okul ve arkadaş çevresinin önemi alt başlıkları bağlamında tartışılacaktır.

- Gözen, Duygu; Çetinkaya, Hümeyra, Ergenlerde Öz kıyım, Risk Faktörleri ve Hemşirelik Yaklaşımı, 2016, The Journal of Pediatric Research, 3(3), 133-138, İzmir.

ÖZET: Ergenlik dönemi hızlı büyüme ve gelişmeyle başlayan rol ve meslek seçimine yönelimin başladığı, karmaşık bir dönemdir. Öz kıyım, bireye ait ve çevresel birçok faktörün etkileşimi sonucu kişinin hayatına son verme girişimidir. Ergen öz kıyımları ülkemizde ergenlik dönemine ait ölüm nedenleri arasında ikinci sırada olup görülme oranı gittikçe arttığından önem verilmesi gereken bir sağlık sorunudur. Ergenlerin öz kıyıma yönelmesinde biyopsiko sosyal, sosyokültürel ve çevresel faktörler etkili rol oynamaktadır. Ergenleri öz kıyıma yönelten risk faktörlerini belirleme ve öz kıyımları önlemede sağlık ekibi üyesi hemşirelere sorumluluklar düşmektedir. Bu makalede, ergen öz kıyımları, etkili risk faktörleri, ergenlerin öz kıyım girişiminde başvurdukları yöntemler ve ergen öz kıyımlarını önlemeye yönelik hemşirelik yaklaşımları ele alınmıştır.

- Gümüşoğlu, Akşahin Berna; Hamilçıkan, Berna; Yılmaz, Bilal; Arat, Cem; Barış, Şehnaz; Adal, Erdal Servet; Sarıtaş, Ümit; Türkmenoğlu, Yelda, *Çocuk Acil Servisimize Zehirlenme ile Başvuran Öz Kıyım Olgularının Değerlendirilmesi*, 2016, Van Tıp Dergisi, 23(1), 7-12.

ÖZET: Ciddi emosyonel ve iletişimsel bir problemin belirtisi olan öz kıyım davranışının temelinde kendine zarar verme amacı bulunmaktadır. Bu girişimlerin yaklaşık %95'inin zehirlenmeler şeklinde olduğu bildirilmektedir. Çalışmamızın amacı çocukluk dönemindeki zehirlenmelerin bir nedeni olan öz kıyım olgularının değerlendirilmesidir. 1-1-2010 ile 31-12-2010 tarihleri arasında öz kıyım nedenli zehirlenme ile Çocuk Acil servisimize başvuran 90 olgu retrospektif olarak değerlendirilmiştir. Toplam 470 zehirlenme olgusunun 90'ı (%19.1) öz kıyım girişimi nedeniyle başvurmuştu. Yaşları 10- 15 arasında olan toplam 90 olgunun yaş ortalaması 14.09 ±1.18 yıl olup bunların 78' i kız (%86.7) idi. En sık başvurunun ekim (n:14; %15.5) ayında olduğu görüldü. En sık kullanılan ilaç grupları sırasıyla analjezik-antiinflamatuar ilaçlar (n: 35;%39.3) ve merkezi sinir sistemi (MSS) ilaçları (n:14; %15.5) idi. Hastaneye başvuranlar arasında %78.8 olguda belirti yokken, %12.2' sin-

de merkezi sinir sistemi belirtileri, %5.5' inde gastrointestinal sisteme ait belirtiler, %3.3 olguda ise kardiovasküler sisteme ait belirti gözlendi. Öz kıyım girişimlerinin en sık nedeni olarak %32.2 olguda arkadaş ilişkilerinin bozulması gözlendi. Olguların %11.1'i yoğun bakımda, geri kalanı kliniğimizde yatırılarak takip edildi. Öz kıyım çocukluk çağında da önemli bir toplumsal sorun olup, önlenmesi için okul ve aile destekli çalışmalar yapılmalıdır.

- Kurşuncu, Alperen Mustafa; Baker, Erdur Özgür; Doğan, Türkan, *Ergenlik Döneminde İntihar*, 2016, *Kriz Danışmanlığı* kitabı içinde, 153-182, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Soylemez, Esma; Bayır, Hakan; Yoldas, Hamit; Karadayı, Hüsna; Yıldız, İsa; Erkuran, Kursad Mansur, *Zor Bir Yoğun Bakım Takibi: 13 Yaşında Ası ile Öz kıyım*, 2016, Düşünen Adam Dergisi, 29(2), 177-180.

ÖZET: 13 yaşında ası ile öz kıyım Öz kıyım gün geçtikçe genç nüfus arasında artış gösteren global bir sorundur. Aile içi sorunlar, madde bağımlılığı, çocukluk depresyonlarında ki artış küçük yaşlarda ası gibi nadir yöntemlerin seçilmesine yol açabilmektedir. Küçük yaşlarda intihar oranının artması yoğun bakım takiplerine neden olabilmektedir. Psiko sosyal destek bu yaş gruplarında oldukça önemlidir. Bu sunumda on üç yaşında ası ile öz kıyım girişimi sonrası yoğun bakımda takip edilen bir kız çocuğu tartışılacaktır.

- Bilginer, Çilem; Sekmen, Ebru; Çöp, Esra; Üneri, Özden; Hekim, Özlem; Göker, Zeynep, *İlaç İçerek İntihar Girişiminde Bulunan Gençler ve Koruyucu-Önleyici Hizmetlere Genel Bakış*, 2017, Düşünen Adam Dergisi, 30(3), 243-250.

ÖZET: Amaç: Tamamlanmış intihar, tüm dünyada 15-29 yaş arası ölümlerin önde gelen ikinci nedenidir. Bu çalışmada, intihar amaçlı ilaç içen çocuk ve gençlere ilişkin karakteristik özellikler sunularak gençlik intiharlarına ve Türkiye'de bu konularda alınabilecek önlemlere dikkat çekmek amaçlanmıştır. Yöntem: Çalışmada bir yıllık sürede intihar amaçlı ilaç içerek bir eğitim ve araştırma hastanesine başvuruda bulunan hastaların dosya kayıtları geriye dönük incelenmiştir. Gençlere ait sosyodemografik veri ve psikiyatrik değerlendirme kayıtlarına ilişkin veri kaydedilmiştir. Bulgular: Çalışma tarihleri arasında 163 genç, intihar amaçlı ilaç içerek hastaneye başvurmuştur. Olguların %61.3'ünden (n=100) çocuk psikiyatrisi konsültasyonu istenmiştir. Olguların %90'ının ilk intihar girişimiydi. Tekrarlayan intihar girişiminde bulunan olgularda önceden psikiyatrik tanı bulunma sıklığı anlamlı olarak fazlaydı. Dürtüsel ve planlı intihar girişimlerin her ikisinde de en sık tercih edilen saatler akşam ve gece saatleriydi. Kadınlar en sık aile içi çatışmaya bağlı olarak, erkekler ise en sık duygusal ilişkisinde yaşanan sorunlara bağlı olarak intihar girişiminde bulunmuştu. Herhangi bir psikiyatrik tanı konmayan ve dışsallaştırma sorunları saptanan olguların tamamı dürtüsel intihar girişiminde bulunmuştu. İntihar amaçlı en sık tercih edilen ilaçlar nonsteroidantiinflamatuarlar, antidepresanlar, parasetamol, antibiyotikler ve antipsikotiklerdi. Olguların %22.5'i ise kendine ait ilaçları içerek intihar girişiminde bulunmuştu. Olguların %71'inde çocuk psikiyatrisi takibi sağlanamamıştır. Sonuç: Sayısı giderek artan intihar girişimlerini önlemek amacıyla toplumun dikkatinin bu konuya çekilmesi gerektiği düşünülmüştür. Özellikle aile odaklı koruyucu yaklaşımlar, gençlere yönelik okul tabanlı önleme çalışmaları ve ilaç emniyeti ile ilgili yeni yasal düzenlemeler bu yöndeki intihar girişimlerinin sıklığının azaltılmasında yardımcı olabilir.

- Coşkun, Ayşen; Çimen, Damla İrem; Etiler, Nilay; Nasıroğlu, Serhat, *İzmit'te Yaşayan Ergenlerde Kendine Zarar Verme Davranışı ve Aile Özellikleri ile İlişkisi*, 2017, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 18(3), 257-264, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmada Kocaeli ili İzmit merkez ilçesinde yaşayan ergenlerde kendine zarar verme davranışının aile işlevselliği ve aile özellikleri ile ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kesitsel çalışmada katılımcılara sırasıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Sosyodemografik Veri Formu ile Aile Değerlendirme Ölçeği verilmiştir. Sosyodemografik Veri Formu, anne-babaların sağlık durumu, evlilik durumu, eğitim düzeyi, sigara-alkol-madde kullanımı, anne-babanın mesleği gibi aile özellikleri ile ilgili sorular ve kendine zarar verme davranışının tanımlanıp sorgulandığı bir soru içermektedir. Aile Değerlendirme Ölçeği ise problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterebilme becerisi, davranış kontrolü ve genel işlevler gibi alanlarda ailenin güçlü ve zayıf olduğu alanları değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. KZVD'nin toplumda görülme oranı %15 olarak kabul edilmiş, örnek büyüklüğü için yapılan hesaplamalar sonrasında araştırmaya alınması gereken sayı en az 545 olarak bulunmuştur. Formlar, İzmit merkez ilçeden seçilen 7., 8., 9. ve 10. sınıfa giden 555 öğrenciye uygulanmıştır. Çalışmaya katılan ergenler arasında kendine zarar verme davranışı oranı %11.4 olarak bulunmuştur. Bu oran literatürde bulunan çalışmaların sonuçlarından daha düşüktür; 41'i kız, 22'si erkek toplam 63 ergende kendine zarar verme davranışı saptanmıştır. Kendine zarar verme davranışı başlama yaşı 12.4±1.87 olarak bulunmuştur. Ergenlerde kendine zarar verme davranışı ile babanın alkol kullanımı, ailenin son bir yıl içinde önemli bir olay yaşaması, ailede süreğen hastalık olması ve ailede kendine zarar verme davranışı olması arasında anlamlı fark saptanmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği alt ölçeklerinin puanlarının kendine zarar verme davranışı olan grupta anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmış ve kendine zarar verme davranışı ile aile işlevselliğinin bozuk olması anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Kendine zarar verme davranışı ile ilgili literatür taramasında çoğu çalışmanın lise öğrencilerini kapsadığı, ergenliğin erken ve orta dönemini kapsayan çok az toplum tarama çalışmasının olduğu gözlenmiştir. Ancak davranışın başlama yaşına bakıldığında erken dönemde alınacak önlemler ve aile işlevselliği ile ilgili bulunulacak girişimlerin, davranışın başlaması ve süreğenleşmesini önlemede önemli bir yerinin olduğu düşünülmektedir.

- Çakar, Savi Firdevs, *Ergenlerde Kendine Zarar Verme Davranışı ve İntihar*, 2017, *Yaşam Dönemleri ve Uyum Sorunları* kitabı içinde, 234-266, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Gowdappa-H, Basavana; Ram, Dushad; Chandran, Suhas, *Güney Hindistan'da Üçüncü Basamak Bakım Merkezindeki Sağlık Hizmeti Öğrencilerinde İntihar ve Depresyon Okuryazarlığı*, 2017, Journal of Mood Disorders, 7(3), 149-155.

ÖZET: To determine the suicide and depression literacy among healthcare professional students. Methods: Three hundred thirty nine healthcare professional students were assessed with socio-demographic and clinical proforma, depression literacy scale, and suicide literacy scale. Results: There was low score on measure of depression and suicide literacy. Paramedical have lower literacy of suicide (MU=9.44, Z=-5.39, p=0.001) and depression (MU=9.28, Z=-5.53, p=0.001) than medical students. On linear regression analysis (R2 =0.06, F=21.66, p=0.001), there was a statistically significant association between suicide and depression literacy (p=0.001). Depression and suicide literacy

is poor among healthcare professional students, particularly paramedical students. Suicide literacy was positively associated with depression literacy. There is a need to sensitize these students about depression and suicide.

- Günderci, Azad; Güler, Burcu; Karatay, Gülnaz; Gökçe, Seher, *Tunceli İlinde 2005-2015 Yıllar Arasında Gerçekleşen İntihar Vakalarına İlişkin Retrospektif Bir İnceleme*, 2017, Klinik Psikiyatri Dergisi, (20), 121-128, Antalya.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, Tunceli' de 2005-2015 yılları arasında meydana gelmiş olan tamamlanmış intihar ve intihar girişiminde bulunan olguları bazı özellikler açısından incelemektir. Bu çalışmada 2005-2015 yılları arasında Tunceli' de intihar eden veya intihara teşebbüs eden toplam 435 vakaya ait dosya incelendi. İntihar vakaları en fazla 24 yaş altındaki bireylerde saptandı. İntihar nedenleri değerlendirildiğinde; bilinmeyen nedenleri (%51.5) ailevi sorunlar (%21.1) ve psikiyatrik hastalıklar (%18.2) takip etmiştir. İntihar yöntemleri arasında ilaç intoksikasyonu, kesici/delici alet kullanımı ve ası yöntemleri ilk üç sırayı oluşturmaktaydı. Vakaların %91.3'ü intihar girişimi, %8.7'si tamamlanmış intiharlardan oluşmaktaydı. Erkeklerde tamamlanmış intihar oranının (%17.1), kadınlarda ise intihar girişiminin (%95.6) anlamlı olarak daha fazla görüldüğü bulundu ($p<0.05$). Ayrıca intihar vakalarının en fazla ilkbahar ve yaz mevsimlerinde ve daha çok kentsel alanda görüldüğü bulundu. Tunceli'de gerçekleşen intihar olaylarının yarısına yakın kısmının nedenleri bilinmemektedir. Genç olmak, erkek cinsiyet, işsizlik, kentsel alanda yaşıyor olmak, ruh sağlığı bozulmuş olmak ve aile içi sorunlar yaşıyor olmak intihar için en önemli risk faktörü olarak saptandı. Tunceli'de intihar olaylarını kapsamlı olarak değerlendiren çalışmaların yapılması ve risk faktörlerine yönelik koruyucu önlemlerin alınması uygun olacaktır.

- Özbaran, Burcu; Başay, Kabukçu Bürge; Aydın, Cahide; Tamar, Müge; Başay, Ömer; Öztürk, Önder; Somer, Oya; Olcay, Kandulu Rasiha; Bildik, Tezan, *Türk Örnekleminde Lise Öğrencilerinde Kendine Zarar Verme Davranışının Doğası, İşlevleri ve İlişkili Risk Faktörleri*, 2017, Nöropsikiyatri Arşivi, İstanbul.

ÖZET: Kendine zarar verme davranışı (KZVD), kişinin ölüm amacı olmaksızın kendine kasıtlı olarak zarar vermesi şeklinde tanımlanmıştır. Bu çalışmada, Türk toplumunda lise öğrencilerinde, KZVD'nın doğası, işlevleri ve ilişkili risk faktörlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada İzmir ili genelinde toplamda 18 lisede 9., 10.,11. ve 12. sınıflardan 1656 öğrenciye ulaşıldı. Çalışmaya katılmayı kabul eden 1642 öğrencinin sınıflarda öz bildirim şeklinde doldurdukları formları değerlendirmeye alındı. KZVD sayısı, yöntemleri, doğası ve işlevleri "Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri" ile sorgulandı. Ergenlerin sosyodemografik verileri ve davranış için risk oluşturabilecek özellikler çalışma için yazarlar tarafından oluşturulan Sosyodemografik Veri Formu ile değerlendirildi. KZVD olan 519 ergen arasında kendine ilk zarar verme yaşı ortalaması 13,3 ± 2,6 olarak bulunmuştur. KZVD öyküsü olan ergenlerin çoğunluğu (%84,4, n=438) 5 ve daha fazla kez kendine zarar vermiştir. En sık kullanılan KZVD yöntemi kendini sert bir yere vurma/ çarpma olarak belirlenmiştir. KZVD ile ilişkili risk faktörleri arasında aile içi şiddet, ailede KZVD varlığı, ailede suç öyküsü, okulda disiplin cezası almış olma öyküsü, arkadaşlar arasında KZVD, olumsuz algılanan arkadaş ilişkileri, sigara kullanımı, eşyalara zarar verme ve fiziksel istismar öyküsü öne çıkan risk

faktörleri olarak belirlenmiştir. Ergenlerin, KZVD işlevleri arasında en sık affekt regülasyonu işlevini kullandıkları; bu işlevi kendini cezalandırma ve sıkıntıyı etiketlemenin takip ettiği görülmüştür. Artan KZVD sayısı ile otonom işlevlerin daha çok öne çıktığı, sosyal işlevlerin görece daha az kullanıldığı saptanmıştır. Lise öğrencilerinde KZVD, aile, okul, arkadaş ve gencin kendisi ile ilişkili birçok risk faktörünün etkisi altında ortaya çıkmaktadır. Ergenler, daha çok olumsuz duygularla başa çıkabilmek ve duygularını düzenleyebilmek için kendilerine zarar vermektedirler. Daha yoğun sıklıkta KZVD bildiren ergenler, otonom işlevleri, daha az sıklıkta zarar verenlere göre daha fazla kullanmaktadırlar.

- Özgen, Güliz; Yavuz, Fatih Kasım; Yavuz, Nuran; Ulusoy, Sevinç, *Ergenlerde Kendine Zarar Verme Davranışına Eşlik Eden Duygusal Şemalar*, 2017, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 18(1), 69-78.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı ergenlerde görülen kendine zarar verme davranışına (KZD) eşlik eden duygu düzenleme süreçlerinin, duygusal şema yaklaşımı üzerinden araştırılmasıdır. Yöntem: Araştırmaya KZD bulunan 101 ergen, KZD bulunmayan ancak klinik olarak tanı konularak tedavisi sürdürülen 99 ergen ve herhangi bir psikiyatrik yakınması ve başvurusu olmayan 99 sağlıklı ergen alınmıştır. KZD olduğunu belirtenlere Sosyodemografik Veri Formu, Kendine Zarar Verme Davranışı Veri Formu, Leahy Duygusal Şema Ölçeği (LDŞÖ) uygulanmıştır. Poliklinik başvurusunda kendisine psikiyatrik bozukluk tanısı konulan, ancak KZD olmayan hasta grubuna ve sağlıklı gönüllü gruba ise Sosyodemografik Veri Formu ve Leahy Duygusal Şema Ölçeği uygulanarak üç grubun sonuçları karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler ki-kare testi ve tek yönlü varyans analizi yöntemleri ile incelenmiştir. Sonuçlar: İntihar girişimi öyküsü, çocukken şiddet görme, aile içi şiddet değişkenleri KZD olan ve olmayan hasta gruplarında sağlıklı gruba göre anlamlı derecede yüksek saptanırken; anne-babadan ayrı kalma ve göç öyküsü ise KZD grubunda her iki gruba göre anlamlı derecede daha yüksek oranda saptanmıştır. Gruplar karşılaştırıldığında LDŞÖ 'duygulara karşı zayıflık', 'kontrol edilmezlik', 'ruminasyon', 'duyguları zararlı görme', 'farklılık' ve 'suçluluk' alt-ölçeklerinin ortalama puanları KZD grubunda diğer gruplara göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. LDŞÖ 'hisleri kabul', 'uzlaşı', 'anlaşılabilirlik' alt-ölçekleri puanları KZD grubunda diğer gruplardan daha düşük saptanmıştır. Tartışma: Bu sonuçlar bireylerin gelişim dönemlerinde karşılaştıkları önemli ruhsal stresörlerin KZD açısından hazırlayıcı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmadan elde edilen veriler, KZD'nin yaşanan olumsuz duygularla işlevsel olmayan baş etme yöntemlerinden biri olduğuna ilişkin yaklaşımı desteklemektedir. KZD'nin duyguları düzenleme işlevini ve ona eşlik eden duygusal şemaları tedavi sürecinde göz önünde bulundurmak, karşılaşılabilecek zorlukları aşmada yardımcı olabilir.

- Öztürk, Ayfer; Akın, Semiha; Durna, Zehra, *Üniversite Öğrencilerinde İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ)'nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*, 2017, Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 8(2), 102-109, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmada İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği'nin (İYDÖ) Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır. Araştırma metadolojik olarak planlanmış ve üniversite öğrencileri (n=1100) üzerinde gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada ölçeğin dil ve kapsam geçerliği çalışması yapıldı. Tüm örneklem grubuna uygulanmadan önce, ölçeğin uygulanabilirlik ve

anlaşılabilirliğini pilot çalışmayla (n=30) sınanmıştır. Test-tekrar test güvenirliği 100 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin dilsel eşdeğerliği ve kapsam geçerliği sağlandıktan sonra geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ) Türkçe formu İntraclass korelasyon katsayısı değeri 0,93 bulundu.

1.3. Kitaplar

- Önal, Cemal Zeki, G*enç Kız ve Kadınlarda İntihar: Sebep ve Korunma Çareleri,* 1927, 76s., Kader Matbaası, İstanbul.
- Alsan, Selçuk, *Çocuklarda ve Gençlerde İntihar Bibliyografyası*, 1974, 24s., Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- Korkut, Şenol, *Gençlik Sorunları ve İntihar*, 2011, 56s., Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara.

2. "Riskli/Problemli Davranışlar" Teması

Gençlik ve Riskli Davranışlar başlıklı çalışmaların tasnifinde sayısal açıdan en az eser barındıran alt tema *"Riskli/Problemli Davranışlar"* temasıdır. Toplam yetmiş yedi (77) eser ile tüm temaların içerisindeki payı %10'dur. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus diğer temaların ve içerdiği konuların çalışmamızda zaten riskli davranışlar üst başlığında değerlendiriliyor olmasıdır. Bu temanın diğer temalardan farkı ise gençlik merkezli akademik çalışmaların spesifik olarak riskli, problemli, sapmış, uyumsuz veya kuraldışı gibi kavramlarla ifade edilmesi ve kaleme alınmasıdır. Bu sebepten dolayıdır ki bu ve benzeri çalışmalar *"Riskli/Problemli Davranışlar"* isimli tema altında bir araya getirilmiştir.

"Riskli/Problemli Davranışlar" temalı akademik çalışmaların elli biri (51) makale, yirmi beşi (25) tez ve biri (1) kitap türünde yayınlanmıştır. Makale türü çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla ergenler, liseliler veya üniversiteler gibi her düzeydeki öğrencilerin risk alma davranışları, gençlerin problem davranışının değişkenlerinin incelenmesi, yaş, cinsiyet veya psikolojik faktörlerin riskli davranış üzerindeki etkileri gibi konular ele alınmıştır. Yapılan çalışmaların örneklemini daha çok "ergenler" veya "liseliler"in oluşturduğu görülmektedir. Üniversiteli öğrenciler örnekleminde araştırılan riskli davranışlar konulu çalışmaların daha az olduğu tespit edilmiştir. Örneğin incelemeler sonucunda yirmi iki (22) makale, on (10) tez ve bir (1) kitap çalışmasının ergen örnekleminde, on üç (13) makale ve on (10) tez çalışmasının lise örnekleminde yapılmıştır. Üniversiteliler örnekleminde ise bu sayı makale türünde on (10), tez türünde üç (3) olmak üzere yalnızca on üç (13) olarak belirlenmiştir.

Tez çalışmaları düzeylerine göre incelendiğinde yirmi beş (25) tez çalışmasının üçer (3) tanesinin doktora ve tıpta uzmanlık geri kalanının ise yüksek lisans düzeyinde oldukları belirlenmiştir. Doktora çalışmalarının tümü eğitim bilimleri anabilim dalında, tıpta uzmanlık çalışmalarının ise aile hekimliği anabilim dalında üretilmiştir. Yüksek lisans düzeyinde ise psikoloji, eğitim bilimleri, sağlık eğitimi, halk sağlığı, sosyoloji, kamu yönetimi, işletme yönetimi gibi farklı anabilim dallarına ait çalışmalar yapılmıştır.

Grafik 20: "Riskli/Problemli Davranışlar" Teması (77)

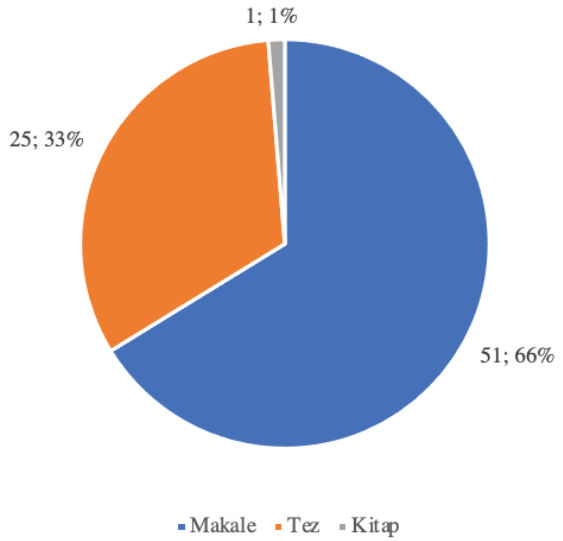

"Riskli/Problemli Davranışlar" temasında genel olarak "riskli-risk alan", "problemli", "sapmış/sapkın", "uyumsuz" ve "kuraldışı" davranışlar gibi anahtar kavramlar incelenmiştir. Bu konulardaki çalışmalar dönemlere göre incelendiğinde 1910-1992 yılları arasında bu konuya ilişkin herhangi bir akademik çalışmaya ulaşılamamıştır. 70 yıllık süreç içerisinde bu alanda üretilmiş herhangi bir çalışmaya ulaşılamamış olması riskli davranışlar kavramsallaştırmasının gençliğin veya ergenliğin sorun alanları içerisinde henüz yer almadığı şeklinde yorumlanmasına imkan sağlamaktadır. 1980-1999 yılları arasında ikisi (2) tez, biri (1) makale olmak üzere üç (3) eser üretilmiştir. Bu dönem riskli davranış ve benzeri kavramlarla üretilen ilk eserlerin üretilmesi bakımından önemlidir. Örneğin 1993 yılında Nilgün Sarp'ın kaleme aldığı "16 Yaş Gençlerinde Görülen Uyumsuz Davranışlarla Sosyo-Ekonomik Düzey ve Cinsiyet İlişkisi" isimli makale bu açıdan üretilen ilkeseldir. Bu makale ile gençlik döneminin sorunlu ve farklı olarak görüldüğü davranışları "uyumsuz" kelimesi ile kavramsallaştırılarak ilk kez akademik literatürde kullanılmış oldu. Seini Feimi 1998 yılında "Ankara'da Kalaba Lisesi Öğrencilerinin Okul Başarısı ile Sapmış Davranış Arasındaki İlişkinin Sosyolojik Açıdan İncelenmesi" isimli tez çalışmasında 'sapmış davranış', Nalan Bayar ise 1999 yılında "Ergenlerde Risk Alma Davranışı: İçtepisellik, Aile Yapısı ve Demografik Değişkenler Açısından Gelişimsel Bir İnceleme" isimli tez çalışmasında ise 'risk alma davranışı' kavramını kullanarak çalışmalarda kullanılan tanımsal çerçeveyi genişletmeye başlamışlardır.

2000-2009 yılları arası 3 türde de eser verilen tek dönemdir. Bu dönemde on dokuz (19) makale, dokuz (9) tez ve bir (1) kitap üretilebilmiştir. Bu dönemde gençlik ve riskli davranış ilişkisini ortaya koyan farklı kavramlar kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Philippe Jeammet "Ergenlik Sürecinde Hatanın Yeri" isimli makalesinde hata kavramını kullanmıştır. Yine Akran sapması, sapma davranışlar, ölümcül tehlikeler, problem davranışı gibi kavramlar farklı çalışmalarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemin bir diğer özelliği ilk doktora çalışmalarının kaleme alınmış olmasıdır. Bunlardan ilki Diğdem Müge Siyez'in "15-17 Yaş Arası Ergenlerde Görülen Problem Davranışların Koruyucu ve Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi" çalışması diğeri ise Neslihan Güney'in

"Ergenlikte Risk Almanın İçsel Kaynaklarının Ben merkezlilik, Akran Baskısı, Sosyo-Ekonomik Düzey ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi" isimli çalışmasıdır. Bu dönemde Kültegin Ögel'in 2007 yılında kaleme aldığı "Riskli Davranış Gösteren Çocuk ve Ergenler: Alanda Çalışanlar İçin Bilgiler" isimli eser bu dönemin ve temanın tek kitabı olma özelliği taşımaktadır.

2010-2017 döneminde gerek makale gerekse tez çalışmaları önemli bir artış göstermiş ve makale sayısı otuz bire (31), tez sayısı on dörde (14) yükselmiştir. Bu dönemde "riskli davranış" kavramı literatürde kabul gören bir ortak kavrama dönüşmüştür. Geçmiş dönemlerde görülen kavramsal farklılıklar son dönemde riskli davranışların türleri üzerinden bir farklılığa evrilmiştir. Örneğin yangın çıkarma, cinsellik, madde kullanma, motorlu/eğlenceli araç kullanma, kentin riskleri, riskli sağlık davranışı, yaralamalar, evden kaçma gibi kavramlar üzerine çalışmalar çeşitlenmiştir. Riskli davranışların özyeterlilik, benlik saygısı, çocukluk travmaları, olumlu/olumsuz duygular, umutsuzluk, anne-baba tutumları gibi faktörler ile ilişkisini ele alan konularda son dönem literatüründe yer alan çalışmalardır.

Grafik 21: "Riskli/Problemli Davranışlar" Temasının Dönemsel Dağılımı

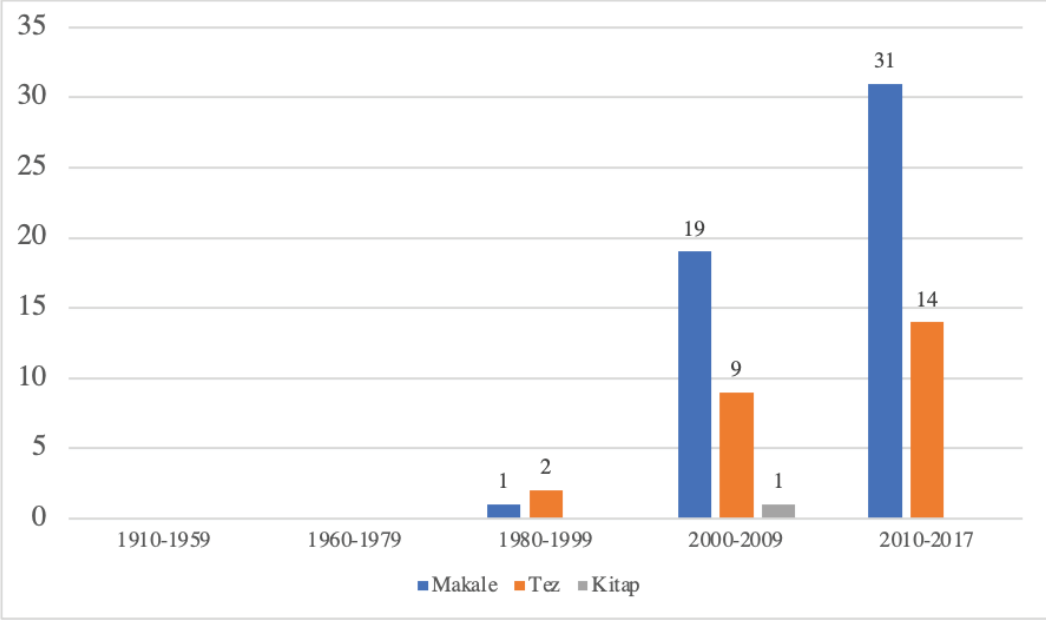

2.1. Tezler

- Feimi, Seini, *Ankara'da Kalaba Lisesi Öğrencilerinin Okul Başarısı ile Sapmış Davranış Arasındaki İlişkinin Sosyolojik Açıdan İncelenmesi*, 1998, Yüksek Lisans, 290s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: The topic of this study is the deviant behaviour of high school students. Therefore the aim of the thesisis to study the social, cultural and economic characteristics which are held to be responsible of the deviant behaviour of high school students. So the impacs of the family, friendship groups, mass media and school as an educational institution on the personality and individual interests of students and the existing values and by the achievement of aims have been analysed. In this thesis

we made use of objective and subjective approaches and handled deviant behaviour in the frame of "social structure" and "social process" theories. Later on the study has been supported by empirical data. So the study consists of two steps. In the first step literature has been studied and in the second step an interview form has been prepared in the light of this theoretical frame in order to test the hypothesis'. Finally, our main hypothesis which is "The unsuccessfull students have deviant behaviour" is confirmed.

- Bayar, Nalan, *Ergenlerde Risk Alma Davranışı: İçtepisellik, Aile Yapısı ve Demografik Değişkenler Açısından Gelişimsel Bir İnceleme*, 1999, Yüksek Lisans, 73s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerde risk alma davranışlarının (risk takingbehaviors) neler olduğunu, bu davranışların içtepisellik (impulsivity), aile yapısı, cinsiyet ve yaş (sınıf düzeyi) ile ilişkisini incelemektir. Ankara'daki 4 ilköğretim okulu ve 2 liseden toplam 625 denek çalışmaya katılmıştır. Araştırmanın asıl örneklemini 140 kız, 140 erkek olmak üzere 280 denek; araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlik (validity) ve güvenirlik (reliability) çalışmalarında ise 345 denek yer almıştır. Araştırmada, risk alma davranışını ölçmek için Risk Alma Ölçeği (Risk Taking Scale) geliştirilmiştir. İçtepiselliğin ölçülmesinde ise Türkçe'ye çevrilen Barratt İçtepisellik Ölçeği (Barratt Impulsivity Scale) kullanılmış; her iki ölçek için geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Aile yapısı değişkeni de Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA) ile ölçülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; risk alma davranışı yaşa ve cinsiyete göre değişmektedir. Yaş ve cinsiyet arasında bir etkileşim (interaction) elde edilmemiştir. Risk alma davranışları, 7. sınıfta, 9. sınıfta ve 11. sınıfta artmakta, üniversite düzeyinde azalmaktadır. Cinsiyet açısından bakıldığında, erkeklerin kızlardan daha fazla risk alma davranışı gösterdikleri görülmektedir. Risk alma davranışı ile içtepisellik arasında, yüksek olmayan fakat anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Risk alma davranışı ile aile yapısı arasında ve aile yapısı ölçeğinin yetkinlik ve duygusal bağlam alt ölçekleri arasında ters yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Aile içi uyum arttıkça, risk alma davranışının ortaya çıkması da azalmaktadır. Bu çalışmada, cinsiyet, içtepisellik ve sınıf düzeyinin risk alma davranışını yordadığı (prediction), toplam AYDA puanlarının ise, risk alma davranışını yordamadığı ortaya çıkmıştır. Risk almayı yordayan tek AYDA alt ölçeği ise yetkinliktir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin (Risk Alma Ölçeği, Barratt İçtepisellik Ölçeği) geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ile ilgili bulgular, bu ölçeklerin kullanılabilecek düzeyde olduğunu göstermektedir. Ancak, özellikle Risk Alma Ölçeğinin, ergenlerin riskli davranış repertuvarını tümüyle ortaya koyacak ve bu davranışların sıklıklarının daha fazla bilgi verecek şekilde geliştirilebileceği ileri sürülmüştür. Araştırma bulguları ilgili literatür ve kültürel bağlam çerçevesinde tartışılmıştır.

- Yılmaz, Türkan, E*rgenlikte Risk Alma Davranışlarının İncelenmesi*, 2000, Yüksek Lisans, 120s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ergen risk alma davranışları ile akran, aile ve okul yaşantısıyla ilgili özelliklerin ilişkisini incelemektedir. Araştırmada İzmir'de yaşayan 12-18 yaş arası okula devam eden 1206 ergenle çalışılmıştır. Bu araştırmada Kaner (2000) tarafından geliştirilen Kuraldışı Davranış ölçeği, Akran Sapması ölçeği, Akran İlişkileri ölçeği ile birlikte Robin (1990) tarafından geliştirilen ve

Eryüksel (1996) tarafından geçerlilik güvenirlilik çalışması yapılan ABEİE/Ana- Baba Ergen İlişkileri Envanteri (PARQ) kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda sosyo-ekonomik düzey, anne-baba eğitimi, kardeş sayısı ve annenin çalışması değişkeni ile risk alma davranışları arasında ilişki bulunmuştur. Sosyo-ekonomik düzey ve anne-baba eğitimi arttıkça risk alma davranışı artmaktadır. Çalışan anneye ve az kardeşe sahip olan ergenler de daha çok risk alma davranışı gerçekleştirmektedirler. Bu dört değişkenin birbiri ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Anne-baba eğitimi yükseldikçe sosyo-ekonomik düzey yükselir, çocuk sayısı azalır ve kadınların çalışma oram arter. Anne-baba eğitiminin bu özellikleri etkilediği ve tüm bu özelliklerin de anne-babalarının çocuğu toplumsallaştırma tarzlarının ve çocuğu izleme ve denetleme biçimlerini farklılaştıracağı düşünülmüştür. Çalışan ergenlerin risk alma puanlarının çalışmayan ergenlerin risk alma puanlarından fazla olması yukarıdaki bulguya terstir. Ancak benzer şekilde; çalışan ergenin de anne- baba denetiminden uzak kaldığı düşünülmüştür. Ayrıca çalışan ergenin iş yerindeki rol modelleri ve maruz kaldığı istismar da risk alma davranışlarının artmasına neden olabilecektir. Araştırmada erkeklerin kızlardan; büyüklerin küçüklerden daha fazla risk alma davranışı gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca ailede yaşanan şiddet, ailede sık alkol kullanan ve sabıkası olan bireylerin bulunması da risk alma davranışları ile ilişkili bulunmuştur. Aile ilişkilerinde yüksek çatışma bildirenlerin Risk Alma Davranışı puanları da bildirmeyenlere kıyasla yüksektir. Akran ilişkilerinin zayıf olduğunu ve arkadaşlarının çok fazla risk aldığını belirten gruplar daha çok risk alma davranışı göstermektedirler. Bu bulgular sosyal öğrenme ve Sosyal Kontrol Kuramları çerçevesinde tartışılmıştır.

- Çeviren, Seval A., *Üç Farklı Nitelikteki Lise 2. Sınıf Öğrencilerinin Riskli Davranışlarının Değerlendirilmesi (Ankara-Keçiören)*, 2001, Yüksek Lisans, 876s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı; 14-18 yaş grubundaki gençlerin riskli davranışlarının boyutunu saptamak, okul sağlığı çalışmalarına dikkat çekerek, yapılacak sağlık eğitimi programlarına ışık tutmaktır. Araştırma evrenini; Ankara İli, Keçiören İlçesindeki üç farklı nitelikteki lisenin 2. Sınıfına devam etmekte olan 580 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem grubuna sınıf listelerinden kura yöntemiyle o sınıfın 1/3 sayısına ulaşıncaya dek seçim yapılarak 184 öğrenci alınmıştır. Veriler, öğrencilere araştırmacı tarafından 24 Mayıs- 15 Haziran 1999 tarihinde gözlem altında anket uygulamasıyla toplanarak, SPSS programında analiz edilmiş olup, istatistiksel analizde X2 (Ki-kare) önemlilik testi kullanılmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması 16,35 olup, %44,6' sının kız, %55,4' ünün erkek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %58,2'sinin fiziksel etkinlik yapmadığı, büyük çoğunluğunun kendileri ve çevresindeki insanları tehlikeye sokabilecek riskli davranışlarda bulundukları saptanmıştır. Riskli davranışlardan fiziksel etkinlik yönünden kız ve erkek cinsler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu, farkın erkek öğrencilerden kaynaklandığı saptanmıştır. Bisiklet, motorlu araç kullanma ve alkollü sürücünün aracında yolculuk yapma gibi riskli davranışları daha çok erkek öğrencilerin yaptığı, ancak öğrencilerin büyük çoğunluğunun araç kullanırken ve arka koltukta otururken emniyet kemeri takmadıkları, kız ve erkek öğrenciler arasında bu açıdan istatistiksel olarak farklılık olmadığı saptanmıştır. Öğrencilerin; %21,4'ünün düzenli olarak sigara, %52,5' inin son bir ay içinde alkollü içki içtiği, kızların %56,1' inin, erkeklerin %58,8' inin alkollü içki denediği saptanmıştır. Fakat alkollü içki deneme, son bir yıl içinde alkollü içki içme ve düzenli olarak sigara içme açısından kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanamamıştır. Öğrencilerin %42,9' unun CYBH'lerden yalnızca birini bildiği ve en çok bilinen hastalığın AİDS olduğu,

CYBH'lerin erken belirtilerini ise %80' e yakınının bilmediği saptanmıştır. Öğrencilerin %80,3' ü son bir yılda kavga ettiği, erkek öğrencilerin kavga eğilimlerinin daha fazla olduğu, kızların kavga konusunda daha duygusal oldukları, erkeklerin sert tepkiler verebileceği, kavga etmelerini engelleyen en önemli nedenin çevrenin düşüncesi olduğu saptanmıştır. Her iki grupta arkadaşları önünde hakaret edilir ya da vurulursa kavga edebileceğini belirtmiştir. 62 öğrencilerin büyük bir kısmının taciz konusunda çekimser kalarak diğer (açıklamasız) seçeneğini işaretlemiş oldukları saptanmış, kızların %11,4' ü, erkeklerin %7,8' i okulda cinsel tacize maruz kaldığını belirtmiştir. Öğrencilerin; %87' sinin son bir ay içerisinde kendini üzgün ve ümitsiz hissettiği saptanmıştır. Çalışmaya alınan grupta ciddi olarak intiharı düşünmek açısından kız öğrencilerden kaynaklanan farklılık saptanmış olup, ciddi olarak intiharı denemek açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Her iki grupta da öğrenciler evde ya da okulda stres atmanın kendileri için zor olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu riskli davranışlarla ilgili ders almadıklarını belirtmişler, ders alan öğrencilerle almayanlar arasında riskli davranışlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanamamıştır. Son bir yıl içinde alkol alan öğrencilerle almayanlar arasında kavga etme, ciddi olarak intiharı düşünme ve intiharı deneme yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Araştırmada saptanan riskli davranışların her birinin ayrıntılı araştırmalarla irdelenmesi, konuya daha geniş bir açılım getirebilecektir.

- Kazel, Yıldız, *Erinlik Grubu Öğrencilerinin Risk Almaya Yönelik Davranışı ve Öğretmenlerinin Algılaması*, 2001, Yüksek Lisans, 141s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Kocaeli Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, 11- 14 yaş grubu öğrencilerin Risk Alma Davranışlarını tanımak, öğretmenlerin Karar Stratejileri ve Tüm Beyin Kullanımı ile öğrencilerin Risk Alma Davranışlarını algılamaları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmaya Kocaeli ili ilçelerinden seçkisiz olarak 22 ilköğretim okulu alınmıştır. Bu okullardan 1203 öğrenci ve 144 öğretmen araştırmaya katılmıştır. Araştırmada, Risk Alma Davranışını ölçmek için Risk Alma Davranışı Ölçeği geliştirilmiştir. Öğretmenlerin karar stillerini belirlemek için Karar Stratejileri Ölçeği, tüm beyin kullanımını ölçmek için de Tüm Beyinle Karar Verme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; yaş açısından bakıldığında 12 yaşındakilerin daha az risk aldıkları, cinsiyet açısından bakıldığında erkeklerin daha fazla risk aldıkları (özellikle fiziksel riskleri aldıkları) görülmektedir. Baba mesleğine göre bakıldığında babası çiftçi olanların daha az risk aldıkları, annelerin çalışıp çalışmamasının Risk Alma Davranışını etkilemediği görülmektedir. Ancak annenin öğreniminin ve babanın öğreniminin risk alma davranışına etkisi olduğu, okur-yazar olmayan ya da ilköğretim mezunu olan ebeveynlerin çocuklarının daha az risk aldıkları görülmektedir. Ayrıca ilk çocuğun daha fazla risk aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin risk alma davranışını algılamaları bakımından; bayan öğretmenlerin, yabancı dil dersi öğretmenlerinin ve 0-2 yıl arası öğretmenlik yapanların, öğrencilerin daha fazla risk aldıklarını düşündükleri görülmektedir. Ayrıca 41 ve üzeri yaştaki öğretmenlerin daha içtepisel karar verdikleri, 31- 40 yaş arasındakilerin daha kararsız kaldıkları, 3- 5 yıldır öğretmenlik yapan öğretmenlerin diğer hizmet süresi gruplarına göre, daha az bağımlı karar verdikleri görülmektedir. 11-15 yıldır öğretmenlik yapan öğretmenlerin diğer gruplara göre, tüm beyinle karar verme puanlarının en düşük olduğu görülmektedir.

- Ergin, Ahmet, *Adolesanların Sık Karşılaştığı Kasıtsız ve Kasıtlı Yaralanmalara Yönelik Riskli Davranışların Adana İl Merkezindeki Lise Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığı*, 2002, Tıpta Uzmanlık, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Adolesan dönemi, pek çok karakter özelliklerinin hızla değiştiği, çocukluk ile yetişkinlik arasında yer alan bir geçiş dönemidir. Adolesan dönemi yaşamın sağlıklı bir periyodu olmasına karşın, diğer yaş gruplarında olduğu gibi bu dönemin de kendine has morbidite ve mortalite sebepleri vardır. Bunların en önemlileri sırasıyla, taşıt kazaları ile ilgili kasıtsız yaralanmalar, kişiler arası şiddet ve kendi kendine şiddet ile ilgili kasıtlı yaralanmalardır. Bu çalışmanın amacı, adolesanların sık karşılaştığı kasıtsız ve kasıtlı yaralanmalarla ilişkili riskli davranışların lise öğrencileri arasındaki yaygınlığını belirlemektir. Çalışmaya, Adana'da 10 ayrı liseye devam eden 2352 öğrenci dahil edildi. Öğrencilerin %50,1'i erkek, %49,9'u kızdı. Kasıtsız yaralanmalarla ilişkili olarak, öğrencilerin %19,9'unun son 12 ay içinde en az bir kez sürücü belgesi olmaksızın motorlu araç kullandığı, %20,3 'ünün hiçbir zaman emniyet kemeri takmadığı, motosiklete binenlerin %91'inin ve bisiklete binenlerin %96,9'inin hiçbir zaman koruyucu başlık kullanmadığı tespit edildi. Üst sınıf düzeyindeki öğrenciler arasında, sürücü belgesi olmaksızın motorlu araç kullanma sıklığı yüksek, emniyet kemeri kullanma sıklığı düşüktü. İki durum da istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0,001$, $p<0,05$). Annesi eğitimli olan öğrenciler arasında emniyet kemeri kullanma sıklığı daha yüksekti. Bu durum istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0,01$). Kişiler arası şiddete yönelik olarak, son bir yıl içinde öğrencilerin %6,4'ü, üzerinde bir tabanca taşımış, %30,2'si fiziksel kavgada bulunmuş ve %1' i,7'i son 30 gün içinde üzerinde bıçak taşımıştır. Erkek öğrencilerin üzerinde tabanca taşıma sıklığı ve bıçak taşıma sıklığı daha fazlaydı. Her iki durum istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0,001$, $p<0,05$). Erkek öğrencilerin fiziksel kavgada bulunma sıklığı daha fazlaydı ve bu durum istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0,001$, $p<0,05$). Erkek öğrencilerin fiziksel kavgada bulunma sıklığı daha fazlaydı ve bu durum istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0,001$). Kendi kendine şiddete yönelik olarak; öğrencilerin %22,4'ünün aklından ciddi olarak özkıyım düşüncesi geçmiş, %14,1'si özkıyım planı yapmış ve %6,2'si özkıyım girişiminde bulunmuştur. Özkıyım düşüncesi, planı ve girişim sıklığı kız öğrencilerde daha fazlaydı. Bu durum istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0,001$). Sonuç olarak, liseli adolesanlar arasında kasıtsız ve kasıtlı yaralanmalarla ilişkili riskli davranışların yaygınlığının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Bu sonuca göre adolesanların ruhsal ve fiziksel sağlıklarını düzeltmek için riskli davranışlar hakkında eğitilmeleri gerektiği söylenebilir.

- Kaptanoğlu, Serap, *Gençlikte Riskli Davranışlar Araştırma Formunun Uyarlama Çalışması*, 2004, Yüksek Lisans, 110s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, çalışma grubunda gençlikte riskli davranışların düzeyini, cinsler arasındaki farklılığı saptamak, sonuçlara göre uygun sağlık eğitimi müdahaleleri geliştirilmesine yardımcı olmaktır. Araştırma evrenini; Ankara ili, Mamak ilçe merkezindeki dört farklı nitelikteki lisenin 2. sınıfında öğrenim gören 696 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem grubu, sınıf listelerinin 1/2 sayısına ulaşıncaya dek sistematik örnekleme yöntemiyle bir atlanarak seçilmiş ve 355 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmada kullanılan Youth Risk Behaviour Survey formunun Türkçe'ye uyarlanması çalışması, Ankara Üniversitesi Sağlık Eğitim ve Eğitim Bilimleri fakültelerinde 12 öğretim üyesiyle yapılmıştır. Veriler, araştırmacı tarafından 21 Mayıs-3 Haziran tarihleri arasında öğrencilere gözlem

altında anket uygulanarak toplanmış ve geçerli anket sayısı 352 olarak belirlenmiştir. Araştırma grubunun %81.2'sinin 16-17 yaşında olduğu ve %52'sini kız, %46.3 'ünü erkek öğrencilerin oluşturduğu saptanmıştır. %1.7'si cinsiyetini belirtmemiştir. Araştırma grubunun büyük bir kısmının okula ait alanda hiç tehdit edilmediği ve yaralanmadığı, %27.3'ünün son fiziksel kavgayı kız-erkek arkadaş/ flörtüyle yaptığı saptanmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre intihan daha fazla düşündüğü ve intihar planı yaptığı, araştırma grubunun büyük bir kısmının gerçekten intihara hiç kalkışmadığı saptanmıştır. Erkek öğrencilerin %58'inin cinsel ilişkide bulunduğu, cinsel ilişki öncesi alkol / uyuşturucu kullanımının kız öğrencilerde daha fazla olduğu saptanmıştır. Araştırma grubunun yarısının hiç alkol kullanmadığı, %63.2'sinin sigara içmeyi denediği, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha küçük yaşta alkol denediği ve düzenli sigara içmeye başladığı, araştırma grubunun büyük bir kısmının hiç bağımlılık yapıcı madde / reçetesiz ilaç kullanmadığı saptanmıştır. Araştırma grubunu yansına yakınının hiç egzersiz yapmadığı ve %56.9'unun günde bir-dört saat TV izlediği saptanmıştır. Bu doğrultuda ülke ölçeğinde; Gençlerin riskli davranış durumlarının düzenli aralıklarla değerlendirilmesi, izleme ve kontrol programlan geliştirilmesi. Gençlerin gereksinim duydukları konularda onlarında katılımı sağlanarak eğitim programlan hazırlanması önerilmiştir.

- Siyez, Müge Diğdem, *15-17 Yaş Arası Ergenlerde Görülen Problem Davranışların Koruyucu ve Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi*, 2006, Doktora, 170s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Ergenlik dönemi, gençlerin riskli davranışları denemeye ve bunların olumsuz sonuçlarına maruz kalmaya çok daha fazla açık oldukları bir dönemdir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, ergenlik döneminde problem davranışların görülme sıklığında artış olduğunu göstermektedir. Problem davranışlar, toplum normları tarafından uygun görülmediği için dikkati çeken ve çeşitli sosyal kontrol mekanizmalarının devreye girmesine neden olan davranışlardır. Ergenler için bu davranışların, arkadaşlar tarafından kabul görme vb. işlevsel bir yanı bulunmaktadır. Ancak problem davranışlar bir yandan ergenin kişisel ve sosyal uyumunu engellerken diğer yandan ergenin fiziksel sağlığını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu araştırmanın amacı 15-17 yaş arası ergenlerde görülen problem davranışlar ile koruyucu faktörler ve risk faktörleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma kapsamında problem davranışların sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Bu araştırmada, problem davranışların değerlendirilmesinde, koruyucu ve risk faktörlerinin belirlenmesinde Jessor ve Jessor (1977) tarafından geliştirilmiş olan Problem Davranış Teorisi esas alınmıştır. Problem Davranış Teorisi'ne (PDT) göre problem davranışlar sigara kullanımı, alkol kullanımı, uyuşturucu madde kullanımı, anti-sosyal davranışlar ve erken yaşta cinsel ilişkiye girme olarak sınıflandırılmaktadır. PDT, problem davranışların açıklanmasında kişilik sistemi, algılanan sosyal çevre ve davranış sistemi olmak üzere üç sistemden ve her bir sistem içerisinde yer alan koruyucu ve risk faktörlerini ele almaktadır. PDT'ye göre risk faktörleri, problem davranışlarla ilgilenme olasılığı arttıran faktörler olarak tanımlanırken, koruyucu faktörler problem davranışlarla ilgilenme olasılığını azaltan faktörler olarak tanımlanmaktadır. Araştırmaya İzmir il merkezinde ortaöğretim kurumlarına devam eden 1237 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak PDT'yi test etmek amacıyla geliştirilmiş olan Ergen Sağlığı ve Gelişimi Envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 11.0 paket programından yararlanılarak frekans dağılımları ve Pearson Korelasyon Katsayısı Tekniği, t-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi Tekniği ve Hiyerarşik Regresyon Analizi Tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ergenler arasında problem davranışların

görülme sıklığının yüksek düzeyde olduğunu ve problem davranışlar arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Koruyucu faktörlerin, problem davranışlar ile arasında negatif yönde düşük ve orta düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu; risk faktörlerinin ise problem davranışlar ile arasında pozitif yönde düşük ve orta düzeyde ilişkiler olduğu görülmüştür. Hiyerarşik Regresyon Analizi sonucuna göre, problem davranışların koruyucu faktörler ve risk faktörleri tarafından yordanmasında kişilik sistemi içerisinde yer alan koruyucu ve risk faktörlerinin, algılanan çevre sistemi ve davranış sistemi içerisinde yer alan faktörlere göre problem davranışları yordama gücünün daha fazla olduğu belirlenmiştir. Problem davranışlar sosyo-demografik değişkenler açısından değerlendirildiğinde ise problem davranışların görülme sıklığının cinsiyete göre farklılaştığı; yaşın ve sınıf düzeyinin artması ile birlikte problem davranışların görülme sıklığında bir artış olduğu, annenin eğitim düzeyinin düşmesi ve annenin ölmüş olması ile problem davranışların görülme sıklığında bir artış olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak yapılacak önleme çalışmaları ile risk faktörleri azaltılırken, koruyucu faktörlerinde güçlendirilmesi, ergenlerin sağlıklı davranışlarının ön plana çıkmasına yardımcı olabilir.

- Can, EneçFatmanur, *Edirne Şehir Merkezindeki Lise Öğrencilerinde Riskli Sağlık Davranışlarının Değerlendirilmesi*, 2007, Tıpta Uzmanlık, 141s., Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Trakya Üniversitesi.

ÖZET: Ergenlik dönemi, birtakım özelliklerin kazanıldığı, gencin yaşamına yeni tecrübelerin girdiği bir dönemdir. Bu dönemde edinilen bir takım riskli davranışların sonuçları erişkin döneme kadar yansıyabildiğinden bu davranışların izlenmesi ve değerlendirilmesi gereklidir. Bu çalışmada Edirne ili merkezindeki lise öğrencilerinde sağlık açısından riskli davranışların yaygınlıklarını ve etkileyen faktörleri belirlemek, ergenlere yönelik bireysel ve toplumsal sağlık hizmeti sunumunda iyileştirmeler yapabilmek için önerilerde bulunabilmek amaçlanmıştır. 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında Edirne şehir merkezindeki liselerde kayıtlı öğrencilerden ulaşılan 5301 (%66,5) öğrenciye; sosyodemografik özellikler, kasıtlı-kasıtsız yaralanmalar, sigara, alkol, madde kullanımı, cinsel davranış, beden algısı ve fiziksel aktivite alt başlıklarında riskli sağlık davranışlarını ile ilgili anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda ergenler arasında yaşam boyu en az bir kez sigara kullanımı %29,3, düzenli aktif sigara kullanımı %10,8, yaşam boyu en az bir kez alkol kullanımı %52,1, son ay aktif alkol kullanımı %25,4, cinsel ilişkide bulunma %13,8 oranında saptandı. Sürekli emniyet kemeri takma oranı %24,5'ti. %33,2 ergende depresyon belirtileri vardı. Silah taşıma %3,9, kesici delici alet taşıma %11,9, kavgaya karışma %26,4 oranında görülmekteydi. Trafik güvenliği önlemlerinin yaygınlaşmadığı, sigara ve alkol kullanmanın yaygın olduğu gözlendi. Özellikle erkek öğrenciler ve üst sınıfta okuyanlar risk altındadır. Çeşitli riskli davranışlar birlikte görülme eğilimindedir. Takip ettiği bireyleri bir bütün olarak değerlendiren aile hekiminin ergenlere hizmet verirken tüm bu riskli davranışları da dikkate alması gereklidir. Bu durumda ergen, hekim, aile ve okul işbirliğini sağlamanın önemi büyüktür.

- Gülgez, Eryılmaz Özlem, *Lise Öğrencilerinin Olumsuz Risk Alma Davranışlarının Psikolojik Belirtiler, Yaş ve Cinsiyet Değişkenleri Açısından İncelenmesi: Ankara İli Örneği*, 2007, Yüksek Lisans, 95s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, EğitimdePsikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmada, Ankara il merkezinde liseye devam eden öğrencilerin olumsuz risk alma davranışları, yaş, cinsiyet ve psikolojik belirti değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmanın evrenini Ankara il merkezinde liseye devam eden 146.898 öğrenci; örneklemi de 384 öğrenci oluşturmaktadır. Ergenlerin risk alma davranışlarının belirlenmesi için, Ergenlerde Risk Alma Ölçeği; psikolojik belirti düzeylerinin belirlenmesi için de Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır. Yaş ve cinsiyete ilişkin bilgilere bilgi formu aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen verilere, farklılıkların anlamlılık testi için ikili gruplarda t testi, ikiden fazla olan gruplarda Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucunda çıkan F değerinin anlamlı olması durumunda, hangi grupların ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunun belirlenmesi için Tukey testi uygulanmıştır. Anlamlılık kontrolü için en düşük hata payı .05 olarak alınmıştır. Araştırma sonucunda; 1. Erkek öğrencilerin kızlara göre daha sık toplam olumsuz risk alma davranışı gösterdikleri, yaş yükseldikçe toplam olumsuz risk alma davranışlarının sıklığının arttığı gözlenmiştir. 2. 18 yaşındaki öğrencilerin 16 ve 17 yaşındakilere; erkek öğrencilerin kızlara kıyasla daha sık sigara içtikleri görülmüştür. 3. Yaş düzeyi yükseldikçe öğrencilerin içki içme davranışlarının arttığı ve erkek öğrencilerin kızlara göre daha sık içki içtikleri gözlenmiştir. 4. Öğrencilerin uyuşturucu madde kullanma davranışlarının yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha sık uyuşturucu madde kullandıkları tespit edilmiştir. 5. Lise öğrencilerinin kesici ve delici alet taşıma davranışlarının yaşa göre farklılık göstermediği; ancak erkek öğrencilerin kızlara oranla daha sık kesici ve delici alet taşıdıkları gözlenmiştir. 6. Anksiyete, düşmanlık, somatizasyon ve olumsuz benlik düzeyi yüksek öğrencilerin daha sık toplam olumsuz risk alma davranışında bulundukları; öğrencilerin toplam olumsuz risk alma davranışları ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

- Güney, Neslihan, *Ergenlikte Risk Almanın İçsel Kaynaklarının Benmerkezlilik, Akran Baskısı, Sosyo- Ekonomik Düzey ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi*, 2007, Doktora, 129s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Ergenlikte risk alma ergenlerin yaşamında yaygın ve etkili olmaktadır. Ayrıca risk alma ergenlik döneminde yaşanan deneyimlerin ortak bir özelliği olarak görülmektedir. Risk alma olumlu ve olumsuz sonuçlar içeren, sonuçlar birey için belirsiz olan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, ergenlerde risk almanın içsel kaynaklarının belirlenmesi ve risk almanın içsel kaynaklarının benmerkezlilik (kişisel söylence, hayali seyirci), akran baskısı ve sosyo-ekonomik değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmaya Ankara ili merkezinde farklı liselere devam eden 905 öğrenci katılmıştır. Araştırmada dört farklı ölçme aracı yer almıştır. İlki, ergenlerde risk almanın içsel kaynaklarını belirlemek amacıyla, Hendry ve Kloep'in (2001) sınıflaması temel alınarak, Riskin İçsel Kaynakları Ölçeği açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri de kullanılarak geliştirilmiştir. İkinci olarak, Lapsley ve Murphy (1985) tarafından yeniden geliştirilen Yeniden Kişisel Söylence ve Yeniden Hayali Seyirci ölçekleri, Türkçeye uyarlanmıştır. Uyarlama sürecinde doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Son olarak, ergenlerin yaşamış oldukları akran baskısı düzeyini ölçmek amacıyla, Kıran (2002) tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde, SPSS 12.00 paket programından yararlanılarak frekans dağılımı, adımlı regresyon analizi, pearson korelasyon katsayısı tekniği, t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Adml regresyon analizi sonucunda benmerkezliliğin bir boyutu olan kişisel söylencenin, risk almanın içsel kaynaklarını yordama gücü en fazla olduğu saptanmıştır. Diğer yordayıcılar sırasıyla, akran baskısı, hayali seyirci, sosyoekonomik düzey ve cinsiyettir. Sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyete ile kişisel söylence, hayali seyirci ve akran baskısı arasında anlamlı ama orta düzeyde ilişkiler ortaya çıkmıştır.

- Bal, Sedef, *Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Ana-Baba-Ergen İlişki Biçimleri ve Sosyal Destek Algısının, Kuraldışı Davranışlarla İlişkisi*, 2010, Yüksek Lisans, 205s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada 14-18 yaş aralığında bulunan öğrencilerde görülen kural dışı davranışların, çocukluk örselenme yaşantıları (fiziksel, duygusal, cinsel ve ihmal), ana-baba-ergen ilişki biçimleri ve aile ve arkadaştan algılanan sosyal destek açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 9, 10 ve 11 sınıfa devam eden 1032 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin kural dışı davranış düzeylerine ilişkin veriler Kural dışı Davranış Ölçeği (Kaner, 2001), çocukluk örselenme yaşantılarına (fiziksel, duygusal, cinsel) ilişkin veriler Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği(Aslan ve Alparslan, 1999) ana-baba-ergen ilişkilerine ilişkin veriler Ana-Baba-Ergen İlişki Envanteri (Kaner, 2001), aile ve arkadaştan algılanan sosyal destekle ilişkin veriler Procidano ve Heller (1983) tarafından geliştirilen ve Güçray (1998) tarafından uyarlanan, Aile ve Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kişisel ve ailesel özelliklere ilişkin veriler araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis' ten yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; erkek öğrencilerin, kızlara kıyasla; geçmişte istismar yaşantısı (fiziksel, duygusal, cinsel ve istismar yaşantısı toplam) olan öğrencilerin, olmayanlara kıyasla; ana-baba-ergen ilişki biçimlerini olumsuz-yetersiz algılayan öğrencilerin, ilişkilerini yeterli ve olumlu algılayan öğrencilere kıyasla; aileden düşük sosyal destek algılayan öğrencilerin yüksek sosyal destek algılayan öğrencilere kıyasla; arkadaştan düşük sosyal destek algılayan öğrencilerin, yüksek sosyal destek algılayan öğrencilere kıyasla, kural dışı davranış puanları (kural dışı davranışları toplam puanda ve alt ölçeklerin büyük çoğunluğunda) daha yüksek bulunmuştur. Bunun yanında, ailenin gelir düzeyi yüksek olan, anne-baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin kural dışı davranışlar toplam puanları ve bazı alt ölçek puanları yüksek bulunmuştur. Anadolu Lisesi öğrencilerinin, Genel-Akademik Liseye devam eden öğrencilere kıyasla, kural dışı davranışlar toplam puanlarının daha yüksek olduğu da bulunmuştur. Ayrıca, tartışıp kavga eden, evlerinde fiziksel şiddete uğrayan, evde içki içen biri olan, evde birbirine sevgi ile yaklaşmayan, ev ortamını huzursuz bulan öğrencilerin kural dışı davranışlar gösterme oranları, evlerinde bu davranışların olmadığını ifade eden öğrencilere kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

- Koçak, Özge, *Risk Taking Behaviors Among Turkish University Students: Perceived Risk, Perceived Benefitand Impulsivity (Türk Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışlar: Risk Algısı, Fayda Algısı ve Dürtüsellik)*, 2010, Yüksek Lisans, 94s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma, üniversite öğrencilerindeki riskli davranışların, algılanan risk, algılanan fayda ve dürtüsellik ile ilişkisini ve aynı zamanda dürtüselliğin riskli davranışlar ile onun yordayıcıları (algılanan risk ve fayda) arasındaki düzenleyici etkisini yaş, cinsiyet ve benlik saygısı gibi değişkenlerin etkisi kontrol altına alındıktan sonra araştırmayı amaçlamıştır. Riskli davranışları, algılanan riskin ve algılanan faydanın ölçülebilmesi için Modified Risk Involvementand PerceptionScale (Özmen, 2006) (Risk Alma ve Risk Algısı Ölçeği Düzenlenmiş) Çalışma 1'de Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) öğrencileri kullanılarak Türk kültürüne uyarlanmıştır. Çalışma 2'nin örneklemini 234 ODTÜ öğrencisi oluşturmaktadır ve bu çalışmada Risk Alma ve Risk Algısı Ölçeği Düzenlenmiş (Özmen, 2006), Barratt Dürtüsellik Ölçeği Versiyon 11 (Güleç, et al., 2008), and Rosenberg Benlik

Saygısı Ölçeği (Rosenberg, 1965) uygulanmıştır. Algılanan risk, algılanan fayda ve dürtüsellik bağımsız değişkenler olarak, riskli davranışlar ise bağımlı değişken olarak alınıp çoklu hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Bulgular doğrultusunda, algılanan riskin negatif bir şekilde riskli davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuşken, algılanan faydanın ve dürtüselliğin pozitif bir şekilde riskli davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Bunun yanında, algılanan faydanın riskli davranışları yordamada algılanan riske göre daha etkili olduğu bulunmuştur. Fakat dürtüselliğin düzenleyici etkisi bulunamamıştır. Çalışmanın güçlü ve zayıf yanlarının yanı sıra, çıkarımlar da tartışılmıştır.

- Kuru, Gençtanırım Dilek, *Ergenlerde Riskli Davranışların Yordanması*, 2010, Doktora, 157s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada aile, arkadaş ve öğretmen desteği boyutlarından oluşan sosyal destek; intihar eğilimi, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, anksiyete-depresyon boyutlarından oluşan içe yönelim ve akademik başarı değişkenlerinin ergenlerin antisosyal davranışlar, madde kullanımı, beslenme alışkanlıkları, okul terki göstergeleri ile ifade edilen riskli davranışlarını yordama güçleri bir model ile test edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2009-2010 öğretim yılında Ankara ili merkez ilçeye bağlı altı farklı genel liseye devam eden 491 ergen oluşturmuştur. Araştırmanın yordanan değişkeni olan riskli davranışlar araştırmacı tarafından geliştirilen Riskli Davranışlar Ölçeği kullanılarak; yordayıcı değişkenlere ilişkin veriler ise Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemeleri SPSS 15.0 ve EQS 6 paket programı kullanılarak bilgisayarda yapılmıştır. Araştırmanın amacı olan ergenlerde riskli davranışları yordayan değişkenlerin belirlenmesinde yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır. Geliştirilen bu modelle sosyal destek ve içe yönelim gizil değişkenleri ile akademik başarı değişkeninin ergenlerde riskli davranışları yordama güçleri incelenmiştir. Araştırmada hata payı .05 olarak alınmıştır. Verilerin analizi sonucunda, ergenlerde riskli davranışların yordanmasına yönelik olarak geliştirilen modelin anlamlı olduğu ve bu modele göre sosyal destek değişkeninin riskli davranışları anlamlı olarak yordadığı sonucu elde edilmiştir. Bununla birlikte, analizler sonucunda akademik başarı ve içe yönelimin riskli davranışları anlamlı olarak yordamadığı bulunmuştur. Ayrıca sosyal desteğin istatistiksel olarak içe yönelimi anlamlı olarak yordarken; akademik başarıyı anlamlı olarak yordamadığı sonucu elde edilmiştir. Son olarak, sosyal desteğin akademik başarı ve içe yönelim aracılığla riskli davranışları yordama gücü Sobel testi ile incelenmiş ve bu dolaylı etkiler istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular alan yazın ışığında daha önce bu konu ile ilgili olarak yapılmış araştırmaların bulguları ile birlikte tartışılıp yorumlanmıştır. Bu bulgular doğrultusunda geleceğe yönelik olarak ergenlerde riskli davranışların anlaşılması ve önlenmesi doğrultusunda alanda çalışan psikolojik danışmanlara, araştırmacılara, eğitim politikalarını yapıcılara ve psikolojik danışman eğitimcilerine yönelik öneriler sunulmuştur.

- Deniz, Nadire, *Liseye Devam Eden Ergenlerin Risk Alma Davranışları ile Mükemmeliyetçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki,* 2011, Yüksek Lisans, 202s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada liseye devam eden ergenlerin risk alma davranışları ile mükemmeliyetçilik düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, annenin eğitim durumu, ailenin gelir seviyesi ve kardeş

sayısı gibi bağımsız değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklem grubu Konya merkez ilçelerinde liseye devam eden öğrencilerden tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 660 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma öğrencilere uygulanan, kişisel bilgi formu, Ergenlerde Risk Alma Ölçeği (Kıran, 2002) ve Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (Taşdemir, 2004) kullanılarak elde edilen verilerle yürütülmüştür. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından ailesel eleştiri ile risk alma davranışı alt boyutlarından toplumsal konumlama ile ilgili risk alma ve trafikle ilgili risk alma arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir

- Şahin, Arslan Gülcihan, *Ankara'daki İki Lisenin Öğrencilerinde Riskli Sağlık Davranışları ve Bunlara Akran Baskısı ile Diğer Bazı Faktörlerin Etkisi*, 2011, Yüksek Lisans, 186s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Araştırma, Ankara'daki iki lisenin öğrencilerinde riskli sağlık davranışları ve bunlara akran baskısı ile diğer bazı faktörlerin etkisini belirleyebilmek için tanımlayıcı tipte planlanmıştır. Çalışmaya alınan iki okul sosyoekonomik özellikler açısından birbirinden farklıdır. Araştırma, 1 Mart- 31 Mayıs 2009 arasında Çankaya Lisesinden 333, Yıldırım Beyazıt Lisesinden 305 olmak üzere toplam 638 öğrenciyle yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan 13 soruluk Kişisel Bilgi Formu, 51 soruluk Riskli Sağlık Davranışları Anketi ve Kıran tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin riskli sağlık davranışlarını belirlemek amacıyla bilgi, tutum veya davranışa yönelik 51 cümleden oluşan Riskli Sağlık Davranışları Anketi (RSDA) hazırlanmıştır. RSDA'ya verilen yanıtlar yapı geçerliliği açısından faktör analizi ile değerlendirilmiş; 24 madde olumlu, 13. madde ise olumsuz sağlık davranışlarını belirlemektedir. Anlamlı bir boyutlanmaya sahip olmadığı belirlenen maddeler (14 soru) puanlama çalışmasında analizlere alınmamıştır. Olumlu sağlık davranışları soruları için verilen yanıtlar 5- kesinlikle katılıyorum, 4-katılıyorum, 3-kararsızım, 2-katılmıyorum ve 1-kesinlikle katılmıyorum şeklindedir. Olumsuz sağlık davranışları soruları için 5-kesinlikle katılmıyorum, 4-katılmıyorum, 3-kararsızım, 2-katılıyorum, 1-kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlanarak birleşik indeks hesaplanmış ve her öğrenci için olumlu ve olumsuz sağlık davranışı puanı elde edilmiştir. RSDA'dan elde edilebilecek en düşük puan 37, en yüksek puan 185'tir. Olumlu ve olumsuz sağlık davranışı puanını belirlemek için öğrencilerin RSD Anketinden aldıkları puanlar düşükten yükseğe doğru sıralanmış ve puanlar %25'lik dilimlere ayrılmıştır. Faktör 1 alt puanı 39 puan ve altında alanların olumlu sağlık davranış puanı düşük, 40- 47 arası puan alanların olumlu sağlık davranış puanı orta, 48- 58 puan alanların olumlu sağlık davranış puanı yüksek, 59 ve üstü puan alanları olumlu sağlık davranış puanı çok yüksek olarak sınıflandırılmıştır Verilerin analizinde SPSS 15. 0 for Windows istatistik paket programı kullanılmıştır. Riskli sağlık davranış sıklığını etkileyen faktörleri belirlemek için Ki-kare, akran baskısı ve riskli sağlık davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Spearman Sıra Korelasyon, iki okul akran baskı puanları arasındaki farkı belirlemek, riskli sağlık davranışları ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek için Mann-Whitney U testi, riskli sağlık davranışları ve ekonomik düzey arasındaki ilişkiyi belirlemek için, ebeveynlerin sosyodemografik özellikleriyle riskli sağlık davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Kruskal-Wallis Testi kullanılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %52,2'si Çankaya Lisesi, %47,8'i Yıldırım Beyazıt Lisesi öğrencisi, %56,3'ü kız, %43,7'si erkektir ve yaş ortalaması (± SS) 16,54±1,30'dur. Bağımlılık yapıcı veya keyif verici madde denedim cümlesine katılıyorum diyenlerin oranı %20,9 (n=133), dur. Her gün en az 3 öğün yemek yerim cümlesine %67'si (n=427), Fastfood

türü yiyecekleri sık tüketirim cümlesine %52,5'i (n=335), Alkollü bir sürücünün kullandığı arabaya binmem cümlesine %70,2'si (n=448) katılıyorum yanıtı vermiştir. AIDS ve Hepatit-B' den korunma yolları ile ilgili yeterli bilgim yok cümlesine ise %37,8'i (n=235) katılıyorum cevabını vermiştir. Çankaya Lisesi öğrencilerinin riskli sağlık davranış F1 puanı 49 (yüksek), riskli sağlık davranış F2 puanı 30 (yüksek) akran baskısı puanı 49,0 (yüksek) dir. Yıldırım Beyazıt Lisesi öğrencilerinin (n=305) riskli sağlık davranış F1 puanı 45 (orta), riskli sağlık davranış F2 puanı 27 (orta), akran baskısı puanı 46'dır (orta). ÇL öğrencilerinin olumlu ve olumsuz sağlık davranış düzeyi ile akran baskısı düzeyi YBL öğrencilerinden yüksektir. Akran baskısı puanı ile riskli sağlık davranışları F1 ve F2 puanı arasında aynı yönlü ve istatistiki olarak anlamlı ilişki vardır. Öğrencilerin akran baskısı arttıkça olumlu ve olumsuz sağlık davranışları düzeyi artmaktadır. Erkek öğrencilerin olumlu ve olumsuz sağlık davranış düzeyi ve akran baskısı düzeyi kız öğrencilerden fazladır. Olumlu sağlık davranış düzeyi 11.sınıfta en yüksek, 9. sınıfta en düşüktür. Riskli sağlık davranışları F2 puanı açısından sınıf düzeyleri arasında farklılık yoktur. Sınıf düzeyi arttıkça akran baskısı düzeyi artmaktadır. Yaş ile riskli sağlık davranışları F1 puanı arasında aynı yönlü ilişki vardır ve bu ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır. Yaş arttıkça olumlu sağlık davranış düzeyi artmaktadır. Yaş ile riskli sağlık davranışları F2 puanı arasında aynı yönlü bir ilişki vardır ve bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir. Yaş yükseldikçe akran baskısı düzeyi yükselmekte yaş düştükçe akran baskısı düzeyi düşmektedir. Anne ve baba öğrenim düzeyi arttıkça olumlu ve olumsuz sağlık davranış düzeyi de artmaktadır. Anne çalışma durumu ile olumlu ve olumsuz sağlık davranış düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Babası çalışmayan öğrencilerin olumlu ve olumsuz sağlık davranışlarının daha düşük olduğu saptanmıştır. Aile tipleri ile riskli sağlık davranış düzeyleri arasında fark saptanmamıştır. Ekonomik düzey ile olumlu sağlık davranış düzeyi arasında fark bulunmazken ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin olumsuz sağlık davranış düzeyi yüksek bulunmuştur. Sağlık durumunu tanımlamaları ile riskli sağlık davranışları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Sonuç olarak; Akran baskısı ve bazı sosyoekonomik özelliklerin çalışmanın yapıldığı lise öğrencilerinin riskli sağlık davranışlarını etkilediği saptanmıştır. Akran baskısının artması riskli sağlık davranışlarını artırmaktadır. Çankaya lise öğrencilerinin ve erkek öğrencilerin olumlu ve olumsuz sağlık davranışları, yabancı ülke doğumlu olanların olumlu sağlık davranışları yüksek bulunmuştur. Anne-baba öğrenim düzeyinin artması olumlu ve olumsuz sağlık davranışlarını arttırmaktadır. Ekonomik durumun yükselmesi olumsuz sağlık davranışlarını, yaş ve sınıf düzeyinin artması olumlu sağlık davranışlarını arttırmaktadır.

- Yılmaz, Yasin, *Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Kuraldışı Davranışların Yordayıcılarının İncelenmesi*, 2011, Yüksek Lisans, 109s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada ergenlerin anne baba tutumlarının ve yaşam doyumlarının kuraldışı davranışları düşük ya da yüksek düzeyde göstermeyi ne derece yordadığını belirlemek; bununla beraber ergenlerde görülen kuraldışı davranışların cinsiyet, yaşam doyumları (düşük, orta, yüksek) ve aile tutumları (demokratik, otoriter, izin verici, ihmalkâr) açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Adana ili merkez ilçelerinde yer alan 12 ortaöğretim kurumunun 9., 10., 11. ve 12. sınıfa devam eden 471'i kız, 410'u erkek olmak üzere toplam 881 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Örnekleme alınan öğrenciler 14 ile 19 yaşları arasında olup yaş ortalamaları 16.3, standart sapmaları ise .49'dur. Ergenlerin kuraldışı davranış düzeylerine ilişkin veriler "Kuraldışı Davranış Ölçeği" (Kaner, 2001), anne baba tutumlarına ilişkin veriler "Anne Baba Tutum Ölçeği" (Dornbush, 1991), yaşam

doyumuna ilişkin veriler "Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği" (Huebner, 1994), kişisel veriler araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde parametrik olmayan testlerden Mann Whitney-U, Kruskal Wallis ve Lojistik Regresyon Analizinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin en sık gösterdiği kuraldışı davranışların "sözlü ya da yazılı sınavlarda fısıldamak", "sınavlarda kopya çekmek", "yasaların kullanmanıza izin vermediği otomobil, motosiklet gibi taşıt araçlarını kullanmak" ve "tartışma sırasında karşısındakine öfkelenerek dövmek" davranışları olduğu bulunmuştur. Araştırmada cinsiyete göre kuraldışı davranış puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmış; yapılan analiz sonuçlarına göre erkeklerin Kuraldışı Davranış Ölçeği'nden aldıkları toplam puan ortalamalarının, kızların toplam puan ortalamalarından anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmada ergenlerin aile tutumlarına göre kuraldışı davranış puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan Mann Whitney U testi sonucunda elde edilen bulgulara göre; anne baba tutumları ihmalkâr, izin verici ve otoriter olan ergenlerin, aileleri demokratik tutum sergileyen ergenlere kıyasla daha fazla kuraldışı davranış gösterdikleri bulunmuştur. Araştırmada ergenlerin yaşam doyumlarına göre kuraldışı davranış puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda arkadaşlardan, okuldan, çevreden, aileden, benlikten ve genel olarak algılanan yaşam doyumu düşük ve orta düzeyde olan ergenlerin, algılanan yaşam doyumu yüksek olanlara göre daha fazla kuraldışı davranış gösterdikleri bulunmuştur. Ayrıca yapılan Lojistik Regresyon Analizi sonuçlarına göre; aileden algılanan "kontrol/denetim" ile "okul", "aile" ve "benlik"'ten algılanan yaşam doyumu değişkenlerinin kuraldışı davranışlarda yüksek düzeyde bulunmayı açıklamada anlamlı katkılar yapan değişkenler olduğu belirlenmiştir.

- Yurtsever, Zehra, *Üniversite Gençlerinde Riskli Davranışlar*, 2011, Yüksek Lisans, 143s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Erciyes Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, Erciyes Üniversitesi'nde öğrenim gören gençlerde riskli davranışları konu edinmektedir. Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin riskli davranış ve deneyimlerini saptamak, bu tutum ve davranışları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Başka bir ifade ile bu araştırma Erciyes Üniversitesi öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerini tespit etmek ve riskli davranışlar ile ilişkili faktörleri belirleyerek öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda etkili ve sürdürülebilir eğitim programlarının geliştirilmesine kaynak sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada riskli davranışlar (alkollü içki kullanma, sigara kullanma, uyuşturucu kullanımı, yetersiz fiziksel hareket, sağlıksız beslenme, intihar-intihar girişimi, üreme sağlığı sorunları) kavramı üzerinde durularak kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Erciyes Üniversitesi'nde öğrenim gören 189 öğrenciye anket uygulanmıştır. Uygulanan anket içerisinde yaş, cinsiyet, öğrencinin bölümü, mezun olduğu lise ve çoğunlukla yaşamını geçirdiği yer sorulmakla birlikte, riskli davranışlar olarak ölümle sonuçlanan intihar, intihar girişimi, madde kullanımı (uyuşturucu madde kullanımı, sigara kullanımı, alkol kullanımı), cinsel yolla bulaşan hastalıklar, gibi insan sağlığına zarar verecek olan unsurlara ait sorular yer almaktadır. Anket sonuçları SPSS ile istatistik verilerine dönüştürülmüş olup tablolar ve grafikler ışığında analiz edilmiştir.

- Peker, Yıldız Arzu, *Lise Öğrencilerinde Risk Alma Davranışının Akran Baskısı, Ana Baba Tutumları ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Desteğe Göre Yordanması*, 2012, Yüksek Lisans, 152s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanı amacı akran baskısı, ana baba tutumları, çok boyutlu algılanan sosyal destek ve yaş değişkenlerinin lise öğrencilerinde risk alma davranışı düzeylerini yordama gücünü belirlemektedir. Araştırmada veri toplama araçları olarak Ergenlerde Risk Alma Ölçeği, Akran Baskısı Ölçeği, Ana Baba Tutumu Ölçeği ve Çok Boyutlu Sosyal Destek Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İzmir ilindeki 746 lise öğrencisi (413 kız, 333 erkek) oluşturmuştur. Araştırma kapsamında elde edilen veriler, Sosyal Bilimler İstatistik Paket Programı (SPSS, Statistical Package for the Social Sciences) 15.0 ile çözümlenmiştir. Akran baskısının, ana baba tutumlarının ve çok boyutlu algılanan sosyal desteğin, lise öğrencilerinin risk alma davranışı düzeylerini yordama gücünü ortaya koymak amacıyla aşamalı çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde, akran baskısı, yaş, aileden alınan sosyal destek, özel birinden alınan sosyal destek, koruyucu-istekçi ana baba tutumu ve otoriter ana baba tutumu değişkenlerinin lise öğrencilerinin risk alma davranışlarının anlamlı yordayıcıları olduğu bulunmuştur. Ancak, demokratik ana baba tutumu ve arkadaştan alınan sosyal destek lise öğrencilerinin risk alma davranışlarının anlamlı yordayıcıları olarak bulunmamıştır. Analize giren bu altı değişkenin, lise öğrencilerinin risk alma davranışı puanlarındaki toplam varyansın %49.9'unu açıkladığı saptanmıştır. Bu bulgular, literatürde yer alan diğer araştırmaların sonuçları doğrultusunda tartışılmıştır.

- Tuncer, Naci Enver, *Adana'daki Lise Öğrencilerinde Kasıtlı ve Kasıtsız Yaralanmaya Yol Açabilecek Riskli Davranışların Yaygınlığı*, 2012, Tıpta Uzmanlık, 143s., Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Ergenlerin gelişimsel özelliği bakımından deneyimsizlikleri ve risk alma eğilimleri, onları yaralanmalara daha fazla maruz bırakır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2008 yılı raporunda, yaralanmalar 15-19 yaş grubu arasında mortalitede ilk sıradadır. Bu çalışmanın amacı, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Adana'daki liselerde okuyan öğrencilerin kasıtlı ve kasıtsız yaralanmaya yol açabilecek riskli davranışların yaygınlığını saptamak ve 2000 yılı verileri ile kıyaslamaktır. Gereç ve Yöntem: Çalışmamıza 2009-2010 eğitim-öğretim yılında, Adana'daki lise öğrenci popülasyonunu temsil eden 3016 öğrenci dahil edildi. Anket formu, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Youth Risk Behaviour Surviellance formundaki soruların Türkçeye uyarlanması ve buna sosyodemografik özelliklerle ilgili soruların eklenmesi ile oluşturuldu. Bulgular: Çalışmamıza katılan öğrencilerin %52'si kız, %48'i erkekti. Çalışmamızda ehliyetsiz motorlu araç kullanma ile yüksek sınıf düzeyi, erkek cinsiyet, yüksek aile aylık gelir düzeyi ve aileye ait motorlu araç bulunma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ancak anne ve baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çalışmamızda, bıçak ve çakı gibi kesici delici alet veya sopa taşıma yaygınlığı ile erkek cinsiyet ve baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ancak sınıf düzeyi, ailenin aylık gelir düzeyi ve anne eğitim düzeyi ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çalışmamızda son bir yıl içindeki intihar girişimi yaygınlığı ile kız cinsiyet düşük anne ve baba eğitim düzeyi ile anlamlı bir ilişki bulunmuştur ancak sınıf düzeyi ve ailenin aylık geliri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çalışmamızda 2010 yılındaki motosiklet ve bisiklet kask kullanımı yaygınlığının, 2000 yılındakilere göre anlamlı artış gösterdiği bulunmuş (sırasıyla %35,2'ye karşılık %6,8 ve %9'a karşılık %3,1) ancak sürücü belgesiz motorlu araç kullanımı (%18,9'a karşılık %19,9), bıçak-çakı ya da sopa taşıma (%12,6'ya karşılık %11,7) ve intihar girişimi yaygınlığında (%7,1'e karşılık %6,2) anlamlı değişiklik bulunmamıştır. Emniyet kemeri kullanımında ise 2010'daki polisi görünce emniyet kemeri kullanma sıklığı artmış, daima emniyet kemeri kullanma sıklığı azalmıştır. Sonuç: Ergenlerin önde gelen mortalite nedeni olan kasıtsız

ve kasıtlı yaralanmalar, dikkatlerin yoğunlaştırılması gereken bir konudur. Ergenlerin emniyet kemeri bilincinin artırılması, bıçak-çakı taşımalarının ve özellikle ateşli silah edinmelerinin engellenmesi gerekmektedir. Büyüdükçe artan umutsuzluğun ve mutsuzluğun azalması için ergenlere her sorunun birçok çözüm yolu olduğu öğretilmelidir.

- Şimşek, Deniz, *Ergenlik Döneminde Çocukların Evden Kaçma Nedenlerinin İncelenmesi: İstanbul İlinde Kurum Bakımında Olup Evden Kaçma Geçmişi Bulunan Ergenler Üzerinden Bir Değerlendirme*, 2013, Yüksek Lisans, 192s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Günümüzde teknolojinin ilerlemesi ve iletişim teknolojilerinin artması sayesinde, sosyal alanda yaşanan olumsuzlukların daha fazla ön plana çıktığı ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin de arttığı görülmektedir. Özellikle yeni kamu yönetimi anlayışıyla beraber, sivil toplum kuruluşlarının da katkısıyla, sosyal sorunların toplum tarafından daha fazla benimsendiği ve sahiplenildiği ifade edilebilir. Öte yandan iletişim teknolojilerinin beraberinde getirdiği sorunlardan birisi de sosyal yaşamın dinamiklerindeki değişim ve bunun bireyler üzerindeki psikolojik etkileridir. Günümüzde sosyal yapının daha sanal bir şekilde evirildiği ve bunun sonucunun da yine topluma yansıdığı görülmektedir. Bu yansımalardan birisi de evden kaçmış olan ergenlik çağındaki çocuklardır. Ergenlik dönemi, insan yaşamının en önemli geçiş süreci olup, bu süreçte birey yeni bir yaşamın ilk adımlarını atmaktadır. İş, evlilik, yaşamı idame etme şekli gibi pek çok yaşamsal dönüm noktaları üzerine ilk düşüncelerin bu yaşlarda şekillendiği ifade edilebilir. Dolayısıyla bu geçiş süreci bireylerin yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Dönemin özel olması ve güç bir dönem olarak yaşanmasının çeşitli olumsuz etkilerinin de bireyler üzerinde bu dönemde görüldüğü ifade edilebilir. Bu olumsuz etkilerden birisi de, çocukların evden kaçmalarıdır. Evden kaçma, iki farklı şekilde ele alınabilir. Bunlardan birincisi, bireyin istemediği, kendisini baskı altında hissettiği ortamı terk etme güdüsü, diğeri ise bir anlamda psikolojik açıdan zarar gördüğünü düşündüğü bireyleri cezalandırma olarak ifade edilebilir. Bireylerin evden kaçmaları kuşkusuz hangi sebeple olursa olsun, ileriki yaşamlarında ciddi psikolojik sorunlara ve sosyal adaptasyon bozukluklarına neden olmaktadır. Bu nedenle bu davranışın nedenlerinin iyi bilinmesi, sonuca yönelik çözüm üretmede önem teşkil etmektedir. Literatürde ergenlik ile ilgili yeterli çalışma olsa da bu dönemdeki bireylerin evden kaçma davranışlarını inceleyen yeterli çalışma yoktur. Bu gerekçe ile çalışmada, evden kaçan ergenlik çağındaki gençlerin evden kaçma nedenleri incelenmiştir. Çalışmada, İstanbul'da devlet koruması altında tutulan evden kaçmış 40 çocuğa, ekolojik kuram ve sosyolojik bileşenleri de içeren 183 soru sorulmuştur. Çocukların demografik özellikleri, aile çevreleri, arkadaş çevreleri, madde kullanımı, evden kaçma nedenleri, geleceğe ilişkin düşünceleri ve hangi koşulda eve yeniden dönmelerinin mümkün olacağı sorulmuştur. Araştırmada verilerin toplanması aşamasında uzman desteği de alınarak, aynı zamanda gençlerin psikolojik ve sosyolojik açıdan verdikleri tepkiler incelenmiştir. Yapılan araştırma ve görüşmeler göstermiştir ki, kaçış sebebi mental gerilik, muhakeme eksikliği, baskıcı aile tutumları, kendisine sunulan yaşamı beğenmeme, aile içinde ciddi bir istismarın varlığı, macera arayışı, aile içindeki sorunların çözülebileceğine olan inançsızlık, karşı cinsle özgürce bağını sürdürebilmek, isteği dışında evliliklere ya da yaşam tarzına zorlanma olabilmektedir. Ayrıca gerek evden kaçma nedenlerinin doğrudan sorulması yoluyla alınan bilgilerden, gerekse gözlemlerden elde edilen bilgiler ışığında, evden kaçma eyleminin temel nedenlerinden birinin; gençlerin istemedikleri geleceğe karşı çıkmaları ve ailelerin sahip oldukları velayet, görev ve sorumluluklarını ihmal ve istismar nedeniyle yerine getirememeleri olduğu görülmektedir. Bununla birlikte evden kaçan bu gençlere yeterince karşılık almaksızın devlet tarafından sunulan

imkânların, bu davranışı tetiklediğini ve alternatif çözümlere gerek olduğunu da göstermektedir. Aile yanında mevcut olan psikolojik sorumluluğa benzer bir sorumluluğun geliştirilmesi ile, bu bireylerin topluma kazandırılması mümkün olabilecektir. Yeni evden kaçma girişimlerinin engellenmesinde ise, tüm gençliğe yönelik koruyucu önleyici programların yer aldığı multi-disipliner bir yaklaşımın ve ailelerin güçlendirilmesine yönelik sosyal politikaların üretilmesinin önem arz ettiği düşünülebilir.

- Zengin, Esin Lütfiye, *Ergenlerde Evden Kaçma Davranışının Sosyodemografik Özellikler ve Aile İşlevleri Açısından İncelenmesi, 2*013, Yüksek Lisans, 168s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma Ergenlerde evden kaçma davranışının a) sosyodemografik özellikler, b) aile işlevleri açısından değerlendirmesini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada örneklem grubunun aile işlevlerinin yedi alt boyutu (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler) Aile Değerlendirme Ölçeği ile incelenmiş; sosyodemografik özellikler için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Ergenlerde evden kaçma davranışı ile sosyodemografik özellikler (Yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin mesleği, babanın mesleği, anne-babanın medeni durumu, ailenin aylık geliri, ailenin göç durumu, aileden beklentiler, intihar girişimi, intihar sebepleri, aile ilgili düşünceler, evden kaçma davranışı gösteren tanıdık, aileyle sorun yaşama durumu, anne babanın birlikte-ayrı oluşu, alışkanlık yapıcı madde kullanımı, anne ve babanın alışkanlık yapıcı madde kullanımı, doğum sırası, kardeş sayısı) arasındaki ilişki değerlendirilerek; evden kaçma davranışı gösteren ergenlerin aile değerlendirme işlevlerine göre anlamlı düzeyde ($p<.05$) farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 15-18 yaş aralığında evden kaçma davranışı gösteren 40 erkek 60 kız ve evden kaçma davranışı göstermeyen 58 kız 42 erkek ergen olmak üzere toplam 200 ergen oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda evden kaçma davranışının yaş, eğitim durumu, annenin eğitim durumu, annenin mesleği, babanın mesleği, anne-babanın medeni durumu, ailenin aylık geliri, ailenin göç durumu, aileden beklentiler, intihar girişimi, aile ile ilgili düşünceler, evden kaçma davranışı gösteren tanıdık, aile ile sorun yaşama durumu, alışkanlık yapıcı madde kullanımı, annenin ve babanın alışkanlık yapıcı madde kullanımı, doğum sırası ve kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada evden kaçma davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, roller, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterebilme ve genel aile işlevlerinde karşılaştırma grubunda yer alan ailelere göre önemli oranda yetersizlik yaşadıkları belirlenmiştir. Evden kaçma davranışı gösteren ergenlerin eğitim durumlarına göre aile işlevlerinin alt boyutlarından olan gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda en düşük eğitim düzeyi olan okur-yazar olanların yüksek (sağlıksız) ortalama puanlara sahip olduğu; Madde kullanan ve intihar girişiminde bulunanların gereken ilgiyi gösterme alt boyutu dışında tüm alt boyutlarda yüksek (sağlıksız) ortalama puanlara sahip olduğu; ailelerinde göç geçmişi bulunan ergenlerin problem çözme boyutunda yüksek (sağlıksız) ortalama puanlara sahip olduğu, 5 ve üstü sayıda kardeş sahibi olanların davranış kontrolü boyutunda daha yüksek (sağlıksız) ortalama puanlara sahip olduğu; anne-babası bekar olanların problem çözme, roller ve genel işlevler boyutlarında yüksek (sağlıksız) ortalama puanlara sahip olduğu tespit edilmiştir.

- Şahin, Şadiye, *Ergenlik Dönemi Riskli Sağlık Davranışları, 2*014, Yüksek Lisans, 100s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Beykent Üniversitesi.

ÖZET: Ergenlik dönemi insan hayatında çok önemli bir dönemdir. İnsanın kişiliğinin ve davranışlarının şekilleneceği bu dönemde, ergen bireylerin karşılaşacağı birçok risk bulunmaktadır. Ergenlik çağını yaşayan gençler, yaşadıkları ve gelecekteki yaşamları konusunda davranışları ile ipucu verirler. Özellikle yaptıkları bazı davranışlar, geleceğe yönelik olarak, bu gençler için önlem alınması gerektiğini ebeveynleri, öğretmenleri, arkadaşları ve yakın çevrelerine gösterir. Ergenlerde yaşamlarını olumsuz etkileyecek bu davranışları, riskli davranışlar olarak isimlendirmek doğru olacaktır. Ergenlik çağındaki gençler için, riskli sayılacak davranışları gruplayarak sıralamak ve içeriklerine kısaca bakmak yararlı olacaktır. Bu zamandaki çocuklar, gelecekte bulundukları ülkelerin yöneticileri, sanatçıları, iş adamları, sporcuları, emekçileri, memurları olacağından ergenlik döneminde gençlerin sorunsuz bir dönem geçirmeleri toplumun devamlılığı için çok önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Ergenlik dönemindeki bir bireyin karşılaşacağı riskli sağlık durumları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu çalışmada daha önceden yazılmış olan kitap, dergi, makale, yüksek lisans tezleri, yüksek lisans projeleri ve akademik araştırmalar taranarak, Beykent Üniversitesi tez tekniğine uygun olarak yazılmıştır.

- Kuloğlu, Yunus, *Genç Kuşakta Riskli Sağlık Davranışları (Kırklareli Üniversitesi Öğrencileri Örneği), 2*015, Yüksek Lisans, 175s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Beykent Üniversitesi.

ÖZET: Gençlik dönemi, kişinin davranışlarının şekillendiği ve çeşitlilik gösterdiği dönemdir. Gençleri yetişkinlerden ayıran en önemli özelliklerden biri bu dönemde riskli davranışların fazla olması ve gençlerin bu riskli davranışlara yönelmeleridir. Gençlerin tehlikeyi ve sağlık sorunlarını beraberinde getiren riskli davranışlardan uzak durması gerekir. Böylelikle gençler geleceğini daha sağlıklı yaşayacaktır. Gençlerin riskli sağlık davranışlarının sebepleri ve getirdiği sonuçları tespit edip, gerekli önlemleri almak için bu araştırma konusu seçilmiştir. Kırklareli il merkezinde üniversite eğitimi alan öğrencilerde gençlik döneminde riskli sağlık davranışlarını etkileyen faktörleri değerlendirmek amacıyla öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra Kırklareli Üniversitesi Merkez İlde okumakta olan birinci ve dördüncü sınıf 265 üniversite öğrencisine araştırma konusu ile ilgili anket çalışması uygulanmıştır. Anket verileri SPSS programında analiz edilmiş ve okunulan sınıfa göre sergilenen riskli sağlık davranışlarında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak üniversite öğrencilerinin okumakta olduğu sınıfa göre, sosyodemografik ve sosyo-ekonomik durumlarına göre sigara, alkol, uyuşturucu madde, sağlıksız beslenme ve fiziksel aktivitesizlik, intihar ve depresyon, sağlıksız cinsel ilişki ve sağlıksız dövme/ piercing kullanımı gibi riskli sağlık davranışlarında farklılıklar bulunmuştur.

- Ekinci, Özgü, *Mersin Merkezdeki Liseli Ergenlerde Riskli Davranışlar*, 2016, Yüksek Lisans, 141s., Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi.

ÖZET: Ergenlik dönemindeki riskli davranışlar, ergenlerin mortalite ve morbiditelerini belirleyen en önemli faktördür. Çalışmanın amacı, Mersin il merkezindeki lise öğrencilerinin riskli davranışlarını ve ilişkili faktörleri belirlemektir. Araştırma, kesitsel tipte bir saha araştırmasıdır. Araştırmanın evrenini, Mersin il merkezinde öğrenim gören lise öğrencileri oluşturdu. Veriler yapılandırılmış bir anket

formu ile öğrencilerin kendi kendine doldurması sağlanarak 01-31 Aralık 2015 tarihleri arasında on okuldan toplandı. Çalışmaya 1072 öğrenci dahil edildi. Veri analizinde; tanımlayıcı istatistikler, Pearson Kikare, Fisher'sExact Test, Mann Whitney U, Kruskal Wallis Testleri ve Binary Lojistik Regresyon analizi kullanıldı. İstatistiksel önemlilik düzeyi p≤0.05 olarak kabul edildi. Çalışmaya katılan öğrencilerin 585'i (%54.6) kız, yaş ortalaması 15.6±1.2 yıl idi. Öğrencilerin 246'sının (%22.9) fazla kilolu/obez olduğu; 284'ünün (%26.6) sağlıksız kilo kontrolü yaptığı; 1014'ünün (%96.8) sağlıklı beslenmediği; 362'sinin (%34.8) fiziksel aktivite yapmadığı; 589'unun (%55.1) günde 2 saatten fazla ekran etkinliğinde bulunduğu; 906'sının (%85.1) trafikle ve 734'ünün (%69.2) şiddetle ilgili en az bir riskli davranışının olduğu; 45'inin (%4.3) intihar girişiminin olduğu; 571'inin (%54.1) tütün ürünü, 494'ünün (%47.0) alkol, 47'sinin (%4.4) ise madde denediği saptandı. Erkek olmak; fazla kilolu/obez olmayı, ekran etkinliğini, trafikle ilgili riskli davranışı, tütün ve madde denemeyi artırmaktaydı. Kız olmanın ise; sağlıksız kilo kontrolü, fiziksel aktivite yapmama ve intihar girişimini artırdığı belirlendi. Yaş artışı; fiziksel aktivite yapmama ve tütün, alkol ve madde denemeyi artırmaktaydı. Ebeveynlerin birlikteliği; fazla kilolu/obez olmayı ve trafikle ilgili riskli davranışı artırdığı belirlendi. Çoğu riskli davranışın birbiri için risk faktörü olduğu belirlendi. Birinci basamakta risk altındaki gruplara riskli davranışlarla ilgili koruyucu sağlık hizmetlerinin daha yoğun verilmesi, tüm ergenlere bu konularda eğitim verilmesi ve okullarda hemşire görevlendirilmesi önerilir. Ayrıca müfredata riskli davranışlar ile ilgili dersler eklenmelidir.

2.2. Makaleler

- Sarp, Nilgün, *16 Yaş Gençlerinde Görülen Uyumsuz Davranışlarla Sosyo Ekonomik Düzey ve Cinsiyet İlişkisi, 1*993, Aile ve Toplum Dergisi, 1(3), 17-23, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada, 16 yaş gençlerinde görülen uyumsuz davranışların, sosyoekonomik düzey (S.E.D.) ve cinsiyetle ilişkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen "t" veriler testi ile irdelenmiş ve S.E.D. ile cinsiyetin uyumsuz davranışlarla ilişkisi önemsiz bulunmuştur.

- Jeammet, Philippe, *Ergenlik Sürecinde Hatanın Yeri,* 2000, Defter Dergisi, (41), 145-156, İstanbul.
- Öztürk, Birol; Zeybek, Aktuğlu Çiğdem; Kaymak, Albayrak Deniz; Erginöz, Ethem; Birol, İbrahim Halil; Alikaşifoğlu, Müjgan; Uysal, Ömer; Ercan, Oya; İlter, Özdemir, *İstanbul Lise Gençlerinde Riskli Davranışların Sıklığı ve Cinsiyete Göre Dağılımı*, 2001, Türk Pediatri Arşivi, (4), 199-211, İstanbul.

ÖZET: İstanbul lise gençlerinin sağlık durumları ve sağlıkla ilgili riskli davranışları hakkında bilgi sahibi olabilmek ve bu davranışların sınıflara ve cinsiyetlere göre dağılımını belirleyebilmek amacı ile öğrencilerin kendilerinin okuyup cevaplandırdıkları soruların değerlendirilmesine dayanan kesitsel tanımlayıcı bir araştırma planlandı Araştırmada kullanılan veri toplama aracı Dünya Sağlık Örgütü nün 1998 yılında yaptığı Okul çağındaki çocukların sağlıkla ilgili davranışları adlı araştırmanın soru formu idi Araştırmaya İstanbul ilinde 26 lise ve lise dengi meslek okulunda okuyan 4153 öğrenci dahil edildi Öğrencilerini 955 i 47 kız 2198 i 53 erkek; 1324 ü lise 1 sınıf 32 1511 i 36 lise 2 sınıf

1318 i 32 lise 3 sınıf öğrencisiydi Öğrencilerin yaş ortalaması 16 4 ± 1 10 yaş idi Araştırmamızın sonuçlarına göre öğrencilerin 44 ü n=1811 sigara içmeyi denemişti ve 1 4 ü n=597 her gün sigara içiyordu Yaşamı boyunca en az bir kez alkollü içki içmiş olan öğrenci oranı 61 n=2476 ayda en az bir kez alkollü içki içtiğini ifade eden öğrenci oranı ise 25 n=435 idi Öğrencilerin 7 si n=283 yaşamı boyunca en az bir kez madde kullanımı bildirdi Bin yüz elli yedi öğrenci 28 haftada bir defadan az egzersiz yaptığını 2326 sı 56 haftada bir saatten az süreyle egzersiz yaptığını belirtti Günde en az 4 saat televizyon izleme n=1090 26 ve haftada en az 4 6 saat bilgisayar oyunu oynama n=885 21 davranışları oldukça yaygın olarak saptandı Günde en az bir kez olmak üzere öğrencilerin 2662 si 64 meşrubat içtiğini 1163 ü 28 kek pasta yediğini 1430 u 34 patates kızartması cips yediğini 2505 i 60 şeker çikolata yediğini 1487 si 36 hamburger sosis salam yediğini 3137 si 75 ise çay kahve içtiğini belirtti Öğrencilerin 709 u 17 dişlerini günde 1 kere dahi fırçalamıyordu Perhiz yapmakta olduğunu belirten öğrenci sayısı 332 8 idi İki bin üç yüz otuz iki öğrenci 56 arabada emniyet kemerini her zaman takmadığını araba kullandığını belirten öğrencilerin 1395 1459 u 96 ehliyeti olmadığı halde araba kullandığını belirtti Öğrencilerin 30 u n=1255} okulda zorbalığa uğradığını 7 si n=309 silahla zorbalığa uğradığını 18 i n=768 diğer Öğrencilere zorbalık yaptığını 8 i n=345 silah taşıdığını 41 i n=1720 son 12 ay içinde en az bir kez kavga ettiğini 7'si n=274 en az bir kez yaralanmasına neden olacak şekilde kavga ettiğini belirtti Otuz yedisi kız öğrenciler olmak üzere toplam 731 18} öğrenci cinsel olarak aktif olduğunu cinsel olarak aktif olan erkek öğrencilerin 66'sı n=456 en az bir kez prezervatif kullanmadan cinsel ilişkiye girdiğini belirtti Araştırmamızın sonuçlan ilimiz lise gençlerinde sağlığı riske sokan veya sağlığı direkt olarak etkileyebilen davranış biçimlerinin yaygın olduğunu bu nedenle okullarda ve sağlık sistemi içinde ergenlere yönelik olarak hazırlanmış koruyucu ve müdahale edici programların geliştirilmesi gerektiğini düşündürmektedir Yine araştırmamızın sonuçları bu programların öncelikli olarak sigara ve alkol kullanımının sağlıksız beslenmenin trafik kazalarının ve şiddetin engellenmesine yönelik olması gerektiğini göstermektedir

- Kaner, Sema, *Akran İlişkileri Ölçeği ve Akran Sapması Ölçeği Geliştirme Çalışması*, 2002, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 33(1), 77-89, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmada ergenlerin akranlarıyla ilişkilerini iki ayrı kurama göre (sosyal Kontrol Kuramı ve Sosyal Öğrenme Kuramı) inceleyebilmek amacıyla iki ayrı ölçek geliştirilmiştir. Akran ilişkileri ölçeği ve Akran sapması ölçeği. Veriler 14-18 yaşlarında 1648 ergenden toplanmıştır. Her iki ölçeğin yapı geçerliği varimaks rotasyonlu temel bileşenler analizi de incelenmiştir. Ayrıca ölçeklerden düşük ve yüksek puan alan guruplar t-testi ile kıyaslanmıştır. Ölçeklerin güvenirlikleri iç tutarlılık ve test-tekrar test yöntemleriyle incelenmiştir. Sonuçlar, ölçeklerin psikometrik özelliklerinin yeterli olduğunu göstermektedir.

- Yılmaz, Türkan, *Ergenlerde Risk Alma Davranışının İncelenmesi, 2*002, *1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu Bildiriler* kitabı içinde, 119-146, UNICEF, Ankara.
- Gökalp, Sevim Ayşe; Kara, Bülent; Babaoğlu, Kadir; Aydoğan, Metin; Hatun, Şükrü, *Kocaeli İlindeki Lise Öğrencilerinde Sağlık Açısından Riskli Davranışların Değerlendirilmesi*, 2003, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 46(1), 30-37, Ankara.

ÖZET: Bu çalışma Kocaeli ilindeki lise öğrencilerinde sağlık açısından riskli davranışları değerlendirmek üzere, bazı risk faktörleri açısından durum saptaması yapmak, elde edilen sonuçlara göre hangi

konularda öncelikli olarak önlemler alınabileceğini belirlemek ve ilgili konularda okul sağlığı çalışmaları yürütmek amacıyla yapıldı. Çalışma Mayıs 2001 tarihinde, kesitsel-tanımlayıcı yöntemle yapıldı. Veriler Kocaeli ilindeki 391 (185 kýz, 206 erkek) lise öğrencisine uygulanan 77 soruluk bir anketten elde edildi. Anket soruları CDC'nin (Center's for Disease Control and Prevention) "Youth Risk Behavior Surveillance" anketi temel alınarak hazırlandı. Anketler her okulun rehberlik öğretmeninin gözetiminde, bire bir yöntemle, yazılı olarak dolduruldu. Ankette yer alan sorular kişisel emniyet, şiddete bağlı davranışlar, ümitsizlik ve intihar düşünceleri, sigara kullanımı, alkol kullanımı, vücut ağırlığının algılanması, beslenme tarzı, fizik aktiviteler, bilgisayar kullanımı, cinsel davranışlar alt başlıklarında yaş ve cins değişkenleri açılarından değerlendirildi. Ankete katılan öğrencilerden bisiklet kullananlarda kask kullanmama %93.8 (erkek %57.4, kız %42.6), son bir ay içinde tabanca, bıçak, sopa gibi bir silah taşıma %10.7 (%88.8 erkek, %11.2 kız), son bir yıl içinde intihar düşüncesi %17.7 (%59.4 kız, %40.6 erkek), son 30 gün içinde düzenli sigara içimi %15.4 (%67.5 erkek, %32.5 kız), son yedi gün içinde hiç meyve yememe veya günde ortalama birden az meyve yemek %45.4 (%54.2 erkek, %45.8 kız), son yedi gün içinde hiç egzersiz yapmama %26.5 (%68.8 kız, %31.2 erkek), günde ortalama bir saatten fazla televizyon seyretme %72.7, cinsel ilişkide bulunma %22.1 (%97.6 erkek, %2.3 kız) oranlarındaydı. Sonuçlarımız ülke genelini temsil etme özelliği taşımamakla birlikte, riskli yaşam tarzlarının sağlık üzerine olumsuz etkileri önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu konuda öncelikle okullardan başlatılabilecek geniş çaplı bir toplum eğitimi gerekli görülmektedir.

- Baran, Görgün Aylin; Ulusoy, Demet; Demir, Özcan Nilüfer, *Türkiye'de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örneklemi*, 2005, Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, (32), 83-108, Kazakistan.

ÖZET: Çalışmamız Türkiye'de gençlerin arkadaş-akran grubu ve flörtleriyle yaşadıkları ilişkilerin onların depresyon belirtileri göstermesindeki ve intihar da dahil sapmış davranışlar içine girmelerindeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Örneklem grubunu Ankara'daki lise son sınıf öğrencileri oluşturduğu 726 genç işe yapılan survey çalışmasının neticesinde, gencin arkadaşlarına güvenmesi, sorunlarını ve sırlarını paylaşması, boş zamanlarını birlikte geçirmesi ile ebeveyni tarafından sevilen bir çocuk olması, ebeveyninin kullandığı pekiştireler, aile içi şiddet, ebeveyninin kendisini anlamadığını düşünmesi, depresyon belirtileri göstermesi ve intihar düşüncesi arasında anlamlı ve güçlü ilişkiler bulunmuştur. Sonuç olarak sorunlu aile atmosferi yaşayan gençlerin, arkadaş-akranları ve flörtleriyle de olumsuz etkileşimleri olduğu ve intihar düşüncesi dahil pek çok sapmış davranış içinde oldukları saptanmıştır.

- Karakuş, Kenan; Gündoğdu, Mehmet; Korkmaz, Selami, *Lise Öğrencilerinde Risk Alma Davranışı*, 2005, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, (21), 151-160, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmada lise öğrencilerinde risk alma davranışı ve akademik başarı ilişkisi incelenmiştir. Araştırma Mersin ilinden iki farklı liseden seçilen 194 kız, 203 erkek olmak üzere 397 lise öğrencisi ile yapılmıştır. Örneklem grubuna katılan öğrencilerin yaş ortalaması 16.91 ve standart sapması da .82'dir (15 ile 20 arasında değişmektedir). Grubun 69 kişisi birinci sınıf, 152 kişisi ikinci sınıf, ve 176 kişisi de üçüncü sınıf öğrencisidir. Risk alma davranışı ile ilgili veriler, Kıran (2002) tarafından

geliştirilen Ergenlerde Risk Alma Ölçeği ile toplanmıştır. Öğrencilerin akademik başarı puanları, okul kayıtlarından elde edilmiş ve kişisel bilgiler ise Ergenlerde Risk Alma Ölçeğine eklenen bir bilgi formu ile toplanmıştır. Öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarına seçkisiz deney desenine uygun 2 (kız-erkek) X 2 (başarı seviyesi düşük-yüksek) ve 2 (kız-erkek) X 4 (gelir düzeyi) olmak üzere iki farklı varyans analizi uygulanmıştır. Verilere uygulanan birinci varyans analizinin sonucunda öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarının, cinsiyete (F= 41.709; sd=346,1; p= 0.000) ve başarıya (F= 6.458; sd= 346,1; p= 0.011) göre farklılaştığı, ancak cinsiyet başarı etkileşimine (F= 0.012; sd= 346,3; p= 0.913) göre farklılaşmadığı gözlenmiştir. Ek olarak, ikinci varyans analizinin sonucunda öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarının, cinsiyete (F= 54.601; sd= 374,1; p= 0.000) ve gelir düzeyine (F= 5.307; sd= 374,3; p= 0.001) göre farklılaştığı, ancak cinsiyet gelir düzeyi etkileşimine (F= 0.012; sd= 374,7; p= 0.659) göre farklılaşmadığı gözlenmiştir.

- Gençoğlu, Cem; Yılan, Gülhan; Sardoğan, Emin Mehmet; Karahan, Fikret Tevfik, *Lise Öğrencilerinde Trafik, Madde Kullanımı ve Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Davranışı*, 2006, Eğitim ve Bilim Dergisi, 31(142), 72-79, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmada, lise öğrencilerinde trafik, madde kullanımı ve toplumsal konumla ilgili risk alma davranışı ile özsaygı düzeyi ve cinsiyet arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma kapsamına alınan bireyler, Samsun il merkezinde devlet liselerinde öğrenim gören 472 kız, 450 erkek, toplam 922 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Kıran (2002) tarafından geliştirilen Ergenlerde Risk Alma Ölçeği ve Güngör (1989) tarafından geliştirilen Lise Öğrencileri Öz saygı Envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise t-testi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, öz saygı düzeyine göre öğrencilerin madde kullanımı ve toplumsal konumla ilgili risk alma davranışı arasında anlamlı farklılıkların olduğu saptanmıştır. Ayrıca, cinsiyete göre trafik, madde kullanımı ve toplumsal konumla ilgili risk alma davranışı arasında da anlamlı farklılıkların olduğu saptanmıştır. Araştırmada; erkek öğrencilerde trafik, madde kullanımı ve toplumsal konumla ilgili risk alma eğiliminin, kız öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgular, lise öğrencilerinde öz saygı düzeyi düştükçe madde kullanımı ve toplumsal konumla ilgili risk alma ve tehlikeye atılma eğiliminin yükseldiğini göstermektedir. Sonuç olarak, lise öğrencilerinin trafik, madde kullanımı, toplumsal konumla ilgili risk alma ve tehlikeye atılma konusunda psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları ileri sürülebilir.

- Ulusoy, Demet, *Gençlerin Sapmış Davranışlara Yönelmelerinde Etiketlenmenin Etkisi: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği*, 2006, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 23(2), 21-31, Ankara.

ÖZET: Çalışmamız Türkiye'de gençlerin aile ve arkadaş grubu içinde etiketlenmesinin onların depresyon belirtileri ve sapmış davranışlar göstermesindeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Örneklem grubumuzu oluşturan Ankara'daki 726 lise son sınıf öğrencileri ile yapılan survey çalışmasının neticesinde, etiketlenmenin tetikleyici bir faktör olduğu saptanmıştır; gencin aile içinde etiketlenmesi ile yakın sosyal çevresiyle dahi etkileşime girememesi ve evden kaçma, madde bağımlılığı vb gibi sapmış davranışlara yönelmesi ile depresyon belirtileri göstermesi arasında anlamlı ve güçlü ilişkiler bulunmuştur.

- Çamur, Derya; Özcebe, Hilal; Çilingiroğlu, Nesrin; Üner, Sarp, *Bir Üniversitenin Bazı Fakülte ve Yüksek Okullarında Okuyan Gençlerde Bazı Risk Alma Davranışları*, 2007, Toplum Hekimliği Bülteni, 26(3), 32-38.

ÖZET: Bu araştırmada, üniversiteye devam eden gençlerin sigara, alkol ve bağımlılık yapıcı madde kullanımı, cinsel yaşam, kişisel güvenlik ve şiddete ilişkin bazı riskli davranışlarının saptanması amaçlanmıştır. Tanımlayıcı tipteki araştırmanın evrenini bir üniversitenin Tıp Fakültesi son sınıf öğrencileri ile Eczacılık Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksek Okulu, Sağlık Teknolojisi Yüksek Okulu ve Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Ev Ekonomisi Bölümü yaz okullarından ders alan öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin tamamına ulaşılması planlanmış, ancak 557 öğrencinin %87,1'ine (485 kişi) ulaşılabilmiştir. Veriler 52 sorudan oluşan anket formu kullanılarak gözlem altında toplanmıştır. Anket formu Amerika Birleşik Devletleri'nde gençlerde riskli davranışları belirlemek ve izlemek amacıyla 1990 yılında geliştirilen "Youth Risk Behaviour Surveillance System" formundan yararlanılarak hazırlanmıştır. Veriler Binary Logistik Regresyon yöntemi ile modellenmiştir. Çalışma grubunun yaş ortalaması 22,5± 1,8 yıl olup %59,8'i kadındır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %65,6'sı en az bir defa sigara, %65,4'ü alkol, %6,6'sı bağımlılık yapıcı madde denediğini ifade etmiştir. Halen sigara içenler grubun %27,6'sıdır. Katılımcıların %11,1'i herhangi bir alet, %1,6'sı tabanca taşıdığını, %10,5'i en az bir kez fiziksel olarak bir kavga içinde bulunduğunu, %11,1'i kız ya da erkek arkadaşına duygusal, fiziksel ya da cinsel şiddet uyguladığını, %12,8'i ise kız ya da erkek arkadaşı tarafından kendisine duygusal, fiziksel ya da cinsel şiddet uygulandığını ifade etmiştir. Lojistik regresyon modelinde, kadınlara göre erkekler 2,1 kez daha fazla güvensiz davranışlarda bulunurlarken, evde ailesi ya da akrabası ile yaşayanlara göre, evde arkadaş/kardeşle yaşayanların 2,1 kez, evde yalnız yaşayanların 3,0 kez ve yurtta yaşayanların 2,1 kez daha fazla riskli davranışlarda bulunduğu saptanmıştır. Çalışmada oluşturulan modele göre cinsiyet ve kişilerin yaşadıkları yer riskli davranışlarını etkileyen önemli belirleyicilerdir. Gelenekleri de kapsayan farklı gerekçelerden kaynaklanan aile yanında beraber yaşama durumunun olduğu ülkemizde ailelerinden ayrılan gençler birbirlerinden etkilenmektedir. Gençlerin hep beraber bulunduğu üniversite ortamlarında riskli davranışlardan korumaya yönelik etkinliklere ağırlık verilmeli, riskli davranışlardan korunmaları için gerekli yaşam becerilerini kazanmaları sağlanmalıdır.

- Doğanay, Ahmet; Sadık, Fatma, *Öğretmen, Öğrenci ve Velilerin Bakış Açılarına Göre Problem Davranışların Meydana Gelme Sıklığı, Önem Derecesi (Ciddilik) ve Nedenleri*, 2007, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(33), 50-71, Adana.

ÖZET: Bu araştırma, problem davranışlar hakkında öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerini aynı okulda inceleyen nitel/durumsal bir çalışmadır. Verilerin toplanmasında yöntem ve veri üçgenlemesi birlikte kullanılmıştır. Araştırma verileri üç farklı kaynaktan (öğretmen, öğrenci ve veli) nitel veri toplama tekniklerinden eleştirel olay, gözlem, görüşme ve nicel veri toplama yöntemlerinden kişisel bilgi formları ve anket kullanılarak elde edilmiştir. Öğretmenlerden biri kadın dördü erkektir. Beş öğretmenin üçü 4. sınıf, ikisi 5. sınıf öğretmenidir. Öğrencilerin 75'i kız, 97'si erkektir, 4 ve 5. sınıfa devam eden öğrencilerdir. Yirmi öğrenci velisinin ise tamamı kadındır. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir. Öğretmenler, davranışın sınıf içinde gözlenme sıklığını öğrenci ve velilere göre daha yüksek algılamışlardır. Sınıf gözlemlerine göre, problem davranışların gözlenme

sıklığı öğretmen ve öğrenci gözlemlerinden daha yüksek olmuştur. Veliler, istenmeyen davranışları öğretmen ve öğrencilere göre "en ciddi" algılayan grup olmuştur. Araştırmaya katılan gruplar problem davranışların nedenlerini öncelikle dışsal faktörlere bağlamış ve başkalarını suçlama yönünde tutum sergilemişlerdir.

- Drieu, Dider; Vivier, Jean, *Ergenlikte Ölümcül Tehlikelere Karşı Metaforik Düşünce ve Simgeselleştirebilme Süreçleri*, 2007, Yansıtma: Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, (7-8), 149-160, İstanbul.
- Orçın, Esmahan; Aras, Şahbal; Özan, Sema; Günay, Türkan, *İzmir İlinde Lise Öğrencilerinin Riskli Davranışları*, 2007, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 8(3), 186-196, Sivas.

ÖZET: Ergenlik döneminde sık görülen riskli davranışlar, ergenlerin biyolojik, genetik ve kişilik özellikleri ile çevresel etkenlerin etkileşimi sonucunda şekillenmektedir. Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinde riskli davranışlar ve suç işleme eğilimi ile ilişkili etkenlerin değerlendirilmesidir. Araştırmacıların oluşturduğu anket formu ve Kaner tarafından geliştirilen Kuraldışı Davranış Ölçeği lise son sınıf öğrencilerine sınıflarında uygulanmıştır. Öğrencilerdeki en sık üç kuraldışı davranışın okulla ilgili olduğu bulunmuştur. Meslek lisesinde okuyan ve okulda sene tekrarı olan erkekler ile karne notu düşük olan kız ve erkek öğrenciler daha çok kuraldışı davranış eğilimi bildirmişlerdir. Kız ve erkeklerde babanın eğitim düzeyinin yüksekliği ve az çocuklu ailede yaşama, kızlarda ise annenin eğitim düzeyinin ve aile gelirinin yüksekliği kuraldışı davranışlarla ilişkili ailesel özellikler olarak bulunmuştur. Lise öğrencilerindeki kuraldışı davranışların anne-babalardaki ve arkadaşlardaki sorunlu davranışlarla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Erkeklerde kuraldışı davranışların daha yüksek oranda görüldüğü ve riskli davranışların birbirleriyle bağlantılı olduğu saptanmıştır. Ergenlerin psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyebilen riskli davranışlarla ilgili olarak çalışmamızda saptanan bireysel ve ailesel etkenler, alınacak koruyucu önlemler ve eğitim uygulamaları açısından yararlı olabilir.

- Siyez, Müge Diğdem, *Lise Öğrencilerinde Problem Davranışların Görülme Sıklığı: İzmir Örneklemi,* 2007, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(28), 15-31, Ankara.

ÖZET: 15-17 yaş arası ergenlerde görülen sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanımı ve anti-sosyal davranışlar ile erken yasta cinsel ilişkiye girme sıklığının belirlenmesi ve problem davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada problem davranışların yas ve cinsiyet değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırmada, problem davranışların değerlendirilmesinde Jessor ve Jessor (1977) tarafından geliştirilmiş olan Problem Davranış Teorisi esas alınmıştır. Araştırmaya İzmir il merkezinde orta öğretim kurumlarına devam eden 1237 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Problem Davranışlar İndeksi kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 12.0 paket programından yararlanılarak frekans dağılımları hesaplanmış ardından Pearson Korelasyon Katsayısı Tekniği, t-testi ve tek yönlü varyans analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, problem davranışların görülme sıklığının diğer araştırma bulgularına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırma sonucuna göre problem davranışlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülürken problem davranışların görülme sıklığı sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Cinsiyete göre de sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı ile erken yaşta cinsel ilişki de bulunma sıklığı farklılaşmaktadır.

- Siyez, Müge Diğdem; Aysan, Ferda, *Ergenlerde Riskli Araba Kullanma Davranışını Yordayan Psiko-Sosyal Değişkenlerin Değerlendirilmesi*, 2007, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (21), 1-10, İzmir.

ÖZET: Lise öğrenimine devam eden ergenler arasında ehliyetsiz araba kullanımı ve riskli araba kullanım sıklığını belirlemektir. Araştırmada ayrıca psiko-sosyal faktörler ile riskli araba kullanma davranışı arasındaki ilişki ve bu faktörlerin riskli araba kullanma davranışını ne derecede yordadığı da incelenmektedir. Araştırmaya İzmir il merkezinde orta öğretim kurumlarına devam eden 272 öğrenci (148 kız, 124 erkek) katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Ergen Sağlığı ve Gelişimi Envanteri'nde yer alan bazı alt ölçekler ile Yaşam Doyumu Envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans dağılımları hesaplandıktan sonra, Pearson Korelasyon Analizi Tekniği, ki-kare testi, t-testi ve Çoklu Regresyon Analizi'nden yararlanılmıştır. Ergenlerin %9.2'sinin ehliyeti olduğu, ancak ehliyeti olmayan ergenlerin de araba kullandığı ve ehliyeti olan ergenlerin ehliyeti olmayanlara göre daha fazla riskli araba kullanma davranışı gösterdiği belirlenmiştir. Yapılan analizlerde riskli araba kullanma davranışı ile sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı ve risk alma eğilimi arasında anlamlı yönde pozitif: yıkıcılık toleransı, algılanan ebeveyn ve arkadaş kontrolü arasında anlamlı düzeyde negatif ilişki bulunmuştur. Ayrıca riskli araba kullanma davranışının cinsiyete göre farklılaştığı belirlenmiştir. Son olarak, riskli araba kullanma davranışı ile ilgili değişkenlerin hepsinin riskli araba kullanma davranışını %24 oranında yordadığı belirlenmiştir.

- Özcebe, Hilal, *Genç Olmak ve Riskler,* 2008, Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler Dergisi, 4(6), 88-94.

ÖZET: Adolesan dönem, fiziksel, psikolojik ve sosyal olgunlaşma süreçlerini içeren, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir. Bu süreç içinde, fiziksel büyümesinin yanı sıra cinsel ve psikososyal değişimleri ile genç davranışlarını da belirler. Genç, bu dönemde gelecek dönemdeki yaşam tarzı ve mesleği konusunda çok fazla sorumluluk ile karşılaşır. Genç insanlar, sağlık hizmeti sunanlar ve toplum tarafından genellikle de sağlıklı bireyler olarak kabul edilmektedirler. Ancak, genç insanlarda görülen sağlık sorunları ve riskli davranışlar ölüm ve hastalıklarının temel nedenleri arasında yer almaktadır. Bu yazının amacı, bazı riskli davranışlarını (güvensiz cinsellik, sigara kullanma, madde kullanımı, alkollü içki içme, yaralanma ve şiddet içeren davranışlar), risk faktörlerini ve sağlık etkilerini tanımlamaktır.

- Alikaşifoğlu, Müjgan; Ercan, Oya, *Ergenlerde Riskli Davranışlar*, 2009, Türk Pediatri Arşivi, 44(1), 1-6, İstanbul.

ÖZET: Son 20-30 yıl içinde ergenlerin riskli davranışları ile ilgili bilgiler önemli ölçüde artmıştır. Madde kullanımı, şiddet davranışları ve cinsellikle ilişkili riskli davranışlar, ergenlerin sağlığını ve iyilik halini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen davranışlardır. Araştırmalar, riskli davranışlara yol açan çok sayıda risk etkenleri olduğunu ve riskli davranışların çok sayıda olumsuz sonuçlara yol açtığını göstermiştir. Ancak, riskli davranışlarla olumsuz sonuçlarla karşılaşma arasındaki ilişkinin ve risk etkenlerine maruz kalma ile riskli davranışlar gösterme arasındaki ilişkinin oldukça değişken olduğu da saptanmıştır. Bu sonuçlar araştırmacıları koruyucu etkenleri saptamaya ve dayanıklılık alanını araştırmaya itmiştir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, önleme programlarının izlediği yolun

risk azaltmadan sağlıklı genç gelişimine kaymasına da yol açmıştır. Sağlıklı genç gelişimi programları tüm gençlere başarılı ve yeterli bir erişkin olabilmeleri için gereken desteği, ilişkileri, deneyimleri, kaynakları ve olanakları sağlamayı hedefleyen ve ergenlerde görülen riskli davranışları önleme ve azaltma konusunda ümit verici olan programlardır. Bu makalede, riskli davranışlar, onlarla ilişkili risk etkenleri ve koruyucu etkenler ve sağlıklı genç gelişimi programları ile ilgili var olan bilgileri gözden geçirecek ve her birinin tanımını yapmaya çalışacağız.

- Çetik, Hacer; Özcebe, Hilal; Üner, Sarp, *Farklı Sosyoekonomik Düzeylerde Yer Alan Üç Lisenin Birinci Sınıf Öğrencilerinde Yaralanmalar ve Risk Faktörleri,* 2009, Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi, 29(1), 180-188, Ankara.

ÖZET: Bu çalışma, Ankara'da üç farklı sosyoekonomik bölgede yer alan üç lisenin birinci sınıf öğrencilerinde yaralanma sıklığını ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla planlanmıştır. Kesitsel tipteki araştırmanın evrenini üç lisenin birinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada sosyoekonomik olarak alt ve üst düzeylerde yer alan iki lisede öğrencilerin hepsine ulaşılması hedeflenmiş, öğrenci sayısı fazla olan sosyoekonomik olarak orta düzeyde bulunan lisede örneklem seçilmiştir. Araştırmada gözlem altında uygulanan anket formunda sosyodemografik özelliklerin yanı sıra, yaşam tarzı ve yaralanma sıklığına ilişkin sorular bulunmaktadır. Çalışmada, son üç ay içinde yaralanma durumu ile ilgili risk faktörlerinin incelemesinde lojistik regresyon modeli oluşturulmuştur. Araştırmada ulaşılan 401 öğrencinin %60.4'ü erkek ve %82.3'ü 15-16 yaş grubundadır. Liselerde son üç ay içinde yaralanma sıklığı %33.3-46.8 arasında değişmektedir ancak okullar arası fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Okul değişkeni kontrol altına alındığında yaralanma riski erkeklerde 1.80 [%95 güven aralığı (GA) 1.07-3.05] kat; silah taşıyanlarda 2.27 (%95 GA 1.23-4.17) kat; şiddete maruz kalanlarda 2.80 (%95 GA 1.64-4.78) kat yüksek bulunmuştur. Yaralanmalarda yaralanma oluş biçimine göre yapılan okula devamsızlık 0-30 gün arasında değişmektedir. Adolesanlarda yaralanmalar sık olarak görülmektedir ve önemli bir okul devamsızlık nedenidir. Bu hem korunma hem de ilk yardım açısından müdahale gereksinimini göstermektedir. Adolesanların yaralanmaların önlenebilir olduğu konusunda bilgilendirilmesi; güvenli davranışları benimsemelerine yönelik yaklaşımlar gerekmektedir. Bunun yanı sıra risk altındaki gençlere doğru davranışlara sahip olmaları için sosyal ve psikolojik yardımın yapılması gerekmektedir.

- Sayıl, Melike; Uludağlı, Pekel Nilay, *Orta ve İleri Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı: Ebeveyn ve Akranların Rolü*, 2009, Türk Psikoloji Yazıları, 12(23), 14-28, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerin, ebeveyn ve akran ilişkileri ile saldırgan davranışlarının risk alma davranışları ile ilişkisini incelemektir. Araştırmaya lise ve üniversite öğrencisi 429 ergen katılmıştır. Öğrencilere, "Risk Alma Ölçeği", "Ergen Aile Süreci Ölçeği", "Ebeveyn Akran Yönetimi Ölçeği", "Arkadaşlık Niteliği Ölçeği", "Saldırganlık ve Olumlu Sosyal Davranış Ölçeği" ve "Saldırganlık Ölçeği" uygulanmıştır. Ergenlerin risk alma davranışlarının, cinsiyete ve sınıf düzeyine göre farklılaştığı, ayrıca ortak etkinin de anlamlı olduğu görülmüştür. Erkek ergenlerin risk alma davranışları her sınıf düzeyinde farklılaşmakta ve kız ergenlere göre daha yüksek sıklıkta izlenmektedir. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre lise öğrencilerinde yakın ve karşı cinsten arkadaşa, üniversite öğrencilerinde karşı cinsten arkadaşa sahip olma risk alma davranışlarını ters yönde yordamaktadır.

Üniversite öğrencilerinde risk alma davranışları, annenin eğitim düzeyi ile pozitif, ebeveynin ergeni gözetimi (izleme) ile negatif yönde ilişkilidir. Hem lise hem de üniversite öğrencilerinde; ebeveynin arkadaş ilişkilerini yasaklaması ve ergenin saldırganlığı, risk alma davranışlarını pozitif yönde; ebeveynin akran ilişkilerine rehberliği ise negatif yönde yordamaktadır. Sonuçlar, ergenlerin akran ilişkilerini yönetmede ebeveynin olumlu stratejiler kullanması ve ergenin yakın arkadaşlarının olmasının ergeni risk alma davranışlarından koruyabildiğini göstermektedir.

- Öztabak, Muhammet, *Ergenlikte Gerginlik*, 2010, Eğitim Yazıları Dergisi, (18), 53-58.
- Arıkan, Gülay; Erdoğan, Seçil; Tacoğlu, Tuğçe, *Ankara, Toronto ve Priştina'daki Üniversite Öğrencilerinin Risk Alma Davranışları Açısından Karşılaştırılması*, 2011, Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, (56), 1-24.

ÖZET: Kültürler arası nitelikteki bu çalışmada, Bayar ve Sayıl (2005) tarafından geliştirilmiş olan Risk Alma Davranışı Ölçeği, kültürel bağlamı belirleme amacını taşıyan bir anketle birlikte, yaşları 17 ile 22 arasında değişen Türk, Kanadalı ve Kosovalı üniversite öğrencilerinden oluşan toplam 1151 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır. Araştırmada, ergenlere özgü heyecan verici, fiziksel cesaret gerektiren, potansiyel tehlike taşıyan, yaşamı tehdit eden ya da sağlığa zararlı faaliyetleri kapsayan risk alma davranışlarının (ya da riskli davranışların) bireyci bir kültür (Kanada) ile iki toplulukçu kültürde (Türkiye ve Kosova) ve cinsiyete göre nasıl şekillendiği konu edinilmektedir. Bulgular, Toronto örneklemindeki katılımcıların, Ankaralı ve Priştinalı gruplara kıyasla, risk alıcı davranışlara daha fazla giriştiğini göstermiştir. Benzer şekilde, üç kentteki erkeklerin, kızlara kıyasla, daha fazla risk alıcı davranışlarda bulundukları görülmüştür. Genel olarak, Toronto ile Priştina örneklemleri her iki cinsiyette de "bireyci-toplulukçu" boyutu açısından neredeyse zıt özellikler yansıtmışlardır. Ankara örneklemi ise bu boyutta daha çok ortalarda yer alan özellikler göstermiştir. Ankaralı öğrenciler, risk alma faaliyetleri açısından "bireyci" Torontolularla, ebeveynle ilişkiler ve normatif davranış bakımından da Müslüman ve "toplulukçu" Priştinalılarla daha çok özdeşleşmişlerdir.

- Canbulat, Nejla; Yıldız, Suzan, *İstanbul'un Şişli İlçesinde Gençlerin Riskli Sağlık Davranışları,* 2011, Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 8(1), 46-52, İstanbul.

ÖZET: Adolesan dönemde en sık karşılaşılan riskli sağlık davranışlar madde kullanma, riskli cinsel davranışlar, şiddet ve kazalardır. Araştırma, İstanbul İli Şişli İlçesi Anadolu Liselerinde öğrenim gören gençlerin riskli sağlık davranışlarının belirlenmesi amacıyla yapıldı. Araştırma İstanbul İli Şişli İlçesinde bulunan üç Anadolu Lisesinde 2008-2009 eğitim-öğretim döneminde öğrenim gören 230 öğrenci ile yürütüldü. Araştırma için ›l Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin, okul müdürlükleri ve öğrencilerden sözlü onay alındı. Veriler, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan anket formu ile elde edilmiş olup SPSS 11.5 paket programında frekans, en küçük, en büyük değer ve standart sapma ile değerlendirildi. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin (N=230) yaş ortalaması 16.1±1.17 yaş (en küçük=14, en büyük=18), yarısı kız ve diğer yarısı erkek (n=115) idi. Öğrencilerin riskli sağlık davranışları değerlendirildiğinde; halen sigara içme oranının %1.7, alkol kullanma oranının %10.4, bali/tiner koklama ve uyuşturucu madde kullanım oranlarının %1.3;%0.9 olduğu belirlendi. Arkadaşlarının riskli davranışlarda bulunduğunu belirten gençlerin oranı oldukça yüksek

(sigara kullanımı %51.7, alkol kullanıma %46.5) bulundu. Araştırma kapsamındaki gençlerin riskli sağlık davranışlarda bulunma oranları literatüre oranla düşük olsa da arkadaşlarının riskli davranışlarda bulunduğunu belirten gençlerin oranları oldukça yüksektir. Gençlere sigara, alkol ve madde bağımlılığı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve aile planlaması yöntemlerini içeren güvenli cinsellik hakkında eğitimler düzenlenmesi önerilir.

- Çukur, Şafak Cem; Ünal, Halime, *Okula Bağlılık, Okulda Uygulanan Disiplin Teknikleri ve Okulda Mağdurluğun Lise Öğrencilerinin Sapkın Davranışları Üzerine Etkisi*, 2011, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11(2), 547-570, İstanbul.

ÖZET: Ülkemiz eğitim sistemi içerisinde artan oranda gözlenen şiddet ve sapkın davranışlara paralel olarak bu alanda görgül çalışmaların artığını görmekteyiz. Ancak yürütülen çalışmalar ağırlıklı olarak okullardaki şiddet içeren veya sapkın davranışların doğası ve yaygınlığı üzerine odaklanmıştır. Bu alanda özellikle farklı türde okul değişkenleri ile öğrencilerin sapkın davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bu bağlamda, şimdiki araştırmanın amacı; okula bağlılık (öğretmene bağlılık ve okul taahhüdü), okullarda kullanılan disiplin teknikleri (zorlayıcı disiplin ve açıklayıcı disiplin) ve okul mağdurluğu faktörlerinin gençlerin farklı türdeki sapkın davranışlarına (mala yönelik, şiddet içeren, okulda ve madde kullanımı) etkisini araştırmaktır. Bunun için İzmir İl merkezindeki liseler arasından tabakalı- küme örnekleme tekniğiyle seçilen 11 liseden toplam 3742 lise öğrencisinden veri toplanmıştır (%52'si erkek ve ortalama yaş 16,8'dir). Çalışmadaki değişkenler çalışma bağlamında geliştirilen veya uyarlanan farklı ölçekler aracılığıyla belirlenmiştir. Analizler temel olarak farklı türdeki sapkın davranışların bağımlı değişken olduğu Tobit regresyon teknikleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Öne çıkan sonuçlardan birisi, okula olan taahhüdün öğrencilerin tüm sapkın davranışları (mala yönelik ve şiddet içeren sapkın davranışlar, madde kullanımlarını ve okulda gerçekleştirilen sapkın davranışlar) ile anlamlı ve negatif yönde ilişkili olmasıdır. Diğer taraftan, okulda kullanılan zorlayıcı-güce dayalı disiplin tekniklerinin ve okulda yaşanan mağdurluktaki artışın, öğrencilerin rapor ettiği tüm sapkın davranış türleriyle anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Araştırmanın okulla ilgili bazı değişkenleriyle gençlerin farklı türdeki sapkın davranışları arasında olumlu, bazılarıyla ise olumsuz yönde ilişki olduğunu gösteren bulgular, diğer sosyal faktörler (aile, mahalle, vb.) gibi, okulun da gençlerin sapkın davranışlarını etkileyen önemli bir ortam olduğuna işaret etmektedir.

- Karaman, GüneyNeslihan, *Ergenlerde Problem Davranışı Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi*, 2013, Eğitim Araştırmaları Dergisi, (52), 137-154, Ankara.

ÖZET: Ergenlik dönemi bireyin yaşamında hızlı değişimlerin olduğu bir dönemdir. Biyolojik değişimin öncülük ettiği bu hızlı geçiş beraberinde, bilişsel, toplumsal ve duygusal anlamda da değişimleri getirmektedir. Ergenin içinde yer aldığı toplumsal çevrenin yetersiz olması sonucunda ergende çeşitli uyum problemleri, yaşamını olumsuz etkileyebilecek davranışlar ortaya çıkabilmektedir. Risk alma davranışını problem davranış olarak ele alan problem davranış kuramı, olumsuz risk alma davranışının bireyin yaşamını tehlikeye sokabilecek, sağlığına zarar verebilecek davranışlar olarak tanımlamaktadır. Problem Davranış Kuramında problem olarak ele alınan davranışlar, sigara, alkol ve madde

kullanımı, erken ve riskli cinsel ilişkiye girme, hızlı araba kullanma gibi davranışlardır. Problem Davranış kuramı temelde 3 sistemden oluşmaktadır. Kişilik sistemi, Algılanan Çevre ve Davranış Sistemidir. Problem davranış kuramı, bu üç sistemin birbirini etkilemesinden oluşmaktadır. Kişilik Sistemi, motivasyonel yapı, kişisel inanç yapısı, kişisel kontrol yapısını içermektedir. Algılanan Çevre Sistemi, problem davranışının onaylanmaması, problem davranışa ilişkin modeller, uygun davranışa ilişkin modeller, sosyal destek, kontrol düzeyi, başarıya verilen değer, aile ilişkileri memnuniyet indeksini içeren yakın yapı, ulaşılabilirlik, ana baba ve arkadaşa uyum, ana baba ve arkadaş ilişkisi, yaşanılan çevre, arkadaş baskısı, okul etkinlikleri içeren uzak yapıdan oluşmaktadır. Davranış sistemi, problem davranışlar indeksi, sağlıklı davranışlar indeksi ve uygun davranışlar indeksi olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Her sistem hem problem davranışta bulunmaya teşvik eden, hem de problem davranışta bulunmaya karşı bireyi kontrol edecek, koruyacak değişkenlerden oluşmaktadır, bunlar koruyucu etkenler ve risk etkenleridir. Koruyucu etkenler hem risk etkenleri üzerinde hem de problem davranışın ortaya çıkmasında etkilidir. Bu çalışmanın amacı kişilik sistemi risk faktörleri, algılanan çevre sistemi risk faktörleri ve risk alma değişkenlerinin problem davranış üzerindeki etkisini yapısal eşitlik modeli çerçevesinde incelemektir. Bu çalışmada beş temel araştırma sorusuna yanıt aranacaktır: 1. Algılanan çevre sistemine ait risk faktörünün risk alma üzerindeki doğrudan etkisi anlamlıdır. 2. Kişilik sistemine ait risk faktörünün risk alma üzerindeki doğrudan etkisi anlamlıdır. 3. Risk almanın problem davranış üzerindeki doğrudan etkisi anlamlıdır. 4. Algılanan çevre sisteminin risk faktörlerinin, risk alma aracılığıyla problem davranış üzerindeki dolaylı etkisi anlamlıdır. 5. Kişilik sisteminin risk faktörlerinin risk alma üzerinden problem davranış üzerindeki dolaylı etkisi anlamlıdır. Bu çalışma kişilik sisteminin risk faktörleri, algılanan çevresel risk faktörü ve risk alma değişkenlerinin problem davranışına olan etkilerinin incelendiği nedensel karşılaştırmalı bir araştırmadır ve ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. Çalışmanın örneklem grubunu üç farklı ilden (Muğla, Sivas ve Ankara) toplam 2834 ergen oluşturmaktadır. Örneklem' in 1483'ünü (%52,2) kız ergenler, 1351'ini (%47,8) erkek ergenler oluşturmaktadır. NUTS I 'e göre örneklem belirlenmiştir. Kişisel Bilgi Formu ve Ergen Sağlığı ve Gelişimi Taraması (Adolescent Healthand Development Questionnaire) Envanteri veri toplamak amacıyla ergenlere uygulanmış, ölçme araçlarından elde edilen verilen yapısal eşitlik modeli ile test edilmiştir. Araştırmada, ele alınan değişkenlere ilişkin ortalama değerler ve problem davranış temelinde oluşturan model sunulmaktadır. Ergenlerin kişilik sistemi ortalama puanları 26,79; çevre sistemi ortalama puanları 21,23; risk alma eğilimi ortalama puanları 6,83 iken, problem davranış ortalama puanları 54,21 olarak bulunmuştur. Modele ilişkin bulgulara bakıldığında, ilk olarak değişkenler arasındaki zero-order korelasyonlar, ardından geliştirilen model ve değişkenler arasındaki ilişkileri temsil eden standartlaştırılmış katsayılara ilişkin bulgular sunulmuştur. Ardından, model iyilik uyumuna ilişkin bulgulara, son olarak da modelin değerlendirilmesine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Kişilik ile çevre sistemi arasında ilişki yoktur (r = .01). Ayrıca, kişilik ile risk arasında (r= .03) ve kişilikle problem davranış arasında (r= .04) ilişki bulunmamıştır. Çevre ile risk arasında olumlu yönde orta düzeyde bir ilişki (r= .31) ve risk ile problem davranış arasında (r= .38) olumlu yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. Son olarak, çevre ile problem davranış arasında orta düzeyde olumlu bir ilişki (r=.32) bulunmuştur. Araştırmada geliştirilen modele ilişkin iyilik uyum değerleri kabul edilebilir düzeydedir. Modeli oluşturan yapıların (Kişilik Sistemi Risk Faktörleri, Algılanan Çevre Sistemi Risk Faktörleri, Risk Alma Eğilimi) uyum iyiliği değerleri (2/sd)=1438,17/162=8.8 (p=0,00), RMR= 0.40, SRMR=0.044, RMSEA=0.053, GFI= 0.95, AGFI=0.94, CFI=0.96, NNFI=0.95.'tir. Bu değerler ölçme modelinin iyi uyum gösterdiğine işaret etmektedir. Araştırmanın bağımlı değişkeni ile bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkileri ifade eden modelin standartlaştırılmış katsayıları .08 ile .62 arasında değişmektedir (p<.01). Buna göre, modeldeki doğrudan etkilere bakıl-

dığında çevre risk almayı .44 açıklarken, kişilik risk almayı .25 açıklamaktadır. Çevre problem davranışı .62 açıklarken, kişilik -0,08 açıklamaktadır. Risk alma ise problem davranışı .36 açıklamaktadır. Modeldeki, dolaylı etkilere bakıldığında kişilik risk alma üzerinden problem davranışı .61 açıklarken, çevre risk alma üzerinden problem davranışı .80 düzeyinde açıklamaktadır. Buna göre, problem davranış ile hem kişilik hem de çevre arasında risk almanın aracılık etkisinin olduğu görülmektedir. Araştırma örnekleminde kişilik sistemi risk faktörleri ile problem davranış modeli arasındaki korelasyon ortadan kalktıktan sonra, modelin verilerinin iyi uyum gösterdiği saptanmıştır. Modele ilişkin değerler 2/sd=163=1442.60 =8.8 (p=0.0), RMR= 0.40, SRMR=0.044, RMSEA=0.053, GFI= 0.95, AGFI=0.94, CFI=0.96, NNFI=0.95'tir. Bu sonuçlara göre, kişilik sistemlerinin risk faktörlerinin, problem davranışlar üzerindeki etkisini "tamamıyla" risk alma eğilimi değişkeni aracılığıyla sağlandığı söylenebilir. Araştırmanın Sonuçları ve Önerileri: Bu çalışmada problem davranış kuramı temelinde ergenlerin problem davranışlarını yordayan değişkenler olarak, kişilik sistemi, algılanan çevresel risk faktörü ve risk almaya eğilim modeli geliştirilmiş ve sınanmıştır. Çalışmada farklı problem davranışların ve risk etkenlerinin birbiriyle gösterdiği yüksek korelasyonlar dikkati çekmektedir. Sonuç olarak araştırma sonucunda elde edilen bulgular problem davranış kuramında yer alan risk faktörlerinin problem davranışı risk alma aracılığıyla artması ve risk alma eğiliminin fazla olmasıyla problem davranışta bulunma olasılığının artış göstermesi saptanmıştır. Kişilik sistemi ve algılanan çevre sistemi içerisinde yer alan risk faktörlerine bakıldığında, özellikle kişilik sistemi içerisinde yer alan risk faktörleri, stres, depresyon, benlik algısı ve yabancılaşma bireyin risk alma eğiliminde olmasına ve dolayısıyla daha fazla problem davranışta bulunmasına neden olmaktadır. Algılanan çevre sistemi içerisindeki risk faktörleri hem yaşanılan çevre, ana babayla ilişkiler ve arkadaşların yaklaşımları ergenlerin risk almasında belirleyici olmakta, bu da problem davranışta bulunma olasılıklarını arttırmaktadır. Son olarak, risk alma eğilimi ile problem davranış arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bireylerin problem davranışlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen etkenler yakından izlenmeli ve bireyin yaşantısı bu bağlamda düzenlenmelidir. Özellikle bireyin problem davranışta bulunmasına neden olan, risk faktörleri gözden geçirilmeli ve risk faktörlerinin, koruyucu faktörlere göre azaltılması sağlanmalıdır. Özellikle aile, okul işbirliğinin sağlanarak, okul rehberlik hizmetlerinin, öğrencinin kimlik gelişimi, kendini tanıma ve gelecek planları oluşturma açısından hem aileye hem de ergene rehberlik etmesi gerekmektedir.

- Aktepe, Evrim; Çelik, Helvacı Fatmagül; Kocaman, Orhan, *Çocuk ve Ergenlerde Patolojik Yangın Çıkarma Davranışı*, 2014, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 13(3), 245-256.

ÖZET: Patolojik yangın çıkarma davranışı en az 6 ay süre içinde gerçekleşen çeşitli tutuşturma hikayeleriyle karakterizedir. Bu davranış hem çocukluk çağı hem de ergenlikte görülebilmekte ve bireysel, sosyal, çevresel faktörlerin karmaşık etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Toplum örnekli çalışmalar yangın çıkarmanın çocuk ve ergenlerde yaklaşık %5-10 oranında gerçekleştiğini göstermektedir. Yapılan çalışmalarda, patolojik yangın çıkarma davranışının oluş mekanizmasına, bu davranışı etkileyen faktörlere, davranışın altında yatan motivasyonlara, bu davranışı sergileyen çocuk ve ergenlerin demografik, bireysel, ailesel ve çevresel özelliklerine yönelik çeşitli teoriler ve bulgular ortaya konulmuştur. Etkili tedavi stratejilerinin hedefleri yangın çıkarma davranışını azaltmak ve psikopatolojinin altında yatan nedenlerde anlamlı değişiklikler yaratmaktır. Ayaktan tedavi tercih edilen yöntemdir, bununla birlikte özellikle yangın çıkaran gençler için düzenlenmiş bazı yataklı

tedavi programları da bulunmaktadır. Çocuklarda ve ergenlerde yangın çıkarma için en yaygın iki müdahale yaklaşımı itfaiye (yangın hizmeti) yönetimli eğitim müdahaleleri ve ruh sağlığı tabanlı psikososyal müdahalelerdir. Dünya literatüründe patolojik yangın çıkarma davranışıyla ilgili 19. yüzyıldan itibaren birçok çalışma bulunmasına rağmen, ülkemizde patolojik yangın çıkarma davranışı ile ilgili henüz herhangi bir epidemiyolojik veri ya da çalışma bulunmamaktadır. Oysaki ülkemizde de özellikle suça sürüklenen çocuklar bağlamında, çocuk ve ergenlerde çeşitli derecelerde yangın çıkarma davranışları ve kundakçılık olmakta, bunlar sonucunda maddi hasar yanında ciddi yaralanmalar ve hatta ölümler meydana gelebilmektedir. Amacımız patolojik yangın çıkarma davranışını literatür eşliğinde tartışmak ve yangın hizmetiyle ilgili kurumların farkındalığını artırmak ve ileride yapılacak olan çalışmalara ışık tutmaktır.

- Gençtanırım, Dilek, *Riskli Davranışlar Ölçeği Üniversite Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları*, 2014, Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 5(1), 24-34.

ÖZET: Genç yetişkinlik döneminde olan üniversite öğrencilerinin yaşamlarını biyolojik, psikolojik ve sosyal açından tehlikeye atan riskli davranışların ölçülmesini sağlayacak bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Bu hedef doğrultusunda, anti sosyal davranışlar, sigara kullanımı, alkol kullanımı, madde kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ile okul terki olmak üzere yedi boyuttan oluşan 60 maddelik beşli likert tipi bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin maddelerinin hazırlanmasında lise öğrencileri için geliştirilmiş olan "Riskli Davranışlar Ölçeği" nin maddeleri ile ilgili alan yazın esas alınmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde, 2011- 2012 yılında Ahi Evran Üniversitesi'ne devam eden üç farklı çalışma grubu ile çalışılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında uzman kanısı alınmış; açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yöntemleri kullanılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda açıklanan toplam varyansın %52 olduğu belirlenmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ise ölçekte yer alan maddelerin faktör yüklerinin .37 ile .91 arasında değiştiği ve ölçeğe ait modelin iyi uyum gösterdiği belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirliği (Cronbach alfa) .64 ile .92 arasında, test tekrar-test güvenirliği ise.74 ile .98 arasında bulunmuştur.

- Keklik, İbrahim; Dost, Tuzgöl Meliha, *Sürekli Kaygı, Umutsuzluk ve Benlik Saygısının Ergenlerin Riskli Davranışlarını Yordama Gücü*, 2014, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 31(51), 195-208, Düzce.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı cinsiyet, yaş, başarı, sürekli kaygı, umutsuzluk ve benlik saygısının ergenlerin riskli davranışlarını yordama gücünü belirlemektir. Araştırma, 2011-2012 Öğretim Yılı bahar döneminde Ankara'da altı farklı liseye devam eden toplam 519 (291 kız, 228 erkek) lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Riskli Davranışlar Ölçeği, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nin Sürekli Kaygı Alt Ölçeği, Back Umutsuzluk Envanteri, Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin Kısa Formu ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veri analizinde çoklu regresyon tekniği kullanılmıştır. Bulgulara göre cinsiyet, yaş, akademik başarı, sürekli kaygı, umutsuzluk ve benlik saygısı değişkenleri birlikte ergenlerde riskli davranış varyansının %21'ini açıklamaktadır. Cinsiyet, yaş, sürekli kaygı ve umutsuzluk lise öğrencilerinin riskli davranışlarını anlamlı olarak yordamaktadır. Erkek öğrenciler kız öğrencilerden daha yüksek riskli davranış puanlarına sahiptir. Yaş, sürekli kaygı

ve umutsuzluk değişkenlerine ilişkin puanlar arttıkça riskli davranışlar da artmaktadır. Diğer yandan akademik başarı ve benlik saygısı ergenlerin riskli davranışlarını anlamlı olarak yordamamaktadır. Sonuçlar, araştırmanın sınırlıkları ve doğurguları tartışılmış, psikolojik danışman ve araştırmacılar için önerilerde bulunulmuştur.

- Kısaç, İbrahim; Gülgez, Eryılmaz Özlem, *Lise Öğrencilerinin Olumsuz Risk Alma Davranışlarının Yaş, Cinsiyet ve Psikolojik Belirtiler Değişkenleri Açısından İncelenmesi*, 2014, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, (33), 122-136, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin olumsuz risk alma davranışlarını yaş, cinsiyet ve psikolojik belirtiler (depresyon, anksiyete, düşmanlık, somatizasyon ve olumsuz benlik) açısından incelemektir. Örneklem 386 öğrenciden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında Ergenlerde Risk Alma Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri kullanılmıştır. Bulgular erkek öğrencilerin kızlara göre daha sık toplam olumsuz risk alma davranışı gösterdikleri, yaş yükseldikçe toplam olumsuz risk alma davranışlarının sıklığının arttığı ortaya çıkmıştır. Yaş yükseldikçe öğrencilerin sigara ve içki içme davranışlarının arttığı belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin sigara ve içki içme, uyuşturucu kullanma ve kesici alet taşıma ortalamaları kızlardan daha yüksek bulunmuştur. Anksiyete, düşmanlık, somatizasyon ve olumsuz benlik düzeyi yüksek öğrencilerin daha sık toplam olumsuz risk alma davranışında bulundukları görülmüştür.

- Özer, Arif; Gençtanırım, Dilek; Arıcı, Fatma; Demirtaş, Selan; Kızıldağ, Seval; Acar, Tülin; Ergene, Tuncay, *Lise Öğrencilerinde Riskli Davranışların İncelenmesi*, 2014, TÜBİTAK, 1-142.

ÖZET: "Lise Öğrencilerinde Riskli Davranışların İncelenmesi" başlıklı 110K430 Kodlu TÜBİTAK 1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı kapsamında desteklenmiş olan bu proje, 01.07.2011-30.12.2013 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Tuncay Ergene yürütücülüğünde tamamlanmıştır. Proje kapsamında öngörülen çalışmalar tam olarak yerine getirilmiştir. Projede; Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Doç. Dr. Arif Özer ve Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Dilek Gençtanırım yardımcı araştırmacı olarak görev almışlardır. Projenin danışmanlığı ise Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. İbrahim Yıldırım tarafından yapılmıştır. Projede Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalında doktora eğitimlerine devam eden Arş. Gör. Tülin ACAR, Arş. Gör. Seval Kızıldağ, Arş. Gör. Selen Demirtaş Zorbaz ve Arş. Gör. Fatma Arıcı bursiyer olarak yer almışlardır. Projede, Türkiye'nin 12 bölgesinden seçilen 24 ilde lise öğrencilerinde anti sosyal davranışlar, intihar eğilimi, alkol ve sigara kullanımı, okul terki ve beslenme alışkanlıkları açısından riskli davranışların yaygınlığı incelenmiş; bu davranışları yordayan faktörlerin ortaya konmasına yönelik bir model testi yapılmıştır. Çalışmada 8033 veri üzerinden bulgular elde edilmiştir. Tarama çalışması sonucunda her bir risk alanı için ve genel olarak riskli davranışlara yönelik olarak Türkiye haritaları hazırlanmış ve sonuçlar bu risk haritarı ile de gösterilmiştir. Proje

kapsamında yapılan nitel araştırma ile de lise öğrencilerinde riskli davranışların daha derinlemesine anlaşılmasına yönelik olarak önemli bilgiler elde edilmiştir. Bunun yanı sıra proje kapsamında lise öğrencileri için "Yeterlik Algısı Ölçeği" geliştirilmiş ve geçerlik, güvenirlik çalışmaları tamamlanmıştır. Proje kapsamında yapılan çalışmaların sonuçlarının bir kısmı, ulusal bir kongrede (Ek-5), uluslararası bir kongrede (Ek-4) sunulmuştur. Ayrıca çalışma kapsamında geliştirilen ölçeğini geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının sunulduğu bir makale (Ek-6) hazırlanmıştır. Makale uluslararası indeksli bir dergiye gönderilmiştir ve değerlendirme sürecindedir. Bu çerçevede projeden elde edilen çıktılar psikolojik danışma ve rehberlik alanının yanı sıra ergenlerle çalışan diğer bilim dalları için de önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar ülkemizin geleceği olan gençlerin anlaşılması yaşamlarındaki risklerin ortaya konulması ve bunlara yönelik önleyici çalışmaların yapılabilmesi adına önemli görülmektedir.

- Telef, Baki Bülent, *Ergenlerde Olumlu ve Olumsuz Duygular ile Riskli Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2014, Kastamonu Eğitim Dergisi, 22(2), 591-604, Kastamonu.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerin yaşamış oldukları olumlu ve olumsuz duygular ile riskli davranışlar arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu çalışma betimsel yönteme dayanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu meslek lisesinde öğrenim görmekte olan 300 ergenden oluşmaktadır. Katılımcıların %38'i kız (n= 113), %62'si erkek (n= 187) öğrencidir. Araştırmanın verileri Olumlu ve Olumsuz Yaşantı Ölçeği ve Riskli Davranışlar Ölçeği ile toplanmıştır. Analizler sonucunda, olumlu yaşantılar ile riskli davranışlar arasında negatif; olumsuz yaşantılar ile riskli davranışlar arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

- Uysal, Recep; Bingöl, Yılmaz Tuğba, *Ergenlerde Risk Alma Davranışının Öz Yeterlilik ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2014, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(8), 573-582, Elâzığ.

ÖZET: Ergenin gelişimine olumlu katkı sağlayabileceği gibi ergenin hem fiziksel hem de ruhsal sağlığına ciddi zararlar verebilecek bir olgu olarak değerlendirilen risk alma davranışını öz yeterlik ve farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma yaşları 14 ile 18 arasında değişen ve İstanbul'da öğrenim gören toplam 394 lise öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Katılımcılara kişisel bilgi formu, Ergenlerde Risk Alma Ölçeği ve Genel Öz Yeterlik Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın verileri SPSS 17.0 istatistik paket programına aktarılarak analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda ergenlerde risk alma davranışı ile öz yeterlik arasında negatif ilişki olduğu ve risk alma davranışının yaş, cinsiyet, akademik başarı ve algılanan anne-baba tutumlarına göre değişiklik gösterdiği belirlenmiştir.

- Çetin, Fatma; Bilge, Dallar Yıldız; Yalaki Zahide, *Bir Eğitim ve Araştırma Hastanesine Başvuran Adelosanlardaki Riskli Davranışların Değerlendirilmesi*, 2015, Ege Tıp Dergisi, 54(3), 127-133.

ÖZET: Ergenlik dönemi, uzun ve sağlıklı bir yaşamın temellerinin atılabileceği fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimlerin olduğu bir dönemdir. Adolesanların bu dönemde kazandıkları riskli davranışlar yetişkinlik dönemine yansıyarak, yetişkinlikte hastalık ve ölüm oranlarında artışa neden olabilmekte-

dir. Gereç ve Yöntem: Çalışmaya Ekim 2012-Mart 2013 tarihleri arasında Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi çocuk polikliniğine başvuran lise öğrencileri alındı. Çalışmaya alınan öğrencilere anket uygulandı. Bulgular: Çalışmaya 15-18 yaş arası 986 lise öğrencisi alındı. Adolesanların %57.7'si erkekti. Adolesanların %24' ü meslek lisesi, %49.2'si devlet lisesi ve %26.8'i Anadolu lisesinde okumaktaydı. Adolesanların %22.1'inin öğle yemeği yemediği, %27'inin meyve tüketmediği, %20.4'ünün süt içmediği %70.3'ünün bilgisayarda 2 saat zaman geçirdiği, %8.8'inin her gün internet kafeye gittiği ve %9.7'sinin sigara içtiği saptandı. Yaşamı boyunca en az bir kez alkollü içki içenlerin oranı %7.8 idi. Adolesanların %22'sinin bisiklet veya motosiklet kullanırken kask takmadığı saptanırken; araç içinde seyahat ederken %37.9'unun hiç emniyet kemeri takmadığı, son bir ay içinde %0.6'sının alkollü araç kullandığı, %8'inin bir kavgaya karıştığı, %2.1'inin arkadaşı tarafından şiddete maruz kaldığı bulundu. Sonuç: Adolesanları fiziksel ve sağlık açısından etkileyebilecek riskli davranışları önlemeye yönelik programların hazırlanması, okullarda bu konularda eğitimlerin arttırılması gerektiği düşünülmüştür.

- Erel, Özge; Gölge, Belma Zeynep, *Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışlar İle Çocukluk Çağı İstismar, Dürtüsellik ve Riskli Davranışlar Arasındaki İlişki*, 2015, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 16(3), 189-197.

ÖZET: Üniversite öğrencileri arasında riskli davranışları belirlemek ve riskli davranışlar, dürtüsellik ve çocukluk çağı istismarı arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Araştırmanın çalışma grubu 2012-2013 öğretim yılında 24 farklı ildeki devlet ve vakıf üniversitelerinde okuyan 740' ı kadın, 362'si erkek toplam 1102 üniversite öğrencisidir. Araştırmada, 'Demografik Bilgi Formu', 18 yaşından önceki örselenme yaşantılarını tarayan 'Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ)', dürtüselliği ölçmek için kullanılan 'Barratt Dürtüsellik Ölçeği (BDÖ-11)' ve araştırmacılar tarafından hazırlanan riskli davranışlarda bulunma durumunu belirleyen 'Riskli Davranışlar Soru Formu' uygulanmıştır. Erkeklerin tek gecelik ilişkide prezervatif kullanmama dışında diğer riskli davranışları kadınlardan daha fazla gerçekleştirdikleri saptanmıştır. ÇÖYÖ ile BDÖ-11 puanları arasında yüksek düzeyde ve pozitif yönde ilişki saptanmış, riskli davranışlarda bulunanlarla bulunmayanların ÇÖYÖ ve BDÖ-11 puanları arasında da anlamlı düzeyde farklılık belirlenmiştir. Gençler arasında görülen dürtüsellik ve riskli davranışlar bireysel ve toplumsal temelli önemli sorunlara yol açmaktadır. Dürtüsellik ve riskli davranışların çocukluk çağı istismarının uzun dönemdeki etkilerinden olması, çocuk istismarına yönelik önleme ve müdahale programlarına ağırlık verilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca gençler arsında ciddi bir risk etkeni olan dürtüsellik ve riskli davranışlara yönelik koruyucu programlar devreye sokulmalıdır.

- Selen, Filiz; Akca, Özakar Selen, *Gençlerin Riskli Davranış Örüntüleri: Cinsellik, Madde Kullanımı ve Motorlu/Eğlenceli Araç Kullanma*, 2015, Literatür Sempozyum Dergisi, (7), 16-22.

ÖZET: Amaç: Gençlerde riskli davranışları erken tanılama, önleme, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini uygulama, gençlerle çalışan profesyonellerin önemli rolleri arasındadır. Bu çalışmada ergenlik döneminin en riskli yaş aralığı olan 16-18 yaş arasındaki gençlerin cinsel davranışları, madde kullanımı ve motorlu/eğlenceli araç kullanma davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Yöntem: Meslek lisesindeki 16-18 yaş grubu tüm gençler (N=980) araştırmanın evrenini oluşturmuş, örneklem seçimine gidilmemiş ve araştırmaya gönüllü olanlar çalışmanın örneklemini oluşturmuştur (n=790).

Gençlerin sosyo-demografik özellikleri, cinsel davranışları, madde kullanımı ve motorlu/eğlenceli araç kullanma davranışlarını belirlemeye yönelik soruları içeren anket formu (AF) uygulanmıştır. Araştırma verileri uygun istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiştir. Bulgular: Araştırmadaki gençlerin yaş ortalamaları 17,36±0,2 yıl olup, tamamı erkektir. Gençlerin %73,4'ünün cinsel ilişkiye girdiği ve %61,1'inin sağlıklı cinsel yaşam ile ilgili eğitim almadığı belirlendi. Bu gençlerin %43,5'inin sigara, %39,2'sinin alkol ve %37,1'inin uyuşturucu/uçucu madde kullanmanın sağlığa zarar vermediğini düşündükleri görüldü. Çalışmadaki gençlerin %14,1'inin alkol, %13,7'sinin uyuşturucu/uçucu madde kullanmayı denedikleri, %62'sinin motorlu araç kullandığı, %28,6'sının trafik kurallarına uymadığı, %42,8'inin emniyet kemeri takmadığı belirlendi. Tartışma ve Sonuç: Lisedeki gençlerin büyük çoğunluğunun cinsel davranışlar, motorlu/eğlenceli araç ve madde (sigara, alkol, uyuşturucu/uçucu madde) kullanma oranlarının yüksek olması dikkat çekicidir. Bu bağlamda gençlerde riskli davranışın erken tanılanması, uygun girişimlerin planlanması gereken önlemlerin alınması konusunda okul yöneticileri ile iş birliğinin sağlanmasının önemi açıktır.

- Çoban, İçağasioğlu Arzu; Bulut, Işıl, *Ergenler İçin Kentin Riskleri: Grupla Sosyal Hizmet Müdahalesi Örneği*, 2016, Journal of Human Sciences, 13(3), 4312-4324.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı Ankara'da yoksulluk, gecekondulaşma, madde bağımlılığı gibi yüksek risk taşıyan bir ilçede yaşayan ergen kızların içinde bulundukları fiziksel ve sosyal çevrede karşılaştıkları yoksulluk, şiddet, eğitim hayatından uzaklaşma, aile sorunları gibi risklere karşı güçlendirilmesini sağlamaktır. Bu amaçla yapılan grup odaklı sosyal hizmet uygulaması yaşları 13-16 arasında değişen sekiz kız ergen ile gerçekleştirilmiştir. Sekiz oturumdan oluşan grup sürecinde, ergenlik döneminde yaşanan değişimler, büyümek, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi, aile sorunları, kendini tanıma ve ifade etme, yaşıtlarla ilişkiler, çevrede var olan riskler bu risklerle nasıl başa çıkılabileceği konuları ele alınmıştır. Grup odaklı sosyal hizmet uygulamasını değerlendirmek amacıyla sürecin öncesinde ve sonrasında Güçler Güçlükler TR Ergen Formu uygulanmıştır. Bu form duygusal ve davranışsal sorunları tarama amacıyla kullanılan, bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Formdan alınan toplam puanın artışı, duygusal ve davranış sorunlarında azalmayı işaret etmektedir. Grup süreci sonunda bir ergen hariç tüm ergenlerin formdan aldığı toplam puanda azalma görülmüştür. Süreç sonunda üyeler, aileleri ile daha iyi anlaştıklarını, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin farkındalıklarının yükseldiğini, ailelerinde ve fiziksel, sosyal çevrelerinde yaşadıkları risklerle baş edebilmek için eğitim hayatına devam etmenin, doğru arkadaş seçmenin önemli olduğu, geç saatlerde yalnız başlarına çevrede dolaşmamaları ve aileleri ile daha yakın iletişim kurmaları gerektiğine karar vermişlerdir.

- Çot, Ayabakan Duygu; Yoldaşcan, Elçin; Gülmen, Korkut Mete; Dağlıoğlu, Nebile; Fırat, Sunay, *Üniversite Öğrencilerinde Risk Alma Davranışları ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*, 2016, Adli Tıp Bülteni, 21(3), 172-176, İstanbul.

ÖZET: Sağlık açısından riskli davranışlar genellikle adolesandö-nemde edinilmekte, sonuçları erişkin döneme yansıyarak, bu dönemde mortalite ve morbidite oranlarında önemli artışlara neden olmaktadır. Bu araştırmada, üniversiteye devam eden gençlerin sigara, alkol ve bağımlılık yapıcı madde kullanımı, cinsel yaşam, kişisel güvenlik ve şiddete ilişkin bazı riskli davranışlarının saptanması amaçlanmıştır. Bu araştırma, Çukurova Üniversitesi, merkez yerleşkesinde Kasım-Aralık 2015 tarihinde yürütülmüş

tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Yazılı onamları alınan üniversite öğrencilerine demog-rafik verileri sorgulayan soruların bulunduğu "Bilgi Formu" ve "Riskli Davranışlar Ölçeği-Üniversite Formu" uygulanmıştır. Riskli davranışlar ölçeği 60 maddelik likert tipi bir ölçektir. Antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, madde kullanımı, beslenme alışkanlıkları, intihar eğilimi, okul terki olmak üzere 7 bölümden oluşmaktadır. Bölümlerden alının puan artıkça risk artmaktadır. Veriler SPSS 20 paket programında değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılan 184 öğrencinin 105'i (%57) kadın, 79'u (%42,9) erkek öğrencidir. Öğrencilerin yaş ortalaması 20,21±1,91 (min:18, max: 39)'tır. Araştırmamızda üniversite eğitimi alan erkeklerin antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, madde kullanımı, okul terki bölümlerinden aldıkları puanlar üniversite eğitimi alan kadınlardan daha yüksek bulunmuştur ve bu farklılık da istatistiksel olarak anlamlıdır (p≤0,05). Çalışmamızda alkol kullanımı arkadaşlarıyla birlikte kalanlarda, aile yanı ve devlet yurdunda kalanlara göre daha yüksek bulun-muştur, sigara kullanımı ise arkadaşları ile birlikte kalanlarda, aileleri ile birlikte kalanlardan daha yüksek bulunmuştur (p≤0,05). Çalışmamızda cinsiyet ve kişilerin yaşadıkları yer riskli davranışlarını etkileyen önemli belirleyicilerdendir. Gelenekleri de kapsayan farklı gerekçelerden kaynaklanan aile yanında beraber yaşama durumunun olduğu ülkemizde ailelerinden ayrılan gençler birbirlerinden etkilenmektedir. Gençleri hep beraber bulunduğu üniversite ortamlarında riskli davranışlardan korumaya yönelik etkinliklere ağırlık verilmeli, riskli davranışlardan korunmaları için gerekli yaşam becerilerini kazanmaları sağlanmalıdır. Sonuç olarak gençlerin geleceğe yönelik olarak riskli davranışlarının anlaşılması ve önlenmesine yönelik üniversitelerde danışma birimleri kurulmalı, bu birimlerde uzmanlar tarafından eğitim toplantıları, grup oturumları düzenlenmeli ve gençler doğru yönlendirilmelidir.

- Eren, Dinçer; Kaya, Sinem; Doğan, Uğur, *Lise Öğrencilerinin Risk Alma Davranışlarının Yaşam Doyumu Psikolojik İyi Oluş Değişkenleri ile İlişkisi*, 2016, Turkish Studies Dergisi, 11(3), 953-964, Ankara.

ÖZET: Lise öğrencilerinin risk alma davranışlarının yaşam doyumları ve psikolojik iyi oluşları ile olan ilişkisinin ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Muğla İlinde lise öğrenimine devam eden 9. 10. 11. ve 12. sınıflardan katılan 134 kız 256 erkek olmak üzere 390 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemin seçiminde seçkisiz olmayan kolay örnekleme yöntemi benimsenmiştir. Örneklem grubunun yaş aralığı 14 ile 19 arasında değişmektedir. Veri toplama aracı olarak Risk alma ölçeği, Yaşam doyumu ölçeği ve Psikolojik iyi oluş ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ve yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda psikolojik iyi oluş ile risk alma arasında düşük düzeyde negatif bir ilişki, psikolojik iyi oluş ile yaşam doyumu arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki bulunurken, risk alma davranışları ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bunun yanında yapısal eşitlik modellemesi analizine başlamadan anılan değişkenler için ölçüm modellerinin uyum indeksi değerlerine bakılmış ve bütün modellerin iyi uyum indekslerine sahip olduğu görülmüştür. Daha sonra yapısal eşitlik modellemesi analizine geçilmiş, analiz sonucunda risk alma davranışlarının yaşam doyumunu ve psikolojik iyi oluşu negatif olarak etkilediği yani lise öğrencilerindeki risk alma davranışı arttıkça yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşun azaldığı görülmüştür. Bu modele ilişkin uyum indeksleri incelendiğinde, modelin iyi uyum değerleri gösterdiği görülmüştür. Bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

- Nalbant, Aygül; Babaoğlan, Emine, *Risk Altındaki Öğrenciler: Yozgat Örneği,* 2016, e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 7(3), 11-30.

ÖZET: Bu araştırma risk altındaki öğrencilerin durumlarını ortaya çıkarmaya dönük betimsel bir çalışmadır. Bu çalışmada risk altındaki öğrencilerin durumlarına yönelik var olan profilin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma nitel araştırma olup ve betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada risk altındaki öğrenciler beş tema altında incelenmiştir. Bunlar; kişisel bilgiler ve aile durumu, öğrenim yaşamı, anne - baba - çocuk ilişkisi, serbest zamanlarını değerlendirme biçimi ve öğrencilerin yaşadığı ciddi sorunlar temalarıdır. Araştırmada risk altında bulunan 10 kız, 10 erkek 20 öğrenciyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Görüşmeler yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme yoluyla toplanan veri içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre ailelerin çocuklarını okulda kontrol etmelerinin ve desteklerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Öğrencilerin başarı durumuyla ilgili sorun olduğu, okulda arkadaş, öğretmen ve idare ile sorun yaşadıkları görülmektedir. Öğrencilerin yarısının gün içinde en çok bilgisayar ve telefonla vakit geçirdikleri, önemli bir kısmının iki üç saatten fazla internet ve telefonla ilgilendiği görülmektedir.

- Selen, Filiz; Akca, Özakar Selen, *Erkek Ergenlerde Riskli Davranışlar: Bir Lise Örneği*, 2016, TAF Preventive Medicine Bulletin, 16(3), 206-212.

ÖZET: Dünya Sağlık Örgütü "10-19 yaş grubunu" ergenlik dönemi olarak tanımlamaktadır ve bu dönemde özellikle 16-18 yaş arasında riskli davranışlar daha sık görülmektedir. Sunulan bu çalışmayla; 16-18 yaş grubu lise öğrencilerinin riskli davranışları belirlenerek yapılması planlanan eğitim ve izlem programına temel oluşturması amaçlanmıştır. Kesitsel tipteki bu araştırma Çorum Endüstri Meslek Lisesi'nde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada örneklem seçimine gidilmemiş, çalışmanın yapıldığı tarihler arasında (Eylül-Aralık 2014) öğrenim gören ve araştırmaya katılmaya gönüllü 16-18 yaş grubu ergenler (n=790) araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Tanıtıcı Form (KTF) ve Ergenlerde Risk Alma Ölçeği (ERAÖ) kullanılmıştır. Veriler uygun istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiştir. $p<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan ergenlerin yaş ortalamaları 17,3 ± 0,2 yıl olup, tamamı erkektir. ERAÖ değerlendirmesine göre; ergenlerin %48,5'inin riskli grupta olduğu, ailede ve arkadaşları arasında sigara içenler oldukça risk alma puanlarının arttığı görülmüştür. Ergenlerin yaş, ailede ve arkadaşlarında sigara içme durumu ile ERAÖ puan ortanca düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Uygulanan ERAÖ değerlendirmesine göre ergenlerin risk alma puanlarının ürkütücü boyutta yüksek olduğu belirlenmiştir. Ergenlere riskli davranışlardan korunmaya yönelik verilen geleneksel-klasik eğitimlerin etkisiz olduğu ortaya çıkmakta, ergenlerin riskli davranışlarını ortadan kaldırmak için alternatif yolların ortaya konulmasının önemi gündeme gelmektedir.

- Altıntoprak, Ender A.; Atlam, Havaçeliği Demet; Aldemir, Ebru, *Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışların Yaygınlığı ve Madde Kullanımı ile İlişkisi*, 2017, Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 30(4), 287-298, İstanbul.

ÖZET: Genç yetişkinlik döneminde sıklıkla karşılaşılan riskli davranışların üniversite popülasyonundaki yaygınlığı ve madde kullanımı ile ilişkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Kesitsel, webtabanlı, öz bildirime dayalı çalışma, 53,003 öğrencisi olan bir devlet üniversitesinde gerçekleştiril-

miştir. Örneklem sayısı için, Türkiye'deki üniversitelerde madde kullanımının en düşük prevelansına (%0.01-%0.6) göre güç analizi kullanılmıştır. Araştırma için 3,184 kişilik örneklem sayısı yeterli bulunmuştur. Bağımlılık Profil İndeksi Anketini tamamlayan 2,973 kişinin verileri değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizlerde frekans testleri, Pearson ki-kare ve lojistik regresyon kullanılmıştır. Bulgular: Araştırmaya 1,629 (%54.8) kadın ve 1,344 (%45.2) erkek katıldı. Kadınlarda intihar planı ya da girişimi ve kendine zarar verme davranışı (KZVD); erkeklerde çakı, bıçak, tabanca gibi silahları taşıma, kavga etme ve yaralanma, erken yaşta cinsel ilişki deneyimi, kondom kullanımı, sigara, alkol, enerji içeceği ve madde kullanımı anlamlı düzeyde yüksek bulundu (p=0001). Sık intihar planı ve girişimi (11.3 kat), 15 yaşından önce cinsel ilişki deneyimi (16.6 kat) madde kullanımında daha riskli davranışlar olarak bulundu. Sigara, alkol ve enerji içeceği kullanım sıklığı arttıkça madde kullanımı riskinin de arttığı saptandı. Gençlerde, risk alma davranışlarında cinsiyet faktörü ayırıcı özelliklerden biridir. Riskli davranışlar ve madde kullanımı arasındaki ilişki, bir riskli davranışın başka bir riskli davranışa yol açabileceğini düşündürür. Bu nedenle, riskli davranışlarda bulunan genç yetişkinlerde madde kullanımının, madde kullanım sorunu ile gelen genç yetişkinlerde de diğer riskli davranışların değerlendirilmesi gerekir.

- Arı, Ela; Cin, Melis Firdevs; Okutan, Balık Sema, *Riskli Davranış Gösteren Ergenlerde, Çocukluk Çağı Travmaları ile Ruhsal Durum Arasındaki İlişki*, 2017, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(31), 81-93, İstanbul.

ÖZET: Riskli davranışların oluşumunda ailesel ve çevresel faktörlerin etki ağırlığını göz önünde bulundurarak hazırlanan bu çalışmada; riskli davranış gösteren ergenlerin yaşamış oldukları çocukluk çağı travmaları ve zekânın ruhsal durumları ile ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmanın evrenini; ailesi ve çevresi tarafından istismara uğradığı belirlenmiş ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından koruma altına alınmış, riskli davranışlar gösteren ergenler tarafından oluşturulan klinik vakalar meydana getirmektedir. Söz konusu evren arasından, Bakanlık bünyesinde hizmet vermekte olan İstanbul İl sınırlarındaki iki adet merkezde korunma bulunan 65 ergen örneklem olarak belirlenmiştir. Klinik vakaların IQ skorlarının belirlenebilmesi adına örnekleme Porteus ve Cattel zeka testleri uygulanmıştır. Bununla birlikte, vakalara Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre duygusal ihmal; depresyon, olumsuz benlik ve somatizasyon üzerinde anlamlı etki yaratmaktadır. Bununla birlikte, cinsel istismar olumsuz benliğin üzerinde anlamlı bir etki yaratmaktadır.

- Çakar, Savi Firdevs; Özdemir, Serap, *Ergenlik Dönemi Riskli Davranışları Önleme ve Müdahale*, 2017, *Yaşam Dönemleri ve Uyum Sorunları* kitabı içinde, 274-294, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Çavuş, Özge Fadime; Görpelioğlu, Süleyman; Çavuş, Yücel Umut, *Ankara İlindeki Ergenlerde Riskli Davranışların Sıklığı, Dağılımı*, 2017, Türkiye Aile Hekimliği Dergisi, 21(1), 2-16, Ankara.

ÖZET: Ergenlik, hızlı biyolojik değişime paralel olarak emosyonel labilitenin ve psikososyal olgunlaşmanın görüldüğü, sosyokültürel gelişim açısından çok önemli bir dönemdir. Bu dönemde sık görülen sigara, alkol, uyuşturucu, okuldan kaçma, şiddet ve statü suçu gibi riskli davranışlar, ergen sağlığı ve geleceği açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada, Ankara ilindeki okullarda okuyan 11-19 yaş arası ergenlerde riskli davranışların sıklığını, dağılımını ve etkileyen faktörleri araştırmak amaçlan-

mıştır. Bu kesitsel çalışma 2014 yılı Mayıs-Haziran aylarında Ankara il merkezinde 11-19 yaş arası ergenlerde, 7 okul türünden toplam 2756 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Ergenlerin riskli davranış eğilimleri, Kaner tarafından geliştirilen Kuraldışı Davranış Ölçeği (KDÖ) kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, 2756 ergenin riskli davranışları KDÖ ile incelenmiş olup çalışmaya dahil edilen tüm öğrencilerin toplam Kuraldışı Davranış Ölçeği ortalama puanı 53.95, medyan değer 49 olarak belirlendi. Okul türü dışındaki tüm faktörlerin, Kuraldışı Davranış Ölçeği total puanları üzerinde istatistiki olarak anlamlı düzeyde etkili olduğu görüldü. En etkili ilk üç faktörün, öğrencinin sigara içme durumu, uyuşturucu kullanan arkadaşa sahip olma durumu, karne not ortalaması olduğu tespit edildi (sırasıyla $p<0.001$, $p<0.001$, $p<0.001$). Kuraldışı Davranış Ölçeği toplam puanlarının Sanat-Spor ve İmam-Hatip Liselerinde en düşük olduğu saptandı ($p<0.001$). Çalışmamızda, özellikle sigara ve uyuşturucunun hem diğer kural dışı davranışlara hem başarısızlığa zemin hazırlayan en önemli faktörler olduğu tespit edildi. Bu çalışmada olduğu gibi, toplumu her açıdan ilgilendiren ergenlerdeki riskli davranışların ve bu davranışları etkileyen faktörlerin tespit edilmesinin, alınacak tedbirlere ve geliştirilecek eğitim metotlarına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

- Kamanlıoğlu, Müge, *Üniversite Gençliğinin Sapmış Davranışlara Yönelik Etiketlemeleri: Ankara Örneği,* 2017, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (6), 127 – 153, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'de gençlerin bazı sapmış davranışlara yönelik etiketlemelerinde cinsiyet farklılığının etkisini ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra gençlerin etiketlemelerini en çok ne tür davranışlara ve kimlere yönelik olarak uyguladıkları da bu kapsamda irdelenmeye çalışılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar daha çok gençlerin sapmış davranışları ve etiketlemeleri üzerinde yoğunlaşsa da bu çalışmada farklı olarak "gençlerin bakış açısında etiketleme" tartışılmak istenmiştir. Bu amaç çerçevesinde, üniversitelerde okuyan (Hacettepe Üniversitesi ve Başkent Üniversitesinde okuyan toplam 158 öğrenci) gençlere yapılandırılmış soru formu uygulanarak veriler elde edilmiştir. Çalışmanın teorik çerçevesi ise "EtiketIemee Teorisi"nden faydalanılarak oluşturulmaya çalışılmıştır.

- Kardaş, Burcu; Özbaran, Burcu; Kardaş, Ömer; Erermiş, Serpil, *Özkıyım Girişimi Nedeni ile Karaciğer Transplantasyonu Gereken Bir Ergen Olgunun Değerlendirilme Süreci*, 2017, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 18(Ek 1), 26-28.

ÖZET: Özkıyım düşüncesi, girişimleri ve tamamlanmış özkıyım özellikle ergenlik döneminde çocuk ve ergen psikiyatristlerinin sık karşılaştığı durumlardır. Bu yaş grubu için en önemli ölüm nedenlerinin başında özkıyım gelmektedir. Parasetamol (asetominofen) kolay ulaşılabilir olması nedeniyle özkıyım amacıyla sık tercih edilen ilaçlardandır, zehirlenmesi son derece ölümcül gidiş göstermektedir ve akut karaciğer yetmezliğinin nedenlerinden biridir. Tedavi için tek seçenek karaciğer transplantasyonudur. Sınırlı organ kaynakları nedeniyle canlıdan nakil ilk seçenektir. Transplantasyona giden bu süreçte hem alıcı hem de verici psikiyatrik açıdan değerlendirmelidir. Zamana karşı yarışılan bu süreçte çocuk psikiyatristleri ve psikiyatristler organ nakil ekibi ile işbirliği içinde çalışmalıdır. Ayrıca erişkin psikiyatristlerinden farklı olarak çocuk psikiyatristleri, aday çocuk olguları bulundukları gelişim döneminin özelliklerine göre değerlendirmelidir. Bu yazımızda parasetamol zehirlenmesine bağlı karaciğer yetmezliği gelişen bir ergen olguda nakil öncesi çocuk psikiyatrisi konsültasyon sürecinin aşamalarını değerlendirmeyi amaçladık. Acil nakil olgularında karşılaşılabilecek tıbbi ve psikiyatrik durumları tartıştık.

- Körük, Serdar, *Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışların Ortaya Çıkmasında Yordayıcı Bir Etken Olarak Uyumsuz Şemaların Telafileri*, 2017, Nesne Psikoloji Dergisi, 5(9), 55-69, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinde riskli davranışlar sergilenmesinde sahip olunan uyumsuz şema telafilerinin etkilerinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'ndeki bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinin çeşitli bölümlerinde öğrenimine devam eden 38'i erkek ve 150'si kadın olmak üzere toplam 188 öğrenci oluşturmaktadır. Riskli davranışların ölçülmesinde Riskli Davranışlar Ölçeği-Üniversite Formu, şema telafilerinin ölçülmesinde Young Telafi Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi bulgularına göre erkeklerde, eleştiriye tahammülsüzlük ve asilik şema telafilerinin toplam risk varyansının %33'ünü; kadınlarda, eleştiriye tahammülsüzlük, asilik ve kontrol şema telafilerinin toplam risk varyansının %29'unu; genel çalışma grubunda ise asilik, eleştiriye tahammülsüzlük, kontrol ve kendine yönelimlilik telafi şemalarının toplam risk varyansının %33'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Riskli davranışları yordayan şema telafileri cinsiyete ve şema alan yazınına göre tartışılmıştır.

- Kurt, Gençtanırım Dilek; Ergene Tuncay, *Türk Ergenlerde Riskli Davranışların Yordanması*, 2017, Eğitim ve Bilim Dergisi, 42(189), 137-152, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada sosyal destek, içe yönelim ve akademik başarı değişkenlerinin ergenlerdeki riskli davranışları ne derece yordadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini Ankara'da altı farklı liseden random örnekleme yöntemi ile seçilen 9, 10, 11 ve 12. sınıflara devam eden toplam 491 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Riskli Davranışlar Ölçeği (Gençtanırım ve Ergene, 2014), 11-18 Yaş Ergenler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (Erol ve Şimşek, 2010), Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Yıldırım, 2004) ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Çalışmada ele alınan bağımsız değişkenlerin riskli davranışları yordama gücünün belirlenmesinde yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ergenlerde riskli davranışların yordanmasına yönelik geliştirilen modelin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular çerçevesinde, ergenlerdeki riskli davranışlar sosyal destek değişkeni tarafından anlamlı olarak yordanırken, içe yönelim ve akademik başarı değişkenleri tarafından anlamlı olarak yordanmamaktadır.

- Küntay, Esin, *Dezavantajlı Çocuklar: İstanbul'un Yoksul ve Yoksun Çocukluk Halleri*, 2017, Toplum ve Demokrasi Dergisi, 11(24), 249-262.

ÖZET: Bu makalede İstanbul metropoliten alanda dezavantajlı çocukların sorunları irdelenecektir. Tartışmalar yazarın İstanbul Emniyet Müdürlüğünün değişik birimlerinde gerçekleştirmiş olduğu sosyal araştırmada elde edilen veriler (data) üzerine temellendirilecektir. Araştırmaların katılımcıları sokaklarda başıboş dolaşırken polis tarafından görülerek Emniyet Müdürlüğüne getirilen on sekiz yaş altı çocuklardır. İncelenen çocukların grupları aşağıda görülmektedir: Sokaktaki Çocuklar, Sokakta Yaşayan Çocuklar, Ticari Seks İşçisi Çocuklar (Cinsel yönden sömürülenler) ve Suça Sürüklenen Çocuklar. Bunların tümü güç koşullar altında yaşayanlardır. Bu gruplar küresel, kentsel olgulardır. Sokaktaki çocuklar ve 'ticari seks işçileri' en kötü koşullarda çalışan çocuk işçiler grubunda yer almaktadırlar. Tümü toplumun önemli bir kesimi tarafından bilinmeyen ya da göz ardı edilenlerdir.

Yakın çevrede olmalarına rağmen gözlerden uzak tutulanlardır. On sekiz yaş altındaki çocuklar, 'çocukluk döneminde' fiziksel ve bilişsel tam erginliğe erişmemiş olduklarından kırılgandırlar; yüksek risk altındadırlar. Bu nedenle özel bakım ve korunmaya gereksinimleri vardır. Gerçekleştirilmiş araştırmaların en çarpıcı yönü katılımcıların geçmişleri ve aile ortamlarının benzerliğidir. Tümünde aile çevrelerindeki olumsuz koşullar çocuğu dış çevreye, sokağa itmiştir. Bu, madalyonun diğer yüzüdür. Sokaklar, çocuğun denetim dışında kaldığı, yüksek risk çevreleridir. Çeşitli kötü alışkanlığın ve suçların yeşerdiği ortamlardır. Çocukla ilgili tüm etkinliklerde her zaman, "onun yüksek yararı" ilkesi gözetilmelidir. Onun korunması, iyileştirilmesi adına faaliyete geçmeden önce, asıl olan, bu tür sosyal sorunların toplumda var olduğu gerçeğinin resmi otoriteler tarafından kabul edilmesidir. Toplumda yer etmiş olumsuz görüşlerin üstesinden gelebilmek, farkındalık yaratmak için toplumsal duyarlılık oluşturmak önem taşır.

- Yavuz, Betül; Yiğit, Deniz; Ece, Ezgi; Arıkan, İnci, *Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışlarla İlişkili Faktörlerin İncelenmesi: Bir Devlet Üniversitesi Örneği,* 2017, J Contemp Med, 7(4), 348-354.

ÖZET: Giriş-amaç: Kişisel, sosyal veya gelişimsel olarak istenmeyen sonuçlara neden olan ve bireyin yaşamını birçok alanda tehlikeye atan riskli davranışların anlaşılması ve bunların altında yatan faktörlerin ortaya çıkarılması önemlidir. Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde görülen riskli davranışlar ve ilişkili faktörlerin incelenmesidir. Gereç -Yöntem: Araştırmanın örneklemini Dumlupınar Üniversitesinde öğrenim görmekte olan tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen fakültelerin ilk ve son sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Mart-Haziran 2015 tarihinde yapılan kesitsel tipte olan çalışmaya 2261 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak sosyodemografik bilgiler formu ve Riskli Davranışlar Ölçeği Üniversite Formu (RDÖÜF) kullanılmıştır. Ölçeğin her bir alt boyut puanları ve etkili olan değişkenler t testi ile değerlendirilmiştir. Bulgular: Öğrencilerin %41.7'si (942) erkek, %58.3'ü (1319) kız, %57.1'i 1.sınıf, %42,9'u son sınıf öğrencisi idi. Erkek öğrencilerin ölçeğin tüm alanlarından aldığı puanların (İntihar eğilimi puanı dışında) kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulundu. Sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanma ve anti sosyal davranış puanı; son sınıfta okuyanlarda, geliri yüksek olanlarda, okuduğu bölümden memnun olmayanlarda, daha önceden geçirilmiş depresyon öyküsü, ailesi ile sorunu olanlarda ve obez olanlarda daha yüksek bulundu. Sağlıksız beslenme alışkanlıkları puanı; geliri yüksek olanlarda, önceden geçirilmiş depresyon öyküsü ve obez olmayanlarda daha yüksek bulundu. Sonuç: Çalışmamızda, gençlerde riskli davranışların erkeklerde yüksek olduğu ve çok farklı sosyodemografik faktörlerden etkilendiği görülmektedir. Bu çalışmadan elde edilecek verilerin, yapılacak sağlık eğitimleri için yol gösterici olacağını ümit etmekteyiz.

- Şahin, Hande; Akgün, Rumeysa, *Üniversite Öğrencilerinin Riskli Davranışlarının Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma*, 2018, ICPESS International Congress on Politic Economicand Social Studies, 8(4), 367-382, Sakarya.

ÖZET: Bu çalışma, genç yetişkinlik döneminde olan üniversite öğrencilerinin yaşamlarında biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan risk oluşturabilecek davranışlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu olarak Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi ve Fizyoterapi Bölümlerinde okumakta olan 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri seçilmiştir. Çalışmada

öğrencilerin antisosyal davranışları, sigara kullanımı, alkol kullanımı, madde kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki durumlarını tespit etmek amacıyla yedi boyuttan oluşan 60 soruluk beşli likert tipte "Riskli Davranışlar Ölçeği" (RDÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 23 programı ile yapılmış ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, frekans ve yüzde dağılımı, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; üniversite öğrencilerinin riskli davranışlarının cinsiyet, okudukları bölüm, sınıf ve gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

2.3. Kitaplar

- Ögel, Kültegin, *Riskli Davranış Gösteren Çocuk ve Ergenler: Alanda Çalışanlar İçin Bilgiler*, 2007, 420s., Yeniden Yayın, İstanbul.

KAPAK ARKA YAZISI: Bu kitap riskli davranışlar gösteren çocuk ve ergenlerin özellikleri, nedensel faktörler, önleme, tedavi konuları üstünde durmaktadır. Evden kaçma, şiddet eğilimi, suça karışma, kendine zarar verme, uyuşturucu madde kullanımı gibi etkenler risk olarak tanımlanmıştır. Yeniden Derneği'nin 5 yıldır bu çocuk ve gençlerle yaptığı araştırmaların bulgularına da yer verilmektedir.

3. "Saldırganlık ve Öfke" Teması

Gençlik ve Riskli Davranışlar konulu eserlerin tasnifinde *"Saldırganlık ve Öfke"* teması doksan üçü (93) makale doksan sekiz (98) tez ve ikisi (2) kitap olmak üzere toplam yüz doksan üç (193) eserden oluşmaktadır. Bu tema içerisindeki eserler türlerine göre değerlendirildiğinde makale (%48) ve tez (%51) türlerinin sayısal açıdan hemen hemen benzer olduğu görülmektedir. Buna karşılık kitap sayısı diğer türlere oranla oldukça düşük kalmıştır:

Grafik 22: "Saldırganlık ve Öfke" Teması (193)

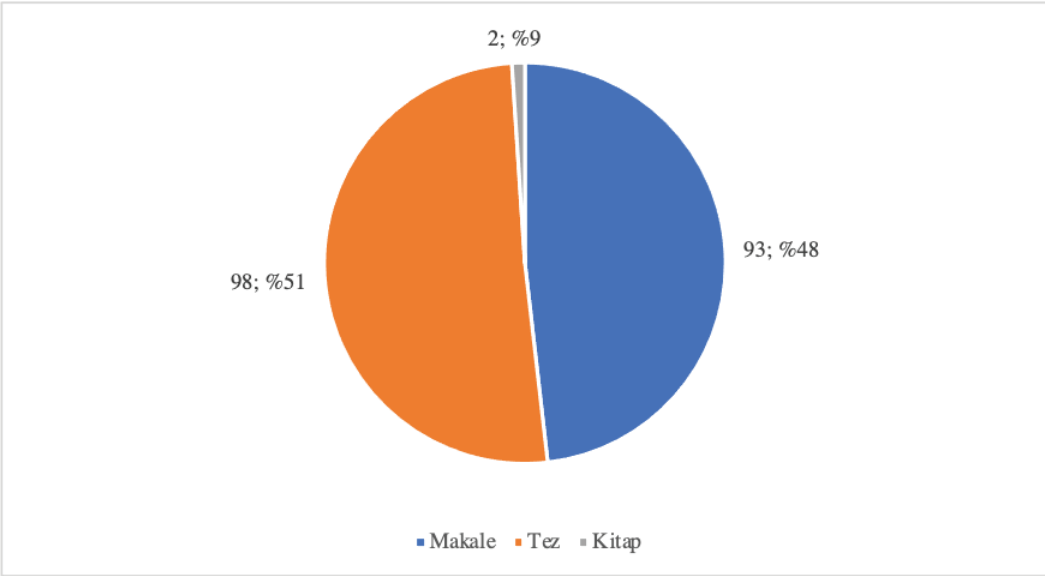

Bu alandaki eserlerin yarısını oluşturan tezler incelendiğinde ise 10'unun doktora, 1'inin tıpta uzmanlık geri kalan seksen yedisinin (87) ise yüksek lisans düzeyinde olan tezlerden oluştuğu

görülmektedir. Yüksek lisans düzeyindeki eserlerin bütün tez çalışmaları içindeki payının yaklaşık %90'a karşılık gelmesi bu alanda yapılan çalışmaların sınırlı, tanımlayıcı ve betimsel şekillerde ele alındığını göstermektedir. Doktora tezleri incelendiğinde ise yedi (7) çalışmanın 2004-2009 arasında kaleme alındığı görülmektedir. 2009 sonrası dönem incelendiğinde ise uzun yıllar bu alanda doktora düzeyinde bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Öyle ki 2000 yılı sonrasında ilk doktora düzeyinde çalışma ancak 2016 yılında üretilebilmiştir. Aynı şekilde bu alanda yapılan tek tıpta uzmanlık tezinin yayınlanması içinde 2017 yılının beklenmesi gerekmiştir.

Bu temada tasnif edilen eser çalışma konularına göre incelendiğinde "saldırganlık düzeyleri, saldırganlık eğilimleri, saldırganlık ve çatışma çözme becerisi, öfke kontrolü, öfke yönetimi, öfke ifade biçimleri" gibi çalışma konularının genel olarak ağırlıklı olduğu görülmektedir. Diğer yandan bu temada verilen eserler dönemsel olarak incelendiğinde 1963 yılına kadar akademik literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Bu yıla kadar *"Saldırganlık ve Öfke"* temalı çalışmaların akademik literatüre girememiş olması dikkat çekicidir. 1960-1979 yılları arası dönemde ise yalnızca iki çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki 1963 yılında İlhan Engin'in kaleme aldığı "Boşveren Gençlik: 3 Öfkeli Genç" isimli kitap çalışmasıdır. Bir diğeri ise Güner Bakan, Rıdvan Cebiroğlu ve Tülin Yurtbay'ın 1974 yılında yayınladıkları "Saldırgan Davranışlı Çocuklarda Bazı Psikososyal Etkenler" isimli makale çalışmasıdır. 1988 yılında yayınlanan Gülhan Ürküt'ün "Farklı Sosyo-Ekonomik ve Cinsiyet Gruplarındaki Üniversite Öğrencilerinin Engellenme Karşısında Geliştirdikleri Agresif Tepkilerinin Rosenzweig Picture-Frustration Testi ile İncelenmesi ve Grupların Agresyon Yön ve Türü Bakımından Karşılaştırılması" isimli yüksek lisans tezi çalışması tez türünde üretilen ilk çalışmadır. 1980-1999 dönemi tez çalışmalarının niceliksel açıdan yükseliş gösterdiği bir dönem olması bakımından da önemlidir. Bu dönemde sadece üç (3) makale çalışması yayınlanmasına karşılık tez türünde on bir (11) çalışma yapılmıştır. Aynı dönemde Susran Erkan Eroğlu'nun "Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma" isimli çalışması *"Saldırganlık ve Öfke"* temasında hazırlanan ilk doktora çalışmasıdır. 2000-2009 yılları arasında ise makale ve tez sayılarında anlamlı bir yükseliş görülmektedir. Bu dönemde otuz sekiz (38) makale ve elli iki (52) tez türünde eser üretilmiştir. 2010 ve sonrası dönemde ise makale çalışmalarında artış devam ederken tez çalışmalarında kısmen azalma görülmektedir. Öyle ki son dönemde elli bir (51) makale ve otuz beş (35) tez türünde çalışma üretilmiştir. 2000 yılı ve sonraki dönemde üretilen eserler (177 eser) tüm dönemlerde üretilen eserlerin %91'ine karşılık gelmesi bakımından önemlidir.

Bir başka dikkat çekici konu ise kitap çalışmalarının azlığıdır. Yok denecek kadar az çalışmayla temsil edilen kitap türündeki çalışmalarının ilkinin 1963 yılında yayınladığına dair bilgi yukarıda verilmişti. Bu alanda ulaşılan ikinci ve son kitap ise Suat Kılıçarslan tarafından 2016'da yayınlanan "Sistemik Yaklaşımla Bütünleştirilmiş Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlıkla Başetme Psikoeğitim Programı" isimli çalışmadır. Bu iki (2) kitabın dışında bu temada olması uygun görülen başka bir esere rastlanılamamıştır.

Doktora tezleri ve eser sayıları birlikte değerlendirildiğinde *"Saldırganlık ve Öfke"* temasında yayınladıkları eserler bağlamında öne çıkan isimler şöyledir: Alim Kaya, Eyyüp Özkamalı, İbrahim Kısaç, Suat Kılıçarslan, Yasemin Yavuzer ve Zeynep Karataş. Suat Kılıçarslan yüksek lisans ve doktora tezini saldırganlık alanında yazan tek kişidir. Meral Atıcı danışmanlığında yürüttüğü yüksek

lisans tezinde İlköğretim öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi, doktora çalışmasında ise ebeveyn ve ergenlere uygulanan psikoeğitim programlarının ergenin saldırganlık düzeyine olan etkisini incelemiştir. Bunun dışında yine Meral Atıcı ile birlikte kaleme aldığı iki (2) makalesi bulunmaktadır. Bu alanda doktora tezi yazan bir başka isim Eyyüp Özkamalı'dır. Özkamalı, çalışmasında 20-30 yaş grubundaki bireylerin öfke düzeyi ve öfke ifadelerinin öğrenim düzeyleri ile ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bunun dışında eğitim programlarının öfke veya saldırganlık düzeylerine etkisini konu alan ortak yazarlı makale çalışmalarında da bulunmuştur. *"Saldırganlık ve Öfke"* temasında doktora düzeyinde tez çalışması yürüten diğer isimler ise İbrahim Kısaç ve Yasemin Yavuzer'dir. Kısaç üniversite öğrencileri örnekleminde sürekli öfke ifade düzeylerinin bazı değişkenler çerçevesinde ele aldığı neden-sonuç odaklı bir çalışma ortaya koyarken; Yavuzer, saldırganlığın önlenmesi noktasında psiko-eğitim programlarının işlevselliğini lise öğrencileri örnekleminde araştırmış ve koruyucu-önleyici bir bakış açısı sunan çalışma ortaya koymuştur. Bununla birlikte Yavuzer'in yaptığı makale çalışmalarının büyük çoğunluğunda ergenlik ve saldırganlık ilişkisinin sosyometrik popülerlik veya otomatik düşünceler gibi değişkenlerle birlikte ele alındığı görülmektedir. Kısaç'ın makalelerinde ise öfke ifade biçimlerinin düzeylerinin cinsiyet veya hedef kişiler bağlamında ele alındığı tespit edilmiştir.

Bu alanda özellikle makale türünde en fazla yayına sahip kişi ise Zeynep Karataş'tır. Karataş saldırganlığın veya öfkenin kontrolü ve önlenmesi noktasında psikodrama teknikleri, öfke yönetim programları, bilişsel davranışçı teknikler gibi eğitim ve uygulama programlarını öne çıkaran çalışmalarda bulunmuştur.

Grafik 23: "Saldırganlık ve Öfke" Temasının Dönemsel Dağılımı

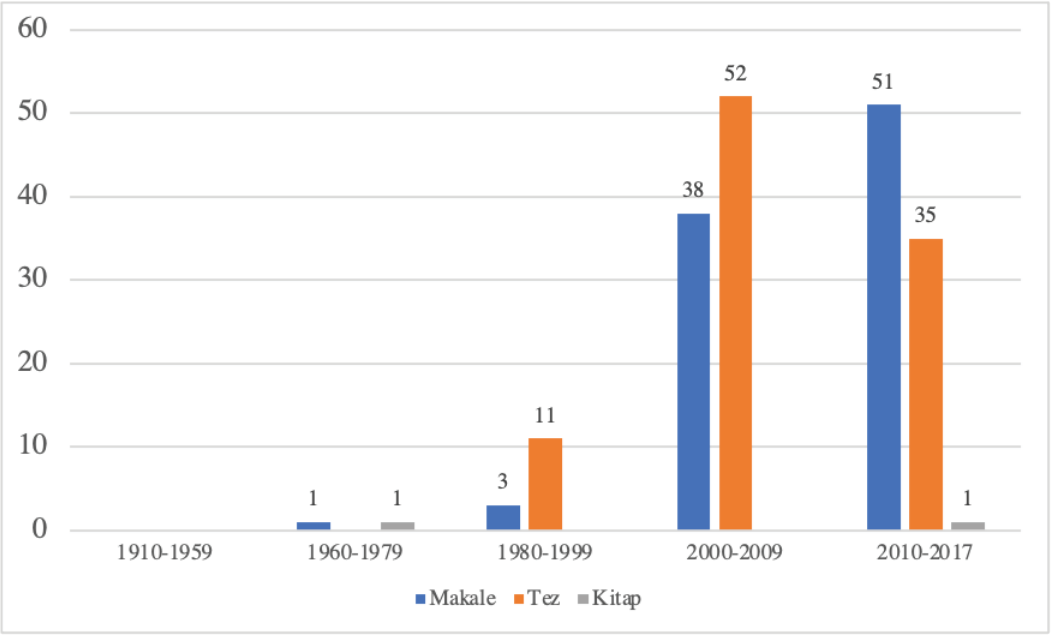

3.1. Tezler

- Ürküt, Gülhan, *Farklı Sosyo-Ekonomik ve Cinsiyet Gruplarındaki Üniversite Öğrencilerinin Engellenme Karşısında Geliştirdikleri Agresif Tepkilerinin Rosenzweig Picture-Frustration Testi ile İncelenmesi ve Grupların Agresyon Yön ve Türü Bakımından Karşılaştırılması*, 1988, Yüksek Lisans, 95s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmamızda, farklı sosyo-ekonomik ve cinsiyet gruplarında yer alan gençler arasında, engellenmeye karşı geliştirdikleri agresif davranışlar bakımından, farklılığın olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, farklı sosyo-ekonomik düzeylerde öğrencilerin bulunduğu varsayılan, Uludağ. Üniversitesi Tıp Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi 1. sınıf öğrencilerinden bir örneklem grubu oluşturulmuştur (n=198). Öğrencilere, sosyo-ekonomik düzeylerini saptamak üzere Bilgi Formu, agresif davranışlarını belirlemek üzere, Rosenzweig P-F Testi uygulanmıştır, öğrenciler, bilgi formundan elde edilen sonuçlara göre, sosyo-ekonomik gruplara ayrılmıştır. Daha sonra, farklı sosyo-ekonomik ve cinsiyet gruplarında yer alan gençler, Rosenzweig P-F Testi ile saptanan agresyon yön ve tür ortalamaları ve oranları bakımından karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, genelde sosyo-ekonomik gruplar arasın da agresyon yönü ve türü bakımından farklılık olmadığı, fakat alt sosyo ekonomik düzeydeki gençlerin, özellikle erkeklerin, engellenme karşısın da daha az "Need-Persistence" (Engeli çözümleyici) türde agresif tepkiler verdiği, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kızların ise, ortalamalar bakımından daha fazla "Extraaggression" (Dışa yönelik agresyon) yönünde agresif tepkiler gösterdiği saptanmıştır. Cinsiyete göre yapılan karşılaştırmada da yalnızca alt sosyo ekonomik düzeydeki kız ve erkekler arasında, agresyon yönü ve türü bakımından farklılık olduğu saptanmıştır. Kızların erkeklere göre daha fazla "Extraaggression" (Dışa yönelik agresyon) yönünde ve ortalamalara göre "Obstacle-Dominance" (Engel-Hakim) agresyon türünde tepkiler gösterdiği, erkeklerin ise, kızlardan yalnızca oransal bakımdan daha fazla "Imaggression1 (Suçlamayan engellenmenin önemsiz ve önlenemez olduğunu ve zaman içinde çözümlenebileceğini gösteren agresyon) yönünde tepkiler verdiği gözlenmiştir. Tüm gruplarda, tepkiler, en fazla "Extraaggression" (Dışa yönelik agresyon) yönünde ve "Ego-Defense" (Ego-savunucu) agresyon türünde verilmiştir. 67 Sosyo-ekonomik gruplar arasında genelde farklılığın olmaması, toplumumuzda sınıflar arasında ekonomik koşullar bakımından farklılık olsa da sosyal ve kültürel özellikler bakımından farklılığın olmama sına bağlanmaktadır. Bunda, gençlerin farklı sosyo-ekonomik düzeyler den gelmiş olsalar bile, aynı eğitim düzeyine sahip olmalarının da etkisi olduğu düşünülmektedir. Gençlerde, "Extraaggression (Dışa yönelik agresyon) yönünde ve "Eqo-Defense" (Ego-savunucu) agresyon türünde agressif tepkilerin daha çok fazla olması da yine Türk toplumunun kültürel özellikleri ne, özellikle çocuk yetiştirme sistemine dayalı olarak açıklanmaktadır.

- Eroğlu, Erkan Susran, *Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, 1992, Doktora, 223s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.

ÖZET: Lise ve üniversite öğrencilerinin saldırganlık davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu araştırma genel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini 2007- 2008 öğretim yılında Konya ilindeki liselerde öğrenim gören öğrenciler ve Selçuk Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan (1294' ü lise (%57,7), 948' i (%42,3) üniversite) toplam 2242

öğrenci oluşturmuştur. Araştırma verilerini toplamak amacıyla "kişisel bilgi formu" ve "saldırganlık ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizi; bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenler üzerindeki etkilerini ortaya koyabilecek bir desen içinde ele alınmıştır. Bu araştırmanın bağımsız değişkenleri; devam edilen eğitim kurumunun düzeyi, cinsiyet, geldikleri yerleşim yerinin türü (Köy-mezra, Kasaba, İlçe, İl ve Büyükşehir), mezun olunan/devam edilen lise türü (Genel Lise, Meslek Lisesi ve Kolej), baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, sosyo ekonomik düzey ve kitle iletişim araçlarını kullanma düzey ve biçimleridir. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise saldırganlık düzeylerindir. Lise ve üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri puan ortalamalarının devam edilen eğitim kurumu düzeyi ve cinsiyet değişkeni açısından farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Saldırganlık düzeyi puan ortalamalarının geldikleri yerleşim yerinin türü devam edilen /mezun olunan lise türü, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzey değişkenleri açısından farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (F testi) kullanılmış, farklılaşmanın kaynağını belirlemek için tukey testi uygulanmıştır. Saldırganlık düzeyinin kitle iletişim araçlarını kullanma düzey ve biçimleri açısından incelenmesi amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir: Araştırma bulguları lise ve üniversite öğrencilerinin saldırganlık davranışının alt boyutları açısından anlamlı düzeyde farklılaştığını ortaya koymuştur. Diğer taraftan saldırganlık davranışının öğrencilerin cinsiyetleri açısından da anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Araştırma bulguları ışığında öneriler geliştirilerek tartışılmıştır.

- Arıcak, Tolga Osman, *Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi*, 1995, Yüksek Lisans, 134s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odakları arasındaki ilişki araştırılmak istenmiştir. Bu üç özellik araştırmanın temel değişkenleri olarak kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra teorik anlamda ilişkili olduğu düşünülen diğer birtakım özelliklerin de bu temel değişkenlerle ilişkileri araştırılmak istenmiştir. Bu değişkenler; cinsiyet, bağımsızlık düzeyi, bireyin öğrenim gördüğü bölüm, sınıf düzeyi (1 ya da 4) ve algılanan anababa tutumu olarak kabul edilmiştir. Uygulama, 1994-1995 öğretim yılında Trakya Üniversitesi'ne bağlı Tıp Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve Edirne Meslek Yüksekokulu 1. ve 4. sınıflarından oluşturulan çalışma grubunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında tutulan bölümler, Tıp Fakültesi, Mimarlık, Makina Mühendisliği, Sınıf Öğretmenliği, Yabancı Diller Öğretmenliği, Beden Eğitimi Öğretmenliği, MYO Elektrik, Elektronik ve Muhasebe bölümleridir. Araştırmaya toplam 550 öğrenci katılmıştır, öğrencilere araştırmacı tarafından üniversite öğrencileri için soru listesi (cinsiyet, sınıf, bölüm, algılanan ana baba tutumunu belirlemek amacıyla), Sıfat Tarama Listesi, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Rotterln İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği uygulanmıştır. Sonuçların istatistiksel analizi, excel windows istatistik paket programındaki t-testi, bir boyutlu varyans analizi ve Pearson momentler çarpımı tekniği kullanılarak yapılmıştır.

- Güner, Nedret, *Ergenlerin Dinledikleri Müzik Türünün Depresyon ve Saldırganlık Düzeyine Etkisi*, 1995, Yüksek Lisans, 127s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada 14-17 yaş arasındaki ergenlerin dinledikleri müzik türünün (arabesk, heavy metal, klasik batı) cinsiyet, yaş, ailelerinin aylık gelir düzeyi, anne babalarının eğitim düzeyi ve mesleklerinin ergenlerin depresyon ve saldırganlık düzeylerini ne derecede etkilediği incelenmiştir. Araştırmanın örneklemine Ankara il sınırları içinde bulunan üç devlet lisesinde eğitim yapmakta olan öğrencilerden seçkisiz yöntemle seçilen 1079 öğrenci dahil edilmiştir. Veriler, araştırmacının kendisi tarafından, örneklem grubuna Kişisel Bilgi Formu, Reynolds Adolesan Depresyon ölçeği (Oskay 1990) ve Saldırganlık Envanteri (Kocatürk 1982) uygulanarak toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde varyans analizi yöntemine bağlı olarak grupların ortalamaları, standart sapmaları belirlenmiş, varyans analizi sonucunda anlamlı çıkan sonuçlar için farkın kaynağını anlamaya yönelik olarak Duncan testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 05 olarak kabul edilmiştir. İstatistiksel analizler sonucunda şu bulgular elde edilmiştir: Arabesk müzik dinleyen kız öğrencilerin depresyon düzeyleri heavy metal ve klasik batı müziği dinleyenlerinkinden daha yüksektir; ergenlerin dinledikleri müzik türü ve yaşlarına ilişkin değişkenlerin depresyon düzeylerine ortak etkileri anlamlı bulunmamakla birlikte, temel etkileri açısından arabesk müzik dinleyen ergenlerin depresyon düzeyleri diğerlerininkinden ve 17 yaşındaki er genlerin depresyon düzeyleri diğerlerininkinden daha yüksektir; ergenlerin dinledikleri müzik türü ve ergenlerin ailelerinin aylık gelir düzeylerine ilişkin değişkenlerin depresyon düzeylerine ortak etkileri anlamlı bulunmamakla birlikte, temel etkileri açısından arabesk müzik dinleyenlerin depresyon düzeyleri diğerlerininkinden ve ailelerinin aylık gelir düzeyi 5 milyon TL 'dan az olanların depresyon düzeyleri diğerlerininkinden daha yüksektir; ergenlerin dinledikleri müzik türü ve anne babalarının eğitim düzeylerine ilişkin değişkenlerin depresyon düzeylerine ortak etkileri anlamlı bulunmakla birlikte, temel etkileri açısından arabesk müzik dinleyenlerin depresyon düzeyleri diğerlerininkinden ve anne babaları okur- yazar olmayan ergenlerin depresyon düzeyleri anne babaları diğer eğitim düzeylerine sahip ergenlerininkinden daha yüksektir; ergenlerin dinledikleri müzik türü ve anne babalarının mesleklerine. İlişkin değişkenlerin depresyon düzeyine ortak etkileri anlamlı bulunmamakla birlikte, temel etkileri açısından arabesk müzik dinleyenlerin depresyon düzeyleri diğerlerininkinden ve anne babaları işçi (nitelikli, niteliksiz) olan ergenlerin depresyon düzeyleri anne babaları diğer mesleklere sahip olan ergenlerinkinden daha yüksektir. Ergenlerin dinledikleri müzik türü ve cinsiyetlerine ilişkin değişkenlerin saldırganlık düzeylerine ortak et kileri anlamlı bulunmamakla birlikte, temel etkileri açısından heavy metal müzik dinleyenlerin saldırganlık düzeyleri ve erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyleri diğerlerininkinden daha yüksektir; ergenlerin dinledikleri müzik türü ve yaşlarına ilişkin denencelerin saldırganlık düzeylerine ortak etkileri anlamlı bulunmamakla birlikte, temsil etkileri açısından heavy metal müzik dinleyen ergenlerin saldırganlık düzeyleri diğerlerininkinden ve 16 yaşındaki ergenlerin saldırganlık düzeyleri diğerlerinin kinden daha yüksektir; ergenlerin dinledikleri müzik türü ve ergenlerin ailelerinin aylık gelir düzeylerine ilişkin değişkenlerin saldırganlık düzeylerine ortak etkileri anlamlı bulunmamakla birlikte, temel etkileri açısından heavy metal müzik dinleyenlerin saldırganlık düzeyleri diğerlerininkinden ve ailelerinin aylık gelir düzeyi 10 milyon TL ' dan fazla olanların saldırganlık düzeyleri diğerlerininkinden daha yüksektir; ergenlerin dinledikleri müzik türü ve anne babalarının eğitim düzeyine ilişkin değişkenlerin saldırganlık düzeylerine ortak etkileri anlamlı bulunmamakla birlikte, temel etkileri açısından heavy metal müzik dinleyenlerin saldırganlık düzeyleri diğerlerininkinden ve anne babaları lisans üstü eğitim görmüş olan ergenlerin saldırganlık düzeyleri diğer eğitim düzeylerine sahip ergenlerinkinden daha yüksektir; ergenlerin dinledikleri müzik türü ve anne babalarının mesleklerine ilişkin değişken-

lerin saldırganlık düzeylerine ortak etkileri ve ergenlerin babalarının mesleklerine ilişkin değişkenin temel etkisi anlamlı bulunmamakla birlikte, heavy metal müzik dinleyen ergenlerin saldırganlık düzeyleri diğerlerininkinden ve anneleri serbest meslek (doktor, avukat, tüccar, sanayici) sahibi olan er genlerin saldırganlık düzeyleri anneleri diğer mesleklere sahip olan ergenlerinkinden daha yüksektir. Bu bilgiler ışığında, 14-17 yaş arasındaki ergenlerin depresyon ve saldırganlık düzeyine etkisi olduğu sonucuna varılan değişkenlere ilişkin olarak eğitimcilere ve rehberlik uzmanlarına yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

- Güngör, Ayşegül, *Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Destek, Negatif Yaşam Olayları, Öfkenin İfade Edilme Biçimi ile Kendini Suçlamanın Fiziksel Sağlık ve Sosyal Uyumla Olan İlişkilerinin İncelenmesi*, 1996, Yüksek Lisans, 97s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, sosyal destek, negatif yaşam olayları, öfkenin ifade ediliş biçimi, kendim suçlama ile fiziksel sağlık ve sosyal uyum arasındaki ilişkiyi incelemek, fiziksel sağlık ile sosyal uyumu bu değişkenlerden hangisinin daha iyi yordadığını bulmak, fiziksel sağlık ve sosyal uyum arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla düzenlenmiştir. Bu amaçla, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesine bağlı bulunan Sanat Tarihi ve İngilizce Dili ve Edebiyatı Bölümleri ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi bünyesinde yer alan Psikoloji Bölümü'nün çeşitli sınıflarında okuyan öğrencilere (N= 303) Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Yaşam Olayları ölçeği, Öfke İfadesi ölçeği, Beck Depresyon ölçeği, Bedensel Rahatsızlık Tarama ölçeği ile Hacettepe Kişilik Envanteri Sosyal Uyum alt ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ve Aşamalı Regrasyon teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Uygulanan istatistiksel analizler sonucu, deneklerde, sosyal destek, negatif yaşam olayları, öfkenin ifade ediliş biçimi, kendini suçlama değişkenlerinin hepsinin fiziksel sağlık ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ancak regrasyon analizi sonuçlarında fiziksel sağlığı yordayıcı değişkenlerin sosyal destek, negatif yaşam olayları ve kendini suçlama olduğu bulunmuştur. Sosyal uyumla ilişkili olduğu bulunan değişkenlerin de sosyal destek, negatif yaşam olayları, öfkenin ifade ediliş biçimi ve kendini suçlama olduğu görülmüştür. Fakat yapılan regrasyon analizi sonucunda sosyal destek ve öfkenin ifade ediliş biçiminin sosyal uyumu yordayıcı değişkenler olduğu bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda fiziksel sağlık ve sosyal uyum arasında da ilişki bulunduğu saptanmıştır.

- Baygöl, Emel, *Ergenin Öfke Tepkilerinin İncelenmesi*, 1997, Yüksek Lisans, 63s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi.

ÖZET: Bu bölümde araştırmanın özetine, bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusundaki sonuçlara ve daha sonra yapılacak olan araştırma ve uygulamalara ışık tutabilecek önerilere yer verilecektir. Bu araştırma, hemen herkesin yaşadığı "kişilerin beklentileri ve istekleri dışında durum ve davranışlara maruz kaldıklarını veya haksızlığa uğradıklarını düşündüklerinde, yaşadıkları tepkisel bir duygu durumu" olarak tanımlanan öfke duygusunu; ergenlik dönemindeki bireylerin nasıl yaşadıklarını, sürekli öfke ve öfke kontrol, öfke dışa ve öfke içte biçimlerinden hangisini daha sıklıkla gösterdiklerini belirlemek üzere; ayrıca sürekli öfke, öfke kontrol, öfke dışa, öfke içte üzerine, cinsiyetin, ailenin gelir düzeyinin, annenin eğitim durumunun, babanın eğitim durumunun, kardeş sayısının, annenin çalışıyor olmasının bir etkisinin olup olmadığını araştırmak için yapılmıştır. Araştırmada

Spielberger (akt. Özer, 1994) tarafından geliştirilmiş olan ve ülkemizde de Özer (1994) tarafından Türkçe çeviri ve adaptasyon çalışmaları yapılan " Kendini Değerlendirme Ölçeği " araştırma aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi, Bursa İl Merkezi sınırlan içindeki liselerden seçilmiş 15 yaşındaki erkek ergenler ile ilk öğretim okullarından seçilmiş 14 yaşındaki kız ergenlerden oluşturulmuştur. Araştırmanın örneklemine 110 kız ve 110 erkek ergen olmak üzere toplam 220 öğrenci alınmıştır. Öncelikle tüm ergenlerin sürekli öfke, öfke kontrol, öfke dışa, öfke içte puanlarının frekans ve yüzde değerleri bulunmuştur. Daha sonra, cinsiyet, ailenin gelir düzeyi, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, annenin çalışıyor olması değişkenlerine göre alman puanların aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, maksimum ve minimum değerleri saptanmıştır. Değişken ile alınmış olan öfke puanlan arasında manidarlık olup olmadığını 5S Özoğul (1988) tarafından yapılmış olan" Annenin Çalışmasının Bazı Bireysel Niteliklerinin Çocuğun Özsaygısına Etkisi " adlı araştırma sonucunda, annesi çalışanlar ve çalışmayanlar grubuna dahil olanlar çocukların özsaygı puanlan ortalamaları arasında farklılık bulunmamıştır. Özoğul'un bu araştırmasında elde edilmiş olan bu sonuç, yapılan bu*' araştırmanın sonucunu da desteklemektedir. Yalnız, annesi çalışıyor olanlar grubuna dahil ergenlerin, öfke dışa puanlarının ortalaması, annesi çalışmıyor olanlar grubuna dahil ergenlerden daha yüksek bulunmuştur. Daha önce belirtildiği gibi, Bilgin (1990) tarafından yapılmış olan " Çalışan ve Çalışmayan Kadınlara İlişkin Bazı Değişkenlerin Depresyon düzeylerine Etkisi " araştırmanın sonuçlarından birisi de şu şekildedir, çalışmayan kadınların depresyon düzeyi, çalışan kadınlardan daha yüksektir. Depresyon düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının depresyon düzeyi yüksektir. Depresyon düzeyleri yüksek olan insanların duygularında ve fizyolojik işlevlerinde de yavaşlama söz konusudur (Öztürk, 1988). Bu nedenle, çalışmayan annelerin çocukları, çalışan annelerin çocuklarına göre duygularını daha az dışa vurabilirler. Sonuç olarak, annesi çalışmayanlar grubuna dahil olan ergenlerin öfke dışa puanlan, annesi çalışanlar grubuna dahil olan ergenlerin öfke dışa puanlarına göre daha düşük düzeydedir. 56 analizi sonuçlarına göre hangi yönde anlamlılıklar olduğunu saptamak için Bonferroni çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Yapılan tüm istatistik işlemleri sonucunda sürekli öfke puanlan bakımından ortalamalar arasında önemli bir farklılık bulunamamıştır. Öfke kontrol, öfke dışa ve öfke içte puanlan bakımından incelendiğinde ise, öfke kontrol puanlan ortalamasının, öfke dışa ve öfke içte puanlan ortalamalarından yüksek düzeyde olduğu, ergenlerin öfkelerini kontrol edebildikleri sonucu elde edilmiştir. Değişkenler bakımından, cinsiyetin öfke puanlan üzerinde bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Gelir durumuna göre elde edilen sonuçlar doğrultusunda düşük gelir grubuna dahil ergenlerin öfkelerini daha çok içte tuttukları, gelir durumu yüksek olanların ise öfkelerini daha çok dışa vurdukları sonucu elde edilmiştir. Annenin eğitim durumuna göre alınan sonuçlarda ise, annesi orta öğretim ve yüksek öğretim mezunu olanlar grubuna dahil ergenlerin öfkelerini dışa vurdukları bulunmuştur. Babanın eğitim durumuna göre ise, babası ilk öğretim mezunu olanlar grubuna dahil olan ergenlerin öfkelerini daha çok içte tuttukları sonucu elde edilmiştir. Kardeş sayısına göre, 1-2 kardeşe sahip olanlar grubuna dahil ergenlerin, 3-4 kardeşi ve daha çok kardeşi olanlar grubuna dahil ergenlere nazaran öfkelerini dışa vurdukları görülmüştür. Annenin çalışıyor olması durumuna göre, annesi çalışıyor grubuna dahil olan ergenlerin öfkelerini daha çok dışa vurdukları sonucu bulunmuştur. Ayrıca tüm gruplarda sürekli öfke ile öfke kontrol, sürekli öfke ile öfke içte ve öfke dışa, öfke kontrol ile öfke dışa ve öfke içte puanlan arasında $p<0.01$ ve 0.001 düzeylerinde manidar sonuçlar elde edilmiştir. Yapılmış olan bu araştırmada ergenlerin, cinsiyetlerinin öfke tepkileri biçimini etkilemediğini, ancak ekonomik düzeyin, anne ve babanın eğitim durumunun, kardeş sayısının, annenin çalışıyor olmasının öfke içte tutma ve dışa vurma düzeylerini etkilediği 57 Araştırma bulguları çerçevesinde aile ve eğitim ortamlarındaki uygulamalara ve daha sonraki araştırmalara yönelik şu önerilerde bulunulabilinir: Okul ve aile ortamında akademik çalış-

malar ve basanlar kadar, ergenlerin psikolojik gereksinimlerinin önemli olduğu kabul edilerek onları ve duygularını tanımaya yönelik daha etkin çalışmalar yapılmalıdır. Öğretmenler, aileler ve ergenlerin kendileri, duygularını tanıma ve çözümleme yönünden aydınlatılmalı, bilgilendirilmelidir, çünkü çözümlenmemiş sorunlar ileriki yaşlarda daha karmaşık duygusal problemlere ve psikolojik sorunlara neden olabilir. Öfkelerinin nedenlerini çözemeyen, öfkelerini kontrol edemeyen ergenlere psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri sunulmalıdır öfkelerini daha çok içte tutan veya sürekli olarak dışa vuran ergenlere düzenli ve programlı bir şekilde destek verilmelidir, çünkü kontrol edilemeyen öfke ergenlerin sosyal çevresi ile iletişimini bozar. Sosyal çevresi ile iletişimi bozulan ergen, yalnızlığa itilir ve sorunları artar. Öfke konusundaki araştırma bulgularının daha zenginleştirilmesi ve sistemleştirilmesi için, bu benzeri araştırmaların okul dışında, çalışan ergenler ile de yapılıp, sonuçlan bu ve benzeri araştırmalar ile karşılaştırabilir. Bunun yanı sıra, ergenin öfke tepkilerinin, denetim odağı, öz benlik algısı, kimlik kavramı, kaygı düzeyi, depresyon eğilimleri ile ilişkilerini inceleyen araştırmalar yapılıp sonuçlar karşılaştırabilir.

- Kısaç, İbrahim, *Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sürekli Öfke İfade Düzeyleri*, 1997, Doktora, 188s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada Gazi Üniversitesi öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade düzeyleri bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmada ele alman bağım sız değişkenler cinsiyet, öğrencilerin yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim merkezi, yetiştikleri ve sahip oldukları aile tipi, ailelerinin gelir düzeyi, anne ve babalarının eğitim düzeyi ve algılanan ana-baba tutumlarıdır. Araştırma 1995-1996 Bahar döneminde, Gazi Üniversitesi öğrencilerinden random olarak seçilen 712 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan sürekli öfke ve öfke ifade düzeylerinin belirlenmesi için Kendini Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler için, algılanan ana- baba tutumlarını ölçmek amacıyla Ana-Baba Tutum Ölçeği, diğer bağımsız değişkenler için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Uygulamaya başlamadan önce, Kendini Değerlendirme Ölçeği ve Ana-Baba Tutum Ölçeği için 107 öğrenci üzerinde her iki aracın testin tekrarı yöntemine göre güvenirlik çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere, değişkenin türüne göre bağımsız gruplar için kullanılan t Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizinde ilişkinin anlamlı çıkması durumunda ise, farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Duncan Testi uygulanmıştır. Anlamlılık kontrolü için hata payı.05 olarak alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile öfkelerini kontrol etmeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Fakat, beklenenin aksine, erkeklerin öfkelerini daha fazla kontrol ettikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim merkezi ile sürekli öfke ve öfkeyi içte tutma düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ortalamalara bakıldığında, dört yerleşim merkezi arasında sürekli öfke düzeyi en yüksek olan grubun "köy"lerde yaşayanlar, öfkelerini en fazla içinde tutanların ise "küçük kent"lerde yaşayanlar olduğu görülmüştür. Bunlardan başka, öğrencilerin ailesinin toplam aylık geliri ile öfkeyi dışa vurma düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki olduğu; yani öğrencilerin ailesinin toplam aylık geliri yükseldikçe öfkelerini daha fazla dışa yansıttıkları bulunmuştur. Öğrencilerin ana-babalarının eğitim düzeyi ile öfkeyi dışa vurma düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Ortalamalar anneleri üniversite mezunu olan öğrencilerin öfkeyi dışa vurma düzeylerinin en yüksek olduğunu gösterirken, babaların eğitim seviyeleri göz önüne alındığında, babalan ortaokul mezunu olan öğrencilerin öfkeyi dışa vurma düzeylerinin en yüksek olduğunu göstermiştir. Son olarak, öğrencilerin öfkelerini dışa vurma düzeyleri ile algılanan anne tutumları arasında da annesini otoriter olarak algılayanların

lehine anlamlı bir ilişki olduğu\ bulunmuştur. Diğer taraftan, öğrencilerin cinsiyeti ile Sürekli öfke ve Öfkeyi İçte Tutma, Öfkeyi Dışa Vurma düzeyleri arasında; yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim merkezleri ile Sürekli öfke ve Öfkeyi Dışa Vurma, Öfkeyi Kontrol Etme düzeyleri arasında; sahip oldukları aile tipi ile Sürekli öfke ve Öfke ifade düzeyleri arasında; ve ana-babanın eğitim düzeyi ile Sürekli öfke ve Öfkeyi İçte Tutma, Öfkeyi Kontrol Etme düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur. Ayrıca, algılanan anne tutumları ile Sürekli öfke, Öfkeyi İçte Tutma ve Öfkeyi Kontrol Etme düzeyleri arasında ve algılanan baba tutumları ile Sürekli öfke ve öfke ifade düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur.

- Sala, Gülcem, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Öğrencilerinin Öfke İfade Etme Biçimlerinin Belirlenmesi*, 1997, Yüksek Lisans, 107s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Araştırma, üniversite öğrencilerinin öfke ifade etme biçimlerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Zonguldak Karaelmas Üniversitesi mühendislik fakültesi, meslek yüksekokulu, sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu, fen edebiyat fakültesi, iktisadi ve idari bilimler fakültesinde öğrenim gören toplam 424 birinci sınıf ve son sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve Özer tarafından ülkemizde uygulanan "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği " kullanılmıştır. Veriler SPSS paket programıyla bilgisayarda yüzdelik, Ki-kare, tek yönlü varyans analizi, iki yönlü varyans analizi ve Scheffe Testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin arkadaş ilişkilerinde yaşadıktan sorunlar ve kimliklerine yönelik olarak algıladıkları olaylar nedeniyle en fazla öfke duygusu yaşadıkları saptanmıştır. Üniversite öğrencilerinin öncelikle öfkelerini kontrol ettiği, daha sonra öfkesini sırasıyla içe ve dışa atarak ifade ettikleri bulunmuştur. Kız öğrencilerin sürekli öfke düzeyleri erkek öğrencilerden daha yüksektir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre öfkelerini daha iyi kontrol etmektedirler. Öfke kontrolü konusunda güçlük yaşadığını düşünen öğrencilerin yandan fazlası yardım isteminde bulunmuşlardır. Öğrencilerin çoğunluğu öfkelendikleri zaman, etkisiz bir yöntem olan duyguya yönelik baş etme yöntemini kullanmaktadırlar. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öfke düzeyini ve öfke ifade etme biçimini etkileyen değişkenler; öğrencilerin okuduğu bölüm, istediği bölümde okuma, yaş, cinsiyet, en uzun süre ile yaşanılan yerleşim yeri, anne babanın hayatta olması, Zonguldak' da kaldıkları yer, aile üyeleriyle sorun yaşama, sorunlarını aile üyeleriyle paylaşma durumu ve ailenin tutumu olarak belirlenmiştir. Sonuçlar doğrultusunda çeşitli öneriler sunulmuştur.

- Tuzgöl, Meliha, *Ana- Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 1998, Yüksek Lisans, 121s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin cinsiyet, yaş, okul türü (genel ve süper lise), anne-babanın öğrenim durumu ve ailenin gelir düzeyine göre saldırganlık düzeyleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, 1996-1997 eğitim- öğretim yılında Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde bulunan Alpaslan Süper Lisesi, Batıkent Süper Lisesi, Mobil Lisesi, Kaya Bayazıtoğlu Lisesi (süper ve genel kısımları), Mustafa Kemal Lisesi ve Şentepe Süper Lisesi'nin hazırlık, 1. ve 2. sınıflarında oku yan 465 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, araştırmacı tarafından Kocatürk (1982)'ün geliştirdiği Saldırganlık Envanterinden yararlanılarak hazırlanan Saldırganlık ölçeği; anne-baba tutumları, "Ana-Baba Tutum Ölçeği" (Bilal 1984) ile ölçülmüştür. Öğrencilerin kimlikleri ve aileleri ile ilgili bilgileri öğrenmek için ise Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Denencelerin sınanmasına ilişkin öğrenci grupları arasında anlamlı düzeyde bir fark olup olmadığını saptamak amacıyla varyans analizi uygulanmıştır. Sonucun anlamlı çıktığı durumlarda farkın hangi gruplar arası farktan kaynaklandığını anlamak için çoklu gruplarda Scheffe testi uygulanmıştır. Hata payı 0.05 olarak alınmış ancak anlamlılık düzeyinin daha yüksek çıkması halinde, hata payı ayrıca belirtilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular kısaca şöyle özetlenebilir: Ana-baba tutumu ve cinsiyet değişkenlerinin saldırganlık düzeyine ortak etkileri anlamlı olmamakla beraber cinsiyetin saldırganlık düzeyine temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Farkın kaynağının hangi cinsiyet olduğunun incelenmesi sonucu, erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kızlarınkinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Ana-baba tutumu ile yaş ve anne-babanın öğrenim durumu değişkenlerinin saldırganlık düzeyine ortak ve temel etkileri anlamlı bulunmamıştır. Ana-baba tutumu ile okul türü değişkenlerinin saldırganlık düzeyi üzerindeki ortak etkileri anlamlı olmamakla beraber okul türünün saldırganlık düzeyine temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Farkın kaynağının hangi okul türü olduğunun incelenmesi sonucu genel lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin süper lise öğrencilerininkinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Ana-baba tutumu ve ailenin gelir düzeyi değişkenlerinin saldırganlık düzeyine ortak etkileri anlamlı bulunmamakla beraber, ailenin gelir düzeyinin saldırganlık düzeyine temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arası farktan kaynaklandığı incelendiğinde, farklı gelir düzeylerine sahip gruplar arasında saldırganlık düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Bulguların değerlendirilmesinde elde edilen sonuçlara göre yorumlar yapılmış, alanda çalışanlara ye benzer konularda çalışma yapacak araştırmacılara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

- Aytek, Havva, *Grup Rehberliğinin Ortaöğretim Basamağındaki Öğrencilerin Öfkeli Davranışlarının Kontrolü Üzerindeki Etkisi*, 1999, Yüksek Lisans, 77s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, grup rehberliği programı ile ortaöğretim basamağındaki öğrencilerin öfke düzeylerini kontrol etmeleri ve uygun başa çıkma stratejilerine, etki edip edilemeyeceğinin incelendiği deneysel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubu Adana Borsa Lisesi Lise I. sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. 15 kişi deney grubu, 19 kişi kontrol grubu olmak üzere toplam 34 kız ve erkek ergenle çalışılmıştır. Deney ve kontrol grubundaki ergenlere öntest ve sontest olarak: Durumluk-Sürekli Öfke ölçeği uygulanmıştır. Deney grubundaki ergenlere haftada 1,5-2 saatlik, 10 oturum şeklinde bilgi vermeye yönelik bir grup rehberliği programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna bu sürede herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Öntest ve sontestlerden elde edilen verilerin, aritmetik ortalama, standart sapma ve t değerleri "Stat- View 512" paket programı ile çözümlenmiştir. Sonuçlar yorumlanırken.05 anlamlılık düzeyi aranmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda; öfke kontrolünü artırmaya yönelik eğitim programının, Durumluk-Sürekli Öfke ölçeğinden elde edilen toplam puanlar, Kontrol Altına Alınmış Öfke ve İçe- Yönelik Öfke üzerinde olumlu yönde etkisinin olduğu bulunmuştur. Ancak programın, Sürekli Öfke ve Dışa Vurulmuş Öfke üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür.

- Okman, Sibel C., *Ergenlik Dönemindeki Öfke İfade Tarzlarının Kendilik İmgesi Bağlamında İncelenmesi*, 1999, Yüksek Lisans, 155s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, 15-16 yaş grubu ergenlerinin öfke ifade tarzlarının kendilik imgelerini algılamalarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu farklılaşma araştırılırken; ergenlerin öfke ifade tarzlarının ve kendilik imgelerinin yaşa, cinsiyete, okul

türüne ve anne-babanın eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı da ilişkisel olarak incelenmiştir. İlişkisel tarama modeline uygun olarak hazırlanan araştırmanın evrenini, İstanbul ili Anadolu Yakası Kadıköy İlçesi'nde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak eğitim-öğretim veren Mehmet Beyazıt Lisesi lise birinci ve ikinci sınıflarında okumakta olan bütün 15 ve 16 yaş grubu ergenleri ile Kadıköy Anadolu Lisesi orta ikinci ve üçüncü sınıflarında (iki yıl yabancı dil hazırlık sınıfı okuduklarından dolayı) okumakta olan bütün 15 ve 16 yaş grubu ergenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, 256'sı erkek, 1 72'sî kız olmak üzere toplam 428 ergenden oluşturulmuştur. Araştırmanın veri toplama aşamasında iki ölçekten yararlanılmıştır. Ergenlerin öfke yaşantılarını ifade ediş biçimlerini belirlemek için " Sürekli Öfke- Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ) ", kendilik imgesi algısının düzeyini tespit etmek amacıyla da "Offer Kendilik İmgesi Ölçeği (OKİÖ) " uygulanmıştır. Bu ölçeklere ek olarak, ergenlerin yaş, cinsiyet, hangi okulda okudukları ve anne-babanın eğitim durumu gibi bazı değişkenlere de ulaşabilmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan ve 5 sorudan oluşan "Kişisel Bilgi Formu"nun da cevaplandırılması istenmiştir. Veri toplama aşamasından sonra, elde edilen ham verilerin istatistiksel çözümlemeleri yapılmıştır. Ergenlerin öfke ifade tarzlarının kendilik imgesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla, ikiden fazla grubun ortalamalarının karşılaştırılması söz konusu olduğundan Tek Yönlü Varyans Analizi (F Testi) tekniğinden yararlanılmıştır. Grup ortalamaları arasında anlamlı bir farkın ortaya çıkması durumunda, bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla da grup sayıları birbirinden çok farklı olduğu durumlarda kullanılan Tukey Kramer Testi'nden faydalanılarak karşılaştırmalar yapılmıştır. Bunun yanı sıra, ergenlerin öfke ifade tarzlarının ve kendilik imgelerinin 127 cinsiyet, okul türü ve 15 ya da 16 yaş grubunda oluşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını test eden Bağımsız Grup t Testi Tekniği kullanılmış; ergenlerin öfke ifade tarzlarının ve kendilik imgelerinin anne-babanın eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını Tek Yönlü Varyans Analizi (F Testi) ve grup ortalamaları arasında anlamlı bir fark çıkması sonucunda, bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için de Duncan Testi ya da Tukey Kramer Testi ile sınanmıştır. Elde edilen istatistiklerin manidarlığı 0.05 düzeyinde ve çift yönlü olarak test edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular özetle aşağıda sunulmuştur: 1. Ergenlerin öfke ifade tarzlarının kendilik imgelerine göre farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Yüksek düzeyde kendilik imgesi (olumlu kendilik imgesi) algısına sahip ergenlerde bastırılmış öfke, dışa vurulmuş öfke ve sürekli öfke boyutlarında azalma olduğu, yine yüksek düzeyde kendilik imgesi (olumlu kendilik imgesi) algısına sahip ergenlerin kontrol altına alınmış öfke boyutunun ise, arttığı saptanmıştır. 2. Ergenlerin bastırılmış öfkeleri, dışa vurulmuş öfkeleri ve kontrol altına alınmış öfkeleri yaşa göre farklılaşmamaktadır. Sürekli öfkeleri ise, yaşa göre farklılaşma göstermektedir. 15 yaş grubu ergenlerinin 16 yaş grubu ergenlerine göre, sürekli öfkeye daha eğilimli oldukları tespit edilmiştir. 3. Ergenlerin bastırılmış öfkeleri, dışa vurulmuş öfkeleri, kontrol altına alınmış öfkeleri ve sürekli öfkeleri cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. 4. Ergenlerin bastırılmış öfkeleri, dışa vurulmuş öfkeleri ve kontrol altına alınmış öfkeleri okul türüne göre farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmalar, Kadıköy Anadolu Lisesi ergenleri lehinedir. Sürekli öfke ise, okul türüne göre farklılaşma göstermemektedir. 5. Ergenlerin dışa vurulmuş öfkeleri, annenin eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır. Anneleri yüksekokul veya üniversite ve ortaokul veya lise mezunu olan ergenlerin, anneleri okuryazar veya ilkokul mezunu olan ergenlere göre dışa vurulmuş öfkeyi daha rahat ortaya koyabildikleri saptanmıştır. 128 Annenin eğitim durumuna göre, ergenlerin bastırılmış öfkeleri, kontrol altına alınmış öfkeleri ve sürekli öfkeleri farklılaşma göstermemektedir. 6. Ergenlerin kontrol altına alınmış öfkeleri, babanın eğitim durumuna göre, farklılaşma göstermektedir. Babaları yüksek öğrenim görmüş ergenlerin öfkelerini kontrol altında tutabilme düzeylerinin arttığı görülmektedir. Babanın eğitim durumuna göre, ergenlerin bastırılmış öfkeleri, dışa vurulmuş öfkeleri ve sürekli öfkeleri farklı I aşma maktadır. 7. Ergenlerin ken-

dilik imgeleri yaşa göre farklılaşma göstermemektedir. 8. Ergenlerin kendilik imgeleri cinsiyete göre farklılaşma göstermemektedir. 9. Ergenlerin kendilik imgeleri okul türüne göre farklılaşmaktadır. Kadıköy Anadolu Lisesi'nde okuyan ergenlerin Mehmet Beyazıt Lisesi'nde okuyan ergenlere göre, daha olumlu kendilik imgelerine sahip oldukları saptanmıştır. 10. Annenin eğitim durumunun ergenlerin kendilik imgeleri üzerinde etkili bir değişken olduğu saptanmıştır. Annenin yüksekokul veya üniversite ve ortaokul ya da lise düzeyinde bir eğitim almış olması, ergenin kendilik imgesini olumlu yönde etkilemektedir. 1 1. Babanın eğitim durumunun da yüksekokul veya üniversite ve ortaokul veya lise mezunu olmasının, ergenlerin olumlu kendilik imgesi geliştirmelerinde önemli bir etken olduğu tespit edilmiştir. Sonuç: Bu araştırmada, kendilik imgesinin 15-16 yaş grubu ergenlerinin öfke ifade tarzları üzerinde etkili bir değişken olduğu ortaya çıkmıştır. Olumlu kendilik imgesine sahip ergenlerin, günlük yaşantılarında sürekli öfke duygusu yaşama eğiliminde olmadıkları, ilişkilerinde ürettikleri öfkeyi dışa vurmaya da içe yöneltme, bastırma yolunu seçmeden, hoşgörülü, sabırlı ve anlayışlı davranabildikleri, sakinleşme eğilimine daha kolay girebildikleri, bir başka deyişle öfkelerini kontrol altında tutabildikleri sonucuna varılmıştır.

- Gümüş, Turan, *Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri*, 2000, Yüksek Lisans, 137s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, kendini kabul düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin, cinsiyetlerine, sınıflarına, ailelerinin gelir düzeyine, ebeveynlerinin eğitim durumlarına, doğum sıralarına, aile durumlarına, ebeveynleri ile ilişkilerinden memnuniyetlerine, ebeveynlerinin algılanan öfke düzeylerine, algılanan ebeveyn tutumlarına, boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarına ve dinledikleri müzik türüne göre saldırganlık düzeyleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 1999-2000 eğitim öğretim yılında Ankara'nın farklı belediyeleri sınırlan içinde yer alan, Ankara, İncirli, Yeşilöz, Kurtuluş, Yıldırım Beyazıt liselerinde eğitim gören 546 liseli, 2 ve 3. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilerin Saldırganlık Düzeyleri Kocatürk (1982)'ün saldırganlık envanterine dayanılarak, Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen "Saldırganlık Ölçeği" ile, kendini kabul düzeyi ise Temuge (1987), tarafından hazırlanan "Kendini Kabul Envanteri" ile ölçülmüştür. Diğer değişkenlerle ilgili bilgileri toplamak için kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular aşağıdaki gibi özetlenebilir: Kendini kabul ve algılanan baba tutumu değişkenlerinin genel lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri üzerindeki ortak etkisi hariç, kendini kabul ve diğer değişkenlerin, genel lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri üzerindeki ortak etkileri anlamlı değildir. Kendini kabul, cinsiyet, doğum sırası, aile durumu, ebeveynlerin algılanan öfke düzeyi, algılanan baba tutumu, babanın alkol kullanma miktarı, boş vakitlerini değerlendirme alışkanlığı ve dinlenilen müzik türü değişkenlerinin genel lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri üzerindeki temel etkileri anlamlıdır. Sınıf, ailenin gelir düzeyi, ebeveynlerle olan ilişkiden memnuniyet, algılanan anne tutumu değişkenlerinin genel lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri üzerindeki temel etkileri anlamlı değildir. Bulguların değerlendirilmesinde, elde edilen sonuçlara göre yorumlar yapılmış, alanda çalışanlara ve benzer konularda çalışma yapacak araştırmacılara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

- Kılıçarslan, İsmail, *Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2000, Yüksek Lisans, 83s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sürekli öfke ve öfke ifade düzeyleri araştırılmıştır. Araştırma, Samsun Mithat Paşa Lisesi, Samsun Karşıyaka Lisesi ve Samsun Özel Feza Lisesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini 140 erkek ve 113 kız öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada A. Kadir Özer tarafından sürekli öfke ve öfke ifade düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen "Kendini Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Ayrıca anne-baba tutumlarını ölçmek amacıyla da Gülden Bilal tarafından geliştirilen "Anne-Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Kız öğrencilerin öfkeyi içte tutma düzeylerinin erkeklere göre anlamlı olarak daha yüksek çıktığı görülmüştür. Babanın eğitim durumunu da öfkeyi içte tutma düzeyiyle anlamlı bir ilişkisinin olduğu görülmektedir. Algılanan anne tutumunun, öfkeyi içte tutma düzeylerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Annelerini demokratik olarak algılayan lise öğrencilerinin öfkeyi içte tutma düzeyleri, annelerini otoriter olarak algılayanlara göre anlamlı olarak daha yüksektir. Algılanan baba tutumunun da öfkeyi içte tutma düzeylerinde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bulunan bu farklılık, babalarını demokratik olarak algılayan lise öğrencilerinin babalarını otoriter olarak algılayan lise öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu şeklindedir.

- Olmuş, Özkan Gülser, *Ergenlerin Aile İçi Psikolojik Örüntülere Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi*, 2001, Yüksek Lisans, 172s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmanın amacı, lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin, öfke düzey ve tarzlarının, algıladıkları aile içi psikolojik örüntüler bağlamında incelenmesidir. Bu ana amaç çerçevesinde, ergenlerin öfke düzey ve tarzlarının, yaş, cinsiyet, ana baba eğitim seviyesi ve doğum sırası ve tek çocuk olup olmaması değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırılmıştır. Çalışma, ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini, İstanbul Kadıköy'de bulunan Şenesenevler ve Hayrullah Kefoğlu Liselerinde 2000- 2001 Eğitim-Öğretim yılında öğrenim gören, 15, 16, 17 yaş grubundaki toplam 419 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan ergenlerin, aile içi psikolojik örüntülerini nasıl algıladıklarını ölçmek için "Aile Ortamı Ölçeği" ve öfke düzeylerini ve öfkelerini ifade davranış biçimlerini ölçmek için de "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği" uygulanmıştır. Bu iki ölçekten başka, katılımcıların, yaş, cinsiyet, anne-baba eğitimi, kardeş sayısı gibi değişkenleriyle ilgili bilgi almayı amaçlayan ve araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde iki grup arasındaki ortalama puan farklılıklarının analizi için "student-t" testi, ikiden fazla grubun ortalama farklılıkları için "tek yönlü varyans analizi", Gruplar arası farklılıkları saptamak için de "Scheffe testi" kullanılmıştır. "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz" ve "Aile Ortamı Ölçeği" puanlarının ilişkisi "Pearson Korelasyon Analizi" ve "Çok Değişkenli Stepwise Regresyon Analizleri" ile değerlendirilmiştir. Verilerin istatistiksel analizi sonunda elde edilen bulguları şöyle özetleyebiliriz: "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği" puanlarının, "Aile Ortamı Ölçeği" ile ilişkisi incelendiğinde, "Aile Ortamı Ölçeği"nin, "birlik-beraberlik" boyutu ile, "öfke içe" ve "öfke dışa" boyutları arasında negatif ilişki, "öfke kontrol" boyutu ile ise pozitif ilişkinin varlığı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği"nin, "sürekli öfke" ve "Öfke kontrol" alt ölçeklerinin "Aile

Ortamı Ölçeğinin "denetim" boyutuyla arasında pozitif zayıf ilişki elde edilmiştir. "Denetim" boyutunun "öfke içe" ve "Öfke dışa" alt ölçekleriyle arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz" ve "Aile ortamı Ölçeği"nin ilişkisinin regresyon modeli olarak açıklanmasında, bağımlı değişken olarak "sürekli öfke" alındığında, bu değişkeni açıklayan modelin, "denetim" ve "birlik-beraberlik" bağımsız değişkenleri ile açıklandığı görülmüştür. "Birlik-beraberlik" boyutu bu modeli negatif olarak etkilemektedir. Bağımlı değişken olarak, "öfke içe" alındığı zaman, bu değişkeni açıklayan modelin, "denetim" ve "birlik-beraberlik" bağımsız değişkenleri ile açıklandığı ve "birlik-beraberliğin" modeli negatif olarak etkilediği görülmektedir. Bağımlı değişken olarak "öfke dışa" alındığı zaman bu değişkeni açıklayan modelin "birlik beraberlik" değişkeni ile açıklandığı ve bu değişkenin modeli negatif olarak etkilediği saptanmıştır. Son olarak "öfke kontrol" boyutu, bağımlı değişken olarak alındığı zaman bu değişkeni açıklayan modelin, "birlik-beraberlik" değişkeni ile açıklandığı ve modeli pozitif olarak etkilediği görülmektedir. Özetle, aile ortamında algılanan birlik-beraberlik duygusunun, ergenlerde sürekli öfke, içe ve dışa yönelen öfkeyi azaltıcı ve Öfke kontrol davranışını da arttırıcı bir etkiye sahip olduğu sonucu çıkmıştır. Aile ortamında algılanan denetimin ise ergenlerin sürekli öfke ve öfkelerini kontrol altında tutma davranışım güçlendirici etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Araştırmada, "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği"nin, "sürekli öfke", "öfke içe", "öfke dışa", öfke kontrol" alt ölçeklerinin ortalama değerleri incelendiğinde, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı (P>0.05 düzeyinde) bir farklılık elde edilmemiştir. "Sürekli öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği"nin 15, 16, 17 yaş gruplarına göre farklılıkları incelenmiş ve sadece "öfke dış" alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Farklılığın kaynağım bulmak için "Post-Hoc" (Scheffe testi) karşılaştırması yapılmış ve "Öfke Tarz Ölçeği"nin "öfke dışa" alt boyutunda, 15 ve 17 yaş grupları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilmiştir. Buna göre 15 ve 17 yaş grupları ıx arasında, 0.05 düzeyinde, "öfke dışa" alt boyutunda 17 yaş grubunun lehine anlamlı bir fark vardır. Bunun anlamı, 17 yaş grubu ergenlerinin öfkelerini, 15 yaş grubu ergenlerine göre daha fazla dışa yönelttikleridir. Anne ve babaların eğitim düzeyinin, ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade davranışlarını etkileyen bir değişken olup olmadığı araştırılmış ve anne ve babanın ilköğretim, ortaöğretim veya yükseköğretim görmüş olmasının ergenin öfke düzey ve davranışını etkileyen bir değişken olmadığı bulunmuştur. Ergenlerin öfke düzey ve davranışının, doğum sırasına (ilk, ortanca veya son çocuk olmak) göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Araştırmada son olarak, ergenin ailede tek çocuk veya kardeş sahibi olması, öfke düzey ve davranışlarını etkileyen bir etmen olarak bulunmamıştır.

- Annak, Şenay, *Özel Bir Okulda Öğrenim Gören Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Kızgınlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2002, Yüksek Lisans, 95s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, özel bir okulda öğrenim gören lise son sınıf öğrencilerinin sürekli kızgınlık düzeyleri ve kızgınlık ifade tarzları, cinsiyet, alan türü, akademik başarı ve aile durumu (anne-babaların beraber olup olmamaları) açısından incelenmiştir. Bu araştırma kapsamına 2000- 2001 öğretim yılında özel bir okulda öğrenim gören 226'sı kız, 288'i erkek toplam 514 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı okuldaki bütün lise son sınıf öğrencileri, araştırma kapsamında ele alınmıştır. Araştırmada bağımlı değişken olan öğrencilerin kızgınlık düzeylerini ölçmek için Spielberger (1983) tarafından geliştirilen ve Özer tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Sürekli Kızgınlık-Kızgınlık İfadesi Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri olan cinsiyet, alan türü ve aile durumu belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu geliştirilerek öğrencilere uy-

gulanmış, bağımsız değişkenlerden akademik başarı için, okul yönetiminden öğrencilerin akademik başarıları temin edilmiştir. Verilerin istatistiksel analizi sırasında öncelikle, "Sürekli Kızgınlık-Kızgınlık ifadesi Ölçeği"nden elde edilen veriler puanlanmıştır. İkili gruplarda bağımsız gruplar için "t testi", ikiden fazla gruplarda ise tek yönlü varyans analizi (F testi) kullanılmıştır. Bütün istatistiksel hesaplamalarda SPSS paket programı kullanılmıştır. Gruplar arası farkın anlamlılık kontrolü için hata payı.05 olarak alınmıştır. Araştırma sonucunda, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre kızgınlıklarını daha iyi kontrol ettikleri bulunmuştur. Alan türüne göre ise, sürekli kızgınlık ve kızgınlığın kontrolünde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarıları açısından sürekli kızgınlık, kızgınlığın kontrolü ve dışa yönelik kızgınlık düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğrencilerin aile durumları açısından, sürekli kızgınlık düzeyleri ve kızgınlık ifade tarzlarında anlamlı farklılıklar saptanmamıştır. Araştırma bulguları tartışılmıştır. Araştırma bulguları ışığında çeşitli öneriler sunulmuştur. Öneriler iki grupta ele alınmıştır. Birinci grup, benzer araştırmalar yapılması halinde nelerin esas alınabileceği ile ilgili olup, ikinci grupta doğurgular açıcından alanda yarar sağlayacağı düşünülen pratik öneriler sunulmuştur.

- Güleç, *Yeşim, Ergenlerin Öfke Yaşantıları, Benlik Algıları ve Akademik Başarı İlişkileri, 2*002, Yüksek Lisans, 151s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma ergenlerin sürekli öfke-öfke ifade taratan ile benlik, akademik başarı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ergenlerin sürekli öfke-öfke ifade tarzlarının cinsiyete, anne babanın eğittin durumuna, yaşa, okut türüne, anne babanın hayatta olup olmamasına, anne babanın birlikte yaşayıp yaşamamasına, anne babanın birlikte yaşamaması durumunda ergenin kiminle kaldığına göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisel olarak incelenmiştir. Araştırmanın, çalışma evrenini, Fenerbahçe Lisesi birinci, ikinci sınıflarında ve Özel Doğuş Lisesi birinci sınıflarında okumakta olan bütün ergenler oluşturmaktadır. Çalışma grubu, 191 erkek, 148 kız olmak üzere 339 ergenden oluşturmaktadır. Veri toplama amacıyla; "Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği", "Piers-Harris Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği", "Kişisel Bilgi Fonun" kullanılmıştır. Akademik başarılar yıl sonu not ortalamalar) ile belirlenmiştir. Veriler, Pearson Çarpım Moment Korelasyon, Bağımsız Grup T-Testi, ANOVA, Non-Parametrik Mann-Whitney-U Testi teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Uygulanan istatistiksel analizler sonucu, sürekli öfke-öfke ifade tarzları ile benlik algısı arasında ters yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kızların erkeklere, babaları üniversite ve üstü mezunu olan ergenlerin diğer gruptakilere; 16 yaş ile, 17 yaş ve üstü ergenlerin 15 yaş ve altı gruptakilere göre dışa vurulmuş öfkeleri yüksek bulunmuştur. Sürekli öfke ve dışa vurulmuş öfke okul türüne göre farklılaşma göstermektedir. Farklılaşma Özel Doğuş Lisesi ergenlerinin lehinedir. Ayrıca anne ya da babasından birini kaybeden grubun dışa vurulmuş öfkeleri yüksek bulunmuştur. Sonuçta, benlik sürekli öfke-öfke ifade tarzları; cinsiyet, babanın eğitim durumu, yaş, okul türü, anne-babadan birinin hayatta olmaması dışa vurulmuş öfke; okul türü sürekli öfke üzerinde etkili değişkenlerdir.

- Karataş, Bolat Zeynep, *Anne Baba Saldırganlığı ile Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2002, Yüksek Lisans, 97s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, lise düzeyinde okula devam eden öğrencilerin anne-baba saldırganlık düzeyi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve kardeş çifti türü açısından saldırganlık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Uygulamalar Adana Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan orta öğretim okulları arasından Yüreğir ve Seyhan İlçesinden ikişer olmak üzere toplam dört okuldan iki kardeşli ve anne-babalı 276 öğrenci ve onların anne-babaları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öğrencilerin ve anne-babaların saldırganlık puanlarına ilişkin veri toplamak amacıyla Saldırganlık Envanteri kullanılmıştır. Saldırganlık davranışları ile ilgili daha açıklayıcı bilgi alabilmek için Saldırganlık Envanterinden 7 düşük 7 yüksek puan alan toplam 14 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri için Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde çift yönlü varyans analizi, scheffe testi ve t testi kullanılmıştır. Bulgular; anne-baba saldırganlık düzeyleri ile öğrencilerin saldırganlık puanlan arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Analizler yüksek saldırganlık düzeyinde anne-babaya sahip öğrencilerin saldırganlık puanlarının orta ve düşük saldırganlık düzeyindeki anne-babaya sahip öğrencilerin saldırganlık puanına göre, orta saldırganlık düzeyindeki anne-babaya sahip öğrencilerin saldırganlık puanlarının düşük saldırganlık düzeyinde anne-babaya sahip öğrencilerin saldırganlık puanlarına göre anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyi ve kardeş çifti türü açısından saldırganlık puanlarında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Buna karşın sınıf düzeyi ve anne saldırganlık düzeyinin öğrencilerin saldırganlık puanlan üzerinde ortak etkisi anlamlı bulunmuştur. Sonuç olarak anne-babanın saldırganlık düzeyi arttıkça öğrencilerinde saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

- Karabıyık, Çağdaş, *Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlığı Yordayan Bazı Değişkenler*, 2003, Yüksek Lisans, 113s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin problem çözme becerileri ve sürekli kaygı düzeylerinin öğrencilerin saldırganlık davranışlarını yordamadaki güçleri ve cinsiyet, sınıf, algılanan anne-baba tutumları ve alanları açısından saldırganlıklarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın evrenini, 2001-2002 yılında Gazi Üniversitesi'nde (Ankara il merkezi) okuyan 1. sınıf ve son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemin seçiminde küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme grubu 1. sınıfa devam eden 98 kız, 139 erkek, toplam 237 ve son sınıfa devam eden 144 kız ve 107 erkek olmak üzere toplam 251 öğrenciden oluşmaktadır. Genel toplam olarak 488 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmada ölçme araçları olarak, Saldırganlık Ölçeği (SÖ), Problem Çözme Envanteri (PÇE) ve Kendini Değerlendirme Envanteri STAI Form TX-2 (Sürekli Kaygı Ölçeği) kullanılmıştır. Araştırma kapsamındaki süreksiz değişkenlerle ilgili bilgiler Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI Form TX-2) üzerine eklenen maddelerle elde edilmiştir. Veriler SPSS 11.0 for Windows paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada, t testi, tek yönlü varyans analizi ve çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p<0.05$ 'e göre değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda saldırganlık düzeyinin, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Saldırganlık düzeyinin anlamlı olarak farklılaştığı değişkenler algılanan aile tutumu ve alanlardır. Algılanan anne-baba tutumuna göre fark otoriter anne-baba tutumundan kaynaklanmaktadır. Anne-babasının tutumunu otoriter olarak algılayanların saldırganlık düzeyleri demokratik ve koruyucu olarak algılayanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Alanlara göre farkın eşit ağırlık alanı öğrencilerinden kaynaklandığı bulunmuştur. Eşit ağırlık alanında okuyan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, sayısal ve sözel

alan öğrencilerinden anlamlı olarak düşüktür. Problem çözme becerisi algısı ve sürekli kaygı değişkenleri, öğrencilerin saldırganlık puanlan ile birlikte p<0.001 düzeyinde anlamlı bir ilişki vermektedir. Adı geçen iki değişken birlikte, saldırganlıktaki toplam varyansın yaklaşık %35'ini açıklamaktadır.

- Özmen, Ahmet, *Seçim Kuramına ve Gerçeklik Terapisine Dayalı Öfkeyle Başa Çıkma Eğitim Programının ve Etkileşim Grubu Uygulamasının Üniversite Öğrencilerinin Öfkeyle Başa Çıkma Becerileri Üzerindeki Etkisi*, 2004, Doktora, 343s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel problemi, üniversite öğrencilerinin öfke duygusuyla etkili bir biçimde başa çıkma becerileri üzerinde, seçim kuramı gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle baş etme eğitim programı ile etkileşim grubu yaşantısının etkilerinin karşılaştırılması ve bu uygulamaların kısa süreli ve kalıcı etkilerinin araştırılmasıdır. Araştırma 2004-2005 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı ile Sınıf Öğretmenliği Programı 2. sınıf öğrencilerinden yansız olarak seçilmiş olan 60 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak Spielberger tarafından 1988 geliştirilmiş ve Özer (1994b) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış olan Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada 4x3 lük (deney-kontrol-plasebo ve bekleme durumundaki kontrol grubu x öntest - sontest - izleme ölçümü) splitplot desen kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkenini, öğrencilerin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları oluşturmaktadır. Bağımsız değişkenini ise öğrencilere uygulanmış olan öfkeyle başa çıkma eğitimi ve etkileşim grubu sürecinde geçirilen yaşantılar oluşturmaktadır. Deneysel uygulamaların başlangıcında Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı ile Sınıf Öğretmenliği Programı 2. sınıf öğrencilerinin tümüne uygulanmıştır. Sürekli Öfke alt ölçeği puanları esas alınarak, grup ortalamasının üzerinde puan alan öğrenciler arasından, her bir gruba 15 öğrenci olmak üzere toplam 60 öğrenci belirlenmiştir. Bu öğrencilerin deney ve kontrol gruplarına atanması işlemi yansız atama (kura çekme) yoluyla gerçekleştirilerek 4 grup oluşturulmuştur. Bu gruplar; 1. Öfkeyle başa çıkma eğitim programının uygulandığı grup, 2. Etkileşim grubu uygulanan öğrencilerin oluşturduğu grup, 3. Plasebo kontrol grubu ve 4. Hiçbir deneysel işlemin uygulanmadığı bekleme durumundaki kontrol grubudur. Oluşturulan gruplar arasında ön testler bakımından fark olup olmadığına tek yönlü varyans analiziyle kontrol edilmiştir. Deneysel uygulamaların bitiminde gruplardan son ölçümler alınmış ve son ölçümlerden bir ay sonra ise izleme ölçümü amacıyla ölçek tekrar uygulanmıştır. Bu ölçümlerden elde edilen verilerin analizinde, ölçüm ve gruplar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek faktör üzerinde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü varyans analiziyle kontrol edilmiştir. Faktör analizi sonucunda deneysel işlemin etkisini ortaya koymak için veriler Tukey testine tabi tutulmuştur. Bu araştırmanın sonucunda, araştırmacı tarafından seçim kuramı ve gerçeklik terapisine dayalı olarak geliştirilmiş olan 11 oturumluk öfkeyle başa çıkma eğitim programının, öğrencilerin, sürekli öfke düzeylerini ve içe yönelik öfke düzeylerini anlamlı düzeyde azalttığı, öfke kontrol düzeylerini anlamlı düzeyde yükselttiği ortaya konulmuştur. Programın dışa yönelik öfke üzerinde ise anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Araştırma kapsamında oluşturulmuş olan ikinci bir deney grubu ise etkileşim grubu uygulamalarının yapıldığı gruptur. Bu grupta yapılan uygulamaların, öğrencilerin sürekli öfke düzeylerinin anlamlı düzeyde azalmasına ve öfke kontrol düzeylerinin anlamlı düzeyde yükselmesine yol açtığı saptanmıştır. Etkileşim grubu uygulamasının, öğrencilerin, içe yönelik öfke düzeyleri ve dışa yönelik öfke düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

- Uslu, Güzide, *Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Düzeylerini Yordayan Bazı Değişkenler*, 2004, Yüksek Lisans, 200s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, lise öğrencilerinin benlik saygılarının, özgüvenlerinin, yalnızlık düzeylerinin, akılcı olmayan inançlarının ve durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin sürekli öfke ve öfke ifade düzeylerini yordayıp yordamadığını ortaya koymak amacıyla yapılmış ilişkisel bir araştırmadır. Araştırma, 2002-2003 öğretim yılında Ankara'da Cumhuriyet Lisesi, Yahya Kemal Beyatlı Lisesi, Tuzlu Çayır Lisesi ve Alparslan Lisesi'nin 9., 10. ve 11. sınıflarında öğrenim gören ve tesadüfi teknikle seçilen toplam 620 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Öğrencilerin 366'sı kız ve 254'ü erkek öğrencidir. Araştırmada, lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade düzeyleri "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Ölçeği" ile, benlik saygıları "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" ile, özgüvenleri "Piers-Harris 'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği" ile, yalnızlık düzeyleri "UÇLA Yalnızlık Ölçeği" ile, akılcı olmayan inançları "Akılcı Olmayan İnançlar Testi (AOİT)" ile ve kaygı düzeyleri de "Durumluk- Sürekli Kaygı Envanteri (DSKE)" ile ölçülmüştür. Araştırmada, öğrencilerin sürekli öfke ve öfke ifade düzeylerini bağımsız değişkenlerin (benlik saygısı, özgüven, yalnızlık, akılcı olmayan inançlar ve kaygı) yordayıp yordamadığı "Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi" tekniği ile belirlenmiştir. Araştırmada en az hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir. Araştırmada, sürekli öfke değişkeni üzerinde, özgüven, durumluk kaygı ve yalnızlık değişkenlerinin birer yordayıcı olduğu ve bu değişkenlerin sürekli öfke puanlarına ait toplam varyansın %12.4'ünü açıkladıkları, diğer değişkenlerin (benlik saygısı, akılcı olmayan inançlar ve sürekli kaygı) ise 0.05 düzeyinde önemli birer yordayıcı değişken olmadıkları bulunmuştur. Ayrıca özgüven ve durumluk kaygı yordayıcı değişkenlerinin, "öfkeyi dışa vurma boyutu"nun önemli yordayıcılan olduğu ve bu değişkenlerin öfkenin dışa vurumu puanlarına ait toplam varyansın %8.6'sını açıkladıkları; özgüven, yalnızlık ve benlik saygısı yordayıcı değişkenlerinin, "öfkeyi içte tutma boyutu"nun önemli yordayıcılan olduğu ve bu değişkenlerin öfkeyi içte tutma puanlarına ait toplam varyansm %14.7'sini açıkladıkları; özgüven, durumluk kaygı ve yalnızlık yordayıcı değişkenlerinin, "öfkeyi kontrol etme boyutu"mm önemli yordayıcılan olduğu ve bu değişkenlerin öfkeyi kontrol etme puanlarına ait toplam varyansın %13.1'ini açıkladıkları saptanmıştır.

- Yalçın, İlhan, *Ailelerden Algıladıkları Destek Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri,* 2004, Yüksek Lisans, 146s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada ailelerinden algıladıkları destek düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri; cinsiyetlerine, sınıflarına, ailelerindeki tartışma ve kavga sıklığına, algıladıkları anne-baba tutumlarına, ailelerinin gelir durumunu algılama biçimlerine, ailelerinde şiddet uygulanma, okuldaki arkadaşlık ilişkilerinden memnun olma, öğretmenlerinden memnun olma, babalarının alkol kullanma durumlarına göre incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 2002-2003 eğitim-öğretim yılında Ankara İli Çankaya ilçesinde bulunan Çankaya Lisesi ve 50. Yıl Lisesi, Yenimahalle ilçesinde bulunan Mustafa Kemal Lisesi ve 75. Yıl Lisesi, Sincan ilçesinde bulunan Sincan Lisesi ve İbn-i Sina Lisesi'nin 1. 2. ve 3. sınıflarında okuyan 639 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin saldırganlık düzeyleri Kocatürk (1982)'ün 'Saldırganlık Envanteri'nden yararlanılarak Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen 'Saldırganlık Ölçeği' ile, ailelerinden algıladıkları destek düzeyleri ise Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen 'Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' ile ölçülmüştür. Araştırmada ele alınan

diğer değişkenler ile ilgili bilgiler ise araştırmacı tarafından geliştirilen 'Kişisel Bilgi Formu' ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde iki yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Varyans analizi sonucunda F değerinin anlamlı çıkması durumunda, farkın hangi gruplardan kaynaklandığım belirlemek için Scheffe testi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir. Aileden algılanan destek düzeyi ile okuldaki arkadaşlık ilişkilerinden memnun olma durumu değişkenlerinin saldırganlık puanları üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmuş; aileden algılanan destek düzeyi ile cinsiyet, sınıf, ailelerindeki tartışma ve kavga sıklığı, algıladıkları anne-baba tutumları, ailenin gelir durumunu m algılama biçimi, ailede şiddet uygulanma, okuldaki öğretmenlerinden memnun olma ve babalarının alkol kullanma durumu değişkenlerinin saldırganlık puanları üzerindeki ortak etkileri anlamlı bulunmamıştır. Aileden algılanan destek düzeyi, ailenin gelir durumunu algılama biçimi, ailede şiddet uygulanma, öğretmenlerinden memnun olma ve babalarının alkol kullanma durumu değişkenlerinin saldırganlık puanlan üzerindeki temel etkileri anlamlı bulunmuştur. Cinsiyet, sınıf, ailelerindeki tartışma ve kavga sıklığı, algıladıkları anne-baba tutumları, okuldaki arkadaşlık ilişkilerinden memnun olma durumu değişkenlerinin saldırganlık puanlan üzerindeki temel etkileri anlamlı değildir. Araştırma bulguları tartışılmış ve yorumlanmış, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında çalışanlara ve benzer konularda çalışma yapacak araştırmacılara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

- Yıldırım, Akgün Ejder, *Agresyona Eğilimli Olan Sağlıklı Genç Erişkinlerde Agresyon Alt Tipleri ve Öfke İfade Tarzlarının Olaya İlişkin Beyin Potansiyellerine Yansımaları*, 2004, Doktora, 92s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Fizyoloji Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Agresyonun tanımı ve etiyolojisi ile ilgili farklı görüşler mevcuttur. Agresyonunemosyonel, davranışsal ve bilişsel süreçleri henüz tam olarak aydınlatılamamıştır. Agresyonun tek tip bir davranış olmadığı, farklı tipleri olduğu düşüncesi giderek önem kazanmaktadır. Son zamanlarda insan agresyonunu ölçmek üzere geliştirilen ölçekler agresyon alt tipleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada agresyon alt tipleri ve agresyona öncül emosyon olan öfkenin ifade ediliş tarzına ait olası farklı nörokognitif süreçlerin olaya ilişkin potansiyel ölçümleri ile araştırılmasını amaçladık. Sağ elini kullanan psikiyatrik ilaç kullanımı ve kronik hastalığı olmayan 140 tıp fakültesi 2. sınıf öğrencisine Agresyon Ölçeği (AÖ) ve Sürekli Öfke Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ) testleri uygulandı. 127 geçerli testin değerlendirilmesi sonucunda II. Sınıf öğrenci populasyonuna ait agresyon ve öfke skorları belirlendi. Genel agresyon skoru yüksek 15 öğrenci ile skoru düşük 15 Öğrenci araştırmaya çağrıldı. Deneklere Olaya ilişkin Potansiyel olarak Go/NoGo- P300 ve beklentisel negatif değişim (CNV) ölçümleri yapıldı. Go ve NoGo yanıtlarının N100, P200 ve P300 dalgalarının genlik ve latansları ile CNV dalgasının erken ve geç fazlarının ortalama genlikleri değerlendirildi. AÖ'ye göre genel agresyon, fiziksel agresyon, sözel agresyon, öfke agresyon, düşmanlık ve dolaylı agresyonun istatistiksel ortalamaları ile SÖÖTÖ alt ölçeklerine göre genel öfke, içe dönük öfke, dışa dönük öfke ve öfke kontrol ortalamaları saptandı. Öğrenciler bu ortalamalara göre her bir ölçek için ikili gruplara ayrıldı. Bu gruplamalara göre olaya ilişkin potansiyel parametrelerindeki farkların istatistiksel anlamlılığı ANOVA testiyle analiz edildi. Genel agresyon parametresinde yalnızca Go-P200 latansında gruplar arası istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı. Fiziksel agresyon skoruna göre oluşturulan gruplarda skoru yüksek olanlarda olmayanlara göre hem Go hem de NoGo- P300 genliği daha düşük, NoGo-P300 latamı ise daha uzundu. Öfke- kontrol skoru düşük olanlarla karşılaştırıldığında öfke- kontrolü yüksek olan deneklerde daha düşük NoGo- NİOO genliği gözlendi, NoGo- NİOO genliğinin ve NoGo- P300 latansınınfronto-

parietal dağılımlarında istatistiksel olarak anlamlı fark mevcuttu. Hem öfke agresyon hem de dışa dönük öfke skoru yüksek olanlarda NoGo- NİOO genliği daha büyük idi. Dolaylı agresyonu olanlar deneklerde istatistiksel olarak daha düşük geç CNV dalga genliği saptandı. Bu bulgular agresyon davranışındaki tarzların elektrofizyolojik izdüşümlerinin farklı olduğu, bu durumun agresyon alt tiplerine özgü farklı bilişsel süreçlerle ilişkili olabileceği savını ortaya koymaktadır.

- Yılmaz, Nalan, *Öfke ile Başa Çıkma Eğitiminin ve Grupla Psikolojik Danışmanın Ergenlerin Öfke ile Başa Çıkabilmeleri Üzerindeki Etkileri*, 2004, Doktora, 207s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu deneysel araştırmada, ergenlerin öfke ile başa çıkma becerileri üzerinde, öfke ile başa çıkma eğitiminin ve grupla psikolojik danışmanın kısa süreli ve kalıcı etkileri incelenmiştir. Araştırma örneklemini 2001-2002 eğitim öğretim II. yarıyılı ve 2002-2003 eğitim öğretim I. Yarıyılında, Balıkesir ili, Muharrem Hasbi Koray Lisesi'ne devam eden 9. ve 10. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın bağımlı değişkenleri olan sürekli öfke, içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke ve öfke denetimi düzeylerini ölçmek için Spielberger (1988) tarafından geliştirilen ve Özer (1994b) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılmıştır. 586 öğrenciden oluşan örnekleme uygulanan ölçeğin sürekli öfke alt ölçeğinden alınan puan ortalamalarının 1 standart sapma üzerinde puan alan öğrencilerle iki deney ve bir kontrol grubu, 14'er kişiden oluşturulmuştur. Araştırmanın bağımsız değişkenleri öfke ile başa çıkma eğitimi ve grupla psikolojik danışmadır. Deney gruplarından birine, araştırmacı tarafından geliştirilen, 12 hafta süren öfke ile başa çıkma eğitimi verilmiştir. Diğer deney grubuna ise 12 haftalık grupla psikolojik danışma uygulanmıştır. Kontrol grubundaki denekler herhangi bir uygulamaya dahil edilmemişlerdir. Üç gruba da grup uygulamalarının bitiminde kısa süreli etkileri, dört ay sonra ise kalıcı etkileri belirlemek için Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği tekrar uygulanmıştır. Araştırmanın birinci alt problemini oluşturan öfke ile başa çıkma eğitimi, grupla psikolojik danışma ve kontrol grubunun birbirleri ile ön test-son test, ön test - kalıcılık testi ve son test - kalıcılık testi fark puanları açısından karşılaştırılmalarında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Farkların anlamlı olduğu durumlarda, bağımsız örneklem grupları için kullanılan Mann- Whitney U testi ile, farkın hangi gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir. İkinci ve üçüncü alt problemleri oluşturan, öfke ile başa çıkma eğitiminin ve grupla psikolojik danışmanın ayrı ayrı, kendi içerisinde ön test-son test, ön test - kalıcılık testi ve son test - kalıcılık testi fark puanlarının karşılaştırılmasında, bağımlı örneklem durumunda kullanılan Wilcoxon Eşleştirilmiş iki örnek testi kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS paket programı kullanılmıştır ve hata payı $p<.05$ olarak alınmıştır. Araştırma sonucunda, ergenlerin öfke ile başa çıkma becerileri üzerinde, öfke ile başa çıkma eğitiminin ve grupla psikolojik danışmanın, hiçbir müdahale yapılmayan grupla karşılaştırıldıklarında etkili oldukları görülmüştür. Sürekli öfke düzeyinin düşmesinde, öfke ile başa çıkma eğitiminin ve grupla psikolojik danışmanın kısa süreli etkileri birbirinden anlamlı olarak farklı bulunmamıştır. Uygulanan grup deneyimlerinin sürekli öfkenin azalması üzerindeki kalıcı etkileri bakımından, öfke ile başa çıkma eğitiminin önemli ölçüde etkili olduğu anlaşılırken, grupla psikolojik danışma kalıcı etki göstermemiştir. îçe yönelik öfke puanları üzerinde öfke ile başa çıkma eğitimi ve grupla psikolojik danışmanın, kısa süreli ve kalıcı anlamlı etkileri görülmemiştir. Dışa yönelik öfke üzerinde grupla psikolojik danışmanın kısa süreli etkisi daha fazla bulunurken, iki tür uygulamanın kalıcı etkileri birbirinden anlamlı ölçüde farklı olmamıştır. Öfke denetimi puanları iki tür uygulama-

da da benzer biçimde kısa süreli yükselirken, öfke ile başa çıkma eğitiminin öfke denetimi düzeyinin artışı üzerinde kalıcı etkiye sahip olduğu, grupla psikolojik danışmanın ise, bu etkiyi göstermediği anlaşılmıştır. Araştırma bulguları tartışılmış ve bulgular ışığında, ergenlerin öfke ile başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi ile ilgili konulardaki uygulamalarda sorumluluk alan psikolojik danışmanlarla, alanda çalışan uzmanların ve araştırmacıların etkinliklerini planlamalarına ve uygulamalarının etkililiğine katkı sağlayacak öneriler sunulmuştur.

- Danışık, Demirci Nevim, *Ergenlerin Sürekli Öfke- Öfke İfade Tarzları ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki*, 2005, Yüksek Lisans, 112s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada ergenlerin sürekli öfke- öfke ifade tarzları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Son yıllardaki çalışma bulguları ergenlik döneminde öfkenin ortaya konuş tarzı ile birçok fiziksel ve psikolojik sorunlar arasında ilinti olduğu saptanmış ancak bu dönemde sıkça karşılaşılan problem çözme davranışı ile sürekli öfke- öfke ifade tarzlarının ilişkisi sosyal paylaşım bağlamında incelenmemiştir. Araştırmanın çalışma evrenini Bolu Atatürk Lisesinde okumakta olan bütün ergenler oluşturmaktadır. Örneklem 311' i kadın 214' ü erkek olmak üzere toplam 555 ergenden oluşmaktadır. Veri toplamak amacıyla Problem Çözme Envanteri (Heppner ve Petersen, 1982), Sürekli Öfke -Öfke Tarzı Ölçeği (Spielberger, 1983), Kısa semptom Envanteri (Derogatis ve Lazarus, 1994), Duyguların Sosyal Paylaşımı Ölçeği (Araştırmacı) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veriler hiyerarşik regresyon modelleri kullanılarak problem çözme ile sürekli öfke-öfke ifade tarzı, cinsiyet, duyguların sosyal paylaşımı ve psikolojik semptom değişkenleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Problem çözme ile toplumsal cinsiyet, psikolojik semptom ve sosyal paylaşım değişkenleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuş; bu değişkenlerin etkisini kontrol ettikten sonra problem çözme ile öfke kontrolü arasında anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Araştırma bulguları var olan literatür ışığında tartışılmıştır.

- Özkamalı, Eyyüp, *20-30 Yaş Grubu Bireylerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Öfke Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzları,* 2005, Doktora, 108s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Ağlamaz, Turabi, *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Puanlarının Kendini Açma Davranışı, Okul Türü, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Anne-Baba Öğrenim Düzeyi ve Ailenin Aylık Gelir Düzeyi,* 2006, Yüksek Lisans, 117s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, Çorum ili merkezinde bulunan özel ve kamuya ait orta öğretim kurumlarında öğrenim gören lise öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği puanları ile kendini açma düzeyleri, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan lise öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği puanlarının ölçülmesi amacıyla Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 5'li Likert Tipi bir ölçektir. Ölçek 45 madde-

den oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 45, en yüksek puan 225'tir. Ölçekten çalışılan örneklemin aritmetik ortalamasının altında puan alanlar düşük, aritmetik ortalamasının üstünde puan alanlar yüksek düzeyde saldırgan davranışlar gösterdikleri şeklinde yorumlanmıştır. Bağımsız değişkenlerden kedini açma düzeyinin belirlenmesinde ilişkin verilerin toplanmasında Selçuk (1988) tarafından geliştirilen ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Kendini Açma Envanteri kullanılmıştır. Ölçek 48 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 576'dır. Ölçekten alınan puan yükseldikçe kendini açma düzeyinin yükseldiği şeklinde yorumlanırken, 0 ile aritmetik ortalamanın 1 standart sapma altında puan alanlar düşük, aritmetik ortalamanın 1 standart sapma altı ve 1 standart sapma üstü arasında puan alanlar orta, aritmetik ortalamanın 1 standart sapma üstü ve daha fazla puan alanlar yüksek düzeyde kendini açtıkları şeklinde kategorilendirilmiştir. Diğer bağımsız değişkenlere ilişkin verilerin toplanması amacıyla Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Çorum ili merkez özel ve kamuya ait orta öğretim kurumlarına devam eden 5721 kız, 7234 erkek toplam 12955 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise bu okullardan katlamlı örneklem yöntemi ile seçilen 577 kız ve 646 erkek toplam 1223 öğrenciden oluşmaktadır. Verilerin istatistiksel analizi için toplanan veriler SPSS 11.0 programı kullanılarak bilgisayara aktarılmış; t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve LSD teknikleri kullanılarak toplanan veriler analiz edilmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgular şunlardır: 1. Kendini açma düzeyi açısından öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Kendini açma düzeyleri düşük öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları kendini açma düzeyi yüksek olan öğrencilerden daha yüksektir. 2. Öğrenim gördükleri okul türüne göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Endüstri Meslek ve Teknik Lise ve Anadolu Endüstri Meslek Lisesi ve Ticaret Meslek ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği puanları diğer gruplardan daha yüksek, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği Puanları diğer gruplara göre daha düşüktür. 3. Cinsiyete göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmamaktadır. 4. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmamaktadır. 5. Anne öğrenim düzeyine göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Anne öğrenim düzeyi ortaokul olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları diğer gruplara göre daha yüksektir. 6. Baba öğrenim düzeyine göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Baba öğrenim düzeyi yüksekokul-üniversite olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları diğer gruplara göre daha düşükken, baba öğrenim düzeyi ilkokul, ortaokul ve lise olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulanmamaktadır. 7. Ailenin aylık gelir düzeyine göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Ailenin aylık gelir düzeyi 351-700 YTL. olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları diğer gruplara göre daha yüksektir.

- Avcı, Raşit, *Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi*, 2006, Yüksek Lisans, 107s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerini aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelemek ve ailelerde psikolojik probleme sahip olma, alkol kullanımı ve suça yönelik davranışların görülme sıklığını karşılaştırmaktır. Araştırmanın örneklemi 14-18 yaşları arasında şiddet davranışı gösteren ergenlerin aileleriyle (n=54) bu tip olaylara ka-

rışmamış ergenlerin ailelerinden (n=54) oluşturulmuştur. Çalışmada ailelerin öfke düzeylerini ve öfke ifade tarzlarını incelemek amacı ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ) ve ergenlerin ailelerinin aile işlevlerini incelemek amacı ile Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, şiddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, ailedeki roller, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterebilme ve genel aile işlevlerinde karşılaştırma grubunda yer alan ailelere göre önemli oranda yetersizlik yaşadıkları belirlenmiştir. Öfke düzeyleri açısından incelendiğinde, şiddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin karşılaştırma grubunda yer alan ergenlerin ailelerine göre sürekli öfke, içe-yönelik öfke ve dışa yönelik öfke düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Şiddet davranışı göstermeyen ergenlerin ailelerinin öfkelerini daha iyi kontrol ettikleri görülmüştür. Ayrıca şiddet davranışı gösteren ergenlerin aile üyelerinin daha fazla psikolojik probleme sahip oldukları, alkol kullandıkları ve suç işleme davranışında bulundukları saptanmıştır.

- Çelik, Hilal, *Üniversite 1. sınıf Öğrencilerinin Saldırgan Tepkilerinin Bağlanma Tarzlarının ve Kişilerarası Şemalarının İncelenmesi*, 2006, Yüksek Lisans, 317s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri, bağlanma tarzları ve kişilerarası şemaları arasındaki ilişkiyi sınamaktır. Bu amaçla katılımcıların saldırganlık tepkileri, bağlanma tarzları ve kişilerarası şemaları liseden mezun olunan alan, cinsiyet, anne-baba birliktelik durumu, anne-baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmada ayrıca, katılımcıların saldırganlık tepkilerinin bağlanma tarzlarına ve kişilerarası şemalara göre yordanıp yordanmadığı da sınanmıştır. İlişkisel tarama modeli niteliğindeki bu araştırmanın evrenini, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim, Teknik Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakültesi birinci sınıf öğrencileri; örneklemini ise, bu fakültelerin farklı bölümlerinde öğrenim gören 271 kız ve 216 erkek, birinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin analizinde, Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Tekniği, Çoklu Regresyon Analizi, Bağımsız Grup t Testi, Mann Whitney-U Testi, Kruskal Wallis-H Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) tekniklerinden yararlanılmıştır. Varyans analizi sonucunda, farkın kaynağını belirlemek amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri ile bağlanma tarzları ve kişilerarası şemaları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin saldırganlık tepkilerinin bağlanma tarzları ve kişilerarası şemalarına göre yordandığı sonucuna ulaşılmıştır. Demografik değişkenlerden liseden mezun olunana alan değişkenine göre, saldırganlık tepkilerinin farklılaşmadığı, buna karşın bağlanma tarzlarının ve kişilerarası şemaların farklılaştığı; cinsiyet değişkenine göre ise, saldırganlık tepkilerinin bağlanma tarzlarının ve kişilerarası şemaların farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Anne-baba birliktelik durumu değişkenin saldırganlık tepkilerinde farklılığa yol açtığı buna karşın bağlanma tarzları ve kişilerarası şemalar üzerinde farklılık yaratmadığı, benzer şekilde, anne eğitim düzeyinin saldırganlık tepkileri, bağlanma tarzları ve kişilerarası şemalar üzerinde farklılığa yol açmadığı, buna karşın baba eğitim düzeyinin sadece bağlanma tarzları üzerinde bir farklılığa yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Sütçü, Tekinsav Serap, *Ergenlerde Öfke ve Saldırganlığı Azaltmaya Yönelik Bilişsel Davranışçı Bir Müdahale Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi*, 2006, Doktora, 210s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı ergenlerde öfke ve saldırganlığı azaltmaya yönelik bir bilişsel davranışçı grup terapisi programı hazırlamak ve bu programın etkililiğini değerlendirmektir. Öncelikle programın nasıl işlediğini görmek ve varsa aksayan yanları düzeltmek için bir pilot çalıma yapılmıştır. Pilot çalışmanın ardından müdahale programına son ekli verilmiştir. Son ekli verilen 12 seanslık müdahale programı psikoeğitim, bilişsel yeniden yapılandırma, kendine yönerge verme, gevşeme ve maruz bırakma tekniklerini içermiştir. Müdahale programının uygulandığı asıl çalışmanın katılımcıları öfke ve saldırganlık eğilimleri gösteren, 7. ve 8. sınıflarda eğitim gören 40 (19 deney ve 21 kontrol) gönüllü ergenden oluşmuştur. Bütün katılımcılar müdahale öncesinde ve sonrasında Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ), Çocukların Hareket Eğilimi Ölçeği (CATS), Novaco Öfke Envanteri-kısa formundan (NÖE) oluşan bataryayı ayrıca katılımcıların ebeveynleri Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği- ebeveyn formunu doldurmuşlardır. Müdahale sonrasında deney grubundaki ergenlerin SÖÖTÖ'nin sürekli öfke, dışa yöneltilen öfke, CATS'in saldırganlık alt ölçeklerinden ve NÖE'den aldıkları puanların kontrol grubuna oranla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde azaldığı, SÖÖTÖ'nin öfke kontrolü alt ölçeğinden aldıkları puanların anlamlı düzeyde arttığı bulunmuştur. Ayrıca deney grubunun, ebeveyn bildirimine dayalı SÖÖTÖ'nin sürekli öfke ve dışa yöneltilen öfke alt ölçeği puanlarında anlamlı bir azalma, buna karılık öfke kontrolü alt ölçeği puanlarında anlamlı bir artma olduğu gözlenmiştir. Kız ve erkek ergenlerin programdan yararlanma düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olmamıştır. Sonuçlar, çalışmanın önemi ve sınırlılıkları tartışılmıştır.

- Akdeniz, Makbule, *Öfke Kontrolü Eğitiminin Lise Öğrencilerinin Öfke Kontrolü Becerilerine Etkisi*, 2007, Yüksek Lisans, 143s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, öfke kontrolü eğitiminin lise öğrencilerinin öfke kontrolü becerilerine etkisini incelemektir. Çalışmada ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Ön test verileri 2005-2006 öğretim yılında 10.cu sınıfa devam eden 399 öğrenciden toplanmıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin yaşları 15-16'dır. Çalışmanın başlangıcında deney ve kontrol grubunun her birine 6'sı kız, 9'u erkek toplam 15 denek atanmış, ancak deneysel çalışmanın sonunda deney grubundan bir denek kaybı olmuştur. Böylece çalışma grubu, 14'ü deney ve 15'i kontrol grubunda olmak üzere toplam 29 öğrenciden oluşmuştur. Deneklerin seçiminde ön test kullanılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği ile ölçeğin geçerlik çalışmalarında kullanılmak üzere Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Son test verileri deney grubunda son oturum bittikten sonra elde edilmiş ve 14 kişiden toplanmıştır. Deneysel çalışma sonrasında izlenen değişimin tutarlı olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla deneysel çalışmanın bitiminden 2,5 ay sonra ve 6 ay sonrasında iki farklı izleme çalışması yapılmıştır. Deney grubuna 10 hafta süreyle 50-70 dakika beceri eğitimi programı uygulanmıştır. Bu sırada kontrol grubuna hiç bir işlem yapılmamıştır. Deney grubu ön test-son test analiz çalışmasında varyans analizi ile ANCOVA testi kullanılmıştır. izleme çalışmalarının analizi ise eşli gruplar t testiyle yapılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır. Sonuçlar, grup yaşantısı yoluyla uygulanan öfke kontrolü becerileri eğitimi programının deney grubu üzerinde anlamlı etkisinin olduğu ve ortaya çıkan bu değişimin 2,5 ay sonra ve 6 ay sonrasında da devam ettiğini göstermiştir.

- Çakıroğlu, Bahadır, *İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Ergen Öğrencilerin Saldırgan Davranışlarıyla Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*, 2007, Yüksek Lisans, 118s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ilköğretim yedinci ve sekizinci sınıf ergen öğrencilerin ana baba tutumu ile saldırgan davranışları arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Söz konusu ilişki araştırılırken, çocukların saldırgan davranışlarının ve ana-babanın çocuk geliştirme tutumlarının, çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı da ilişkisel olarak incelenmiştir. Araştırmanın evrenini 2005- 2006 eğitim-öğretim yılında İstanbul Avrupa yakasında bulunan çeşitli ilköğretim okullarında okuyan 280 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aşamasında iki ölçekten yararlanılmıştır. Çocukların saldırgan davranışlarını belirlemek için Rosenzweig P-F Araştırması, ana-babaların tutumlarını saptamak amacıyla da Gençlik Döneminde Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Ana-baba davranışları ile çocukların saldırgan davranışlarına yönelik yapılan t-testi sonuçlarına göre "ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık" boyutu ile çocukların saldırgan davranışları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Fakat "ana baba ilişkilerinde uyuşmazlık" boyutları ile çocukların saldırgan davranışları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ana-baba davranışlarının etkisinin kız ve erkeklere göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmak için yapılan t-testi sonuçlarına göre, kızlar ve erkekler arasında, ana-baba davranışları yönünden anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Saldırgan davranışlar açısından, kızlarla erkekler arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını araştırmak için yapılan t-testi sonuçlarına göre, erkeklerin kızlara göre daha az saldırgan oldukları bulunmuştur.

- Dervent, Fatih, *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi*, 2007, Yüksek Lisans, 102s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın öncelikli amacı belirli sınırlılıklar içerisinde spor ve saldırganlık ilişkisini tüm boyutlarıyla ortaya koyabilmektir. Araştırmada, geçerlilik ve güvenirlik çalışması araştırmacı tarafından yapılmış, İpek İlter (Kiper) tarafından geliştirilmiş ve 30 maddeden oluşan Saldırganlık Envanteri (Kiper, 1984) ve araştırmacı tarafından yanıt formunun başına yerleştirilmiş, deneklerin demografik özelliklerini (cinsiyetleri, spor yapıp yapmadıkları, branşları, velisinin mesleki ve öğrenim durumu) gösteren soru kâğıdı kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma, minimum-maksimum değerler vb.), ilişkisiz t-test ve tek yönlü varyans analizi (anova) istatistiksel teknikleri uygulanmış ve SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir; spor yapan denekler spor yapmayanlardan daha atılgandırlar. Yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık özellikleri açısından spor yapmayan ve spor yapan denekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanamamıştır. Cinsiyetlerine göre tüm deneklerde saldırganlık özellikleri açısından da anlamlı bir fark bulunamamıştır. Spor yapan kız deneklerin yapmayan kızlardan daha atılgan oldukları saptanmış ancak diğer saldırganlık özelliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Spor yapan kız ve erkek deneklerin atılganlık özelliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmiş, kızların erkeklerden daha atılgan oldukları anlaşılmıştır. Spor yapan kız ve erkeklerin diğer saldırganlık özelliklerinin ise birbirlerine yakın olduğu belirlenmiştir. Spor yapmayan erkek ve kız deneklerin saldırganlık özelliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bireysel ve takım sporlarına ve branşlarına göre spor yapan deneklerin saldırganlık özellikleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Babalarının eğitim

düzeyi incelendiğinde spor yapan deneklerin yıkıcı saldırganlık envanter alt ölçeğinde anlamlı bir fark bulunmuş, babasının eğitim düzeyi ortaokul olan deneklerin daha fazla yıkıcı saldırganlık özelliğine sahip oldukları tespit edilmiştir. Diğer saldırganlık özelliklerinde ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Babalarının eğitim durumlarına göre spor yapmayan deneklerden babalarının eğitim düzeyi lise olanların edilgen saldırganlık özelliklerinin diğer deneklerden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

- Genç, Hicran, *Grupla Öfke Denetim Eğitiminin Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeylerine Etkisi*, 2007, Yüksek Lisans, 139s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma; grupla öfke denetimi eğitiminin lise 9. sınıf öğrencilerinin sürekli öfke düzeylerine etkisini inceleyen deneysel bir çalışmadır. Bu amaçla 2006-2007 eğitim-öğretim yılında İzmir İli sınırları içerisinde yer alan resmi bir ortaöğretim okulunda 9. sınıfta okumakta olan 452 öğrenci ile çalışılmıştır. Öğrencilere Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği uygulanmıştır. Sürekli öfke, öfke içte, öfke dışta ölçeği puanları ortalamadan yüksek; öfke kontrol alt ölçeği puanı ortalamadan düşük ise öğrencinin öfke denetimi düzeyinin düşük olduğu kabul edilmiştir. Öfkeli olarak belirlenen ve gönüllü olarak çalışmaya katılmak isteyen öğrencilerden 14 kişilik deney ve 14 kişilik kontrol grubu oluşturulmuştur. Araştırmada deney grubuna, haftada bir kez olmak üzere 10 hafta süre ile Öfke denetimi eğitimi programı uygulanmıştır. 10 haftalık eğitim sonunda deney ve kontrol grubuna Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği tekrar uygulanmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda, deney ve kontrol gruplarından elde edilen sonuçlardaki farkın anlamlılığını belirlemek amacıyla yapılan işlemlerde ikili karşılaştırmalar için t-testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; öfke denetimi eğitimi ile deney grubundaki öğrencilerin sürekli öfke, öfke içte, öfke dışta, öfke düzeylerinde anlamlı bir azalma olduğu, öfkelerini kontrol düzeylerinde de anlamlı bir artma olduğu gözlenmiştir. Kontrol grubundaki öğrencilerin öfke denetimi becerilerinde anlamlı düzeyde değişme olmadığı saptanmıştır. Sonuç olarak grupla öfke denetimi eğitimi programının ergenlerin sürekli öfke düzeylerine anlamlı yönde etkisinin olduğu söylenebilir.

- Saçar, Berna, *İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Öfke Tepkisiyle Arkadaş Bağlılığının İncelenmesi*, 2007, Yüksek Lisans, 82s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma; ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin öfke tepkisi ile arkadaş bağlılığını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2005- 2006 eğitim-öğretim yılında, Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçesinde bulunan ilköğretim okulları 8.sınıfta okuyan tüm öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi ise, Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçesinde bulunan, 8.sınıf öğrencileri arasından seçilmiştir. Araştırmaya 2005-2006 eğitim öğretim yılında ilköğretim 8. sınıfa devam eden 356'sı kız ve 350'si erkek olmak üzere toplam 706 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Arkadaş Bağlılık Ölçeği ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada, ilişkisiz ölçümler için tek yönlü varyans analizi yöntemi kullanmıştır. Anlamlılık düzeyi $p<.05$ olarak kabul edilmiştir. Araştırma sonuçları öğrencilerin öfkeyi içte tutma ve öfkeyi dışa vurma düzeyleri ile arkadaş bağlılığı arasında anlamlı bir fark olmadığını, öfkeyi kontrol etme düzeyiyle arkadaş bağlılığı arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir.

- Şahan, Mehmet, *Lise Öğrencilerinde Saldırganlığı Yordayan Bazı Değişkenlerin İncelenmesi*, 2007, Yüksek Lisans, 132s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada lise öğrencilerinin problem çözme becerilerinin, özsaygı düzeylerinin ve akran baskısı düzeylerinin saldırganlık düzeylerini yordamadaki güçleri ile cinsiyet, sınıf düzeyi, algılanan başarı durumu, sosyo-ekonomik düzey, algılanan anne, baba, öğretmen tutumu, okul türü, sosyal kültürel faaliyetlere katılım durumlarına göre saldırganlık düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2005-2006 eğitim öğretim yılında Zonguldak İli Çaycuma İlçe merkezindeki Çaycuma Lisesi, Çaycuma Fatih Lisesi, Çaycuma Endüstri Meslek Lisesi ve Çaycuma Oktay-Olcay Yurtbay Anadolu Lisesine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubunu bu okullara devam eden 538 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Saldırganlık Ölçeği, Problem Çözme Envanteri, Akran Baskısı Envanteri, Lise Öğrencileri Özsaygı Envanteri kullanılmıştır. Araştırmada t testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Scheffe Testi ve Doğrusal Çoklu Regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuncunda saldırganlık düzeyinin algılanan anne tutumuna, algılanan sosyo-ekonomik durumuna, sosyal kültürel faaliyetlere katılım durumlarına göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Araştırmada saldırganlık düzeyinin cinsiyete, sınıf düzeyine, algılanan başarı durumuna, algılanan baba tutumuna, algılanan öğretmen tutumuna, devam edilen okul türüne göre farklılaştığı bulunmuştur. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere, başarı durumunu orta olarak algılayan öğrencilerin, başarı durumunu yüksek ve düşük olarak algılayan öğrencilere, 11. sınıf öğrencilerinin, 9. ve 10. sınıf öğrencilerine, baba tutumu ilgisiz olarak algılayan öğrencilerin, baba tutumunu otoriter ve demokratik olarak algılayan öğrencilere, öğretmen tutumu otoriter olarak algılayan öğrencilerin, öğretmen tutumunu ilgisiz ve demokratik olarak algılayan öğrencilere, meslek lisesine devam eden öğrencilerin, genel liseye ve Anadolu lisesine devam eden öğrencilere göre saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Problem çözme becerisi, özsaygı düzeyi ve akran baskısı değişkenleri öğrencilerin saldırganlık puanları toplam varyansın %34'ünü açıklamaktadır. Bu bulgu, lise öğrencilerinin saldırganlık puanları üzerinde problem çözme becerisi, özsaygı düzeyi ve akran baskısının yordayıcı birer değişken olduğunu göstermektedir.

- Şahin, Sedat Ekrem, *Psikolojik İhtiyaçları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri,* 2007, Yüksek Lisans, 185s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada psikolojik ihtiyaç (ilişki, yeterlik ve özerklik ihtiyacı) düzeyleri farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri; cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okulun türüne, algıladıkları anne tutumuna, algıladıkları baba tutumuna, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim yerine, ailelerinde şiddet uygulanma durumuna, öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet düzeylerine ve serbest (boş) zamanlarında yaptıkları etkinliğin türüne göre incelenmiştir. Araştırma grubunu 2006- 2007 eğitim- öğretim yılında Kayseri ilinin iki merkez ilçesi, Melikgazi ve Kocasinan'da bulunan Kayseri Endüstri Meslek Lisesi, Mimarsinan Endüstri Meslek Lisesi, Sümer Lisesi ve Atatürk Lisesi'nin 1., 2. ve 3. sınıflarında okuyan 1011 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, Kocatürk (1982)'ün `Saldırganlık Envanteri'nden yararlanılarak Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen `Saldırganlık Ölçeği' ile ölçülmüştür. Öğrencilerin psikolojik ihtiyaç düzeyini belirlemek amacıyla, Deci ve Ryan (2000) tarafından geliştirilen, Kesici, Bozgeyikli, Sünbül ve Üre (2002) tarafından

Türk kültürüne uyarlaması yapılan `Temel Psikolojik ihtiyaçlar Ölçeği' araştırmacı tarafından lise öğrencilerine uyarlanarak, kullanılmıştır. Araştırmada ele alınan diğer değişkenler ile ilgili bilgiler ise araştırmacı tarafından geliştirilen `Kişisel Bilgi Formu' ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde iki yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Varyans analizi sonucunda F değerinin anlamlı çıkması durumunda farkın kaynağını belirlemek amacıyla, Scheffe Çoklu Karşılaştırması Testi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular şu şekildedir: Lise öğrencilerinin saldırganlık puanı üzerinde ilişki ihtiyacı düzeyi ile serbest zamanlarda yapılan etkinliğin türü, yeterlik ihtiyacı düzeyi ile öğrenim görülen okuldan memnuniyet düzeyi ve özerklik ihtiyacı düzeyi ile cinsiyet değişkenlerinin ortak etkisi anlamlı bulunmuştur. Ancak lise öğrencilerinin saldırganlık puanı üzerinde diğer değişkenlerin ortak etkileri anlamlı bulunmamıştır. Cinsiyetin, algılanan anne tutumunun, algılanan baba tutumunun, ailede şiddet uygulanma durumunun, öğrenim görülen okuldan memnuniyet düzeyinin, ilişki ve yeterlik ihtiyacı düzeyinin öğrencilerin saldırganlık puanları üzerindeki temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Okul türünün, yasamın çoğunun geçirildiği yerleşim yerinin, serbest zamanlarda yapılan etkinliğin türünün ve özerklik ihtiyacı düzeyinin öğrencilerin saldırganlık puanları üzerindeki temel etkisi anlamlı bulunmamıştır. Araştırma bulguları alanyazın rehberliğinde tartışılmış ve yorumlanmıştır. Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında çalışanlara ve benzer konularda çalışma yapacak araştırmacılara çeşitli öneriler sunulmuştur.

- Sargın, Albayrak Yıldız, *Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Saldırgan Davranışları ile Öfke ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2008, Yüksek Lisans, 91s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Karadeniz Teknik Üniversitesi.

ÖZET: Saldırganlık ergenler arasında gözlenen bir davranıştır. Bu davranış bazı psiko-sosyal davranışlarla ilişkilidir. Öfke ve sosyal problem çözme bu değişkenler arasındadır. Bu çalışmanın amacı ergenlerde gözlenen öfkeyi ifade etme biçimleri ve sosyal problem çözme becerileri ile saldırganlık davranışı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma 227'si kız (%34.70), 430'u erkek (%65.30) toplam 654 ergen üzerinde gerçekleştirildi. Veri toplama araçları olarak; Kişisel Bilgi Formu, Sürekli Öfke ve Öfke Tarzları Ölçeği ve Sosyal Problem Çözme Envanteri kullanıldı. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, saldırganlık ile sosyal problem çözme arasında negatif yönlü ilişki olduğunu gösterdi. Araştırmada aynı zamanda sürekli öfke ile saldırganlık arasında olumlu yönde anlamlı ilişki gözlendi. Bulgular sınıf düzeyi ile saldırganlık arasında da anlamlı ilişki olduğunu gösterdi. Erkeklerin saldırganlık eğilimleri kızlardan yüksek bulundu. Araştırmadan elde edilen bulgular literatür bilgileri ile tartışıldı.

- Başaran, Canan, *Çeşitli Tür Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*, 2008, Yüksek Lisans, 123s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmanın temel amacı, Ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini ortaya koymak ve saldırganlık düzeylerinin lise türlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Araştırmanın diğer bir amacı da, çeşitli değişkenler açısından öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin değişip değişmediğini ortaya koymaktır. Araştırma betimsel yöntemlerden okul survey yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 264 kız ve 460 erkek olmak toplam üzere 704 öğrenci dahil edilmiştir. Bu öğrencilerin seçimi örnekleme yöntemi ile yapılmıştır. Okullar oranlı örnekleme yöntemi ile öğrenci

sayıları ise tesadüfi öğrenci örnekleme yöntemi ile yapılmıştır. Veriler kişisel bilgi formu, saldırganlık ölçeği ve SCL-90 ölçekleri ile toplanmıştır. Veriler SPSS for Windows istatistik paket programı yoluyla elde edilmiştir. Genel olarak tüm öğrencilerin saldırganlık düzeyi, kişiler arası duyarlık düzeyi ve öfke düşmanlık düzeyleri orta derecede bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha az saldırgan olduğu görülmüş olup, sınıf düzeyi yükseldikçe saldırganlık düzeyinin de yükseldiği belirlenmiştir. Anne eğitim düzeyi çocukların saldırganlık düzeyini etkilerken, baba eğitim düzeyinin, kardeş sayısının ve dünyaya geliş sırasının herhangi bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Araştırma sonucunda anne ve baba eğitim düzeylerinin öfke-düşmanlık ve kişiler arası duyarlık için faktör olmadığı tespit edilmiştir. Kardeş sayısına göre öğrencilerin öfke-düşmanlık ve kişiler arası duyarlık düzeyleri arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Üçkardeş ve dört kardeş olanların kişiler arası duyarlık düzeyleri iki kardeş olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Yine anne babanın birlikte ya da ayrı yaşaması, ölü ya da sağ olması gibi faktörler saldırganlık düzeyini etkilerken, öfke ve düşmanlık ile kişiler arası duyarlık seviyesini etkilemediği görülmüştür. Öğrencilerin anne-baba tutumlarını algılayış şekli ve ceza türleri ile ceza verme sıklığı öfke ve düşmanlık düzeyi ile kişiler arası duyarlık düzeyini etkileyen faktörler arasında yer almıştır. Araştırma sonucunda kişiler arası duyarlık ile öfke ve düşmanlığın saldırganlık için birer faktör olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre öğrencilerin kişiler arası duyarlık düzeyleri ile öfke ve düşmanlık düzeyleri arttıkça saldırganlaştıkları söylenebilir. Okul türlerine göre öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre saldırganlık seviyesi yüksekten aşağıya doğru okullar şöyle sıralanmıştır: Meslek lisesi öğrencileri birinci sırada, Anadolu Liseleri ikinci ve genel liseler üçüncü sırada yer almıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre tartışma yapılmış ve çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

- Çabuk, Ceren, *Endüstri Meslek Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfkelerinin ve Öfke İfade Tarzlarının Umutsuzluk Düzeylerine ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi,* 2008, Yüksek Lisans, 104s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, endüstri meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları (öfke kontrolü, içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke), umutsuzluk düzeylerine ve bazı değişkenlere (cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba çalışma durumu) göre incelenmiştir. Bu araştırmanın evrenini İstanbul ili Ümraniye ilçesindeki endüstri meslek lisesi ve genel liselerde okuyan sosyo-ekonomik düzeyi düşük öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma 9.,10.,11. sınıflarda okuyan endüstri meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinden 119'u kız 193'i erkek toplam 312 öğrenci ile yapılmıştır. Bu araştırmanın bağımlı değişkeni sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları olan içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke ve öfke kontrolü puanlarıdır. Bağımsız değişkenleri ise umutsuzluk, cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı, anne baba eğitim düzeyi, anne baba çalışma durumudur. Araştırmanın bağımlı değişkeni için veri toplama aracı olarak Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), bağımsız değişken olan umutsuzluk düzeyleri için Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) ve diğer değişkenler için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Ergenlerin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının, umutsuzluk, cinsiyet, sınıf, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu, anne eğitim seviyesi, baba eğitim seviyesi, kardeş sayısına göre farklılık gösterip göstermediği ikili gruplarda bağımsız gruplar için Mann Whitney-U testi, ikiden fazla gruplar için Kruskal Wallis-H Testi ile farkın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için Mann Whitney-U Testi kullanılarak incelenmiştir. Anlamlılık kontrolü için hata payı .05 olarak alınmıştır. Endüstri meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinin öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçekleri arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Endüstri meslek lisesi ve

genel lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının cinsiyete ve sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği; anne eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Öfke kontrolü ve içe yönelik öfke puanlarında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Endüstri meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinin sürekli öfke, öfke kontrolü ve içe yönelik öfke puanlarında baba eğitim durumuna göre farklılık olmadığı görülmüştür, sadece dışa yönelik öfke puanlarında baba eğitim durumuna göre farklılık olduğu görülmüştür. Endüstri meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinin anne çalışma durumuna göre dışa dönük öfke ve içe yönelik öfke puanlarında farklılık olmadığı sadece öfke kontrolü puanlarında anne çalışma durumuna göre farklılık olduğu bulunmuştur. Endüstri meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının baba çalışma durumuna göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Araştırmada, endüstri meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinin sürekli öfke, öfke kontrolü ve dışa dönük öfke puanlarında kardeş sayısına göre anlamlı fark olmadığı sadece içe yönelik öfke puanlarının kardeş sayısına göre farklılık olduğu görülmüştür. Endüstri meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinin sürekli öfke, dışa yönelik öfke ve içe yönelik öfke puanlarının umutsuzluk düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Öncelikle endüstri meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuş ve her iki lise öğrencilerinin puanlarındaki değişim çeşitli değişkenlerle incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre endüstri meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puanlarının bazılarında ya da tamamında anne ve baba eğitim durumuna; anne çalışma durumuna, kardeş sayısına ve umut düzeylerine göre anlamlı fark olduğu görülmüş; cinsiyet, sınıf ve baba çalışma durumuna göre ise anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir.

- Fiyakalı, Ceren Nuran, *Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzlarının Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*, 2008, Yüksek Lisans, 123s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Pamukkale Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada anne- babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi ve algılanan anne-baba tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırma grubunu, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Denizli il merkezindeki 19 farklı resmi liseye devam eden 454 kız ve 382 erkek olmak üzere toplam 836 öğrenci oluşturmaktadır. 836 öğrencinin 383'nün anne-babası boşanmış, 453 öğrencinin ise anne-babası boşanmamıştır. Veri toplamak amacıyla Özer (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Varyansların homojenliği Levene Testi ile belirlenmiştir. Araştırmada hata payı .05 olarak kabul edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, anne-babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları arasında cinsiyete, sınıf düzeyine ve anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olmadığı ancak anne baba tutumlarına göre anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Anne-baba boşanma durumu ve anne tutum düzeyi ortak etkisinin öğrencilerin sürekli öfke ve öfke kontrol tarzlarında; anne-baba boşanma durumu ve baba tutum düzeyi ortak etkisinin ise, öğrencilerin sürekli öfke, öfke dışta ve öfke kontrol tarzlarında anlamlı bir fark yarattığı görülmüştür.

- Gökbüzoğlu, Burcu, *Ergenlerin Saldırganlık Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,* 2008, Yüksek Lisans, 189s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi sınamaktır. Bu amaçla katılımcıların saldırganlık düzeyleri ve problem çözme becerileri; cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim durumu, algılanan anne-baba tutumları değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, 2007-2008 öğretim yılı; İstanbul İli Anadolu Yakası, Pendik İlçesindeki Gülizar Zeki Obdan İlköğretim Okulu, Ahmet Kutsi Tecer İlköğretim Okulu ve Seyit Burhan Toprak İlköğretim Okulu'na devam eden; 158 kız, 146 erkek olmak üzere toplam 304 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada ergenlerin saldırganlık düzeylerine ilişkin veriler Saldırganlık Ölçeği (Tuzgöl, 1998), ergenlerin problem çözme becerilerine ilişkin veriler ise `Problem Çözme Envanteri' (Şahin, Şahin ve Heppner, 1993) ile toplanmıştır. Ergenlerin cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim durumu ve algılanan anne-baba tutumlarına ilişkin verilerin toplanması için ise, araştırmacı tarafından hazırlanan `Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Tekniği, Bağımsız Grup t testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) tekniklerinden yararlanılmıştır. Varyans analizi sonucunda, farkın kaynağını belirlemek amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Araştırmada, ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerisinin alt boyutlarından olan problem çözme becerisine güven ve yaklaşma-kaçınma alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, kişisel kontrol alt boyutunda anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca demografik değişkenlerden cinsiyet, saldırganlık düzeyinde bir farklılığa neden olmazken, problem çözme becerisinin yaklaşma-kaçınma alt boyutunda anlamlı bir farklılığa neden olmuştur; yaş ise saldırganlık düzeyinde anlamlı bir farklılık yaratırken, problem çözme becerisinde bir farklılık yaratmamıştır. Yine anne-baba eğitim durumu saldırganlık düzeyi ve problem çözme becerisinde bir farklılık yaratmazken, anne-baba tutumlarından, anne tutumu sadece problem çözme becerisinin problem çözme yeteneğine güven alt boyutunda bir farklılığa neden olmuştur.

- Gülveren, Hünkar, *Lise Son Sınıf Öğrencilerinde İç-Dış Kontrol Odağı, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı ve Zeka Arasındaki İlişkinin Araştırılması*, 2008, Yüksek Lisans, 254s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, üniversite sınavına hazırlanırken aşırı stres ve baskı altında hayatlarına dair en önemli kararlardan birini vermek zorunda kalan lise son sınıf öğrencilerinde birbirleri ile anlamlı bir ilişki gösteren, davranışlar üzerinde önemli etkileri olduğu düşünülen iç-dış kontrol inancı, zeka düzeyleri ile doğal bir özellik olarak var olan öfke duygusu ve öfke tarzı incelenmesidir. Ankara'dan 37 erkek, 63 kız; İstanbul'dan 55 erkek, 45 kız olmak üzere toplam 200 üniversite sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Öğrenciler demografik bilgileri için Öğrenci Bilgi Formu doldurmuşlardır. Öğrencilerin kontrol odaklarını belirlemek için Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ) (Dağ, 2002), öfke tarzları için Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği (SÖ-ÖTÖ) (C. D. Spielberger, 1983- Özer, 1994) zeka düzeylerini belirlemek için de Cattell Zekâ Testi 2A (Cattell, 1957) uygulanmıştır. Verilerin analizi SPSS (Statistical Package for Social Science) 11.5

paket programında kullanılmıştır. Kontrol Odağı ve Öfke alt ölçeklerinin her biri için İç Tutarlık (Cronbach Alfa) katsayıları hesaplanmıştır. Farklar için bağımsız grup sayısı iki olduğunda Mann Whitney U testiyle bağımsız grup sayısının ikiden fazla olduğu durumlarda ise Kruskal Wallis testleriyle incelendi. Kategorik karşılaştırmalarda Ki-Kare veya Fisher'in Kesin testi kullanıldı. İlişkilerin istatistiksel olarak anlamlılığı Pearson Korelasyon testi kullanılarak incelendi. p<0,05 için tüm sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi. Araştırmada annesi üniversite, babası lise mezunu olan ve tek çocuklu öğrencilerin davranışlarının sonucunu daha çok şansa bağladıkları saptanmıştır. Babası lise mezunu olan öğrencilerin ise Adil Olmayan Dünya İnancı alt faktörü puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Annesi lise mezunu olan öğrencilerin ise Sürekli Öfke puanlarını yüksek olduğu görülmüştür. İstediği bölümü kazanan öğrencilerin öfkelerini Kontrol altına aldıkları saptanmıştır. Öğrencilerin İç Dış Kontrol Odağı ve Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı puanlarında cinsiyet ve okul türüne bağlı olarak herhangi bir farklılık görülmemiştir. Genel İç Kontrol İnancı ile Kontrol Altına Alınmış Öfke alt ölçeği arasında negatif; Dış Kontrol Odağı ile Sürekli Öfke, Dışa Yönelik Öfke ve İçe Yönelik Öfke arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Şansa İnanma ile İçe Yönelik Öfke; Çabalamanın Anlamsızlığı ile Sürekli Öfke ve İçe Yönelik Öfke arasında pozitif ilişki saptanmıştır. Kadercilik alt ölçeği ile Sürekli Öfke ve Dışa Yönelik Öfke; Adil Olmayan Dünya İnancı ile Sürekli Öfke, Dışa Yönelik Öfke ve İçe Yönelik Öfke arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Zeka ile Kontrol Odağı ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

- Gürbüz, Gezgin Arzu, *Öfke Denetimi Eğitiminin Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Öfkeyle Başa Çıkmaları, Yaşam Doyumları ve Depresyon Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi*, 2008, Yüksek Lisans, 118s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada; öfke denetimi eğitiminin, lise son sınıf öğrencilerinin öfke denetim becerileri, depresyon düzeyleri ve yaşam doyumlarına etkisi incelenmiştir. Bu amaçla Manisa ili merkez ilçesinde bulunan Mehmet Akif Ersoy Lisesinde okuyan son sınıf öğrencilerinden 126 öğrenciye Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ, 1994), Beck Depresyon Envanteri (BDE, 1988), Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ, 2002) uygulanmıştır. Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeğinin (SÖÖTÖ, 1994) alt ölçeklerinin aritmetik ortalamaları alınmıştır. Grup aritmetik ortalamasında yüksek puana sahip olan öğrencilerin, sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade düzeyinin yüksek olduğu kabul edilerek bu öğrenciler içinden çalışmaya katılmak isteyen gönüllüler belirlenmiş ve birbirine yakın puan alan iki öğrenciden biri deney biri kontrol grubuna tesadüfi yöntemle seçilmiştir. Bu yöntemle 12'şer kişiden oluşan bir deney bir kontrol grubu oluşturulmuştur. Deney grubuna 8 hafta süreyle öfke denetimi eğitimi uygulanmıştır. Kontrol grubu üzerinde hiçbir işlem uygulanmamıştır. 8 haftalık eğitimin sonunda Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ, 1994), Beck Depresyon Envanteri (BDE, 1988), Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ, 2002) tekrar uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler Wilcoxon Testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, öfke denetimi eğitimin sonunda deney grubundaki öğrencilerin sürekli öfke, öfke içte, öfke dışta, öfke düzeylerinde anlamlı bir azalma olduğu, öfke kontrol ve yaşam doyumlarında anlamlı düzeyde artma olduğu gözlenmiştir. Ancak söz konusu eğitimin sonunda deney grubu öğrencilerinin depresyon düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kontrol grubu öğrencilerinin öfke denetimleri, yaşam doyumları ve depresyon düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sonuç olarak, söz konusu programın, öğrencilerin öfke denetimleri ve yaşam doyumlarına olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

- Kanoğlu, Esra, *Lise Öğrencilerinin Öfke Düzeyleri ve Öfke İfadelerinin İncelenmesi*, 2008, Yüksek Lisans, 125s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Haliç Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma lise öğrencilerinin öfke düzeyleri ve öfke ifadelerinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak gerçekleştirildi. Araştırma İstanbul ilinde bulunan toplam üç okuldan gerekli yazılı izinler alınarak 11.12.2007-20.01.2008 tarihleri arasında yapıldı. Araştırmanın evrenini, bu liselerde okuyan birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri, örneklemini ise araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 1072 öğrenci oluşturdu. Veriler, araştırmacı tarafından literatür taranarak oluşturulan anket formu ile A. Kadir Özer tarafından Türkçeye uyarlanan durumluk sürekli öfke ölçeği kullanılarak toplandı. Veriler, bilgisayar ortamında, Yüzdelik, Oneway Anova, t' ve Tukey HDS Testi kullanılarak değerlendirildi. Ölçeğe ilişkin geçerlik güvenilirlik analizinin değerlendirilmesinde Cronbach's alpha katsayısı kullanıldı. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p<0.05$ düzeyinde kabul edildi. Yaş değişkeni açısından öğrencilerin öfke-dışa alt boyutunda istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır ($p<0.01$). Aile tipine göre öğrencilerin sürekli öfke düzeyleri ve öfke tarzı alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p> 0.05$). Ailesinden arkadaşları ile ilgili kısıtlama gören öğrencilerin sürekli öfke düzeyleri, öfke tarzı (öfke-içte, öfke-dışa) alt boyutları puanları kısıtlama görmeyen öğrencilerin puanlarından istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı yüksektir ($p<0.01$). Öfke-kontrol puan ortalamaları ise herhangi bir kısıtlama görmeyen öğrencilerin puanlarından istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı düşüktür ($p<0.01$). Ailesinden internet kullanımı ile ilgili kısıtlama gören öğrencilerin, kısıtlama görmeyen öğrencilere göre öfke kontrol puan ortalamaları istatistiksel olarak ileri düzeyde düşüktür ($p<0.01$). Haksızlığa uğradığını düşünen öğrencilerin sürekli öfke düzeyleri, öfke tarzı (öfke-içe, öfke-dışa) alt boyutları puanları böyle bir düşüncesi olmayan öğrencilerin puanlarından istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı yüksek ($p<0.01$), öfke-kontrol puan ortalamaları ise anlamlı düzeyde düşüktür ($p<0.05$). Ailesi tarafından fiziksel cezaya maruz kalan öğrencilerin sürekli öfke ve öfke düzeyleri (öfke-içte, öfke-dışa) puanlarından istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı yüksektir ($p<0.01$).

- Kırmızı, Zümrüt, *Lise Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzlarının ve Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, 2008, Yüksek Lisans, 140s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma lise öğrencilerinin öfke ifade tarzlarının ve kaygı düzeylerinin cinsiyet, yaş, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı düzeyde fark gösterip göstermediği ve anne baba tutumlarının, öğrencilerin öfke ifade tarzlarını ve kaygı düzeylerini ne derece yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Sürekli Öfke- Öfke Tarz Ölçeği, Spielberger Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma Tire ilçe merkezindeki liselerde öğrenim görmekte olan 240 kız, 254 erkek toplam 494 öğrenciyi kapsamıştır. Araştırmanın alt problemlerine yanıt bulabilmek için t-testi, tek-yönlü varyans analizi, Levene testi, LSD post hoc testi, aşamalı çoklu regresyon analizi ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde öğrencilerin öfke ifade tarzlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı, ancak kızların öfke kontrol puanlarının erkeklerin puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin öfke ifade tarzlarının, öfke içte tarzı dışında babanın eğitim düzeyine ve ailenin gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Öğrencilerin durumluk ve

sürekli kaygı düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Anne baba tutumlarının otorite-denetleme ve sorumluluk-kabul alt boyutlarının, lise öğrencilerinin öfke içte ve öfke kontrol puanlarını yordama gücü değerlendirildiğinde; her iki değişkenin de lise öğrencilerinin öfke içte ve öfke kontrol puanlarının anlamlı yordayıcıları olduğu saptanmıştır. Anne baba tutumlarının otorite-denetleme ve sorumluluk-kabul alt boyutlarının, lise öğrencilerinin öfke dışa puanlarını yordama gücü değerlendirildiğinde; otorite-denetleme alt boyutunun lise öğrencilerinin öfke dışa puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu görülmüştür.

- Kula, Erhan, *Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri ve Saldırganlık Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2008, Yüksek Lisans, 114s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın yapılmasındaki amaç, Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri, saldırganlık durumları, umutsuzluk düzeyleri ve saldırganlık durumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçla örneklem grubuna umutsuzluk ölçeği ve saldırganlık ölçeği uygulanmıştır. Bu ölçeklerden elde edilen toplam puanlar okul bölgesi, bölüm, cinsiyet, yaş, sınıf, zayıf ders, anne-baba sağ olma durumu, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba iş durumları, aile gelir düzeyi, ev durumu ve kardeş sayısı gibi değişkenler açısından incelenmiştir. İlişkisel tarama modeli niteliğindeki bu araştırmanın evrenini, İstanbul Anadolu Yakası Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri; örneklemini ise, İstanbul Anadolu Yakasında Kadıköy, Beykoz ve Ümraniye ilçelerinde bulunan Endüstri Meslek Liselerinde öğrenim gören 316 erkek ve 22 kız öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlarda, Endüstri Meslek Liselerinin farklı bölümlerinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeyleriyle, saldırganlık durumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bölüm değişkeni umutsuzluk ve saldırganlık ölçekleri için anlamlı sonuç vermiş, Mobilya Bölümü her iki ölçek içinde sıralamalar ortalamalarından en yüksek değerleri almış, umutsuzluk ölçeğinde Elektronik Bölümü ile saldırganlık ölçeğinde ise Makine Bölümü ile farklılaştığı görülmüştür. Sınıf değişkenine göre saldırganlık ölçeğinin farklılaştığı, zayıf ders ve gelir düzeyi değişkenine göre ise umutsuzluk ölçeğinin farklılaştığı görülmüştür.

- Öz, Selda Fatma, *Öfke Yönetimi Eğitiminin Ergenlerde Öfke ile Başa Çıkma ve İletişim Becerilerine Etkisi, 2*008, Yüksek Lisans, 209s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, öfke yönetimi eğitiminin ergenlerin öfkeyle basa çıkma ve iletişim becerilerine etkisini incelemektir. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan sürekli öfke, içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke ve öfke denetimi düzeylerini ölçmek için Spilelberger (1988) tarafından geliştirilen ve Özer (1994b) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın diğer bağımlı değişkeni olan iletişim becerilerini ölçmek için Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen iletişim Becerileri Envanteri (1998) kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni Öfke Yönetimi Eğitimidir. Deney grubuna araştırmacı tarafından geliştirilen 12 haftalık, haftada bir kez, 90 dakika süren Öfke Yönetimi Eğitimi verilmiştir. Plasebo grubuna, 12 haftalık, haftada bir kez, 90 dakika süren etkileşim grubu formunda uygulama yapılmıştır. Kontrol grubuna ise hiçbir uygulama yapılmamıştır. Araştırmada ön test- son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır.

Deneysel işlem öncesince ve sonrasında grupların ölçeklerden elde ettikleri puanların ortalamaları belirlenmiş, farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla tekrarlanmış ölçümler için varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Araştırmada, Öfke Yönetimi Eğitimi sonrasında deney grubunun sürekli öfke, içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı düşüş, öfke denetimi düzeyi ve iletişim becerilerinde ise istatistiksel olarak anlamlı artış saptanmıştır. Etkileşim grubu formunda uygulaması yapılan plasebo grubunun da uygulama sonrasında iletişim becerilerinin istatistiksel olarak anlamlı artış olduğu saptanmıştır.

- Özbay, Özlem, *Öfke Kontrolü Eğitim Programının Etkililiğinin Tutuklu Bir Grup Ergen Örnekleminde İncelenmesi,* 2008, Yüksek Lisans, 110s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Disiplinlerarası Adli Tıp Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, 16-21 yaş aralığındaki tutuklu bir grup ergenin öfke duygularını sağlıklı biçimde yaşamalarına yardımcı olacak Öfke Kontrolü Eğitim Programının geliştirilmesi ve geliştirilmiş olan programın etkili bir program olup olmadığının seçilen örneklem üzerinde incelenmesidir. Araştırmanın uygulamasına katılacak olan gönüllüler Çorum L Tipi Kapalı Ceza infaz Kurumunda bulunan suça yönelmiş 16-21 yaş aralığındaki ergenlerden gönüllülük esas alınarak seçilmiştir. Araştırmaya toplam 140 gönüllü katılmış; gönüllülerin 70'i araştırma grubunu, 70'i karşılaştırma grubunu oluşturmuştur. Gruplar oluşturulurken, tüm gruplara psikopatolojik değerlendirme yapmak amacıyla Kısa Semptom Envanteri (KSE) uygulanarak genel bir tarama yapılmıştır. Eğitim Programının uygulanmasından önce Çok Boyutlu Öfke Ölçeği (ÇBÖÖ) ile ön ölçüm alınmıştır. Öfke Kontrolü Eğitim Programı sekiz oturumdan oluşmuştur. Eğitim Programının tamamlanmasının ardından ÇBÖÖ ile son ölçüm alınmıştır. Kişisel Bilgi Formu ile örneklemin demografik verileri toplanmıştır. Elde edilen veriler karışık desen/tekrar ölçümlü varyans analizi ile değerlendirilmiştir. Bulgular, Ceza İnfaz Kurumunda bulunan ergenlerin öfkelerini kontrol edebilmelerinde, Öfke Kontrolü Eğitim Programının kısa süreli olarak etkili olduğunu göstermiştir. Araştırma bulgularından yola çıkılarak, Ceza İnfaz Kurumunda bulunan ergenlerin öfke duygularını kontrol edebilmeleri için yapılandırılan eğitim programlarının alanda işlevsel olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

- Öztürk, Nilgün, *Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2008, Yüksek Lisans, 176s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İnönü Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılmıştır. Söz konusu ilişki araştırılırken ergenin saldırgan davranışlarının cinsiyet, okul türü, okul başarısı, anne-baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, anne-baba tutumu, yaş, arkadaşlık ilişkilerinden memnun olup-olmama, öğretmenleriyle ilişkilerinden memnun olup-olmama, aile yapısı ve devamsızlık durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın evrenini 2007-2008 eğitim öğretim yılında Malatya merkez ilçede bulunan ortaöğretim 9. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Malatya merkez ilçede bulunan Meslek Liseleri (Şehit Kemal Özalper Endüstri Meslek Lisesi, Ticaret Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Yunus Emre Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi), Genel Liseler (Cumhuriyet Lisesi, Fatih Lisesi, Malatya Lisesi, Sümer Lisesi, Akıncı Lisesi), Anadolu Liseleri (Tur-

gut Özal Anadolu Lisesi, Malatya Anadolu Lisesi, Beydağı Anadolu Lisesi) ve Fen Lisesinden 537'si kız, 693'ü erkek olmak üzere toplam 1230 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın veri toplama aşamasında Kocatürk'ün 1982'de geliştirmiş olduğu Saldırganlık Envanterinden yararlanılarak Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Bağımsız değişkene ait veriler Kişisel Bilgi Formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın analiz aşamasında öncelikli olarak, varyansların homojen olarak dağılıp dağılmadığının belirlenmesi için Levene'nin Varyansların Homojenliği testi uygulanmıştır. Varyansların homojen olması durumunda Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda ise varyans analizi yerine Kruskall Wallis testi yapılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular özetle şöyledir: Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri cinsiyet, okul türü, okul başarısı, anne-baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, anne-baba tutumu, yaş, arkadaşlık ilişkilerinden memnun olup-olmama, öğretmenleriyle ilişkilerinden memnun olup-olmama, aile yapısı ve devamsızlık durumuna göre farklılaşmaktadır. Fakat annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve aile yapısının 9. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri üzerinde önemli bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır.

- Saföz, Sağlam Pınar, *Boş Zamanları Değerlendirmeye Yönelik Hazırlanan Grup Rehberliği Programının Öğrencilerin Saldırgan Davranışları Üzerindeki Etkisi*, 2008, Yüksek Lisans, 168s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada 10- 11 yaşlarında ilköğretim birinci kademeye devam eden saldırganlık düzeyi yüksek öğrencilerin, saldırgan davranışlarını azaltmaya yönelik boş zaman değerlendirme grup rehberliği programının etkililiği araştırılmıştır. Araştırma, ön test, son test kontrol gruplu yarı deneysel araştırma modeline göre düzenlenmiştir. Araştırma evrenini, Mimar Sinan İlköğretim Okulunda 2007- 2008 Eğitim- Öğretim yılında 4 ve 5. sınıfa devam eden (10- 11 yaşında) 220 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma grubu, saldırganlık düzeyi yüksek 42 (kız: 21; erkek: 21) gönüllü öğrenciden oluşmuştur. Öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, Şahin tarafından geliştirilen ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Saldırganlık Ölçeği ile ölçülmüştür. Öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanan, Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Deney gurubunu oluşturan 14 öğrenciye (7 kız; 7 erkek) haftada bir, 90 dakika olmak üzere 8 haftalık boş zamanlarını değerlendirmeye yönelik hazırlanan grup rehberliği programı, plasebo gurubunu oluşturan 14 öğrenciye (7 kız; 7 erkek) haftada bir, 90 dakika olmak üzere 8 haftalık mesleki rehberlik programı uygulanmıştır. Kontrol gurubunu oluşturan 14 öğrenciye (7 kız; 7 erkek) ise herhangi bir işlem yapılmamıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SPSS paket programının 11.5 sürümü kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde, Kruskal-Wallis Testi, Mann- Whitney U Testi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi'nden yararlanılmıştır. Bu araştırmada hata payı üst sınırı 0.05 olarak kabul edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre deney grubuna uygulanan, boş zaman değerlendirmeye yönelik hazırlanan grup rehberliği programının, öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili olduğu görülmüştür.

- Sarıca, Kumru Arzu, *Sosyal Beceri Programının Ergenlerin Saldırganlık Düzeyine Etkisi*, 2008, Yüksek Lisans, 183s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, Sosyal Beceri Programı'nın ergenlerin saldırganlık düzeyine olan etkisi incelenmiştir. Araştırma öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel araştırma modeline göre düzenlenmiştir. Araştırmanın evrenini 9. sınıfa devam eden 458 öğrenci oluşturmuştur. Örneklemi ise, saldırganlık puanı yüksek 24 kız ve 24 erkek olmak üzere toplam 48 gönüllü öğrenciden oluşmuştur. Öğrencilerin 16'sı deney, 16'sı kontrol ve 16'sı ise plasebo grubuna alınmıştır. Deney, kontrol ve plasebo gruplarındaki öğrencilerin saldırganlık puanları Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen Saldırganlık Ölçeği ile elde edilmiştir. Ayrıca, çalışmaya katılan öğrencilerin demografik bazı değişkenlerine ulaşmak için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada deney grubuna öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltmaya yönelik 8 haftalık Sosyal Beceri Programı, plasebo grubuna ise 8 haftalık Mesleki Rehberlik Programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise herhangi bir işlem yapılmamıştır. Programların bitiminden sonra öğrencilere Saldırganlık Ölçeği son test uygulaması yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde Kruskal Wallis ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, sosyal beceri programının deney grubundaki öğrencilerin saldırganlık düzeylerini anlamlı düzeyde azalttığı gözlenirken; deney, kontrol ve plasebo gruplarının son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

- Ulusoy, Onur, *Ergenlerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Saldırganlık İlişkisi,* 2008, Yüksek Lisans, 83s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma; ergenlerin bilişim teknolojilerini kullanımı ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2007-2008 eğitim ve öğretim yılında Adana ili Seyhan İlçesi sınırları içerisinde bulunan orta öğretim kurumları 9-10-11. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. 2006-2007 yılında orta öğretim kurumlarında eğitimin 4 yıla çıkartılmasından dolayı 12. sınıf öğrencileri araştırma kapsamına alınamamıştır. Seyhan ilçesinde bulunan orta öğretim okulları, bulundukları mahallelerin sosyo-ekonomik durumuna göre ve ilçe milli eğitim müdürlüğünden alınan bilgiler doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Bu okullar arasında kolay ulaşılabilir örneklem seçme yoluna göre sosyo-ekonomik düzeyi farklı toplam 6 orta öğretim okulu belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini 6 orta öğretim okulunun 9., 10. ve 11.sınıflarına devam eden 249 erkek ve 270 kız toplam 526 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Saldırganlık Ölçeği ve Bireyi Tanıma Formu kullanılmıştır. Ölçek ve anket ile toplanan verilerin çözümlenmesinde frekans dağılımı ve kay-kare teknikleri kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi $p<0,5$ olarak alınmıştır. Araştırma sonuçları bilgisayar ve internet kullanan ergenlerin saldırganlık ortalamalarının kullanmayan ergenlere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bilgisayar oyunu oynayan ve oynamayan ergenlerin saldırganlık puanları ortalamaları arasında da anlamlı fark bulunmuştur. Savaş ve strateji oyunlarını tercih eden ergenlerin saldırganlık puanları daha yüksek bulunmuştur. Bilişim teknolojisinin kullanım yerine göre saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bilgisayar ve interneti kullanım sürelerinde artışa paralel olarak saldırganlık düzeylerinde anlamlı fark bulunmuştur.

- Yılmaz, İlkay, *Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi, 2*008, Yüksek Lisans, 84s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın öncelikli amacı belirli sınırlılıklar içerisinde endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini değişik boyutlarıyla ortaya koyabilmektir. Araştırmada, geçerlilik ve güvenirlik çalışması araştırmacı tarafından yapılmış, İpek İlter (Kiper) tarafından geliştirilmiş ve 30 maddeden oluşan Saldırganlık Envanteri (Kiper, 1984) ve araştırmacı tarafından yanıt formunun başına yerleştirilmiş, deneklerin demografik özelliklerini (cinsiyetleri, yaşları, sınıfları, okul türleri, branşları, anne babalarının mesleki ve öğrenim durumu) gösteren soru kâğıdı kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde demografik değişkenler gruplanarak, saldırganlık ölçeği alt boyut puanlarına ilişkin aritmetik ortalamalarında farklılık olup olmadığını belirlemek üzere, ilişkisiz t-test, tek yönlü varyans analizi (anova), tamamlayıcı post hoc LSD testi, non parametrik Mann whitney-U ve Kruskalwallis istatistiksel teknikleri uygulanmış ve SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir; Anadolu Teknik Lisesi öğrencileri, Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerine nazaran yıkıcı saldırganlık davranışını daha fazla ortaya koymaktadır. Kız öğrencilerin, erkek öğrencilere nazaran edilgen saldırganlık davranışını daha fazla ortaya koydukları görülmektedir. 14-16 yaş arasındaki öğrencilerin aritmetik ortalamaları ile 17-20 yaş arasındaki öğrencilerin aritmetik ortalamaları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Saldırganlık davranışı bu iki yaş grubu arasında anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Deneklerin sınıf değişkenine göre saldırganlık özelliklerini belirlemek için yapılan analizler sonrasında, meslek liselerinde okuyan 9.sınıf, 10.sınıf ve 11.sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Deneklerin ailesindeki kişi sayısına göre saldırganlık özelliklerini belirlemek için yapılan analizler sonrasında, ailede yaşayan kişi sayısının ve kardeş sayısının, öğrencilerin saldırganlık davranışının farklılaşmasına istatistiksel olarak etki etmediği görülmüştür. Öğrencilerin anne baba eğitim ve iş durumunun saldırganlık davranışının farklılaşmasına istatistiksel olarak etki etmediği görülmüştür. Ailesiyle birlikte yaşamayan öğrenciler, ailesiyle birlikte yaşayan öğrencilere nazaran daha atılgan davranış ortaya koymaktadır. Sosyal güvenliklerinin olmadığını ifade eden öğrencilerin, sosyal güvenliklerinin olduğunu ifade eden öğrencilere göre daha atılgan davranış ortaya koydukları söylenebilir. Ekonomik seviyesi kötü olan öğrencilerin iyi olan öğrencilere nazaran yıkıcı saldırganlık davranışında daha fazla bulunmaktadır. 2007-2008 eğitim öğretim yılında Bursa ili merkez ilçelerindeki Anadolu teknik lise, teknik lise ve endüstri meslek liselerinde eğitim gören öğrenciler araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırmada kümeleme örnekleme metodu kullanılmıştır. Bursa ili merkez ilçelerindeki endüstri meslek liselerinde okuyan ve kümeleme örnekleme metodu ile seçilen 248 öğrenciye anket uygulanmıştır.

- Zengin, Esra, *Anne Baba Tutumları ile Adolesan Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 2*008, Yüksek Lisans, 86s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dal, Atatürk Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı-ilişkisel olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Atatürk lisesinde okuyan öğrenciler oluşturmuştur. Evrenin tümünün araştırmaya alınması planlandığı için örneklemin bü-

yüklüğü belirlenmemiş ve araştırmaya katılmayı kabul eden, 15- 18 yaşları arasındaki 525 adölesan ile tamamlanmıştır. Araştırmanın verileri sosyodemografik bilgileri içeren form, anne baba tutum envanteri ve saldırganlık envanteri kullanılarak Nisan 2007- Temmuz 2008 tarihleri arasında araştırmacı tarafından toplanmıştır. İstatistiksel değerlendirmede SPSS paket programı kullanılmış, verilerin analizinde t testi, korelasyon ve varyans analizleri kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre, cinsiyet ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve erkek adölesanların kızlara göre daha saldırgan tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Adölesanların yaşları arttıkça daha fazla saldırgan tutum sergiledikleri bulunmuş ve gruplar arasındaki farkın önemli olduğu saptanmıştır. Anne baba tutumunu algılamada, adölesanların cinsiyetlerinin ve baba eğitim düzeyinin etkili olduğu, erkek adölesanların anne baba tutumlarını kız adölesanlara göre daha fazla demokratik olarak algıladıkları saptanmıştır. Yine adölesanların baba eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutum algılamalarının arttığı bulunmuştur. Anne babası otoriter ve ilgisiz tutuma sahip olan adölesanların saldırganlık eğiliminin yüksek, anne babası demokratik tutuma sahip adölesanların ise saldırganlık eğiliminin düşük bulunmuştur. Anne baba tutumları ile saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda, adölesanlara yönelik olarak güvenli ve destekleyici çevre oluşturulması, stresle başa çıkma ve empati kurma yeteneklerinin geliştirilmesi için danışmanlık hizmeti sunulması, yine anne babalara çocuk yetiştirme, stresle başa çıkma, öfke kontrolü konusunda eğitim verilmesi, etkili aile içi iletişim sağlanarak demokratik aile tutumunun sergilemesinin sağlanması için girişimlerde bulunulması önerilebilir.

- Avcı, Aydınoğlu Fatoş, *İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Arkadaş İlişkileri ve Cinsiyete Göre Öfke Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi*, 2009, Yüksek Lisans, 81s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin arkadaş ilişkileri ve cinsiyete göre öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları arasında farkın olup olmadığını incelemektir. Araştırmanın örneklemi yaşları 13-16 arasında değişen ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinden (n=494) oluşturulmuştur. Çalışmada öğrencilerin öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarını incelemek amacı ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ) ve yine ergenlerin arkadaş ilişkilerini incelemek amacı ile Arkadaş İlişkileri Ölçeği (AİÖ) kullanılmıştır. Her bir arkadaşlık ilişkileri alt ölçeğinden düşük, orta ve yüksek puan alan gruplar oluşturulduktan sonra öğrencilerin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı alt ölçek puanlarına uygulanan 3 (düşük-orta-yüksek) X 2 (cinsiyet) ANOVA sonuçları, sürekli öfke puanları üzerinde güven ve kendini açma açısından cinsiyet temel etkisinin, bağlılık, kendini açma ve sadakat açısından grup temel etkisinin anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur. ANOVA sonuçları dışa yönelik öfke puanları açısından incelendiğinde, bağlılık ve sadakat temel etkisinin ve bağlılık ve cinsiyet ortak etkisinin anlamlı olduğu açığa çıkmıştır. Öğrencilerin içe yönelik öfkeleri ise, bağlılık, güven, kendini açma ve sadakat temel etkisine ve sadakat-cinsiyet ortak etkisine göre anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Sonuçlar öfke kontrol puanları açısından ele alındığında, bağlılık ve sadakat cinsiyet ve grup temel etkisinin ve sadakat cinsiyet ortak etkisinin anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır.

- Filiz, Adem, *Farklı Lise Türlerindeki Öğrencilerin Empatik Eğilimleri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi (Kartal İlçesi Örneği)*, 2009, Yüksek Lisans, 137s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmada farklı orta öğretim kurumu öğrencilerinin, saldırganlık ve empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Veriler, İstanbul ili Kartal ilçesindeki farklı türde orta öğretim kurumlarının her sınıf düzeyinden tesadüfi olarak seçilmiş, 124'ü kız, 216'sı erkek, toplam 340 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanmış kişisel bilgi formuna ek olarak Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) ve Buss-Durkee Agresyon Ölçeği (BDAÖ) kullanılmıştır. Araştırmada, öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarının, öğrencilerin özlük niteliklerine (cinsiyet, yaş, okul türü, aileye ilişkin bilgiler, sosyo-ekonomik durum, ödül-disiplin durumu, sporcu lisansına sahip olma ve serbest zamanı değerlendirme durumu, aile içi ilişkiler ve şiddete maruz kalma durumu) ve empatik eğilim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, empatik eğilim puanları ile saldırganlık puanları arasındaki ilişki düzeyleri incelenmiştir. Verilerin analizinde: `t' testi, `Varyans analizi', `Tukey testi', `Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı' kullanılmıştır. Öğrencilerin saldırganlık puanları bazı değişkenlere göre anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Saldırganlık puanları ile empatik eğilim puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- Kabak, Fatih, *Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi*, 2009, Yüksek Lisans, 91s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Ergenlerde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerin incelenmesi. Bu çalışmanın amacı spor yapan ergenlerle spor yapmayan ergenlerin saldırgan davranışlarının incelenmesidir. Katılımcıların saldırganlık düzeyleri, lisanslı ve lisanslı olmama, anne-baba eğitim düzeyi, anne bana mesleği, ailenin ekonomik durumu ve cinsiyete göre ele alınmıştır. Veri toplama aracı olarak Kocatürk tarafından geliştirilen saldırganlık ölçeği kullanılmıştır. Çalışmaya Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçelerindeki Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerden tabakalama yöntemiyle farklı sosyo-ekonomik düzeyden 10 lise belirlenmiştir. Seçkili örnekleme yöntemiyle bu liselerde öğrenim gören öğrencilerin lisanslı spor yapıp yapmama durumuna göre toplam 600 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Araştırmacı ve beden eğitimi öğretmenleriyle beraber belirlenen öğrencilere uygulanan saldırganlık ölçeğinden toplam 407 tanesi değerlendirilmeye uygun bulunmuştur. Araştırma sonucunda, öğrencilerin lisanslı sporcu durumlarına, anne-baba meslek ve anne-baba eğitim düzeylerine göre saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Ancak cinsiyete ve ailenin aylık gelir düzeyine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında istatistiksel anlamda bir fark olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin kızlara göre istatistiksel anlamda daha yüksek saldırganlık puanına ($p<0.023$), aile aylık geliri 600 TL ve aşağısında olan öğrencilerin saldırganlık puanlarının diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu saptanmıştır ($p< 0.000$).

- Kaya, Fadime, *Lise Öğrencilerinde Saldırgan Davranışların Ortaya Çıkışına Katkıda Bulunan Faktörlerin Araştırılması*, 2009, Yüksek Lisans, 162s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Araştırma, lise öğrencilerinde saldırgan davranışların ortaya çıkışına katkıda bulunan faktörlerin araştırılması amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel tipte planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ili Şişli İlçesinde yer alan Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı dört düz lise ve bir endüstri meslek lisesinde okuyan 14-18 yaş grubu 805 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, araştırıcı tarafından ilgili literatür taranarak oluşturulan Bilgi Formu, Şiddete Maruz Kalma Ölçeği (Singer ve arkadaşları 1995), Saldırgan Davranışlar Ölçeği (Song ve arkadaşları 1998) ve Ebeveyn İzlem Ölçeği (Flannery ve arkadaşları 1994) ile toplanmıştır. Ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistikler (yüzdelik, aritmetik ortalama, standart sapma, median, mod değeri), karşılaştırma istatistikleri (Mann-Whitney U, Kruskal Wallis) ve korelasyon analizlerine yönelik (Spearman Korelasyon Analizi, Lojistik Regresyon Analizi) istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenirliğini değerlendirmede Cronbach Alpha Korelasyon tekniği, geçerliğini değerlendirmede açımlayıcı faktör analizi testleri uygulanmıştır. Öğrencilerin, yaş ortalaması 16 0,99 olup, %61,4'ü erkek (n=494), %38,6'sı (n=311) kızdır. Öğrencilerin en fazla sergilediği saldırgan davranışın başkasını dövme (%34,5, n=278) olduğu ve saldırgan davranışlar üzerinde etkili faktörlerin, geçmiş şiddet deneyimleri (şiddete doğrudan uğrama/şiddete tanık olma/ bıçakla saldırıya silahla ateşe uğrama/ tanık olma), günde 6 saatten fazla bilgisayar kullanımı, yakın zamanda maruz kalınan şiddet deneyimleri (evde şiddete uğrama/bıçakla saldırıya ya da silahla ateşe tanık olma/ uğrama) ve erkek olma olduğu belirlenmiştir.

- Kılıçarslan, Suat, *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, 2009, Yüksek Lisans, 102s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ilk ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin akılcı olmayan inançları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve akılcı olmayan inançların öğrencilerin saldırganlık puanlarını ne ölçüde yordayabildiğini ortaya koymaktır. Bu çerçevede, öğrencilerin saldırganlık puanları cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, ailelerinin gelir düzeyi ve kardeş sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırma grubu, 955 ilköğretim yedinci ve sekizinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Veriler "Ergenler İçin Mantıkdışı İnançlar Ölçeği" (EMİÖ), "Saldırganlık Envanteri" ve "Kişisel Bilgi Formu" ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde Pearson korelasyon katsayısı, t testi, varyans analizi ve standart çoklu regresyon analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada, tüm grupta saldırganlık puanları ile EMİÖ toplam puan ve üç alt ölçek (Başarı Talebi, Rahatlık Talebi ve Saygı Talebi) puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kızlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Regresyon analizi sonuçlarına göre, rahatlık ve başarı talebi alt ölçeklerinden elde edilen puanların öğrencilerin saldırganlık düzeylerini, saygı talebi alt ölçek puanlarına oranla daha anlamlı bir şekilde yordadığı ortaya çıkmıştır.

- Kurtoğlu, Eray, *Lise Öğrencilerinde Gözlenen Saldırganlık Düzeylerinin Otomatik Düşünceler, Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Açısından İncelenmesi*, 2009, Yüksek Lisans, 127s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, lise öğrencilerinde gözlenen saldırganlık düzeylerinin otomatik düşünceler, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın evrenini, 2007-2008 eğitim öğretim yılında İstanbul İli Gaziosmanpaşa İlçesi merkezinde özel ve kamuya ait ortaöğretim kurumlarında 9., 10. ve 11. sınıflarda öğrenim görmekte olan 6447 kız, 6102 erkek öğrenci olmak üzere toplam 12549 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, bu okullardan tabakalı örneklem yöntemi ile seçilen 611 kız, 574 erkek olmak üzere toplam 1185 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin ölçülmesi amacıyla Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerden otomatik düşüncelerin belirlenmesine ilişkin verilerin toplanmasında Hollan ve Kendal (1980) tarafından geliştirilen, Şahin ve Şahin (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Otomatik Düşünceler Ölçeği kullanılmıştır. Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi olmak üzere iki bağımsız değişkene ilişkin verilerin toplanması amacıyla Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi için, toplanan veriler SPSS 11.5 programı kullanılarak bilgisayara aktarılmış; t testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve LSD teknikleri kullanılarak bu veriler analiz edilmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgular şunlardır: 1. Saldırganlık düzeyine göre Öğrencilerin Kendine Yönelik Negatif Duygu ve Düşünceler Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Bir başka deyişle, lise öğrencilerinde saldırganlık düzeyi yükseldikçe, kendine yönelik negatif duygu ve düşünceler de artmaktadır. 2. Saldırganlık düzeyine göre Öğrencilerin Şaşkınlık Kaçma Fantezileri Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Bir başka deyişle, lise öğrencilerinde saldırganlık düzeyi yükseldikçe, şaşkınlık kaçma fantezileri de artmaktadır. 3. Saldırganlık düzeyine göre Öğrencilerin Kişisel Uyumsuzluk ve Değişme İsteği Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Bir başka deyişle, lise öğrencilerinde saldırganlık düzeyi yükseldikçe, kişisel uyumsuzluk ve değişme isteği de artmaktadır. 4. Saldırganlık düzeyine göre Öğrencilerin Yalnızlık İzolasyon Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Bir başka deyişle, lise öğrencilerinde saldırganlık düzeyi yükseldikçe, yalnızlık izolasyon düşünceleri de artmaktadır. 5. Saldırganlık düzeyine göre Öğrencilerin Ümitsizlik Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Bir başka deyişle, lise öğrencilerinde saldırganlık düzeyi yükseldikçe, ümitsizlik de artmaktadır. 6. Cinsiyete göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Başka bir deyişle, erkek öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. 7. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Bir başka deyişle, 10. ve 11. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamalarının, 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 8. Cinsiyete göre öğrencilerin Otomatik Düşünceler Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Başka bir deyişle erkek öğrencilerin otomatik düşüncelerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. 9. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin Otomatik Düşünceler Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Bir başka deyişle, 11. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin Otomatik Düşünceler Ölçeği puan ortalamalarının sırasıyla 10. ve 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

- Kuruoğlu, Sirel Duygu, *Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeyleri, Öfke İfade Tarzları ile Obsesif Kompulsif Semptomları Arasındaki İlişki,* 2009, Yüksek Lisans, 83s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları ile obsesif kompulsif semptomları arasındaki ilişkiyi sınamak ve obsesif kompulsif semptom düzeylerinin cinsiyet, sürekli öfke düzeylerinin ve öfke ifade tarzlarının cinsiyet, yaş, annelerinin eğitim düzeyi, babalarının eğitim düzeyi ve ailelerinin gelir durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Araştırmanın örneklemini, 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminde, Mersin Üniversitesi ve Maltepe Üniversitesi'nin, İktisadi ve İdari Bilimler, Fen-Edebiyat, İletişim ve Mühendislik Fakültelerinde öğrenim gören, 122 kadın ve 92 erkek olmak üzere toplam 214 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Üniversite öğrencilerinin obsesif kompulsif semptomları Maudsley Obsesif Kompulsif Soru Listesi ile, sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları ise Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği ile sınanmıştır. Veri toplama süreci, iki aylık bir zaman içerisinde tamamlanmıştır. Verilerin toplanması aşamasından sonra, elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemeleri yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları ile obsesif kompulsif semptomları arasındaki ilişkiyi sınamak üzere Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon tekniği kullanılmıştır. Obsesif kompulsif semptom düzeyleri ile sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere İlişkisiz Örneklemler İçin T-Testi tekniği kullanılmıştır. Sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının yaş, annelerinin eğitim düzeyi, babalarının eğitim düzeyi ve ailelerinin gelir durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere ise, İlişkisiz Örneklemler İçin Tek Yönlü Varyans Analizi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen istatistik sonuçlarının anlamlılığı, 0.01 ve 0.05 düzeyinde test edilmiştir. Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları ile obsesif kompulsif semptomları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Obsesif kompulsif semptom düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenirken, öfke ifade tarzlarının cinsiyet, yaş ve annelerinin eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Baba eğitim düzeyi ve aile gelir düzeyi değişkenlerinin ise sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade tarzı açısından anlamlı değişkenler olmadığı saptanmıştır. Bulgular literatür ışığında yorumlanmış ve tartışılmıştır.

- Terzi, Karataş Cansu, *Ergenlerde Saldırganlığın Madde Bağımlılığı ve Diğer Değişkenlerle İlişkisi,* 2009, Yüksek Lisans, 137s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma, ergenler arasında saldırganlığın, madde bağımlılığı ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılmış bir araştırmadır. Bununla beraber, cinsiyet, SED, eğitim düzeyi, örgün eğitimde öğrenci olma veya cezaevinde bulunma durumu ile kullanılan madde türleri arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Araştırmada kullanılan Saldırganlık Ölçeği (Aggression Questionnaire) Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, 2007-2008 yıllarında, ortaöğretim çağında örgün eğitim kurumundaki 160 öğrenci ile cezaevinde bulunan 100 hükümlü-tutuklu ergen oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi hem ortaöğretim okullarında hem cezaevinde bulunan ergenlerden tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Veriler, SPSS 15.0 istatistiksel çözümleme programı aracılığıyla analiz edilmiştir ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada kullanılan madde türlerinin dağılımı incelendiğinde; ergenlerin en fazla esrar kullandıkları ortaya çıkmıştır. Madde bağımlılığı ile

saldırganlık, cinsiyet, saldırganlık alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu; buna karşın madde türü, SED, eğitim düzeyi, örgün eğitimde ya da cezaevinde bulunma durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; madde türü ile bütün değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; saldırganlık alt boyutları ile eğitim düzeyi, madde türü arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; ancak SED, cinsiyet, örgün eğitimde ya da cezaevinde bulunma durumu ve madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

- Yavuzer, Yasemin, *Saldırganlığı Önlemeye Yönelik Psiko-Eğitim Programlarının Lise Öğrencilerindeki Etkisinin İncelenmesi*, 2009, Doktora, 218s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerine ve öğretmenlerine yönelik bir psiko-eğitim programının saldırganlığı azaltmadaki etkisini incelemektir. Araştırma, iki deney ve kontrol gruplu ön test, son test ve izleme modeline dayalı yarı deneysel bir çalışmadır. Araştırma, Niğde ilindeki resmi ortaöğretim kurumlarında dokuzuncu sınıflarında öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan saldırganlık Can (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Saldırganlık Ölçeği ile ölçülmüştür. Saldırganlık puanı yüksek olan gönüllü öğrencilerden toplam 36 öğrenci her gruba 12 kişi olmak üzere aynı okulda öğrenim görmeleri dikkate alınarak atanmıştır. Saldırganlık ölçeği, deney ve kontrol gruplarına ön test olarak verilmiştir. 1. Deney grubunda yer alan öğrencilere 12 oturumluk Ergenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programı ve bu öğrencilerin dersine giren öğretmenlere 12 oturumluk Öğretmenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programı (EYP+ÖYP) uygulanmıştır. 2. deney grubunda yer alan öğrencilere 12 oturumluk Ergenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programı (EYP) uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Son test, deney grubu uygulamaları bittikten sonra, izleme ölçümleri ise, deneysel uygulamaların bitiminden 2 ay sonra alınmıştır. Araştırmanın sonuçları aşağıda verilmiştir: 1. Ergenlere ve Öğretmenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programının (EYP+ÖYP) öğrencilerin saldırganlık toplam, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık puanlarını azaltmada etkili olduğu ve bu etkinin iki ay sonra da devam ettiği bulunmuştur. 2. Ergenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programının (EYP) öğrencilerin saldırganlık toplam, fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık puanlarını azaltmada etkili olduğu ve bu etkinin iki ay sonra da devam ettiği, bunun yanı sıra sözel ve dolaylı saldırganlık puanlarını azaltmada etkili olmadığı bulunmuştur. 3. Ergenlere ve öğretmenlere yönelik (EYP+ÖYP) psiko-eğitim programına katılan 1. deney grubundaki ve ergenlere yönelik psiko-eğitim programına (EYP) katılan 2. deney grubundaki öğrencilerin saldırganlık puanları karşılaştırıldığında toplam puan ve tüm alt ölçek puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

- Akal, Alev, *Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek ile Öfke İfade Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2010, Yüksek Lisans, 118s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi.

ÖZET: Öfkenin ifade ediliş biçimi ile birçok fiziksel, psikolojik veya sosyal durumlar arasında ilişki olduğu bilinmektedir. Bu araştırmada öfkenin, kişinin içinde bulunduğu sosyal çevreden algıladığı sosyal destek düzeyi ile arasında ilişki olup olmadığının araştırılması amaçlanmaktadır. Araştırmaya 130 kişi katılmıştır. (18- 20, 20- 25, 25 ve üstü yaş aralığında bulunan 76 kadın ve 54 erkek örnek-

lem grubunu oluşturmuştur). Bağımlı değişken olan öfke ifade biçimleri Spielberger'in Öfke İfade Biçimleri Ölçeği ile ölçülmüş olup, bağımsız değişken olan Sosyal Destek, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile ölçülmüş ve ek olarak kişisel bilgi formunu da doldurulması istenmiştir. Cinsiyet, yaş, medeni durum, anne-baba eğitim durumu, ailenin aylık geliri, kiminle beraber yaşandığı ve sosyal ortamlardaki ilişkilerini değerlendirme değişkenleri ile öfke ifade biçimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada F testi ve oneway ANOVA, Regresyon ve Korelasyon Analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ise öfke ifade biçimlerinden sürekli öfke, öfke kontrol ve öfke dışa alt boyutları ile sosyal destek arasında negatif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Buna ek olarak yapılan regresyon analizinde de sosyal desteğin sürekli öfke ve öfke dışayıyordadığı bulunmuş olup sonuçların birbirleriyle tutarlı olduğu görülmüştür. Sosyal destek ve öfke içte arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, öfke içteyiyordayıcı bir değişken olarak kabul edilememiştir.

- Cengiz, Seyhan, *Ergenlerde Saldırganlık ve Problem Çözme*, 2010, Yüksek Lisans, 101s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, cinsiyetlere, okul türlerine, sınıf düzeylerine, ailelerinin ekonomik gelir düzeylerine ve anne-babalarının eğitim seviyelerine göre orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Veriler SPSS 11.5 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veri toplamak amacıyla Ankara ili Çankaya ilçesinde orta öğretime devam eden 542 (217 kız ve 325 erkek) öğrenciye ölçme araçları uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Saldırganlık Ölçeği ve Problem Çözme Envanteri kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde; cinsiyetlere göre saldırganlık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı t-testi kullanılarak, okul türlerine, sınıf düzeylerine, ailelerin ekonomik gelir düzeylerine, anne-babalarının eğitim seviyelerine göre saldırganlık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucunda, ailelerinin ekonomik gelir düzeylerine göre orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık puanları açısından ortaya çıkan farkın kaynağını bulmak amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık ve problem çözme toplam puan ve alt ölçekleri (Aceleci Yaklaşım, Düşünen Yaklaşım, Kaçıngan Yaklaşım, Değerlendirici Yaklaşım, Kendine Güvenli Yaklaşım ve Planlı Yaklaşım) arasındaki korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Analizlerde hata payı üst sınırı .05 olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın bulguları: 1) Cinsiyetlere göre orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Erkek öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin, kız öğrencilerin saldırganlık düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2) Devam edilen okul türlerine göre orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde, anlamlı bir şekilde farklılaşma olmadığı bulunmuştur. 3) Sınıf düzeylerine göre orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. 4) Ailelerin ekonomik gelir düzeylerine göre orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu farkın daha çok ailelerinin ekonomik gelir düzeyleri yüksek olan grup ile ailelerinin ekonomik gelir düzeyleri orta olan grup arasında olduğu tespit edilmiştir. Ailelerinin ekonomik gelir düzeyleri yüksek olan orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri de yüksek çıkmıştır. 5) Annelerinin eğitim seviyelerine göre orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri incelendiğinde anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Bu durum annelerin eğitim seviyelerinin, çocuklarının saldırgan davranışlarını kontrol etmede çok fazla etkili olmadığını ortaya koymuştur. 6) Babalarının eğitim seviyelerine göre orta öğretim öğren-

cilerinin saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. 7) Orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Diğer bir ifadeyle, orta öğretim öğrencilerinin problem çözme becerileri arttıkça, saldırganlık düzeylerinin azalmakta olduğu bulunmuştur.

- Önem, Çağrı, *Üniversite Öğrencilerinin Öfke ve Öfkeyi İfade Etme Biçimlerinin Akılcı Olmayan İnançlar ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2010, Yüksek Lisans, 141s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin öfke ve öfkeyi ifade etme biçimlerinin akılcı olmayan inançlar, cinsiyet ve yaş açısından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın genel evrenini, Selçuk Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evreni Eğitim Fakültesi ve Mesleki Eğitim Fakültesi olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemi bu fakültelerin çeşitli bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerden tesadüfi küme örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırma örneklemi toplam 509 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada; Jones (1969) tarafından geliştirilen, Yurtal (1999) tarafından Türkçeye uyarlanan Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği ile Spielberger ve ark. (1988) tarafından geliştirilen, Türkçe uyarlaması Özer (1994) tarafından yapılan, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Ölçeği kullanılmıştır. Cinsiyet ve yaş değişkenleri ile ilgili bilgi toplamak için kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde Spearman Sıra Korelasyon Testi, Regresyon analizi, Mann Whıtney U Testi ve Kruskal Wallis Testinden faydalanılmıştır. Tüm veriler 0.05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular kısaca şöyle özetlenebilir: - Üniversite öğrencilerinin öfke ve öfke ifade biçimleri ile akılcı olmayan inançları arasında zayıf bir ilişki olduğu bulunmuştur. - Akılcı olmayan inançların öfke ve öfke ifade biçimlerini anlamlı düzeyde açıklayabildiği bulgusu elde edilmiştir. - Öğrencilerin öfke ve öfke ifade biçimleri puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılığı anlamlı bulunmamıştır. - Öğrencilerin öfke ve öfke ifade biçimleri puan ortalamalarının yaş gruplarına göre farklılığı anlamlı bulunmamıştır.

- Ümit, Nesrin, *Ergenlerin Duygusal Zekaları ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 2*010, Yüksek Lisans, 110s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada 14-17 yaş grubundaki ergenlerin duygusal zeka ve saldırganlık düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını ve ayrıca bu değişkenlerde bağımsız değişkenler (yaş, cinsiyet, anne baba öğrenim düzeyi, okul türleri) açısından anlamlı farklılık yaratma durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılan bir çalışma olup, 2008-2009 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul ili Fatih ilçesinde MEB'e bağlı orta öğretim kurumlarında öğrenim gören 14-17 yaş aralığında 249 kız ve 251 erkek öğrenciden oluşan çalışma gurubu ile yürütülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilere, veri toplama aracı olarak Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen Saldırganlık Ölçeği ve Acar (2001) tarafından geliştirilen Bar-On EQ-i Duygusal Zeka Ölçeği uygulanmıştır. Duygusal zeka ölçeğinin alt boyutların ve ölçeğin tamamından ergenlerin aldıkları puanlar ayrı ayrı belirlenmiştir. Saldırganlık ölçeği yapı olarak tek boyutluluk göstermektedir. Bu nedenle saldırganlık ölçeğinin tamamından ergenlerin aldıkları puanlar belirlenmiştir. Diğer bağımsız değişkenlere ilişkin verilerin

toplanması amacıyla Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; ergenlerin saldırganlık ölçeği puanları ile duygusal zekanın alt boyutlarından kişisel beceriler ve stresle başa çıkma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında, düşük düzeyde, negatif yönde ve istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin saldırganlık ölçeği puanları ile duygusal zekanın alt boyutlarından kişilerarası, uyumluluk ve genel ruh durumu alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında, orta düzeyde, negatif yönde istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin yaşlarına göre; duygusal zeka ölçeğinden aldıkları puanlar ile saldırganlık ölçeğinden aldığı puanlar sonucunda anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir. Erkek ergenlerin duygusal zeka ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamasının (= 298,39) kız ergenlerin (= 310,90) duygusal zeka ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamasından daha düşük olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ergenlerin saldırganlık puanları ve duygusal zeka puanlarında bağımsız değişkenlere göre (anne- baba eğitim durumu, okul türü) anlamlı farklılaşma olup olmadığına dair bulgulara da yer verilmiştir.

- Büyükbayraktar, Çağla, *Üniversite Öğrencilerinde Mükemmeliyetçilik ve Öfke İlişkisi*, 2011, Yüksek Lisans, 186s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.

ÖZET: Tıpkı diğer duygular gibi öfke de doğal bir insani duygudur. Ancak diğer duygulardan farklı olarak öfkeye sebep olan durumlar ve tepkiler farklılaşabilmektedir. Öfke, basit bir sinirlilik ve kızgınlık halinden, yoğun hiddet durumuna kadar değişen dereceli, gerçek veya varsayılan bir engellenme ve tehdit sonucu ortaya çıkan bir duygu olarak tanımlanırken (Spielberger vd., 1991), mükemmeliyetçilik ise yüksek standartlara sahip olmayan, yeterince mükemmel olmayan hiçbir şeyden mutlu olamama olarak tanımlanmaktadır (Strip ve Hirsch, 2000). Öfke duygusunun temelinde; kişisel mükemmeliyetçilik, kişinin kendisini ispatlama, çevre tarafından onaylanma isteği ve başkalarının gözündeki kişilik değerinin düşmemesi gerektiği gibi bir düşünce biçimine rastlanabilir. Bu düşüncelere bağlı olarak bireyin, ben en iyisini yapmalıyım gibi bir düşünceye sahip olması, onun engellenmesine yol açacağından öfke duygusunun yaşanmasına ortam hazırlanmaktadır (Hogg ve Deffenbacher, 1986). Bu nedenle mükemmeliyetçiliğin öfke duygusuna sebep olabileceği düşünülmüştür. Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilikleri ile öfkeleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma, genel tarama modeline dayalı bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma evrenini, Selçuk Üniversitesi'ne bağlı Eğitim, Mesleki Eğitim, Diş Hekimliği, Fen ve Güzel Sanatlar Fakültesi'nin farklı bölümlerinden tesadüfî küme örnekleme yöntemi ile seçilmiş eğitimlerine devam etmekte olan 507 kız, 218 erkek toplam 725 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada öfke; Balkaya ve Şahin (2003) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Öfke Ölçeği ile ölçülmüştür. Mükemmeliyetçilik ise Hewitt ve Flett (1991) tarafından geliştirilen ve Oral (1999) tarafından Türkçeye uyarlanan Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği ile ölçülmüştür. Mükemmeliyetçilik ve öfke puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre grupların ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü t testi ile yapılmıştır. Mükemmeliyetçilik ve öfke puanları arasındaki ilişkinin analizi Pearson Momentler Çarpımı Korelâsyon Katsayısı tekniği ile yapılmıştır. Yaş, sınıf düzeyi, devam edilen bölüm, sosyo-ekonomik düzey, üniversite giriş puanı, genel not ortalaması, algılanan anne-baba tutumu değişkenlerinin mükemmeliyetçilik ve öfke puanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir, ileri analiz olarak Scheffe Testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir: Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, üniversite öğrencilerinin genel mükemmeliyetçilik puanları, 7 düzey üzerinden değerlendirildiğinde 5. düzeyde bulunmuştur ve buna dayalı olarak üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik düzeylerinin ortanın üzerinde yüksek

olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre; toplum tarafından dayatılan mükemmeliyetçilik alt boyutunda erkek öğrencilerin mükemmeliyetçilikleri kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunurken, yaş değişkenine göre bakıldığında; diğerlerine yönelik mükemmeliyetçilik alt boyutunda 18- 20 yaş grubu öğrencilerin mükemmeliyetçiliğinin en yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Sınıf düzeyi değişkenine göre ise; kendine yönelik mükemmeliyetçilik puanı en yüksek ikinci sınıflarınken, diğerlerine yönelik mükemmeliyetçilik ve toplum tarafından dayatılan mükemmeliyetçilik puanı en yüksek birinci sınıflarındır. Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre; mükemmeliyetçilik puanlarında anlamlı bir farka rastlanmış, kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve diğerlerine yönelik mükemmeliyetçilik alt boyutlarında sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe mükemmeliyetçilik puanları da yükselmiş, toplum tarafından dayatılan mükemmeliyetçilik alt boyutunda ise sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe mükemmeliyetçilik puanları düşmüştür. Üniversite giriş puanı değişkenine göre; öğrencilerin tüm mükemmeliyetçilik alt boyutlarında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Toplum tarafından dayatılan mükemmeliyetçilik alt boyutunda üniversite giriş puanı yükseldikçe öğrencilerin mükemmeliyetçiliklerinde bir düşüş gözlenmiştir. Genel not ortalaması değişkenine göre, diğerlerine yönelik mükemmeliyetçilik alt boyutu hariç diğer alt boyutlarda anlamlı bir farka rastlanırken, sosyal boyutlu mükemmeliyetçilik alt boyutunda genel not ortalaması yükseldikçe mükemmeliyetçilik puanlarında düşüş görülmüştür. Devam edilen bölüm değişkenine göre, üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik puanlarında anlamlı bir farka rastlanmıştır ve kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve toplum tarafından dayatılan mükemmeliyetçilik alt boyutunda en yüksek mükemmeliyetçiliğe resim öğretmenliği bölümü sahiptir. Algılanan anne-baba tutumu değişkeninde yalnızca toplum tarafından dayatılan mükemmeliyetçilik alt boyutunda anlamlı bir farka rastlanmıştır ve mükemmeliyetçi anne-baba algısına sahip öğrencilerin mükemmeliyetçilikleri en yüksek düzeyde bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin öfke düzeyleri ise, 5 düzey üzerinden değerlendirildiğinde 3. düzeyde bulunmuştur ve buna dayalı olarak üniversite öğrencilerinin öfkelerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre öfke puanları arasında anlamlı bir farka rastlanırken, ciddiye alınmama alt boyutunda kızların öfkeleri erkeklerden daha yüksek, umursamaz tepkiler alt boyutunda erkeklerin öfkeleri kızlardan daha yüksek bulunmuştur. Yaş değişkenine göre üniversite öğrencilerinin öfke puanları arasında anlamlı bir farka rastlanırken, öfke belirtileri, ciddiye alınmama, intikam tepkileri, içe dönük tepkiler alt boyutlarında en yüksek öfke düzeyine 18 20 yaş grubu üniversite öğrencilerinin sahip olduğu ve yaşları yükseldikçe öğrencilerin öfke puanlarının düştüğü görülmektedir. Sınıf değişkeni açısından üniversite öğrencilerinin öfke puanlarında bir farklılaşma görülürken, bu farklılık pasif-agresif tepkiler alt boyutu hariç bütün alt boyutlarda gözlenmektedir. Öfke toplam puanlarına bakıldığında öğrencilerin sınıf seviyesi yükseldikçe öfke puanlarında bir düşüş görülmüştür. Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre üniversite öğrencilerinin öfke puanlarında bir farklılaşmaya rastlanmazken, üniversite giriş puanı değişkenine göre haksızlığa uğrama ve umursamaz tepkiler alt boyutlarında bir farka rastlanmıştır ve umursamaz tepkiler alt boyutunda üniversite giriş puanları yükseldikçe üniversite öğrencilerinin öfke puanları düşmüştür. Genel not ortalaması değişkenine göre ise, eleştirilme, haksızlığa uğrama, intikam tepkileri, umursamaz tepkiler alt boyutlarında anlamlı bir farka rastlanmıştır ve genel not ortalamaları yükseldikçe öğrencilerin öfke puanları düşmektedir. Devam edilen bölüm değişkeninde öfke belirtileri, eleştirilme, intikam tepkileri, umursamaz tepkiler alt boyutlarında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Öfke toplam puanları en yüksek olan iç mimarlık iken, en düşük okul öncesi öğretmenliği bölümü öğrencileridir, anne-baba tutumu değişkeninde ise öfke belirtileri, haksızlığa uğrama, intikam tepkileri alt boyutlarında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Öfke toplam puanları açısından bakıldığında mükemmeliyetçi anne-baba tutumuna sahip öğrencilerin öfke puanlarının en yüksek olduğu bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik puanları ile öfke puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

- Diril, Aycan, *Lise Öğrencilerinin Bilişsel Esneklik Düzeylerinin Sosyo-Demografik Değişkenler ve Öfke Düzeyi ile Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki Açısından İncelenmesi*, 2011, Yüksek Lisans, 94s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, bilişsel esneklik düzeyi ile öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişki ve bilişsel esneklik puanlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey gibi sosyo-demografik değişkenlere göre değişip değişmediği incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini lise 9, 10, 11 ve 12. sınıflara devam eden 447 erkek, 553 kız olmak üzere toplam 1000 öğrenci oluşturmuştur. Veriler "Bilişsel Esneklik Ölçeği" (BEÖ), "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği" (SÖÖİTÖ) ve "Kişisel Bilgi Formu" ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde Pearson korelasyon katsayısı, t testi ve varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada, tüm grupta bilişsel esneklik puanları ile SÖÖİTÖ alt ölçeklerinden sürekli öfke, öfke içte ve öfke dışta arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunurken, öfke kontrolü alt ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca, bilişsel esneklik puanları sınıf düzeyleri açısından dokuzuncu sınıflar lehine anlamlı bir şekilde farklılaşırken cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey açısından böyle bir farklılık bulunmamıştır.

- Gebeş, Hüseyin, *Akran Eğitimi ile Desteklenen Öfke Kontrolü Eğitiminin Lise Öğrencilerinin Öfke Kontrol Becerilerine Etkisi*, 2011, Yüksek Lisans, 174s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı; akran eğitimi ile desteklenen öfke kontrol beceri eğitim programının lise öğrencilerinin öfke kontrol becerilerine etkisini incelemektir. Bu amaçla Adana, Kozan, Kozan Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerden, 10'uncu sınıfa devam eden 346 öğrenciye Sürekli Öfke Öfke İfade Tarzı Ölçeği uygulanmış, ölçeğe iki ve daha fazla maddeye yanıt vermeyenler elenerek uygulama yapılan öğrenci sayısı 311 düşürülmüştür. Ölçek uygulaması sonucunda Sürekli öfke düzeyi yüksek olduğu tespit edilen öğrenciler belirlenmiştir. Okul içinde programı tanıtıcı sınıf içi tanıtım faaliyetleri ve okulun değişik yerlerine afişler asılmıştır. Gönüllü olan öğrencilerle ön görüşme yapılmış, yapılan görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu uygulanarak, öğrenciler cinsiyet, sosyo ekonomik düzey ve aile durumları dikkate alınarak gruplara yerleştirilmiştir. Araştırmaya; deney 1 grubu için 13, deney 2 grubu için 13, kontrol grubu için 13 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan deney 2 grubundaki öğrencilerin en yakın iki arkadaşı sosyometri yoluyla belirlenerek sınıf rehberliği çalışmasına dahil edilmiştir. Deney gruplarına her biri 90' ar dakika olmak üzere 10 oturumluk psiko-eğitimsel içerikli Bilişsel Davranışçı Terapi Temelli öfke kontrol beceri eğitim programı uygulanırken, deney 2 grubundaki öğrencilerin en yakın arkadaşlarına öfke kontrolüne yönelik sınıf rehberliği çalışması yapılmıştır. Araştırmada kontrol grubuna herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Deney gruplarına uygulanan öfke kontrolü eğitimi, beceri geliştirme amaçlı, ağırlıklı olarak eğitimsel içeriğe sahip, egzersizlerin yer aldığı, Bilişsel Davranışcı Terapi yöntemlerinin kullanıldığı aynı zamanda etkileşimsel süreci içeren ve yapılandırılmış oturumlardan oluşan psiko-eğitimsel grup müdahalesidir. Deney gruplarının ve kontrol grubunun ön test ve son test karşılaştırılmaları için Türkçe uyarlaması Özer (1994) tarafından yapılan Sürekli Öfke Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılmıştır. Söz konusu ölçek deney grupları ve kontrol gruplarına ön test ve son test ölçümleri olarak uygulanırken, kontrol grubundaki öğrencilere ulaşılamadığından izleme ölçümleri sadece de-

ney grubundaki öğrencilerden elde edilmiştir. Araştırmada yarı deneysel model kullanılmış, araştırma verilerinin analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi, deney grupları ve kontrol grubunun ön test ve son test karşılaştırmalarında Kovaryans Analizi ve izleme ölçümlerine yönelik ilişkili Örneklemler için t Testi analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde uygulanan öfke denetimi beceri eğitim programının deney 1 ve deney 2 grubunun sürekli öfkelerinin azaltılmasında ve öfke kontrolü sağlamalarında etkili olduğu, akran eğitimi ile desteklenen deney 2 grubunda, deney 1 grubuna göre sonuçların daha anlamlı çıktığı görülmüştür. Araştırmada öfke içe ve öfke dışa alt testlerinde deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken alt ölçeklerin puan ortalamalarında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Uygulanan programın öğrencilerin sürekli öfkelerinin azaltılmasında ve öfke kontrolü sağlamalarında etkili olduğu, özellikle akran eğitimi ile desteklenen deney grubunda sonuçların sürekli öfkenin azaltılması ve öfke kontrolü sağlanmasında etkili olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca araştırmadan 2.5 ay sonra yapılan izleme testinde de etkinin deney grubundaki öğrencilerde devam ettiğini göstermiştir. Elde edilen bulgular ışığında araştırmadan elde edilen sonuçlar tartışılmış ve alanda çalışanlara ve gelecekteki araştırmalara yön verebilecek önerilerde bulunulmuştur.

- Şahin, Hafize, *Lise Öğrencilerinde Mükemmeliyetçilik ve Saldırganlık İlişkisi, 2*011, Yüksek Lisans, 155s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma; lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve saldırganlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi ve öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Amaç doğrultusunda kişisel bilgi formu, Buss-Durkee Saldırganlık Ölçeği ve Frost Çok Boyutlu Mükemmellik Ölçeği; 2010-2011 eğitim öğretim yılında, İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesindeki bir Anadolu Lisesi ile bir Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi, Fatih İlçesindeki bir Anadolu Lisesi ile bir Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesinde okumakta olan 9., 10., 11. ve 12. sınıfta eğitim gören 817 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, Pearson Moment Korelasyon Katsayısı, Çoklu Regresyon Analizi, İlişkisiz Grup T-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Tukey Testi, Kruskal Wallis-H Testi ve Mann Whitney- U Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, lise öğrencilerinin demografik özelliklerine göre de mükemmeliyetçilik ve saldırganlık düzeylerinin farklılık gösterdiği, lise öğrencilerinin saldırganlık alt boyutu olan düşmanlık ile mükemmeliyetçilik alt boyutu olan düzen dışında kalan tüm saldırganlık ve mükemmeliyetçilik alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğrencilerin düzenle ilgili mükemmeliyetçilik tutumlarının saldırganlık düzeylerini negatif olarak etkilediği, diğer mükemmeliyetçilik tutumlarının ise saldırganlık düzeylerini pozitif olarak etkilediği ortaya konulmuştur. Diğer bir ifade ile lise öğrencilerinin düzene ilişkin mükemmeliyetçilik tutumları arttıkça saldırganlık düzeyleri azalmakta, diğer mükemmeliyetçilik boyutlarına ilişkin tutumları arttığında ise saldırganlık davranışları da artmaktadır.

- Taşçı, Demet, *Psikiyatri Tanısı Alan Ergen ve Ebeveynlerinin Öfke İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 2*011, Yüksek Lisans, 72s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, psikiyatri tanısı alan ergen ve ebeveynlerin öfkeyi ifade etme biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Gençlik Ruh Sağlığı Danışma ve Tedavi Birimine başvuran 15-18 yaş arasındaki ergen ve ebeveynleri oluşturmaktadır. Çalışmanın verilerini toplamak için, Demografik Bilgi Formu ve Spielberger tarafından geliştirilen ve Özer tarafından Türkçeye uyarlanan Sürekli Öfke/Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) kullanılmıştır. Araştırmada, tek yönlü varyans analizi ve varyans analizinin anlamlı olduğu durumlarda Tukey's honestly significant difference (HSD) testi uygulanmıştır. Araştırma sonuçları öfke düzeyleri açısından incelendiğinde, psikiyatri tanısı alan ergenler ile ebeveyn anneler ve ebeveyn babaların sürekli öfke ve öfkeyi içe yansıtma durumları arasında istatiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Psikiyatri tanısı alan ergenler ile ebeveyn babaların öfkeyi dışarı yansıtma durumları bakımından istatiksel olarak anlamlı bir fark görülmezken; ergenlerin ebeveyn annelere göre öfkeyi dışarı yansıtma düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Öfkeyi kontrol etme durumu bakımından psikiyatri tanısı alan ergenler ile ebeveyn anneler arasında istatiksel olarak anlamlı bir fark görülmezken; ebeveyn babaların öfke kontrollerinin ergenlere göre daha iyi olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak, ergen ve ebeveynlerin birlikte katıldığı öfke yönetimi programları düzenlenmesi önerilir.

- Aracı, Ayşegül, *Erken Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Anne-Baba ve Arkadaşlara Bağlanma ile Saldırganlık Düzeyinin İncelenmesi*, 2012, Yüksek Lisans, 121s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aile Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı erken ergenlik dönemindeki bireylerde anne-baba ve arkadaşlara bağlanma düzeyi ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde 2010-2011 Eğitim-Öğretim yılında resmi ve özel iki ilköğretim okulunun 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören 241 kız, 228 erkek olmak üzere 469 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kendi bildirim türünde Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri (EABE) ve Saldırganlık Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın verileri korelasyon, t-test, tek yönlü varyans analizi ve çoklu aşamalı regresyon analizleri ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda ergenlerde anne-baba ve arkadaşlara bağlanma düzeyi ile saldırganlık düzeyi arasında negatif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Araştırmada yer alan kişisel bilgi formundaki demografik değişkenler açısından yapılan analizlerde kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre, sekizinci sınıf öğrencilerinin yedinci sınıf öğrencilerine göre arkadaşlarına daha çok bağlandıkları, erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyinin kız öğrencilere göre daha fazla olduğu, anne-baba eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerde saldırganlık düzeyinin azaldığı, özel okul öğrencilerinin devlet okulu öğrencilerine göre saldırganlık düzeyinin daha düşük olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, ergenlerde anne-babaya bağlanma ve saldırganlık düzeyinin yaş ve sınıf kademesine göre değişmediği belirlenmiştir. Son olarak yapılan aşamalı çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre anneye bağlanma düzeyi, baba eğitim düzeyi ve arkadaşlara bağlanma düzeyi arttıkça saldırganlık düzeyinin azaldığı bulunmuştur. Erkek öğrencilerde saldırganlık düzeyinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

- Erkiner, Deniz, Lise *1. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 2*012, Yüksek Lisans, 181s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı lise 1.sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca, lise 1.sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile aile işlevlerinin bazı sosyodemografik değişkenler açısından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi, okul türüne göre oranlı örnekleme yöntemi ile belirlenen, toplam 340 lise 1.sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklem, İzmir ili Bayraklı ilçesindeki 4 farklı liseden oluşmuştur. Araştırmanın verileri, üç ölçme aracının kullanılmasıyla toplanmıştır. Saldırganlık düzeylerinin ölçülmesi için `Saldırganlık Ölçeği', aile işlevlerinin ölçülmesi için `Aile Değerlendirme Ölçeği' ve öğrenciler hakkındaki sosyo-demografik bilgileri elde etmek için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veriler SPSS 15.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri analiz etmek için, t-testi, Kruskal Wallis, Tek Yönlü Varyans Analizi, Mann Whitney U Teknikleri ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, lise 1. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin aile işlevleri ile olumlu yönde, düşük ve orta düzeyde anlamlı olarak ilişkilendiği belirlenmiştir. Lise 1.sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde cinsiyete ve annelerinin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılıkların olduğu bulunmuştur. Diğer yandan; öğrencilerin saldırganlık düzeylerinde; babalarının öğrenim durumu, ebeveynlerinin evlilik durumu, annelerinin çalışma durumu, babalarının çalışma durumu, kardeş sayısı, ebeveynlerinin geçinme durumu, algılanan sosyoekonomik düzey, eğitim aldıkları okul türüne göre anlamlı farklılıkların olmadığı bulunmuştur. Lise 1.sınıf öğrencilerinin cinsiyete göre aile işlevleri alt boyutlarından duygusal tepki verebilme işlevinde; annelerinin öğrenim durumuna göre roller işlevinde; babalarının çalışma durumuna göre problem çözme işlevinde; kardeş sayısına göre duygusal tepki verebilme ve genel işlevler'de; ebeveynlerinin geçinme durumuna göre problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, genel işlevler'de; algıladıkları aile gelir düzeyine göre iletişim ve duygusal tepki verebilme işlevlerinde anlamlı farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Lise 1.sınıf öğrencilerinin aile işlevlerinde; babalarının öğrenim durumu, ebeveynlerinin evlilik durumu, annelerinin çalışma durumu, eğitim aldıkları okul türüne göre anlamlı farklılıkların olmadığı belirlenmiştir.

- Kaplan, Bilge, *Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2012, Yüksek Lisans, 217s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Ergenlik, çok sayıda biyolojik ve sosyal değişimin gerçekleştiği, çocuklukla yetişkinlik arasında bir geçiş dönemidir (Smith, Cowie ve Blades, 2003). Ergenlik dönemi yaşam süresince karşılaştığımız en karmaşık dönemlerden biri olması sebebiyle özellikle lise çağındaki ergenlerin içinde bulunduğu dönem gelişim psikologları tarafından uzun yıllardır incelenmektedir. Bu çalışma, ebeveyne bağlanmanın türüne göre saldırganlık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada ebeveyne güvensiz bağlanmanın saldırgan davranışlar üzerindeki etkisinde koruyucu ve risk faktörleri incelenmiştir. Koruyucu faktörler olarak; sosyoekonomik düzey, ebeveynlerin iyi geçinmesi, yakın arkadaşa, karşı cinsten arkadaşa ve akran grubuna sahip olma, rol modelin var olması, akademik başarı ve spora aktif katılımcı olma incelenmiştir. Aile içi şiddet yaşantısı, çevreden şiddet görme, Tv' de şiddet içerikli film izleme ve disiplin cezası alma risk faktörleri olarak belirlen-

miştir. Empati ve akran bağlanmasının, ebeveyn bağlanmasının saldırgan davranış üzerindeki etkisindeki aracı rolü incelenmiştir. Araştırma 2010 yılında Burdur'da yaşayan, liseye devam eden yaşları 13 ila 19 arasında değişen basit tesadüfi yöntemle seçilmiş 1424(709 K/715 E) ergenle yürütülmüştür. Araştırmacı tarafından Burdur Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alındıktan sonra okullar ziyaret edilmiş, araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır. Çalışmada katılımcı kişisel bilgi formu, Saldırganlık Ölçeği (Buss ve Perry, 1992), Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Envanteri (Armsden ve Greenberg, 1987) ve Empatik Eğilim Ölçeği (Dökmen, 1988) uygulanmıştır. Verilerin analizi için Çift Yönlü Varyans Analizi, T testi, Sobel Test ve Regresyon istatistiksel analizleri kullanılmıştır. Analiz bulgularına bakıldığında güvensiz bağlanan ergenlerin daha yüksek saldırganlık puanı aldıkları görülmüştür. Ebeveyne güvensiz bağlanma ve saldırganlık arasında empati düzeyinin koruyucu bir faktör olduğu görülmüştür. Araştırmada elde edilen bulgular literatür ışığında daha önce bu konu ile ilgili olarak yapılan çalışmaların bulguları ile birlikte tartışılıp yorumlanmıştır. Bu bulgular doğrultusunda alanda çalışan araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

- Korkut, Şalibe, *Lise Öğrencilerinde Çocukluk Örselenme Yaşantıları ve Öfke İfade Biçimleri ile Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi,* 2012, Yüksek Lisans, 135s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada 14-18 yaş aralığında bulunan öğrencilerde görülen çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade biçimleri ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam eden 450 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin çocukluk örselenme yaşantılarına ilişkin veriler Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği, öfke ifade biçimlerine ilişkin veriler Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği, yaşam doyumlarına ilişkin veriler Yaşam Doyum Ölçeği, benlik saygısına ilişkin veriler Rosenberg'in Benlik Saygısı Envanteri, kişisel ve ailesel özelliklere ilişkin veriler araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi ve Pearson Momentler Çarpımı Katsayı tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre erkek öğrencilerin kızlara göre duygusal ve cinsel istismar puanları daha yüksek bulunmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin fiziksel istismar puanları arasında herhangi bir farklılık görülmemiştir. Geçmişlerinde fiziksel, duygusal, cinsel istismara uğrayan öğrencilerin, uğramayan öğrencilere kıyasla sürekli öfke, öfke dışa, öfke içe puanları daha yüksek; öfke kontrol puanları daha düşük bulunmuştur. Son olarak geçmişlerinde fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğrayan öğrencilerin, benlik saygısı ve yaşam doyum puanları, uğramayan öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur. Bu araştırma sonuçları çocuklukta geçirilen örselenme yaşantılarının ergenlik dönemlerinde onların öfkelerini ifade etme biçimlerini, benlik saygılarını ve yaşam doyumlarını olumsuz yönde etkilediğine işaret etmektedir.

- Tuna, Dilek, *Çözüm Odaklı Kısa Süreli Yaklaşıma Dayalı Öfke Kontrolü Eğitim Programının Lise Öğrencilerinin Öfke Kontrolü ve İletişim Becerileri Düzeylerine Etkisi*, 2012, Yüksek Lisans, 188s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, çözüm odaklı kısa süreli yaklaşıma dayalı öfke kontrolü eğitim programının lise öğrencilerinin öfke kontrolü ve iletişim becerileri düzeylerine etkisini incelemektir. Araştırma, 2011-2012 öğretim yılında İzmir ili Seferihisar ilçesinde bulunan Anadolu Lisesi'nde öğrenimlerine devam eden 30, dokuzuncu sınıf öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada

ön-test, son-test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak gruplara "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği ile İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" uygulanmıştır. Deney, plasebo ve kontrol grupları sürekli öfke düzeyleri, öfkeyi içte tutma ile öfkeyi dışa vurma düzeyleri ortalamadan yüksek ve öfke kontrol ve iletişim becerileri düzeyleri ortalamadan düşük olan öğrencilerden oluşturulmuştur. Deney grubu her biri 45 dakika süren, 10 oturumdan oluşan çözüm odaklı kısa süreli yaklaşıma dayalı öfke kontrolü psiko-eğitim çalışmasına katılırken; plasebo grubu ise her biri 45 dakika süre 10 oturumdan oluşan üniversiteye giriş sınavı ve meslekleri tanıtım çalışmasına katılmıştır. Kontrol grubuna ise herhangi bir işlem yapılmamıştır. Verilerin analizi Tek Yönlü ANOVA, İki Faktörlü ANOVA ve Tukey testi ile yapılmıştır ve SPSS 16.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin çözümlemesinde .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Araştırmada, çözüm odaklı kısa süreli yaklaşıma dayalı öfke kontrol psiko-eğitim programı sonrasında deney grubunun sürekli öfke, içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı düşüş, öfke kontrol düzeyinde ise istatiksel olarak anlamlı bir artış saptanmıştır. Ancak iletişim becerilerinde anlamlı bir artış olmadığı saptanmıştır.

- Yıldırım, Tecelli, *Şiddetsizlik Eğitimi Programının Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimleri, Empati Düzeyleri ve Şiddetsizliğe İlişkin Görüşleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*, 2012, Yüksek Lisans, 268s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, şiddetsizlik eğitimi programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri, empati düzeyleri ve şiddetsizliğe ilişkin görüşleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma, 2011-2012 öğretim yılında İzmir ili Ödemiş ilçesinin Ovakent beldesinde bulunan Ovakent Lisesi ve Kaymakçı beldesinde bulunan Kaymakçı Lisesi'nde öğrenimlerine devam eden lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, öntest sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Ovakent Lisesi dokuzuncu sınıflarının tamamı (2 şube) deney grubu, Kaymakçı Lisesi dokuzuncu sınıflarının tamamı (2 şube) ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmanın deney grubunda 63 öğrenci (27 kız, 36 erkek), kontrol grubunda ise 42 öğrenci (18 kız, 24 erkek) yer almıştır. Şiddetsizlik eğitimi programı, deney grubuna 2011-2012 eğitim öğretim yılında haf-tada iki ders saati olmak üzere toplam 25 oturumda ve 12 haftalık bir sürede uygulanmıştır. Araştırmada nicel ve nitel veri toplama araçları birlikte kullanılmıştır. Deneysel işlem öncesinde ve sonrasında, deney ve kontrol gruplarına Saldırganlık Ölçeği ile KA-Sİ Empatik Eğilim Ölçeğinin ergen formu uygulanmıştır. Ayrıca, deney grubunda yer alan öğrencilerin şiddetsizliğe ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde, şiddetsizlik eğitiminin lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimlerinin azalmasında ve empati düzeylerinin artmasında etkili bir program olduğu görülmüştür. Yapılan görüşmelerde de öğrencilerin; şiddete, şiddetin nedenlerine ve olumsuz etkilerine, şiddetsizlik kavramının ne olduğuna ve içeriğine, şiddet kullanmadan anlaşmazlıklarını yapıcı yöntemlerle çözme becerilerine ilişkin farkındalık kazandıkları, ayrıca algı ve perspektiflerinde olumlu değişim yaşandığı, yapıcı anlaşmazlık çözüm becerileri, öfke yönetimi becerileri, iletişim becerileri ve kişilerarası ilişkilerinin olumlu yönde de geliştiği, şiddet davranışlarında azalma olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

- Şenyüzlü, Emre, *Üniversite Öğrencilerinde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi*, 2013, Yüksek Lisans, 139s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Dumlupınar Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin spora katılımlarının saldırgan davranışları üzerinde etkisinin olup olmadığının araştırılmasıdır. Araştırmanın evrenini, 2010-2011 eğitim öğretim yılında Bilecik Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise evrenden tesadüfi olarak seçilen, 181 spor yapan ve 236 spor yapmayan denek olmak üzere toplam 417 denekten oluşmaktadır. Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak İpek İlter (Kiper) tarafından geliştirilen "Saldırganlık Envanteri" (Kiper 1984) ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma problemlerine cevap bulmak için deneklere uygulanan anketler bilgisayar ortamına SPSS 16,0 ile girilmiştir. Deneklerin demografik bilgileri ve spor aktivitelerine katılma düzeyleri frekans dağılımları ile belirlenmiştir. Grafiksel gösterimler Excel programı yardımıyla çizilmiştir. Saldırganlık envanterinin ve alt boyutlarının güvenilirlikleri Cronbach's alfa iç tutarlılık katsayısı ile elde edilmiş ve ölçek/ alt boyuttan elde edilen toplam puanların normallik sınaması Kolmogorov-Smirnov Z ile yapılmıştır. İncelenen değişkenin durumuna göre ortalamalar arası farklar bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile sınanmıştır. Çalışmamızın sonucunda, öğrencilerin spora katılıp katılmama durumlarına ve cinsiyetlerine göre genel saldırganlıkları farklılık göstermektedir. Ayrıca yine bulgulara göre yaş, anne-baba eğitim ve aile aylık gelir durumlarına göre genel saldırganlıklarının farklılık göstermediği bulunmuştur.

- Uğur, Erol, *Lise Öğrencilerinin Kişilerarası İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmaları ve Saldırganlık Tepkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2013, Yüksek Lisans, 131s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve saldırganlık tepkileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma evrenini Gaziantep ilindeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırma örneklemi ise Şahinbey, Şehitkamil ve Nizip ilçelerindeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 843 öğrenci ile oluşturulmuştur. Araştırmanın verileri Saldırganlık Ölçeği ve Kişilerarası İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği ile elde edilmiştir. Araştırmanın verileri çift yönlü varyans ve aşamalı regresyon analizi ile test edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma düzeyi yüksek öğrencilerin, saldırganlık alt türleri olan `fiziksel, `sözel, `öfke, `düşmanlık ve `dolaylı saldırganlık düzeylerinin kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma düzeyi düşük öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyetlerine göre öğrencilerin kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Cinsiyetlerine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında erkek öğrenciler lehine bir farklılık saptanmıştır. Algılanan anne baba tutumu `demokratik? olan öğrencilerin, kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma ve saldırganlık düzeylerinin; `baskıcı otoriter, `tutarsız, `ilgisiz ve `koruyucu anne baba tutumu algılayan öğrencilere göre daha düşük olduğu saptanmıştır.

- Aydınlı, Seda, *Ergenlerin Öfke İfade Biçimleri, Sosyal Karşılaştırma Düzeyleri, Umutsuzluk Seviyeleri ve Çatışma Çözme Yaklaşımlarının İncelenmesi, 2*014, Yüksek Lisans, 190s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Haliç Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada lise öğrenimine devam eden ergenlerin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımları, sosyal karşılaştırma düzeyleri, umutsuzluk seviyeleri, çok boyutlu öfke ölçeği puanları ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Aynı zamanda cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey gibi sosyo-demografik değişkenlere göre bu puanların değişip değişmediği incelenmiştir. Araştırma İstanbul ilinde bulunan toplam dört okuldan gerekli yazılı izinler alınarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, bu liselerde okuyan birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri, örneklemi ise araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden 1080 öğrenci (390 erkek, 690 kız) oluşturmuştur. Veriler Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ), Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ), Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), Çok Boyutlu Öfke Ölçeği (ÇBÖÖ), Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği (KÇÇYÖ) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde Bağımsız Örneklemler için t-testi, Kruskal Wallis testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Pearson Kolerasyon Katsayısı Analizi kullanılmıştır. Cinsiyet, yaş, sınıf, kardeş sayısı, ekonomik durum, ebeveynlerin evlilik durumları, anne-babanın eğitim durumu, ergenlerin psikolojik desteğe ihtiyaç duyma ve destek almış olma durumları ve diğer bazı değişkenlere göre kişilerarası çatışma çözme yaklaşımları, sosyal karşılaştırma düzeyleri, umutsuzluk seviyeleri, çok boyutlu öfke ölçeği puanları ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmuş; bu değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra ergenlerin öfke ifade tarzları ile çok boyutlu öfke, umutsuzluk, sosyal karşılaştırma ve kişiler arası çatışma çözme puanları arasındaki ilişki, kişiler arası çatışma çözme yaklaşımları ile çok boyutlu öfke, umutsuzluk ve sosyal karşılaştırma puanları arasındaki ilişki, umutsuzluk puanları ile çok boyutlu öfke ve sosyal karşılaştırma puanları arasındaki ilişki ve son olarak sosyal karşılaştırma puanları ile çok boyutlu öfke puanları arasındaki ilişkilerine dair korelasyon sonuçları anlamlı bulunmuştur. Araştırma bulguları var olan literatür ışığında tartışılmıştır.

- Esentürk, Kaan Oğuz, *Lise Düzeyinde Öğrenim Gören ve Okullararası Spor Müsabakalarına Katılan Sporcu Öğrencilerin Güdülenme ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, 2*014, Yüksek Lisans, 141s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, lise düzeyinde öğrenim gören ve okullar arası spor müsabakalarına katılan sporcu öğrencilerin güdülenme ve saldırganlık düzeylerinin farklı değişkenlere (yaş, cinsiyet, sınıf, lise türü, anne-baba öğrenim durumu, gelir düzeyi vb.) göre incelenmesidir. Araştırmaya, Trabzon merkez ilinde lise düzeyinde öğrenim gören ve okullar arası spor müsabakalarına katılan 285 erkek 109 bayan olmak üzere toplam 394 sporcu öğrenci katılmıştır. Araştırmada bilgi toplama aracı olarak; kişisel bilgi formu, saldırganlık ölçeği ve sporda güdülenme ölçeği kullanılmıştır. Veriler, SPSS 16.0 paket programında One-way ANOVA, T-test, ve Pearson Product Correlation testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada, yaş ilerledikçe içsel güdülenme puanlarının düştüğü tespit edilmiştir. Ayrıca, güdülenmeme ile yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık arasında pozitif yönlü, atılganlık ve içsel güdülenme arasında negatif yönlü korelasyon bulunmuştur. Yıkıcı saldırganlık alt boyutu ile edilgen saldırganlık ve güdülenmeme arasında pozitif yönlü, atılganlık alt boyutu ile negatif yönlü korelasyon tespit edilmiştir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında, okullar arası spor müsabakalarında saldırgan davranışlara başvuran sporcu öğrencilerin genellikle güdülenmeme ve dışsal güdülenme alt boyutlarına sahip oldukları tespit edilmiştir.

- Nair, Bilge, *Ergenlerin Saldırganlık Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi,* 2014, Yüksek Lisans, 135s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi.

ÖZET: Ergenlik erinlik, bilişsel değişiklikler, kimlik arayışı, özerklik ve yakınlık gelişimi, ana baba ve akranlarla olan ilişkilerde değişimler, okul geçişleri gibi pek çok değişikliğin bir arada yaşandığı bir dönemdir. Biyolojik, psikolojik ve sosyal geçişlerin yaşandığı bu dönem, aynı zamanda çeşitli problem davranışları da beraberinde getirebilmektedir. Bu problem davranışlardan en önemlilerinden biri kuşkusuz "saldırganlık"tır. Saldırganlık ergenlik döneminde öteden beri var olan bir olgudur. Son yıllarda yapılan araştırmalara ve medyada çıkan haberlere bakıldığında alınan tüm önlemlere karşın ergenlik dönemindeki gençler arasında saldırganlık ve şiddet olaylarının önüne geçilemediği, aksine arttığı görülmektedir. Bu olayların büyük bir kısmı okullarda meydana gelmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın genel amacını liseye devam eden ergenlerin saldırganlık davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi oluşturmaktadır. Çalışmada ergenlerin saldırganlık davranışlarının yaş, cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, kişilik özellikleri, başarı durumu ve ana baba eğitim düzeyinin yanı sıra ana-baba tutumu, çevre güvenliği ve akran ilişkilerine göre farklılık gösterip göstermediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma, ilişkisel tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır. Araştırma grubu 2012-2013 Eğitim-öğretim yılı arasında Sivas il sınırları içerisinde amaca uygun olarak seçilen çeşitli okul türlerinden lise birinci, ikinci ve üçüncü sınıflara devam eden toplam 461 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma grubuna "Saldırganlık Ölçeği", "Çevre Güvenlik Ölçeği", "Okul İklimi Ölçeği", "Ana Baba Tutum Ölçeği", "Akran İlişkileri Ölçeği", "Sıfata Dayalı Kişilik Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır. Çalışmada araştırma sorularını yanıtlamak için SPSS 17.00 paket programından yararlanılarak korelasyon, t-testi, tek değişkenli varyans analizi (ANOVA) ve regresyon analizi teknikleri kullanılmıştır. iv Bulgularda, katılımcıların saldırganlık düzeylerinin cinsiyet, yaş, algılanan akademik başarı, kişilik özellikleri, ana baba tutumu, ana baba eğitim düzeyi, akran ilişkileri değişenlerine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bunun yanında sınıf, okul türü ve çevresel güvenlik değişkenleri ile katılımcıların saldırganlık puanları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

- Gözcü, Sedat, *Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Öfke Durumlarının Besin Tüketim Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi,* 2015, Yüksek Lisans, 74s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, çocukluktan erişkinlik dönemine adım atan ergenlik dönemindeki öğrencilerde, çok yoğun ve değişken olarak yaşanan his ve duygularından biri olan öfke durumlarının, ilerdeki yaşantılarını etkileme gücü olan genellikle düzensiz ve dengesiz olarak ortaya çıkan besin tüketim düzeylerine etkisini belirlemek ve değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu araştırmada; 2012-2013 eğitim öğretim yılındaki, Balıkesir ili Dursunbey ilçesindeki ortaöğretim seviyesindeki 295 öğrenci rastgele olarak seçilerek anket uygulanmıştır. Araştırmanın amacını oluşturan anket formu üç bölümden oluşmuştur. Bunlar demografik veriler, bir günlük besin tüketimleri saptamak için kullanılan 24 saatlik hatırlatma yöntemi ve Spielberger tarafından 1983 yılında geliştirilen ve Özer, (1994) tarafından Türkçeye uyarlanan dörtlü likert tipi ve 34 sorudan oluşan Durumluk Süreklilik Öfke Ölçeğidir. Araştırma sonucunda; verilerin çözümlenmesinde SPSS 16.0 paket programın-

dan yararlanılmıştır. Öğrencilerden elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin öfke durumlarının besin tüketim düzeylerine olan etkisine bakılmıştır. Öğrencilere ait olan demografik bilgileri sayı ve yüzde olarak verilmiştir. Besin tüketim durumlarından makro ve mikro besin öğeleri ile cinsiyete göre öfkenin alt ölçekleri ile çift yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ergenlik dönemindeki öğrenciler genel olarak kötü beslenme şartlarına sahip olup, öfke düzeyleri de beklenen değerlerin üzerinde bulunmuştur. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre sürekli, kontrol altına alınmış ve bastırılmış öfke düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunurken bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Çalışmada kız öğrencilerin daha az sürekli ve kontrol altına alınmış öfkeye sahip olduğu, bunun ise beslenme düzeyleri ile ilişkili olduğu görülmüştür.

- Şahin, Ecem, *Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Saldırganlık Davranışı ve Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye Benlik Saygısı Düzeylerinin Etkisi*, 2015, Yüksek Lisans, 109s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Beykent Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, ergenlik dönemindeki bireylerde saldırganlık davranışı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiye benlik saygısı düzeylerinin etkisinin ortaya konulmasıdır. Ek olarak, araştırmada bireylerin cinsiyeti, yaşı, ebeveynin medeni durumu, evde kiminle yaşamakta oldukları, evde kendilerine en yakın hissettikleri kişinin kim olduğunun; anne baba tutumları, saldırganlık ve benlik saygısı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmaya İstanbul ilinde, özel bir kolejde okumakta olan 14-18 yaş arasındaki 400 birey alınmıştır. Veri toplama araçları olarak Algılanan Anne Baba Tutum Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Aynı zamanda bireylerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Araştırmada sosyo-demografik özelliklere göre bakıldığında; erkeklerin kızlara oranla anne babalarından algıladıkları demokratik tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu, kendisine kimseyi yakın görmeyen bireylerin diğer bireylere oranla anne babalarından algıladıkları otoriter tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu, bireylerin anne babalarından algıladıkları demokratik tutum düzeyi arttıkça bireylerin benlik saygısı düzeylerinin de artmakta olduğu, bireylerin anne babalarından algıladıkları otoriter tutum ölçeğinden aldıkları puan arttıkça bireylerin benlik saygısı düzeylerinin düşmekte olduğu gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada yer alan yaş, ebeveynin medeni durumu gibi sosyo-demografik özelliklere göre de anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Araştırmanın sonunda yer alan tartışma bölümünde bulgulara dayalı olarak araştırmacılara, alanda çalışan psikolojik danışmanlara ve ailelere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

- Uluışık, Vedat, *Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Stres ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi (Burdur İli Örneği)*, 2015, Yüksek Lisans, 87s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ortaöğretim öğrencilerinin stres ve saldırganlık düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemektir. Araştırmaya Burdur il merkezindeki farklı ortaöğretim kurumlarında öğrenci olan toplam 365 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin stres düzeylerinin belirlenmesinde Odabaşı (2006) tarafından geliştirilen ''Çalışma yaşamında stres" ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin saldır-

ganlık düzeylerinin belirlenmesinde Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilen "Saldırganlık ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, spora katılım biçimi, ilgilendikleri spor türü, öğrenim gördükleri okul türü, anne ve baba eğitim durumları ile ailenin ekonomik gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Öğrencilerin kardeş sayıları ve öğrenim gördükleri okullarda spor malzemesi bulunma durumlarının ise öğrencilerin saldırganlık düzeylerini etkilemediği bulunmuştur ($p> 0.05$). Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin stres düzeylerinin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, ilgilendikleri spor türü, öğrenim gördükleri okul türü, anne ve baba eğitim durumları ile ailenin ekonomik gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna karşılık öğrencilerin stres düzeylerinin spor yapma biçimlerine, okullarında spor malzemesi bulunma durumuna ve kardeş sayılarına göre anlamlı farklılıklar göstermediği belirlenmiştir ($p> 0.05$). Sonuç olarak ortaöğretim öğrencilerinde spora katılımın ve bazı demografik özelliklerin stres ve saldırganlık oluşumu üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

- Alan, Cansu, *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Davranışları ile Sosyoekonomik Durumları ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli, Sultangazi İlçesi Örneği),* 2016, Yüksek Lisans, 113s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, İstanbul Ticaret Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada lise öğrencilerinde görülen saldırganlık davranışları ile sosyoekonomik durumlar ve anne baba tutumları arasında nasıl bir ilişki olduğu İstanbul ili, Sultangazi ilçesi örneklemi içinde incelenmiştir. Ek olarak çalışmada öğrencilerin cinsiyetleri ve sınıf düzeylerine ilişkin değişkenlere göre lise öğrencilerinin saldırgan davranışlarının nasıl etkilendiğinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılı İstanbul ili Sultangazi ilçesinde bulunan devlet okullarının 11. ve 12. sınıflarında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini 5 farklı lisede okuyan 16- 19 yaş grubundaki 250 kız 228 erkek olmak üzere toplam 478 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada ölçme aracı olarak, Kocatürk (1982)'ün geliştirdiği "Saldırganlık Envanteri"nden yararlanılarak Tuzgöl (1998) tarafından hazırlanan "Saldırganlık Ölçeği" ile Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen ve Eldeleklioğlu (1996) tarafından revizyonu yapılan " Anne Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 20.0 istatistik paket programında çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre saldırganlık düzeyinin cinsiyet ve kardeş sırasına göre farklılık gösterdiği görülmüş; sınıf düzeyi, kardeş sayısı, ailenin sosyoekonomik durumu ve anne babanın eğitim durumuna göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Ayrıca anne ve babanın otoriter tutumu arttıkça çocukların saldırganlık düzeyinin arttığı tespit edilmiştir.

- Aslan, Aynur Gözde, *Üniversite Öğrencilerinin Affetme Davranışları, Yaşam Doyumları ve Sürekli Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi,* 2016, Yüksek Lisans, 105s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin affetme davranışları, yaşam doyumları ve sürekli öfke düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma grubu Ankara ilinde Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi'nde on iki farklı bölümde öğrenim gören toplam 638 öğrenciden

oluşmaktadır. Araştırmada veriler; "Heartland Affetme Ölçeği", "Yaşam Doyumu Ölçeği" ve "Sürekli Öfke-Öfke İfade Biçimleri Ölçeği"nin (SÖÖBÇ) "Sürekli Öfke" alt ölçeği ve "Kişisel Bilgi Formu" uygulanarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin analizinde bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ve Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırmada; kadın öğrencilerin başkasını affetme ve yaşam doyumunda puanları, erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Erkek öğrencilerin ise sürekli öfke puanları kadın öğrencilerden daha yüksektir. BÖTE öğrencilerinin durumu affetme puanları Resim Öğretmenliği öğrencilerinden daha yüksektir. Ayrıca PDR öğrencilerinin genel affetme puanları İlköğretim Matematik ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencilerinden daha yüksektir. Öğrencilerin affetme davranışları ile yaşları ve devam edilen sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Affetmenin bütün alt boyutlarının yaşam doyumu ile pozitif yönlü anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuş ancak yaşam doyumu ile en fazla durumu affetme boyutu pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. Affetmenin bütün alt boyutlarının sürekli öfke ile negatif yönlü anlamlı ilişkiler gösterdiği ancak sürekli öfke ile en az kendini affetme boyutu negatif yönlü ilişkili bulunmuştur. Affetmenin bütün alt boyutlarının birbirleri ile pozitif yönlü anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur. Yaşam doyumu ile sürekli öfke arasında negatif yönlü ve orta düzeyde ilişki görüldüğü bulunmuştur. Elde edilen bulgular, yapılan araştırmalarla birlikte tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

- Ergüder, Leyla, *The Mediator Role Of Anger Expression Styles Between Experiencing Parental Psychological Aggression and Psychological Dating Aggression Perpetration Among College Students (Üniversite Öğrencilerinin Çocuklukta Maruz Kaldığı Ebeveyn Kaynaklı Psikolojik Saldırganlık ile Flört İlişkilerinde Psikolojik Saldırganlığa Başvurmaları Arasında Öfke İfade Tarzlarının Aracı Rolü)*, 2016, Yüksek Lisans, 133s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, flört ilişkisi olan üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzlarının, çocuklukta maruz kalınan ebeveyn kaynaklı psikolojik saldırganlık ile flört ilişkilerinde psikolojik saldırganlığa başvurma arasındaki ilişkiye aracılık etmedeki rolünü incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Hatay'da bir devlet üniversitesine devam eden 614 öğrenci oluşturmuştur. Bu çalışmada veri toplama araçları olarak Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği-Duygusal İstismar ve Duygusal İhmal alt boyutu, Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları Ölçeği-Öfke İfade Tarzları alt boyutu, Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Çalışma kapsamında, yapısal eşitlik modellemesi önerilen modeli test etmek için kullanılmıştır. Tek gruplu yapısal eşitlik modellemesi sonuçları, önerilen modelin flört ilişkisinde psikolojik saldırganlığa başvurmaya ilişkin varyansın %15'ini açıkladığını göstermiştir. Bulgular, çocukluk döneminde maruz kalınan ebeveyn kaynaklı psikolojik saldırganlığın öfke ifade biçimlerinden öfkeyi dışa vurma ve öfkeyi kontrol etme aracılığıyla psikolojik flört saldırganlığına başvurma üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Böylece çalışmanın bulguları ebeveyne ilişkin ve davranışsal değişkenlerin psikolojik flört saldırganlığına başvurmadaki önemini göstermiştir. Kuramsal ve uygulamaya yönelik çıkarımlar ve gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

- Kılıçarslan, Suat, *Ergenlerde görülen saldırgan davranışlarda ebeveyn ve ergenlere uygulanan psikoeğitim programının etkisinin incelenmesi, 2*016, Doktora, 204s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, saldırgan davranışları olan ergenlere yönelik "Şiddet ve Saldırganlıkla Baş Etme" programı ve bu ergenlerin ebeveynlerine yönelik "Şiddetsiz Karşı Koyma" ebeveyn programı uygulanmıştır. Bu programların ergenlerde görülen saldırganlık, anne-babalarının ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algıları, aile ilişkileri ve anne-baba stres düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma karma desenli bir çalışmadır. Araştırmanın deney grubunda bulunan öğrencilere sistemik aile terapileri kuramlarına dayalı olarak oluşturulan 10 oturumluk 'Şiddet ve saldırganlıkla baş etme psikoeğitim programı' uygulanırken, onların anne-babalarına yönelik 14 oturumluk 'Şiddetsiz karşı koyma ebeveyn programı' uygulanmıştır. Kontrol gruplarına ise herhangi bir işlem yapılmamıştır. Deney grubu öğrencilerine haftada bir olmak üzere ortalama 90 dakika süren 10 oturum uygulanırken, onların ebeveynlerine haftada bir olmak üzere ortalama 90 dakika süren 14 oturum uygulanmıştır. Araştırmanın nicel verileri deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilere uygulanan 'Saldırganlık Ölçeği', ve ebeveynlere uygulanan 'Anne-Baba Stres Ölçeği', 'Aile Değerlendirme Ölçeği' ve 'Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği' aracılığıyla elde edilmiştir. Söz konusu ölçekler deney ve kontrol grubu öğrenci ve anne-babalarına öntest, sontest ve izleme ölçümleri olarak uygulanmıştır. Araştırmanın nicel verilerinin analizinde SPSS 17 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verileri araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla elde edilmiştir. Nitel verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bulgular incelendiğinde, ergen ve anne babalarına uygulanan programların ergenlerde görülen saldırgan davranışları azalttığı, ana-babalarının ebeveynlik becerilerini ve aile ilişkilerini geliştirdiği ve anne-baba stres düzeylerini anlamlı derecede düşürdüğü ve bu etkinin uzun süreli olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan hareketle özellikle ergenlere yönelik hizmet veren tüm kurumlarda, bu programların anne-babalarla işbirliği çerçevesinde uygulanması önerilmektedir. Ergenlerde görülen şiddet ve saldırganlık problemlerinin azaltılmasında, yapıcı ve sıcak ilişkilerin kurulduğu aile ortamının oluşturulması ve ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir.

- Koç, Hayri, *Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Problem Çözme Yaklaşımlarının Çözüm Odaklı Yaklaşım ve Mizah Tarzları Açısından İncelenmesi, 2*016, Yüksek Lisans, 99s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin kişilerarası problem çözme yaklaşımları, çözüm odaklı yaklaşım ve mizah tarzları açısından incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Necmettin Erbakan Üniversitesinin Eğitim Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Fen Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 1., 2., 3. ve 4. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma bu fakültelerin çeşitli bölümlerinde öğrenim görmekte olan ve tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 542 kız ve 231 erkek olmak üzere toplam 773 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin problem çözme yaklaşımlarını belirlemek amacıyla "Kişilerarası Problem Çözme Envanteri", çözüm odaklı yaklaşımlarını belirlemek amacıyla "Çözüm Odaklı Envanter" ve mizah tarzlarını belirlemek amacıyla "Mizah Tarzları Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde kişilerarası problem çözme yaklaşımları ile çözüm odaklı yaklaşım arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için ayrıca kişilerarası problem çözme yaklaşımları ile mizah tarzları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı Tekniğinden

yararlanılmıştır. Çözüm odaklı yaklaşım ve mizah tarzlarının kişilerarası problem çözme yaklaşımlarını yordayıcı gücünü belirlemek amacıyla Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi tekniği kullanılmıştır. Korelasyon analizi sonuçlarına göre problem çözme yaklaşımları ile çözüm odaklı yaklaşım arasında ayrıca problem çözme yaklaşımları ile mizah tarzları arasında anlamlı düzeyde ilişkiler ortaya çıkmıştır. Yapılan regresyon analizinde çözüm odaklı yaklaşım ve mizah tarzları, kişilerarası problem çözme yaklaşımlarının tümünü (probleme olumsuz yaklaşım, yapıcı problem çözme, kendine güvensizlik, sorumluluk almama, ısrarcı- sebatkâr yaklaşım) anlamlı düzeyde yordamaktadır. Elde edilen sonuçlar dâhilinde tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

- Sezan, Turan, *Spor Yapan ve Yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzları,* 2016, Yüksek Lisans, 96s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin öfke düzeylerinin ve öfke ifade tarzlarının incelenmesidir. Çalışmanın örneklemini Selçuk Üniversitesi 2015-2016 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 502'si erkek ve 531'i kadın olmak üzere aktif olarak spor yapan 502 ve aktif olarak spor yapmayan 531, toplamda 1033 gönüllü öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, ki-kare analizi, t-testi, ANOVA testi, Kruskal Wallis testi, Post-Hoc testi kullanılarak çözümlenmiş kişisel bilgi formu sürekli öfke ve öfke tarzı ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre spor yapmayan üniversite öğrencilerinin sürekli öfke, dışa vurulan öfke ve içte tutulan öfke puanları spor yapanlara göre istatistiksel anlamda düşük bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin sınıf değişkenine göre; içte tutulan öfke arasında yaş değişkenine göre, sürekli öfke arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu, cinsiyet, kardeş sayısı ve anne baba eğitim düzeyi ile sürekli ve öfke tarzı boyutları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir.

- Yalçın, Ümit Ragıp, *Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2016, Yüksek Lisans, 98s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Atatürk Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı saldırganlık ile olumlu duygulardan biri olan mutluluk arasındaki ilişkileri incelemektir. Son yıllarda Pozitif psikoloji bağlamında bireylerin güçlü yanları ve potansiyelleri üzerinde durulmaktadır. Böylece bireylerin mutluluk düzeylerinin düşüncelerini, davranışlarını ve yaşamlarındaki kararlarını nasıl etkilediği önemli hale gelmektedir. Bu araştırmanın biçimlendirilmesinde nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve ilişkisel tarama modellerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın evreni Erzurum Atatürk Üniversitesinde öğrenim gören 33854 öğrenciden, örneklem grubu ise bu evrenden tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen 776 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Oxford Mutluluk Ölçeği", "Saldırganlık Envanteri" ve " Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ilgili bulgular aşağıda belirtilmiştir. Araştırmada; saldırganlığın, cinsiyet ve yetiştikleri çevre değişkenleri açısından anlamlı farklılaşmalar gösterdiği tespit edilmiştir. Saldırganlık ve mutluluk arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla uygulanan yapısal eşitlik modeli sonucunda; üniversite öğrencilerindeki mutluluğun saldırganlığı negatif yönde ve %10 değerinde açıkladığı tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, mutluluğun saldırganlığı azaltmada önemli bir faktör olduğu ve saldırganlığın ilgili değişkenlere göre farklılaşmalar gösterdiği söylenebilir.

- Yurttaş, Hüseyin, *Spor Yapan ve Yapmayan Üniversite Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*, 2016, Yüksek Lisans, 91s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Atatürk Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı; Spor yapan ve yapmayan Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesidir. Çalışma 2016-2017 eğitim-öğretim yılında farklı bölümlerde öğrenim gören 24 yaş ortalamasın da 435 spor yapan ve 309 spor yapmayan, 433 kadın ve 311 erkek olmak üzere toplam 744 örnek birey üzerinde uygulanmıştır. Çalışmada öğrencilerin saldırganlık düzeylerini belirlemek için Madran (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan "Buss Perry Saldırganlık Ölçeği" uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 21 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde demografik özelliklerin belirlenmesinde frekans dağılımı, iki bağımsız değişken ile saldırganlık tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek için T testi, ikiden fazla değişken ile saldırganlık tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek için ise AnovaWaryans analizi testleri kullanılmıştır. Değişkenler arasında ki fark p.0,05 anlamlılık düzeyi esas alınarak yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre bireylerin saldırganlık düzeyleri ile cinsiyet, yaş, aile yapısı, kişisel aylık gelir, aile tutumu, sigara ve alkol kullanımı, spor yapma durumları, öğrenim gördükleri bölüm spor türü, spor süresi, spor yapma nedeni değişkenleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anne ve babanın hayatta olma durumları, değişkenleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Spor yapan bireylerin fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutlarında spor yapmayan bireylerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkek bireylerin fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutlarında kadın bireylerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Spor yapma nedenlerine göre ise maddi kazanç ve sosyal aktivite amacıyla spor yapan bireylerin daha fazla saldırgan tutum sergiledikleri de tespit edilmiştir. Bireylerin öğrenim ve spor aktiviteleri sürecinde saldırganlık ve şiddet konusunda fair-play kavramını açıklayıcı, öğretici etkinlikler düzenleyebilir.

- Alçı, Deniz, *Spor Taraftarı Olan Üniversite Öğrencilerinde Takımla Özdeşleşme Düzeyinin Benlik Saygısı, Öfke Düzeyi ve Tarzı ile İlişkisi*, 2017, Tıpta Uzmanlık, 95s., Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Celal Bayar Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı spor taraftarlarının takımla özdeşleşme düzeyleri ile benlik saygısı, öfke düzeyleri ve özelliklerini ölçmek ve bu değişkenler arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Yöntem: Çalışmanın örneklemini Celal Bayar Üniversitesi Uncubozköy Kampüsünde bulunan, Tıp ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde örgün eğitim görmekte olan ve spor taraftarı olduğunu belirten öğrenciler oluşturmaktadır. Araçlar; Sosyodemografik veri formu, Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği olarak belirlenmiştir. Bulgular: Benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin takım özdeşleşmesi puanları, orta ve düşük olanlardan yüksek, benlik saygısı orta olan öğrencilerin takım özdeşleşmesi puanları da benlik saygısı düşük olan öğrencilerden düşüktür. Ancak bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Öğrencilerin Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı ölçeğinin alt ölçekleri ile, takımla özdeşleşme düzeyleri karşılaştırıldığında; özdeşleşme düzeyleri arttıkça, sürekli öfke düzeyleri de artmaktadır. (p=,001) STÖÖ puanları ile; Durumluk Öfke, Öfke Kontrol, İçte Tutulan Öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. Dışa Vurulan Öfke alt ölçek puanları arasında pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır. Tartışma ve sonuç: Takım özdeşleşmesinin, benlik saygısı, sürekli öfke ve öfke tarzı ile olan ilişkisi incelenmiştir ve özdeşleşme düzeyleri ile benlik saygısı arasında ilişki saptanmamıştır. Sürekli öfke ve dışa vuran öfke düzeyi ile pozitif yönde ilişkili saptanmıştır.

- İnan, Nigar, *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Akran Baskısı İle İlişkisinin İncelenmesi*, 2017, Yüksek Lisans, 82s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin akran baskısı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla analitik kesitsel olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Sivas il merkezinde bulunan ortaöğretim okullarında (29lise) öğrenim gören 21527 öğrenci, örneklemi ise sistematik örnekleme yöntemiyle bu evrenden seçilen 5 Anadolu lisesi, 1 fen lisesi, 1 mesleki ve teknik lise, 1 güzel sanatlar ve spor lisesi olmak üzere toplam 8 lisede öğrenim gören 993 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma kapsamındaki lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve akran baskısı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen Saldırganlık ölçeği, Kıran (2002) tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği ve tanıtıcı bilgileri içeren Kişisel Bilgi Formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde t testi, varyans analizi ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği toplam puan ortalaması 129.82±24.11'dir, saldırganlık ölçeği puan ortalaması oldukça yüksek bulunmuştur. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerden; yaş arttıkça, erkeklerde, okul başarısı çok düşük ve sınıf tekrarı olanlarda, sağlık sorunu yaşayanlarda, arkadaşlık ilişkileri olumsuz olanlarda, sosyokültürel aktivitelerle ilgilenmeyenlerde, arkadaşları tarafından kararları verilen, sigara içen ve içme sıklığı 20 ve üzeri olanlarda Saldırganlık ölçeği puan ortalamaları yüksek bulunmuştur.

- Yağcı, İrem, *Üniversite Öğrencilerinde Bağlanma Stilleri Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkide Aleksitiminin Aracı Rolü,* 2017, Yüksek Lisans, 87s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Haliç Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada; üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkide aleksitiminin aracı rolü incelenmiştir. Örneklem grubunu 2016-2017 yıllarında İstanbul Kültür Üniversitesi Sanatla Tasarım Fakültesi İletişim Sanatları Bölümü'nde öğrenim gören 197 katılımcı oluşturmaktadır. Demografik Bilgi Formu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YIYE), Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ-20) ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği (SÖÖ-TÖ) katılımcılara sınıf ortamında gruplar halinde uygulanmıştır. Araştırma soruları çerçevesinde elde edilen bulgular değişkenlerin (bağlanma stilleri, aleksitimi ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzları) birbirleriyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan regresyon analiziyle, duyguları tanımada güçlük ve güvenli bağlanmanın sürekli öfkeyi yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca duyguları tanımada güçlüğün kontrol altına alınmış öfkeyi ve dışa vurulan öfkeyi yordadığı görülmüştür. Kaçıngan bağlanma ve duyguları tanımada güçlüğün içe dönük öfkeyi yordadığı tespit edilmiştir. Bağlanma stilleri ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkide aleksitiminin aracı rolünü değerlendirmek için gerçekleştirilen aracı değişken analizi, kaygılı bağlanma ve içedönük öfke arasında aleksitiminin alt boyutu olan duyguları tanımada güçlüğün kısmi aracı etkisi olduğunu göstermiştir. Çalışma, normal kabul edilen popülasyonda da görülme olasılığı yüksek ve ülkemizde oldukça az çalışmaya konu olan aleksitimi kavramına odaklanmıştır. Çalışmanın, aleksitiminin temellerini ve kişilerarası ilişkilerdeki görüngülerini ortaya koyması açısından uzmanlara yarar sağlayacak bilgiler içerdiği düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu kadınların sürekli, içe ve dışa yönelik öfkelerinin erkeklerden daha yüksek olduğu yönündedir. Bu bulgu araştırmamızda toplumsal cinsiyet yönünden tartışılmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular yerli ve yabancı literatürler ile desteklenmiştir. Araştırmanın sınırlılıkları ve gelecek çalışmalar için öneriler belirtilmiştir.

- Zorlu, Eyup, *Öfke Denetimi Eğitim Programının Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarına Etkisi*, 2017, Doktora, 152s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma; öfke denetimi eğitim programının lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarına etkisini inceleyen deneysel bir çalışmadır. Bu amaçla 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Zonguldak İli Ereğli İlçesinde bir liseye devam eden 162 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenini öfke denetimi eğitim programı, bağımlı değişkenini ise araştırmaya katılan öğrencilerin Sürekli Öfke- Öfke İfade Tarz Ölçeği'ne verdikleri cevaplardan elde edilen puanlar oluşturmaktadır. Çalışmada deney-kontrol gruplu, ön-test, son-test ve izleme ölçümlü deneysel desen kullanılmıştır. Öfke düzeyi yüksek olarak belirlenen ve gönüllü olarak çalışmaya katılmak isteyen öğrencilerden 15 kişilik deney ve 15 kişilik kontrol grubu oluşturulmuştur. Araştırmada deney grubuna, haftada bir kez olmak üzere 10 hafta süre ile "Öfke Denetimi Eğitimi Programı" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; öfke denetimi eğitimi ile deney grubundaki öğrencilerin sürekli öfke ve öfke dışta puan ortalamalarında anlamlı bir azalma olduğu, öfke kontrol puan ortalamalarında ise anlamlı bir artma olduğu görülmüştür. Ancak öfke içte puan ortalamasında (4. denence, deney grubu ön-test son-test öfke içte puan ortalamaları dışında) istatistiksel bir değişim olmadığı görülmüştür. Kontrol grubundaki öğrencilerin sürekli öfke, öfke dışta, öfke içte ve öfke kontrolü puan ortalamalarında ise anlamlı düzeyde değişme olmadığı saptanmıştır. İki ay sonra yapılan izleme ölçümünde de deney ve kontrol gruplarına ait sonuçların (son test - izleme testi ve ön test - izleme testi) paralel yönde olduğu görülmüştür.

3.2. Makaleler

- Bakan, Güner; Cebiroğlu, Rıdvan; Yurtbay, *Tülin, Saldırgan Davranışlı Çocuklarda Bazı Psikososyal Etkenler*, 1974, 309-314.
- Öğülmüş, Selahaddin, *Okullarda (Liselerde) Şiddet ve Saldırganlık, 1*995, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ankara.
- Bilge, Filiz, *Eğitim Bilimleri Öğrencilerinin Sürekli Kızgınlık Düzeyleri ve Kızgınlıklarını İfade Biçimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 1997, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (13), 75-80, Ankara.
- Kısaç, İbrahim, Ü*niversite Öğrencilerinin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Biçimi Düzeyleri*, 1999, Mesleki Eğitim Dergisi, (1), 63–74, Ankara.

ÖZET: Gazi Üniversitesi öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade düzeyleri öğrencilerin yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim merkezi türlerine göre incelenmiştir. Örneklem 712 öğrenciden oluşmuştur. Elde edilen bulgular, sürekli öfke düzeyi en yüksek olan grubun köylerde yaşayanlar ve öfkelerini en fazla içinde tutanların ise küçük kentlerde yaşayanlar olduğunu göstermiştir.

- Aydın, Betül; Okman, Sibel C., *Ergenlik Döneminde Öfke İfade Tarzlarının Kendilik İmgesi Bağlamında İncelenmesi*, 2000, *IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* kitabı içinde, Erzurum.
- Kısaç, İbrahim, *Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Biçimleri ve Cinsiyet,* 2000, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, (144), Ankara.
- Kulaksızoğlu, Adnan; Arıcak, Tolga Osman, *Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi,* 2000, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 87-95, Edirne.
- Cenkseven, Fulya, *Öfke Yönetimi Becerileri Programının Ergenlerin Öfke ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi,* 2003, Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi, 2(4), 153-167.

ÖZET: Bu deneysel çalışmada bilişsel davranışsal yaklaşım temel alınarak hazırlanan öfke yönetimi becerileri programının ergenler üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır. Öfke düzeyi yüksek olan ergenler üzerinde yapılan araştırmanın deney ve kontrol grupları 13' er kişiden oluşmaktadır. Ergenlerin öfke ve saldırganlık düzeylerini belirlemek için "Sürekli Öfke- Öfke İfade Tarzı Ölçeği" ve "Saldırganlık Envanteri" ön ölçüm, son ölçüm ve izleme ölçümünde kullanılmıştır. Araştırma sonucunda deney ve kontrol gruplarının ön ölçüm ve son ölçüm -içe yönelik öfke dışında- sürekli öfke, dışa yönelik öfke, öfke kontrol ve saldırganlık puanları arasında deney grubu lehine anlamlı farklar belirlenmiştir. Deney grubuna dört ay sonra uygulanan izleme ölçümü sonucunda son ölçüm ve izleme ölçümü puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

- Korkut, Fidan, *Saldırganlık Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Yolları*, 2003, Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, 11(4), 279-288, Ankara.

ÖZET: Amaç: Bu araştırmada saldırganlık düzeyi farklı olan lise öğrencilerinin üç farklı stresle başa çıkma yolunu kullanma açısından bazı değişkenlere göre farklı olup olmadığı araştırılmıştır. Yöntem: Araştırmada 491 öğrenciden Stres Ölçeği, Başa çıkma Stratejileri Ölçeği ve kişisel bilgi formu aracılığı ile bilgi toplanmıştır. Bulgular ve Tartışma: Saldırganlık düzeyleri farklı olan gençlerin kişisel özelliklerini stres kaynağı olarak görüp görmemelerinin stres yaşarken problem çözme yolunu kullanmalarında farka yol açtığı bulgusu araştırmada elde edilen tek ortak etki bulgusudur. Bunun dışında elde edilen bulgular, kızların, annelerinin mezuniyeti orta öğrenim olan ve stres kaynağı olarak aile içi iletişimsizliği göstermeyen gençlerin daha fazla sosyal destek arama yolunu tercih ettikleri; saldırganlık düzeyi az olan gençlerin ve ikinci sınıf öğrencilerinin problem çözme yolunu daha fazla kullandıkları; saldırganlığı fazla olan ve anneleri ilkokul ve orta öğrenim mezunu olan gençlerin kaçınma yolunu daha fazla kullandıkları biçimindedir.

- Aydın, Betül; İmamoğlu, Seval, *Üniversite Öğrencilerinin Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının Bağlanma Stilleri ve Bazı Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2004, *XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi* kitabı içinde, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kumru, Asiye; Aktaş, Güvenç V., *Kız ve Erkekler Açısından Olumlu Sosyal Davranışın ve Saldırganlığın Bazı Değişkenlerle Olan İlişkisi*, 2004, *The XIII. National Psychology Congress* kitabı içinde, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Aydın, Betül; Yukay, Müge; İmamoğlu, Seval, *Üniversite Öğrencilerinin Öfke Yaşantıları ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2005, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, (21), 1-18, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin öfke yaşantıları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki ve yordayıcılığın incelenmesini amaçlanmıştır. Öfke ve problem çözme becerilerinin cinsiyet, ebeveynin eğitim durumu, kardeş sayısı ve doğum sırasına göre farklılık gösterip göstermediği de incelenmiştir. 160 kız, 103 erkek olmak üzere 263 öğrenci katıldığı araştırmada Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarz Ölçeği ve Problem Çözme Becerisi Envanteri kullanılmıştır. Bulgular, öfke yaşantısı ile problem çözme becerileri arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Bulgulara göre sürekli öfke, problem çözme yeteneğine güven ve kişisel kontrol ile olumlu, yanaşma-kaçınma boyutu ile ters ilişki içinde çıkmıştır. Sürekli öfke aynı zamanda kişisel kontrol ve problem çözme yeteneğine güveni yordamıştır. Öfke dışa ve öfke içe, problem çözme becerileri ile doğrusal ilişki içindedir. Öfke içe problem çözme yeteneğine güveni, öfke dışa da kişisel kontrolü yordamaktadır. Öfke kontrol ise problem çözme becerileri ile olumsuz ilişki gösteren ve sadece yanaşma-kaçınma boyutunu yordayan bir değişken olmuştur. Demografik değişkenlerden cinsiyet, sadece problem çözme becerilerinden kaçınma yanaşma boyutunda farklılık yaratırken; ebeveynin eğitim durumu ve kardeş sayısı öfke yaşantılarında ve problem çözme becerilerinde bir farklılığa neden olmamıştır. Doğum sırası, sürekli öfke, öfke dışa ve problem çözme yeteneğine güven boyutunda farklılıklar oluşturmuştur.

- Danışık, Demirci Nevim; Baker, Erdur Özgür, *Ergenlerde Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları ve Problem Çözme*, 2005, Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, (3), 161-167, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ergenlerin sürekli öfke-öfke ifade tarzları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi irdelemektir. İlgili alan yazın bulguları ışığında öfke ve problem çözme becerisi değişkenlerine ek olarak duyguların paylaşımı, psikolojik semptom ve cinsiyet değişkenleri de araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın örneklemi 311 'i kadın 214' ü erkek olmak üzere toplam 555 ergenden oluşmaktadır. Veri toplamak amacıyla "Problem Çözme Envanteri', (Heppner ve Petersen, 1982), Sürekli Öfke -Öfke Tarzı Ölçeği (Spielberger, 1983), "Kısa Semptom Envanteri" (Derogatis ve Lazarus, 1994), Duyguların Sosyal Paylaşımı Ölçeği (Araştırmacı) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizi için hiyerarşik çoklu regresyon kullanılmış ve sürekli öfke -öfke ifade tarzı, cinsiyet, duyguların paylaşımı ve psikolojik semptom değişkenlerinin algılanan problem çözme becerisini açıklama düzeyleri test edilmiştir. Problem çözme ile toplumsal cinsiyet, psikolojik semptom ve duyguların paylaşımı değişkenleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuş; bu değişkenlerin etkisini kontrol ettikten sonra problem çözme ile öfke kontrolü arasındaki İlişkinin hala istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Araştırma bulguları var olan literatür ışığında tartışılmıştır.

- Eldeleklioğlu, Jale; Duran, Ömer, *Öfke Kontrol Programının 15 ve 18 Yaş Arası Ergenler Üzerindeki Etkililiğinin Araştırılması*, 2005, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(3), 267-280, Ankara.

ÖZET: Bu araştırma, Bilişsel–Davranışçı yaklaşımın ilkelerine dayanan Öfke Kontrol Programının 15-18 yaş arası ergenler üzerindeki etkililiğini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla Nuri Erbak Süper Lisesi ikinci sınıf öğrencilerinden oluşan 148 öğrenciye Spielberger tarafından geliştirilen ve

Özer tarafından Türkçeye uyarlanan "Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği" uygulanmıştır. Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği, "sürekli öfke", "öfke içte", "öfke dışta" ve "öfke kontrol" alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği uygulaması sonucunda öfke düzeyi en yüksek 20 öğrenci random yolla deney ve kontrol grubuna seçilmişlerdir. Daha sonra deney grubuna seçilen öğrencilere 10 hafta süreli 90'ar dakikalık Öfke Kontrol Programı uygulanmıştır. Uygulama bittikten sonra hem deney hem de kontrol grubundaki öğrencilere Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği tekrar uygulanmıştır. Araştırma sonunda elde edilen veriler "t-testi" ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, deney grubundaki öğrencilerin öntest-sontest puan ortalamalarının farkı ile, kontrol grubundaki öğrencilerin öntest-sontest puan ortalamaları farkı arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

- Kısaç, İbrahim, *Gençlerin Öfkelerinin İfade Ettikleri Hedef Kişiler*, 2005, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, (2), 71-81, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı üniversite ve lise öğrencilerinin öfkelerini daha çok kimlere ifade ettiklerini ortaya koymak ve bu durumu cinsiyet ve eğitim düzeylerine göre incelemektir. Araştırma grubunu 2000- 2001 öğretim yılında Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesine ve Aksaray Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesine devam eden öğrencilerden rastgele seçilen 309 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplamak üzere araştırmacı tarafından kişisel bilgileri de içeren, öfkenin özelliklerini belirleyen bir anket hazırlanmıştır. Verilerin analizinde sayı, yüzde ve kaykare kullanılmıştır. Bulgular öğrencilerin öfkelerini daha çok arkadaşlarına, annelerine ve küçük kardeşlerine ifade ettiklerini; yöneticilere, öğretmenlere, babalara ve ağabeylere ifade etmekten kaçındıklarını göstermiştir. Öfkeyi annelerine, yöneticilere ve öğretmenlere ifade etme açısından cinsiyete göre anlamlı farklı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, anneye, öğretmenlere, yöneticilere, herhangi birisine, yakın akraba ve çocuklara öfkenin ifade edilmesinin eğitim durumuna göre anlamlı olarak değiştiği görülmüştür.

- Batıgün, Durak Ayşegül; Utku, Çisem, *Bir Grup Gençte Yeme Tutumu ve Öfke Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2006, Türk Psikoloji Dergisi, 21(57), 65-78, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmanın temel amacı, yeme bozukluklarının sıklıkla görüldüğü ergenlik ve genç yetişkinlik döneminde bulunan bireylerdeki yeme tutumu ile öfke arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Bu amaçla, yeme tutum bozukluğu gösteren ve göstermeyen bireylerde öfke değişkenleri açısından bir farklılık olup olmadığı araştırılmış ve yeme tutumunu yordayan temel değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, SED, yaş ve cinsiyet gibi sosyodemografik değişkenlerin yeme tutumu üzerindeki etkisini saptamak da araştırmanın diğer bir amacıdır. Bu bağlamda, 13-25 yaş arası toplam 675 öğrenciye Yeme Tutum Testi ve Çok Boyutlu Öfke Envanteri uygulanmıştır. Yapılan istatistik analizler sonucunda, 13-16 yaş arasında olan gençlerin yeme tutum algılarının daha bozuk olduğu görülmüştür. Ayrıca cinsiyetler arası karşılaştırma sonucunda, kızların erkeklerden daha yüksek YTT puanları aldıkları ve öfkelerini daha çok içedönük ve pasif-agresif tepkiler şeklinde gösterdikleri belirlenmiştir. Erkekler ise öfke ile ilişkili olarak, saldırgan tutumları daha fazla sergilemektedirler. Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda ise, tüm demografik değişkenlerle birlikte öfke belirtilerinin yeme tutumunu yordamaya bağımsız katkısı olduğu görülmüştür.

- Güvenç, Berkem Gülden; Aktaş, Vezir, *Kız ve Erkek Ergenlerde Saldırgan ve Olumlu Sosyal Davranışlar ile Yaş, İlişkisel Bağlam ve Kişiler Arası Duyarlılık Arasındaki İlişkiler*, 2006, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 23(2), 233-264.

ÖZET: Literatür incelendiğinde çocuk ve ergenlerle ilgili olarak genellikle olumlu ve olumsuz davranışların ayrı ayrı çalışıldığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada ergenlik dönemindeki katılımcıların saldırgan davranışları ve olumlu sosyal davranışları ile ilişkisel (ebeveyn ve akranlara bağlanma) ve kişiler arası duyarlık (empati, başkalarının bakış açısına duyarlık ve kişisel sıkıntı) değişkenleri arasındaki ilişki örüntüleri, erken ve orta ergenlik dönemindeki kız ve erkekler için ayrı hiyerarşik regresyon analiziyle incelenmiştir. Araştırmaya Ankara ili Sincan-Saraycık köyünde yaşayan yoksul ailelerden gelip, ilköğretim okuluna devam eden, 11-16 yaş grubu toplam 286 öğrenci (134 kız ve 152 erkek) katılmıştır. Veri toplama araçları olarak; Saldırganlık Ölçeği, Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği, Ebeveyn ve Akranlara Bağlanma Ölçeği, Kişiler arası Tepkisellik İndeksi kullanılmıştır. Araştırma bulguları genel olarak, saldırgan ve olumlu sosyal davranışları yordayan yaş, ilişkisel değişkenler ve kişiler arası duyarlık düzeyinin kızlar ve erkekler için farklı örüntüler yansıttığını, yoksul ailelerden gelen katılımcıların saldırganlık eğilimlerinin genelde ana-baba-akranlara bağlanma gibi ilişkisel faktörlerden yordandığını, olumlu sosyal davranışların ise yaşa bağlı gelişimden ve daha çok kişiler arası duyarlık düzeylerinden yordandığını ortaya koymuştur.

- Özen, A.; Bostancı, Nihal; Çoban, Ş.; Tekin, Z., *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Öfke İfade Etme Biçimleri*, 2006, Kriz Dergisi, 14(3), 9-18, Ankara.

ÖZET: Öfke insan için doğal bir duygulanımdır. Eğer yapıcı olarak ifade edilirse sağlıklıdır. Öfke ile baş etmek için bireyin öfkesini tanıması ve sağlıklı bir şekilde ifade etmesi gerekir. Bu araştırma, "üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre öfke ifade etme biçimlerini belirlemek" amacıyla yapılan tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırma İstanbul ili içerisinde araştırmaya katılmayı kabul eden üniversite öğrencilerinde yapılmıştır. Araştırmaya yaşları 17 ile 27 arasında değişen ve üniversitede okuyan 398 öğrenci katılmıştır. "Çok Boyutlu Öfke Ölçeği" ve demografik bilgi formu, gençler tarafından doldurulmuştur. Veriler, SPSS veri tabanında istatistiksel olarak yüzdelik, ANOVA ve t testleriyle değerlendirilmiştir. Öfkeye yol açan durumlarda ciddiye alınmama, haksızlığa uğrama, eleştirilme alt boyutlarında (kızlarda bu puanlar daha yüksektir), öfkeyle ilişkili düşüncelerde kendisine yönelik öfke düşünceleri alt boyutunda (erkeklerin kendisine yönelik öfke puanları kızlardan daha yüksektir), öfkeyle ilgili davranışlarda saldırgan ve kaygılı davranışlar alt boyutlarında (erkeklerin saldırgan davranış puanları yüksek bulunmuşken kızların kaygılı davranış puanları yüksektir), kişiler arası öfkede pasif-agresif tepkiler ve içe-dönük tepkiler alt boyutlarında (kızların pasif-agresif ve içe-dönük tepki puanları erkeklerden yüksektir) istatistik açısından anlamlı ilişkiler görülmüştür. Sonuç: Elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

- Özmen, Ahmet, *Öfkeyle Başa Çıkma Eğitiminin ve Etkileşim Grubu Uygulamasının İçe Yönelik Öfke Üzerindeki Etkisi*, 2006, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30(2), 175-185, Sivas.

ÖZET: Üniversite öğrencilerinin içe yönelik öfke düzeyleri üzerinde, seçim kuramı gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle baş etme eğitim programı ile etkileşim grubu yaşantısının etkilerinin karşılaştırılmasıdır. Araştırma 60 öğrenci ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada 4x3' lük splitplot desen kullanılmıştır. Veriler, iki faktörlü varyans analizi ve Tukey testine tabi tutulmuştur. Araştırmanın sonucunda, araştırmacı tarafından, seçim kuramı ve gerçeklik terapisine dayalı olarak geliştirilmiş olan öfkeyle başa çıkma eğitim programının, öğrencilerin, içe yönelik öfke düzeylerini anlamlı düzeyde azalttığı görülmüştür. Araştırmada ikinci bir deney grubu olan "etkileşim grubu" uygulamalarının da içe yönelik öfke düzeyinin anlamlı düzeyde azalmasına yol açmadığı saptanmıştır.

- Çivitçi, Nazmiye, *Çok Boyutlu Okul Öfke Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları*, 2007, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (22), 99-109, Denizli.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Çok Boyutlu Okul Öfke Ölçeği'ni (ÇOÖÖ) Türkçe'ye uyarlayarak geçerlik ve güvenirliğini test etmektir. Veriler, Denizli İl merkezindeki dört lisenin 9- 11. sınıflarına devam eden 116'sı kız ve 227' si erkek olmak üzere toplam 348 öğrenciden elde edilmiştir. Araştırmada ÇOÖÖ'nin revize edilmiş hali kullanılmıştır. Faktör analizi sonuçlarına göre tüm maddeler özgün formunda yer aldıkları faktörlerde toplanmıştır. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerlik, iç tutarlılık ve test-tekrar test değerleri kabul edilebilir düzeydedir. Bu araştırmada elde edilen bulgular, ÇOÖÖ'nin lise öğrencilerinin okul öfkesini ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

- Yalçın, İlhan, *Ailelerin Algıladıkları Destek Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri*, 2007, Eğitim Araştırmaları Dergisi, (26), 209-220.

ÖZET: Saldırganlığın tanımlanması basit gibi görülmesine karşın bu konuda herkesin üzerinde anlaştığı bir tanıma ulaşmak zordur. Saldırganlık, en basit tanımıyla diğerlerine zarar veren davranıştır. Saldırganlığı açıklamak amacıyla birçok kuram geliştirilmiştir. Freud'a göre insan davranışını, cinsel ve saldırgan dürtüler yönlendirmektedir. Bandura ise saldırganlığın iki şekilde öğrenildiğini savunmaktadır. Bunlar saldırgan modelleri gözlemek ve saldırgan davranışın ardından ödüllendirilmektir. Sosyal bilişsel kuramcılar saldırgan davranışı daha çok, bilgi işleme kuramcılarının geliştirdiği biliş kavramı ile açıklamaktadırlar. Aile ilişkileri saldırganlık ile bağlantılı olan önemli bir kavramdır. Araştırma sonuçları ana baba tutumlarının ve aile ilişkilerinin niteliğinin çocukların saldırgan davranışları ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada, ailelerinden algıladıkları destek düzeyleri farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri arasında cinsiyet, sınıf, gelir durumunu algılama biçimi, ailede ortaya çıkan şiddet ve okuldaki arkadaşlık ilişkileri açısından farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma, Ankara'daki liselerde öğrenim gören 639 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında Saldırganlık Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veriler iki yönlü varyans analizi ile çözümlenmiştir. Aileden algılanan destek düzeyi ile okuldaki arkadaşlık ilişkilerinden memnun olma durumunun saldırganlık üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmuştur. Ayrıca aileden algılanan destek düzeyi, ailenin gelir durumunu algılama biçimi ve ailede şiddet uygulanma durumu değişkenlerinin saldırganlık üzerindeki temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Saldırgan davranışlarda bulunan öğrencile-

re, okul psikolojik danışma ve rehberlik servisleri tarafından, saldırganlık düzeyini azaltmaya yönelik bireysel ve grupla psikolojik danışma hizmetleri sunulmalıdır. Bu programların içeriğinde çatışma çözme, kişiler arası problem çözme ve sosyal beceri eğitimi gibi konular yer almalıdır. Okulda sürekli tartışma çıkaran, kavga eden, arkadaşlarına sözel ve fiziksel saldırılarda bulunan ve bu nedenle arkadaşları ile iletişim sorunu yaşayan öğrencilerin ailelerine yönelik, çocuklarına karşı daha destekleyici olmalarını sağlamak amacıyla psiko-eğitsel programlar düzenlenmelidir.

- Baş, Uz Aslı, *Okulda Saldırganlık ve Şiddetin Önlenmesi: Etkili Okul Temelli Önleme Programlarının Değerlendirilmesi*, 2008, Çağdaş Eğitim Dergisi, (349), 37-44, Ankara.

ÖZET: Okul şiddet ve saldırganlık giderek yaygınlaşmıştır. Bu çalışmanın amacı, okul şiddetin önlenmesinde okulların rollerini tanımlamak ve yabancı ülkelerde uygulamaya konulmuştur etkili okul-temelli önleme programları tanıtmaktır. Okulda şiddet araştırma hala biraz Türkiye'de sınırlı ve bu nedenle bu önleme programları, Türkiye'de toplanmasında araştırmacılar için yol yanacaktır bekleniyordu. Promooting Alternatif Stratejiler (YOLU) Düşünme, İkinci Adım, Başarı İlk Adım, Program Başa Çıkma Öfke ve Beyin Gücü Programı: Çalışma beş önleme programlarının oluşur. Çalışmanın sonunda etkili önleme program özellikleri tanımlanır ve gelecek çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

- Efilti, Erkan, *Orta Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık ve Denetim Odağının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, 2008, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, (19), 221-231, Konya.

ÖZET: Araştırmada orta öğretim kurumu öğrencilerin, saldırganlık ve denetim odağı arasındaki ilişki incelenmiştir. Veriler, Konya ilinden altı orta öğretim kurumunun her sınıf düzeyinden bir şubesi tesadüfi olarak seçilmiş, 246'sı kız, 334'ü erkek, toplam 580 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak, "Saldırganlık Ölçeği" ve "Rotter Denetim Odağı Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada, öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarının, öğrencilerin özlük niteliklerine (cinsiyet, lise türü, alan, sınıf) ve denetim odaklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı, denetim odağının saldırganlık puanlarını açıklama düzeyleri incelenmiştir. Verilerin analizinde: 't' testi, 'Varyans analizi', 'Tukey testi', 'Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı' ve 'Basit Doğrusal Regresyon analizi' kullanılmıştır. Öğrencilerin saldırganlık puanları bazı değişkenlere göre anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Saldırganlık puanları ile denetim odağı puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca denetim odağı puanları, saldırganlık puanlarını anlamlı düzeyde açıklamaktadır.

- Esen, Kıran Binnaz; Çelikkaleli, Öner, *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Düzeyleri ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Biçimlerinin İncelenmesi*, 2008, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(29), 37-49, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin sosyal yetkinlik düzeyleri ile sürekli öfke ve öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini toplam 354 (195 kız, 159 erkek) üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilerin sosyal yetkinlik düzeylerini belirlemek

için Smith Betz (2000) tarafından geliştirilen ve Palancı (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Sosyal Öz yeterlik Algısı Ölçeği"; sürekli öfke ve öfke ifade biçimlerini belirleyebilmek için ise Spielberger ve ark. (1985) tarafından geliştirilen, Özer (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Sürekli Öfke Öfke İfade Tarzı Ölçeği" kullanılmıştır. Sosyal yetkinlik puanı ile sürekli öfke puanı, öfke içte puanı ve öfke kontrol puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmişken; öfke dışta puanı ile anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Diğer taraftan, sosyal yetkinlik düzeyi düşük olan öğrencilerin sürekli öfke puanı ve öfke içte puanı, sosyal yetkinlik düzeyleri orta ve yüksek olan gruplara göre daha yüksek bulunmuşken, sosyal yetkinlik düzeyleri açısından öfke dışta puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sosyal yetkinlik puanı yüksek olan öğrencilerin öfke kontrol puan ortalamaları sosyal yetkinlik puanları düşük olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

- Karataş, Zeynep, *Lise Öğrencilerinde Öfke ve Saldırganlık*, 2008, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(3), 277-294, Adana.

ÖZET: Bu çalışmada lise 9. 10. ve 11. sınıflara devam eden öğrencilerin cinsiyet, istediği okula gidip gitmeme, sınıf düzeyi ve alan türü değişkenleri açısından öfke ve saldırganlık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş, öfke ve saldırganlık arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Uygulamalar Adana Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan orta öğretim okulları arasından Seyhan ve Yüreğir ilçesinden iki okuldan toplam 260 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öğrencilerin saldırganlık ve öfke düzeyleri ile ilgili veri toplamak için Saldırganlık Ölçeği (Can, 2002) ve Özer (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi, t Testi, Pearson Korelasyonu ve Scheffe Testi kullanılmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin fiziksel saldırganlık düzeylerinde cinsiyetleri açısından, öfke düzeylerinde istedikleri okula gidip gitmemeleri açısından, saldırganlık ve öfke düzeylerinde, sınıf düzeyleri açısından anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Dolaylı saldırganlık düzeylerinde ise, alan türü açısından anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca öfke ve saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

- Karataş, Zeynep, *Öfke Yönetimi Programının Lise Öğrencilerinin Öfke Düzeylerini Azaltmadaki Etkisi*, 2008, Kriz Dergisi, 16(3), 21-32, Ankara.

ÖZET: Öfke ergenler için çok önemli bir duygu ve aynı zamanda problemdir. Negatif durumlar zaman zaman öfke yaratır. Bu durum ergenlerde olumsuz etkiler bırakır. Bu deneysel çalışmada bilişsel davranışçı teknikler kullanılarak yapılan öfke yönetimi programının ergenlerin öfke düzeyine etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmada Adana Nezihe Yalvaç Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesinden 12 (6 kız, 6 erkek) deney 12 kontrol (6 kız, 6 erkek) grubuna toplam 24 öfke puanı yüksek öğrenci alınmıştır. Ölçümler için Sürekli Öfke/Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 34 madde içermektedir. Bu çalışmada deney kontrol, ön test son test ve izleme ölçümlü karışık desen kullanılmıştır. Öfke yönetimi programı deney grubuna haftada bir, 90 dakika ve 10 hafta süreyle uygulanmıştır. Ölçek oturumlardan önce, sonra ve 12 hafta sonra her iki gruba da uygulanmıştır. Veriler yinelenmiş ölçümler için 2x3 Varyans Analizi ve gruplar arası farklılıklar olduğunda Tukey q testi ile çözümlenmiştir. Analizler, deney grubundaki öğrencilerin öfke puanlarının kontrol grubuna göre önemli düzeyde azaldığını ve bu azalmanın 12 hafta süresince devam ettiğini göstermiştir.

- Kepoğlu, Abdurrahman; Dereceli, Çağatay; Kırımoğlu, Hüseyin; Parlak, Necmettin, *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Spora Katılım Düzeylerine Göre İncelenmesi,* 2008, Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(2), 147-154, Niğde.

ÖZET: Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin spor yapıp yapmama durumlarına göre belirlenmesidir. Katılımcıların saldırganlık düzeyleri cinsiyetlerine, spor yapıp yapmama, müsabık olma, erkeklerin spor yapıp yapmama ve bayanların spor yapıp yapmama durumlarına göre mukayese edilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve Tuz göl (1998) tarafından geliştirilen "Saldırganlık Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma grubunu, Aydın Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ve il merkezinde bulunan lise, Anadolu lisesi ve fen lisesinde öğrenim gören 327 'si bayan, 396'sı erkek toplam 723 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS 16.0 istatistik paket program kullanılmıştır. Normallik sınamasına göre, nonparametrik testlerden Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Bu çalışmada hata düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Sonuç olarak; katılımcıların cinsiyetleri açısından saldırganlık düzeyleri bayan katılımcıların erkek katılımcılara oranla saldırganlık ölçeği puanları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (P<0,05). Diğer karşılaştırmalarda ise, spor yapanlarla yapmayanlar, spor yapıp da müsabık olanlarla olmayanlar, spor yapan erkeklerle spor yapmayan erkekler ve spor yapan bayanlarla spor yapmayan bayanlar arasında saldırganlık düzeyleri bakımından istatistiksel olarak manidar bir farklılık tespit edilmemiştir.

- Kılcıgil, Ertan; Bostan, Geylan, *Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencisi Olan ve Olmayan Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Saldırganlık Boyutları*, 2008, Spormetre/Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 6(3), 133-140, Ankara.

ÖZET: İki farklı grubun saldırganlık boyutu araştırılmıştır. Araştırmada geçerliği ve güvenirliği kanıtlanmış Saldırganlık Envanteri kullanılmıştır. Araştırma grubunu, Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek okulu öğrencileri (100 öğrenci) ile Ankara Üniversitesinin çeşitli Fakülte ve Yüksek okullarındaki öğrenciler (200 öğrenci) oluşturmuştur. Araştırmaya toplam 300 öğrenci katılmıştır. Araştırma SPSS 13.0 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Saldırganlık envanterine göre Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek okulu öğrencileri, Ankara Üniversitesi'nin çeşitli Fakülte ve Yüksek okullarındaki öğrencilere göre, "Yıkıcı Saldırgan" ve "Edilgen Saldırgan"dırlar. Ankara Üniversitesinin çeşitli Fakülte ve Yüksek okullarındaki öğrenciler ise Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek okulu öğrencilerine göre "Atılgandırlar".

- Albayrak, Banu; Kutlu, Yasemin, *Ergenlerde Öfke İfade Tarzı ve İlişkili Faktörler*, 2009, Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2(3), 57-68.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, 16-18 yaş arası ergenlerin öfke ifade tarzını ve ergenin bireysel/ailesel özellikleri ile öfke ifade tarzı arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Çalışma, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı olarak planlanmıştır. Araştırmanın evrenini, İstanbul ilinde 4 lisede, eğitim ve öğretim yılına devam eden (N: 905) lise son sınıf öğrencisi; örneklemini ise bu evrenden olasılıksız örnekleme yöntemiyle seçilen, yaşları 16-18 arasında olan 158'i kız, 118' i erkek toplam 276 lise son sınıf öğrencisi oluştur-

muştur. Çalışmanın verilerini toplamak için, Demografik Bilgi Formu ve Sürekli Öfke/Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) kullanılmıştır. Ayrıca ergenlerin Beden Kitle İndekslerini belirlemek için ölçülen kilo ve boy ölçümleri bilgi formuna kaydedilmiştir. Öğrencilerin, sürekli öfke puanlarının 23.24 ± 5.72; öfke içe vurum puanlarının 15.42±3.78; öfke dışa vurum puanlarının 17.70 ± 4.55; öfke kontrol puanlarının ise 19.39 ± 4.53 olduğu bulunmuştur. Ayrıca, öğrencilerin sağlık sorunlarından etkilenmeleri ve Beden Kitle İndeks'leri arttıkça öfke içe vurumunun arttığı belirlenmiştir. Öfke, her yaşta olduğu gibi ergenlerde de görülen önemli duygusal tepkilerden biridir. Çalışmada, ergenlerin öfke kontrolleri daha yüksek bulunmuştur. Bu nedenle, okul sağlığı çalışanlarının, öfkenin ifade edilmesine yönelik girişimleri planlaması önemlidir.

- Algül, Ayhan; Özdemir, Barbaros; Başoğlu, Cengiz; Ateş, Alpay M.; Çetin, Mesut; Gülsün, Murat; Geçici, Ömer; Ebrinç, Servet; Semiz, Başar Ümit, *Antisosyal Kişililik Bozukluğu Olan Genç Erkeklerde Aleksitimi, Saldırganlık ve Psikopati İlişkisi*, 2009, Nöropsikiyatri Arşivi, (46), 135-139, İstanbul.

ÖZET: Aleksitimi, saldırganlık ve psikopati anti sosyal kişilik bozukluğu (ASKB) bulunan bireylerde sıklıkla bir arada bulunmaktadır. Bu çalışmada ASKB tanısı konan genç erkeklerdeki aleksitimik özellikler, saldırganlık ve psikopati düzeylerinin belirlenmesi ile aleksitimi, saldırganlık ve psikopati arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçladık. Yöntemler: ASKB tanısı DSM-III-R Eksen-II Bozuklukları için Yapılandırılmış Klinik Görüşme formu (SCID-II) ile konulmuştur. Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı konan 121 erkek olgu ve tıbbi veya psikiyatrik başka bir bozukluğu olmayan 72 erkek olgu "Gözden Geçirilmiş Hare Psikopati Kontrol Listesi", "20 maddelik Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ-20)", "Saldırganlık Ölçeği" ve klinik- sosyodemografik özellikleri sorgulayan "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılarak karşılaştırılmıştır. ASKB grubunda sağlıklı kontrol grubuna göre daha yüksek aleksitimi, saldırganlık ve psikopati puanları saptanmıştır. Psikopati ile sözel-fiziksel saldırganlık puanları ve aleksitimi ile saldırganlık puanları arasında pozitif ilişki bulunmasına karşın psikopati ve aleksitimik özellikler arasında bir ilişki saptanmamıştır. ASKB tanısı almış bireylerdeki psikopati, aleksitimi ve saldırganlık oranlarının sağlıklı kontrollere göre oldukça yüksek olması önceki çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Aleksitimi ve psikopati uzun süredir birbiriyle ilişkilendirilmesine karşın, iki yapı arasındaki bu ilişkinin belirsizliği halen devam etmektedir. Ayrıca çalışma örneklemini oluşturan ASKB olan bireylerin konuyla ilgili çoğu tıbbi literatürün aksine hapishane popülasyonundan oluşmaması bu çalışmanın, toplumumuzdaki ASKB'li genç erkeklerin klinik özelliklerini yansıtan kısmi fakat önemli bir epidemiyolojik değeri olduğuna inanmaktayız.

- Aslan, Esra A.; Togan, Sevinçler Seyhan, *Duygu Yönetimine Bir Hizmet: Ergen Öfke Değerlendirme Ölçeği Türkçe Versiyonu*, 2009, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(2), 369-400, İstanbul.

ÖZET: Ergen Öfke Değerlendirme Ölçeği (Adolescent Anger Rating Scale - AARS)'nin Türkçe versiyonunu geliştirme çalışmaları sunulmaktadır. Dr. McKinnie-Burney (2001) tarafından geliştirilen AARS'den "araçsal öfke, tepkisel öfke ve öfke kontrolü" ve "toplam öfke" olmak üzere dört farklı boyutta puan elde edilmektedir. Orijinali model alınarak yaş, cinsiyet, doğum sırası, kardeş sayısı,

arkadaş sayısı, arkadaş ilişki türüne göre AARS puanlarının analizi yapılmıştır. Araştırmada sırasıyla Türkçe dilsel eş değerlik, güvenirlik ve geçerlik analizleri ayrı ayrı çalışma grupları ile gerçekleştirilmiştir. AARS'nin Türkçe formu uygulamalarına toplam beş yüz altmış dokuz (306 kadın, 263 erkek) kişi katılmıştır. Dilsel eş değerlilik çalışmasında önce İngilizce, iki hafta kadar sonra Türkçe form (N=40 lise, N=68 ergen) uygulanmış ve puanlar arasında ilişki, puan ortalamaları arasında da anlamsız sonuç elde edilerek bir Türkçe form elde edilmiştir. Güvenirlilik çalışmaları kapsamında (N=529, 316 kız, 223 er- kek) ergen ve yetişkin çalışma grupları için ayrı ayrı test tekrar test ve iç tutarlılık analizleri yoluyla güvenirlik sınaması yapılmıştır. İstatistiki olarak anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Geçerlilik kapsamında yapı geçerliği (madde toplam, madde hariç ve madde ayırt edicilik analizleri) yapılmıştır. Elde edilen anlamlı istatistiki sonuçlara göre testin geçerli olduğuna hükmedilmiştir. Sonuç olarak, Ergen Öfke Değerlendirme Ölçeği (AARS)'nin Türkçe formunun oniki- yirmi üç yaş aralığında kullanılabileceği düşünülmektedir.

- Baş, Uz Aslı, *Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırganlık ve Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, 2009, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (18), 90-110, Burdur.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan psikolojik danışmanların okulda şiddet ve saldırganlık konusundaki görüşlerini değerlendirmektir. Araştırmaya 40 psikolojik danışman katılmıştır. Araştırmaya ait veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Sonuçlar, ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların davranışsal problemleri, ortaöğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların, akademik problemleri, okullarında en önemli problemler olarak algıladıklarını göstermiştir. Psikolojik danışmanların okulda şiddeti önlemek amacıyla en sık olarak sergiledikleri hizmetler sırasıyla, aile eğitimi ve bireysel psikolojik danışmadır. Psikolojik danışmanların %40'ı kendilerini, okulda şiddet sorununu önlemede mesleki olarak yetersiz algılamakta, %70'i ise bu konuda hizmet-içi bir eğitime gereksinim duymaktadır. Son olarak, psikolojik danışmanların hizmet içi eğitim çalışmalarından en önemli beklentileri çözüme yönelik, uygulanabilir eğitimlerin verilmesidir.

- Danışık, Demirci Nevim; Turan, Numan; Baker, Erdur Özgür; Özgülük, Burcu S., *Ergenlerde Görülen Psikolojik Belirtilerin Yordayıcıları Olarak Ruminasyon ve Öfke/ Öfke İfade Tarzları*, 2009, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(32), 43-53, Ankara.

ÖZET: Araştırmanın amacı ergenlerin sürekli öfke/ öfke ifade tarzları ve ruminatif kişilik özellikleri ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiyi cinsiyete bağlı olarak incelemektir. Araştırmanın örneklemini 311'i kız, 244' ü erkek olmak üzere toplam 555 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama araçları; Kişisel Bilgi Formu, Ruminasyon Ölçeği, Sürekli Öfke/Öfke İfade Tarzları Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri'dir. Sürekli öfke/ öfke ifade tarzları ve ruminasyonun kız ve erkeklerde kaygı belirtilerini ve depresif belirtileri yordama gücünün test edilmesi için hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Ruminasyon ve sürekli öfke/ öfke ifade tarzları ile depresif belirtiler ve kaygı belirtileri arasındaki ilişki hem erkeklerde hem de kızlarda gözlemlenmiştir. Ruminasyon; her iki cinsiyet için de psikolojik belirtileri tek başına açıklayabilen güçlü bir yordayıcıyken, ruminasyonun etkisi kontrol

edildikten sonra sürekli öfke/ öfke ifade tarzları da depresif belirtiler ve kaygı belirtileriyle istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde ilişkili bulunmuştur. Ruminasyon ve öfke/ öfke ifade tarzlarının ergenlerde görülen psikolojik belirtileri açıklama gücü ilgili alan yazınıyla ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

- Eroğlu, Erkan Susran, *Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, 2009, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (21), 205-221, Konya.

ÖZET: Lise ve üniversite öğrencilerinin saldırganlık davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu araştırma genel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini 2007–2008 öğretim yılında Konya ilindeki liselerde öğrenim gören öğrenciler ve Selçuk Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan (1294' ü lise (%57,7), 948'i (%42,3) üniversite) toplam 2242 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma verilerini toplamak amacıyla "kişisel bilgi formu" ve "saldırganlık ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizi; bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenler üzerindeki etkilerini ortaya koyabilecek bir desen içinde ele alınmıştır. Bu araştırmanın bağımsız değişkenleri; devam edilen eğitim kurumunun düzeyi, cinsiyet, geldikleri yerleşim yerinin türü (Köy-mezra, Kasaba, İlçe, İl ve Büyükşehir), mezun olunan/devam edilen lise türü (Genel Lise, Meslek Lisesi ve Kolej), baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey ve kitle iletişim araçlarını kullanma düzey ve biçimleridir. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise saldırganlık düzeylerindir. Lise ve üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri puan ortalamalarının devam edilen eğitim kurumu düzeyi ve cinsiyet değişkeni açısından farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Saldırganlık düzeyi puan ortalamalarının geldikleri yerleşim yerinin türü devam edilen /mezun olunan lise türü, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzey değişkenleri açısından farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (F testi) kullanılmış, farklılaşmanın kaynağını belirlemek için tukey testi uygulanmıştır. Saldırganlık düzeyinin kitle iletişim araçlarını kullanma düzey ve biçimleri açısından incelenmesi amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir: Araştırma bulguları lise ve üniversite öğrencilerinin saldırganlık davranışının alt boyutları açısından anlamlı düzeyde farklılaştığını ortaya koymuştur. Diğer taraftan saldırganlık davranışının öğrencilerin cinsiyetleri açısından da anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Araştırma bulguları ışığında öneriler geliştirilerek tartışılmıştır.

- Erşan, Erdal; Doğan, Orhan; Doğan, Selma, *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Sosyodemografik Açıdan Değerlendirilmesi*, 2009, Cumhuriyet Medical Journal, (3), 231-238, Sivas.

ÖZET: Amaç. Sporda saldırganlık olumlu anlamlar taşıyabilir. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve bazı sosyodemografik özelliklerle ilişkisi araştırılmıştır. Yöntem. Çalışmaya 286 Cumhuriyet Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisi alınmıştır. Öğrencilere sosyodemografik bilgi formu ve Saldırganlık Ölçeği uygulanmıştır. Veriler SPSS 15.0 for Windows paket programıyla değerlendirilmiştir. Bulgular. Öğrencilerin 183'ü (%64) erkek, 103'ü (%36) kızdı. Saldırganlık Ölçeği puan ortalamaları arasındaki yaşa, cinsiyete, bölüm ve branşa göre farklar istatis-

tiksel yönden anlamlı bulunmamıştır (p>0,05). Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümünde 2. sınıfla 4. sınıf öğrencilerinin puanları arasındaki fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur (p=0,021). Saldırganlık ölçeği alt ölçeklerinden yıkıcı saldırganlıkla edilgen saldırganlık arasında pozitif korelasyon saptanmıştır (r=0,582, p=0,000). Tartışma. Çalışma sonuçlarına göre saldırganlık düzeyi sosyodemografik değişkenlerden etkilenmemektedir. Daha geniş örneklemle yapılacak araştırmaların yapılması önerilir.

- Gökçakan, Zafer; Karataş, Zeynep, *Psikodrama Teknikleri Kullanılarak Yapılan Grup Uygulamalarının Ergenlerde Saldırganlığı Azaltmadaki Etkisinin İncelenmesi*, 2009, Türk Psikiyatri Dergisi, 20(4), 357-366.

ÖZET: Psiko drama teknikleri kullanılarak yapılan grup uygulamalarının ergenlerin saldırganlık düzeyine etkisini incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada Adana Nezihe Yalvaç Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesinden 11 deney (6 kız, 5 erkek), 12 kontrol (6 kız, 6 erkek) grubuna toplam 23 saldırganlık puanı yüksek öğrenci alınmıştır. Ölçümler için Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 34 madde içermektedir. Bu çalışmada deney kontrol, ön ölçüm son ölçüm ve izleme ölçümlü karışık desen kullanılmıştır. Psiko drama teknikleri kullanılarak yapılan grup uygulamaları deney grubuna haftada bir, 90 dakika ve 14 hafta süreyle uygulanmıştır. Ölçek oturumlardan önce, sonra her iki gruba, 16 hafta sonra deney grubuna tekrar uygulanmıştır. Veriler, Kovaryans Analizi ve Bağımlı gruplar t Testi ile çözümlenmiştir. Analizler, psiko drama teknikleri kullanılarak yapılan grup uygulamalarının deney grubundaki öğrencilerin saldırganlık puanlarında kontrol grubuna göre, saldırganlık toplam, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık puanları üzerinde etkisi olduğunu göstermiştir (F=65.109, F=20.175, F=18.593, F=40.987, p<.001). Sözel ve fiziksel saldırganlık puanları üzerinde etki görülmemiştir. Yapılan izleme çalışmasında, deneyin etkisinin 16 hafta sonra alınan izleme ölçümüne kadar sürdüğü görülmüştür. Ergenlerle psiko drama teknikleri kullanılarak yapılan grup uygulamalarının ergenlerin saldırganlıklarının düşürülmesinde etkisinin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Araştırma bulguları daha önceki yapılan araştırma bulguları ile birlikte tartışılıp yorumlanmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda yapılabilecek araştırmalara ve psikolojik danışmanlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

- Gündüz, Bülent; Çelikkaleli, Öner, *Ergen Saldırganlığında Akademik Yetkinlik İnancı, Akran Baskısı ve Sürekli Kaygının Rolü,* 2009, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(2), 19-38, Malatya.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ergenlerin akademik yetkinlik inançlarının akran baskılarının ve sürekli kaygılarının saldırganlıklarını yordayıp yordamadığını incelemektir Bu amaçla farklı lise türlerine devam eden 231 ergenden veri toplanmıştır Araştırmada veri toplama aracı olarak; Saldırganlık Ölçeği Akademik Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Akran Baskısı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır Verilerin analizinde korelasyon katsayısı ve aşamalı çoklu regresyon analizi kullanılmıştır Araştırmadan elde edilen bulgular göre; erkek ergenlerin saldırganlıklarını yordamada en önemli katkının sırasıyla akran baskısı ve akademik yetkinlik inancı değişkenlerinden geldiği; buna karşın kızlarda ise akademik yetkinlik inancı sürekli kaygı ve akran baskısının yordayıcı etkisinin olduğu görülmüştür.

- Karataş, Zeynep, *Bilişsel Davranışçı Teknikler Kullanılarak Yapılan Öfke Yönetimi Programının Ergenlerin Saldırganlığını Azaltmadaki Etkisi*, 2009, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (26), 12-24, Denizli.

ÖZET: Bu deneysel çalışmada bilişsel davranışçı teknikler kullanılarak yapılan öfke yönetimi programının ergenlerin saldırganlık düzeyine etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmada Adana Nezihe Yalvaç Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesinden 15 (8 kız, 7 erkek) deney 15 kontrol (8 kız, 7 erkek) grubuna toplam 30 saldırganlık puanı yüksek lise öğrencisi alınmıştır. Ölçümler için Saldırganlık Ölçeği (Can, 2002) kullanılmıştır. Ölçek 34 madde içermektedir. Bu çalışmada deney kontrol, ön test son test ve izleme ölçümlü karışık desen kullanılmıştır. Öfke yönetimi programı deney grubuna haftada bir, 90 dakika ve 10 hafta süreyle uygulanmıştır. Kontrol grubu ile herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Ölçek deney ve kontrol gruplarına ön test olarak verilmiştir. Son test uygulamanın bitiminden sonra, izleme ölçümü ise deneysel uygulamanın bitiminden 12 hafta sonra alınmıştır. Veriler yinelenmiş ölçümler için Varyans Analizi ve t Testi ile çözümlenmiştir. Analizler, Deney grubundaki öğrencilerin saldırganlık puanlarının kontrol grubuna göre önemli düzeyde azaldığını ve bu azalmanın 12 hafta süresince devam ettiğini göstermiştir.

- Önen, Emine, *Saldırganlık Ölçeği'nin Psikometrik Niteliklerinin Türk Ergenleri İçin İncelenmesi*, 2009, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(32), 75-84, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmada Buss ve Peryy (1992) tarafından geliştirilmiş olan Saldırganlık Ölçeği'nin Türk ergenleri için psikometrik niteliklerinin ayrıntılı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ölçek, Ankara'daki iki devlet lisesinin tüm sınıf düzeylerinde öğrenim görmekte olan 450 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan bir seri Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin 22 madde ve "öfke", "fiziksel saldırganlık" ve "düşmanlık" olmak üzere üç faktörden oluşan formu için tanımlanan modelin, araştırma verisine GFI = 0.91, AGFI = 0.89, RMSEA= 0.052 uyum değerleriyle yeterli düzeyde uyum sergilediği kabul edilmiştir. Alt ölçekler arası ilişkileri incelemek üzere hesaplanan korelasyon katsayılarının 0.43-0.54 arasında değişim gösterdiği görülmüştür. Ayrıca ölçeğin bu formundan elde edilen veriler üzerinde yapılan çok değişkenli varyans analizi sonucunda yalnızca fiziksel saldırganlık alt ölçeği puanları açısından cinsiyet farklılığının manidar düzeyde olduğu gözlenmiştir. Söz konusu ölçümlere ilişkin hesaplanan Cronbach katsayıları ise 0.62- 0.83 arasında değişim göstermiştir. Bu sonuçlara dayalı olarak ölçeğin 22 maddelik formunun, Türk ergenlerin saldırganlık eğilimlerini belirlemek üzere geçerli ve güvenilir ölçümler sağladığı söylenebilir.

- Özcan, Kemal; Karahan, Fikret Tevfik; Ağlamaz, Turabi, *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Babanın Birliktelik Durumu, Öz Üvey Oluşu ve Yaşamda Öncelikli En Önemli Değer Algısı Açısından İncelenmesi*, 2009, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(1), 211-229, Bursa.

ÖZET: Bu araştırmada lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin; anne-babanın birlikte ya da ayrı oluşu, anne-babanın öz ya da üvey oluşu ve yaşamda öncelik verilen en önemli değere göre değişip değişmediği incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi, Çorum il merkezinde liselerde öğrenim gören 1223 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin saldırganlık düzeyleri Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen

"Saldırganlık Ölçeği" ile ölçülmüştür. Verilerin analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi, t-testi ve LSD Testi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular; anne ve babası boşanmış olan, anne ya da babası üvey olan ve yaşamındaki en önemli değeri "zengin olmak" şeklinde belirten öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin, diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuca göre; anne-babası boşanmış ya da ayrı olan, anne ya da babası üvey olan ve zengin olmayı yaşamda en önemli değer olarak gören ise öğrencilerinin, saldırganlık açısından psiko-sosyal desteğe daha çok ihtiyaç duydukları ve risk grubu içinde oldukları ileri sürülebilir.

- Soysal, Şebnem A.; Can, Handan; Yalçın Meral K., *Üniversite Öğrencilerinde A Tipi Davranış Örüntüsü ile Öfke İfadesi Arasındaki İlişkinin Analizi ve Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması*, 2009, Klinik Psikiyatri Dergisi, (2), 61-67, Ankara.

ÖZET: Bu araştırma A tipi davranış örüntüsü ile sürekli öfke ve öfke ifadesi arasında bir ilişkiyi ve bu iki değişkenin cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma yaşları 18 ile 23 (20.5±2.4) arasında değişen, Gazi Üniversitesi' ne bağlı fakültelerin değişik bölümlerine devam eden 158 (79 kız, 79 erkek) öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada katılımcılara A tipi davranış örüntüsünü ölçmek için Jenkins Aktivite Ölçeği; öfke özelliklerini belirlemek amacıyla da Sürekli Öfke Envanteri ve Sürekli Öfke İfadesi Envanteri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda A tipi davranış örüntüsü ile sürekli öfke arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.05$). A tipi davranışı açısından cinsiyetler arasında bir fark belirlenmezken; kız öğrencilerin sürekli öfke ve içe yönelik öfke puanlarının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Mevcut çalışmada öğrencilerin içe yönelik öfke puanları ile A Tipi davranış örüntüsü arasında bir fark gözlenmezken, A Tipi davranışın dışa yönelik öfke ile ilişkili olduğunun bulunması, A tipi davranış biçiminin öfkeyi ifade ediş biçimi üzerindeki etkisinin gösterilmesi açısından önemlidir. Çalışmada kız öğrencilerin Sürekli Öfke puanlarının yanında, İçe Yönelik Öfke ve Öfke İfadesi puanlarının da erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular, kız öğrencilerin öfkelerini dışa vurmamakla birlikte, sürekli öfke yaşadıkları şeklinde açıklanabilir. Çalışmada elde edilen cinsiyet farkı, öfke kontrolü ve ifadesi üzerinde kişilik özelliklerini biçimlendirmenin etkisini vurgulamak açısından önemlidir.

- Şahin, Sedat Ekrem; Owen, Korkut Fidan, *Psikolojik İhtiyaçları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri*, 2009, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(32), 64-74, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, psikolojik ihtiyaçları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmaya, Kayseri ilindeki dört lisede öğrenim görmekte olan 1011 öğrenci katılmıştır. Araştırmada öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarını ölçmek için Deci ve Ryan (2000) tarafından geliştirilen, Kesici, Üre, Bozgeyikli ve Sünbül (2003) tarafından Türkçe'ye, uyarlaması yapılan ve araştırmacılar tarafından lise öğrencilerine uyarlanan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (TPİÖ) kullanılmıştır. Bunun yanında öğrencilerin saldırganlık düzeylerini belirlemek için Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen "Saldırganlık Ölçeği (SÖ) ile kişisel ve sosyal özellikleri hakkında bilgi toplamak için Kişisel Bilgi Formundan yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin

analizinde iki yönlü varyans analizi, farkların kaynağını belirlemek amacıyla ise, Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi uygulanmıştır. Araştırmada lise öğrencilerinin saldırganlık puanı üzerinde ilişki ihtiyacı ile serbest zamanlarda yapılan etkinliğin türü, özerklik ihtiyacı ile cinsiyet değişkenlerinin ortak etkisi anlamlı bulunurken; diğer değişkenlerin ortak etkileri anlamlı bulunmamıştır. Cinsiyetin, algılanan anne tutumunun, algılanan baba tutumunun, ailede şiddet uygulanma durumunun, ilişki ve yeterlik ihtiyaçlarının öğrencilerin saldırganlık puanları üzerindeki temel etkisi anlamlı bulunurken serbest zamanlarda yapılan etkinliklerin türünün ve özerklik ihtiyacının öğrencilerin saldırganlık puanları üzerindeki temel etkisi anlamlı bulunmamıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak, saldırganlığın önlenmesiyle ilgili çalışmalara yardımcı olabilecek bazı önerilerde bulunulmuştur.

- Arı, Mustafa; Özkan, Mustafa; Özen, Şakir; Bez, Yasin, *Öfke Kontrolünde Zorluk Yaşayan Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Öfke Tepkileri ve Psikiyatrik Tanıların Cinsiyet Açısından İncelenmesi*, 2010, Türk Psikiyatri Dergisi, 21(4), 319-330, Ankara.

ÖZET: Öfke kontrolünde zorluk yaşayan gençlerde birinci ve ikinci eksen tanılarının saptanması ve cinsiyete göre öfke tepkilerindeki farklılığın belirlenmesi amaçlandı. Çeşitli fakültelerden öfke kontrolünde zorluk yaşayan öğrenciler psikiyatri bölümüne davet edildi. Bölüme ilk gelen 50 erkek ve 50 kız öğrenciye SCID-I, SCID-II, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği, Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ), Boratav Depresyon Tarama Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği uygulandı. Eksen-I tanısı erkeklerde %60, kızlarda %74; eksen-II tanısı erkeklerde %28, kızlarda %36 oranında saptandı. Erkeklerde somatoform bozukluklar ve dürtü kontrol bozukluğu; kızlarda anksiyete bozukluğu ve duygu durum bozukluğu daha fazlaydı. Erkeklerin %10'una, kızların %36'sına depresyon tanısı kondu. "Ciddiye alınmama" kızların en belirgin öfkelenme sebebiydi. Her iki cinsiyette de "intikam tepkileri" puanı ile en kuvvetli korelasyon annenin eğitim düzeyi arasında saptandı (kızlarda r=0.472, p=0.001; erkeklerde r=-0.396, p=0.006). Kızlarda eksen-I tanısı varlığını en iyi yordayan değişken "öfke belirtileri" toplam puanı, erkeklerde "öfkesine yönelik düşünceler" alt ölçeği puanıdır. Öte yandan kızlarda eksen-II tanısı varlığını en iyi yordayan değişken "kaygılı davranışlar" al tölçeği puanı, erkeklerde "sigara kullanma" alışkanlığıdır. Öfke psikiyatrik bozuklukların önemli bir bileşenidir. Tepki tarzları ve temeldeki psikiyatrik bozukluklar cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

- Arslan, Coşkun; Arslan, Emel; Hamarta, Erdal; Saygın, Yeliz*, Ergenlerde Saldırganlık ve Kişiler Arası Problem Çözmenin İncelenmesi,* 2010, İlköğretim Online Dergisi, (1), 379-388.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ergenlerde saldırganlık ve kişiler arası problem çözme arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve cinsiyete göre saldırganlık ve kişiler arası problem çözmenin incelenmesidir. Araştırma genel tarama modelinde yapılmış ve 483 (180 kız ve 303 erkek) ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın istatistiksel analizlerinde t testi, pearson momentler çarpım korelâsyonu ve çoklu regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Analiz sonucunda ergenlerin cinsiyetine göre saldırganlık puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca saldırganlık ile probleme olumsuz yaklaşım, kendine güvensiz yaklaşım ve sorumluluk almama arasında pozitif yönde, saldırganlık ile yapıcı problem çözme ve ısrarlı- sebatkar yaklaşım arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Bununla birlikte yapıcı problem çözme ve ısrarlı-sebatkar yaklaşımın, saldırganlığı anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur.

- Arslanoğlu, Erkal; Dervent, Fatih; Şenel, Ömer, *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi (İstanbul İli Örneği)*, 2010, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(1), 521-533, Sakarya.

ÖZET: Lise öğrencilerinin sportif aktivitelere katılımlarıyla saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesinin Kadri Yörükoğlu, Plevne ve Cumhuriyet Liselerinde öğrenim gören rastgele seçilmiş 354 öğrenci (167 kız, 187 erkek) oluşturmuştur. Araştırmada, veri toplama aracı olarak İpek İlter Kiper tarafından geliştirilmiş ve 30 maddeden oluşan "Saldırganlık Envanteri" kullanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS for Windows 14.0 paket programında, betimsel istatistik analizi, ilişkisiz t-test istatistiksel teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilere göre, spor yapan tüm öğrencilerin (kız, erkek) spor yapmayanlara göre atılganlık düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$) Araştırmaya katılan tüm deneklerde cinsiyetlerine göre fark olmamasına rağmen, spor yapan kızların spor yapan erkeklerden daha fazla atılganlık özelliği gösterdikleri saptanmıştır ($p<0,05$). Spor yapmayan denekler arasında cinsiyet açısından fark görülmemiştir. Spora katılımın, lise öğrencilerinde saldırganlığı azaltmadığı ancak atılganlık özelliğini arttırdığı, spor yapanların yapmayanlardan ve kızların erkeklerden daha atılgan oldukları saptanmıştır.

- Atıcı, Meral; Kılıçarslan, Suat, *İlköğretim 7 ve 8 Sınıf Öğrencilerinin Akılcı Olmayan İnançları ile Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2010, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(3), 113-130.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ilk ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin akılcı olmayan inançları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve akılcı olmayan inançların öğrencilerin saldırganlık puanlarını ne ölçüde yordayabildiğini ortaya koymaktır Bu çerçevede öğrencilerin saldırganlık puanları cinsiyet anne baba eğitim düzeyi ailelerinin gelir düzeyi ve kardeş sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir Araştırma grubu 955 ilköğretim yedinci ve sekizinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır Veriler "Ergenler İçin Mantıkdışı İnançlar Ölçeği" "Saldırganlık Envanteri" ve "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır Verilerin analizinde Pearson korelasyon katsayısı t testi varyans analizi ve standart çoklu regresyon analizi teknikleri kullanılmıştır Araştırmada tüm grupta saldırganlık puanları ile EMİÖ toplam puan ve üç alt ölçek Başarı Talebi Rahatlık Talebi ve Saygı Talebi puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir Erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kızlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur Öğrencilerin saldırganlık puanlarının anne baba eğitim düzeyi ailelerinin gelir düzeyi ve kardeş sayılarına göre farklılaşmadığı görülmüştür Regresyon analizi sonuçlarına göre ise rahatlık ve başarı talebi alt ölçeklerinden elde edilen puanların öğrencilerin saldırganlık düzeylerini saygı talebi alt ölçek puanlarına oranla daha anlamlı bir şekilde yordadığı ortaya çıkmıştır.

- Aydın, Arzu; Sorias, Oya; Sütçü, TekinsavSerap, *Ergenlerde Öfke ve Saldırganlığı Azaltmak İçin Bilişsel Davranışçı Bir Grup Terapisi Programının Etkililiği,* 2010, Türk Psikoloji Dergisi, 25(66), 57-72, Ankara.

ÖZET: Öfke ve saldırganlığı azaltmaya yönelik bilişsel davranışçı bir grup terapisi programı hazırlamak ve öfke ve saldırganlık gösteren ergenlerde programın etkililiğini değerlendirmektir. İlk olarak yazarlar tarafından terapi programı hazırlanmıştır. Ardından programın sorun ve eksikliklerini değerlendirmek için bir pilot çalışma yürütülmüştür. Bu ön çalışmanın ardından programa son şekli verilmiştir. On iki oturumluk program bilişsel yeniden yapılandırma, kendine yönerge verme, gevşeme ve dikkat dağıtma tekniklerini içermiştir. Asıl çalışmada yedinci ve sekizinci sınıflardan katılım ölçütlerini karşılayan 40 (terapi = 19, kontrol = 21) öğrenci katılımcı grubu oluşturmuştur. Terapi programının etkililiğini değerlendirmek için ön test, son test ve 6 aylık izlem ölçümleri olarak Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ), SÖÖTÖ ebeveyn formu, Çocukların Hareket Eğilimi Ölçeği, Novaco Öfke Envanteri kısa formu uygulanmıştır. Sonuçlar terapi grubunda hem öz bildirime hem ebeveyn bildirimine dayalı öfke ve saldırganlık ölçümlerinde anlamlı iyileşmeler olduğunu göstermiştir. İzlem değerlendirmesinde var olan 8 katılımcıda terapi sonrasında elde edilen kazanımların çoğu 6 ay sonra da korunmuştur. Çalışmanın sonuçları, sınırlılıkları ve güçlü yanları yazın ışığında tartışılmıştır.

- Buğa, Ahmet; Özkamalı, Eyyüp, *Bir Öfke Denetimi Eğitimi Programı'nın Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeylerine Etkisi*, 2010, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(2), 50-59, Mersin.

ÖZET: Öfke Denetimi Eğitimi Programı'nın üniversite öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma grubu On dokuz Mayıs Üniversitesi'nde öğrenim gören ve programa katılmak isteyen 28 öğrenciden oluşturulmuştur. Araştırma deseni olarak Kontrol Gruplu Ön-test Son-test İzleme Model kullanılmış ve 14 öğrenci deney, 14 öğrenci kontrol grubuna alınmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin sürekli öfke düzeyleri, Özer (1994) tarafından Türkiye uyarlaması yapılan Sürekli Öfke Öfke İfade Tarz Ölçeği'nin "Sürekli Öfke Alt Ölçeği" ile ölçülmüştür. Verilerin analizinde Mann Whitney U Testi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Araştırma bulguları, programa katılan öğrencilerin, sürekli öfke düzeylerinin bu programa katılmayan öğrencilerin sürekli öfke düzeylerinden daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

- Dağlı, Gökmen; Beyazsaçlı, *Mehmet, Ergenlerin Stresle Başa Çıkma Stratejileri ile Sürekli Öfke- Öfke Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 2*010, Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, (8), 189-210.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı disiplin suçu işlemiş erkek ergenlerin stres yönetim tarzları ile sürekli öfke-öfke tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışma evreni, KKTC meslek lisesi öğrencileridir. Disiplin suçu işlemiş meslek lisesi öğrencilerinden uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen 52 erkek öğrenci, araştırmaya dahil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak, Özer (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan, Sürekli Öfke ve Öfke Tarz ölçeği ile Şahin ve Durak tarafından uyarlaması yapılan "Stresle Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği" kullanılmıştır. Sürekli Öfke ve Öfke Tarz ölçeği Türkçe formunda Cronbach Alfa değerleri ayrı ayrı hesaplanmış olup "Sürekli Öfke" boyutu için .79; "kontrol altına alınmış öfke" boyutu için .84 "dışa vurulmuş öfke" boyutu için .78 ve "bastırılmış öfke" boyutu için ise .62 olarak bulunmuştur. "Stresle Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği" Cronbachalpha güvenirlik katsayısı 0,47 ile 0,80 arasında değişmektedir. Verilerin analizinde SPSS (Statistical Packagefor the Social Science)11.0 paket programı kullanılmıştır. Veriler için Pearson momentler çarpımı, aritmetik

ortalama, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve t-testi uygulanmıştır. Bu araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Araştırma sonucunda, disiplin suçu işleyen erkek öğrencilerin, Stresle Başa Çıkma Stratejileri ile Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Alt Ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca Stresle Başa Çıkma Stratejileri ile Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Alt Ölçekleri, sosyodemografik özelliklere göre anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır.

- Gündoğdu, Rezzan, *9. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme, Öfke ve Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2010, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(3), 257-266, Adana.

ÖZET: Bu çalışmada lise 9. sınıfa devam eden öğrencilerin cinsiyet ve ailelerinin maddi gelir durumu değişkenleri açısından çatışma çözme, saldırganlık ve öfke düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ayrıca, çatışma çözme, öfke ve saldırganlık arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma Ankara ili, Mamak ilçesinde bulunan Abidinpaşa Lisesine devam eden toplam 266 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öğrencilerin çatışma çözme, saldırganlık ve öfke düzeyleri ile ilgili veri toplamak için Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği (Koruklu, 1998), Saldırganlık Ölçeği (Can, 2002) ve Özer (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde, Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova), t testi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ve Scheffe Testi kullanılmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin fiziksel saldırganlık, öfke içte, çatışma çözmenin alt boyutu saldırganlık ve problem çözme düzeylerinde cinsiyetleri açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğrencilerin toplam, fiziksel, sözel, dolaylı saldırganlık ve öfke düzeylerinde ailelerinin maddi gelir durumları açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğrencilerin öfke dışa ve çatışma çözme alt boyutu saldırganlık düzeylerinde ailelerinin maddi gelir durumları açısından önemli farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca çatışma çözme, öfke ve saldırganlık arasında pozitif ve negatif yönlerde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

- Kumru, Asiye; Bayraktar, Fatih; Sayıl, Melike; Kındap, Yeliz, *Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlar Ölçeği'nin Ergen Örnekleminde Psikometrik Açıdan İncelenmesi*, 2010, Türk Psikoloji Yazıları, 13(26), 1-13.

ÖZET: Ergenlik döneminde meydana gelen sosyal ve bilişsel değişimler olumlu sosyal ve saldırgan davranışların hem kendi içlerinde hem de bu iki davranış grubu arasındaki ilişkilerin görece karmaşıklaşmasına yol açmaktadır. Olumlu sosyal davranışlar ile saldırgan davranışların ilişkisine dair iki farklı görüş dile getirilmektedir. Bunlardan ilki olumlu sosyal davranışların ve saldırgan davranışların birbirine zıt iki yapı olduğunu, diğeri ise olumlu sosyal davranışların bazı boyutlarının saldırgan davranışlarla örtüşebilir olduğunu savunmaktadır. Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlar Ölçeği (Boxer, Tisak ve Goldstein 2004) söz konusu davranışları bu tartışma bağlamında ele almış ve özellikle amaca yönelik olumlu sosyal davranışların, diğer olumlu sosyal davranış türlerinden farklı olarak saldırgan davranışlarla ilişkili olduğunu göstermiştir. Araştırmanın amacı söz konusu ölçeğin Türkçe uyarlamasını yapmak ve ergen örnekleminde ölçeğin psikometrik özelliklerini sınamaktır. Ölçek maddeleri üzerinden yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ölçekte yer alan Tepkisel ve Amaca Yönelik Saldırgan Davranış alt boyutlarının birleştiğini; Özgeci Olumlu Sosyal Davranış, Tep-

kisel Olumlu Sosyal Davranış ve Amaca Yönelik Olumlu Sosyal Davranışın ise ayrıştığını göstermiştir. Amaca yönelik olumlu sosyal davranış beklendiği gibi saldırgan davranışlarla ilişkili bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlıkları Cronbach Alfa cinsinden .75 ile .90 arasında değişmektedir. Yapı geçerliği analizleri de kabul edilebilir sonuçlar ortaya koymuştur. Sonuç olarak araştırma bulguları, Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlar Ölçeği'nin Türkiye'de kentli ergenlerde olumlu sosyal davranışları ve saldırganlığı inceleyen çalışmalarda güvenilir biçimde kullanılabilecek bir ölçek olduğunu göstermektedir.

- Kurt, Sonay Ayşe; Bodur, Said; İnfal, Selma, *Kronik Hastalığı Bulunan Adolesanlarda Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı ile İlişkili Faktörler*, 2010, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 9(6), 645-650.

ÖZET: Kronik hastalığı olan ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile ilişkili faktörleri belirlemek. Araştırmaya 2008 yılında Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde daha önce diyabet, lösemi, kronik böbrek yetmezliği tanısı konulmuş ve izlenmekte olan 10-19 yaş arası 68 ergen alındı. Veri toplama aracı olarak, "demografik bilgi formu" ve "Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği" kullanıldı. BULGULAR: Araştırmaya 33' ü erken adolesan (%48,5), 23' ü orta adolesan (%33,8) ve 12'si de geç adolesan (%17,7) olmak üzere toplam 68 ergen katıldı. Sürekli Öfke puan ortalaması 23,1±7,2, İçte Tutulan Öfke puan ortalaması 15,9±5,1, Dışa Vurulan Öfke puan ortalaması 17,0±5,8, Kontrol Altına Alınmış Öfke puan ortalaması 19,6±5,9 olarak hesaplandı. Anne-babanın tutumu, hastalığının tedavisi hakkındaki bilgi düzeyi ve okul başarı durumu ile öfke düzeyi arasında anlamlı ilişki bulundu. Kronik hastalığı olan ergenlerde, anne-baba tutumunun iyileştirilmesi, ergenin çalışması/okul başarısının yükseltilmesi ve hastalığının tedavisi hakkında bilgilendirilmesinin öfke kontrolüne yardımcı olabileceği kanaatine varıldı.

- Üre, Ömer; Yavuzer, Yasemin, *Saldırganlığı Önlemeye Yönelik Psiko-Eğitim Programının Lise Öğrencilerindeki Saldırganlığı Azaltmaya Etkisi*, 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (24), 389-405, Konya.

ÖZET: Bir psiko eğitim programının saldırganlığı azaltmadaki etkisini incelemektir. Araştırma, iki deney ve kontrol gruplu ön test, son test ve izleme modeline dayalı deneysel bir çalışmadır. Çalışma, lise dokuzuncu sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan saldırganlık, Can (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Saldırganlık Ölçeği ile ölçülmüştür. Saldırganlık puanı yüksek olan gönüllü öğrencilerden her gruba 12 kişi atanmıştır. Saldırganlık ölçeği, deney ve kontrol gruplarına ön test olarak verilmiştir. Birinci deney grubunda yer alan öğrencilere "Ergenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programı" ve öğretmenlerine "Öğretmenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programı" (EYP+ÖYP) 12 oturum olarak uygulanmıştır. İkinci deney grubunda yer alan öğrencilere "Ergenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programı" (EYP) uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Son test, deney grubu uygulamaları bittikten sonra, izleme ölçümleri ise, deneysel uygulamaların bitiminden 2 ay sonra alınmıştır. Araştırmanın sonuçları aşağıda verilmiştir: 1. Ergenlere ve Öğretmenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programının (EYP+ÖYP) öğrencilerin saldırganlık toplam, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık puanlarını azaltmada

etkili olduğu ve bu etkinin iki ay sonra da devam ettiği bulunmuştur. 2. Ergenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programının (EYP) öğrencilerin saldırganlık toplam, fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık puanlarını azaltmada etkili olduğu ve bu etkinin iki ay sonra da devam ettiği, bunun yanı sıra sözel ve dolaylı saldırganlık puanlarını azaltmada etkili olmadığı bulunmuştur. 3. Ergenlere ve öğretmenlere yönelik (EYP+ÖYP) psiko-eğitim programına ve ergenlere yönelik psiko-eğitim programına (EYP) katılan öğrencilerin saldırganlık puanları karşılaştırıldığında toplam puan ve tüm alt ölçek puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

- Yıldız, Çetinkaya Evrim; Sümer, Hatipoğlu Zeynep, *Saldırgan Davranışlarını Yordamada Çevresel Risk, Çevresel Güvenlik ve Okul İklimi Algısı*, 2010, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(34), 161-173, Ankara.

ÖZET: Ergenler arasında sıklıkla görülen saldırgan davranışlar dünyanın her yerinde büyük bir sorun olarak kendini göstermektedir. Bu nedenle, son yıllarda, özellikle ekolojik yaklaşımı benimseyen araştırmacılar, ergenlerin saldırgan davranışlarını açıklamaya ve önlemeye yönelik olarak yürüttükleri çalışmalarında, bireysel ve ailevi değişkenlerin yanı sıra, okul ve çevreyle ilgili değişkenlerin ergenlerin gelişimlerini ne ölçüde etkilediğini ortaya çıkarmaya çalışmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı cinsiyet, yaş, çevresel risk, çevresel güvenlik ve okul iklimi algısının ergenlerin saldırgan davranışlarını ne ölçüde yordadığını araştırmaktır. Araştırmanın katılımcılarını, Ankara ili Sincan ilçesinde bulunan 2 ilköğretim okulunun 6., 7. ve 8. sınıflara devam eden ve araştırmaya gönüllü katılan 400 (217 kız, 183 erkek) öğrenci oluşturmuştur. Verilerin analizinde hiyerarşik çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Bulgular, yaş, cinsiyet, çevresel risk algısı, çevresel güvenlik algısı ve okul iklimi algısının ergenlerin saldırgan davranışlarını anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir.

- Adana, Filiz, *Ergenlikte Öfke ve Öfkenin Yönetiminde Okul Hemşiresinin Rolü*, 2011, ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi, (1), 57–62, İzmir.

ÖZET: Yasamın büyük değişimler içeren en zorlu dönemi olan ergenlik, buluğ ile başlayıp erişkinliğe kadar sürer. Ergenlerin duygu durumları salgılanmaya başlayan hormonlar nedeni ile oldukça karmaşık ve değişkendir. Çevresinden toplumsal kabul görmeyi bekleyen ergen, katı ve kalıplaşmış bulduğu kuralların sebebini kavrayamaz ve çevresiyle uyum sorunları yasar. Bu durum onları kırılgan, öfkeli ve hatta saldırgan yapabilir. Öfke diğer duygular gibi duygusal, bilişsel ve fizyolojik olarak çoğu sistemi etkileyen bir duygudur. Olumsuz bir duygu olarak bilinir ancak olumsuz değildir ve aksine evrenseldir. Bazı ergenler yaşamsal olaylar ile ilgili olarak öfke kontrol problemi yaşayabilirler ve buda bazen şiddet davranışına dönüşebilir. Bu nedenle okul hemşiresi ergenlere bilişsel, iletişimsel, davranışsal ve duygusal özellikleri olan öfke kontrolü hakkında bilgi vermeli ve bu konuda girişimli uygulamalar yapmalıdır. Bu makale öfke, öfke kontrolü ve öfkenin yönetiminde okul hemşiresinin rolünü açıklamaktadır.

- Alver, Birol; Dilekmen, Mücahit; Arda, Şükrü, *İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık Özellikleri,* 2011, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 927-944, Gaziantep.

ÖZET: Bu çalışmada, ilköğretim II. Kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın evrenini, Erzurum il merkezi ve ilçelerinde bulunan ilköğretim okullarının ikinci kademesinde öğrenim gören öğrencilerin tümü oluşturmaktadır. Örneklem, evrenden seçkisiz olarak belirlenen 430 öğrenciyi kapsamaktadır. Araştırmada öğrencilerin saldırganlık özellikleri ile ilgili veriler, Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen Saldırganlık Ölçeği ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde, Kruskal Wallis, Mann Whitney U ve t testleri ile tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Bulgulara göre, ana-baba tutumlarını demokratik algılayanlarla koruyucu algılayanlar arasında demokratik algılayanların lehine anlamlı fark görülmüştür. Yaş, cinsiyet, eğitim şekli, annenin hayatta olması, babanın hayatta olması, yaşanılan yerleşim merkezi, algılanan akademik başarı ve disiplin cezası alıp almama değişkenleri açısından öğrencilerinin saldırganlık puanları arasında anlamlı farklılaşma görülmemiştir. Ana–baba tutumlarını demokratik ve koruyucu algılama değişkeninin dışındaki değişkenler açısından saldırganlık anlamlı ölçüde farklılaşmasa da değişkenler için 122-131 arası saldırganlık puanları elde edilmiştir. Ölçekten alınabilecek minimum puan 45 maksimum puan 225 olduğu düşünüldüğünde öğrencilerinin belli düzeyde saldırganlıklarının olduğu saptanmıştır.

- Genç, Hicran; Serin, Bulut Nergüz, *Öfke Yönetimi Eğitiminin Ergenlerde Öfke ile Başa Çıkma ve İletişim Becerilerine Etkisi,* 2011, Eğitim ve Bilim Dergisi, 36(159), 236-254, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, grupla öfke yönetimi eğitimi programının ergenlerin öfke denetimi becerilerine etkisini belirlemektir. Araştırma, kontrol gruplu öntest-sontest modeline dayalı yarı deneysel bir çalışmadır. Çalışmaya 14 deney, 14 kontrol grubu olmak üzere toplam 28 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği" kullanılmıştır. Deney grubuna, haftada bir kez olmak üzere 10 hafta süre ile "Öfke Yönetimi Eğitimi Programı" uygulanmıştır. Verilerin analizinde, verilerin normal dağılımlara uygunluğu tek-örneklem Kolmogorov-Simirnov testi ile belirlenmiş, grupların kazanç puanları arasındaki farkın anlamlılığı için "t-testi" ve "Tekrarlanmış Ölçümler İçin İki Faktörlü Varyans Analizi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, grupla öfke yönetimi eğitimi programına katılan deney grubu öğrencilerinin sürekli öfke, öfke-içe, öfke-dışa ve öfke-kontrol düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir azalmanın olduğu, öfke-kontrol düzeylerinde ise anlamlı bir artma olduğu saptanmıştır.

- Öcel, Hatem, *Üniversite Öğrencilerinde Dolaylı Saldırganlığın Kullanımında Cinsiyet Farklılıkları,* 2011, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 28(2), 141-156, Ankara.

ÖZET: Bu araştırma dolaylı saldırgan davranışlar sergileme ve bu tür davranışlara hedef olma açısından cinsiyete bağlı farklılıkların üniversite öğrencilerinde incelenmesi amacıyla yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak Forrest, Eatough ve Shevlin (2005) tarafından geliştirilen Dolaylı Saldırganlık Ölçeğinin saldırgan ve hedef formları kullanılmıştır. Dolaylı Saldırganlık Ölçeğinin saldırgan formu (DSÖ-S) bireylerin başkalarına yönelik dolaylı saldırgan davranışları ne sıklıkta sergilediklerini, hedef formu (DSÖ- H) ise dolaylı saldırgan davranışlara ne ölçüde hedef olduklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin her iki formunda da aynı maddeler yer almakta, ancak maddeler saldırgan formunda bireylerin dolaylı saldırgan davranışları ne sıklıkta sergilediklerini, hedef formunda ise bu tür davranışlara ne sıklıkta hedef olduklarını ölçecek biçimde ifade edilmektedir. Benzer şekilde her iki formda da Sosyal Dışlama, Kötü Mizah ve Suçluluk Hissettirme olarak adlandırılan

üç alt ölçek yer almaktadır. Araştırma Karabük Üniversitesi'nin değişik fakülte ve yüksek okullarında öğrenci olan katılımcılar ile yürütülmüştür. Aynı maddelerden oluşmaları nedeniyle Dolaylı Saldırganlık Ölçeğinin saldırgan ve hedef formları iki farklı gruba uygulanmıştır. Ölçeğin saldırgan formunun örneklemini 200, hedef formunun örneklemini 220 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada yer alan toplam 420 katılımcının 181'i (%43.10) kadın, 239'u (%56.90) ise erkektir. Katılımcıların yaş aralığı 18 ile 40 arasında değişmektedir, yaş ortalaması 20.66'dır. Dolaylı saldırgan davranışlar sergileme ve bu tür davranışlara hedef olma açısından cinsiyete bağlı farklılıkların bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla kadın ve erkek katılımcıların Dolaylı Saldırganlık Ölçeğinin saldırgan ve hedef formlarından ve bu formların alt ölçeklerinden aldıkları puanlar t test ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular erkek katılımcıların ölçeğin saldırgan formundan (t= 2.16; p <.01) ve bu formun Suçluluk Hissettirme alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının kadınların aldıkları puanların ortalamalarından (t= 3.17; p <.01) anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir. Buna göre, erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre daha fazla dolaylı saldırgan davranışlar sergilediklerini bildirmişlerdir. Kadın ve erkek katılımcıların Dolaylı Saldırganlık Ölçeğinin saldırgan formunun Sosyal Dışlama ve Kötü Mizah alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Kadın ve erkek katılımcıların hedef formundan ve bu formun alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları arasında yapılan karşılaştırmalardan hiçbiri anlamlı çıkmamıştır. Dolayısıyla, bu araştırmadan elde edilen bulgular erkeklerin kadınlara göre daha fazla dolaylı saldırgan davranış sergilediklerini, ancak dolaylı saldırgan davranışlara hedef olma açısından bu iki grup arasında anlamlı bir farkın bulunmadığını göstermiştir.

- Üstün, Besti; Eser, Taşçı Demet, *Psikiyatrik Bozukluğu Olan Ergen ve Ebeveynlerinin Öfke İfade Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2011, Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2(3), 111-116.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, psikiyatrik bozukluğu olan ergen ve ebeveynlerin öfkeyi ifade etme biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Gençlik Ruh Sağlığı Danışma ve Tedavi Birimi'ne başvuran 15-18 yaş arasındaki ergen ve ebeveynleri oluşturmaktadır. Çalışmanın verilerini toplamak için, Demografik Bilgi Formu ve Spielberger tarafından geliştirilen ve Özer tarafından Türkçeye uyarlanan Sürekli Öfke/Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) kullanıldı. Araştırmada, tek yönlü ANOVA testi ve ANOVA testinin anlamlı olduğu durumlarda Tukey's honestly significant difference (HSD) testi uygulandı. Araştırma sonuçları öfke düzeyleri açısından incelendiğinde, psikiyatrik bozukluğu olan ergenler ile ebeveyn anneler ve ebeveyn babaların sürekli öfke ve öfkeyi içe yansıtma durumları arasında istatiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı. Psikiyatrik bozukluğu olan ergenler ile babaların öfkeyi dışarı yansıtma durumları bakımından istatiksel olarak anlamlı bir fark görülmezken; ergenlerin annelere göre öfkeyi dışarı yansıtma düzeyleri daha yüksek bulundu. Öfkeyi kontrol etme durumu bakımından psikiyatrik bozukluğu olan ergenler ile anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmezken; babaların öfke kontrollerinin ergenlere göre daha iyi olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak, ergen ve ebeveynlerin birlikte katıldığı öfke yönetimi programları düzenlenmesi önerilir.

- Bilge, Ayşegül; Eser, Taşçı Demet; Liman, Tülün, *Kronik Hastalığı Olan Ergenlerin Öfke İfade Biçimleri*, 2012, Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 3(3), 116-120, İstanbul.

ÖZET: Kronik hastalığı olan ergenler, hastalığa bağlı bağımsızlığın engellenmesi, beden imajının bozulması ve arkadaşlarından ayrı kalma gibi nedenlerle sağlıklı ergenlere göre daha fazla psiko sosyal sorunlar yaşarlar. Bu sorunların başında öfke ve saldırganlık gelmektedir. Bu araştırmada, kronik hastalığı olan ergenlerin öfkeyi ifade etme biçimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Tanımlayıcı tipte planlanan araştırmada veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, bir üniversitenin çocuk hastanesinde Mart-Ağustos 2012 tarihleri arasında yatan, 10-19 yaşları arasında, kronik hastalığı olan (hematoloji, böbrek, kalp hastalıkları gibi) 64 ergen oluşturmuştur (katılım oranı %71' dir). Verilerin analizlerinde yüzde, ortalama ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre kronik hastalığı olan ergenlerin yaş ortalaması = 14.78±2.16 olup, algıladıkları öfkeyi 0-10 arası puanlamaları istenmiş ve öfke düzeylerinin =4.68±2.73 olduğu saptanmıştır. Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği alt ölçek puanları incelendiğinde, ergenlerin öfke kontrol puanlarının (=21.68±4.88) yüksek olduğu saptanmıştır. Ergenlerin tanılarına göre öfke düzeyleri incelendiğinde, immünoloji hastası ergenlerin sürekli öfke puanları, diğer hastalığı olan ergenlere göre yüksek bulunurken, öfke kontrol puanlarının da düşük olduğu saptanmıştır. Araştırmada 16-18 yaş grubundaki ergenlerin sürekli öfke (p=0.047) ve öfke dışa puanları (p=0.017) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu yaş grubundaki ergenlerin öfke kontrol puanları düşük olarak saptanmıştır. Araştırma sonucuna göre; kronik hastalığı olan ergenlerin öfkelerini kontrol edebildikleri ancak bu durumun hastalık ve yaş gruplarına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Çocuk hemşirelerinin ve konsültasyon liyazon psikiyatri hemşirelerinin ergenlerin öfke ifade biçimlerini saptaması ve risk grubuna yönelik öfke eğitim programları düzenlemesi önerilir.

- Çekici, Ferah; Güçray, Sonay Songül, *Problem Çözme Terapisine Dayalı Beceri Geliştirme Grubunun Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerileri, Öfkeyle İlişkili Davranış ve Düşünceler ile Sürekli Kaygı Düzeylerine Etkisi,* 2012, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(2), 103-128, Adana.

ÖZET: Bu araştırmada sosyal problem çözme beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal problem çözme, öfkeyle ilişkili davranışlar ve düşünceler ile sürekli kaygı düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma deney ve kontrol gruplarında 17' şer öğrenci olmak üzere 34 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen yarı-deneysel desen türündedir. Araştırmada deney grubuna Problem Çözme Terapisi (D' Zurilla ve Nezu, 2007; Nezu, Nezu ve D' Zurilla, 2007) temel alınarak oluşturulan sekiz oturumluk psiko-eğitimsel içerikli bir program uygulanırken kontrol grubuna herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Araştırmanın verileri, nicel ve nitel yöntemler kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın nicel verilerinin analizinde Kovaryans Analizi, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi, Mann Whitney U Testi ve İlişkili Örneklemler için t Testi istatistiksel tekniklerinden yararlanılmıştır. Deney grubundan elde edilen nitel verilerin analizi ise doküman incelemesi yöntemiyle yapılmıştır. Araştırma sonucunda uygulanan sosyal problem çözme beceri eğitiminin "sosyal problem çözme becerileri" ve "dünyaya yönelik öfke düşünceleri" değişkenleri üzerinde olumlu yönde etkide bulunduğu ve bu etkinin uzun süreli kalıcı olduğu görülürken deneklerin öfkeyle ilişkili davranışlar (saldırgan, sakin ve kaygılı davranışlar) ile öfkeyle ilişkili düşünceler (öfkesine, diğerlerine ve kendisine yönelik öfke düşünceleri) boyutlarında herhangi anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Ayrıca deneklerin sürekli kaygı puanlarının deney ve kontrol grubunun son test lehine anlamlı farkın olduğu ve izleme ölçümlerinde ise deney grubunun puanlarının daha da düştüğü görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda sosyal problem çözme beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerini geliştirmede etkili olduğu söylenebilir.

- Kılınç, Erdal; Murat, Mehmet, *Genel Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere ve Sürekli Kaygı Düzeylerine Göre Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*, 2012, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(3), 835-853, Gaziantep.

ÖZET: Öğrencilerin sürekli kaygı, cinsiyet, hatalı davranışlarına anne babalarının verdikleri tepkiler, anne-babaların öğrencinin okul yaşantısını takip sıklığı ve sosyal-kültürel faaliyetlere katılma sıklığı değişkenlerine göre saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 2010-2011 eğitim öğretim yılında genel liselerde okuyan 479 lise 9. sınıf öğrencisine ulaşılmıştır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırma verileri; Buss ve Perry tarafından geliştirilen ve Can (2002) tarafından Türkçeye uyarlanan 'Saldırganlık Ölçeği' ve Spilberger, Gorsuch ve Laushene tarafından geliştirilen, 1985 yılında Öner ve Le Compte tarafından Türkçeye uyarlanan Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nin 'Sürekli Kaygı Ölçeği' ile toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre; öğrencilerin saldırganlık ile sürekli kaygı düzeyleri arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyleri kızlardan anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin, anne-babalarının hatalı davranışlarına verdikleri tepkiler ve okul yaşantısını takip sıklıkları ile onların saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Hatalı davranışı hem anne hem de babaları tarafından konuşarak çözülmeye çalışılan öğrencilerin saldırganlık düzeyi, azarlanarak veya döverek cezalandırılan öğrencilerin saldırganlık düzeyine göre daha düşüktür. Ayrıca anne babaların öğrencinin okul yaşantısını takip etmek amacıyla öğretmenleri ile iletişime geçme ve öğrencilerin sosyal-kültürel faaliyetlere katılma sıklığı arttıkça öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin düştüğü gözlenmiştir. Elde edilen bulgulara dayalı öneriler geliştirilmiştir.

- Yılmaz, Ercan; Kaşarcı, İsmail; Yiğit, Ruhi, *İlköğretim ve Orta Öğretim Okullarında Reaktif ve Proaktif Saldırganlık: Okul Psikolojik Danışmanlarının Görüş ve Yaklaşımları*, 2012, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (23), 354-370, Burdur.

ÖZET: Okul psikolojik danışmanlarının okul ortamlarında karşı karşıya geldikleri en önemli davranışsal sorunlardan biri saldırganlıktır. Bu araştırmanın genel amacı, okul psikolojik danışmanlarının reaktif ve proaktif saldırganlık hakkındaki görüş ve yaklaşımlarını değerlendirmektir. Araştırmanın çalışma grubunu İzmir ili metropol ilçelerinde bulunan ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında görev yapan 208 (152 kadın, 56 erkek) okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Sonuçlar, tüm eğitim kademelerinde reaktif saldırganlığın proaktif saldırganlığa göre daha yaygın olduğunu, okul psikolojik danışmanlarının her iki saldırganlık türü hakkındaki bilgi düzeylerini kısmen yeterli olarak algıladıklarını ve yıllar içerisinde reaktif saldırganlığın artmak eğiliminde olduğunu göstermektedir.

- Seçer, Ismail, *Lise Öğrencilerinin Genel Saldırganlık Düzeyleri Bağlamında Şiddet İçeren Davranişları Sergileme Sıklıklarının İncelenmesi*, 2013, Akademik Bakış Dergisi, (36), 1-16, Celalabat.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı lise öğrencilerinin genel saldırganlık düzeyleri açısından şiddet ögesi içeren davranışları sergileme sıklıklarının incelenmesidir. Araştırmanın evrenini Erzurum şehir merkezinde 201- 2011 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan lise 4.sınıf öğrencileri oluştururken, çalışma grubunu sözü geçen evrenden uygun örneklem olarak belirlenen 460 lise öğrencisi oluştur-

maktadır. Araştırmada veri toplamak için Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen saldırganlık ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 16.00 paket programında, aritmetik ortalama, standart sapma ve bağımsız örneklemler için t testi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin son bir yılda okulda kavga çıkarma, bir kavgaya karışma, okul dışında bir kavgaya karışma, okula kesici alet getirme, disiplin kurulundan ceza alma, arkadaşlarına sözel şiddet uygulama, örgüt ve çete faaliyeti içinde olma durumuna göre anlamlı farklılaşma gösterdiğini, okula alkollü gelme, disiplin kuruluna sevk edilme, polis, karakol veya mahkemeye intikal eden bir olaya karışma durumuna göre ise anlamlı farklılaşma olmadığını göstermektedir.

- Yavuzer, Yasemin, *Ergenlerde Saldırganlık ve Sosyometrik Popülerlik Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, 2013, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13(2), 767-780, İstanbul.

ÖZET: Ergenlerde saldırganlık ile sosyometrik popülerlik arasındaki doğrusal ve eğrisel ilişkileri saptamak amaçlanmıştır. Niğde il merkezindeki 20 ilköğretim okulunda 8. Sınıfta toplam 1620 ergen öğrenim görmektedir. Çalışma grubu bu ergenlerden seçkisiz olarak seçilen 20 ayrı sınıftan 524 ergenden oluşmaktadır. Araştırma verileri Saldırganlık Ölçeği ve Sosyometrik Ölçümle toplanmıştır. Sosyometrik Ölçüm ergenlerden (i) "bu sınıfta birlikte zaman geçirmeyi en çok istediği" (ii) "bu sınıfta birlikte zaman geçirmeyi en az istediği" üçer arkadaşının isimlerini yazmaları istenerek yapılmıştır. Saldırganlık ve sosyometrik popülerlik puanları cinsiyete göre farklılık gösterdiği için analizler kız ve erkek ergenler için ayrı ayrı yapılmıştır. Kız ergenlerin sosyometrik popülerlik puanları ile saldırganlık puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı için kız ergenlerden elde edilen verilere regresyon analizi yapılmamıştır. Erkek ergenlerde sosyometrik popülerlik ile saldırganlık (beş boyutuyla) arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Linear ve quadratic regresyon analizi sonuçları erkek ergenlerde sosyometrik popülerliğin saldırganlığın beş boyutu üzerinde negatif doğrusal etkisinin, öfke hariç diğer boyutlar üzerinde ise pozitif eğrisel etkisinin olduğunu göstermektedir.

- Yavuzer, Yasemin; Karataş, Zeynep, *Ergenlerde Otomatik Düşünceler ile Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişkide Öfkenin Aracı Rolü*, 2013, Türk Psikiyatri Dergisi, 24(2), 117-123, Ankara.

ÖZET: Ergenlerin otomatik düşünceleri ile fiziksel saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkide öfkenin aracılık (mediation) rolünü ortaya koymaktır. Çalışmaya 2011-2012 öğretim yılında Burdur il merkezindeki üç farklı lisede, 9. sınıfta öğrenim gören 224 ergen katılmıştır. Katılımcılara Saldırganlık Ölçeği ve Otomatik Düşünceler Ölçeği uygulanmıştır. Veriler basit ve çoklu doğrusal regresyon analizi ile çözümlenmiştir. Erkek ve kız ergenlerin fiziksel saldırganlık ile otomatik düşünceler ve öfke puanları arasında, öfke ile otomatik düşünceler puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Regresyon analizlerine göre, otomatik düşüncelerin ergenlerin fiziksel saldırganlık (β= 0,233, p<0,001) ve öfke düzeylerini (β= 0,325, p<0,001) yordayıcı gücü olduğu gözlenmiştir. Öfkenin aracılık rolüne ilişkin analizlerde otomatik düşünceler ve fiziksel saldırganlık arasında öfkenin tam aracı rolünün olduğu gözlenmiştir (Sobel z= 5,646, p<0,001). Araştırmanın bulguları otomatik düşünceler ile fiziksel saldırganlık arasındaki ilişkide, öfkenin tam aracılık rolünün olduğunu ortaya koymuştur. Ergenlerde fiziksel saldırganlığı önlemeye yönelik çalışmalarda öfke yöne-

timi becerilerinin kazandırılması için hazırlanan programların ergenlerin işlevsel olmayan ve öfkeyi tetikleyen otomatik düşüncelere ilişkin farkındalık kazanması ve bu düşüncelerini değiştirebilmesi ile ilgili uygulamaları içermesi yararlı olacaktır. Araştırmanın çalışma grubu Burdur il merkezindeki farklı liselerde öğrenim gören ergenlerden oluşmaktadır. Sonuçlar yalnızca benzer özelliklere sahip gruplara genellenebilir.

- Avcı, Dilek; Erşan, Erdal Etem; Kelleci, Meral; Doğan, Selma, *Bilişsel Davranışçı Tekniklere Dayalı Öfke Yönetimi Programının Lise Öğrencilerinin Öfke ve Atılganlık Düzeylerine Etkisi*, 2014, Anadolu Psikiyatri Dergisi, (15), 296-303.

ÖZET: Çalışmada bilişsel davranışçı tekniklere dayalı olarak hazırlanan öfke yönetimi programının lise öğrencilerinin öfke ve atılganlık düzeylerine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Yöntem: Çalışma ön test-son test kontrol gruplu deneysel çalışma deseninde yürütülmüştür. Bir lisede dokuzuncu sınıfta öğrenim gören öğrencilere Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ) ile Rathus Atılganlık Ölçeği (RAÖ) uygulanmıştır. Araştırmaya alınma ölçütlerini karşılayan 51 öğrenci randomize olarak cinsiyet ve ölçek puanları açısından eşleştirilerek deney ve kontrol grubuna atanmıştır. Deney grubundaki öğrenciler 12'şer kişilik iki gruba ayrılmıştır. Grup haftada bir gün, bir buçuk saat süreyle toplanmış ve çalışma 10 hafta devam etmiştir. Grup çalışmasının bitiminde deney ve kontrol grubundaki öğrencilere ölçekler tekrar uygulanmıştır. Veriler SPSS 16.0 istatistik paket programında değerlendirilmiş, çözümlemede Levene testi, ki-kare ve t testi kullanılmıştır. Bulgular: Deney ve kontrol grubunun SÖÖTÖ ve RAÖ puanları arasında ilk ölçümde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Programdan sonra yapılan ölçümde SÖÖTÖ sürekli öfke, öfke içte ve öfke dışta alt ölçek puan ortalamaları deney grubunda kontrol grubundan düşük; öfke kontrol alt ölçeğinde ise deney grubunun puan ortalaması kontrol grubundan yüksek olup, farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir. Programdan sonra deney grubunun RAÖ puan ortalamasının ise, kontrol grubundaki öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Sonuç: Bu çalışmanın sonuçları bilişsel davranışçı tekniklere dayalı olarak oluşturulan öfke yönetimi programının öğrencilerin sürekli öfke düzeyinde azalma, öfkeyi uygun biçimde belirtme, öfkeyi kontrol etme ve atılgan bir şekilde davranış geliştirmeyi sağladığını göstermiştir.

- Aydın, Arzu; Akgün, Serap, *Ergenlikte Reaktif Proaktif Saldırganlık, Öfke ve Narsizm İlişkisi,* 2014, Türk Psikoloji Dergisi, 29(73), 44-59, Ankara.

ÖZET: Son yıllarda saldırganlık konusunda yapılan çalışmalar saldırganlığı reaktif ve proaktif olmak üzere iki alt tipe ayırarak incelemektedir. Bu çalışmanın amaçlarından biri reaktif ve proaktif saldırganlığın ayırt edici bilişsel ve duygusal bileşenlerini test etmek, diğeri ise ergenlerin reaktif ve proaktif saldırganlık düzeylerinin, öfke ve narsisizm ile ilişkili olup olmadığını incelemektir. Bu amaçla 270 kız, 236 erkek öğrenciye Reaktif-Proaktif Saldırganlık Ölçeği, Çocuklar için Narsisistik Kişilik Ölçeği ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği uygulanmıştır. Ayrıca reaktif ve proaktif saldırganlığın tipik özelliklerini incelemek için dört farklı senaryo kullanılmıştır. Bulgular düşmanca niyet yükleme ve öfkenin reaktif saldırganlık ile, saldırgan davranma konusunda kendini yeterli görme, sonucunun olumlu olacağını düşünme ve iyi hissetmenin ise proaktif saldırganlık ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Öfke ve narsisizmin reaktif ve proaktif saldırganlık ile ilişkisini incelemek amacı ile yapılan

regresyon analizleri sürekli öfke ve dışa yönelik öfkenin reaktif saldırganlığı yordadığını göstermiştir. Proaktif saldırganlık ise narsisizmin sömürü boyutu ile pozitif yönde ilişkili iken üstünlük boyutu ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

- Çelik, Hilal; Kocabıyık, Onat Oya, *Genç Yetişkinlerin Saldırganlık İfade Biçimlerinin Cinsiyet ve Bilişsel Duygu Düzenleme Tarzları Bağlamında İncelenmesi*, 2014, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(1), 139-155.

ÖZET: Bu çalışmada, genç yetişkinlerin bilişsel duygu düzenleme tarzları ve cinsiyet özelliklerinin saldırganlık ifade tarzları üzerindeki etkisi araştırılmış. Araştırma modeli olarak genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evreni Marmara Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan ve yaşları 18-33 arasında değişen toplam 426 genç yetişkinden oluşmaktadır. Örneklem seçilirken tesadüfî küme örnekleme yöntemi temel alınmıştır. Veri toplama araçları olarak, "Kişisel Bilgi Formu" "Saldırganlık Envanteri (SE)" ve "Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDD)" kullanılmıştır. Veri analizi sürecinde SPSS-17 paket programından yararlanılmış olup ilk olarak regresyon modelini oluşturma amacıyla Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. Ardından cinsiyet ve duygu düzenleme tarzlarının birlikte saldırgan ifade biçimlerini yordayıp yordamadığını belirlemek için de eşzamanlı çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler neticesinde cinsiyet ve bilişsel duygu düzenleme tarzlarının birlikte fiziksel ve sözel saldırganlık üzerinde yordayıcı etkisinin olduğu, saldırganlıktan kaçınma ve dürtüsel saldırganlık ifade biçimlerinde ise yalnızca bilişsel duygu düzenleme tarzlarının yordayıcı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

- Kaya, Alim; Akgül, Hanife; Erkan, Serdar, *Öfke Denetimi Eğitiminin İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Öfke Denetimi Becerilerine Etkisi*, 2014, *Deneysel Olarak Sınanmış Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları (III. Cilt)* kitabı içinde, 295-308, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Siyez, Müge Diğdem; Tuna, Tan Dilek, *Lise Öğrencilerinin Öfke Kontrolü ve İletişim Becerilerinde Çözüm Odaklı Psiko Eğitim Programının Etkisi*, 2014, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5(41), 11-22, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, çözüm odaklı psikolojik danışma yaklaşımına dayalı öfke kontrolü psiko eğitim programının lise öğrencilerinin öfke kontrolü ve iletişim becerileri düzeylerine etkisini incelemektir. Araştırmada 3 x 2'lik (deney, kontrol ve plasebo grubu x öntest-sontest) karışık desen kullanılmıştır. Öfke kontrolü eğitim programına katılacakları belirlemek için İzmir İli Seferihisar ilçesindeki Seferihisar Anadolu Lisesi'ne devam eden 9. sınıf öğrencilerine Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği ile İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Eğitim programına katılım ölçütlerini karşılayan 25 öğrenci (deney grubu=8, kontrol grubu= 9, plasebo grubu=8) deney, kontrol ve plasebo gruplarına yansız olarak atanmıştır. Deney grubuna 10 oturumluk çözüm odaklı yaklaşıma dayalı öfke kontrolü psiko-eğitim programı, plasebo grubuna da 10 oturumluk üniversiteye giriş sınavı ve meslek tanıtımı programı uygulanmıştır. Kontrol grubu ile de herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Tekrarlayan ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları çözüm odaklı yaklaşıma dayalı

psiko eğitim programının öfkenin boyutları olan sürekli öfke, öfkeyi dışa vurma, öfkeyi içte tutma ve öfke kontrolü üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Buna göre deney grubundaki deneklerin, kontrol ve plasebo grubundaki deneklere göre sürekli öfke, öfkeyi dışa vurma ve öfkeyi içte tutma düzeylerinde, anlamlı bir düşüş olurken; öfke kontrolü düzeylerinde anlamlı bir artış olmuştur. Ancak araştırma sonuçları çözüm odaklı yaklaşıma dayalı psiko eğitim programının, iletişim becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçları, çözüm odaklı yaklaşıma dayalı öfke kontrolü psiko eğitim programının ergenlere öfke kontrolünü kazandırmada etkili bir psikolojik danışma yaklaşımı olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

- Şam, Tuğrulhan C., *BESYO Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi (Erzurum Atatürk Üniversitesi Örneği)*, 2014, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 16(3), 39-51, Niğde.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve empatik eğilimlerinin belirlenmesi ve bazı değişkenler (cinsiyet, kardeş sayısı, anne baba durumu, aktif spor yapma) açısından incelenmesidir. Tarama modelindeki bu araştırmanın evrenini 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulunda öğrenim gören 1055 öğrenci, örneklemini ise; 332 (%49,7) kız öğrenci, 336 (%50,3) erkek öğrenci toplam 668 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kiper (1984) tarafından geliştirilen "Saldırganlık Ölçeği" ve Dökmen (1988) tarafından geliştirilen "Empatik Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve empatik eğilimlerinin aktif spor yapma değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görüşmüştür. Cinsiyet değişkeni açısından ise kız öğrencilerin saldırganlık alt boyutlarından yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık düzeylerinin erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Empatik eğilim açısından da yine aynı şekilde kız öğrencilerin empatik eğilimleri erkek öğrencilere oranla anlamlı düzeyde yüksek olarak tespit edilmiştir. Kardeş sayısı değişkeni açısından ise saldırganlık alt boyutlarından atılganlık düzeyinde tek çocuk olma ile 4 kardeş olma arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Anne Baba durumu değişkenine göre yapılan inceleme de ise empatik eğilim açısında anlamlı farklılar tespit edilmiştir.

- Avcı, Dilek; Kelleci, Meral, *Lise Öğrencilerinde Öfke, Saldırganlık ve Ruhsal Belirtiler Arasındaki İlişki,* 2015, Literatür Sempozyum Dergisi, 1(5), 34-42, İstanbul.

ÖZET: Araştırmada lise öğrencilerinde öfke, saldırganlık ve ruhsal belirtiler arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırma bir lisede 9. sınıfta öğrenim gören 385 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler Kişisel Bilgi Formu, Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri aracılığı ile toplanmıştır. Çözümlemede tanımlayıcı istatistikler, t testi, tek yönlü varyans ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin sürekli öfke, öfke içte, öfke dışta ile saldırganlık düzeyleri ve ruhsal belirtileri arasında pozitif anlamlı, öfke kontrolü ile saldırganlık ve ruhsal belirtileri arasında ise negatif anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca cinsiyet, yaş ve ekonomik düzeye göre ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu saptanmıştır. Literatürle uyumlu olarak öğrencilerin öfke düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinin ve ruhsal belirtilerinin arttığı, öfke kontrolü arttıkça saldırganlık düzeylerinin ve ruhsal belirtilerin azaldığı saptanmıştır.

- Büyükgöze, Kavas Ayşenur; Koç, Bozkurt, *Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık, Kişilerarası Problem Çözme Becerileri, Kişiler Arası İlişki Tarzları ve İletişim Beceri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi,* 2015, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 4(2), 783-799.

ÖZET: Saldırganlık, kişiler arası problem çözme becerileri, kişiler arası ilişki tarzları ve iletişim becerileri arasındaki ilişkileri belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırmanın örneklemi 2013-2014 öğretim yılında On dokuz Mayıs Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören toplam 403 (242 kadın, 161 erkek) katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 18 ile 25 arasında değişmektedir. Araştırmada katılımcılara Kişisel Bilgi Toplama Formu, Kişilerarası Problem Çözme Envanteri, Kişiler arası İlişkiler Ölçeği, İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Saldırganlık Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği ve yol analizi (pathanalysis) teknikleri kullanılmıştır. Yapıcı problem çözmenin iletişim becerileri üzerinden yıkıcı saldırganlık ve atılganlıkla dolaylı ilişkisi anlamlı düzeydedir. Yine kendine güvensiz yaklaşımın yıkıcı saldırganlık ve atılganlıkla dolaylı ilişkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Kişiler arası ilişki tarzlarından besleyici ilişki tarzının iletişim becerileri üzerinden atılganlık ve yıkıcı saldırganlıkla dolaylı ilişkisi anlamlı bulunmuştur. Zehirleyici ilişki tarzının ise iletişim becerileri üzerinden atılganlık ve yıkıcı saldırganlıkla dolaylı ilişkisi anlamlı bulunmuştur. Yenilenen kısmi aracılı modeldeki doğrudan ve dolaylı yollar birlikte değerlendirildiğinde, modelin atılganlığın %30'unu, yıkıcı saldırganlığın %35'ini açıkladığı görülmüştür. Atılganlık ve yıkıcı saldırganlık ile diğer değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde, en yüksek ilişkinin atılganlık ile besleyici, yıkıcı saldırganlık ile zehirleyici kişiler arası ilişki tarzı arasında olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları kişiler arası problem çözme becerileri, kişiler arası ilişki tarzları ve iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programları ve uygulamalarının, saldırganlığın önlenmesindeki önemini ortaya koymaktadır.

- Özkamalı, Eyyüp; Yelpaze, İsmail, *Akran Aracılı Sosyal Beceri Eğitimi Programının 6-7-8. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerine Etkisi*, 2015, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2), 499-511, Gaziantep.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, akran aracılığıyla anlatılan sosyal beceri eğitimi programının ortaokul öğrencilerinin (6, 7 ve 8. sınıf) saldırganlık düzeylerine etkisini incelemektir. Araştırma ön test – son test tek gruplu yarı deneysel bir çalışma modeline göre düzenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş il merkezindeki bir ilköğretim okulunun ikinci kademe öğrencileri oluşturmaktadır. Bu çalışmaya 28 kız, 28 erkek öğrenci katılmıştır. Ayrıca okuldan gönüllü ve akran yardımcısı olabilecek 11 öğrenci 8. sınıflardan seçilmiştir. Öğrencilerin saldırganlık düzeylerini belirlemek için Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen "Saldırganlık Ölçeği" kullanılmıştır. Bununla birlikte, çalışmaya katılan öğrencilerin bazı demografik özelliklerine ulaşmak için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Akran rehberi olarak seçilen 11 öğrenciye 8 hafta süren sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Daha sonra 11 akran rehberi gruplara bölünerek sosyal beceri eğitimi programını 56 öğrenciye anlatmışlardır. Eğitimden sonra 56 öğrenciye son test uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 15 programı kullanılmıştır. Uygulamanın istatistiksel sonuçlarına bakıldığında, akranlar aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitimi programının öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili olduğu görülmüştür. Öğrencilerin cinsiyetleri, öğrencilerin saldırganlık düzeylerini belirlemede önemli bir faktör olarak görülürken, öğrencilerin sınıf düzeyine göre öğrencilerin saldırganlık puanlarının farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

- Atıcı, Meral; Kılıçarslan, Suat, *Ergenlerde Görülen Saldırgan Davranışlarda Ebeveyn ve Ergenlere Uygulanan Psikoeğitim Programının Etkisinin İncelenmesi*, 2016, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(1), 20-41, Aydın.

ÖZET: Bu araştırmada, saldırgan davranışları olan ergenlere yönelik sistemik aile terapileri kuramlarına dayalı olarak oluşturulan "Şiddet ve Saldırganlıkla Baş Etme" programı ve bu ergenlerin ebeveynlerine yönelik "Şiddetsiz Karşı Koyma" ebeveyn programı uygulanmıştır. Bu programların ergenlerde görülen saldırganlık, anne babalarının ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algıları, aile ilişkileri ve anne-baba stres düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın verileri deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilere uygulanan 'Saldırganlık Ölçeği', ve ebeveynlere uygulanan 'Anne-Baba Stres Ölçeği', 'Aile Değerlendirme Ölçeği' ve 'Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği' aracılığıyla elde edilmiştir. Söz konusu ölçekler deney ve kontrol grubu ergen ve anne babalarına öntest, sontest ve izleme ölçümleri olarak uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 17 paket programı kullanılmıştır. Bulgular incelendiğinde, ergen ve anne babalarına uygulanan programların ergenlerde görülen saldırgan davranışları azalttığı, ana-babalarının ebeveynlik becerilerini ve aile ilişkilerini geliştirdiği ve anne-baba stres düzeylerini anlamlı derecede düşürdüğü ve bu etkinin uzun süreli olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan hareketle özellikle ergenlere yönelik hizmet veren tüm kurumlarda, bu programların anne-babalarla işbirliği çerçevesinde uygulanması önerilmektedir. Ergenlerde görülen şiddet ve saldırganlık problemlerinin azaltılmasında, yapıcı ve sıcak ilişkilerin kurulduğu aile ortamının oluşturulması ve ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir.

- Ayoğlu, Niyazi Ferruh; Veren, Funda; Aslan, Korkmaz Gülbahar; Altınbaş, Kulakçı Hülya; Ayyıldız, Kuzlu Tülay, *Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Döneminde Yaşadıkları Örseleyici Davranışların Öfke Durumları Üzerine Etkisi*, 2016, TAF Preventive Medicine Bulletin, 15(6), 518-524, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde yaşadıkları örseleyici davranışların öfke durumları üzerine etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Tanımlayıcı ve ilişkisel tipte yapılan araştırmaya, bir üniversitenin hemşirelik bölümünde 2011-2012 eğitim-öğretim döneminde öğrenim gören toplam 323 öğrenci (kız: 256, erkek: 67) katılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından oluşturulan Tanıtıcı Bilgi Formu; Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Veriler, sayı ve yüzde değerleri, Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis ve Spearman Korelasyon Analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden alınan toplam puan ortalaması 102,26; duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal puan ortalaması 59,96, fiziksel kötüye kullanım puan ortalaması 33,18, cinsel kötüye kullanım puan ortalaması ise 9,11 bulunmuştur. Öğrencilerin sürekli öfke puan ortalaması 22,67, öfke ifade tarzlarının alt boyutunu oluşturan öfke dışa puan ortalaması 17,16, öfke içte puan ortalaması 16,58, öfke kontrol puan ortalaması ise 21,57 bulunmuştur. Öğrencilerin çocukluk döneminde yaşadıkları örseleyici davranış puanı arttıkça sürekli öfke düzeylerinin arttığı (p=0.000, r=0,203) ve öfkelerini daha fazla dışarı yansıttıkları (p=0.000, r=0,217) belirlenmiştir. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden aldıkları puanın yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca örseleyici davranışlara maruziyet arttıkça öğrencilerin sürekli öfke düzeylerinin arttığı ve öfkelerini daha fazla dışarı yansıttıkları belirlenmiştir. Bu sonuçlar

doğrultusunda, üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde yaşadıkları örselenme yaşantılarının tanımlanması, örselenme yaşantısı olan gençlerde gelişebilecek ruhsal sorunların belirlenmesi ve bunlara karşı önlem alınması önerilebilir.

- Çetinkaya, Aynur; Özmen, Dilek; Özmen, Erol; Akil, Ö. İpek, *Ergenlerde Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları*, 2016, Anadolu Psikiyatri Dergisi, (17), 65-73, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmada ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin öfke düzeylerinin, öfke tarzlarının ve bunları etkileyen etkenlerin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışma Manisa kent merkezinde yer alan ve farklı sosyoekonomik düzeye sahip bölgede bulunan üç ilköğretim okulunda öğrenim gören ikinci kademe (6, 7, 8. sınıf) öğrenciler ile yürütüldü. Öğrencilere Sosyodemografik Veri Formu, Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Anksiyete Ölçeği, Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği uygulandı. Öğrencilerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarını etkileyen değişkenler çok değişkenli istatistiksel analiz ile incelendi. Ergenlerin sürekli öfke düzeylerinin 'biraz' düzeyinde kaldığı, öfkelerini dışa vurmadığı ve orta düzeyde kontrol altına alma eğiliminde olduğu, içte tutulan öfke düzeylerinin yüksek olmadığı görülmektedir. Ergenlerin sürekli öfke düzeylerini ve öfke tarzlarını en çok etkileyen etkenler kaygı, cinsiyet ve aile tipidir. Sürekli öfke, baskılanmış öfke ve ifade edilen öfke ile kaygı arasında pozitif, kontrol altında tutulan öfke ile anksiyete arasında negatif ilişki vardır. Erkek öğrenciler daha yüksek sürekli öfke düzeyine sahipken ve öfkelerini daha çok ifade ederken, kız öğrenciler öfkelerini daha fazla kontrol etmektedir. Parçalanmış ailede yaşayan ergenlerin sürekli öfke, ifade ettikleri öfke ve baskıladıkları öfke düzeyleri daha yüksektir ve öfkelerini daha az kontrol etmektedirler. Bu araştırmada elde edilen sonuçlar Türkiye'de ergenlerin öfke yaşamaya yatkın olmadıklarını, öfkelerini kontrol etme eğiliminde olduklarını; öfkelendiklerinde öfkelerini içlerine atmadıklarını, kin beslemediklerini, başkalarıyla tartışmaya yatkın olmadıklarını ve kızgınlıklarını sözle veya davranışla göstermediklerini düşündürmektedir. Kaygı düzeyinin azalması öfkeyi kontrol edebilme düzeyini artırdığından ergenlerde öfke yönetimine yönelik yürütülecek eğitimlerde ve tedavi uygulamalarında kaygı yatıştırmaya yönelik girişimlere yer verilmelidir.

- Çivitçi, Asım; Özdemir, Ebubekir, *Öfke Kontrolü Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Öfke, Öfke Kontrolü ve Yaşam Doyumları Üzerindeki Etkisi*, 2016, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(44), 945-951, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmada, öfke kontrolü eğitimi programının üniversite öğrencilerinin sürekli öfke, öfke kontrolü ve yaşam doyumları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma grubu bir devlet üniversitesinde öğrenim gören ve programa gönüllü olarak katılmak isteyen 22 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma deseni olarak öntest-sontest kontrol gruplu desen kullanılmış ve seçkisiz yöntemle belirlenen 11 denek deney grubuna, 11 denek de plasebo grubuna atanmıştır. Araştırmaya katılan denekleri belirlemek için Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarz Ölçeği'nin "Sürekli Öfke ve Öfke Kontrolü alt ölçekleri" ile "Yaşam Doyum Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde Mann Whitney U Testi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Araştırma bulguları, deney grubundaki deneklerin sürekli öfke düzeylerinin son testte anlamlı olarak azaldığını; öfke kontrolü ve yaşam doyumu düzeylerinin de anlamlı olarak arttığını göstermektedir. Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, deney

grubundaki deneklerin öfke kontrol düzeyleri plasebo grubundaki deneklerden anlamlı olarak daha yüksektir; sürekli öfke ve yaşam doyumu düzeylerinde ise anlamlı bir değişim gözlenmemiştir. Ayrıca, izleme testi sonuçları öfke kontrolü eğitiminin sürekli öfke, öfke kontrolü ve yaşam doyumu üzerindeki olumlu etkisinin üç aylık izleme dönemi sonunda kalıcı olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak bu çalışma, öfke kontrolü eğitiminin üniversite öğrencilerinde sürekli öfkeyi azaltmada; öfke kontrolü ve yaşam doyumunu artırmada etkili olduğunu ve bu etkinin üç ay sonra da devam ettiğini ortaya koymaktadır.

- Deveci, Ahmet; Gezer, Engin; Kırımoğlu, Hüseyin; Gülle, Mahmut, *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Spor Eğitimi Alma Durumlarına Göre Saldırganlık ve Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi*, 2016, Journal of Human Sciences, 13(3), 5623-5635, Sakarya.

ÖZET: Bu araştırmada, Mustafa Kemal Üniversitesi öğrencilerinin cinsiyet ve spor eğitimi alma durumları dikkate alınarak, saldırganlık ve empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu", Kiper (1984) tarafından geliştirilen "Saldırganlık Ölçeği" ve Dökmen (1988) tarafından geliştirilen "Empatik Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır. Katılımcıların saldırganlık ve empatik eğilim düzeyleri, spor yapıpyapmama ve cinsiyet değişkenleri açısından mukayese edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında Mustafa Kemal Üniversitesinde öğrenim gören 254'ü kadın, 281'i erkek olmak üzere toplamda 535 katılımcı oluşturmaktadır. Saldırganlık ölçeği ve Empatik eğilim ölçeklerine yönelik nonparametrik testlerden ikili karşılaştırmalar için Mann Whitney U Testi kullanılmış olup anlamlılık düzeyi 0.01 ve 0.05 düzeyinde sınanmıştır. Bulgulara bakıldığında katılımcıların cinsiyet değişkenine göre spor eğitimi alan ve almayan kadınların, Yıkıcı saldırganlık ve Edilgen saldırganlık düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgulanmıştır. Yine cinsiyet değişkeni açısından spor eğitimi almayan kadınların, spor eğitimi almayan erkeklere oranla empatik eğilim düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir Sonuç olarak; bu çalışmanın katılımcıları açısından spor yapma durumlarına göre, cinsiyet değişkeninin genel manada saldırganlık ve empatik eğilim düzeylerini değiştirmede belirleyici bir değişken olmadığı, bunun yanı sıra bazı alt boyutlarda spor yapmanın etken olduğu söylenebilir.

- İkis, Mehmet; Ulu, Mustafa, *Lise Öğrencilerinde Saldırganlık ve Din İlişkisi*, 2016, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (41), 75-96, Kayseri.

ÖZET: Bu çalışma, lise öğrencilerindeki saldırganlık düzeyi ile dindarlık ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle temel kavramlar olan saldırganlık, ergenlik ve ergenlikte dini yönelim konularında teorik bilgiler sunulmuştur. Araştırmanın örneklemi, Kayseri İli Melikgazi İlçesi sınırlarındaki farklı okul türlerinde öğrenim gören 157 ortaöğretim öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmada katılımcıların saldırganlığa yönelik eğilimleri dört alt ölçek ve 29 maddeden oluşan "Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği" ile, katılımcıların dini eğilimleri de dört alt ölçek ve 8 maddeden oluşan "Ok-Dini Yönelim Ölçeği" ile elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan "Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği"nin alfa katsayısı, 871, "Ok-Dini Yönelim Ölçeği" alfa katsayısı ise, 806 olarak tespit edilmiştir. Anket tekniği ile elde edilen verilerin analizinde SPSS 22 paket program kullanılmıştır.

Verilerin analizinde SPSS yardımıyla frekans dağılımı, aritmetik ortalama, t-testi, anova ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmada farklı değişkenlerle saldırganlık ve dini yönelim arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı, dini yönelim ölçeğinin alt boyutları ile saldırganlık ölçeğinin alt boyutları arasında anlamlı ilişkilerin var olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ilgili literatür temelinde tartışılmış ve olası çözüm önerileri dile getirilmiştir.

- Karadağlı, Funda; Elkin, Nurten, Ü*niversite Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzı ve İlişkili Faktörler*, 2016, Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi, 21(1), 64-71, Konya.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, Sağlık Bilimleri Yüksek okulu öğrencilerinin öfke ifade tarzını ve ilişkili faktörleri belirlemektir. Gereç ve Yöntemler: Araştırmanın evrenini, İstanbul'da bulunan bir vakıf üniversitesinin Sağlık Bilimleri Yüksek okulu'nun tüm bölümlerinde öğrenim gören 1.116 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeksizin çalışmaya katılmayı kabul eden 408 öğrenci çalışma kapsamına alınmıştır. Çalışmanın verilerini toplamak için, Öğrenci Bilgi Formu ve Durumluluk ve Süreklilik Öfke Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) Version 16.0 programı kullanılmış olup tanımlayıcı istatistiksel parametrelerin (aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum ve frekanslar) yanı sıra, Student t-testi Spearman korelasyon testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Öğrencilerin sürekli öfke düzeyi puan ortalaması 20,55±4,97; kontrol altına alınmış öfke alt boyutunun puan ortalaması 20,88±4,52; dışa vurulmuş öfke alt boyutunun puan ortalaması 14,44±3,17; içe vurulmuş öfke alt boyut puan ortalaması ise 15,07±3,87 bulunmuştur. Öğrencilerin bireysel özellikleri ile Durumluluk ve Süreklilik Öfke Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; cinsiyet, aile yapısı, sigara kullanımı, alkol kullanımı, arkadaş ilişkileri ve anneyi tanımlama ile Durumluluk ve Süreklilik Öfke Ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Öfke, her yaşta görülebilen önemli duygusal tepkilerden biridir. Bu nedenle, eğitim sürecinde bu tarz sorunların saptanması ve gerekli desteğin sağlanması öğrencinin bireysel ve mesleki gelişimleri için oldukça önemlidir.

- Yavuzer, Yasemin; Karataş, Zeynep, *Lise ve Üniversite Öğrencileri İçin KAR-YA Saldırganlık Ölçeği Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi*, 2016, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(17), 307-321, Burdur.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı lise ve üniversite öğrencileri için KAR-YA saldırganlık Ölçeği adlı yeni bir ölçek geliştirmektir. Çalışmada Burdur ve Niğde illerinden lise ve üniversite öğrencilerinden oluşan beş farklı çalışma grubu kullanılmıştır. Ölçeğin psikometrik özellikleri için madde analizi, açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, ölçüt bağıntılı geçerlik, iç tutarlık katsayısı, split-half test yarılama yöntemi ve test tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda dört faktörlü bir ölçek elde edilmiştir. 23 maddeden oluşan ölçeğin açıklama varyansları 0.48 ve 0.81 arasında değişmektedir. Dört faktörün toplam açıklama varyansı %51.7'dir. Ölçeğin cronbachalpha iç tutarlık katsayısı tüm ölçek için 0.92, split-half test yarılama katsayısı her iki yarı için 0.80, test tekrar test güvenirliği katsayısı 0.86 olarak hesaplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da ölçeğin dört faktörlü yapısını doğrulamıştır. Sonuç olarak, geliştirilen KAR-YA saldırganlık ölçeği Türk lise ve üniversite öğrencilerinde geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kullanılabilir.

- Akacan, Behiye, *Üniversite Öğrencilerinin Öfke Yaşantıları ve Tepkilerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, 2017, Turkish Studies Dergisi, 12(25), 1-16, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ve Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü üniversite 1. sınıf öğrencilerinin öfke yaşantılarına ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırmada üniversite öğrencilerinin öfke yaşadıkları durumlarda verdikleri tepkiler incelenip, bu tepkiler kapsamında öğrencilerin öfke yaşadıkları durumlara ilişkin duyguları ve düşünceleri değerlendirilmiştir. Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırmada "amaçlı örnekleme" yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak da çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ve Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümlerinde birinci sınıf öğrencisi olan 46 öğrenciyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler 2016-17 Eğitim-Öğretim yılında, öğrencilerle belirlenen tarih, gün ve saatlerde 25 ve 45 dakika olacak şekilde Lefke Avrupa Üniversitesi, Dr. Fazıl Küçük Eğitim Fakültesi'nde gerçekleştirilmiştir. Form ile çalışma grubunu oluşturan ve görüşülen üniversite öğrencilerinin öfke yaşadıkları durumlar ve bu durumlara ilişkin düşünceleri, duyguları ve öfkelerini ifade etme biçimleri konularındaki bilgiler toplanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulardan, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ile Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümlerinde eğitim alan birinci sınıf öğrencilerinin, öfke yaşamalarına neden olan duyguların kıskançlık, üzüntü, kızgınlık ve hayal kırıklığı olduğu belirlenirken, üniversite öğrencilerinin üniversite ortamında öfke yaşanılmasına sebep olan durumlar karşısında genellikle olumsuz düşünceler ürettiklerini, öfke durumlarının ise imalı sözler, saldırgan tepkilerde bulunma ve kapıları çarpma biçiminde gerçekleştiği ortaya konmuştur.

- Atıcı, Meral; Canpolat, Murat, *Öfke Kontrolü Programının Ortaokul Öğrencilerinin Öfke Kontrolü Becerilerine Etkisi,* 2017, PDR Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 7(47), 87-98.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, öfke kontrolü programının ortaokul öğrencilerinin öfke kontrolü becerilerine etkisini incelemektir. Araştırmada 2x2'lik (deney ve kontrol grubu x öntest-sontest) karışık desen kullanılmıştır. Öfke kontrolü eğitim programına katılacakları belirlemek için Hatay ilinde bir ortaokula devam eden 7. sınıf öğrencilerine Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği uygulanmıştır. Programa katılım ölçütlerini karşılayan 20 öğrenci (deney grubu=10, kontrol grubu= 10,) deney ve kontrol gruplarına yansız olarak atanmıştır. Deney grubuna 7 oturumluk öfke kontrolü programı uygulanmıştır. Kontrol grubu ile herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Tekrarlayan ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları programın öfkenin boyutları olan sürekli öfke, öfkeyi dışa vurma, öfkeyi içte tutma ve öfke kontrolü üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Buna göre deney grubundaki deneklerin, kontrol grubundaki deneklere göre sürekli öfke, öfkeyi dışa vurma ve öfkeyi içte tutma düzeylerinde, anlamlı bir düşüş olurken; öfke kontrolü düzeylerinde anlamlı bir artış olmuştur.

- Camadan, Fatih; Yazıcı, Hikmet, *Üniversite Öğrencilerinde Gözlenen Saldırganlık Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi,* 2017, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 7(2), 221-224, Zonguldak.

ÖZET: Araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin gözlenen saldırganlıklarının bazı demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Bu değişkenler sınıf düzeyi, cinsiyet, anne ve babanın çocuk yetiştirme tutumunun nasıl algılandığı, üniversiteye gelmeden önce yaşanılan yerleşim yeri ve ailenin aylık ekonomik geliri olarak belirlenmiştir. Çalışmanın araştırma grubunu Türkiye'nin farklı bölgelerinde yer alan yedi devlet üniversitesinde (Cumhuriyet Üniversitesi [İç Anadolu Bölgesi], Çanakkale Ons ekiz Mart Üniversitesi [Marmara Bölgesi], Çukurova Üniversitesi [Akdeniz Bölgesi], Dicle Üniversitesi [Güneydoğu Anadolu Bölgesi], Dokuz Eylül Üniversitesi [Ege Bölgesi], İnönü Üniversitesi [Doğu Anadolu Bölgesi] ve On dokuz Mayıs Üniversitesi [Karadeniz Bölgesi]) öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanmasında Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin bu araştırma için geçerliğinin belirlenmesi amacıyla Belirli Sonlu Otomat ("Deterministic Finite Automat, DFA"), güvenirliğinin belirlenmesi amacıyla ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı yeniden hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar çerçevesinde ölçeğin orijinal formundaki faktör yapılarının, bu araştırma için doğrulandığı ve ölçme aracının bu araştırma kapsamında güvenirliğe sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların çeşitli demografik özelliklerine ulaşabilmek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Değinilen ölçek ve formdan elde edilen veriler ile çeşitli istatistiki analizleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizlerin sonucunda, erkek öğrencilerin saldırganlık eğilimleri, kızlarınkinden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Anne ve baba tutumlarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin saldırganlık eğilimleri, bu tutumları koruyucu ve demokratik olarak algılayan öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca babalarını ilgisiz olarak algılayanların, demokratik olarak algılayanlara göre saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin ailesinin aylık geliri 0-1000 TL arasında olanların, 3000 TL üzerinde olanlara göre saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçların yanı sıra üniversite öğrencilerinin saldırganlıklarının sınıf düzeyine ve üniversiteye gelmeden önce yaşanılan yerleşim yerine göre ise anlamlı düzeyde farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu sonuçlar, ilgili literatürde yapılan araştırmalar ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Bu sonuçların bir kısmı önceki araştırma bulgularıyla benzerlik gösterirken, bazılarında farklılıklara rastlanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bu sonuçlar ile ileride yapılabilecek araştırmalara ve uygulamalara yönelik çeşitli önerilere yer verilmiştir.

- Çelik, Akın; Baş, Mustafa; Zengin, Samet, *Sporcu Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi*, 2017, Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 2(4), 20-31, Gaziantep.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, liselerde öğrenim gören ve okullarının bireysel, takım ve raket sporları faaliyetlerine katılan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Trabzon ili Ortahisar ilçesine bağlı belirlenen 17 farklı lisede öğrenim gören ve okulun spor faaliyetlerine katılan 284'ü kız, 414'ü erkek olmak üzere toplam 698 öğrenci oluşturmaktadır. Bu sporculardan 288'i erkek, 156'sı kız olmak üzere 444'ü takım sporları, 76'sı erkek, 48'i kız olmak üzere 124'ü bireysel sporlar ve 50'si erkek, 80'i kız olmak üzere 130'u raket sporları yapmaktadır. Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak İpek İlter Kiper tarafından geliştirilen "Saldırganlık Envanteri" kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22.0 paketprogramı kullanılmıştır. Bağımsız iki grup için independent sample t testi, çoklu gruplar için One Way Anova testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, çalışmada yer alan araştırma grubunda kız olanların daha yüksek yıkıcı ve edilgen saldırganlık puanlarına sahip olduğu, spor lisesi öğrencilerinin atılgan saldır-

ganlık puanlarının daha yüksek olduğu, spor yapma yılı düşük olanların yıkıcı ve atılgan saldırganlık puanlarının daha düşük olduğu, anne eğitim durumu yüksek lisans olanların daha yüksek yıkıcı saldırganlık puanına sahip oldukları belirlenmiştir.

- Günay, Osman; Ulutabanca, Özlem Rabiye; Göçer, Şemsinnur; Sonkaya, İncedal Zehra, *Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinde Öfke Düzeyi, İfade Tarzı ve İlişkili Faktörler*, 2017, Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi, (9), 61-86, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışma, sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda okuyan öğrencilerin sürekli öfke düzeyini ve öfke ifade tarzlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Yöntem: Tanımlayıcı nitelikteki bu araştırma, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda okuyan öğrenciler üzerinde 2016 yılında yapılmıştır. Araştırmanın yapıldığı 2015–2016 eğitim öğretim yılında, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'na kayıtlı 692 öğrenciden 552'si araştırma kapsamına alınmıştır. Veri toplama aracı olarak, sosyodemografik anket formu ve Sürekli Öfke–Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde; bağımsız gruplarda t testi ve tek yönlü ANOVA testi (post hoc Scheffe) kullanılmıştır. Bulgular: Araştırmaya alınan öğrencilerim SÖÖTÖ puan ortalaması 22,58±6,0 olarak saptanmıştır. Ölçek alt boyutları değerlendirildiğinde ise öfke-içte puanı 16,5±4,0, öfke-dışa puanı 16,9±4,3 ve öfke-kontrolü puanı 19,9±4,5 olarak bulunmuştur. Öğrencilerden sigara ve alkol kullanan, annesi ilkokulu bitirmemiş olan ve kendisini saldırgan olarak tanımlayanların sürekli öfke puan ortalaması diğer öğrencilerden anlamlı ölçüde yüksek bulunmuştur. Cinsiyet ile sürekli öfke puanı arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Sonuç: Araştırma grubundaki öğrencilerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puanları orta düzeydedir. Öğrencilerin ebeveyn özellikleri ve kendi kişilik yapısı öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları ile ilişkili bulunmuştur. Sağlık personeli olarak görev yapması beklenen öğrencilerin öfke kontrolü konusunda desteklenmesi yararlı olabilir.

- Kaya, Alim; Erkan, Serdar; Yavuzer, Yasemin, *Ergenlerde Saldırganlığı Azaltmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programı,* 2017, *Deneysel Olarak Sınanmış Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları II* kitabı içinde, 347-425, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

ÖZET: Bu araştırma ile saldırganlığı önlemeye yönelik psiko-eğitim programının ergenlerdeki saldırganlığı azaltmadaki etkisi incelenmiştir. Araştırma, bir deney ve bir kontrol grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Gruplar belirlenirken Can (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Saldırganlık puanı yüksek olan gönüllü öğrencilerden her gruba 6 erkek 6 kız olmak üzere 12 kişi atanmıştır. Saldırganlık ölçeği, deney ve kontrol gruplarına ön test olarak verilmiştir. Deney grubunda yer alan öğrencilere "Ergenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programı" 12 oturum olarak uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Son test, deneysel uygulamaların bitiminden hemen sonra, izleme ölçümleri ise 2 ay sonra uygulanmıştır. Elde edilen bulgular, Ergenlere Yönelik Psiko-Eğitim Programının (EYP) öğrencilerin saldırganlık toplam, fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık puanlarını azaltmada etkili olduğu ve bu etkinin iki ay sonra da devam ettiği, bunun yanı sıra sözel ve dolaylı saldırganlık puanlarını azaltmada etkili olmadığı şeklindedir.

- Kaya, Alim; Gündoğdu, Rezzan; Erkan, Serdar, *Yaratıcı Drama Temelli Çatışma Çözme Programının Ergenlerin Öfke, Saldırganlık ve Çatışma Çözme Becerisine Etkisi*, 2017, *Deneysel Olarak Sınanmış Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları II* kitabı içinde, 429-520, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

ÖZET: Bu yarı deneysel araştırmada, yaratıcı drama temelli çatışma çözme programının (YDTÇÇP) ergenlerde öfke, saldırganlık ve çatışma çözme becerisine etkileri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini ortaöğretim 9. sınıfa devam eden öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın bağımlı değişkenlerini ölçmek için Koruklu (1998) tarafından geliştirilen Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği (ÇÇDBÖ), Spielberger (1988; akt; Savaşır ve Şahin, 1997) tarafından geliştirilen Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ), Buss ve Perry (1992; akt; Can, 2002) tarafından geliştirilen Saldırganlık Ölçeği (SÖ) kullanılmıştır. Deney grubu 13, plasebo grubu 14 ve kontrol grubu 16 olmak üzere toplam 43 öğrenci ile çalışmalar yürütülmüştür. Deney grubunun ÇÇDBÖ problem çözme alt ölçek puanları açısından gruplarla arasında anlamlı bir fark bulunmazken; son test-izleme testleri puanlarında anlamlı düzeyde bir artışın olduğu bulunmuştur. Deney grubunun ÇÇDBÖ saldırganlık alt ölçek puanlarının kontrol ve plasebo gruplarına göre anlamlı düzeyde azaldığı bulunmuştur. Ayrıca deney grubunda son testten izleme testine kadar ölçek puanlarında anlamlı düzeyde bir azalmanın olduğu bulunmuştur. Deney grubunun, SÖ toplam saldırganlık puanlarının kontrol ve plasebo gruplarına göre anlamlı düzeyde azaldığı bulunmuştur. Ayrıca son test izleme testleri puanlarında anlamlı düzeyde bir azalma olduğu bulunmuştur.

- Kiraz, Eda; Demirkıran, Fatma, *Ergenlerde Öfke İfade Tarzı, Atılganlık Düzeyi ve İlişkili Faktörler*, 2017, UHPPD Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi, (9), 21-43.

ÖZET: Amaç: Bu çalışma ergenlerde öfke duygusu ve bu duygunun ifade ediliş biçimleri, atılganlık düzeyleri ve ilişkili faktörleri incelemek amacıyla yapılmıştır. Yöntem: Tanımlayıcı olarak planlanan çalışmanın evrenini 2014-2015 öğretim yılında İzmir Bayraklı ilçesine bağlı liselerde öğrenim gören 2274 öğrenci, örneklemini iki farlı lisede öğrenim gören 404 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, Kişisel Bilgi Formu, Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği ve Rathus Atılganlık Envanteri ile toplanmış, SPSS for Windows21 programı ile bilgisayar ortamına girilmiştir. Analizlerde tanımlayıcı istatistikler, Student t testi, One Way Anova, Mann Whitney-u, Kruskal-Wallis testleri ile korelasyon analizleri kullanılmıştır. Bulgular: Araştırma örneklemini oluşturan 404 öğrencinin (166'sı kız, 238'i erkek) yaş ortalaması 16,20±1,17'dir. Öğrencilerin yaşları ile öfke içe ve öfke dışa vurumu düzeyleri arasında pozitif yönlü ilişki olduğu bulunmuştur. Gelir durumunun gideri karşıladığını ya da giderden fazla olduğunu ifade eden öğrencilerin atılganlık puan ortalamaları, gelirin gideri karşılamadığını ifade eden öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Anne-babasının tutumunu anlayışlı olarak tanımlayan öğrencilerin Sürekli Öfke ve Öfke-İçe alt ölçek puan ortalamaları diğer öğrencilere göre düşük bulunmuştur. Sonuç: Öğrencilerin demografik özelliklerine göre sürekli öfke düzeyleri, öfke ifadesi ve atılganlık düzeyleri arasında farklılıklar olduğu bulunmuştur.

- Mamak, Hüdaverdi; Dalkılıç, Mehmet, *Ömer Halisdemir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi*, 2017, International Journal of Academic Value Studies (Javstudies JAVS), 3(15), 419–423.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı Ömer Halisdemir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesidir. Çalışmanın evrenini 2016–2017 yılında Ömer Halisdemir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri oluştururken, örneklemi 2016–2017 yılında Ömer Halisdemir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda okuyan 100 öğrenci oluşturmaktadır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak İpek İlter (Kiper) tarafından hazırlanmış olan 42 maddelik saldırganlık envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 22,0 paket programı ile yapılmıştır. Öncelikle her bir bireyin her bir alt boyuta ve genel saldırganlık düzeyine ilişkin toplam puanları bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin %11'i 21 yaşında, %15'i 22 yaşında, %29'u 23 yaşında, %25'i 24 yaşında, %5'i 26 yaşında; %65'i erkek, %35'i bayan olup, %32'si 3. sınıf öğrencisiyken, %68'i 4. sınıftadır. Öğrencilerin yaşları, cinsiyetleri ve sınıf düzeyleri ile saldırganlık tutumları arasında p<0,05 düzeyin istatistiki anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

- Nas, Kazım; Birol, Şahan Sefa; Akpınar, Selahattin; Temel, Veysel, *Öğrencilerin Karar Verme Düzeyleri ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının Belirlenmesi*, 2017, Uluslararası Anadolu Spor Bilimleri Dergisi, (3), 122–132.

ÖZET: Bu araştırma; Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi spor şenlikleri içerisinde yer alan sportif rekreasyon aktivitelerine katılan öğrencilerin karar verme düzeyleri ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma grubunu üniversite içi sportif rekreasyon aktivitelerine katılan 258 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma da "Melbourne Karar Verme Ölçeği" ve "Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin çözüm ve yorumlanmasında, non-parametrik testler kullanılmıştır. Araştırmaya katılan sporcuların sürekli öfke puan ortalamaları (Ort.=22,5147), öfke ifade tarzı alt boyutlarından içe vurulan öfke puan ortalamaları (Ort.=17,2794), dışa vurulan öfke puan ortalamaları (Ort.=17,9706) düşük seviyelerde olduğu fakat, kontrol altına alınmış öfke puan ortalamaları (Ort.=20.5441) ise orta seviyede olduğu söylenebilir. Öğrencilerin karar vermede öz saygı puan ortalamaları (Ort.=5.23), karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme puan ortalamaları (Ort.=5.01), kaçıngan karar verme puan ortalamaları (Ort.=5.65), erteleyici karar verme puan ortalamaları (Ort.=4.58) ve panik karar verme puan ortalamaları (Ort.=4.17) orta seviyenin altında olduğu söylenebilir.

3.3. Kitaplar

- Engin, İlhan, *Boşveren Gençlik: 3 Öfkeli Genç*, 1963, 136s., İtimat Yayınları, İstanbul.
- Kılıçarslan, Suat, *Sistemik Yaklaşımla Bütünleştirilmiş Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlıkla Başetme Psikoeğitim Programı,* 2016, 88s., Karahan Kitabevi, Adana.

KAPAK ARKA YAZISI: Programın Kapsamı Ergenlerde görülen şiddet içerikli davranışları önlemek için beceri geliştirme programları ile birlikte gerçekleştirilen bir çalışmadır. Bu çalışma okulda ve aile içinde şiddetli davranış veya yüksek saldırganlık düzeyi ile dikkat çeken öğrencilere yöneliktir. Bu

programın, 12-18 yaş arası ergenlere grup olarak uygulanması önerilmektedir. Grup oturumları haftalık olarak ortalama 90 dakikada uygulanabilir. Programın Hedefleri Programın hedefleri; kişilerde şiddete daha az açık olma, öz kontrolün güçlendirilmesi, kendi davranışlarını algılama becerilerinin desteklenmesi, saldırgan davranışlara maruz kalan kurbana karşı empatinin geliştirilmesi, iletişim ve sosyal becerilerin geliştirilmesi, benlik saygısı algısının yükseltilmesi, bireyin göstermiş olduğu davranışlar ve aile etkileşim ağına yönelik farkındalığın artırılmasıdır. Programın İçeriği Her bir ergenin şiddet içerikli davranışı ve yaşantıları grup ortamında ele alınmaktadır. Grup, davranış düzenleyici olarak, olumlu anlamda kullanılmaktadır. Burada ergenler ile süreç odaklı olarak şu konular ele alınmaktadır; Kendi şiddet davranışının gelişimi, Kendi saldırgan davranışına dair öz ve dış değerlendirme, Kendi gereksinimleri ve duygularına odaklanma, Grup üyelerinin güncel şiddet davranışları, Kurbanın perspektifi ve duyguları, Şiddetin sonuçları, Alternatif iletişim ve eylem stratejileri, Şiddet eğilimi olan ergen gruplarına ait olmanın olumsuz etkileri, Aile içi yaşantıların ve duyguların gerginlik ve saldırganlık üzerindeki ve saldırgan tutum ve davranışların aile içi etkileşimler üzerindeki etkileri. Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlıkla Baş Etme Psikoeğitim Grup Çalışmasında Kullanılan Temel Yöntem ve Teknikler Ergenlerin farklı rolleri üstlendiği ve böylelikle davranışının farklı yönlerini tanıdığı canlandırmalar. Kendisi ve diğerini değerlendirmeye yönelik ölçeklerin uygulanması. Ergenlerin davranışlarının sonuçlarını değerlendirmek için "Sonuç-Yarar-Analizi" uygulanması. Bir ergenin güncel çatışmasının grupta konuşulduğu ve yararlı çözüm olanakları üzerinde çalışıldığı grup ile krize müdahale çalışması. Ergenlerin rol oynama ile kendi şiddet içerikli davranışları ile yüzleştikleri özel bir yöntem olan sıcak sandalyenin uygulanması. Aile etkileşim ağı ve iletişim türlerinin bireyler ve davranışları üzerindeki etkilerini ve aynı zamanda aile içindeki bireylerin davranışlarının aile ortamı ve iletişimleri üzerindeki etkilerini görmeyi hedefleyen aile soy ağacı (Genogram) ve aile dizilimi çalışmalarının uygulanması.

4. "Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı" Teması

Siber zorbalık temelde suç veya şiddet davranışı olarak görülebilmektedir. Ancak ortak bir yaklaşım ortaya koymak gerekirse siber zorbalık davranışı bilgisayar, sanal ve görsel medya, sosyal iletişim platformları gibi araçlarla ve karşıdakine zarar vermek amacı ile ortaya koyulan bir riskli davranış çeşididir. Bu nedenle siber zorbalık konusunu yalnızca bir suç davranışı olarak ya da yalnızca bir şiddet unsuru olarak görmekten ziyade öncelikle suç ve şiddet unsurunu içinde barındıran bir riskli davranış olarak tanımlanması uygun görülmüştür.

Bu davranış biçimi akademik literatür içerisinde kendisini genellikle sosyal medya kullanımı, problemli internet kullanımı, oyun bağımlılığı, şiddet içerikli videolar gibi araçlarla var etmektedir. Bu zorba davranışlarının failleri kimdir? sorusuna verilen yanıt ise farklılık arz edebilmektedir. Çünkü fail kimi zaman çocuklar, liseliler, ergenler, üniversiteliler veya yetişkinler iken kimi zaman yukarıda bahsedilen bu araçların varlığı tek başına fail olarak kabul edilebilmektedir. Siber zorbalık davranışının mağdurları kimdir? sorusu da yukarıdaki soruya benzer bir cevabı içinde barındırmaktadır. Mağdurlar genellikle çocuklar ve gençler olmaktadır. Bu alanda üretilen eserlerin örneklem grupları incelendiğinde siber zorbalığın failleri ve mağdurlarının büyük oranda genç bireyler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca elde edilen bulgular göstermektedir ki akademik çalışmaların büyük çoğunluğunun lise ya da üniversite öğrencilerinin zorbalık düzeyleri, zorbalık duyarlılıkları ve siber zorbalığın değişkenlere göre incelenmesi gibi fail odaklı bir yaklaşımla yapıldığı görülmekte-

dir. Üretilen eserlerin yalnızca dörtte biri siber zorbalık mağdurları/siber zorbalığa maruz kalanları konu aldığı tespit edilmiştir. Ergen ve gençler üzerinde yapılan araştırmaların büyük oranda fail odağında ele alınarak yapılması zaten sınırlı sayıda çalışmanın yer aldığı bu alanın eksik kalmasında önemli bir etkiye sahip olmuştur.

"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı" temasında altmış sekizi (68) makale, yetmiş üçü (73) tez ve biri (1) kitap türünden olmak üzere toplam yüz kırk iki (142) yayın yapılmıştır. Tezler özel olarak incelendiğinde ise altmış bir (61) yüksek lisans tezine karşılık yalnızca on (10) doktora ve iki (2) tıpta uzmanlık tezi mevcuttur. Doktora tezlerinin biri hariç tümünün 2012 ve sonrasında yapıldığı göz önüne alındığında uzmanlık gerektiren çalışmaların genel literatür içerisinde ne oranda geç ele alındığı ve yetersiz kalındığı net bir şekilde anlaşılabilmektedir. Tezler anabilim dallarına göre incelendiğinde eğitim bilimleri anabilim dalında (32) yapılan tezlerin diğer anabilim dallarına kıyasla oldukça fazla olduğu görülmektedir. Psikoloji (10), eğitim yönetimi ve denetimi (6), bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi (5) bu alandaki çalışmalarıyla öne çıkan diğer anabilim dalları olmuştur.

Grafik 24: "Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı" Teması (142)

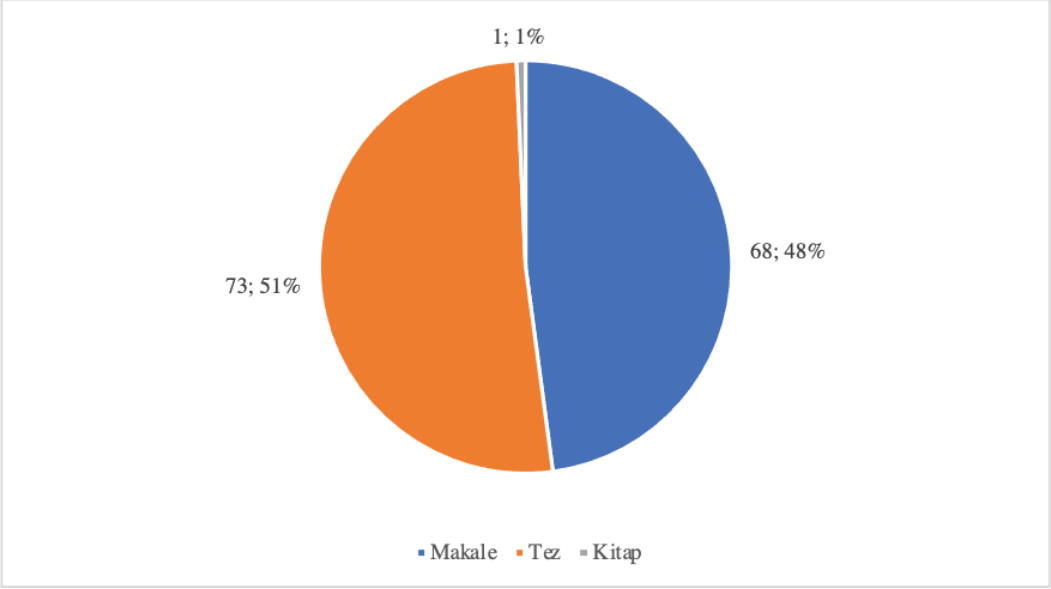

Dönemlere göre incelendiğinde ise 2000-2009 yılları arasını kapsayan döneme kadar bu alanda herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. 2000-2009 döneminde ise üçü (3) makale, beşi (5) tez türünde olmak üzere ancak sekiz (8) eser üretilebilmiştir. İlk akademik çalışmalar incelendiğinde gerek makale gerekse tez türündeki çalışmaların doğrudan zorbalık kavramı ile ilişkilendirilmediği görsel medya veya bilgisayar oyunlarının şiddet ile ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. 2002 yılında yayınlanan ve bu tema altında ulaşılan ilk eser olma özelliği taşıyan Bekir Kocadaş'ın "Görsel Medya ve Şiddet Kültürü (Ortaöğretim Çağı Gençliğinin Şiddet Eğiliminde Görsel Medyanın Etkisi) Malatya Uygulaması" adlı tez çalışmasının doktora düzeyinde bir çalışma olması dikkat çekicidir. 2006 yılında ise Firdevs Gümüşoğlu'nun "Bilgisayar Oyunlarında Şiddet Çocuklar ve Gençler" isimli çalışması bu temada ulaşılan ilk makale türünde eser olma özelliği taşımaktadır. Özgür Erdur-Baker ve Fatma Kavşut'un 1 yıl sonra yani 2007 yılında yayınladığı "Akran Zorba-

lığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık" isimli makale türündeki eseri siber zorbalık kavramını ilk kez kullanan çalışmalardan birisi olmuştur.

2010 ve sonraki yıllar ise yayın sayılarında ciddi artışın yaşandığı bir dönem olmuştur. Son dönemde altmış beş (65) makale, altmış sekiz (68) tez ve bir (1) kitap türünde olmak üzere toplam yüz otuz dört (134) eser üretilmiştir ki bu sayı literatürde yer alan tüm eserlerin %94'üne karşılık gelmektedir. Makale ve tez sayısındaki bu önemli artışa rağmen kitap sayısının yok denecek kadar az kalması önemli bir eksiklik olarak görülebilir.

2010 ve sonraki yıllarda artan eser sayıları yazar popülasyonunu da artırmış ve çeşitlendirmiştir. Ancak tüm çeşitliliğe rağmen öne çıkan isimler de bulunmaktadır. Hem yüksek lisansını hem de doktorasını siber zorbalık temasında yapan 2 isim mevcuttur. Bunlardan ilki Yüksel Eroğlu diğeri ise Çiğdem Topçu'dur. Eroğlu, siber zorbalığın akran veya aile ilişkili nedenleri, siber zorbalığın yordayıcıları, siber zorba mağdurları gibi konuların ele alındığı 8 makale ve 1 bir kitap çalışması dışında "Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi" isimli yüksek lisans tezi ve "Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyeti Yordayan Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model Önerisi" isimli doktora tezi ile ön plana çıkmıştır. Topçu ise "Siber zorbalığın empati, toplumsal cinsiyet, geleneksel zorbalık, internet kullanımı ve yetişkin denetimiyle ilişkisi" isimli yüksek lisans tezi ve "Baş etme yöntemleri, duygu düzenleme, ruminasyon ve algılanan sosyal desteğin geleneksel ve siber zorbalık mağduriyeti ile ilişkilerinin modellenmesi" isimli doktora tezi ile aynı temada tez çalışmalarını yürüten diğer isim olmuştur.

Adem Peker ise bu alanda en çok yayın yapan isimdir. Kendisinin siber zorbalık statüleri, siber zorbalık ve mağduriyet ilişkisi, siber zorbalıkla başa çıkma davranışları, siber zorbalık algısı gibi konuları içeren 12 makalesi, "İnsani Değerler Yönelimli Psiko-eğitim Programının Problemli İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Üzerindeki Etkisi" isimli doktora çalışması ve "Başaçıkma Stratejileriyle Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık" isimli ortak yazarlı 1 kitap çalışması bulunmaktadır.

Grafik 25: "Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı" Temasının Dönemsel Dağılımı

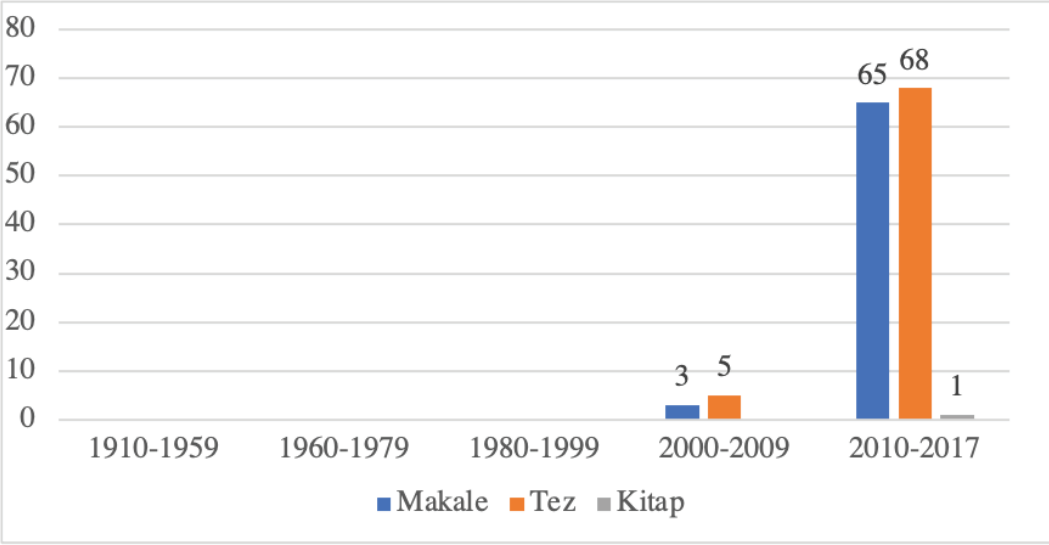

4.1. Tezler

- Kocadaş, Bekir, *Görsel Medya ve Şiddet Kültürü (Ortaöğretim Çağı Gençliğinin Şiddet Eğiliminde Görsel Medyanın Etkisi) Malatya Uygulaması*, 2002, Doktora, 272s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, İnönü Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinde siber zorbalık/siber mağduriyet ile psikolojik ihtiyaçların doyumu ve güvengenlik arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmada korelasyonel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma evrenini Atatürk Üniversitesi'nde lisans öğrenimi gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma örneklemi ise 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Atatürk Üniversitesi'nde çeşitli fakültelerde öğrenim görmekte olan 218'ı kız 172'si erkek toplam 390 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla; demografik bilgi formu, "Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri", "İhtiyaç Doyumu Ölçeği" ve "Voltan Acar Kendini Belirleme Envanteri" kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi sürecinde betimsel istatistikler yapılmış, değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesi için ise Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi ve Doğrusal Regresyon Analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçları, üniversite öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile psikolojik ihtiyaçların doyumu ve güvengenlik arasında düşük ve orta düzeylerde anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermektedir. Psikolojik ihtiyaçların doyumu siber zorbalığı %13.4 oranında açıklarken siber mağduriyeti %10.7 oranında açıklamakta; güvengenlik siber zorbalığı %8.4 oranında açıklayıp, siber mağduriyeti ise %1.1 oranında açıklamaktadır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinde 'yeterlilik' ve 'ilişkili olma' siber zorbalık ve siber mağduriyeti anlamlı düzeyde yordamaktadır. Sadece 'özerklik' ihtiyacının üniversite öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmektedir.

- Bakış, Nejdet, *Görsel Medya Ekseninde Orta Öğretim Çağı Gençliğinin Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi (İstanbul İli Uygulaması), 2*006, Yüksek Lisans, 327s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.
- Nevin, Pınar, *Görsel Medya ve Şiddet Kültürünün Orta Öğretim Öğrencileri Üzerine Etkisi*, 2006, Yüksek Lisans, 94s., Sağlık Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.

ÖZET: "Görsel Medya Ekseninde Orta Öğretim Çağı Gençliğinin Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi (İstanbul İli Uygulaması)" konulu tezin amacı, 15–18 yaş çağı gençliğinde şiddet eğilimlerinin ve şiddet kültürünün öğrenilmesinde bir etken olarak görsel medyanın etkilerini ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Söz konusu yaş grubunun şiddet içeren yayın ve programlardan olumlu ya da olumsuz nasıl etkilendiği temel değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Saptanan durum ile ilgili olarak olgular arası ilişkileri de ortaya çıkarmaya yönelik olarak bir çalışma yapılmıştır. Araştırmamızda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde uygulanan x2 testi sonucunda, yüksek düzeyde tespit edilen ilişkiler tablolar halinde ele alınarak yorumlanmıştır. Araştırmamız sonucu elde ettiğimiz verilerden, görsel medyanın şiddet içerikli yayınların gençlere taşınmasında ve öğretilmesinde bir işlev üstlendiği tespit edilmiştir. Araştırmanın ana evreni, İstanbul İli ortaöğrenim çağı gençliği olarak adlandırdığımız, Ortaöğretimde (Devlet Genel Lise, Özel Genel Lise, Devlet ve

Özel Anadolu Liseleri, Mesleki ve Teknik Liseler) okuyan ve Mesleki Eğitim Merkezlerinde öğrenimlerini sürdüren örgün eğitimin dışında kalmış 15– 18 yaş grubu gençliğidir. Araştırma; giriş ve problem durumu, kitle iletişimi araçlarında şiddet gösteriminin sosyo-kültürel etkileri, sosyal öğrenme kuramı, orta öğretim çağı gençliği ve sorunları, görsel- işitsel medya, şiddet ve suç, yöntem, bulgular ve yorum, sonuç ve öneriler olmak üzere sekiz bölüm altında toplanmıştır.

- Topcu, Çiğdem, *Siber zorbalığın empati, toplumsal cinsiyet, geleneksel zorbalık, ınternet kullanımı ve yetişkin denetimiyle ilişkisi,* 2008, Yüksek Lisans, 147s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmanın amacı; görsel medya ve şiddet kültürünün orta öğretim öğrencileri üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışmanın evrenini; 2005-2006 eğitim öğretim yılında Kırıkkale il merkezi Anadolu lisesi ve normal liselerin 9. 10. 11. sınıflarında öğrenim gören spor takımlarında yer alan ve tesadüfi örneklem yoluyla belirlenmiş 263'ü erkek, 237'si bayan toplam 500 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın amacını gerçekleştirmek üzere ilk olarak konu ile ilgili literatür taranmış daha sonra bu çalışmanın amacına yönelik olarak görsel medya ve şiddet kültürünün orta öğretim öğrencileri üzerindeki etkisini belirleyebilmek için Kocadan B (2002) tarafından geliştirilen anket örnek alınıp düzenlenmiştir. Anket kişisel bilgiler ve alan bilgisi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Anket değerlendirmemiz SPSS istatistik programında analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Bulguların analizinde frekans ve yüzde dağılımları kullanılmış, ayrıca öğrencilerin en çok beğenerek seyrettikleri yerli dizi değişkenine göre, okul türü ve cinsiyet değişkenine göre görsel medya ve şiddet kültürünün orta öğretim öğrencileri üzerindeki etkisini belirleyebilmek için (2X2) K KARE testi kullanılarak 0,05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır. Bulgularda sonuç olarak; öğrencilerin seyrettikleri yerli dizilerden etkilenerek şiddet kültürünü arttığı ve şiddeti normal bir hayat tarzı gibi görerek sorunlarını çözmede kullandıkları ortaya çıkarken, hem Anadolu lisesinde hem de normal lisede öğrenim gören erkek ve bayan öğrenciler televizyonun zararlı yönlerinin olduğunu, medyanın tutum ve davranışlarında biraz etkili olduğunu, şiddet içeren film ve programların gençler için kötü örnek olduğunu ve gençlerin filmlerdeki kahramanların kullandığı yöntemlerle kendi problemlerini çözmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Bu da bize görsel medyanın, şiddet kültürünü arttırdığı sonucunu göstermektedir.

- Burnukara, Pınar, *İlk ve Orta Ergenlikte Geleneksel ve Sanal Akran Zorbalığına İlişkin Betimsel Bir İnceleme*, 2009, Yüksek Lisans, 134s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada geleneksel zorbalık ve empati ilişkisinden yola çıkarak siber zorbalık ve empati düzeyi arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyete bağlı olarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Ek olarak, siber zorbalığı yordamada geleneksel zorbalığın, bilgi ve iletişim araçları kullanım sıklığının ve internet kullanımında aile denetiminin rolü araştırılmıştır. Çalışmaya yaş ortalaması 16.83 (SD=1.46) olan 717 (411 kız ve 302 erkek) kişi katılmıştır. Araştırma kapsamında Siber Zorbalık Envanteri (Erdur-Baker & Kavşut, 2007) yenilenmiş, Geleneksel Zorbalık Ölçeği geliştirilmiş ve Temel Empati Ölçeği'nin (Jolliffe & Farrington, 2006) Türkçe uyarlaması yapılmış ve kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, katılımcıların %55.2'sinin geleneksel zorbalık yaptığını, %47.6'sının ise siber zorbalık

yaptığını göstermektedir. Erkek katılımcıların hem geleneksel zorbalık deneyiminde hem de siber zorbalık deneyiminde kız katılımcılardan daha yüksek puanlar aldığı ortaya çıkmaktadır. Hiyerarşik çoklu regresyon analizi sonuçları, geleneksel zorbalık deneyiminin ve bilgi ve iletişim araçlarını sık kullanmanın siber zorbalık deneyimini yormada başarılı değişkenler olduğuna işaret etmektedir. Son olarak, çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet empati düzeyi ve zorbalık arasında aracılık eden bir değişkendir. Bir başka deyişle, empati düzeyleri yüksek olan kızlar daha az geleneksel ve siber zorbalık yaptıklarını rapor etmişlerdir. Empati düzeyi düşük olan erkekler ise daha sık geleneksel ve siber zorbalık yaptıklarını rapor etmişlerdir. Buna rağmen toplumsal cinsiyetin empati ve zorbalık arasındaki ters yönlü ilişkide moderatör bir değişken olmadığı görülmektedir. Bulgular alan yazını ışığında tartışılmıştır.

- Bayar, Yusuf, *Okul Sosyal İklimi ile Geleneksel ve Sanal Zorbalık Arasındaki İlişkiler: Genellenmiş Akran Algısının Aracı Rolü*, 2010, Yüksek Lisans, 128s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmanın temel amacı 12-18 (Ort=14.73) yaşları arasındaki ergenlerin hangi yaşlarda, ne kadar sıklıkla fiziksel ve sanal ortamda akran zorbalığına maruz kaldıklarını ve uyguladıklarını, cinsiyetler arasında zorbalığa maruz kalma ve uygulama açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını, ergenlerin bu türden davranışlarla nerelerde (okul içi/dışı) karşılaştıklarını, ne tür baş etme yöntemleri kullandıklarını, geleneksel ve sanal zorbalık arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Araştırmada ergenlerin cep telefonu, bilgisayar ve internet olanakları ve bu araçların kullanım sıklığını belirlemeye yönelik sorular ile ergenlerin son altı ay içerisinde okul içinde/okul dışında ne sıklıkla ve hangi türden geleneksel ve sanal akran zorbalığına maruz kaldıklarını ve uyguladıklarını incelemek için Geleneksel Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği ve Sanal Zorbalığı Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Ergenlerin %31.8'inin fiziksel ortamda, %21.7'sinin de sanal ortamda, akran zorbalığına herhangi bir şekilde dâhil oldukları, erkeklerin fiziksel ve sanal ortamda zorbalık davranışlarını kızlara göre daha fazla sergiledikleri, hem geleneksel hem de sanal zorbalığa maruz kalma açısından kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ortaokula devam eden ergenlerin hem fiziksel hem de sanal ortamda zorbalığa maruz kalma açısından daha fazla risk altında oldukları, sanal zorbalık göstermenin sınıf düzeyine göre değişme göstermediği görülürken, geleneksel zorbalığın sınıf düzeyine bağlı olarak azaldığı ancak 10. sınıfta arttığı bulunmuştur. Araştırmada, ergenlerin internet kullanma sıklıkları ile sanal zorbalığa herhangi bir şekilde dâhil olmaları arasında ve annenin çalışma durumu ile sanal ortamda zorbalığa maruz kalma arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Fiziksel ve sanal ortamda meydana gelen bu iki tür zorbalık arasında %29 oranında bir örtüşme olduğu, fiziksel ortamda sosyal ilişkilere zarar vermeye yönelik davranışların sanal ortamda zorbalığa dahil olma ile güçlü bir ilişki sergilediği görülmüştür. Ergenlerin her iki zorbalık türündeki davranışlarla hem okul içinde hem de okul dışında karşılaştıkları, her iki durumda da kızların sosyal destek arama davranışlarını, erkeklerin ise aktif bir şekilde zorbalıkla mücadele etme davranışlarını daha fazla tercih ettikleri görülmüştür.

- Çifçi, Süleyman, *9. Sınıf Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki*, 2010, Yüksek Lisans, 156s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı, okul sosyal iklimi ile ergenlerin hem fiziksel ortamda hem de sanal ortamda maruz kaldıkları veya uyguladıkları zorbalık olaylarının ilişkisini ve bu ilişkide akranlara dair algıların aracı bir rolünün olup olmadığını incelemektir. Bunun yanı sıra zorbalık statüleri arasında okul iklimini ve akranlarını algılama bakımından bir farklılaşma olup olmadığını saptamaktır. Bu araştırma İstanbul, Ankara, Mersin, İskenderun, Gaziantep ve Malatya'da ilköğretim ikinci kademe (6, 7 ve 8. sınıf) ve liseye (9, 10, 11 ve 12. sınıf) devam etmekte olan ergenlerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemi, 595'i (%48.1) erkek, 643'ü (%51.9) kız olmak üzere toplam 1238 kişiden oluşmaktadır ve yaş ortalaması 14.87'dir (S= 2.06). Araştırmada ergenlere uygulanan ölçek formunda demografik bilgilere ait sorular, cep telefonu, bilgisayar ve internet kullanım özelliklerini belirlemeye yönelik sorular, Genellenmiş Akran Algısı Ölçeği, Geleneksel Akran Zorbalığı Ölçeği, Sanal Zorbalık Ölçeği ve Okul Sosyal İklimi Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları zorbalık statüleri arasında okul iklimini ve akranlarını algılama bakımından bir farklılaşma olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, okul sosyal iklimini, fiziksel ortamda zorbalığa karışmayan ergenlerin zorbalığa dahil olan ergenlere göre daha olumlu olarak algıladığını, zorbalığa dahil olmayan ve zorba statüsündeki ergenlerin de içindeki bulundukları akran grubuna ilişkin algılarının daha olumlu olduğunu göstermektedir. Buna karşın sanal ortamda akran zorbalığına karışmayan ergenlerin hem okul iklimi hem de akran algısının daha olumlu olduğu ve sanal ortamda akran zorbalığına hedef olan ergenlerin ise zorba ve zorba-kurban statüsündeki ergenlerden okul iklimi ve akran algısı bakımından farklılaşmadığı görülmektedir. Ayrıca okul iklimi ile fiziksel zorbalığa maruz kalma ve uygulama arasındaki ilişkiye akran algısının kısmen aracılık ettiği görülmektedir. Okul iklimi ile sanal zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkiye de akran algısının kısmen aracılık ettiği, okul iklimi ile sanal zorbalık uygulama arasındaki ilişkide böyle bir rolünün olmadığı görülmektedir.

- Eroğlu, Yüksel, *Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2011, Yüksek Lisans, 118s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın lise öğrencilerine yönelik "sanal zorbalık ölçeği" geliştirmek ve 9. sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık ve empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki olup olmadığını incelemek olmak üzere iki temel amacı vardır. Araştırmanın evreni, liselerde 2009- 2010 öğretim yılında öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi Tokat il merkezindeki toplam 9 lisede öğrenim gören ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 474 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Empatik Eğilim Ölçeği kısa formu (Gökler, 2007) ve bu araştırma için geliştirilen Sanal Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada veriler, veri toplama araçlarının örneklem grubundaki lise 9. sınıf öğrencilerine 2009?2010 öğretim yılında araştırmacı tarafından uygulanması yoluyla elde edilmiştir. 9. sınıf öğrencilerin sanal zorbalık ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada yapılan Kormogorov-Smirnov Testi sonucunda ölçekten elde edilen puanların normal dağılım göstermediği belirlenip öğrencilerin sanal zorbalık düzeylerinin ve empatik eğilim puanlarının; çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Mann Whitney-U testi ve Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, 9. sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık düzeyleri ile empatik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

- Soydaş, Karlıer Damla, *Ergenlerde Ebeveyn İzlemesi, Sanal Zorbalık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin Cinsiyete Göre İncelenmesi*, 2011, Yüksek Lisans, 155s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı, ilk ve orta ergenlik döneminde, algılanan ebeveyn izlemesi, sanal zorbalık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu araştırma, Ankara, Gaziantep, Hatay, İstanbul, Malatya ve Mersin'de Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında ve özel okullarda, ilköğretim ikinci kademe (6., 7., ve 8. sınıf) ve liseye (9., 10., 11. ve 12. sınıf) devam etmekte olan ergenlerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemi 662'si (%47.5) erkek, 733'ü (%52.5) kız olmak üzere toplam 1395 ergenden oluşmaktadır ve yaş ortalaması 14.87'dir (S= 2.04). Araştırmada ergenlere uygulanan demografik bilgi formu, ergenlerin bilgi ve iletişim teknolojileri kullanım örüntüsünü belirlemeye yönelik sorular, Öğrenciler İçin Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği, Ebeveyn İzlemesi Ölçeği ve Sanal Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada ergenlerin ve ebeveynlerin demografik özellikleri ile ergenlerin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanım örüntülerinin sanal zorba/kurban olma deneyimini yordamaya katkısını erkek ve kızlarda ayrı ayrı incelemek için Aşamalı Regresyon Analizi yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, küçük yaştaki erkekler ve daha uzun süredir internet kullanan kızlar, annesinin bilgisayar kullanma becerisini daha iyi değerlendiren kızlar, buna karşılık annesinin eğitim düzeyinin daha düşük olduğunu bildiren kızlar sanal zorbalığa daha fazla maruz kalmaktadırlar. Bununla birlikte, daha sık internete giren erkekler ve annesinin bilgisayar kullanma becerisini daha iyi değerlendiren erkekler daha fazla sanal zorbalık uygulamaktadırlar. Daha uzun süredir cep telefonu kullanan kızlar ve daha uzun süredir internet kullanan kızlar ve internete daha sık giren kızlar daha fazla sanal zorbalık uygulamaktadırlar. Ayrıca algılanan ebeveyn izlemesi ile ergenin yaşam doyumu arasındaki ilişkiye sadece erkek ergenlerde sanal zorbalık uygulama ve hem kız hem erkeklerde sanal zorbalığa maruz kalma kısmen aracılık etmektedir.

- Kınay, Hüseyin, *Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Duyarlılığının Riskli Davranış, Korumacı Davranış, Suça Maruziyet ve Tehlike Algısı ile İlişkisi ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2012, Yüksek Lisans, 97s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı riskli internet davranışları, içsel ve dışsal koşullu öz-değer alanlarının siber zorbalık/mağduriyet üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmanın diğer amacı ise siber zorbalık ve mağduriyetin cinsiyete, yaşa ve ailenin aylık gelirine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Bu araştırmaya Sakarya Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde okuyan 505 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların 360 tanesi kız, 145 tanesi ise erkektir. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Koşullu Öz-Değer Ölçeği, Riskli İnternet Davranışları Anketi ve Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri uygulanmıştır. Kişisel bilgi formu yaş, cinsiyet ve ailenin aylık geliriyle ilgili üç soru içermektedir. Koşullu Öz-Değer Ölçeği Crocker ve diğerleri (2003) tarafından geliştirilmiş ve Çetin ve diğerleri (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek yedi alt boyuttan oluşmaktadır: Akademik yeterlik, Tanrı sevgisi, erdem, fiziksel görünüm, aile desteği, rekabet, onay alma. Her bir alt boyuttan alınan toplam puanın yükselmesi öz-değerin o alanda yapılandırılma düzeyinin yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçeğin bütünü için toplam puan elde edilememektedir. Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri Topçu ve Erdur-Baker (2010) tarafından geliştirilmiştir. Envanter siber zorbalık ve siber

mağduriyet olmak üzere iki paralel formdan oluşmaktadır. Siber zorbalık formundan alınan puanın yükselmesi siber zorbalık düzeyinin, siber mağduriyet formundan alınan puanın yükselmesi ise siber mağduriyetin yüksekliğine işaret etmektedir. Riskli internet davranışları anketi araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve 28 maddeden oluşmaktadır. Riskli internet davranışlarının ve içsel ve dışsal öz-değer alanlarının siber zorbalıkla ilişkili davranışlar üzerindeki etkisi yapısal eşitlik modellemesi yoluyla incelenmiştir. Yapısal eşitlik modelinde içsel öz-değer alanları erdem ve aile desteği, dışsal öz-değer alanları ise akademik yeterlik, onay alma ve rekabet değişkenlerinden oluşturulmuştur. Ayrıca koşullu öz-değer alanları, riskli internet davranışları, siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Siber zorbalık ve siber mağduriyetin cinsiyete, yaşa ve ailenin aylık gelirine göre farklılaşma düzeyini belirlemek için üç yönlü ANOVA kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın hipotezlerini desteklemektedir. Modelin uyum iyiliği indeksleri (sd= 2.80, p=.000 RMSEA=.06, %90 RMSEA CI= .055-.064, CFI=.92, TLI= .91, RMR=.06 ve SRMR=.06) modelin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Yol analizi sonuçlarına göre riskli internet davranışları ve dışsal öz-değer alanları siber zorbalığı/mağduriyeti pozitif, içsel öz-değer alanları ise negatif yönde yordamaktadır. Kurulan yapısal eşitlik modeli siber zorbalığın/mağduriyetin %42'sini açıklamaktadır. Üç yönlü ANOVA sonuçları siber zorbalık ve mağduriyetin yalnızca cinsiyete göre farklılaştığını, ancak yaşa ve ailenin aylık gelirine göre ise farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

- Kocaşahan, Nurhayat, *Lise ve Üniversite Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sanal Zorbalık,* 2012, Yüksek Lisans, 140s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Balıkesir Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı ergenlerin sanal zorbalığın nedenlerine ilişkin düşünceleri, bu davranışlarla karşılaştıklarında gösterdikleri duygusal tepkiler ve bu davranışlarla baş etmeye yönelik çözüm önerilerini niteliksel yöntemle incelemektir. Araştırma ilköğretim ikinci kademe ve liseye devam eden ergenlerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemi 1274'ü (%47.9) erkek, 1384'ü (%52.1) kız olmak üzere toplam 2658 ergenden oluşmaktadır ve yaş ortalaması 14.44'tür (S=2.08). Araştırmada Demografik Bilgi Formu ve Sanal Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Bunun yanı sıra ergenlere bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımını belirlemeye yönelik sorular ile sanal zorbalığın nedenleri, bu duruma verilen duygusal tepkiler ve bu davranışlarla baş etme yolları ile ilgili üç açık uçlu soru yöneltilmiştir. Sanal zorbalığın yaygınlığı incelendiğinde örneklemin %13.4'ünün sanal zorbalığa dahil oldukları görülmektedir. Erkekler hem daha fazla sanal zorbalığa maruz kalmakta hem de sanal zorbalık uygulamaktadırlar. İlköğretime devam eden ergenler lisedeki ergenlerden daha fazla sanal zorbalığa maruz kalmaktadır. Ayrıca erkek ergenlerin kızlardan daha fazla bilgisayar ve internetle meşgul oldukları görülmüştür. Ergenlerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar MAXQDA (niteliksel veri analizi programı) ile incelenmiş; nedenler, duygusal tepkiler ve baş etme yöntemlerine ilişkin üç model oluşturulmuştur. Buna göre ergenlerin sanal zorbalığın nedenlerine ilişkin algıları zorbaya bağlı nedenler, kurbana bağlı nedenler, zorba-kurban ilişkisi, internete bağlı nedenler, belirgin bir nedenin olmaması ve kız-erkek ilişkisi olmak üzere altı temel kategoride toplanmıştır. Ergenlerin neredeyse yarısı sanal ortamda sergilenen zorbalık davranışlarının zorba kişilerden kaynaklandığını düşünmektedir. Ergenlerin sanal zorbalığa verdikleri duygusal tepkiler negatif, pozitif, nötr duygular, duygu yerine davranış bildirme ve belirgin bir duygunun olmaması şeklinde beş temel kategoriye

kodlanmıştır. Duygusal tepkiler açısından örneklemin yarıya yakını negatif duygular bildirmiş ve beşte biri üzüntüyle ilişkilendirilen duyguları dile getirmişlerdir. Ergenlerin sanal zorbalıkla baş etmeye ilişkin yanıtları yapıcı yöntemler, yapıcı olmayan yöntemler, kendisinin dahil olmadığı çözümler, engellemeye gerek yok, çözümü yok-durdurulamaz ve belirgin bir çözüm yolu olmaması şeklinde altı kategoride toplanmıştır. Ergenlerin yaklaşık üçte biri yüzleşme ve uzaklaşmayı içeren yapıcı yöntemleri tercih etmişlerdir.

- Sarak, Özlem, *Lise Öğrencilerinde Sanal Zorbalık*, 2012, Yüksek Lisans, 122s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Haliç Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerde siber zorbalık/siber mağduriyet yaşantılarını ve bu davranışlara ilişkin öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin farkındalık düzeylerini incelemektir. Araştırma, İstanbul ilindeki 74 resmi ilköğretim okulunun 5., 6., 7. ve 8. sınıflarında eğitim-öğretim gören 2226'sı kız, 2065'i erkek olmak üzere toplam 4291 öğrenci ile bu okullarda görevli 230' u kadın, 497'si erkek olmak üzere toplam 727 müdür ve müdür yardımcısı, 506'sı kadın, 410' u erkek olmak üzere toplam 916 öğretmen ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda öğrencilerin %26.52'sinin siber zorbalığa bir şekilde karıştığı görülmüştür. Öğrencilerin %9.42'sinin siber zorbalık yaptıkları, %11.79'unun siber mağdur oldukları ve %5.31'inin ise hem siber zorba hem de siber mağdur oldukları bulunmuştur. Siber zorbalık davranışlarında bulunma / siber zorbalık davranışlarına maruz kalma yaygınlığı cinsiyete göre incelendiğinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden hem daha az siber zorbalık davranışlarında bulundukları hem de daha az siber mağdur oldukları belirlenmiştir. İnternete internet kafeden giren çocukların; internete ev, okul ve arkadaşının evinden giren çocuklardan daha fazla siber zorbalık davranışları gösterdikleri, internete günde beş saat ve daha fazla bağlı kalan öğrencilerin internete bundan daha az süre ile bağlanan öğrencilerinden daha fazla siber zorbalık davranışlarında bulundukları ve daha fazla siber mağdur oldukları bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre düşük sosyo-ekonomik çevredeki okullarda okuyan öğrenciler orta ve üst sosyo-ekonomik çevredeki okullarda okuyan öğrencilerden daha fazla siber mağduriyet yaşamaktadırlar. Okul yöneticilerinin %53.2'si, öğretmenlerin %47.6' sının daha önceden 'siber zorbalık' şeklinde bir kavramı duydukları, yöneticilerin %58.7' sinin ve öğretmenlerin %58.3'ünün ise bu kavramın tanımını bildikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin %51,7' sinin, öğretmenlerin %65,4'ünün siber zorbalığa karşı herhangi bir önleyici çalışmada bulunmadıkları görülmüştür. Araştırma sonucunda elde edinilen bulgulara göre, okul yöneticilerinin %6.3'ünün, öğretmenlerin ise %7.6' sının siber zorbalığa maruz kaldıkları bulunmuştur.

- Serin, Hüseyin, *Ergenlerde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri*, 2012, Doktora, 143s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma; lise öğrencilerinin sanal zorbalıkta bulunma, sanal zorbalığa uğrama durumlarını ve sanal zorbalıkla ilişkili faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı araştırma desenine göre gerçekleştirildi. Araştırma; İstanbul il sınırları içinde bulunan bir devlet okulunda okuyan 750 öğrenciden; 2 Kasım 2010-2 Aralık 2010 tarihleri arasında okulda devamsızlık yapmayan, araştırmaya katılmayı kabul eden 620 öğrenci ile gerçekleştirildi. Anket formunu doğru ve eksiksiz dolduran 587 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturdu. Araştırmanın verileri Bilgi Formu ve Sanal Zorba/ Kurban Ölçeği ile toplandı. Veri sonuçları bilgisayar ortamında değerlendirildi. Verilerin değerlen-

dirilmesinde tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma), Kruskal Wallis H-Testi, Mann Whitney U testi, korelasyon analizi ve chronbachalpha analizi kullanıldı. Öğrencilerin sanal kurban toplam puan ortalaması 24,40 ± 12,68; sanal ortamda cinsel zorbalık (sanal kurban) puan ortalaması 8,98 ± 5,30, sanal ortamda engelleme ve zarar verme (sanal kurban) puan ortalaması 10,35 ± 5,65, sanal ortamda söylenti çıkarma puan ortalaması (sanal kurban) 5,07 ± 3,04 olarak; sanal zorba toplam puan ortalaması 24,88 ± 15,50; sanal ortamda cinsel zorbalık (sanal zorba) puan ortalaması 8,94 ± 6,05, sanal ortamda engelleme ve zarar verme (sanal zorba) puan ortalaması 10,59 ± 6,66, sanal ortamda söylenti çıkarma (sanal zorba) puan ortalaması 5,35 ± 3,61 olarak bulundu. Sanal zorbalık yapma ve sanal zorbalığa uğrama durumunun öğrencinin yaşı arttıkça arttığı saptandı. Erkek öğrencilerin, kardeş sayısı 4 ve üzerinde olanların, anne/baba eğitim seviyesi okuryazar ve altında olanların, okuldaki başarı durumu kötü olanların, internet kafeye gidenlerin, internete internet kafeden bağlananların, cep telefonundan isimsiz çağrılar bırakanların, psikiyatrik destek alanların daha fazla sanal zorbalık yaptığı ve sanal zorbalığa uğradığı bulundu. İnterneti her gün kullanan öğrencilerin haftada bir kullananlardan daha fazla sanal zorbalık yaptığı saptandı. 4. sınıfta öğrenim gören, cep telefonundan internete bağlanan öğrencilerin daha fazla sanal zorbalığa uğradığı bulundu. Öğrencilerin sanal zorbalık yapma durumu ile sınıf düzeyi ve cep telefonundan internete bağlanma durumu; sanal zorbalığa uğrama durumu ile interneti kullanım sıklığı arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmadı.

- Türkileri, Nilgün, *Ergenlerde Sanal Zorbalık: Nedenlerine İlişkin Algılar, Duygusal Tepkiler ve Baş Etme Yöntemleri ile Zorbalık Statüleri Arasındaki İlişkiler*, 2012, Yüksek Lisans, 141s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, günümüzde oldukça önemli olan ve özellikle gençler ve çocuklarda oldukça sık karşılaşılan bilgi güvenliği ile alakalı davranışları tespit etmek, bilgi güvenliği konusuna dikkat çekmek ve siber zorbalık duyarlılığının bilgi güvenliği ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, genel tarama modeli türlerinden ilişkisel tarama modeline göre yürütülmüştür. İlişkisel tarama modelinin yanında kesitsel modelden de yararlanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkenleri riskli davranış, tehlike algısı, suça maruziyet, korumacı davranış ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıktır, bağımsız değişkenleri ise cinsiyet, yaş, internet kullanım süresi, öğrenim görülen alan ve güvenlik eğitimi alıp almama durumudur. Araştırmanın katılımcılarını İstanbul ilinde çeşitli ortaöğretim okullarında okuyan 180'i erkek, 188'i kadın 368 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen veriler, pearson korelasyon analizi, t-test, tek yönlü ANOVA ve aşamalı regresyon analizi yapılarak incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre tehlike algısı ve suça maruziyetin siber zorbalığa ilişkin duyarlılığı anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre bilgisayar ve internet kullanımında daha fazla riskli davranış gösterdiği aynı zamanda daha korumacı davrandığı da görülmektedir. Bununla birlikte erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha çok suça maruz kaldığını ve tehlike algılarının da daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Son olarak Siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkta ise kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha duyarlı olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin yaşları arttıkça riskli davranış puanlarının arttığı ortaya çıkmıştır. Sosyal bilimler alanını seçen öğrencilerin bütün ölçek puan türlerinde en yüksek puanları aldıkları bulunmuştur. Daha önce güvenlik eğitimi alan öğrencilerin riskli davranış puanları almayan öğrencilere göre daha yüksektir. Ayrıca korumacı davranış puanlarında da güvenlik eğitimi almış öğrencilerin puanları, güvenlik eğitimi almamış öğrencilerin puanlarına göre daha yüksektir. Araştır-

maya katılan lise öğrencilerinden interneti günlük ortalama olarak 1 saatten az kullanan öğrencilerin Riskli Davranış Puanı, Korumacı Davranış Puanı, Suça Maruziyet Puanı ve Tehlike Algısı Puanları en düşük olmasına rağmen Siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının en yüksek olduğu bulunmuştur.

- Başköy, Nurettin, *Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık, Siber Zorbalık ve Bilgisayara Karşı Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2013, Yüksek Lisans, 154s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ahi Evran Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, lise ve üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı ve sanal zorbalık düzeyinin belirlenmesi, bu davranışların cinsiyet, okul ve sınıf düzeyine bağlı olarak incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma evrenini Balıkesir ilinde öğrenim gören lise ve üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Bu evrenden kolay örnekleme yoluyla seçilen, 490'ı lise ve 312'si üniversite öğrencisi olmak üzere 802 katılımcı araştırma örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada veriler, Kişisel Bilgi Formu, Zorba Davranışlar Anketi ve Sanal Zorbalık Envanteri kullanılarak toplanmıştır. Toplanan verilerin istatistiksel analizleri SPSS 17.0 ile gerçekleştirilmiş ve verilere araştırma durumuna uygun olan ANOVA, Tamhane's T2 ve Mann Whitney U-testi uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre lise ve üniversite öğrencilerinin %18.7 zorba, %13.1 kurban ve %7.9 zorba/kurban olmak üzere toplam %39.7'si akran zorbalığına dahil olmuştur. Yine bu katılımcıların %30.1'i, 12.3'ü sanal zorba, %11.7'si sanal kurban ve %6.1'i sanal zorba/kurban olarak sanal zorbalık olaylarına dahil olmaktadır. Lise öğrencileri arasında akran zorbalığı oranı %56.7 iken üniversite öğrencilerinde bu oran %12.8 olarak görülmektedir. Lise öğrencilerinin tüm akran zorbalığı statülerinde (zorba, kurban, zorba/kurban) üniversite öğrencilerinden daha sık yer aldığı görülmektedir. Üniversite öğrencileri (%10.6 sanal zorba, %15.4 sanal kurban) lise öğrencilerinden (%13.5 sanal zorba, %9.4 sanal kurban) daha az sanal zorbalık yapmakta, daha fazla sanal zorbalık kurbanı olmaktadır. Cinsiyete göre yapılan incelemelere göre erkeklerin kızlardan daha fazla akran zorbalığı (%17.7 kız, %53.5 erkek) ve sanal zorbalık (%17.5 kız, %44.8 erkek) olaylarına dahil olduğu görülmektedir. Erkek öğrenciler akran zorbalığı olaylarına zorba, kurban ya da zorba/kurban statülerine kız öğrencilerden daha sık dahil olmaktadır. Akran zorbalığı yapma cinsiyete bağlı farklılık gösterirken, akran zorbalığına kurban olma cinsiyetten bağımsızdır. Sanal zorbalık yapma ve sanal zorbalık kuranı olma cinsiyetle ilişkilidir. Erkek öğrencilerin sanal zorba, sanal kurban ve sanal zorba/kurban olma sıklığı kız öğrencilerden daha fazladır. Lise ve üniversite öğrencileri akran zorbalığı türlerinden en sık sözel ardından sırasıyla bedensel, duygusal ve cinsel zorbalık yapmakta ve bu zorbalık türlerine aynı sırayla maruz kalmaktadır. Lise ve üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı ve sanal zorbalık okula bağlı olarak farklılık göstermektedir. Lise öğrencilerinde akran zorbalığı sınıf düzeyine bağlı olarak farklılaşırken, sanal zorbalık için böyle bir durum söz konusu değildir. Üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı sınıf düzeyine bağlı olarak değişim göstermemektedir ancak sanal zorbalık sınıf düzeyine bağlı olarak farklılaşmaktadır.

- Bingöl, Nezihe, *Lise Öğrencilerinin Siber Zorba ve Mağdur Olma Davranışları ile Yakın Sosyal Çevrelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,* 2013, Yüksek Lisans, 111s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Fatih Üniversitesi.

ÖZET: İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalık durumlarının incelenmesi araştırmanın genel amacını oluşturmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda ilköğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının, siber zorba olma ve siber kurban olma durumlarının seviyeleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca ilköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber zorba kurbanı olma durumlarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşma durumları da sınanmıştır. Araştırma genel tarama modeline uygun olarak 2011-2012 öğretim yılında İstanbul'un Arnavutköy ilçesindeki 14 ilköğretim okulundaki 632 sekizinci sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla Young (1996) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Bayraktar (2001) tarafında uyarlanan İnternet Bağımlılık Ölçeği ile Hinduja ve Patchin tarafından geliştirilen ve Türkçeye Özdemir ve Akar (2011) tarafından uyarlanan Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığı Tarama Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın verileri parametrik teknikler kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmadan elde edilen belli başlı sonuçlar aşağıda maddeler halinde verilmiştir; a. İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığın yaygınlığının yok denecek kadar az olduğu belirlenmiştir. Örneklem grubunda sadece bir öğrenci internet bağımlısı (%0,2) olarak saptanmıştır. İlköğretim öğrencilerinin %3,5'i sınırlı belirti gösterirken, %96,4'ü herhangi bir bağımlılık belirtisi göstermemişlerdir. b. İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılık eğilimlerinin cinsiyetlerine, yaşlarına, evlerinde internet bağlantısı olma durumlarına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. c. İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılık eğilimlerinin haftalık internet kullanım sürelerine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Haftalık internet süresi daha fazla olan öğrencilerin internet bağımlılık eğilimlerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. d. İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılık eğilimlerinin kendilerini internette özgür hissetmelerine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Kendilerini internette daha özgür hisseden öğrencilerin internet bağımlılık eğilimlerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. e. İlköğretim öğrencilerinin %20,3'ünün hayatlarında en az bir kez; %8,2'sinin ise son bir ay içinde en az bir kez siber zorba kurbanı oldukları belirlenmiştir. f. İlköğretim öğrencilerinin %8,1'inin son bir ay içinde en az bir kez siber zorba olduğu belirlenmiştir. g. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre anlamlı seviyede daha fazla siber zorbalık yaptıkları ve siber zorba kurbanı oldukları belirlenmiştir. h. İlköğretim öğrencilerinin siber zorba olma ve siber zorba kurbanı olma durumları, öğrencilerin internet bağlantısı olma durumlarına, haftalık internet kullanma sürelerine ve internette kendilerini özgür hissetme durumlarına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. i. İnternet bağımlılığı ile siber zorba olma ve siber zorba kurbanı olma arasında düşük ilişkiler belirlenmiştir.

- Çalışgan, Hüseyin, *İlköğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık*, 2013, Yüksek Lisans, 64s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı problemli internet kullanımı ve siber zorbalık sorunu yaşayan ergenlere yönelik insani değerler yönelimli psiko-eğitim programı geliştirip etkililiğini incelemektir. Bu araştırma, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Sakarya ili Adapazarı merkez ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 9. ve 10. sınıf öğrencileri arasından yansız olarak seçilmiş 24 öğrenci ile yürütülmüştür. İnternette Bilişsel Durum Ölçeği ve Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği'nin siber zorbalık formundan en yüksek puanı ve İnsani Değerler Ölçeği'nden en düşük puanı alan öğrenciler arasından kura çekilerek denekler seçilmiş ve araştırma gruplarına (deney n=12, kontrol n=12) seçkisiz atama yapılmıştır. Deney grubuna, problemli internet kullanımı

ve siber zorbalık davranışlarını azaltmaya yönelik olarak hazırlanmış insani değerler yönelimli psiko-eğitim programı uygulanırken, kontrol grubuna ise herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Araştırmada 2x3'lük (deney/kontrol grupları X ön-test/son-test/izleme testi) splitplot desen kullanılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilere İnsani Değerler Ölçeği, İnternette Bilişsel Durum Ölçeği ve Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği farklı zaman aralıklarında (oturumlar başladığında, tamamlandığında ve sonlandıktan iki ay sonra) olmak üzere üç kez uygulanmıştır. Bu ölçümlerden elde edilen verilerin analizinde, ölçüm ve gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı, tek faktör üzerinde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü varyans analizi tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Üç ölçümden (ön test, son test ve izleme testi) elde edilen veriler SPSS 16 paket programıyla analiz edilmiş ve anlamlılık düzeyi olarak .05 alınmıştır. Araştırma bulgularına göre; insani değerler yönelimli psiko-eğitim programının, araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturan problemli internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($p<.05$). Bu bulgu, öğrencilerin farklı deneysel koşullarda yer almalarının ön test, son test ve izleme testi puanlarını farklı düzeyde etkilediğini göstermektedir. Bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Scheffe çoklu karşılaştırma testinden yararlanılmıştır. Varyans analizi ve Scheffe çoklu karşılaştırma testinden alınan sonuçlar, insani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemli internet kullanımı ve siber zorbalık düzeylerini azaltmada etkili olduğunu ve bu etkinin iki aylık izleme sonucunda kalıcılığını koruduğunu göstermiştir. Kontrol grubunda ise problemli internet kullanımı ve siber zorbalık davranışlarının düzeyinde bir değişme olmadığı belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilen diğer bir bulguda ise insani değerler yönelimli psiko-eğitim programının uygulandığı deney grubundaki katılımcıların problemli internet kullanım ve siber zorbalık düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında araştırmadan elde edilen sonuçlar tartışılmış ve gelecek araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

- Dilber, Yaşar, *Ergenlerde Görülen Siber Zorba/ Mağdur Yaşantılarının Utanç/ Suçluluk ve İntikam Duyguları Çerçevesinde İncelenmesi: Bursa İli Örneği*, 2013, Yüksek Lisans, 134s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma giderek yaygınlaşan bir problem olan siber zorbalığı yordayan değişkenlerin neler olduğunu incelemek ve siber zorbaca davranışlarda bulunan ergenlere yönelik gerçeklik terapisi perspektifinde bir grupla psikolojik danışma programı geliştirip etkililiğini test etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda iki çalışma yapılmıştır. İlk çalışma ilişkisel tarama türünde olup yaşları 14 ile 19 arasında değişen ($\bar{X}$=16,2) 229'u kız, 279'u erkek toplam 508 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Bu çalışmada siber zorbaca davranışların çatışma eğilimi, öfke ve öfke ifade tarzları, saldırganlık, empatik eğilim ve benlik saygısı, bazı demografik değişkenler tarafından yordanıp yordanmadığı incelenmiştir. Araştırmada demografik değişkenler ile siber zorbalık arasındaki ilişki T-Testi, Pearson korelesyon analizi ve ANOVA testi ile incelenmiştir. Diğer değişkenler ile siber zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi için aşamalı regresyon analizi yapılmıştır. İnceleme sonucunda siber zorbaca davranışların yüksekten düşüğe doğru sırasıyla benlik saygısı, dolaylı saldırganlık, aktif çatışma, öfke, empatik eğilim ve fiziksel saldırganlık değişkenlerince yordandığı anlaşılmıştır. Bu değişkenler birlikte siber zorbaca davranışların %23,4'ünü açıklamaktadır. Benlik saygısı ve empatik eğilim siber zorbaca davranışları negatif yönde, aktif çatışma, öfke ve fiziksel saldırganlık ise pozitif yönde yordamaktadır. Ayrıca siber zorbalığın cinsiyet, anne ve babanın eğitim durumu, kişinin ken-

disine ait bir bilgisayarının olması, interneti kullanma amacı, interneti kullanma süresi ve sıklığı ve mobil araçlarla internete bağlanma durumuna göre farklılaştığı anlaşılmıştır. Buna göre siber zorbaca davranışlar erkeklerde, annesi üniversite mezunu ya da babası okuryazar olmayanlarda, sadece kendi kullanımı için bir bilgisayarı olanlarda, interneti kullanma süresi ve sıklığı fazla olanlarda, mobil internet kullananlarda siber zorbaca davranışların daha fazla olduğu anlaşılmıştır. İkinci çalışma kapsamında yapılan deneysel çalışmada siber zorbaca davranışları azaltmayı amaçlayan bir grupla psikolojik danışma programının etkililiği test edilmiştir. 2x3 split-plot modeline göre yapılan araştırma için orta öğretim düzeyi öğrencilerinden oluşan 12'şer kişilik deney ve kontrol grubu oluşturulmuş ve 10 oturumluk grup programı deney grubuna uygulanmıştır. Ön test, son test ve izleme testleri uygulanıp testlerin ortalamalarını karşılaştırmak için tekrarlı ölçümler için tek faktörlü ANOVA analizi yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarını birbiriyle karşılaştırmak için t-testi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda deney grubunda siber zorbaca davranışların azaldığı, kontrol grubunda ise bir siber zorbaca davranışların düzeyinde bir değişikliğin olmadığı anlaşılmıştır.

- Özbay, Ahmet, *Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Aleksitimi ve Öfke İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişki,* 2013, Yüksek Lisans, 122s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Fatih Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, ergenler arasındaki siber zorbalık, siber mağduriyet, aleksitimi ve öfke ifade etme biçimleri arasındaki ilişkiyi bazı değişkenler açısından incelemektir. Bu araştırmanın örneklemini, 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında, Türkiye, İstanbul İli Kâğıthane İlçesi'nde bulunan 14 lisede okumakta olan, 650'si kız ve 607'si erkek olmak üzere toplam 1257 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmanın verilerinin toplanmasında Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ), Siber Mağduriyet Ölçeği (SMÖ), Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ-20) ve Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veriler, SPSS 16.0 paket programından analiz edilmiş ve araştırma verilerinin analizinde değişkenlere bağlı olarak Kruskal Wallis testi, Regresyon, Bağımsız Gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Scheffe çoklu karşılaştırma testi ve LSD çoklu karşılaştırma testi analizlerinden yararlanılmıştır. Bulgular, cinsiyete göre siber zorbalık puanları açısından erkekler ve kızlar arasında erkekler lehine anlamlı bir fark olduğu, siber mağduriyet puanlarına göre erkekler ve kızlar arasında anlamlı bir fark bulunmadığı yönündedir. Ayrıca öğrencilerin yaşına göre siber zorbalık puanları arasında anlamlı bir fark yokken; siber mağduriyet puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Öğrencilerin devam ettikleri okul türlerine göre hem siber zorbalık puanları hem de siber mağduriyet puanları arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. Sınıf düzeylerine göre siber zorbalık puanları açısından anlamlı bir fark yokken, siber mağduriyet puanları açısından anlamlı bir fark saptanmıştır. Algılanan okul başarısına göre hem siber zorbalık puanları hem de siber mağduriyet puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Öğrencilerin sosyoekonomik duruma göre hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet puanları arasında, internette kalma sürelerine göre hem siber zorbalık puanları hem de siber mağduriyet puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin interneti kullanma amaçlarına göre hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet puanları arasında ve kişinin kendisini internette bir başkası olarak tanıtma durumuna göre hem siber zorbalık puanları hem de siber mağduriyet puanları arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. Aleksitiminin alt boyutlarındaki duygularını tanıma zorluğu ve dışa vuruk düşünce puanlarındaki artış; öfke ifade etme biçimlerinden öfkenin içe vurumu ve öfkenin dışa vurumu puanlarındaki artış ve internet kullanım

süresindeki artış, siber zorbalıkta pozitif yöndeki artışı açıklayabilmektedir. Aleksitiminin alt boyutlarındaki duygularını tanıma zorluğu; öfke ifade etme biçimlerinden sürekli öfke ve internet kullanım süresindeki artış, siber mağduriyetteki pozitif yönde artışı açıklayabilmektedir.

- Özel, Sedat, *Lise Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Depresyon ve Benlik Saygısı İlişkisi, 2*013, Yüksek Lisans, 108s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Fatih Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, lise öğrencileri arasında görülen siber zorbalığın ve siber mağduriyetin, depresyon ve benlik saygısıyla olan ilişkisi, ilişkisel tarama yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma İstanbul İli, Fatih İlçesinde bulunan 15 lisede dokuz, 10, 11 ve 12'nci sınıflarda okuyan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini 623'ü (%47.1) kız, 701'i (%52.9) erkek olmak üzere toplam 1324 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaşları 13 ile 19 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 15.71'dir (SS=1.21). Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Değişkenlerin türüne ve parametrik testlerin uygulanma koşullarına bağlı olarak, bağımsız örneklemler t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), ANOVA sonrası çoklu karşılaştırmalar için Scheffe testi, ANOVA?nın uygulanamadığı durumlarda Kruskal Wallis testi ve Regresyon analizi kullanılmıştır. Siber zorbalık ve siber mağduriyetin yaygınlığı incelendiğinde, araştırmaya katılan erkek öğrencilerin %30'unun, kız öğrencilerin ise %27'sinin siber zorbalık yaptığı görülmektedir. Erkek öğrencilerin, kız öğrencilerden daha fazla siber zorbalık yapmasına karşın siber mağduriyet açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark görülmemektedir. Cinsiyet türlerine göre siber mağdur olma oranı kız öğrencilerde %26.50 erkek öğrencilerde %26.52 olarak bulunmuştur. İnternet kullanım süresi, depresyon düzeyi ve benlik saygısının, siber zorbalığı ve siber mağduriyeti yordayıp yordamadığı incelendiğinde, depresyon, benlik saygısı ve internet kullanım sürelerindeki artışın, siber zorbalıktaki pozitif yöndeki artışı açıkladığı görülmüştür. Bununla birlikte depresyon ve internet kullanım süresindeki artışın yanı sıra benlik saygısı puanındaki azalma, siber mağduriyetteki artışı anlamlı düzeyde açıklamaktadır.

- Peker, Adem, *İnsani Değerler Yönelimli Psiko-eğitim Programının Problemli İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Üzerindeki Etkisi, 2*013, Doktora, 241s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.

ÖZET: Ortaöğretim 9., 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık ve siber zorba/kurban olma düzeyleri ile bilgisayara karşı tutumlarının ne düzeyde olduğunu belirlemek, bu çalışmanın genel amacını oluşturmaktadır. Araştırma, tarama modelinde yürütülen betimsel ve nicel bir çalışmadır. Araştırma verileri, Kırşehir il merkezinde bulunan ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 16 ortaöğretim okulunun 9, 10 ve 11. sınıflarında öğrenim gören toplam 976 öğrenciden toplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; öğrencilere dönük Kişisel Bilgi Formu, İnternet Bağımlılık Ölçeği, Siber Zorba/kurban Ölçeği ve Bilgisayar Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerden toplanan veriler üzerinde, aritmetik ortalama (?), standart sapma (Ss), bağımsız örneklem t testi, faktör analizi, varyans analizi (ANOVA), LSD testleri uygulanmıştır. Araştırma sonunda; 1. Ortaöğretim öğrencilerinin muhtemel internet bağımlısı oldukları; 2. Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılıklarında kız-

lar lehine farklılaşma bulunduğu ve erkeklerin daha fazla internet bağımlısı olduğu; 3. Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin; okul niteliğine, sınıf düzeyine, internet kullanma amacına, evinde internet bulunma durumuna, bilgisayar kullanma seviyesine göre bazı faktörlerde farklılaşmanın anlamlı olduğu; 4. Ortaöğretim öğrencilerinin internet kullanım sıklığı ve internet kullanım deneyimi ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunduğu; 5. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorba/kurban olma düzeylerinin oldukça düşük olduğu; 6. Öğrencilerinin siber zorba/kurban olma düzeylerinin; okul niteliğine, sınıf düzeyine, kullanma amacına, bilgisayar kullanma seviyesine, internet kullanma deneyimine göre bazı faktörlerde anlamlı farklılaşmaların ortaya çıktığı; 7. Öğrencilerin bilgisayara karşı olumlu tutum sergiledikleri; 8. Öğrencilerinin siber zorba/kurban olma düzeylerinin; cinsiyete, okul niteliğine, sınıf düzeyine, bilgisayar kullanma düzeyine, bilgisayar kursuna katılma durumuna, akademik başarı düzeyine göre bazı faktörlerde anlamlı farklılaşmaların ortaya çıktığı görülmüştür. Araştırma sonuçlarından yola çıkarak, öğrencilerin özellikle internet bağımlılık ve siber zorba/kurban olma durumlarının azaltılmasına yönelik çalışmaların yapılması; olumlu bilgisayar ve internet kullanımı üzerinde etkili diğer değişkenlerin belirlenmesine dönük farklı çalışmaların yapılması önerilebilir.

- Tanrıkulu, Taşkın, *Siber Zorbalıkla İlgili Değişkenlerin İncelenmesi ve Gerçeklik Terapisi Yönelimli Bir Müdahale Programının Siber Zorbaca Davranışlar Üzerindeki Etkisi*, 2013, Doktora, 225s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı, ergenlerin sanal ortamda karşılaştıkları siber zorba ve mağdur yaşantılarında utanç/suçluluk ve intikam duygularının etkisini incelemektir. Araştırmanın diğer bir amacı ise siber zorbalık ve mağduriyetin cinsiyete, okul türüne, sınıf seviyesine, anne-baba eğitim durumlarına, ailenin aylık gelirine ve interneti kullanma sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Ayrıca ergenlerin utanç/suçluluk ve intikam duygularının hangi değişkenlere göre farklılaştığını saptamaktır. Bu araştırmaya Bursa ilinin sosyo-ekonomik durumları farklı merkez iki ilçesinde 5 farklı lise türünde (Genel Lise, Anadolu Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi ve Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi) toplam 9 ortaöğretim kurumunun 9. ve 10. sınıflarında öğrenim gören 553 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların 308'i kız, 245'i ise erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilere Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağdur Ölçeği, Utanç/Suçluluk Ölçeği ile İntikam Ölçeği uygulanmıştır. Analizlerde ortalama ( ), standart sapma (ss), frekans (N), yüzde (%), bağımsız gruplar t-testi, ANOVA, Pearson Korelasyon ve Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre cinsiyetin, okul türünün, sınıf seviyesinin, anne-baba eğitim durumlarının ve ailenin aylık gelirinin siber zorba ve mağdur olma arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Siber mağdur ile haftalık internet kullanım sıklığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Haftalık internet kullanım süresi fazla olan ergenlerin daha fazla siber mağdur olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise, cinsiyetin, anne-baba eğitim durumunun utanç/suçluluk ile intikam duyguları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, okul türü ile suçluluk duygusu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anadolu Lisesi öğrencilerinin diğer lise türlerinde öğrenim gören öğrencilere göre hata karşısında daha fazla suçluluk duygusu yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. 10. sınıf öğrencilerinin, 9. sınıf öğrencilerine göre hata karşısında yaşadıkları suçluluk duyguları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca ailenin aylık gelir düzeyi ile intikam duygusu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İntikam duygusunda aileleri yüksek gelirli olan öğrencilerin

orta gelirli öğrencilere göre daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ergenlerin siber zorba/mağdur yaşantılarına utanç/suçluluk ve intikam duygularını yordamaya katkısını incelemek için Çoklu Regresyon Analizi yürütülmüştür. Analiz sonucunda, utanç/suçluluk ile intikam duygusunun siber zorba üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Siber zorbalığın suçluluk duygusu ile negatif yönde, utanç ve intikam duygusu ile pozitif yönde bir ilişkisi vardır. Siber mağduriyette ise; utanç ve intikam duygusunun negatif yönde siber mağduriyet üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülürken suçluluk duygusunun anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür. Araştırma sonucunda utanç/suçluluk ve intikam duygusunun siber zorbalığı, utanç ve intikam duygusunun ise siber mağduriyeti açıkladığı bulgusuna ulaşılırken, suçluluk duygusunun siber mağduriyeti açıklamadığı görülmüştür. Siber zorba/mağdur davranışları ortaya çıkaran etmenlerin farklı araştırmalarla incelenmesi bu yaşantıların anlaşılmasına ve önlem alınmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

- Türkoğlu, Sevgi, *Ergenlerin Problemli İnternet Kullanımları ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,* 2013, Yüksek Lisans, 119s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Bu tez çalışmasının amacı ergenlerin problemli internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında İstanbul İli Avrupa yakasında sosyo-ekonomik düzeyi farklı iki ilçeden rastgele seçilmiş 2 Anadolu lisesi, 2 meslek lisesi, 2 genel lise olmak üzere toplam 6 ortaöğretim kurumunda eğitim gören 233' ü (%43,1) erkek, 307'si (%56,9) kız olmak üzere toplam 540 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplamak amacıyla "Problemli İnternet Kullanım Ölçeği", Siber Zorbalık Tutum Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 15 paket programı ile yapılmıştır. Araştırmada verilerinin analizinde Pearson Momentler Korelasyon Analizi, Regresyon Analizi, Bağımsız Grup t-Testi, Tek Yönlü Varyans analizi (ANOVA) ve LSD Post Hoc testi kullanılmıştır. Yapılan istatistiklerde .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Araştırma sonucunda, İnternet bağımlılığı ile siber zorbalık tutumu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,454$; $p<0,05$). Araştırmada öğrencilerin problemli internet kullanımları ile cinsiyet, sınıf seviyesi, kendine ait bilgisayara sahip olma, günlük internet kullanım süresi değişkenleri arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yaş, okul türü, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, kendine ait odaya sahip olma, evde bilgisayara sahip olma ve interneti kullanmaya başlama değişkenleri ile problemli internet kullanımı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırmada ayrıca öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri ile cinsiyet, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, kendine ait bilgisayara sahip olma, interneti kullanım geçmişi ve günlük internet kullanım süresi arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalık eğilimi ile yaş, okul türü, sınıf seviyesi, anne eğitim durumu, kendine ait odaya sahip olma, evde bilgisayara sahip olma değişkenleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

- Usta, Alican, *Lise Öğrencilerinin Öfke Düzeyleri ile Siber Zorbalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Samsun İli Örneği*, 2013, Yüksek Lisans, 100s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada Samsun ilinde bulunan lise öğrencilerinin Durumluk Öfke Düzeyleri ile Siber Zorbalık Düzeyleri arasındaki ilişki, durumluk öfke düzeyi ve siber zorbalık düzeylerinin cinsiyete, sınıf düzeylerine ve ilçelere göre farklılıklar gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Samsun'da Lise 9., 10., 11., 12. Sınıflarda öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından seçilen 492'si kız, 463'ü erkek olama üzere 955 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada; Ayas ve Horzum (2010) tarafından geliştirilen `Siber Zorba/Kurban Ölçeği' ile Spielberger (1983) tarafından geliştirilen, Türkiye uyarlaması Özer (1994) tarafından yapılan `Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği' kullanılmıştır. Her iki ölçeğinde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış ve geçerli, güvenilir oldukları tespit edilmiştir. Verilerin istatistiki analizleri SPSS programı ile yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir. Verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiş ve normal dağılım göstermeyen veriler arasındaki korelasyon Spearman korelasyon analizi ile incelenmiştir. Ayrıca non-parametrik verilerde kullanılan Kruskall Wallis ve Mann-Whitney U testleri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; Kurban olma düzeyi ile zorba olma düzeyi arasında anlamlı bir korelasyon bulunmaktadır. Öfke düzeyleri ile kurban olma ve zorba olma düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Fakat bu ilişkiler aynı yönlü zayıf ilişkilerdir. Cinsiyete göre değerlendirildiğinde öfke puanları arasında anlamlı bir farklılık olmayıp, siber zorba/kurban değerleri arasında farklılıklar vardır. Buna göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek oranda siber zorbalık yaptıkları ve daha yüksek oranda zorbaca davranışlara maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

- Cicioğlu, Murtaza, *Öğrencilerin Problemli İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Davranışlarına İlişkin Görüşleri,* 2014, Yüksek Lisans, 116s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmanın amacı; lise öğrencilerinin siber zorba ve siber mağdur olma durumları ile aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyi arasında ilişkiyi belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda ilişkisel tarama türünde bir çalışma yapılmıştır. İstanbul'da öğrenim görmekte olan yaşları 14-19 arasında değişen 205'i kız, 231'i erkek toplam 436 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu çalışmada siber zorbalık, siber mağduriyet ile aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki; yaş, sınıf, başarı düzeyi, lise türü ve okul türü değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırmada demografik değişkenler ve siber zorbalık ile sosyal destek ve siber zorbalık arasındaki ilişki T-testi, ANOVA ve Pearson Korelasyon analizi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları siber zorbalık ve siber mağduriyetin algılanan sosyal destek düzeyine göre farklılık gösterdiği yönündedir. Siber zorbalık ve siber mağduriyet ile arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek arasında negatif yönde ilişki saptanmıştır. Erkeklerin kızlara göre daha fazla siber zorbaca davrandığı, kızların erkeklere göre aile, arkadaş ve öğretmenlerinden daha fazla sosyal destek algıladıkları, Fen lisesi öğrencilerinin diğer lise türlerine (Anadolu, Meslek, Genel) göre daha fazla siber zorba ve mağdur olduğu, özel okul öğrencilerinin devlet okulu öğrencilerine göre daha çok siber zorbalığa maruz kaldıkları, siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında ilişki olduğu araştırmanın diğer bulgulardır.

- Dalmaç, Zahide, *Ergenlerde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi,* 2014, Yüksek Lisans, 168s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Haliç Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı baş etme yöntemleri, duygu düzenleme, ruminasyon ve algılanan sosyal desteğin geleneksel ve siber zorbalık mağduriyeti ile ilişkilerinin modellenmesidir. Araştırmaya Ankara'da devlet liselerinde okuyan ve yaşları 14 ve 18 arasında değişen 853 ergen katılmıştır. Veri toplamak için Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II, Yenilenmiş Olweus Zorba/Mağdur Ölçeği, Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği Kısa Formu, Duygu Düzenleme Ölçeği, Ruminasyon Ölçeği Kısa Formu, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Güçler ve Güçlükler Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılardan zorbalık mağduru olanlar belirlendikten sonra, geleneksel ortamda yapılan zorbalık ile siber zorbalık arasında güçlü bir ilişki bulunduğu için, önerilen model hem geleneksel (n = 482) hem de siber ortamda (n = 511) mağduriyet yaşayanlarla test edilmiştir. YEM analizi sonuçlarına göre zorbalık mağduriyeti fonksiyonel olmayan baş etme yöntemleri aracılığıyla içe yönelim davranışlarıyla pozitif ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, zorbalık mağduriyeti, aileden alınan sosyal desteğin az olarak algılanması ve yeniden ele alma yönteminin kullanılmaması aracılığıyla da içe yönelim davranışlarıyla pozitif ilişkili bulunmuştur. Geleneksel zorbalık mağdurları için ruminasyon aracılığıyla içe yönelim davranışları ile pozitif bir ilişki bulunmuştur fakat bu yol siber zorbalık mağdurları için istatistiksel olarak anlamlı değildir. Ek olarak, araştırma sonuçları zorbalık mağduriyeti ile içe yönelim davranışı arasında birçok dolaylı ilişki ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak, geleneksel zorbalık ve siber zorbalık mağdurları ile test edilen iki model bulguları arasında görülen küçük birkaç farka rağmen oldukça benzer sonuçlar elde edilmiştir. Her iki model için de baş etme yöntemleri, ruminasyon, yeniden ele alma ve aileden algılanan sosyal destek aracılığıyla zorbalık mağduriyeti ile içe yönelim davranışı arasında dolaylı ilişkiler bulunmuştur. Bulgular ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

- Dalmaz, Esra, *Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık/Mağduriyet, Depresyon ve Anksiyete Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2014, Yüksek Lisans, 117s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Haliç Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı Bolu ilinde meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin problemli internet kullanımı ve siber zorbalık davranışlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırma betimsel bir yönteme sahip olup, katılımcılarını 10. ve 12. sınıfta okuyan 563 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler Bolu'da var olan Mimar İzzet Baysal Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Merkez Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Behiye Baysal Ticaret Meslek Lisesi, Bolu Ticaret Meslek Lisesi ve Zübeyde Hanım Kız Teknik ve Meslek Liselerinden toplanmıştır. Verilerin toplanmasında "Kişisel Bilgi Formu", "Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği" ve "Siber Zorbalık Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistikler, t-testi, tek yönlü varyans Analizi (ANOVA), Tukey HSD testi ve çoklu doğrusal regresyon analiz teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin problemli internet kullanım düzeyleri "oldukça uygun", ancak siber zorbalık tutumları "bazen" seçeneğinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin problemli internet kullanımı alt boyutları olan sosyal fayda/rahatlık ve internetin olumsuz sonuçlarında "oldukça uygun", aşırı kullanımda ise "biraz uygun" seçeneğinde yoğunlaştıkları saptanmıştır. Cinsiyete göre meslek lisesi öğrencilerinin problemli internet kullanımı ile siber zorbalık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma saptanmıştır. Erkek

öğrencilerin kız öğrencilere göre siber zorbalık tutumları ile problemli internet kullanım düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Yaşa göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. Problemli internet kullanımının alt boyutlarıyla birlikte (aşırı kullanım, sosyal fayda/rahatlık, internetin olumsuz sonuçları) internette geçirilen süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaştığı görülmüştür. 0-3 saat internet kullanan öğrencilerin 3-6 saat ve 6 saatten fazla internet kullanan öğrencilere göre problemli internet kullanımı ve alt boyutlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. 3-6 saat internet kullanan öğrencilerle 6 saatten fazla internet kullanan öğrenciler arasında ise anlamlı farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Siber zorbalık tutumunun internette geçirdiği süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaştığı görülmüştür. 0-3 saat internet kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri 3-6 saat internet kullanan öğrenciler ile 6 saatten fazla internet kullanan öğrencilerden anlamlı derecede düşük olduğu, 3-6 saat internet kullanan öğrencilerle 6 saatten fazla internet kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyinde anlamlı farklılaşma olmadığı saptanmıştır. Regresyon analizi sonucuna göre, internette geçirilen süre ve problemli internet kullanımının, siber zorbalık üzerinde %13,8'lık varyans açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Eroğlu, Yüksel, *Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyeti Yordayan Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model Önerisi*, 2014, Doktora, 422s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Uludağ Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı eğilimi ile siber zorbalık eğilimi ve akran zorbalığına maruz kalma durumları ile siber zorbalığa maruz kalma durumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilindeki ortaokullara devam eden 551 kız ve 529 erkek olmak üzere toplam 1080 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilere Kişisel Bilgi Formu, Akran Zorbalığı Eğilimi Ölçeği, Akran Zorbalığı Mağdurlarını Belirleme Ölçeği, Siber Zorbalık Eğilimi Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucu elde edilen veriler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu, ilişkisiz örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi teknikleriyle çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin akran zorbalığı eğilimi ile siber zorbalık eğilimi arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma durumları ile siber zorbalığa maruz kalma durumları arasında da ilişkiye rastlanmıştır. Araştırmanın bunlarla bağlantılı olarak belirlenen diğer iki sonucu ise; öğrencilerin akran zorbalığı eğilimi ile siber zorbalığa maruz kalma durumları arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin ve yine öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma durumları ile siber zorbalık eğilimi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğudur. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha çok akran zorbalığı eğilimi göstermekte ve akran zorbalığına maruz kalmaktadır. Yine aynı şekilde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok siber zorbalık eğilimi gösterdiği ve siber zorbalığa maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin bulundukları sınıf düzeyine göre akran zorbalığı eğilimi ve akran zorbalığına maruz kalma durumları ile siber zorbalık eğilimi ve siber zorbalığa maruz kalma durumları incelenmiş ve altıncı sınıf öğrencilerinde her iki zorbalık ve mağduriyetin daha sık gerçekleştiği görülmüştür. Evlerinde internete bağlı bilgisayar sahibi olan, cep telefonu ve tablet bilgisayarla internete bağlanan, günde dört saatin üstünde internette kalan, kişisel cep telefonuna sahip olan, kişisel e-posta hesabına sahip olan öğrenciler daha çok siber zorbalık eğilimi göstermekte ve daha çok siber zorbalığa maruz kalmaktadır. Ayrıca bilgisayar ve internet kullanma yetkinliğini çok iyi düzeyde tanımlayan öğrencilerin, diğerlerine göre yine daha çok siber zorbalık eğilimi gösterdiği ve siber zorbalığa maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Evegü, Erkan, *Ergenlerde Siber Zorbalığın Utangaçlık ve Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2014, Yüksek Lisans, 131s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İnönü Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencileri arasındaki siber zorbalık, siber mağduriyet, depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkiyi bazı değişkenler açısından incelemektir. Bu araştırmanın örneklemini, 2013- 2014 Eğitim-Öğretim yılında, İstanbul İli'nde bulunan üniversitelerde okumakta olan, 260'ı kız ve 69'u erkek olmak üzere toplam 329 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmanın verilerinin toplanmasında Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ), Siber Mağduriyet Ölçeği (SMÖ), Beck Depresyon Envanteri (BDE) ve Beck Anksiyete Envanteri (BAE) ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veriler, SPSS 15.0 paket programından analiz edilmiş ve araştırma verilerinin analizinde değişkenlere bağlı olarak Kruskal Wallis testi, Regresyon, Bağımsız Gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Scheffe çoklu karşılaştırma testi ve LSD çoklu karşılaştırma testi analizlerinden yararlanılmıştır. Bulgular, cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyi, algılanan okul başarısı, sosyoekonomik düzey, internette kalma süreleri ve interneti kullanma amaçları ile siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı yönündedir. Kendisini internette başkası olarak tanıtan öğrenciler, tanıtmayanlara göre hem daha fazla siber zorbalık göstermekte hem de daha fazla siber mağdur olmaktadırlar. Siber mağduriyet düzeyi ile siber zorbalık düzeyi arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Siber mağduriyet düzeyi ile anksiyete düzeyi arasında ilişki yokken, siber mağduriyet düzeyi ile depresyon düzeyi arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Siber zorbalık düzeyi ile anksiyete düzeyi arasında ilişki yokken, siber zorbalık düzeyi ile depresyon düzeyi arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

- Karakurt, Neytullah, *Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalığa Maruz Kalma Dereceleri ve Davranışları Uygulama Dereceleri,* 2014, Yüksek Lisans, 94s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı siber zorbalık ve mağduriyet için risk faktörlerini belirlemektir. Bu amaçla oluşturulan bütüncül model sosyodemografik değişkenleri, kişiliği, saldırganlığı, özgeciliği, benlik tasarımını, anne ve baba niteliklerini, arkadaşlık niteliklerini, okul iklimini ve problemli internet kullanımını içermektedir. Ayrıca bu araştırmada siber zorba, mağdur ve zorba/mağdurları birbirinden ve siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmamış bireylerden ayıran faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla kurulan lojit modelde bağımsız değişkenler olarak bütüncül modelde yer alan değişkenler kullanılmıştır. Son olarak olumlu arkadaşlık niteliğinin, anne ve baba nitelikleri ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkide oynadığı düzenleyici rol incelenmiştir. Araştırmada betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma Bursa'nın çeşitli liselerinde öğrenim gören 606 ergenle yürütülmüştür. Veri toplama araçları olarak kişisel bilgi formu, Ergen Aile Süreci Ölçeği Anne ve Baba Formu, Arkadaşlık Niteliği Ölçeği, Özgecilik Ölçeği, Benlik Tasarımı Envanteri, Saldırganlık Ölçeği, Problemli İnternet Kullanımı Envanteri Ergen Formu, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi ve Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde hiyerarşik regresyon analizi ve çok kategorili isimsel lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma bulguları bütünleyici modelin hem siber zorbalığın hem de siber mağduriyetin %47'sini açıkladığını göstermiştir. Bütünleyici modelde hem siber zorbalığı hem de siber mağduriyeti en çok açıklayan bağımsız değişken anne baba

niteliklerdir. Anne baba nitelikleri siber zorbalığın %9'unu, siber mağduriyetin ise %20'sini yordamıştır. Siber zorbalık statülerini birbirinden ve siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmayan bireylerden ayıran faktörleri belirlemek için kurulan lojit modele göre problemli internet kullanımının artması ve babanın izleme davranışının azalması siber zorba, mağdur ve zorba/mağdurların tümü için risk faktörüdür. Diğer bir deyişle siber zorba, mağdur ve zorba/mağdurlar problemli internet kullanımı ve babanın izleme davranışının yetersiz olması yönüyle siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmamış bireylerden farklılaşmaktadır. Son olarak olumlu arkadaşlık niteliklerinin, anne ve baba nitelikleri ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamadığı görülmüştür.

- Kocatürk, Metin, *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı İle Siber Zorbalık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,* 2014, Yüksek Lisans, 150s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerin siber zorba ve kurban olma durumlarını utangaçlık ve bazı demografik değişkenler açısından incelemektir. Araştırmada betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Malatya'daki genel liseler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini, 2009–2010 Eğitim-öğretim yılında yedi genel lisede 9, 10 ve 11. Sınıfa devam eden 491'i kız 418'i erkek olmak üzere toplam 909 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplamada Siber Zorbalık Envanteri, Utangaçlık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veri analizinde SPSS-17 kullanılmış; bağımsız gruplar için t-testi (Independent Samples Test), tekyönlü varyans analizi (One-Way-Anova), basit-ikili regresiyon ve Scheffe çoklu karşılaştırma ve kategorik değişkenler için Kay-Kare (Chi-Square $\chi 2$) testi kullanılmıştır. Bütün analizlerde %95 güven aralığı esas alınmıştır. Araştırma sonucunda; öğrencilerin %6,6' sının siber zorba, %6,4'ünün siber kurban ve %6,2'sinin siber zorba/kurban olduğu bulunmuştur. Erkek öğrenciler, kız öğrencilerden anlamlı düzeyde daha çok siber zorba ve kurban olmaktadır. Aylık gelir ve internet kullanım süresi arttıkça öğrencilerin siber zorba ve kurban olma eğiliminin de anlamlı düzeyde artış gösterdiği, cep telefonu kullanım süresinin ise sadece siber zorbalıkla anlamlı düzeyde ilişkili bir değişken olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin bilgisayar/internet kullanım yetkinliklerini algılayış düzeyleri yükseldikçe siber zorba ve kurban olma eğiliminin anlamlı düzeyde artış gösterdiği bulunmuştur. Utangaç öğrencilerin anlamlı düzeyde daha az siber zorbalığa karıştıkları ancak, utangaçlıkla siber kurban olma arasında herhangi bir ilişki olmadığı ve utangaçlığın siber zorbalığı negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığıbulunmuştur. Kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde daha "utangaç" oldukları, aylık gelir ve anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, utangaçlık düzeyinin anlamlı düzeyde düştüğü bulunmuştur. Yüksek utangaçlık puanına sahip öğrencilerin anlamlı düzeyde daha az cep telefonu ve internet kullandıkları bulunmuştur.

- Topcu, Çiğdem, *Baş Etme Yöntemleri, Duygu Düzenleme, Ruminasyon ve Algılanan Sosyal Desteğin Geleneksel ve Siber Zorbalık Mağduriyeti ile İlişkilerinin Modellenmesi,* 2014, Doktora, 262s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, öğretmen adayları olarak eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarını uygulama ve siber zorbalık davranışlarına maruz kalma yaygınlıklarını incelemektir. Ayrıca, siber zorbalık yaygınlıklarının cinsiyet, yaş, bölüm ve ailenin aylık geliri değişken-

leriyle ilişkisini ortaya koymak hedeflenmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizinde; frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmış, cinsiyet, yaş, bölüm ve ailenin aylık geliri değişkenlerinde öğrencilerin görüşlerinin ortalamalarına, standart sapmalarına gruplar arasında ilişkisel durumlarına bakılmıştır. Bu ilişkide iki gruba sahip olan (cinsiyet) değişkenlerde T-Testi, ikiden fazla gruba sahip olan (yaş, bölüm ve ailenin aylık geliri) değişkenlerde ise Tek Yönlü Varyans Analizi ve Tukey testi yapılmıştır. Bu araştırma, Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 4.sınıf öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemi, 177'si (%55.5) kız, 142'si (%45.5) erkek olmak üzere toplam 319 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada öğrencilerin kişisel bilgilerini tespit etmek için "Kişisel Bilgiler Formu" kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin siber zorbalık yaygınlıklarını ölçmek için Çetinkaya (2010) tarafından geliştirilen "Siber Zorbalık Davranışlarını Uygulama Anketi" ve "Siber Zorbalık Davranışlarına Maruz Kalma Anketi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda genel siber zorbalığa maruz kalma düzeyleri ve genel siber zorbalık davranışlarını uygulama düzeylerinde cinsiyet, yaş, bölüm ve ailenin aylık geliri değişkenlerine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Alt boyutlarda ise; 'Forum Siteleri' ve 'Chat Siteleri' boyutlarında kız öğrencilerin daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığı tespit edilirken, 'Forum Siteleri' boyutunda da kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık yaptıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, 'Chat Siteleri' boyutunda Türkçe bölümünde öğrenim gören öğrencilerin, diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere oranla daha fazla siber zorbalık yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim fakültesi öğrencilerine "siber zorbalık" ile ilgili seminerler verilmesi, öğretmen adaylarına "bilinçli internet kullanımı" ile ilgili seminerler ve eğitimler verilmesi, ayrıca siber zorbalık davranışlarına maruz kaldıklarında nasıl davranmaları gerektiğine yönelik eğitimler verilmesi önerilmiştir.

- Başer, Funda Nur, *Şiddet İçerikli Video Oyunlarının Çalışma Belleği, Nesne Tanıma ve Görsel Uzaysal Algılama Performansına Etkisi ve Bu Bilişsel Süreçlerin Psikolojik Faktörlerle İlişkileri,* 2015, Yüksek Lisans, 167s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Bahçeşehir Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın genel amacı, ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyetle ile ilişkili olduğu düşünülen sosyo-demografik değişkenler, internet kullanımı ile ilişkili değişkenler, öfke, stres ve boyun eğme değişkenlerinin etkisini incelemektir. Ergenler arasında popüler olan sosyal ağlar ve internet kullanımının artması bilgi paylaşımını kolaylaştırmıştır. Ergenlerin bilgi güvenliği davranışlarını tespit etmek, siber ortamlarda yapılan davranışlara dikkat çekmek, istenmeyen ruhsal ve sağlık problemlerini engellemek için bu araştırma önemlilik arz etmektedir. Çalışma, İstanbul ili Nesrin Uçmaklıoğlu Teknik Meslek Lisesi, Atatürk Endüstri Meslek Lisesi ve Güç Kardeşler Anadolu Lisesi kurumlarına devam eden 506 öğrenci üzerinde kolayda örnekleme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini 213 erkek (%42.1) ve 293 (%57.9) kız öğrenci oluşturmaktadır. Elde edilen bulgulara açısından cinsiyete göre siber zorbalık puanları açısından erkekler ve kızlar arasında erkeklerin lehine anlamlı bir fark vardır. Cinsiyete göre boyun eğici davranış ölçeği puanları açısından erkekler (X= 39.19) ve kızlar (X= 36.86) arasında erkeklerin lehine anlamlı bir fark vardır. Cinsiyete göre öfke kontrolü ölçeği puanları açısından erkekler (X=23.42) ve kızlar (X= 22.30) arasında erkeklerin lehine anlamlı bir fark vardır. Cinsiyete göre dış yardım arama ölçeği puanları açısından kızlar (X= 30.88) ve erkekler (X= 28.76) arasında kızların lehine anlamlı bir fark vardır. Cinsiyete göre kaçma soyutlama duygusal ölçeği puanları açısından kızlar (X= 22.68) ve erkekler (X=21.39) arasında kızların lehine

anlamlı bir fark vardır. Siber zorbalık ölçeği puanları açısından 11. sınıfta okuyan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır. Siber mağduriyet puanları açısından 10. sınıfta okuyan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır. Bireylerin kaçıncı sınıfta okuduklarına göre boyun eğici davranış ölçeği puanları açısından 12. sınıfta okuyan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır. 12. sınıfta okuyan bireyler ve 9. sınıfta okuyan bireyler arasında anlamlı bulunmuştur. Siber zorbalık ölçeği puanları açısından babası üniversite mezunu olan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır. Boyun eğici davranış ölçeği puanları açısından babası ilkokul mezunu olan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır. Siber mağduriyet puanları açısından okul başarısı düşük olan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır. Bireylerin bilgisayar oyunu oynayıp oynamamasına göre siber zorbalık ölçeği puanları açısından oynayan bireyler (X=272.61) ve oynamayan bireyler (X= 231.98) arasında bilgisayar oyunu oynayan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır. Bireylerin bilgisayar oyunu oynayıp oynamamasına göre boyun eğici ölçeği puanları açısından oynayan bireyler (X=39.47) ve oynamayan bireyler (X= 35.89) arasında bilgisayar oyunu oynayan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır. Siber zorbalık ölçeği puanları açısından çekingen olan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır. Boyun eğici davranış ölçeği puanları açısından saldırgan olan bireylerin lehine anlamlı bir ilişki vardır. Boyun Eğici Davranış Ölçeği Puanı ile Siber Mağduriyet Ölçeği Puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır (r=.066 p>0.05). Boyun Eğici Davranış Ölçeği Puanı ile Siber Zorbalık Ölçeği Puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır (r=.022 p>0.05).

- Çelik, Akar Aslı, *Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeyleri ile Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2015, Yüksek Lisans, 76s., Sosyal Bilimler Ensitütüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Mevlana Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma ebeveyn internet stilinin lise öğrencilerinin sanal zorba ve sanal mağdur olma durumlarına olan etkisi ve beş faktör kişilik özellikleri, cep telefonuna sahip olup olmama ve evde internet bağlantısına sahip olup olmama durumu ile sanal zorba ve sanal mağdur olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda genel tarama modellerinden biri olan kesitsel tarama modeli kullanılarak 2014-2015 Güz yarıyılında Sakarya'daki çeşitli liselerde öğrenim gören 467 öğrenci örneklem olarak seçilmiştir. Bu öğrencilerin 244'ü (%52,2) erkek, 223'ü (%47,8) kız öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Sanal Zorba/Kurban Ölçeği, Ebeveyn İnternet Stili Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Envanteri kullanılmıştır. Araştırmada verilerin analizi için sanal zorba ve sanal mağdur olma durumunun cep telefonuna ve evde internet erişimine sahip olup olmama durumuna göre değişimini incelemek için t-testi, sınıf düzeylerine göre değişimini görebilmek için tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Son olarak sanal zorba ve sanal mağdur olma verilerinin bağımlı değişken, beş faktör kişilik özellikleri (dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetim, nörotizm ve deneyime açıklık), ebeveyn internet stili (ebeveyn kontrolü ve ebeveyn yakınlığı), cinsiyet ve yaş değişkenlerinin yordayıcı değişken olarak alındığı regresyon analizi yapılmıştır. Veriler SPSS 20.0 programıyla çözümlenmiş ve anlamlılık düzeyi .05 kabul edilmiştir. Araştırma sonucunda sanal zorba ve sanal mağdur olma durumunun, cep telefonuna ve evde internet erişimine sahip olup olmama ve sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Sanal zorba ve sanal mağdur olma verilerinin bağımlı değişken, beş faktör kişilik özellikleri (dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetim, duygusal denge ve deneyime açıklık), ebeveyn internet stili (ebeveyn kontrolü ve ebeveyn yakınlığı), cinsiyet ve yaş değişkenlerinin yordayıcı değişken olarak

alındığı regresyon analizi sonucunda; sanal zorbalığın yordayıcısı olarak yumuşakbaşlılık, ebeveyn kontrolü ve cinsiyetin olduğu bulunmuştur. Yumuşak başlılık ve ebeveyn kontrolü ile sanal zorba olma arasında negatif bir ilişkinin olduğu, cinsiyete göre ise erkeklerin kızlardan daha fazla sanal zorbalık yaptıkları belirlenmiştir. Yine regresyon analizi sonucunda sanal mağduriyetin yordayıcısı olarak cinsiyet ve ebeveyn kontrolü olduğu görülmüştür. Ebeveyn kontrolü ile sanal mağduriyet arasında negatif anlamlı bir ilişki belirlenirken cinsiyete göre erkeklerin kızlardan daha fazla sanal mağdur oldukları belirlenmiştir. Son olarak sanal zorba olma ile sanal mağdur olma arasında güçlü bir pozitif ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda ebeveyn kontrolünün hem sanal zorba hem de sanal mağdur olma üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu ve daha az yumuşak başlı olmanın sanal zorba olmayı etkilediği söylenebilir. Son olarak sanal zorba olan kimselerin sanal mağdur olmanın da kuvvetle muhtemel olduğu söylenebilir.

- Çiftci, Hidayet, *Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Eğilimlerinin Facebook Tutumu İle İlişkisinin İncelenmesi*, 2015, Yüksek Lisans, 106s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Bu tez çalışmasının amacı ergenlerin Facebook kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında İstanbul İli Anadolu yakasında sosyo-ekonomik düzeyi farklı iki ilçeden rastgele seçilmiş 1 Anadolu lisesi ve 1 meslek lisesi olmak üzere toplam 2 lisede eğitim gören 207'si (%67,41) erkek, 100'ü (%32,6) kız olmak üzere toplam 307 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplamak amacıyla "Facebook Tutum Ölçeği", Siber Zorbalık Tutum Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 15 paket programı ile yapılmıştır. Araştırmada verilerinin analizinde Pearson Korelasyon, Bağımsız Grup t testi, Tek Yönlü Varyans analizi (ANOVA) ve LSD Post Hoc testi kullanılmıştır. Yapılan istatistiklerde .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin Facebook kullanımları ile cinsiyet, okul türü, sınıf seviyesi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, evde bilgisayara sahip olma, günlük internet kullanımı değişkenleri arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yaş, kendine ait odaya sahip olma, kendine ait bilgisayara sahip olma, interneti kullanma yeri, interneti kullanma geçmişi, interneti kullanma amacı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırmada ayrıca, öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri ile sınıf seviyesi arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalık eğilimi ile cinsiyet, yaş, okul türü, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, kendine ait odaya sahip olma, evde bilgisayara sahip olma, kendine ait bilgisayara sahip olma, interneti kullanma yeri, interneti kullanma geçmişi, günlük internet kullanımı, interneti kullanma amacı arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

- Çiftci, Samet, *Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Asilik Davranışları ile Siber Zorba ve Siber Mağdur Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2015, Yüksek Lisans, 104s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Fatih Üniversitesi.

ÖZET: Son yıllarda teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler, insan hayatını birçok yönde etkilemiştir. Günümüzde neredeyse hiç hızına yetişemediğimiz teknoloji getirdiği kolaylıkların yanı sıra, insan-

lığın doğasında var olan şiddet, geçimsizlik ve zorbalık gibi kavramların isimlerini değiştirerek yeni kavramlar oluşturmuştur. Birey veya grubun bilgi ve iletişim teknolojilerini diğer bireylere zarar vermek amacıyla kullanması siber zorbalık kavramını ortaya çıkarmıştır. Eğitim hayatımızın neredeyse başlarında teknoloji aletlerinin kullanımına yönelik aldığımız eğitimler, bu kavramla başa çıkmada ne derece etkili olduğu tartışılmaktadır. Teknolojiyi kullanabilmek sadece bu konu hakkında yeterli bilgilere sahip olmak değildir. Ayrıca bu bilgileri uygulamakta olan bireyin öz-yeterlik algısı son derece önemlidir. Öz-yeterlik algısı "bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı olarak yapma kapasitesine ilişkin kendi yargısı" olarak tanımlanmaktadır. Siber zorbalık durumlarının hızla yaygınlaşması, insanların hayatlarını olumsuz yönde etkileyerek toplumsal bir sorun olmuştur. Siber zorbalıkla başa çıkmada en önemli unsurlardan biri de bireyin bu kavram üzerindeki duyarlılığıdır. Siber zorbalık duyarlılığı, "internet, cep telefonu gibi siber araçların kullanımı esnasında zorbaca davranışlara maruz kalmaya yol açabilecek davranışlardan uzak durma, bu türlü tehditlerin varlığından haberdar olma ve tedbir alma, tehdit oluşturabilecek uyarıcıları fark etmeye yönelik dikkati yüksek tutma davranışları" olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmanın amacı, siber zorbalık durumlarının önlenmesinde toplumda en önemli görevi üstlenen BÖTE öğretmen adaylarının bilgisayar öz-yeterlik algıları ile siber zorbalık duyarlılıkları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın evrenini BÖTE öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi, İstanbul ilindeki 6 farklı Üniversitede öğrenim gören 352 BÖTE öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, Tanrıkulu, Kınay ve Arıcak (2011) tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Duyarlılık Ölçeği ile Aşkar ve Umay (2001) tarafından geliştirilen Bilgisayar Öz-yeterlik Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde iki grup arasındaki farkı t-testi, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Tek yönlü (Oneway) Anova testi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki Pearson korelasyon, etki ise regresyon ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, bilgisayar kullanımına ilişkin öz-yeterlik algısı ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmuştur. Bilgisayar kullanımına ilişkin öz-yeterlik algısı arttıkça siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi artmaktadır.

- Dikmen, Melih, *Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Öz-Yeterlik Algıları İle Siber Zorbalık Duyarlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2015, Yüksek Lisans, 107s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma şiddet içerikli video oyunlarının çalışma belleği, nesne tanıma ve görsel uzaysal algılama türü bilisel süreçler üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Ayrıca, çalışmada şiddet içerikli video oyunlarının kişilerin şiddet eğilimi, kaygı, depresyon, kişilik, empati, yaşam kalitesi algısı gibi psikolojik süreçleriyle olan ilişkileri de incelenmiştir. Bunun yanı sıra, bu çalışmada, bağımlı olabilecek kişilerde görülen belirtilerin etkileri ve olası nedenleri araştırılarak, tanı kriterleri oluşturulabilmesine yardımcı olmak hedeflenmiştir. Çalışma 54 üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Katılımcılar haftalık oyuna ayırdıkları süre miktarı, patolojik kumar bağımlılığı tanı kriterlerinden uyarlanmış DSM oyun bağımlılığı kriterleri ve oyun bağımlılığı ölçeği kullanılarak 3 gruba (bağım-

lı, risk ve kontrol) ayrılmışlardır. Katılımcıların psikoljik süreçleri Beck Depresyon Envanteri, Buss Perry Şiddet Ölçeği, Weiss İstek Ölçeği, Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri, Eysenck Kişilik Ölçeği (kısa formu), Oyun Dürtüsü Ölçeği, Kişiler Arası Tepkisellik İndeksi, Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Ayrıca, sözü edilen bilişsel süreçleri ölçmek için katılımcılar bilgisayar ortamında geliştirilmiş olan görevler uygulanmıştır. Sonuçlar, şiddet içerikli video oyunu oynayan katılımcıların şiddet eğilimi, oyun isteği ve psikotizm skorlarında diğerlerinden yüksek puan aldığını göstermiştir. Ayrıca, nesne tanıma ve görsel uzaysal algılama ve çalışma belleği görevlerinde oyun oynayanların tepki hızının daha fazla olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, sonuçlar birçok bilişsel ve psikolojik faktör arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bulgular, literatürdeki çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Ayrıca, gelecekteki çalışmalara ve klinik uygulamalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

- Erden, Okan İbrahim, *Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Davranışlarına İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri,* 2015, Yüksek Lisans, 104s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve bu iki değişkenin, cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim görmekte olduğu lise türü, okuduğu sınıf düzeyi, interneti daha çok hangi amaçlarla kullandıkları, günde ortalama internete giriş saatleri, anne-baba eğitim durumlarına göre değişip değişmediğini incelemek amaçlanmıştır.

- Karaaytu, Hidayet, *Facebook Kullanan Liseli Öğrencilerin Siber Zorbalık Eğilimi Balıkesir İl Örneği*, 2015, Yüksek Lisans, 87s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Eko. Anabilim Dalı, Zirve Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, kişilik özellikleri (çevrimiçi disinhibisyon, ahlaki değerlerden soyutlanma, narsisizm ve saldırganlık) ve siber zorbalık yapma motivleri (eğlenme, öç alma, zarar verme ve üstünlük kurma) arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaca yönelik olarak Kullanımlar ve Doyumlar Kuramını temel alan bir Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) oluşturulup test edilmiştir. Bu araştırmanın katılımcıları, siber zorba-mağdur olduklarını raporlayan, yaşları 17 ile 27 arasında değişen 598 devlet üniversitesi öğrencisidir. Katılımcıların %61.3'ü erkektir. Üniversite Öğrencileri için Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri, Siber Zorbalık Yapma Motivleri Ölçeği, Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği, Ahlaki Değerlerden Soyutlanma Eğilimi Ölçeği, 16 maddeli Narsistik Kişilik Envanteri, 12 maddeli Saldırganlık Ölçeği ve demografik bilgi formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Test edilen model, Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı'nın siber zorbalık yapma davranışlarını kuramsal olarak açıklayabileceğini amprik olarak desteklemiştir. YEM analizi sonuçlarına göre, çevrimiçi disinhibisyon, eğlenme amacıyla siber zorbalık yapma davranışıyla ilişkili tek kişilik özelliğidir. Ahlaki değerlerden soyutlan mave saldırganlığın ise öç almak için siber zorbalık yapma davranışıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Ahlaki değerlerden soyutlanma ve saldırganlığın, zarar vermek için siber zorbalık yapma davranışıyla pozitif yönde ama çevrimiçi disinhibisyon kişilik özelliğiyle negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ahlaki değerlerden soyutlanma ve narsisizm, üstünlük kurmak için siber zorbalık yapma davranışıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonuçları ilgili alan yazın ışığında tartışılıp sonuçların kurama, araştırmaya, uygulamaya ve politika geliştirmeye yönelik katkıları açıklanmıştır. Ayrıca, ileride yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

- Kestel, Muharrem, *Siber Zorbalığın Öğrencilerin Akademik, Sosyal ve Duygusal Durumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi,* 2015, Yüksek Lisans, 105s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erciyes Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada lise öğrencilerinin Facebook kullanımlarını ve siber zorbalık eğilimlerini belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, 2014-2015 öğretim yılında Balıkesir ilinde bulunan, Anadolu ve Teknik Meslek Liselerinde okuyan 387 öğrenciye anket uygulanmıştır. Anket, Facebook Tutum ölçeği, Siber Zorbalık ölçeği ve demografik sorulardan oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, siber zorbalık ile Facebook tutumu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmuştur. Bunun dışında cinsiyet siber zorbalık ve Facebook tutumu üzerinden farklılık yaratıcı bir durumdur ve kadınlar ile erkekler arasında söz konusu puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır. Ayrıca Anadolu lisesi öğrencileri ile meslek lisesi öğrencileri arasında da Facebook tutumu açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır.

- Özdemir, Seçil, *Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin, Anne-Baba ve Akran İlişkilerine Göre İncelenmesi*, 2015, Yüksek Lisans, 104s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma Ankara İlinde görev yapan lise yöneticilerinin okullarındaki siber zorbalığın hangi araçlarla meydana geldiğine, türlerine, meydana gelme sıklığına, sonuçlarına ve siber zorbalık davranışını önlemeye ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacı ile yürütülmüştür. Tarama modelinde olan bu araştırmada okul yöneticilerinin görüşlerine yönelik nicel veriler toplanmıştır. Araştırmanın evreni, 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında Ankara iline bağlı dokuz ilçede (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Pursaklar, Mamak, Sincan, Yenimahalle) bulunan resmi liselerde (Anadolu liseleri, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ve Anadolu İmam Hatip Liseleri) görev yapan 1236 eğitim yöneticisinden (müdür, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı) oluşmaktadır. Bu hedef evren ise tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş 316 kişilik bir örneklemle temsil edilmiştir. Araştırmanın nicel verileri araştırmacı tarafından geliştirilen "Siber Zorbalıkta Kullanılan Araçlar Boyutu", "Siber Zorbalık Davranışlarının Sıklığı Boyutu", Siber Zorbalığın Nedenleri Boyutu", "Siber Zorbalığın Sonuçları Boyutu" ve "Siber Zorbalığı Önleyici Çalışmalar Boyutu" olmak üzere toplamda beş alt ölçek ile toplanmıştır. Veriler SPSS ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, yüzde, frekans ve standart sapma gibi betimsel istatistik testler kullanılmıştır. Katılımcıların siber zorbalık davranışlarını hangi araçlarla gerçekleştirdikleri, siber zorbalık davranışlarının görülme sıklığı, nedenleri, sonuçları ve önleyici çalışmaların düzeylerine ilişkin görüşleri arasında; cinsiyet, görev türü yöneticilikte kıdem, eğitim düzeyi, branş ve görev yaptığı okul türü değişkenlerine göre anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığının saptanmasında t testi, ANOVA ve varyans analizi sonrası uygulanan çoklu karşılaştırma yöntemleri içinde Tukey testi kullanılmıştır. Örneklem sayısı yetersiz olan "görev türü" değişkeni ve "yöneticilikte kıdem" değişkeni analizlerinde Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre liselerde öğrenciler arasında gerçekleşen siber zorbalık davranışlarında en çok akıllı telefonlar kullanılmaktadır. Öğrenciler arasında siber zorbalık davranışı olarak en çok küfür etme şeklinde gerçekleşmektedir. Siber zorbalığın en önemli sebebi öğrencilerin interneti kontrolsüz olarak kullanmalarıdır. Siber zorbalık davranışı sonucunda okullarda öğrenciler arasında çatışmalar yaşanmaktadır. Okul yöneticilerine göre öğrencilere değerler eğitimi vermek siber

zorbalığı önlemenin en önemli ve etkili yoludur. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören öğrenciler arasında siber zorbalık davranışı görülme sıklığı, akademik program uygulayan Anadolu Liseleri ve diğer lise türlerinde öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksektir.

- Padır, Ali Mehmet, *Ebeveyn İnternet Stili, Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle Sanal Zorba ve Sanal Mağdur Olma Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2015, Yüksek Lisans, 127s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ergenlerde akran ilişkilerinin, anne-baba-ergen ilişkilerinin ve bazı değişkenlerin siber zorbalık/mağduriyeti yordayıp yordamadığını incelemektir. Araştırmanın örneklemini Ankara/Polatlı'da çeşitli ortaöğretim okullarında okuyan 489 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında veriler, Kişisel Bilgi Formu, Akran ilişkileri Ölçeği, Ana Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği, Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri aracılığı ile toplanmış ve SPSS 20.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada okul türü değişkenine göre farklılık olup olmadığı Kruskal Wallis-H Testi ve Mann-Whitney U Testi ile; demografik değişkenlerin, akran ilişkileri ve anne-baba ile olan ilişkilerin yordayıcı etkisi ise Çoklu Regresyon Analizi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları, siber zorbalığın okul türüne göre farklılaştığını Anadolu Lisesi öğrencilerinin Meslek lisesi öğrencilerine göre daha fazla siber zorbalık yaptığını göstermektedir. Erkeklerin kızlardan daha çok siber zorbalık yaptıkları; cinsiyetin ve babayla olan ilişkilerin siber zorbalığı; baba ile olan ilişkilerin siber mağduriyeti anlamlı bir şekilde yordadığı belirlenmiştir. Yaşın, akademik başarının, akran ilişkilerinin ve anne ile olan ilişkilerin siber zorbalık ve mağduriyeti anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür. Araştırma sonuçları literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

- Sakallı, Hilal, *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeyleri ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2015, Yüksek Lisans, 193s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Adnan Menderes Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin yaşantılarını ve bu yaşantıların öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal durumları üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu çalışma, 2014–2015 eğitim öğretim yılında Nevşehir il merkezinde bulunan bir ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Çalışma, nitel bir durum çalışması olarak yürütülmüştür. Çalışmada, 1036 öğrenci içinden, amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi ile 12 öğrenci belirlenmiştir. Belirlenen öğrenciler ile bireysel görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda, siber zorbalığa maruz kalan öğrenci velilerinin, öğrencileri internet ve cep telefonu kullanırken kontrol etmedikleri, öğrencilerin yaygın olarak sosyal paylaşım ortamları ve online oyun ortamlarında siber mağduriyet yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin en çok küfür ve tehdit yoluyla siber zorbalığa uğradıkları ve yaşadıkları olayları çevreleri ile paylaşamadıkları belirlenmiştir. Siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin korku, öfke ve tedirginlik gibi olumsuz duygular yaşadıkları, aile ve arkadaş ilişkilerinin bozulduğu belirlenmiştir. Azalan ders çalışma süreleri ve akademik başarılarının düşüklüğü tezin bulgularındandır. Siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin, siber zorbalık kavramı hakkında yeterli bilgi sahibi

olmadıkları, yaşadıkları siber mağduriyet süresince uykusuzluk problemi yaşadıkları ve yalnız kalmaktan korktukları belirlenmiştir. Bazı öğrencilerin dışarıya çıkmaktan korktukları, herkesi şüpheli gördükleri, konuşamadıkları ve içine kapandıkları, bazılarının intihar etme, intikam alma ve evi terk etme gibi düşüncelere kapıldıkları belirlenmiştir.

- Tanrıkulu, İbrahim, *Siber Zorbalık Yapma Motivleri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler: Kullanımlar ve Doyumlar Kuramını Test Etme*, 2015, Doktora, 267s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı, sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimlerinin belirlenmesi; adayların dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin ortaya konulmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu 2014 – 2015 eğitim öğretim yılında Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören sınıf öğretmeni adayları oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak; sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemek için İşman ve Güngören (2014) tarafından geliştirilen "Dijital Vatandaşlık Ölçeği" ve siber zorbalık eğilimlerini belirlemek için Türkoğlu (2013) tarafından geliştirilen "Siber Zorbalık Tutum Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizinde, orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r= 0.333$, $p<.01$). Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile günlük internette harcanan süre ve algılanan internet kullanım becerisi değişkenleri arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım yılı değişkenleri ile dijital vatandaşlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık eğilimleri ile cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İnternet kullanım yılı, günlük internette harcanan süre ve algılanan internet kullanım becerisi değişkenleri ile siber zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

- Temel, Yasin, *Ortaöğretim Öğrencilerinde Siber Zorbalık Davranışları/Mağduriyetleri ve Öğretmenler İle Okul Yöneticilerinin Farkındalıkları*, 2015, Yüksek Lisans, 98s., Fen Bilimleri Enstitüsü, İnternet ve Bilişim Teknolojileri Yönetimi Anabilim Dalı, Afyon Kocatepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, ortaöğretim öğrencilerinde görülen siber zorbalık davranışları- siber mağdurluk yaşantıları ile ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve yöneticilerinin farkındalıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma, Denizli ilinin sosyo-ekonomik yönden benzerlik gösteren Çal, Bekilli ve Baklan ilçelerinde, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı 6 ortaöğretim okulunda, 9.,10.,11.,12. sınıflarında eğitim öğretim gören 252 öğrenci ile bu okullarda görevli 56 öğretmen ve 15 okul yöneticisi ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle yürütülen çalışmada siber zorbalık ve siber mağdurluk ölçekleri ile kişisel bilgi formları kullanılmıştır. Öğretmenler ve okul yöneticileriyle yürütülen çalışmada ise veri toplama aracı olarak farkındalık anketi kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzdeler, bağımsız örnekle t-testi, tek yönlü varyans analizi (Anova) kullanılmış olup açık uçlu sorulara ise içerik analizi uygulanmıştır. Araştırmada, öğrencilerin %6,8'nin bir ya da birden çok kez siber zorbalık yaptıkları, %20,2'sinin de siber zorbalığa maruz kaldıkları belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin kız

öğrencilerden daha fazla siber zorbalık davranışları gösterdikleri tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik değişkenlerin bu tür davranışlara etkisinin olmadığının görüldüğü araştırmada internet kullanma sıklığı ile interneti sohbet amaçlı kullanma durumlarının siber zorbalık ve siber mağdurluk davranışlarında etkili olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %71'i siber zorbalığa maruz kaldıklarında bu durumu arkadaşlarına söyleyebileceğini, %42,1'i öğretmenine, %43,7'si okul yöneticilerine ve %56,7' si annebabasına söyleyebileceğini belirtmiştir. Öğretmenlerin %73,2'sinin, okul yöneticilerin de %93,3'nün daha öncesinde siber zorbalık ve siber mağdurluk kavramlarını daha önceden bildiklerinin belirlendiği araştırmada, öğretmenlerin %17,9'nun ve okul yöneticilerinin de %73,3'nün okullarında siber zorbalığa karşı önleyici çalışmalar yaptıkları tespit edilmiştir.

- Akça, Aylin, *Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının, Etkileyen Faktörlerin ve Etkilerinin İncelenmesi*, 2016, Yüksek Lisans, 75s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Bilim Dalı, Koç Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma ergenlik dönemindeki öğrencilerin asilik davranışları ile siber zorba ve siber mağdur olma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya yönelik gerekli verilerin elde edilmesi amacıyla 2014-2015 eğitim öğretim yılında İstanbul İli Küçükçekmece İlçesi'nde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki Anadolu Lisesi, iki Anadolu İmam Hatip Lisesi ve iki Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere toplam altı okulun lise 9'uncu sınıfına devam eden 515 öğrenciye Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Ergen Asiliği ölçeği (ERAS) ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Veriler SPSS 22 paket programı ile analiz edilmiş ve verilerin analizinde değişkenlere bağlı olarak bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), ANOVA sonuçları anlamlı çıktığında, varyanslar homojen bulunduğundan Tamhane çoklu karşılaştırma tekniği ile ölçek sonuçlarını karşılaştırma üzere pearson Korelasyon tekniği kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; siber zorbalık düzeyi, siber mağduriyet düzeyi ve ergen asiliği davranışları ile aralarında istatistiksel açıdan anlamlı farklar bulunan sosyo-demografik değişkenler şunlardır: Öğrencilerin okul türü, anne ve babaların eğitim düzeyleri, ailelerin öğrenciler tarafından algılanan sosyo-ekonomik durumları, öğrencilerin akıllı cep telefonuna sahip olmaları. Ayrıca cinsiyet ile siber zorbalık düzeyi ve okula yönelik asilik davranışları arasında; kişisel bilgisayara sahip olmakla siber mağduriyet düzeyi arasında; sahip olunan e-postada gerçek ismin olmamasıyla siber zorbalık arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre siber mağduriyet arttıkça, aileye yönelik asilik, okula yönelik asilik, akrana yönelik asilik ve siber zorbalık davranışları azalmaktadır. Aileye yönelik asilik davranışı arttıkça ise okula yönelik asilik, akrana yönelik asilik ve siber zorbalık davranışları artmaktadır. Diğer taraftan Okula yönelik asilik davranışı arttıkça, akrana yönelik asilik ve siber zorbalık davranışının arttığı görülmektedir. Sonuç olarak, saldırgan özellikler içeren asilik davranışlarıyla zorbalık davranışları arasında ve asilik davranışının da her üç türü arasında ilişkilerin çıkması birbirleriyle tutarlı görülmektedir.

- Aslan, Halil, *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler Arasında Görülen Geleneksel ve Siber Zorbalık*, 2016, Yüksek Lisans, 127s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, Adıyaman' da lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken; araştırmanın kavramsal aşamasında (literatür kısmında) konunun odağında yer alan, ergenlik, zorbalık ve siber zorbalık olguları üzerinde durularak tanımlanmış ve alt başlıklar oluşturularak detaylı bir şekilde incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmaya Adıyaman ilinde yer alan iki liseden 305 öğrenci katılmıştır. Veriler, "Siber Zorbalık Tutum Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Öğrencilerin demografik özellikleri ise araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizi SPSS 22 programı ile yapılmıştır. Çalışmada Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Öğrencilerin Siber Zorbalık puanının demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumu Mann Whitney ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir.

- Aygün, Filiz, *Lise Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık- Adıyaman Örneği*, 2016, Yüksek Lisans, 109s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının; cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, internet kulanım süresi, öğrenim gördüğü sınıf ve bölüme göre siber zorbalık ve siber mağduriyet algılarının incelenmesi ve farkındalık düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma evreni 2015-2016 eğitim öğretim yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde bulunan 7 bölümde öğrenim gören 1.,2.,3. ve 4. sınıf öğrencilerinden seçilen öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi olarak 1088 öğrenci katılmış olup bunların %25,4'ü (n=276) erkek, %74,6 'sı (n=812) kız öğretmen adayından oluşmaktadır. Örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır. Deneklere anket uygulaması yapılmış olup ankette araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve Arıcak vd. (2011) tarafından geliştirilen " Siber Zorbalık" ve "Siber Mağdur" ölçeklerinden oluşan sorular yöneltilmiştir. Sorular SPSS programında analiz edilmiş olup, kişisel bilgi formunda yer alan sorular, öğrencilerinin maruz kaldıkları ve uyguladıkları siber zorbalık davranışlarının sıklığı, yüzde ve frekansları hesaplanarak tablolar halinde değerlendirilmiştir. Değerlendirmede ikili değişkenler için Mann-Whitney U testi yapılarak sonuçlar değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda öğretmen adaylarının; cinsiyet ile siber zorbalık arasında anlamlı bir farklık bulunurken siber mağduriyet arasında anlamlı bir farlılık bulunmamaktadır. Öğretmen adaylarının ailelerinin gelir durumu ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunurken siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıf ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, internet kullanım süresi ile öğrenim görülen bölüm arasında ise siber zorbalık ve siber mağduriyet yönünden anlamlı bir farklılık bulunduğu tespit edilmiştir.

- Baykal, Fatih, *Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Ailedeki Koruyucu Etmenlerle İlişkisi: Afyonkarahisar İli Örneği*, 2016, Yüksek Lisans, 110s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Afyon Kocatepe Üniversitesi.

ÖZET: Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının, Etkileyen Faktörlerin ve Etkilerinin İncelenmesi Amaç Bu çalışmada amaç, Lise öğrencilerinde siber zorbalığa maruz kalma durumlarını, etkileyen faktörleri ve etkilerinin incelenmesidir. Gereç ve Yöntem Araştırma, İstanbul ili, Şişli ilçe sınırları içerisinde bulunan rastgele örneklem seçimi ile seçilmiş üç lisede okuyan, araştırmaya katılmaya gönüllü 516 öğrenci ile yürütülmüştür. Okulların toplam öğrenci sayısına

göre ulaşılabilen grup %41,8 olarak hesaplanmıştır. Veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama formu, Siber Mağduriyet Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Frekans ve yüzde dağılımları, t testleri tablolar halinde gösterilmiş, ölçekler arası korelasyon testi uygulanmıştır. Bulgular Araştırma kapsamına giren 516 öğrencinin siber mağduriyet puan ortalamaları 27,40+4,15, benlik saygısı puan ortalamaları ise 21,11+5,81 olarak belirlenmiştir. Anne babası sağ olan, birlikte yaşayan öğrencilerin siber mağduriyet puan ortalamaları daha düşük, tanımadığı kişilerle mesajlaşan, cep telefonuna şifre koyan, gizli numaralara cevap veren ve tanımadığı kişilerle görüntülü konuşma yapan öğrencilerin mağduriyet puanları ise diğerlerine göre daha yüksek olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin siber mağduriyet puanları ile benlik saygısı puanları arasında negatif yönde bir korelasyon olduğu görülmüştür. (r=-0,136, p=,00) Sonuç Ergenlerin ruh sağlıklarının korunması açısından, siber mağduriyete uğrayabilme riski yüksek, anne veya babası olmayan ya da ayrı olan öğrencilerin, okul sağlığı hemşireleri tarafından yakından gözlenmesi, tüm öğrencilere gizli numaralarla ya da tanımadığı kişilerle görüşmemeleri konusunda eğitim ve danışmanlık verilmesi önerilmektedir.

- Elmas, Burhanettin, *Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Algı Düzeylerinin İncelenmesi*, 2016, Yüksek Lisans, 80s., Fen Bilimleri Enstitüsü, İnternet ve Bilişim Teknolojileri Yönetimi Anabilim Dalı, Afyon Kocatepe Üniversitesi.

ÖZET: Siber zorbalık davranışlarının sadece ergenlerin bireysel özelliklerinden kaynaklanan bir problem olmadığı, bunun ötesinde aile, akranlar gibi çevresel özelliklerle birlikte ele alındığında daha iyi anlaşılabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın temel amacı, lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyette benlik saygısı, anne, baba ve akranlarla ilişkilerin yordayıcılığını incelemektir. Ayrıca lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışlarında cinsiyet, yaş, okul türü, anne/baba eğitim durumu, bilgisayar/cep telefonu/tablete sahip olma, interneti kullanma sıklığı ve internete bağlandıkları yer açısından anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın modeli ilişkisel tarama modelidir. Bu araştırmada, araştırma grubu İstanbul ili, Kadıköy ve Maltepe ilçelerinde devlet ve özel okullarda liseye devam eden 1085 öğrenciden (554 kız, 531 erkek) oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları 14-17 arasında değişmektedir (Ort.=15.4, S=1.1). Araştırma verilerinin analizinde normallik varsayımı karşılanamadığı için değişkenler arası farklılıkların araştırılmasında, Mann-Whitney U testi, Kruskal- Wallis testi ve Post-Hoc Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyette benlik saygısı, anne, baba ve akranlarla ilişkilerinin yordayıcılığını incelemede normallik varsayımı karşılanmadığı için parametrik olmayan tekniklerden Robust Regresyon Analizi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, erkek öğrencilerin siber zorbalık puanlarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu, siber mağduriyet puanlarında cinsiyet açısından anlamlı bir fark olmadığı, 16 yaş grubunda bulunan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının diğer yaş gruplarındaki öğrencilerden daha yüksek olduğu ve siber mağduriyet puanlarında yaş açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne bağlı olarak, siber zorbalık puanlarında anlamlı bir fark olmadığı, siber mağduriyet puanları açısından ise devlet okulunda öğrenim gören öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının özel okul öğrencilerinin puanlarından daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Öğrencilerin anne ve baba eğitim durumuna göre siber zorbalık puanlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Siber mağduriyet puanlarında ise annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir fark olmadığı ancak babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin bilgisayar,

cep telefonu ve tablete sahip olmalarına bağlı olarak siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Ayrıca interneti kullanma süreleri açısından günde 3 saatten fazla internet kullanan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin internete bağlandıkları yer açısından ziber zorbalık puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Siber mağduriyet puanları açısından ise internete cep telefonundan bağlanan öğrencilerin internete evden bağlanan öğrencilerden daha yüksek puanları olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırmada Robust Regresyon Analizi ile elde edilen siber zorbalık modelinde, anne ilişkilerinin beklentileri karşılama alt boyutu negatif, baba ilişkilerinin normların düzenlenmesi alt boyutunun negatif ve akran ilişkilerinin sadakat alt boyutunun pozitif yönde anlamlı yordayıcılar olduğu saptanmıştır. Siber mağduriyet modelinde ise benlik saygısı negatif, anne ilişkilerinin beklentileri karşılama negatif, akran ilişkilerinin alt boyutlarında güven ve özdeşim negatif, sadakat pozitif ve kendini açma pozitif yönde anlamlı yordayıcılar olduğu saptanmıştır.

- Görücü, Aydın Rezzan, *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuk ve Ergenlerin Siber Zorbalık ve Mağduriyeti İle İlişkili Etmenlerin Araştırılması*, 2016, Tıpta Uzmanlık, 116s., Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Teknolojinin olumsuz etkilerinden biri olan siber zorbalık hızla yaygınlaşmakta ve zaman zaman tehlikeli sonuçlara neden olmaktadır. Siber zorbalık; bir birey ya da grup tarafından başkalarına zarar vermek niyetiyle kasıtlı, tekrarlı ve düşmanca davranışların bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilmesidir (Belsey, 2007). Siber zorbalık olaylarının etkilerini en aza indirmek, oluşmasını engellemek için önleyici ve müdahale edici program, uygulama ve projelere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu araştırmanın genel amacı; eğitimde birçok alanda kullanılan ve çeşitli faydalar sağladığı bilinen drama metodunun, lise ve ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık duyarlılık ve siber zorbalık tutumu üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırma, 60'ı deney ve 25'i kontrol grubunda olmak üzere toplam 85 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Deney grubu öğrencilerine 16 saatlik siber zorbalık konulu drama eğitimi verilmiştir. Drama metodunun siber zorbalık duyarlılığına ve tutumuna olan etkisini ölçmek için; öğrencilere Siber Zorbalık Tutum Ölçeği, Siber Zorbalık Duyarlılık Ölçeği, drama eğitimi öncesinde ve sonrasında olmak üzere toplam iki kez uygulanmıştır. Bunların yanında "Siber Zorbalıkla Mücadele Formu" ile öğrencilerin siber zorbalıkla karşılaşması durumunda verecekleri tepkiler; "Facebook Gizlilik ve Güvenlik Ayarları İnceleme Formu" ile siber zorbalıktan korunmak için öğrencilerin facebook hesaplarının gizlilik ve güvenlik ayarlarında yaptıkları değişiklikler kontrol ve deney gruplarına göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; geliştirilen drama eğitimi, siber zorbalık duyarlılığını arttırmada ve siber zorbalığa olan meyilliği azaltmada lise öğrencileri üzerinde etkili olmazken; ortaokul öğrencileri üzerinde anlamlı derecede etkili olmuştur. Ayrıca drama eğitimi; öğrencilerin facebook dışında kullandıkları diğer uygulamaların gizlilik, güvenlik ayarlarını güçlendirmeleri ve siber zorbalık yaşamaları durumunda yetişkin yardımına başvurmaları konusunda faydalı olmuştur.

- İlhan, Ümmetler Aslı, *Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlık Düzeyleri ile Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Çekmeköy Örneği)*, 2016, Yüksek Lisans, 147s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuk ve Ergenlerin Siber Zorbalık ve Mağduriyeti ile İlişkili Etmenlerin Araştırılması AMAÇ: Bu çalışmanın amacı DEHB (Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu) tanısı konan ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyet sıklığını kontrol grubu ile karşılaştırarak araştırmak ve ilişkili olabilecek psikiyatrik komorbidite, davranış sorunları, sorunlu internet kullanımı ve sosyal cevaplılık faktörlerinin etkisini araştırmaktır. YÖNTEM: Örneklem 65 DEHB tanısı konan ergen ve 59 sağlıklı kontrolden oluşmaktadır. Gruplar yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik/sosyokültürel düzeylerine göre eşleştirilmiştir. Sosyodemografik bilgiler bir forma kaydedilmiş, siber zorbalık ve mağduriyet deneyimleri, sorunlu internet kullanımı, sosyal cevaplılık, psikopatoloji ve DEHB belirtilerinin şiddetine yönelik bilgiler ölçekler aracılığıyla toplanmıştır. Okul Çağı Çocukları İçin Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli Türkçe uyarlaması (ÇDŞG-ŞY) görüşmesi tanı koymak amacıyla her iki gruptaki ergenlere uygulanmıştır. İstatistiksel değerlendirmede gruplar arası sürekli değişkenlerin karşılaştırılması için t testleri, kategorik değişkenlerin karşılaştırılması için Ki-Kare testleri kullanılmış, siber zorbalık ve mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin saptanmasında bağıntı ve lojistik regresyon analizleri kullanılmıştır. BULGULAR: DEHB grubunda katılımcıların %16,9'unun siber zorba, %23,1'inin siber mağdur, %27,7'sinin hem siber zorba hem siber mağdur oldukları saptanmıştır. DEHB ve kontrol grubu arasında Siber Zorbalık Ölçeği ve Siber Mağduriyet Ölçeği ortalama puanları arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. DEHB grubunda internet kullanımına ilişkin azalmış dürtü kontrolünün siber zorbalık, sosyal cevaplılıkta bozulmanın siber mağduriyet için risk faktörü olduğu saptanmıştır. TARTIŞMA: DEHB tanısı konan ergenlerle kontrol grubu arasında siber zorbalık ve siber mağduriyet sıklığı açısından farklılık saptanmamıştır. DEHB grubunda internet kullanımına ilişkin azalmış dürtü kontrolünün siber zorbalığı yordadığı, sosyal cevaplılıkta bozulmanın siber mağduriyet için risk faktörü olduğu saptanmıştır. Çalışmamız bildiğimiz kadarıyla ülkemizde DEHB grubunda siber zorbalığı ve siber mağduriyeti araştıran ilk çalışmadır.

- Karaman, Güler, *Ortaokul Öğrencileri, Rehber Öğretmenleri, Bilişim Teknolojileri Öğretmenleri ve Yöneticilerinin Siber Zorbalık Hakkındaki Görüşleri: Keçiören İlçesi Örneği*, 2016, Yüksek Lisans, 140s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın iki temel amacı bulunmaktadır. Birinci temel amaç, Türkiye'deki ortaokul ve liselerin siber zorbalık tehlikesiyle baş etmeye hazır olma durumlarını, farklı boyutlarda ortaya koymak üzere siber zorbalık zarkındalık profillerini, eğitimcilerin görüşlerine dayalı olarak oluşturmaktır. İkinci temel amaç ise, ortaokul ve lise öğrencilerine, bu okullarda görev yapan okul yöneticilerine, öğretmenlere ve öğrenci velilerine siber zorbalık tehlikesi, önleme ve müdahale yolları ile ilgili farkındalık kazandırmaya yönelik, okula özgü eğitim çalışmalarına katkıda bulunmaktır. Tarama modeliyle gerçekleştirilen araştırmada nicel ve nitel veriler elde edilmiştir. Araştırmanın evren büyüklüğü 22249 ortaokul ve lisedir. Birinci temel amacı gerçekleştirmek üzere, tabakalı örnekleme yoluyla örneklem alınmıştır. En küçük örneklem büyüklüğü 377 okul olarak hesaplanmıştır. Örnekleme dâhil edilecek iller belirlenirken, Türkiye İstatistik Kurumu'nun İstatistiki Bölge Birimleri birinci düzey sınıflaması (12 bölge) ile illerin bilişim suç oranları kriter alınmıştır. Buna göre, Türkiye'deki her bölgeden, bilişim suç oranı en yüksek ve en düşük il seçilerek örnekleme dâhil edilmiştir. İstanbul tek başına bir bölgeyi temsil ettiği için toplam 23 ilden veri toplanmıştır. Araştırmanın birinci temel amacı 1431 okul ve 2586 eğitimciden veri toplanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ikinci temel

amacı iki çalışma grubu ile gerçekleştirilmiştir. Birinci çalışma grubu bir ortaokul ve bir lisedeki 684 öğrenci, 235 öğrenci velisi ve bu okullarda görev yapan 39 eğitimciden; ikinci çalışma grubu ise araştırmanın hiçbir aşamasına dâhil olmayan 51 katılımcı eğitimciden oluşmuştur. Araştırmanın birinci temel amacını gerçekleştirmek üzere, "Okulda Siber Zorbalık Farkındalık Anketi" geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Ankette, okulların siber zorbalıkla baş etmeye hazır olma durumlarını belirlemeye dönük üç boyut (tanıma, önleme ve müdahale etme) ve 51 soru yer almaktadır. Bu aşamadaki veriler elektronik ortamda toplanmış, frekans, yüzde ve kay-kare testleri ile analiz edilmiştir. Araştırmanın ikinci temel amacı doğrultusunda, okul paydaşlarının siber zorbalıkla ilgili eğitim ihtiyaçlarını belirlemek üzere, siber zorbalık farkındalık anketleri (öğrenci, eğitimci ve veli formları) ile eğitim ortam ve materyallerini değerlendirmek üzere görüşme formu, uzman görüşlerine dayalı olarak geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Siber zorbalık farkındalık anketinin öğrenci formu 11, eğitimci formu 16 ve veli formu 16 sorudan; görüşme formu ise üç sorudan oluşmuştur. Veriler yüzyüze ortamlarda toplanmış olup, frekans, yüzde ve betimsel analiz ile incelenmiştir. Bu aşamada literatüre ve uzman görüşüne dayalı olarak, basılı materyal (bilgi kitapçığı), seminer (sunu materyali), afiş ve web sitesi gibi eğitim ortam ve materyalleri öğrenci, eğitimci ve velilerin ihtiyaçları doğrultusunda, ayrı dökümanlar veya modüller halinde tasarlanmış, geliştirilmiş, paydaşların kullanımına sunularak uygulanmış ve değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre birçok okulda, siber zorbalığın tüm boyut, alt boyut ve maddeleriyle ilgili; bazı okullarda ise çoğu boyut, alt boyut ve maddeleriyle ilgili çalışma ve etkinlik ihtiyacı tespit edilmiştir. Eğitim çalışması yapılan okullarda ise, tüm okul paydaşlarının siber zorbalığın tüm boyutlarında ve farklı düzeylerde bilgi eksiklerinin olduğu ve eğitim gereksinimi duyduğu; okulların ise tüm boyutlarda çalışma ve etkinlik ihtiyacı duyduğu belirlenmiştir. Geliştirilen eğitim ortam ve materyalleri eğitimciler tarafından yararlı bulunmuş ve diğer illerde ve okullarda uygulanması önerilmiştir. Araştırmanın sonunda, araştırmacılara yönelik siber zorbalık çalışmalarına ilişkin; kurum, kuruluş ve karar vericilere yönelik ise uygulamaya ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

- Kavuk, Melike, *Ortaokul ve Liselerin Siber Zorbalık Farkındalık Profillerinin Oluşturulması ve Okul Paydaşlarına Yönelik Siber Zorbalık Farkındalık Eğitimi Etkililiğinin Değerlendirilmesi*, 2016, Doktora, 311s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan Çankaya, Sincan ve Yenimahalle ilçelerindeki ilköğretim kurumlarında öğrenim gören 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin, siber zorbalık yaşama düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemek, siber zorbalığın öğrenciler üzerindeki etkilerini ve öğrencilerin siber zorbalıkla baş etme stratejilerini saptamaktır. Araştırma, tarama modelindedir. Araştırmanın evrenini Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan Çankaya, Sincan ve Yenimahalle ilçelerindeki, resmi ilköğretim kurumlarında 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören toplam 43.573 öğrenci oluşturmaktadır. Evrene ilişkin örneklem, çok aşamalı örnekleme (multi-stagesampling) yöntemi ile belirlenmiştir. İlk olarak üç merkez ilçedeki ilköğretim kurumları sosyoekonomik düzeylerine göre gruplandırılmış ve bu okullardan basit seçkisiz örnekleme (simplerandomsampling) yöntemi ile 9 okul seçilmiştir. İkinci aşamada ise tabakalı örnekleme (satrified-sampling) yöntemi kullanılarak araştırmanın örneklemi 381 öğrenci olarak belirlenmiştir. Örneklem için belirlenen bölgede bulunan okullardaki 2421 öğrenciden 415 öğrenciye anket uygulanmış; ancak 34 anket, analiz öncesi veri tarama aşamasında çıkartılmıştır. Geriye kalan 381 anket ile analizler

yapılmıştır. Araştırmada, veri toplama aracı olarak, Sanal Zorba/Kurban Ölçeği, Siber Zorbalığın Etkilerine Yönelik Anket ve Siber Zorbalıkla Baş Etme Stratejilerine Yönelik Anket kullanılmıştır. Verilerin analizi için Kruskal Wallis ve Mann-Whitney U testlerinden, yüzde ve frekans hesaplamalarından yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin; düşük düzeyde de olsa siber zorbalığa maruz kaldığı, siber mağdurların en fazla sanal ortamda engelleme ve zarar verme ile sanal ortamda cinsel zorbalık davranışlarıyla karşılaştıkları, öğrencilerin siber zorbalık yaşama düzeylerinin; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, annenin eğitim düzeyi, cep telefonu sahibi olma, internet kullanım sıklığı, sosyal medya hesabına sahip olma, sosyal medya hesabının kullanım sıklığı ve ailenin gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği ancak okulun bulunduğu sosyoekonomik düzey, akademik başarı düzeyi, babanın eğitim düzeyi, kardeş sayısı, ailenin bütünlüğü, bilgisayar sahibi olma ve en çok kullanılan sosyal medya hesabının öğrencilerin siber zorbalık yaşama düzeylerinin anlamlı bir belirleyicisi olmadığı, siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin genellikle öfke, üzüntü, hayal kırıklığı, stres ve utanç duygularını yaşadıkları; zorbalığın duygusal ve psikolojik etkilerini daha çok hissettikleri; siber mağdurların siber zorbalıkla baş etmek için genellikle zorbalığı yapan kişiden gelen mesajları bloke etme, zorbalığı yapan kişiden davranışını sonlandırmasını isteme, kullandığı internet hesaplarının şifrelerini değiştirme ve bilinmeyen ve özel numaralardan gelen aramaları cevaplamama gibi teknik yönü ağır basan başa çıkma stratejilerini kullandığı, durumu çoğunlukla arkadaşlarıyla paylaşmayı tercih ettikleri fakat aileye, öğretmene ya da okul müdürüne durumu bildirme, psikoloğa veya polise başvurma gibi başkalarından yardım alma stratejilerini daha az kullandıkları saptanmıştır.

- Özer, Gamze, *Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Yaşama Düzeyleri İle Siber Zorbalığın Öğrenciler Üzerindeki Etkileri ve Öğrencilerin Siber Zorbalıkla Baş Etme Stratejileri,* 2016, Yüksek Lisans, 134s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkileri incelemektir. Bunun yanı sıra siber zorbalığın ve siber mağduriyetin cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey ve internet kullanım özellikleri ile olan ilişkisini incelemektir. Araştırma evrenini; 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara ilinin Çankaya, Mamak ve Yenimahalle ilçelerinde bulunan Fen, Anadolu ve Anadolu Meslek Liseleri'nde okuyan 14-17 yaş arası ergenler oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini; basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara İli'nin Çankaya, Mamak ve Yenimahalle ilçelerinde bulunan 12 lisede okumakta olan, 450'si kız ve 445'i erkek olmak üzere toplam 895 ergen oluşturmaktadır. Araştırmada ergenlerin demografik bilgilerini ve internet kullanım özelliklerini belirlemeye yönelik Genel Bilgi Formu, Piers-Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği, Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri ve Akran İlişkileri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada siber zorbalık/mağduriyet ile demografik değişkenler ve internet kullanım özellikleri arasındaki ilişkiler incelenirken Kruskal Wallis-H Testi ve Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Siber zorbalık ve siber mağduriyet ile akran ilişkileri ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları siber zorbalığın cinsiyete, yaşa, sosyoekonomik düzeye, okul türüne, internete erişim sıklığına ve internette günlük harcanan zamana göre; siber mağduriyetin ise cinsiyete, sosyoekonomik düzeye, internete erişim sıklığına ve internette günlük harcanan zamana göre farklılaştığını göstermiştir. Elde edilen bulgular erkeklerin daha fazla siber zorbalık ve mağduriyet yaşadığını, yaş arttıkça siber zorbalığın da arttığını; sosyoekonomik düzey, internete erişim sıklığı ve internette günlük harcanan zaman

arttıkça siber zorbalığın ve siber mağduriyetin arttığını göstermektedir. Cinsiyet (erkek olma), düşük benlik saygısı ve internette günlük harcanan zaman artışı siber zorbalıktaki ve siber mağduriyetteki artışı açıklamaktadır. Siber zorbalık ve siber mağduriyet ise birbirinin açıklayıcısı olarak görülmüştür. Araştırma bulguları literatür doğrultusunda tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

- Özer, Hasibe, *Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Tutum ve Duyarlılıklarının Drama Metoduyla İncelenmesi*, 2016, Doktora, 210s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı özel eğitim okullarına devam eden özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler arasındaki geleneksel ve siber zorbalığı incelemektir. Ek olarak, özel eğitim öğrencilerinin psiko-sosyal uyum düzeylerini yordamada zorbalık ve mağduriyet deneyimlerinin rolü araştırılmıştır. Araştırmaya özel eğitim okullarına devam eden 295 özel eğitim gereksinimi olan öğrenci (177 özel yetenekli, 118 duyma engelli) katılmıştır. Araştırma kapsamında Yenilenmiş Olweus Zorba/Mağdur Ölçeği (Olweus, 1996), Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (Topcu, 2014) ve Güçler ve Güçlükler Ölçeği (Goodman, 1997) veri toplamak için kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre 295 özel eğitim öğrencisinden %28.1' i geleneksel zorba ve %39.3' ü mağdurdur. Ayrıca, %13.5'i siber zorba olduğu ve %23.3'ünde siber zorbalık mağduru olduğunu göstermektedir. Geleneksel ve siber zorbalık davranışları ile ilişkili olarak cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri incelendiğinde, anlamlı cinsiyet farklılığı tespit edilmiştir. Erkek özel eğitim öğrencilerinin hem zorbalık hem de mağduriyet deneyimlerinde kız özel eğitim öğrencilerinden yüksek puan aldığı bulunmuştur. Fakat sınıf düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları geleneksel zorbalık, mağduriyet ve siber mağduriyet deneyimlerinin özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerinin psiko-sosyal uyum düzeylerini yordamada anlamlı değişkenler olduğunu göstermiştir. Elde edilen sonuçlar alan yazını açından tartışılmıştır.

- Süslü, Pekşen Demet, *Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Benlik Saygısı, Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi*, 2016, Doktora, 173s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi.

ÖZET: Teknolojinin gelişmesiyle birlikte giderek kullanımı artan ve hayatın vazgeçilmez bir parçası olan internet ve sosyal medya kullanımı özellikle gençler arasında çok yaygındır. Hazırlanan bu çalışmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutumlarının siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumları ile ilişkisinin incelenmesidir. Yapılan araştırmada, özel ve devlet kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile siber zorbalık ve internet saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma evrenini, 2014-2015 eğitim-öğretim yılı İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy İlçesinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren özel ve resmi ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma 10 okulda yer alan 779 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde, Sosyal Medya Tutum Ölçeği alt boyut ve toplam puanları ile Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığı Tarama Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Analizi sonu-

cunda, Sosyal Medya Tutum Ölçeği toplam puanı ile Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığı Tarama Ölçeği alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal Medya Tutum Ölçeği alt boyutlarından Sosyal Yetkinlik ve Paylaşım İhtiyacı ile Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığı Tarama Ölçeği alt boyutlarından Siber Zorbalık Mağduru Olma ve Siber Zorba Olma arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal Medya Tutum Ölçeği alt boyutlarından Öğretmenlerle İlişki ile Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığı Tarama Ölçeği alt boyutlarından Siber Zorbalık Mağduru Olma ve Siber Zorba Olma arasında ilişki olmadığı bulunmuştur. Sosyal Medya Tutum Ölçeği Sosyal İzolasyon alt boyutu ile Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığı Tarama Ölçeği alt boyutlarından Siber Zorbalık Mağduru Olma ve Siber Zorba Olma arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yine bu araştırma ile Sosyal Medya Tutum Ölçeği ile Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığı Tarama Ölçeğinin demografik değişkenlere göre nasıl değişim gösterdiği de ortaya konmuştur. Yapılan bu araştırma sayesinde ortaya çıkan ilişkiler çok detaylı bir şekilde analiz edilerek çözüm yolları ve korunma yolları konusunda çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

- Şelimen, Mehmet, *Şiddet İçeren Bilgisayar Oyunlarının 13-14 Yaş Grubu Çocukların Saldırganlık Davranışı Üzerindeki Etkileri: Yalova Örneği*, 2016, Yüksek Lisans, 88s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Yalova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencileri, rehber öğretmenleri, bilişim teknolojileri öğretmenleri ve yöneticilerinin siber zorbalık hakkındaki görüşlerini derinlemesine incelemek, siber zorbalığın nedenleri, etkileri ve sonuçları ile siber zorbalığın azalması veya önlenmesi için katılımcıların önerilerini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubu, 2015–2016 eğitim öğretim yılında, Ankara'nın Keçiören ilçesinde seçilen altı ortaokulda görevli yedi okul yöneticisi, yedi rehber öğretmen ve yedi bilişim teknolojileri öğretmeni ile on altı ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Nitel araştırmada en yaygın veri toplama tekniklerinden görüşme ile veriler toplanmış, verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden kategorisel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda siber zorba davranışlarını öğrencilerin en çok cep telefonu ya da internet ile gerçekleştirdiği ve internet üzerinden de siber zorba aracı olarak en çok sosyal medya kullandıkları görülmüştür. Öğrenciler siber zorba davranışı olarak en çok internet üzerinden izinsiz paylaşımda bulunmayı, birbirlerinin hesabına izinsiz erişmeyi ya da hesap çalmayı; rehber öğretmenler en çok izinsiz paylaşımda bulunmayı, psikolojik zarar vermeyi; BT öğretmenleri izinsiz erişim/çalma ve psikolojik zarar vermeyi; yöneticiler ise psikolojik zarar vermeyi dile getirmişlerdir. Siber zorbalığa iten nedenlerin en fazla psikolojik nedenler olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrenciler daha çok siber zorbalığı eğlenceli buldukları, intikam almak ya da arkadaşlarına şaka yapmak için siber zorbalık yaptıklarını belirtmişlerdir. Rehber öğretmenler psikolojik nedenlerin ve sosyal nedenlerle; bilişim teknolojileri öğretmenleri psikolojik nedenlerle; yöneticiler de öğrencilerin en çok popüler olma isteğiyle ya da intikam almak için siber zorbalık yaptıklarını belirmişlerdir. Öğrenciler siber mağdurun en fazla üzüntü, korku ve öfke; rehber öğretmenler siber mağdur öğrencilerin en fazla yalnızlık, öfke ve üzüntü; BT öğretmenleri siber mağdur öğrencilerin en fazla üzüntü, korku ve yalnızlık; yöneticiler siber mağdur öğrencilerin en fazla üzüntü ve yalnızlık hissedeceklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin arkadaşı tarafından siber zorbalığa uğradığında en fazla öfke, daha sonra üzüntü hissedecekleri; rehber öğretmenler ise öğrencileri tarafından siber zorbalığa uğradığında en fazla üzüntü hissedecekleri; BT öğretmenlerinin de en fazla öfkeleneceklerini ve üzüntü duyacakları; yöneticilerin ise en fazla üzüntü hissedecekleri

sonucuna varılmıştır. Siber mağdurun hissettiği duyguların neler olduğunu belirlemek için sorulan soruya öğrencilerin en fazla üzüntü, daha sonra korku ve öfke cevaplarını verdikleri ancak arkadaşı tarafından siber mağduriyet yaşadığında ne hissedecekleri sorulduğunda en fazla öfke, daha sonra üzüntü hissedeceklerini söyledikleri dikkati çekmektedir. Öğrencilerin siber zorba olaylarından sonra en çok yardım aradıkları belirlenmiştir. Ayrıca; siber zorbalığı önlemek için okullarda yapılan çalışmalara rehber öğretmen, bt öğretmeni ve yöneticilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde; en fazla bilgilendirme yapıldığı ve bilgilendirme çalışmalarının daha çok öğrencilere yönelik yapıldığı sonucuna varılmıştır. Katılımcıların siber zorbalığı önlemek için okullarda yapılan çalışmalarda kimlerin görev alması gerektiğini sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde en fazla bilişim teknolojileri öğretmenleri, okul yöneticileri ve rehber öğretmenlerin görev alması gerektiğini belirlenmiştir. Ayrıca siber zorba davranışların azaltılması ya da önlenmesi hususunda da katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılarak siber zorbalık konusunda hem öğrencilere, ailelerine, eğitimcilere ve devlete hem de bu konuda gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

- Taştekin, Ezgi, *Ergenlerin Arkadaşlık İlişkileri ve Benlik Saygısı ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiler,* 2016, Yüksek Lisans, 122s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Geçen on yıl içerisinde internetin yaygınlaşması ve bilgisayarın insan yaşantısında daha çok yer alması, birçok alanda hayatı kolaylaştıran ve değiştiren bir olgudur. Bu durum yetişkinleri olduğu kadar çocukları ve ergenleri de hem olumlu hem de olumsuz yönden etkileyen sonuçlar doğurmuştur. Bilgisayar endüstrisinin önemli bir unsuru olan bilgisayar ve video oyunları günümüzde çok erken yaşlarda çocukların hayatının vazgeçilmez bir parçası halini almıştır. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, özellikle şiddet içerikli oyunların kontrolsüz bir şekilde çocukların kullanımına sunulması, çocukların ruhsal ve davranışsal açıdan olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Bu alanda son yıllarda artış gösteren birçok araştırmayı, çocukların ve ergenlerin şiddet içerikli bilgisayar oyunları ile kontrolsüz vakit geçirmelerinin saldırganlık davranışı üzerindeki etkilerini incelemeye yöneltmektedir. Bu çalışma, şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının çocukların saldırganlık davranışları üzerindeki etkilerini tespit etmek üzere, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği ile saldırganlığın alt boyutları olarak sınıflandırılan fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık ölçekleri çerçevesinde çocukların demografik ve bilgisayar oyunu oynama ile ilgili verileri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmaya katılan çocuklar, Yalova ilinde bulunan 11 ilköğretim okulunda 7. ve 8. sınıf düzeyinde eğitim ve öğrenim görmekte olan ve farklı sosyo-ekonomik gruplara ait 13-14 yaş grubu toplam 100 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmanın anket formunun ilk bölümünde çocukların demografik bilgileri ve bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının tespit edildiği 7 soru ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Testi'nin Türkçe tercümesinde yer alan 29 soru yer almaktadır. Veri Analizi Microsoft SPSS 20.0 programı yardımıyla yapılmış, veri analizinde tanımlayıcı analizler, ortalama analizi, Tukey HSD testi ve güvenirlik analizlerinde ise Tek Örneklem Anova Testlerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın temel hipotezi doğrulanarak şiddet içerikli bilgisayar oyunu oynamanın çocukların saldırganlık davranışı gösterme eğilimi üzerinde anlamlı derecede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Ünver, Halime, *Siber Zorbalık ile Problemli İnternet Kullanımı ve Riskli İnternet Davranışı Arasındaki İlişki ve Bu Değişkenlerin Çeşitli Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi*, 2016, Yüksek Lisans, 92s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyetlerinin ailedeki koruyucu etmenler ile ilişkisini incelemektir. Araştırma betimsel bir araştırma olup; araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi Afyonkarahisar Şuhut ilçesinde öğrenim gören 669 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplama araçları olarak "Siber Mağdur-Zorba Ölçeği" ve "Ailedeki Koruyucu Etkenler Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzdeler, sıra ortalaması, Kruskal Wallis H- Testi, Mann Whitney U-Testi ve Spearman Brown Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin siber mağduriyet ölçeğinden aldıkları puanlar ile ailedeki koruyucu etkenler ölçeğinden aldıkları puanlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, siber zorbalık ölçeğinden aldıkları puanlar arasında ilişki bulunmamıştır. Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet ölçeğinden aldıkları puanlar sınıf düzeylerine ve anne-baba durumlarına (birlikte-ayrı-üvey) göre değişmezken; cinsiyet, okul türü, anne-baba eğitim düzeyi, günlük internet kullanım süresi, internet kullanımlarının ebeveynleri tarafından kontrol edilip edilmemesi, odasında internete bağlı bilgisayar olup olmaması ve anne-baba tutumu (demokratik-otoriter-ilgisiz) değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

- Mahan, Aliseydi, *Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet ile Psikolojik İhtiyaçların Doyumu ve Güvengenlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2017, Yüksek Lisans, 138s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Atatürk Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık davranışları ile problemli internet kullanımları ve riskli internet davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma ilişkisel tarama modelinde bir araştırma olup, Bolu İli, Gerede İlçesi'nde, 2014-2015 Eğitim Öğretim Yılında, çeşitli ortaöğretim kurumlarında eğitim gören 523 öğrenci ile yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında "Kişisel Bilgi Formu", "Siber Zorbalık Ölçeği", "İnternette Bilişsel Durum Ölçeği" ve "Riskli İnternet Davranışları Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, betimsel istatistikler, normallik testi olarak SaphiroWilk's ve veriler normal dağılım göstermediği için Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır. Öğrencilerin en fazla tercih ettikleri internet siteleri sıralaması yapıldığında, sırası ile sosyal medya, ödev, haber ve magazin, sohbet, oyun ve diğer siteler olduğu görülmektedir. Cinsiyet ile siber zorbalık davranışı ve problemli internet kullanımı arasında anlamlı bir fark olmadığı, ancak erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre riskli internet davranışı puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin, siber zorbalık davranışları, problemli internet kullanımı ve riskli internet davranışları puanlarının diğer lise öğrencilerine göre anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. İnterneti günlük 0-2 saat arasında kullanan öğrencilerin siber zorbalık, problemli internet kullanımı ve riskli internet davranış puanları, günlük 3 saat ve üzerinde kullananlara göre anlamlı derecede düşüktür. İnterneti 1-3 yıl arasında kullananların problemli internet kullanımı, siber zorbalık ve riskli internet davranışları toplam puanları, interneti 7 yıl ve üzerinde kullananlara göre anlamlı derecede düşüktür. Ödev sitelerini takip edenlerin problemli internet kullanımı, siber zorbalık ve riskli internet davranış-

ları toplam puanı, sosyal medya sitelerini takip edenlere göre anlamlı derecede düşüktür. Ziyaret ettiği internet sitelerini anne ve babası ile paylaşmayan öğrencilerin, ziyaret ettiği internet sitelerini anne ve babası ile paylaşan öğrencilere oranla, siber zorbalık puanları, problemli internet kullanım puanları ve riskli internet davranışları puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Çocuğunun internet kullanımında zaman kısıtlaması yapan ebeveynlerin çocuklarının, çocuğunun internet kullanımında zaman kısıtlaması yapmayan ebeveynlerin çocuklarına oranla, siber zorbalık puanları, problemli internet kullanım puanları ve riskli internet davranışları puanlarının anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin yaşları, sınıf düzeyleri, internete bağlanılan mekan, anne-baba eğitim düzeyi ile siber zorbalık davranışları, problemli internet kullanımları ve riskli internet davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

- Bayram, Ferhat, *Siber Zorbalık Yapma Siber Mağdur Olma ve Denetim Odağı Arasındaki İlişkinin Bazı Kişisel Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2017, Yüksek Lisans, 140s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gaziantep Üniversitesi.

ÖZET: Siber zorbalık günümüz internet ortamında sıklıkla karşılaşılan olumsuz durumlardan biridir. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin sosyal medya ve mesajlaşma uygulamalarında siber zorbalığa maruz kalma durumları araştırılmıştır. Siber zorbalığa maruz kalma durumunun öğrencilerin yaşlarına, cinsiyetlerine, eğitim durumlarına, akıllı telefon kullanma durumlarına, internet ve sosyal medya kulanım yıllarına, günlük internet ve sosyal medya kullanım saatlerine göre değişip değişmediğini anlamak için "Siber Zorbalığa Maruz Kalma Ölçeği" geliştirilmiştir. 2015-2016 eğitim öğretim yılı Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi merkez ve ilçelerinde eğitim gören 1237 üniversite öğrencisine (N=628 Kadın, N=609 Erkek) 21 sorudan oluşan ölçek uygulanmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde siber zorbalığa maruz kalma durumunun sadece cinsiyete göre farklılık gösterdiği anlaşılmıştır ancak diğer durumlar için değişkenlik gözlemlenmemiştir. Cinsiyete göre değerlendirildiğinde erkek öğrencilerin daha çok siber zorbalığa maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Demirci, Esra, *11-15 Yaş Arası Ergenlerde Okul Yaşamı Zorbalığı ve Siber Zorbalığın Bazı Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi,* 2017, Yüksek Lisans, 90s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Nişantaşı Üniversitesi.

ÖZET: ARKA PLAN ve AMAÇ: Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB), çocuk ve ergenlerde sık görülen bir psikiyatrik bozukluktur. DEHB tanısı alan ergenlerin önemli bir kısmında psikiyatrik komorbidite ve ilişkili sorunlar mevcuttur. Teknoloji bağımlılığı ve özellikle sorunlu internet kullanımı ile internetle ilişkili sorunlar DEHB tanılı ergenlerde sık rastlanan durumlardır. Siber zorbalık, çocuk ve ergen ruh sağlığı alanında son on yıldır güncel ve önemli bir sorun niteliğindedir, sorunlu internet kullanımı ve çeşitli psikiyatrik bozukluklarla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu arka planda DEHB varlığında siber zorbalık ve mağduriyet, araştırılması gereken önemli bir konudur. Araştırmamızda üniversitemiz çocuk psikiyatrisi polikliniğinde takipli DEHB tanılı ergenlerin siber zorbalık ve mağduriyet sıklıklarının ortaya çıkarılması ve ilişkili faktörlerin araştırılması amaçlanmıştır. YÖNTEM: İstanbul Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı polikliniklerinde takip edilen, DSM-5'e göre DEHB tanısı alan 12-18 yaş aralığında bulunan 92 ergen çalışmaya

alınmıştır. Araştırmacı tarafından Sosyodemografik Veri Formu, İnternet Kullanım Alışkanlıkları Formu doldurulmuştur. Boy ve ağırlık ölçümü yapılarak VKİ hesaplanmıştır. Psikiyatrik tanıların değerlendirilmesi amacıyla Okul Çağı Çocukları İçin Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli Türkçe uyarlaması (ÇDŞG-ŞY-T) görüşmesi uygulanmıştır. Gönüllüler ve aileleri tarafından Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II, Turgay DSM-IV Kökenli Yıkıcı Davranış Bozuklukları Belirti Tarama Ölçeği ve Ailenin İnternet Kullanımının Kontrol ve Takip Formu doldurulmuştur. Örneklemde siber zorbalık var-yok ve siber mağduriyet var-yok şeklinde iki ayrı gruplandırma yapılmıştır. İstatistiksel analizde SPSS 21.0 kullanılarak kategorik verilerin karşılaştırılmasında Ki-kare testi, sürekli verilerin karşılaştırılmasında ise Bağımsız T testi, Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri uygulanmıştır. Anlamlılık değeri olarak p<0,05 kabul edilmiştir. BULGULAR: Araştırma grubumuzda DEHB tanılı ergenlerde siber zorba, mağdur ve zorba/mağdur sıklıkları sırasıyla %35,9; %38,0 ve %23,9 olarak bulunmuştur. Siber zorbalık ve mağduriyet grupları arasında cinsiyet, yaş, VKİ, ailenin kontrolü ve sosyoekonomik düzey bakımından fark bulunmamıştır. Siber zorbalık ve mağduriyet varlığı-yokluğu arasında psikiyatrik komorbidite sayısı açısından fark bulunmamıştır (p=0,384; p=0,906). Siber mağdur olanlarda daha sık sosyal anksiyete bozukluğu saptanmıştır (p=0,036). Siber zorbaların DEHB belirti şiddetlerinin zorba olmayanlara göre anlamlı olarak daha fazla olduğu saptanmıştır (p=0,032). Siber zorbaların chat sırasında daha sık olarak kimliklerini gizledikleri saptanmıştır (p=0,009). SONUÇ: DEHB olan ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyet oranları literatürde bildirilen toplum oranlarından fazla bulunmuştur. Bununla birlikte çalışmamızda incelenen sosyodemografik ve klinik verilerle siber zorbalık ve/ya mağduriyet arasında çoğunlukla anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Siber zorbalık ve/ya mağduriyetin yol açabileceği psikososyal zorluklar göz önüne alındığında, DEHB olan ergenlerde siber zorbalık ve/ya mağduriyeti öngören faktörlerle ilgili ileri araştırmalar yapmak faydalı olacaktır. Klinisyenlerin DEHB tanısı alan ergenlerde siber zorbalık ve/ya mağduriyeti doğrudan sorgulamaları faydalı olabilir.

- Erbiçer, Sabır Eyüp, *Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Uyuma ve Bazı Kişisel Değişkenlere Göre İncelenmesi,* 2017, Yüksek Lisans, 129s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Yıldız Teknik Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerde siber zorba ve siber mağdur olmanın anne baba tutumları ve okul iklimi ile ilişkisini incelemektir. Araştırmanın örneklemi, Gaziantep İlinin Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde öğrenim gören 844 ortaokul öğrencisinden (470 kız, 374 erkek) oluşmaktadır. Veri toplama araçları olarak "Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri", "Anne Baba Tutumu Ölçeği", "Okul İklimi Envanteri" kullanılmıştır. Araştırmada verilerinin analizinde Pearson Momentler Korelasyon Analizi, bağımsız ilişkisiz örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve regresyon analizi kullanılmıştır. Analizler SPSS 15.0 paket programı aracılığıyla .05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, ergenlerin siber zorba ve siber mağdur olma durumu ile kabul-ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme anne baba tutumları arasında negatif yönlü anlamlı ilişki vardır. Kabul-ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme anne baba tutumları alt boyutları siber zorba olma durumunu anlamlı; psikolojik özerklik ve denetleme anne baba tutumları alt boyutları da siber mağdur olma durumunu anlamlı olarak yordamaktadır. Ergenlerin siber zorba ve siber mağdur olma durumu ile öğretmen desteği ve olumlu arkadaş etkileşimi okul iklimi alt boyutları arasında negatif yönlü anlamlı; katı disiplin ve güvenlik sorunları okul iklimi alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı

ilişki vardır. Öğretmen desteği, olumlu arkadaş etkileşimi, katı disiplin ve güvenlik sorunları okul iklimi alt boyutları siber zorba olma durumunu anlamlı; Öğretmen desteği, olumlu arkadaş etkileşimi, olumsuz arkadaş etkileşimi, katı disiplin ve güvenlik sorunları okul iklimi alt boyutları ise siber mağdur olma durumunu anlamlı olarak yordamaktadır. Ergenlerde siber zorba ve siber mağdur olma durumu sınıf düzeyi, anne baba birliktelik durumu, baba internet kullanım düzeyi ve internet kullanımının ebeveyn tarafından kontrolüne göre anlamlı olarak farklılaşmazken; cinsiyet, anne eğitim düzeyi, kendi internet kullanım düzeyi ve günlük internet kullanım süresi değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Bunun yanında siber mağdur olma durumu baba eğitim düzeyi ve anne internet kullanım düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

- Gencer, Handan, *Ortaokul Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Davranışları ile İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi*, 2017, Yüksek Lisans, 103s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı; zorbalığın bir türü olan siber zorbalığın, zorbalığın mağduru veya faili olan kişinin (gençlerin) geçmiş çocukluk yaşantılarıyla ilişkisini ortaya koymak, aynı zamanda bu gençlerin aile ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek ile internet kullanımı arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Nihai amaç, gençlerin ruh sağlığı için internet bağımlılığından uzak kişiler arası etkili iletişimini geliştirmek ve bu amaç için gerekli önlemlerin alınmasına katkıda bulunmaktır. Zorbalık, kasıtlı ve bilinçli olarak bir insana zarar verme davranışı olarak tanımlanırken siber zorbalık ise; bunu sanal ortamda sosyal medya aracılığıyla "mesajlar, e-mail, video veya resim yayınlama, tehdit mesajları vs." şeklinde zarar verme amacıyla yapmak olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada üniversite öğrencileriyle yüz yüze görüşülmüş ve geçmiş çocukluk çağı travmaları, siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantıları ölçekler aracılığıyla incelenmiş, algıladıkları sosyal destek düzeyi ile bu değişkenler karşılaştırılmıştır. Bu süreçte 50 kız ve 50 erkek olmak üzere toplam 100 üniversite öğrencisine "Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği", "Siber Zorbalık/Mağduriyet Ölçeği" ve " Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği" ile "Kişisel Bilgi Formu" ve "Bilgilendirilmiş Onam Formu" uygulanmıştır. Ölçekler analiz edildiğinde; sanal ortamda erkek üniversite öğrencilerinin, kız öğrencilere göre istatiksel olarak anlamlı olarak daha fazla siber zorbalık davranışı sergilediği görülmektedir. Araştırmamızda bildirilen çocukluk travmalarından cinsel istismar alt ölçeğinin, siber mağduriyet ölçeği ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır. Yine üniversite öğrencilerinin çocukluk travmalarından duygusal ihmal ile aileden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi arasında ters yönde ve anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır.

- Gökalp, Feyza Mehtap, *Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile Çocukluk Çağı Travmaları ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişki*, 2017, Yüksek Lisans, 97s., Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Araştırma, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin sosyal uyuma ve bazı kişisel değişkenlere göre incelenmesini amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Araştırma evrenini, 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul İli, Avrupa Yakası, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Belirtilen evrenden, örneklem tablosundan ya-

rarlanılarak ve küme örneklem yöntemi kullanılarak belirlenmiş olan 476 üniversite öğrencisi, araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada gerekli verileri elde etmek için "Hacettepe Kişilik Envanterinin Sosyal Uyum Alt Ölçeği", "Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Ölçeği" ve "Kişisel Bilgiler Formu" kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS21 Paket Programı'ndan yararlanılmıştır. Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin, sosyal uyuma (aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler) ve bazı kişisel değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek için normal dağılıma sahip olduğu durumlarda Parametrik İstatistik olan MANOVA (Çok Değişkenli Varyans Analizi), normal dağılıma sahip olmadığı durumlarda Parametrik olmayan istatistiklerden Kruskall-Wallis tekniğinden yararlanılmıştır. Grupların farklılığın nereden kaynaklandığını bulabilmek için Scheffe ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Araştırmada, anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, sosyal uyumu düşük düzeyde olan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet sıra ortalaması, sosyal uyumu orta düzeyde olan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet sıra ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Sosyal uyumu düşük düzeyde olan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet sıra ortalaması, sosyal uyumu yüksek düzeyde olan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet sıra ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Sosyal uyumu orta düzeyde olan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet sıra ortalaması, sosyal uyumu yüksek düzeyde olan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet sıra ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Cinsiyete göre erkek öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet sıra ortalaması, kız öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet sıra ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Anne-baba tutumlarına göre üniversite öğrencilerin siber zorbalık puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Anne-baba tutumu otoriter-baskıcı olan öğrencilerin siber zorbalık sıra ortalaması, anne-baba tutumu tutarsız-dengesiz, aşırı koruyucu, otoriter-baskıcı ve ilgisiz olan öğrencilerin siber zorbalık sıra ortalamasından anlamlı düzeyde çıkmıştır. Ekonomik gelire göre üniversite öğrencilerin siber zorbalık puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Online ortamda kimliğini gizleyen öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet sıra ortalaması, kimliğini gizlemeyen öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet sıra ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

- Gülen, Hüseyin, *Ergenlerin Problem Çözme Becerileri ve Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi,* 2017, Yüksek Lisans, 105s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Atatürk Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada ergenlerin problem çözme becerileri ile siber zorbalıkla başa çıkma davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada kesit alma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini 2015-2016 öğretim yılındaki Kars il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Bu bağlamda 9., 10., 11. ve 12. sınıflarda öğrenim gören öğrenciler çalışma evreninin kapsamında yer almaktadır. Araştırma random örnekleme yöntemi ile belirlenen 412 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında kızların oranının yaklaşık olarak %63, erkeklerinin oranının ise %37 olduğu görülmektedir. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, Problem Çözme Becerileri Ölçeği, Ergenlere Yönelik Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler üzerinde Bağımsız Örneklem t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Pearson Korelasyon Analizi, Hiyerarşik Regresyon Analizi kullanılmıştır. Analizler SPSS 22.00 programında yapılmıştır. Araş-

tırmada elde edilen bulgulara göre, öğrencilerinin cinsiyetleri açısından siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının yardım arama, mücadele etme ve çevrimiçi güvenlik alt boyutlarına göre anlamlı bir farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerinin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının sınıf düzeyine göre sadece mücadele etme boyutunda anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. İnterneti kullanırken filtre kullanan öğrencilerin filtre kullanmayanlara göre çevrimiçi güvenlik alt boyutuna göre siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının anlamlı bir şekilde daha çok farklılaştığı ortaya çıkartılmıştır. Araştırmanın diğer bir sonucunda, problem çözme becerileri ile siber zorbalıkla başa çıkma davranışları arasındaki korelasyon değerlerinin düşük düzeyde, negatif yönde ve anlamlı olduğu gözlenmektedir. Siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının sosyal destek arama alt boyutunu, problem çözme becerileri ölçeğinin sadece kendine güvenli yaklaşım boyutu; yardım arama alt boyutunu, planlı ve aceleci yaklaşım boyutu; mücadele etme alt boyutunu kaçıngan ve planlı yaklaşım boyutu ve çevrimiçi güvenlik alt boyutunu düşünen ve kaçıngan yaklaşım boyutu negatif bir düzeyde ve anlamlı bir oranda yordadığı belirlenmiştir.

- Koçak, Çilem, *Sosyal Medya ve Mesajlaşma Uygulamalarında Siber Zorbalık Davranışlarının Araştırılması,* 2017, Yüksek Lisans, 73s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Süleyman Demirel Üniversitesi.

ÖZET: Teknoloji alanındaki gelişmeler, teknolojinin gençler tarafından daha yaygın kullanılmaya başlanması, okullarda öğrencilerin göstermiş olduğu zorbalık davranışlarını teknolojiyi kullanarak gerçekleştirmelerine olanak sağlamıştır. Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının siber zorba davranışlara yönelik görüşlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesidir. Çalışma Erciyes Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde öğrenim görmekte olan 200 öğrenci ile yürütülmüştür. Demografik sorulardan oluşan bilgi formu, internet kullanım amaçlarının bulunduğu kısım, siber zorba davranışlardan etkilenme alanları, siber zorbalık konusunda bilgi düzeyleri, kendisi veya yakınının etkilenme ve kendisinin siber zorbalıkta bulunma durumu ve 19 maddelik sanal zorba-kurban ölçeği kullanılmıştır. Veriler bilgisayar ortamında istatistik çözümleme programı kullanılarak elde edilen, yüzde ve frekans dağılımı, T-testi ve ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Bu tez çalışmasında elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılarak siber zorbalık konusunda hem öğrencilere, ailelerine ve eğitimcilere, hem de bu konuda gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

- Kök, Ece Burcu, *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Prevalans ve Prediktörleri,* 2017, Tıpta Uzmanlık, 118s., TıpFakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin siber zorbalık, siber mağduriyet ve denetim odağı arasında ilişkinin bazı kişisel değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma evrenini Şanlıurfa ilindeki ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın çaşışma grubu ise Şanlıurfa merkezinde bulunan 8 farklı ortaöğretim kurumunda öğrenim görmekte olan 539 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma verileri "Sanal Zorba/Kurban Ölçeği", "Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği" ve araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ile elde edilmiştir. Araştırma verileri tek yönlü varyans analizi, bağımsız örneklem t-testi ve korelasyon

analizi tekniği ile elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, erkek öğrenciler, kız öğrecilere göre daha çok siber zorba ve siber mağdur olmaktadırlar. Denetim odağı puan ortalamaları açısından ise bir farklılık saptanamamıştır. Sınıf düzeyi ve yaşa göre siber zorbalık, siber mağduriyet ve denetim odağı puan ortalamaları açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Baba eğitim düzeyi açısından bakıldığında düşük eğitim düzeyindeki babaya sahip olan öğrenciler daha fazla siber zorbalık yapmakta ve daha fazla siber mağdur olmaktadırlar. Denetim odağı puan ortalamaları açısından ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Anne eğitim durumu ve anne-baba birliktelik durumuna göre siber zorbalık, siber mağduriyet ve denetim odağı açısından bir fark bulunamamıştır. Bir seferde internet kullanımına ayrılan süre açısından bakıldığında internete daha az zaman ayıran öğrenciler daha az siber zorbalık yapmakta ve daha az siber mağdur olmaktadırlar. Denetim odağı puan ortalamaları açısından farklılık saptanamamıştır. Siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında pozitif yönde bir ilişki, dış denetim odağı ve siber mağduriyet arasında pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır.

- Mehmet, Şam, *Ergenlerde siber zorba ve mağdur olmanın anne baba tutumları ve okul iklimi ile ilişkisinin incelenmesi, 2*017, Yüksek Lisans, 120s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Pamukkale Üniversitesi.

ÖZET: Küreselleşen dünya ile birlikte bilgi ve bilişim alanındaki gelişmeler hızlanmaktadır. Bu değişim ve gelişmelerden birisi de internet kullanım alanında yaşanmaktadır. İnternet kullanımındaki artış insanoğlunun yaşamına pek çok yenilik getirmiştir. Bu yenilikler kişilerin hayatlarını kolaylaştırabildiği gibi bazı problemlere de yol açabilmektedir. İnternetin problemli kullanımından kaynaklanabilecek durumlardan birisi olan siber zorbalık davranışı da son zamanlarda ortaya çıkan kavramlardan olmuştur. Günümüzde internetin yaşamın her alanında kullanımı nedeniyle olumlu ve olumsuz pek çok sonucu ortaya çıkmış ve bu nedenle siber zorbalık davranışı da son zamanlarda internet bağımlılığı ile birlikte literatüre giren kavramlardan birisi olmuştur. Bunun sonucu olarak da son yıllarda siber zorbalık ve internet bağımlılığı konuları araştırmacılar tarafından üzerinde çalışma yapılan önemli konular haline gelmeye başlamıştır. Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışı arasında ilişkinin olup olmadığını ve hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılmış olan bu çalışmayla da özellikle ortaokul kademesinde (7. ve 8. sınıf öğrencileri) yer alan öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişki incelenmek istenmiştir. Bu amaçla araştırma Sivas İl merkezinde yer alan 6 ortaokuldan 779 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Siber Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler korelasyonel analiz ve çok yönlü varyans analizi tekniği olan MANOVA teknikleri kullanılarak SPSS 17 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin internet bağımlılık davranışları ile eğitim gördükleri sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, evde bulunan kitap sayısı, çalışma masasının olması, öğrencinin evinde kendisine ait bilgisayar olup olmaması ve evde internet bağlantısı olup olmaması değişkenleri arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenirken; internet bağımlılığı davranışı ile cinsiyet ve internet kullanım yeri değişkenleri arasında manidar bir ilişkinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan analizde internet bağımlılık davranışının cinsiyet açısından erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha fazla olduğu görülürken internet bağımlılığı ve internet kullanım yeri arasındaki ilişki sonucunda ise internet kafede ve evde internet kullanan öğrencilerin okulda internet kullanan öğrencilere göre internet bağımlılık davranışını daha çok gösterdikleri so-

nuçlarına ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının değişkenler açısından analizi sonucunda ise siber zorbalık davranışı ile anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, evde bulunan kitap sayısı, çalışma masasının olması ve evde internet bağlantısı olup olmaması değişkenleri arasında manidar bir ilişkinin olmadığı belirlenirken siber zorbalık davranışı ile eğitim görülen sınıf düzeyi, cinsiyet, evde bilgisayar olması ve internet kullanım yeri değişkenleri arasında manidar bir ilişkinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Sınıf düzeyi ile siber zorbalık davranışı ilişkisine bakıldığında 8. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerine göre daha fazla siber zorbalık davranışı gösterebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalık davranışı ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışında bulunduğu görülmüştür. Ayrıca analizler sonucunda internet kafede internet kullanan öğrencilerin evde ve okulda internet kullanan öğrencilere göre daha çok siber zorbalık davranışı gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişki de incelenmiş ve analiz sonucunda öğrencilerin siber zorbalık ve internet bağımlılık davranışları arasındaki korelasyon değerinin manidar (r=0.37) olduğu görülmüştür. Bu sonuç doğrultusunda ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ile internet bağımlılık davranışları arasında (r2=0.14) orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Metli, Gülay, *Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve insani değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, 2017, Yüksek Lisans, 98s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma 11-15 yaş arası ergenlerde okul yaşamı zorbalığı ve siber zorbalığın bazı demografik özellikler açısından değerlendirilmesi ve farklılıkları belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada İstanbul ilinde rastgele örneklem yoluyla seçilen 2 okulda 354 ortaokul öğrencisinden anket yoluyla araştırma yapılmıştır. Veriler, Tanımlayıcı Özellikler Soru Formu, Okul Yaşamı Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu ve Siber Mağdur-Zorba Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Ölçek alt boyutlarının güvenirlik katsayıları Alpha=0.88 ve yukarısı bulunmuştur. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde istatistik programı kullanılmıştır. Araştırma problemlerinin belirlenmesine yönelik olarak korelasyon analizi, t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin %19,66' sının siber zorbalığa maruz kaldığı, %96,51' inin okul yaşamı zorbalığına maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalığa maruz kalma düzeyleri artan öğrencilerin siber zorbalık eğilimlerinde de artış olduğu belirlenmiştir. Okul yaşamı zorbalığına maruz kalma düzeyleri artan öğrencilerin okul yaşamı zorbalığı eğilimlerinde de artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorba eğiliminin erkeklerde yüksek olduğu, 7. sınıfların siber zorba mağduru olma düzeyi 5. sınıflara göre yüksek olduğu, anne eğitim düzeyine göre siber zorba eğilimi ve siber zorba mağduru düzeylerinin farklılaştığı, baba eğitim düzeyine göre siber zorba eğilimi ve okul yaşamı zorba eğilimi düzeyinin farklılaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

- Mutlu, Esra, *Öğretmen adaylarının siber zorba davranışlara yönelik görüşlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi*, 2017, Yüksek Lisans, 72s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erciyes Üniversitesi.

ÖZET: Araştırma 12-17 yaş arası adölesanların siber zorbalıkla karşılaşması ve ebeveynlerin siber zorbalık konusundaki farkındalık durumlarının incelenmesi amacıyla Ankara il merkezinde ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 1129 adölesan ve 778 ebeveyn ile tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Veriler Adölesan ve Ebeveyn Anket Formu, Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri II (Revised Cyber Bullying Inventory-RCBI) ile toplanmıştır. Değerlendirmede sayı, yüzde, ortalama, ortanca, Pearson Chi-Square, Mann Whitney U testleri ve Lojistik Regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmaya katılan adölesanların %50.2'sinin erkek, %50.3'ünün ortaokul düzeyi öğrenim gördüğü belirlenmiştir. Adölesanların %90.3'ünün akıllı telefon ile internete eriştiği, %88.9'unun interneti eğitim amaçlı kullandığı, %89.0'unun herhangi bir sosyal medya hesabı bulunduğu, %25.1'inin her gün internet kullandığı ve %44.0'ünün internet kullanımının anne/babası tarafından kontrol edildiği, %65.5'i siber mağdur, %56.6'sı siber zorba olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin %67.5'inin adölesanın annesi, %36.2'sinin lise mezunu, ortalama 2925.87±1773.657 TL gelire sahip olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili verdikleri yanıtlara göre çocuklarının %97.5'i sosyal medya hesabı olduğunu bildiği, %93.3'ü internette hoşlanılmayacak mesaj almadığını, %98.8'i siber zorbalık yapmadığını ve %94.6'sı siber mağdur olmadığını belirttiği saptanmıştır. Siber mağdur ve zorba olan adölesanların internette günlük ortalama üç saatten fazla zaman geçirdikleri, siber zorbalık ve siber mağduriyet ile internette geçirilen süre, okul türü, sınıf düzeyi, internete erişim sıklığı, erişim için akıllı telefon ve internet kafe kullanma, sosyal medya hesabı bulunma, kişisel bilgilerini paylaşma, ebeveyn eğitim durumu, çocuk sayısı, internette riskli davranışlara yönelik eğitim verme arasında istatistiksel farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Bu sonuçlar doğrultusunda; ebeveyn ve adölesanların konu hakkında eğitilmeleri ve hemşirelik alanıyla ilgili farklı çalışmalar yapılması önerilebilir.

- Uludaşdemir, Dilek, *12-17 yaş arası adölesanların siber zorbalık deneyimleri ve ebeveynlerin siber zorbalık konusundaki farkındalık durumlarının incelenmesi*, 2017, Yüksek Lisans, 107s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, araştırma kapsamındaki ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık-siber mağduriyet ve insani değerlerinin demografik özelliklere göre değerlendirilmesi ayrıca bu değişkenlerin kendi aralarında ilişkisi incelenmektir. Araştırma, İstanbul ilinin Bağcılar ilçesindeki 5 resmi ortaokulun 6.,7., 8. sınıflarında eğitim-öğretim gören 191'i kız (%61,8) ve 118'i erkek (%38,2) olmak üzere toplam 309 öğrenci ile yürütülmüştür. Öğrencilerin yaşları 12 ile 15 arasında değişmektedir. Araştırmamızda ilişkileri ve bağlantıları inceleyen ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma ile ilgili veriler ''Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Ölçeği''(Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu, 2011), ''İnsani Değerler Ölçeği'' (Dilmaç, 2007) ve ''Demografik Bilgi Formu ile toplanmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 15 paket programı ile yapılmıştır. Araştırmada verilerin analizinde İki Bağımsız Örneklem T- Testi, Mann-Whitney U Testi, Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA), Kruskal Wallis Testi, İkili Karşılaştırma (Post Hoc) ve Spearman Korelasyon Testi kullanılmıştır. Yapılan istatistiklerde %5 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

4.2. Makaleler

- Gümüşoğlu, Firdevs, *Bilgisayar Oyunlarında Şiddet Çocuklar ve Gençler*, 2006, *Terör, Şiddet ve Toplum* kitabı içinde, 149-169, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

ÖZET: Bilgisayar oyunlarının içeriği aracılığıyla iletilen şiddet odaklı ideolojik kodlara, oyunlardan örnekler vererek dikkat çekilecektir. Söz konusu oyunlarda çocuklar ve gençler, şiddetin içeriklerini en acımasız yönleriyle oynayarak öğrenmekte ve oynarken öldürdüğü adam oranında sanal olarak puan ya da para kazanmakta ancak bu koşulda oyunu "başarıyla" tamamlamaktadır. Şiddet içeren oyunlar, çocuk ve gencin gündelik yaşamında, şiddete eğilim gösterme riskini içinde barındırmaktadır. Bu nedenle şiddet içeren oyunların ithalatı, ülke içerisinde dağıtılması ve İnternet'ten kolayca ulaşılmasını güçleştirecek yasal düzenlemelerin zorunluluğu ortaya konacaktır. Bununla birlikte altmış dört çocuk ve gence yönelik, kırk altısı İnternet kafede, on sekizi rastlantısal seçimle bir kız lisesinde yapılan anket verilerinin ışığı altında, kentlerde çocukların oyun kültürlerinin değişmesi ve şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının yaygın oyun tercihi haline gelmesi tartışılacaktır.

- Kavşut, Fatma; Baker, Erdur Özgür, *Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık*, 2007, Eğitim Araştırmaları Dergisi, (27), 31-42, Ankara.

ÖZET: Bilgi ve iletişim teknolojileri sağladığı sayısız faydanın yanı sıra bazı olumsuzlukların yaşanmasına da aracı olmaktadır. Bu olumsuzluklardan birisi okullarda zaten bir sorun olan akran zorbalığına yeni bir boyut katmasıdır. Siber zorbalık ya da elektronik zorbalık olarak adlandırılan bu zorbalık, diğer ülkelerde yeni çalışılmaya başlanmış, ülkemizde ise henüz çalışılmamış bir konudur. Çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin siber zorbalık deneyimlerini, internet ve cep telefonu kullanma sıklıklarını incelemektir. Böylece, bir yandan bilgi ve iletişim teknolojilerinin gençler üzerinde oluşturduğu etkilere dikkat çekerken, diğer yandan da yeni bir kavram olan siber zorbalık kavramını ve etkilerini tanımlayarak, bu konuda farkındalık kazandırma hedeflemektedir. Yöntem: Çalışmanın katılımcılarını 228 gönüllü lise öğrencisi (%44'ü erkek, %55'i kız) oluşturmuştur. Öğrencilerin yaşlan 14 ile 19 arasında değişmekte çoğunluğunu ise 16 yaşındakiler oluşturmaktadır. Bu çalışmada siber zorbalığın biçimlerini ve yaygınlığını belirlemek üzere geliştirilen siber zorba ve siber kurban olma durumunu sorgulayan iki paralel formu olan ölçüm aracı kullanılmıştır. Veriler betimleyici ve karşılaştırmak istatistikler kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar diğer ülkelerde karşılaşılan siber zorba veya siber kurban olma durumlarının ülkemizde de yaşandığını göstermektedir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere oranla hem daha fazla siber zorbalık yaptıklarını hem de daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca internet temelli iletişim kaynaklarının kulanımı ile siber zorba ya da kurban olma arasında positif yönde ilişki bulunmuşken, okul türü, ailenin ekonomik geliri, yaş ve sınıf değişkenlerinin siber zorba ya da siber kurban olma ile ilişkili olmadığı gözlenmiştir. Siber zorbalığın önlenmesi için hem okul personeline hem de ailelere önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu sorumluluklardan en önemlisi çocuklara etkin supervizyon sağlamak ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı konusunda sorumluluk duygusu ve etiksel anlayış kazandırmaktır.

- Dilmaç, Bülent, *Sanal Zorbalığı Yordayan Psikolojik İhtiyaçlar: Lisans Öğrencileri İçin Bir Ön Çalışma*, 2009, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 9(3), 1291-1325.

ÖZET: Yakın zamanda gerçekleştirilen araştırmalar, sanal zorbalığın Kuzey Amerika'da yaygın bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Dünyada yaşanan sanal zorbalık olaylarına ilişkin birçok haber yapılmaktadır. Sanal zorbalığın yaygınlığını ele alan çalışmaların ve sanal zorbalık sonucu yaşanan mağduriyetlerin sayısı her geçen yıl artmaktadır. Sanal zorbalığın ne olduğunu bilmemize rağmen psikolojik etkilerinin neler olduğu hakkında mevcut bilgiler yetersizdir. Bu nedenle bu çalışma psikolojik ihtiyaçlar ile sanal zorbalık arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmaya Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesinde on beş farklı anabilim dalında öğrenim görmekte olan 666 lisans öğrencisi (231 erkek, 435 kız) katılmıştır. Bu araştırma genel tarama modeline uygun olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemi tesadüfi örneklem yöntemi seçilmiştir. Çalışmada verilerin toplanmasında demografik veriler ile sanal zorbalık yapma ve maruz kalmaya ilişkin sorular ve Sıfat Tarama Listesi kullanılmıştır. Öğrencilerin %22,5'i en az bir kere sanal zorbalık yaptıklarını belirtirken %55,3'ü ise hayatlarında en az bir kere sanal zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Erkekler kızlara oranla daha çok sanal zorbalık olayına değinmiştir. Sonuçlar saldırganlık ve ilgi görmenin sanal zorbalığı olumlu olarak yordadığına işaret etmektedir. Duyguları anlama ile sanal zorbalık arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Sebat ve yakınlık sanal zorbalığa maruz kalma durumunu negatif olarak yordamaktadır. Yalnızca değişim ihtiyacı ile sanal zorbalığa maruz kalma arasında zayıf fakat olumlu bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlar ışığında sanal zorbalık araştırmalarında saldırganlık ve duyguları anlamaya ilişkin daha ayrıntılı çalışmaların yapılması gerektiğini söylemek mümkündür.

- Büker, Hasan; Dolu, Osman; Uludağ, Şener, *Şiddet İçerikli Video Oyunlarının Çocuklar ve Gençler Üzerindeki Etkileri: Saldırganlık, Şiddet ve Suça Dair Bir Değerlendirme*, 2010, Adli Bilimler Dergisi, 9(4), 54-75, İstanbul.

ÖZET: Medya unsurlarının son yıllarda giderek artan yaygınlığı bilim insanlarını medyanın toplum ve birey üzerindeki etkisini araştırmaya yönlendirmiştir. Bu alanda özellikle görsel medyada yer alan şiddet içerikli yayınların gerek toplumların şiddet karşısındaki tutumları gerekse bireylerin şiddet, saldırganlık ve suç içerikli tutum ve davranışları ile pozitif bir ilişki içerisinde olduğu belirlenmiştir. Son dönemde medya kavramına dâhil edilen diğer dijital materyallerden video oyunlarının da aynı şekilde bireyler üzerinde olumsuz etkiler meydana getirebileceği tartışılmıştır. Bu çerçevede, özellikle şiddet içerikli video oyunlarının yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerde pek çok bilimsel araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, yapılan bilimsel araştırmaların ortaya koyduğu bulguları sistematik bir literatür taramasıyla analiz ederek aileler ve toplum için alınması gereken tedbirleri belirleme, toplumsal bir farkındalık oluşturma, kamu politikalarına ilişkin bazı alternatif öneriler getirmeyi ve konuya ilişkin Türkiye özelinde ülke çapında yapılması gereken bilimsel araştırma ihtiyacına işaret etmeyi amaçlamaktadır.

- Şahin, Mustafa; Özer, Ömer; Er, Hatip Serhan; Sarı, Volkan Serkan, *Lise Öğrencilerinin Siber Zorba Davranışlarda Bulunma ve Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Görüşleri*, 2010, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (21), 257-270, Isparta.

ÖZET: Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2008-2009 eğitim ve öğretim yılının ikinci yarıyılında, Trabzon ilinde değişik lise türlerinde öğrenim görmekte olan (6 kız, 6 erkek) 12 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan "özel durum çalışması" kullanılmıştır. Bu doğrultuda, öğrencilerin davranışlarını ve görüşlerini belirlemek amacıyla "yarı yapılandırılmış mülakat formu" kullanılmış ve her bir öğrenci ile bireysel görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde "içerik analizi" tekniği kullanılmıştır. Yapılan içerik analizi sonucunda, lise öğrencilerinin farklı açılardan siber zorba davranışlara maruz kaldıkları ve zaman zaman kendilerinin de siber zorba davranışlarda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca siber zorba davranışların azaltılması hususunda öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılarak siber zorbalık konusunda hem öğrencilere, ailelerine ve eğitimcilere, hem de bu konuda gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

- Şahin, Rukiye; Çiftçi, Süleyman, *Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2010, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu Sonuç Raporu* kitabı içinde, 1-55, Tokat.
- Akar, Filiz; Özdemir, Murat, *Lise Öğrencilerinin Siber-Zorbalığa İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi, 2*011, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 17(4), 605-626.

ÖZET: Bu araştırmada siber zorbalığın lise öğrencileri arasındaki yaşanma sıklığı, siber zorbalığın gerçekleştiği siber ortamların neler olduğu ve 'siber zorbalık kurbanı olma' ve 'siber zorba olma' durumlarının cinsiyet, yaş, sınıf ve günlük internet kullanma süresine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmaya Ankara ve İstanbul illerinde yer alan üç liseden rastsal olarak seçilen 336 öğrenci katılmıştır. Veriler, araştırma kapsamında Türkçeye uyarlama çalışması yapılan ve Hinduja ve Patchin (2009) tarafından geliştirilmiş olan 'Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığını Tarama Ölçeği-SZİSTÖ' ile toplanmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, ki-kare, t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve LSD testi kullanılmıştır. Araştırmada, katılımcıların %14'ünün son bir ay içerisinde siber zorbalığa maruz kaldığı, %10'unun ise başkalarına siber zorbalık yaptıkları ortaya çıkmıştır. Diğer yandan siber zorbalığın en sık yaşandığı siber ortamların başında internette yer alan sosyal paylaşım siteleri ve cep telefonları olduğu anlaşılmıştır. Demografik değişkenlerin siber zorbalık ile ilişkisine ilişkin yapılan analizlerde cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyinin siber zorbalık üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür. Buna karşın günlük internet kullanım süresi beş saati aşan katılımcıların diğer gruplara göre daha fazla siber zorbalık yaptıkları saptanmıştır.

- Arıcak, Tolga Osman, *Siber Zorbalık: Gençlerimizi Bekleyen Yeni Tehlike*, 2011, Kariyer, Penceresi Dergisi, (6), 10-12, İstanbul.
- Çetin, Bayram; Peker, Adem; Eroğlu, Yüksel, *Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Bir Yordayıcısı Olarak İlişkilerle İlgiliBilişsel Çarpıtmalar Ergenler İçin Bir Ön Çalışma*, 2011, International Online Journal of EducationalSciences, 3(3), 1064-1080.
- Horzum, Barış Mehmet; Ayas, Tuncay, *Ortaöğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma*

düzeylerinin okul türü ve cinsiyet açısından incelenmesi, 2011, Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 10(20), 139-159, Ankara.

- Peker, Adem; Eroğlu, Yüksel, *Aileden ve Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek ve Siber Mağduriyet: Yapısal Eşitlik Modeliyle Bir İnceleme*, 2011, Akademik Bakış Dergisi, (27), 1-15, Celalabat.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı aileden algılanan sosyal desteğin siber mağduriyet ve siber mağduriyetin arkadaştan algılanan sosyal destek üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmanın örneklemini Sakarya'daki çeşitli liselerde öğrenim gören 370 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılara Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile Sanal Zorbalık İle İlgili Sorular uygulanmıştır. Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ile siber mağduriyet düzeyi arasındaki ilişkileri incelemek için yapılan korelasyon sonucunda siber mağduriyet düzeyini ölçen madde ile aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek boyutlarını oluşturan maddeler arasında negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Siber mağduriyetin aileden algılanan sosyal destek ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin siber mağduriyet tarafından açıklanma düzeyini belirlemek için kurulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen uyum iyiliği indeksleri modelin iyi uyum verdiğini göstermiştir. Yol analizi sonuçları ($\chi 2/sd$= 1.62, p= .027, RMSEA= .004, GFI= .98, AGFI= .96, CFI= 1.00, NFI= .99, IFI= 1.00, RFI= .99, SRMR= .015) aileden algılanan sosyal desteğin siber mağduriyeti ve siber mağduriyetin arkadaştan algılanan sosyal desteği negatif yönde yordadığını göstermiştir.

- Bayar, Yusuf; Uçanok, Zehra, *Okul Sosyal İklimi ile Geleneksel ve Sanal Zorbalık Arasındaki İlişkiler: Genellenmiş Akran Algısının Aracı Rolü,* 2012, Türk Psikoloji Dergisi, 27(70), 101-114, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı ergenlerin hem okul ortamında hem de sanal ortamda maruz kaldıkları veya uyguladıkları zorbalık ile okul sosyal iklimi arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide akranlara dair algıların aracı rolünü incelemektir. Araştırma İstanbul, Ankara, Mersin, Hatay, Gaziantep ve Malatya'da, 2009-2010 öğretim yılı bahar yarıyılında, ilköğretim ikinci kademe ve liseye devam etmekte olan öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir, örneklem 612'si erkek (%48.5), 651 'i kız (%51.5) olmak üzere toplam 1263 ergenden (Ort. = 14.92, S= 2.07) oluşmaktadır. Ergenlere Genellenmiş Akran Algısı Ölçeği, Geleneksel Akran Zorbalığı Ölçeği, Sanal Zorbalık ölçeği ve Okul Sosyal İklimi Ölçeği uygulanmıştır. İlişki örüntülerinin farklılaşması nedeniyle kız ve erkekler için ayrı ayrı sınanan yapısal eşitlik modelleri sonucunda, akran algısının hem kız hem de erkekler için, okul iklimi ile geleneksel zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkide lam aracı, okul iklimi ile geleneksel zorbalık uygulama arasındaki ilişkide kısmi aracı bir rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca akran algısı, okul iklimi ile sanal zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkide kızlarda kısmi, erkeklerde tam aracı bir rol oynamaktadır. Son olarak akran algısı, okul iklimi ile sanal zorbalık uygulama arasındaki ilişkide kızlarda kısmi aracı bir rol oynamaktadır. Erkeklerde ise akran algısı ile okul iklimi arasındaki ilişkinin anlamsız olmasından dolayı aracı ilişki test edilmemiştir. Sonuç olarak akranlara yönelik algıların zorbalık ve okul iklimi arasındaki ilişkide önemli bir role sahip olduğu görülmektedir.

- Burnukara, Pınar; Uçanok, Zehra, *Okul Ortamı ve Sanal Ortamda Meydana Gelen Akran Zorbalığı Ne Ölçüde Örtüşüyor?*, 2012, Türk Psikoloji Dergisi, 27(69), 81-96, Ankara.

ÖZET: Araştırmada, ergenliğin ilk ve orta dönemini temsil eden yaş grubunda okulda ve sanal ortamda gerçekleşen zorbalık türleri arasındaki ilişkiler ve bu iki tür zorbalığın ne ölçüde örtüştüğü incelenmiştir. Araştırma, ilköğretim ikinci kademe ve liseye devam eden yaşları 12 ile 18 arasında değişen 868 ergenle yürütülmüştür. Ergenlere cep telefonu, bilgisayar ve internet kullanım olanakları ve bu araçları kullanım özelliklerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuş, ergenlerin ne sıklıkla geleneksel ve sanal zorbalık tanımı içinde yer alan davranışlar uyguladıkları ve maruz kaldıklarını incelemek için Geleneksel Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sanal Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Ergenlerin %31.9'unun okulda, %21.7'sinin sanal ortamda zorba, kurban ve zorba/kurban olarak akran zorbalığına dâhil olduğu, erkeklerin sanal ortamda zorbalık davranışlarını kızlara göre daha fazla sergiledikleri, erken ergenlik dönemindekilerin elektronik ortamda zorbalığa maruz kalma açısından daha fazla risk altında oldukları görülmektedir. Geleneksel zorba, kurban ve zorba/kurban statülerinde yer almanın sanal zorbalıkta aynı statülerde yer almayı anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Geleneksel ve sanal zorbalık arasında %63'lük bir örtüşme olduğu, ilişkisel zorbalığa maruz kalma ile sanal ortamda zorbalığa maruz kalma ve sosyal dışlama yoluyla zorbalık yapma ile sanal ortamda zorbalık uygulama arasında bir ilişki olduğu görülmektedir.

- Gezgin, Deniz Mertkan; Çuhadar, Cem, *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi, 2*012, Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2(2), 93-104.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin belirlenmesi ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırma tarama modeline göre desenlenmiştir. Çalışma grubunu 2011-2012 öğretim yılında Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören 162 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testlerinden yararlanılmıştır. Bulgular, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi ile cinsiyet ve sosyal çevrede siber zorbalığa şahit olma değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulgusu elde edilmiştir.

- Peker, Adem; Ada, Şükrü; Eroğlu, Yüksel, *Ergenlerde Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Yordayıcılarının İncelenmesi*, 2012, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(2), 185-206, Bolu.

ÖZET: Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcılarını belirlemek olan bu araştırmanın özel amacı empatik eğilim, cinsiyet, algılanan akademik başarı ve haftalık ortalama internet kullanma süresinin siber zorbalık ve mağduriyet üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu araştırmada ayrıca empatik eğilim, siber zorbalık ve mağduriyetin cinsiyet açısından farklılaşması; empatik eğilim ve siber zorbalığın algılanan akademik başarı üzerindeki yordayıcı etkisi ve empatik eğilim ile siber zorbalık arasındaki ilişkide algılanan akademik başarının aracılık etkisi incelenmiştir. Araştırma örneklemini 400 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık ve Mağ-

duriyet ile İlgili Sorular Anketi ve Empatik Eğilim Ölçeği uygulanmıştır. Siber zorbalık, mağduriyet ve empatik eğilimin cinsiyet açısından farklılaşmasına ilişkin t testi sonucuna göre kızların empatik eğilimlerinin erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan erkeklerin kızlardan daha çok siber zorbalık yaptığı bulunmuştur. Siber zorbalık, mağduriyet ve empatik eğilim arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan korelasyon sonucunda empatik eğilimin, siber zorbalık ve siber mağduriyet ile negatif, siber zorbalığın ise siber mağduriyet ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Empatik eğilim, cinsiyet ve algılanan akademik başarının siber zorbalık üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları, siber zorbalığın empatik eğilim, cinsiyet ve algılanan akademik başarı; siber mağduriyetin ise empatik eğilim ve haftalık ortalama internet kullanma süresi tarafından yordandığını göstermiştir. Ayrıca empatik eğilimin ve siber zorbalığın algılanan akademik başarıyı yordadığı bulunmuştur. Son olarak empatik eğilim ile siber zorbalık arasındaki ilişkide algılanan akademik başarının kısmi aracılık rolüne sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonuçları literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

- Peker, Adem; Çetin, Bayram; Pepsoy, Sevim; Akbaba, Sırrı; Eroğlu, Yüksel, *Ergenlerde İlişkisel-Karşılıklı Bağımlı Benlik Kurgusu, Siber Zorbalık ve Psikolojik Uyumsuzluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2012, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(2), 637-653, İstanbul.

ÖZET: İlişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu, siber zorbalık ve psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmanın örneklemini 258 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılara İlişkisel-Bağımlı Benlik Kurgusu Ölçeği, Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri ve Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği uygulanmıştır. İlişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu, siber zorbalık, siber mağduriyet ve depresyon, anksiyete ve stres arasındaki ilişkileri incelemek için yapılan korelasyon sonucunda siber zorbalık ve siber mağduriyetin ilişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusuyla negatif; depresyon, anksiyete ve stresle pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. İlişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu, siber zorbalık ve psikolojik uyumsuzluk arasındaki yapısal eşitlik modelinden elde edilen uyum iyiliği indeksleri modelin iyi uyum verdiğini göstermiştir. Yapısal eşitlik modeli sonuçlarına göre ilişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu siber zorbalığı negatif, siber zorbalık ise psikolojik uyumsuzluğu pozitif yönde yordamaktadır.

- Peker, Adem; Yaman, Erkan, *Ergenlerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyete İlişkin Algıları*, 2012, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(3), 819-833, Gaziantep.

ÖZET: Orta öğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algılarını belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2010-2011 eğitim-öğretim yılının ikinci yarıyılında, Sakarya ilinde değişik orta öğretim okullarında öğrenim görmekte olan on dört öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni seçilmiştir. Araştırmada yapı bakımından standartlaştırılmış açık uçlu mülakat; verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden kategorisel analiz kullanılmıştır. Bu doğrultuda, öğrencilerin davranışlarını ve görüşlerini belirlemek amacıyla her bir öğrenci ile bireysel görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin siber dilsel zorbalık, kimliği gizleme ve siber sahtecilik boyutlarında siber zorbalık yaptıkları belirlenmiştir. Bunun dışında, arkadaş ortamı, can sıkıntısı, intikam alma isteği gibi nedenlerle siber zorbalık yaptıkları sap-

tanmıştır. Siber zorbalık davranışlarını; kendilerini iyi hissetmek, arkadaşlık ilişkilerini geliştirme ve zamanı keyifli geçirme isteğinden sürdürdükleri bulgulanmıştır. Siber zorbalığa maruz kaldıklarında ise öfke, üzüntü ve intikam duyguları yaşadıkları görülmüştür. Siber zorbalığın belirti ve sonuçlarının neler olduğu, siber zorbalıkla başa çıkma gibi konularda ailelere, öğretmenlere ve öğrencilere seminerler düzenlemelidir.

- Aktepe, Evrim, *Ergenlerde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet*, 2013, Yeni Symposium Dergisi, 51(1), 31-36, İstanbul.

ÖZET: Geçtiğimiz on yılda bilgisayar tabanlı iletişim ve bilgi paylaşımındaki hızlı büyüme özellikle gençler arasındaki sosyal iletişimleri önemli ölçüde değiştirmiştir. Siber zorbalık; zorbalık ve tacizin yeni bir formu olarak ortaya çıkmıştır. Bu makale siber zorbalıkla ilgili literatürün gözden geçirilmesidir. Siber zorbalık tanımı, siber zorbalığın görülme oranları, siber zorbalık türleri, siber kurbanların ve siber zorbaların özellikleri, siber zorbalığın ergenin psiko sosyal gelişimi üzerindeki etkileri, siber zorbalıkla ilgili yaş ve cinsiyet farklılıkları, siber zorbalık nedenleri ile ilgili temel konular özetlenmiştir. Okul yetkilileri ve aileler için önleme ve müdahale stratejileri önerilmektedir. Sağlık alanında çalışanların, kanun yapıcıların ve ailelerin gençlerde görülen siber zorbalığın ciddi tehlikelerine karşı dikkatli olmaları gerekmektedir.

- Bavli, Bünyamin; Pamuk, Mustafa, *Ergenlerin Sanal Zorbalıklarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, 2013, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32(1), 321-338, Samsun.

ÖZET: Bu araştırmada ergenlerin sanal zorbalıklarının öz-anlayış düzeylerine, cinsiyete ve sınıf düzeyine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verileri, İstanbul'da liseye devam eden 169'u kız, 188'i erkek toplam 357 ergenden sağlanmıştır. Araştırmada ergenlerin sanal zorbalıklarını belirlemek amacıyla Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu (2011) tarafından geliştirilen siber zorbalık ölçeği; öz-anlayış düzeylerini belirlemek amacıyla Türkçeye Deniz, Kesici ve Sümer tarafından uyarlanan öz-anlayış ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin sanal zorbalıklarının öz-anlayış düzeylerine($F=.158$, $p>.05$) ve sınıf düzeyine ($F=2,350$, $p>.05$) göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, cinsiyete($t= -2,011$, $p<.05$)göre ise erkeklerin lehine anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu bulunmuştur. Araştırmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda tartışma yapılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

- Çivilidağ, Aydın; Cooper, Thomas Helena, *Ergenlerde Siber Zorba ve Öfkenin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma: Niğde İli Örneği*, 2013, International Journal of SocialScience, 6(1), 497-511, Çek Cumhuriyeti.

ÖZET: Bu araştırmada ergenlerin (orta öğretimde öğrenim gören) siber zorba davranışları ile öfke durumları cinsiyet, yaş ve okul türü değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında Niğde il merkezindeki bir Anadolu Lisesi ile bir Genel lisede öğrenim gören 310 ergenin (123 erkek ergen %39.7 ve 187 kız ergen %60.3) gönüllü katılımıyla yapılmıştır. Araştırma için gerekli izinler okul yönetimlerinden alınmıştır. Katılımcılar, seçkisiz (random) örnek-

lem yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmada, kişisel bilgi formu, Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu (2011) tarafından geliştirilen Siber Zorba Davranış Ölçeği (SZDÖ) ve Spielberger (1983) tarafından geliştirilen ve Özer (1994) tarafından Türkçeye uyarlanan Durumluk Sürekli Öfke Tarz Ölçeği (DSÖTÖ) kullanılmıştır. Ergenlerin ölçeklere verdikleri cevaplar doğrultusunda veriler SPSS 13.0 paket programına girilmiş, verilerin analizinde Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H istatistik teknikleri uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar; okul türü değişkenine göre, Anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerin, Genel lisede öğrenim gören ergenlere göre anlamlı düzeyde daha fazla siber zorba davranışlarda bulundukları belirlenmiştir. Okul türü değişkenine göre Anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerin öfke alt boyutlarından öfke içe ve öfke dışa alt boyut sıra ortalamalarının, Genel lisede öğrenim gören ergenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre siber zorba ve öfke değişkenleri alt boyutları bakımından ergenler arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır.

- Dilmaç, Bülent; Karakülah, Danyal; Yaman, Erkan, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Değerlerini Yordayan İki Önemli Değişken: Siber Zorbalık Eğilimleri ve Okul Kültürü Arasındaki İlişki*, 2013, Değerler Eğitimi Dergisi, 11(26), 323-337, İstanbul.

ÖZET: İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin siber zorbalık eğilimleri ve okul kültürü arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Araştırma, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin siber zorbalık eğilimlerini belirlemek için Sakarya ilinde alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki okullardan seçilmiş 400 öğrenci üzerinden yürütülmüştür. Araştırma verileri, "Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği" ve "Okul Kültürü Algısı Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, siber zorbalık ile okul kültürü- nün alt boyutu olan katı kurallara bağlılık arasında pozitif düzeyde ilişki olduğu; kız ve erkek öğrenciler arasında siber zorbalık açısından anlamlı bir farklılık olduğu; haftalık internet kullanım sıklığının siber mağduriyeti yordamadığı fakat haftalık internet kullanım sıklığı yüksek olan öğrencilerin daha fazla siber zorbalık yaptıkları; cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyin siber zorba ve siber mağduriyeti yordamadığı bulgulanmıştır. Siber zorbalığın önlenmesi için yapılan çalışmaların pozitif okul kültürü oluşturmaya odaklanması gerektiği öneriler arasındadır.

- İnselöz, Türkileri Nilgün; Uçanok, Zehra, *Ergenlerde Sanal Zorbalık: Nedenler, Duygular ve Baş Etme Yollarının Niteliksel Analizi*, 2013, Türk Psikoloji Yazıları, 16(32), 20-44.

ÖZET: Araştırmanın temel amacı ergenlerin sanal zorbalığın nedenlerine ilişkin düşünceleri, bu duruma verdikleri duygusal tepkiler ve baş etmeye yönelik çözüm önerilerini niteliksel yöntemle incelemektir. Araştırma ilköğretim ikinci kademe ve liseye devam eden 2658 (%47.9 erkek, %52.1 kız) ergenle gerçekleştirilmiştir. Ergenlere Demografik Bilgi Formu ve Sanal Zorbalık Ölçeği uygulanmış; ayrıca sanal zorbalığın nedenleri, duygusal tepkiler ve baş etme yollarıyla ilgili üç açık uçlu soru yöneltilmiştir. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar MAXQDA 10 (niteliksel veri analizi programı) ile incelenmiş; nedenler, duygusal tepkiler ve baş etme yöntemlerine ilişkin üç ayrı model oluşturulmuştur. Nedenlere ilişkin algılar (1) zorbaya bağlı nedenler, (2) kurbana bağlı nedenler, (3)zorba-kurban ilişkisi, (4) internete bağlı nedenler, (5) kız-erkek ilişkisi ve (6) belirgin bir nedenin olmaması olmak

üzere altı kategoride toplanmıştır. Ergenlerin neredeyse yarısı sanal ortamda sergilenen zorbalık davranışlarının zorba kişilerden kaynaklandığını düşünmektedir. Ergenlerin sanal zorbalığa verdikleri duygusal tepkiler (1) negatif, (2) pozitif, (3) nötr duygular, (4) davranışsal tepkiler ve (5) belirgin bir duygunun olmaması şeklinde beş kategoriye kodlanmıştır. Duygusal tepkiler açısından örneklemin yarıya yakını negatif duygular bildirmiş ve beşte biri üzüntüyle ilişkili duygular dile getirmiştir. Ergenlerin baş etmeye ilişkin yanıtları (1) yapıcı yöntemler, (2) yapıcı olmayan yöntemler, (3) kendisinin dahil olmadığı çözümler, (4) engellemeye gerek yok, (5) çözümü yok-durdurulamaz ve (6) belirgin bir çözüm yolu olmaması şeklinde altı kategoride toplanmıştır. Ergenlerin yaklaşık üçte biri yüzleşme ve uzaklaşmayı içeren yapıcı yöntemleri tercih etmişlerdir.

- Saylı, Müslüm; Bayram, Nuran, *Üniversite Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık Davranışı*, 2013, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 71(1), 107-116, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, üniversite gençliği arasında siber zorbalık davranışlarının ne ölçüde var olduğunu ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın örneklemi 612 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmada öğrencilerin %30, 6'sı en az bir kez tehdit veya küçük düşürülmek amacıyla siber zorbalığa maruz kaldıkları ortaya çıkarılmıştır. En fazla uygulanan siber zorbalığa e-posta olduğu, bunu sohbet odaları/mesaj panoları, yorumlar/sosyal paylaşım sitelerindeki faaliyetler olarak elde edilmiştir. Çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla siber zorbalığı uyguladıkları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin siber zorbalığa maruz kaldıkları sonucu elde edilmiştir. Sanal taciz mağdurları en fazla taciz edenlerden uzak durduğunu belirtmiş, daha sonra çevrimiçi metaryalleri engelledikleri-ni ve saldırı içerikli materyalleri sildiklerini belirtmişlerdir.

- Turan, Gökçe Seda, *Siber Akran Zorbalığı Üzerine Bir Araştırma İstanbul Örneklemi*, 2013, *Akademik Bilişim Konferansları* kitabı içinde, Antalya.

ÖZET: "Lise öğrenimine devam eden öğrencilerin siber akran zorbalığına maruz kalma ve siber akran zorbalığını gösterme davranışları arasında bir ilişki var mıdır?" sorusuna cevap aramaktır. Aynı zamanda, siber akran zorbalığına etki eden cinsiyet ve yaş faktörlerinin etkisinin araştırılmasıdır. Çalışmaya 172 'si kız, 128 'i erkek olmak üzere, toplam 300 lise ikinci ve üçüncü sınıf öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların yaşları 15 ile 16 arasında değişmektedir. Veri toplama aracı olarak demografik bilgi formu ve Siber Akran Zorbalığı Envanteri kullanılmıştır. Siber akran zorbalığına maruz kalma ve gösterme davranımı ile yaş ve cinsiyet arasındaki farklılıkları değerlendirmek için varyans analizleri uygulanmıştır. Analiz sonuçlarında siber akran zorbalığına maruz kalan ergenlerin, daha fazla siber akran zorbalığı davranımını gösterdikleri bulunmuştur. Aynı zamanda, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber akran zorbalığına maruz kaldıkları ve siber akran zorbalığı davranımını gösterdikleri bulunmuştur. Ancak, yaşa göre siber akran zorbalığına maruz kalma ve gösterme davranımı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Literatür desteği ile tartışılmış, ileride yapılabilecek araştırma konuları önerilmiş ve bu çalışmaların sonuçlarının terapi sürecine katkıları tartışılmıştır.

- Akca, Baştürk Emel; Sayımer, İdil; Salı, Balaban Jale; Başak, Ergün Bircan, *Okulda Siber Zorbalığın Nedenleri Türleri ve Medya Okur Yazarlığı Eğitiminin Önleyici Çalışmalardaki Yeri*, 2014, Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi, 2(2), 17-30.

ÖZET: Siber zorbalıkla üzerine araştırmalar özellikle son on yılda yoğunlaşmıştır. Bu yayımlar daha çok siber zorbalığın yeni iletişim teknolojileri bağlamında betimlenmesi ve geleneksel zorbalık ile siber zorbalık arasındaki olası ilişkiler üzerinedir. Türkiye'de siber zorbalığın yaygınlığına ilişkin tüm ülkeyi kapsayacak genişlikte çalışmalar henüz mevcut değildir. Siber zorbalık, daha çok İnternet kullanımına ilişkin çalışmalar içerisinde alt başlıklardan biri olarak ele alınmıştır. Ancak siber zorbalık vakalarının giderek artması, bu konuya odaklanan çalışmaların sayısının da artması gerektiğini göstermektedir. Bu çalışmada siber zorbalıkla mücadele, okuldaki şiddetin bir türü olarak ele alınarak, nedenlerine ve öğrenciler üzerindeki etkilerine odaklanılmış, dünyadan ve Türkiye'den örneklerle siber zorbalığı önleyici faaliyetler incelenmiştir. Dijital okuryazarlık ya da yeni medya okuryazarlığı kavramı da siber zorbalıkla mücadelenin araçlarından biri olarak tartışılmıştır.

- Başak, Ergün Bircan, *Okulda Yeni Bir Şiddet Türü Olarak Siber Zorbalık*, 2014, Varlık Dergisi, (1277), 9-12.
- Peker, Adem, *Ergenlerin Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Davranışlarının Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Açısından İncelenmesi*, 2014, Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying, 1(1), 18-32.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının cinsiyete ve sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Araştırmanın örneklemini 2013-2014 öğretim yılında Erzurum ilinde öğrenim görmekte olan 314 ortaöğretim öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen "Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Anketi" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde cinsiyet için ilişkisiz örneklemler için t-testi; sınıf düzeyi için tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda yardım arama, mücadele, önleme ve teknik başa çıkma boyutlarında kızların erkeklere göre, saldırganlık alt boyutunda ise erkeklerin kızlara oranla anlamlı bir düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırma da çaresizlik başa çıkma davranışı ile cinsiyet arasında da anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırmanın diğer bir sonucunda 9. ve 10. sınıftaki öğrencilerin çaresizlik başa çıkma davranışları, 11. sınıftaki öğrencilerinden anlamlı bir oranda daha fazla olduğu saptanmıştır. Araştırmada 11. Sınıftaki öğrencilerin saldırganlık başa çıkma davranışları, 9. sınıftaki öğrencilere göre anlamlı bir düzeyde daha fazla olduğu belirlenmiştir. Yardım arama, mücadele, önleme ve teknik başa çıkma boyutlarında ise sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

- Tamer, Nurseli; Vatanartıran, Sinem, *Ergenlerin Teknolojik Zorbalık Algıları, 2*014, Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying, 1(2), 1-20, Sakarya.

ÖZET: Teknolojik zorbalık son yıllarda birçok araştırmaya konu olan bir zorbalık türüdür. Araştırmalar teknolojinin gelişimi ve gençlerin internet kullanımının artmasına paralel olarak bu tür zorbalı-

ğa maruz kalan ve zorbalık yapan gençlerin sayısının arttığı göstermektedir. Dolayısıyla siber zorbalık üzerinde önlem ve uygulamaların geliştirilmesi ve devletin eğitim politikaları ile de desteklenmesi gerekmektedir. Bu makalede de teknolojik zorbalığa maruz kalan ergenlerin, teknolojik zorbalık yapma davranışları ve zorbaların zorbalığa maruz kalıp kalmadıkları araştırılmış, siber zorbalık ve sanal zorbalık terimleri genellenerek her türlü teknolojik gerecin kullanılması anlamında teknolojik zorbalık olarak nitelenmiştir. Araştırmacı sanal ortamda kişilik hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı davranışlar bütününü teknolojik zorbalık olarak tanımlamıştır (Tamer, 2014). Nicel araştırmanın kullanıldığı bu çalışmada Ayas ve Horzum (2010)'un Sanal Zorba/Kurban ölçeği ile tarama uygulanmış, verilerin analizi sonrasında mail adresini ele geçirmek, sohbet odasını veya interaktif oyunu terk etmeye zorlamak, gereç modeliyle alay etmek öğrencilerin yaptıklarını dile getirdikleri eylemler olarak belirlenmiştir. Kendilerine yapılan zorbalık çeşitleri arasında ise kasıtlı olarak virüslü mail gönderimi, gizli numaradan aranarak cinsel ses çıkarılması, mail adresinin ele geçirilmesi ve tehdit edilmek çoğunluktadır.

- Yazıcı, Elif; Duman, Güler; Uysal, İbrahim; Şahin, Merve, *Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık Duyarlılıkları ve Siber Zorbalık Duyarlılık Ölçeğinin Bazı Psikometrik Özellikleri*, 2014, Ege Eğitim Dergisi, 15(1), 191-210, İzmir.

ÖZET: Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, zorbalığının yeni bir biçimi olan siber zorbalık kavramını ortaya çıkarmıştır. Siber zorbalık insanların hayatlarını olumsuz yönde etkileyen toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Siber zorbalığın olumsuz yönlerini azaltmada ve siber zorbalık ile başa çıkmada anahtar unsur ise siber zorbalık duyarlılığına sahip olmaktır. Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının siber zorbalık duyarlılıklarını cinsiyet ve bölüm değişkenleri açısından incelemektir. Tarama modelinin kullanıldığı bu araştırma, Batı Karadeniz Bölgesindeki bir üniversitenin Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan 296 öğretmen adayı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Tanrıkulu, Kınay ve Arıcak (2013) tarafından geliştirilen "Siber Zorbalığa ilişkin Duyarlılık Ölçeği" kullanılmıştır ve nicel veriler 2012-2013 öğretim yılı yaz döneminde toplanmıştır. Verilerin analizinde "Mann Whitney U Test" ve "Doğrulayıcı Faktör Analizi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının siber zorbalık duyarlılıklarının yüksek olduğu fakat cinsiyet ve bölüme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın siber zorbalığa ilişkin farkındalığı da ortaya çıkardığı dikkate alınarak bu farkındalığın çeşitli değişkenlerle birlikte incelenmesi ve sonuçların karşılaştırılması önerilebilir. Ayrıca nitel ve nicel çalışmalar aynı araştırmada kullanılarak siber zorbalık duyarlılığı konusunda derinlemesine bilgi edinilebilir.

- Akca, Baştürk Emel; Sayımer, İdil; Ergül, Seda, *Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımları ve Siber Zorbalık Deneyimleri: Ankara Örneği*, 2015, Global Media Journal TR Edition, 5(10), 71-86.

ÖZET: Son yıllarda internet teknolojilerinin gelişimi ve yaygınlaşmasıyla, Türkiye'de çocuk ve ergenler arasında internet kullanımının giderek arttığı gözlenmektedir. Ne var ki bu gelişmeler, "internet nesli" ya da "dijital yerli" olarak adlandırılan günümüz çocukları açısından yeni sorunları da berabe-

rinde getirmektedir. İnternet kullanımının artmasıyla sosyal medya, ergenler arasında sadece olumlu sosyal etkileşimin gerçekleştiği bir mecra olmakla kalmayıp siber zorbalığın da yaşandığı bir mekân haline gelmektedir. Bu çalışmada ergenlerin sosyal medya kullanımlarını ve siber zorbalık deneyimlerini araştırmak amacıyla başkent Ankara' daki ortaokulların 7 ve 8. sınıflarında eğitim gören toplam 200 öğrenci ile gerçekleştirilen anket çalışmasının bulguları paylaşılmaktadır. Çalışma, Türkiye' nin yedi ayrı ilinde gerçekleştirilen (113K170 numaralı) TÜBİTAK projesinin bir parçasıdır. Çalışma sonucunda öğrencilerin büyük bölümünün evinde internet bağlantılı bilgisayar bulunduğu, çoğunun günde en az bir kez sosyal ağları ziyaret ettiği ve en çok kullandıkları sosyal ağın Facebook olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %9,5'i sadece siber mağdur, %7' si sadece siber zorba ve %7,5' i siber Mağdur/Zorba olmak üzere, toplamda tüm örneklemin %24' ünün bir şekilde siber zorbalık/mağduriyet durumuna dahil olduğu belirlenmiştir. Siber zorbalığı deneyimleme konusunda cinsiyetlere göre farklılıklar incelendiğinde ise erkeklerin kızlara göre daha fazla siber saldırgan oldukları ve sosyal ağlarda nefret gruplarına üye olan erkek öğrencilerin sayısının, kız öğrenci sayısından anlamlı ölçüde fazla olduğu görülmüştür. Araştırma bulguları, ortaokullarda siber zorbalığı önleyici çalışmaların gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

- Aktan, Ercan; Çakmak, Veysel, *Halkla İlişkiler Öğrencilerinin Sosyal Medyadaki Siber Zorbalık Duyarlılıklarını Ölçmeye İlişkin Bir Araştırma*, 2015, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 3(2), 159-176, Gümüşhane.

ÖZET: İnternet alt yapısındaki gelişmeye paralel olarak iletişim yöntemlerinde de bazı değişme ve gelişmeler yaşanmıştır. İletişimin sanal ortamlara hızlı biçimde kaydığı da gözlenmektedir. Bu ortamlardan biri de sosyal medyadır. Sosyal medyanın gelişmesi ile siber zorbalık kavramının gelişimi paralellik göstermiştir. Bu çalışma halkla ilişkiler ve tanıtım bölümü ön lisans ve lisans öğrencilerinin siber zorbalık duyarlılıklarını ölçmek amacıyla Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı ve Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Öğrencileri üzerinde yüz yüze anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 15 paket programına kaydedildikten sonra analizler gerçekleştirilmiştir.

- Bal, Nedim Pervin; Kahraman, Süleyman, *Siber Zorbalığa Karşı Duyarlılık Geliştirme Grup Psiko Eğitim Programının Üstün Yetenekli Öğrenciler Üzerindeki Etkisi*, 2015, Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 30(1), 48-57, Zonguldak.

ÖZET: Bu çalışma, üstün yetenekli öğrencilerin siber zorbalık mağduru olmamaları konusunda bilinçlenmelerini sağlamak amacıyla geliştirilen "Siber Zorbalığa Karşı Duyarlılık Geliştirme Grup Psiko Eğitim Programının etkililiğini test etmek için yapılmıştır. Araştırma ön-test son-test kontrol gruplu deneysel bir araştırma niteliğindedir. Araştırma doğrultusunda yedinci ve sekizinci sınıf üstün yetenekli öğrencilerinden dördü kız, dördü erkek olmak üzere sekizer kişilik deney ve kontrol grubu oluşturulmuş ve sekiz oturumdan oluşan grup rehberliği programı deney grubuna uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencileri 2013-2014 eğitim yılında Özel Merter Fatih İlköğretim Okulu'na devam eden yedinci ve sekizinci sınıf üstün yetenekli öğrencilerden oluşturulmuştur. Program öncesinde ve sonrasında deney ve kontrol grubuna "Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği"

uygulanmıştır. Yapılan istatistik analizler sonucunda düzenlenen Siber Zorbalığa Karşı Duyarlılık Geliştirme Grup Eğitim Programının uygulandığı üstün yetenekli öğrencilerle uygulanmadığı öğrencilerin duyarlılık düzeyleri arasında, uygulanan öğrencilerin lehinde bir fark olduğu söylenebilir. Araştırma sonucunda, geliştirilen grup programı, farklı öğrenci gruplarında ve daha çok öğrenciyle de uygulanması, grup programının etkililiği, sosyo-ekonomik durum, cinsiyet, kişilik özellikleri vb. gibi diğer değişkenlerle de test edilmesi, programının etkisinin kalıcılığını test etmek için devam çalışmaları yapılması ve özellikle okul rehberlik servislerinin, bu eğitim programını, siber mağdur olma potansiyeli taşıyan üstün yetenekli öğrencilere yönelik daha büyük gruplarda ve sınıf bazında uygulaması önerilmiştir.

- Baştak, Gamze; Altınova, Hüseyin Hasan, *Lise Öğrencilerinde Yaratıcı Drama Yöntemiyle Siber Zorbalık Hakkında Duyarlılık Oluşturma*, 2015, Yaratıcı Drama Dergisi, 10(1), 91-102, Ankara.

ÖZET: Bu araştırma ile lise onuncu sınıf öğrencilerinde yaratıcı drama yöntemiyle siber zorbalık hakkında farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır. Araştırma, kontrol gruplu ön test-son test modelinin kullanıldığı deneysel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu, Gazi Çiftliği Anadolu Lisesi 2013-2014 öğretim yılı güz ve bahar döneminde eğitim gören 10 sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Deney grubunda 16 kontrol grubunda 19 öğrenci yer almıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği (SBDÖ) kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının toplumsal cinsiyet rolü ve toplumsal cinsiyet algısı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla, parametrik olmayan analiz tekniği (Mann-Whitney U ve Wilcoxon testleri) kullanılmıştır. Bulgular, deney grubunda yapılan drama çalışmasının öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık puanlarını arttırdığı göstermektedir. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak yaratıcı drama yöntemi ile yapılan grup çalışmasının öğrencilerin, siber zorbalık hakkında farkındalık kazanmasında etkili bir yöntem olduğunu göstermektedir.

- Işık, Adem; Aktepe, Evrim; Özkorumak, Evrim; Akbaba, Sırrı; Eroğlu, Yüksel, *Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının ve Risk Faktörlerinin İncelenmesi*, 2015, Eğitim ve Bilim Dergisi, 40(177), 93-107, Ankara.

ÖZET: Siber zorba, siber mağdur, siber zorba/mağdur ve siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmamış bireylerin oranını araştırmak ve siber zorbalık ve mağduriyete ilişkin risk faktörlerini belirlemektir. Araştırma Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi polikliniğine başvuran 160 ergenle yürütülmüştür. Veriler Sosyodemografik Bilgi Formu, İnternet Bağımlılığı Ölçeği ve siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonuçları siber zorbalığın cinsiyet, internet kafeye gitme sıklığı, ergenin annesinin internet becerisine ilişkin algısı, günlük sosyal paylaşım sitelerine girme süresi, internet bağımlılığı riski, interneti en çok çevrimiçi oyun oynamak amacıyla kullanma ve ailenin aylık geliri ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Öte yandan siber mağduriyetin ise internet kafeye gitme sıklığı, ergenin annesinin internet becerisine ilişkin algısı, interneti en çok çevrim içi oyun oynamak amacıyla kullanma ve internet bağımlılığı riski ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları alan yazın ışığında tartışılmıştır.

- Keser, Hafize; Kavuk, Melike, *Okulda Siber Zorbalık Farkındalık Anketinin Geliştirilmesi*, 2015, Kastamonu Eğitim Dergisi, 23(1), 17-30, Kastamonu.

ÖZET: Ortaokul ve liselerin siber zorbalık tehlikesiyle başa çıkmadaki hazır olma düzeylerini belirlemeye dönük"Okulda Siber Zorbalık Farkındalık Anketi' ni geliştirmektir. Araştırmanın hedef kitlesi okul yöneticileri ve öğretmenlerdir. Anketin geliştirilmesinde, problemi tanımlama; madde yazma ve taslak form oluşturma; uzman görüşü alma ve ön uygulama formu oluşturma; ön uygulama, analiz ve ankete son şeklini verme olmak üzere dört aşama izlenmiştir. Kapsam ve görünüş geçerliliği uzman görüşleri; güvenilirlik ise ön uygulamayla test edilmiştir. Kapsam geçerliliğini belirlemede uzman uyuşma oranları, kapsam geçerlilik oranları ve kapsam geçerlilik indeksleri hesaplanmıştır. Sürecin sonunda üç temel ve altı alt boyut ile 51 maddeden oluşan, geçerli ve güvenilir bir anket geliştirilmiştir.

- Padır, Ali Mehmet; Çalışkan, Mustafa; Eroğlu, Yüksel, *Ergenlerde Öznel Mutluluk ile Siber Zorbalık ve Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2015, Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying, 2(1), 32-51, Sakarya .

ÖZET: Son yıllarda özellikle ergenler arasında kullanımı giderek yaygınlık kazanan bilgi ve iletişim teknolojilerinin bazı olumsuz sonuçlara neden olduğu görülmektedir. Bu olumsuzluklardan bir tanesi de bilgi ve iletişim teknolojilerinin diğerlerine zarar vermek amacıyla kullanılması sonucu son zamanlarda yaygın olarak yaşanan siber zorbalıktır. Bu araştırmanın amacı; öznel mutluluk ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaç doğrultusunda genel tarama modellerinden biri olan kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 Bahar yarıyılında Bayburt ilindeki çeşitli liselerde öğrenim görmekte olan 274 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların 136'sı (%49.63) kız, 138'i (%50.37) erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilere Öznel Mutluluk Ölçeği ve Sanal Zorba/Kurban Ölçeği uygulanmıştır. Öznel mutluluk ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda, öznel mutluluğun siber zorbalık ve siber mağduriyet ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Siber zorbalık ve siber mağduriyetin öznel mutluluk tarafından açıklanma düzeyini belirlemek amacıyla kurulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen uyum iyiliği indeksleri, modelin iyi uyum verdiğini göstermiştir. Yapısal eşitlik analizi sonuçları öznel mutluluğun hem siber zorbalığı hem de siber mağduriyeti negatif yönde yordadığını ortaya koymuştur. Bu araştırmadan elde edilen bulgular bireylerin öznel mutluluk düzeyleri arttıkça siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma olasılıklarının azaldığını göstermektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular alanyazın ışığında tartışılmıştır.

- Peker, Adem, *Ergenlerin Saldırganlık ve Siber Zorbalık Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, 2015, EKEV Akademi Dergisi, 19(61), 323-336.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı ergenlerin saldırganlık ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırma 393 ortaöğretim öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Katılımcılara Saldırganlık Ölçeği ile Siber Zorbalık Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma da Pearson korelasyon katsayısı ve aşamalı çoklu regresyon analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Saldırgan davranışlar ile siber zorbalık

arasındaki ilişkileri incelemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda saldırganlık ölçeğinin alt boyutları ile siber zorbalık arasında anlamlı ve pozitif ilişkilerin olduğu görülmüştür. Saldırganlığın siber zorbalığı yordamasını incelemek amacıyla ise aşamalı çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, dolaylı ve fiziksel saldırganlık puanlarının siber zorbalığı anlamlı düzeyde yordadığı; sözel, öfke ve düşmanlık saldırganlık puanlarının ise siber zorbalığı anlamlı bir düzeyde yordamadığı görülmüştür.

- Peker, Adem, *Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Statülerini Yordayan Risk Faktörlerinin İncelenmesi, 2*015, Eğitim ve Bilim, 40(181), 57-75.

ÖZET: Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık statülerini yordayan risk faktörlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma Erzurum'da çeşitli okullarda öğrenim gören 400 ortaokul öğrencisiyle yürütülmüştür. Veri toplama araçları olarak kişisel bilgi formu, Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği, Sosyal Medya Tutum Anketi kullanılmıştır. Verilerin analizi çok kategorili isimsel lojistik regresyon analizi (multinominallogistik regresyon) ile yapılmıştır. Araştırmada öğrencilerin %17'sinin siber zorbalık yaşadığı, %10.5'nin başkalarına siber zorbalık yaptığı ve %35.2'sinin de siber zorba/mağdur olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre sosyalleşme güçlüğü siber zorba, mağdur ve zorba/mağdur olma için risk faktörüdür. Cinsiyet ve internet kullanma süresinin siber zorba ve siber zorba/mağdur, ailelerin çocuklarının internet kullanımını denetlememesinin siber zorba, toplumsal tutum ve negatif duygunun siber zorba/mağdur olma için risk faktörü olduğu görülmüştür.

- Peker, Adem; Eroğlu, Yüksel, *Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek ve Siber Zorbalığa Eğilim Arasındaki İlişkiler Arkadaştan ve Öğretmenden Algılanan Sosyal Desteğin Aracı Rolü, 2*015, Turkish Studies, 10(3), 759-778.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin aracı rolünü incelemektir. Araştırmanın katılımcıları 301 ortaöğretim öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların 129'u (%43)'u kız, 172'si (%57) ise erkektir. Katılımcılar 14-18 yaş arasındadır ve yaş ortalaması 16,6'dır. Veriler Revize Edilmiş Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Siber Zorbalık Tutum Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Verileri analiz etmek için SPSS 21.00 programı kullanılmıştır. Araştırmada değişkenler arası ilişkileri hesaplamak için Pearson Korelasyon Katsayısından yararlanılmıştır. Öğretmenden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin aileden algılanan sosyal destek ile siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide aracı rol oynayıp oynamadığı hiyerarşik regresyon analiziyle incelenmiştir. Pearson korelasyon analizi sonucunda Revize Edilmiş Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin alt boyutları ile siber zorbalığa eğilim arasında negatif yönde ve anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Hiyerarşik regresyon analizi bulguları aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkide arkadaştan algılanan sosyal desteğin tam aracı rol oynadığını göstermiştir. Öte yandan öğretmenden algılanan sosyal desteğin bu ilişkide kısmi aracı rol oynadığı belirlenmiştir. Öğretmenden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin aracı rollerinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Sobel z testiyle incelenmiştir. Sobel z testinden elde edilen sonuçlar her iki değişkenin aracılık rolünün de anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen bu bulgular alanyazın doğrultusunda tartışılmıştır.

- Peker, Adem; İskender, Murat, *İnsani Değerler Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Siber Zorbalık Üzerindeki Etkisi*, 2015, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(1), 11-22.

ÖZET: Siber zorbalık sorunu yaşayan ergenlere yönelik insani değerler yönelimli psiko-eğitim programı geliştirip etkililiğini incelemektir. Bu araştırma, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Sakarya ili Adapazarı merkez ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir Anadolu Lisesi' nde öğrenim gören 9. ve 10. sınıf öğrencileri arasından yansız olarak seçilmiş 24 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada 2 x 3' lük (deney/kontrol grupları X ön-test/son-test/izleme testi) splitplot desen kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; insani değerler yönelimli psiko eğitim programının, araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturan siber zorbalık üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Varyans analizi ve Scheffe çoklu karşılaştırma testinden alınan sonuçlar, insani değerler yönelimli psiko eğitim programının siber zorbalık düzeyini azaltmada etkili olduğunu ve bu etkinin iki aylık izleme sonucunda kalıcılığını koruduğunu göstermiştir. Kontrol grubunda ise siber zorbalık davranışların düzeyinde bir değişme olmadığı belirlenmiştir.

- Peker, Adem; Yüksel Eroğlu, *Ergenlerde Akran İlişkileri İle Siber Zorbalık Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 2*015, Turkish Studies Dergisi, 10(11), 593-606.

ÖZET: Bilişim ve iletişim teknolojilerinin kullanımı özellikle ergenler arasında gittikçe artmakta ve birçok faydasına rağmen olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Bu olumsuzluklardan bir tanesinin de siber zorbalık olduğu belirtilmektedir. Siber zorbalık ergenlerin çeşitli alanlarda birçok sorun yaşamasına neden olmaktadır. Bundan dolayı siber zorbalığa yol açan risk faktörlerinin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Buradan hareketle bu araştırmada akran ilişkileri ile siber zorbalık statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Siber zorbalık statüleri; siber zorba, mağdur, zorba/mağdur ve siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmamış bireylerden oluşmaktadır. Araştırma 345 lise öğrencisiyle yürütülmüştür. Katılımcıların 162'si kız (%47) ve 183' ü (%53) erkektir. 14-18 yaş arasında yer alan katılımcıların yaş ortalaması 15.93±.92' dir. Veriler Akran İlişkileri Ölçeği ve Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın hipotezleri çok kategorili isimsel lojistik regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Çok kategorili isimsel lojistik regresyon analizinde "ne siber zorbalık yapan ne siber zorbalığa maruz kalan grup" referans değişkeni olarak alınmıştır. Araştırma bulgularına göre katılımcıların %7'si siber mağdur, %9' u siber zorba, %72, 2'si siber zorba/mağdur ve %11, 8'i siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmamıştır. Çok kategorili isimsel lojistik regresyon analizinde bağımsız değişkenler; bağlılık, güven ve özdeşim, kendini açma ve sadakat boyutlarından oluşmaktadır. Çok kategorili isimsel lojistik regresyon analizi sonucunda sadakatin her üç siber zorbalık kategorisi, bağlılığın ise yalnızca siber zorba/mağdurlar için risk faktörü olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak bu araştırmadan elde edilen bulguların bilişim ve iletişim teknolojilerinin sosyal bağlamı hakkında ipuçları sunduğu söylenebilir.

- Salı, Balaban Jale; Başak, Ergün Bircan; Akca, Şerife Emel, *Türkiye de ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalık, 2*015, Anadolu Journal of Educational Sciences International, 5(2), 109–130.

ÖZET: İnternet ve sosyal ağ kullanım oranlarında yaşanan artışa paralel olarak Türkiye'de gençler arasında siber zorbalığın artış gösterdiği ve bu kavramın giderek daha fazla sayıda araştırmaya konu olduğu görülmektedir. Ancak yapılan araştırmalar incelendiğinde Türkiye'de ergenler üzerinde kapsamlı bir siber zorbalık araştırmasına rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırmada Türkiye'de ergenler arasında siber zorbalığın yaygınlığını incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla Türkiye'nin yedi bölgesinden 1400 yedinci ve sekizinci sınıf öğrencisinden veri toplanmıştır. Ayrıca bu araştırma kapsamında siber zorba olma ile siber mağdur olma arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Son olarak bu araştırmada katılımcıların siber mağdur ya da zorba olma durumlarının cinsiyet, sınıf, şehir, bilgisayar sahipliği, İnternet bağlantısı, İnternet'te başkalarıyla tanışma ve sosyal medya kullanımı değişkenleri açısından fark gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu araştırmanın bulgularına göre katılımcılar hem siber zorba hem de siber mağdur alt ölçeklerinden en yüksek puanı siber sahtecilik boyutundan almıştır. Ayrıca bu araştırmada siber zorbalık yapma ve mağdur olma arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu araştırmaya göre siber zorbalığa maruz kalmak cinsiyete göre değişmemekte, ancak siber zorba olmak erkekler lehine anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ayrıca siber zorba ve kurban olma 8. sınıfların, İnternet sahibi olanların, sosyal medya hesabı kullananların ve İnternette tanımadıkları kişilerle arkadaşlık edenlerin lehine anlamlı farklılık göstermiştir. Bununla birlikte bu araştırmadan elde edilen bulgular siber zorba ve kurban olma düzeyinin en yüksek olduğu ilin İstanbul, en düşük olduğu ilin ise Gaziantep olduğunu göstermektedir.

- Yaman, Erkan; Sönmez, Zuhal, *Ergenlerin Siber Zorbalık Eğilimleri,* 2015, Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying, 2(1), 18-31, Sakarya.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerin siber zorbalık eğilimlerini belirlemektir. Araştırmanın örneklemini 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Bursa ili Karacabey ilçesinde öğrenim görmekte olan 300 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Çetin, Yaman ve Peker (2011) tarafından geliştirilen 'Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği' kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, cinsiyet için ilişkisiz örneklemler t-testi; sınıf düzeyi için tek yönlü varyans analizi testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşmanın oluştuğu ve ergenlerin siber zorbalıklarının cinsiyete göre erkeklerin lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüş, sınıf düzeyine göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda tartışma yapılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

- Akbıyık, Cenk; Kestel, Muharrem, *Siber Zorbalığın Öğrencilerin Akademik, Sosyal ve Duygusal Durumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*, 2016, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(3), 844-858, Mersin.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin maruz kalma durumlarının sosyal, duygusal ve akademik başarı açılarından incelenmesidir. Nitel bir durum çalışması olarak yürütülen çalışma Nevşehir'de bulunan bir ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Çalışma, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenen 12 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin siber zorbalık hakkında ve siber zorbalıkla başa çıkmakla ilgili yeterince

bilgi sahibi olmadıkları, velilerin ise öğrencileri bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırken yeterince kontrol etmedikleri bulgularına ulaşılmıştır. Katılımcılar daha çok sosyal paylaşım ve çevrim içi oyun ortamlarında siber zorbalığa maruz kalmaktadır. Öğrencilerin en sık küfür ve tehdit yollarıyla siber zorbalığa uğradıkları belirlenmiştir. Bulgulara göre siber zorbalığa maruz kalan öğrenciler korku, öfke ve tedirginlik gibi olumsuz duygular deneyimlemekte, yaşadıklarını çevreleri ile paylaşamamakta, aile ve arkadaş ilişkilerinde olumsuzluklarla karşı karşıya gelebilmektedir. Zorbalığa maruz kalma sonucunda öğrencilerin ders çalışma süreleri azalabilmekte ve akademik başarı düşmektedir. Uyku sorunları ve yalnız kalmaktan korkma, dışarı çıkmaktan korkma ve intihar düşüncesi ise araştırmanın diğer bulguları arasındadır.

- Altundağ, Yunus, *Lise Öğrencilerinde Sanal Zorbalık ve Problemli İnternet Kullanımı İlişkisi*, 2016, Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying, 3(1), 27-43.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı lise dönemindeki ergenlerin sanal zorba ve kurban olma davranışları ile problemli internet kullanımları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılında Bolu'da bir Anadolu Lisesinde yapılmıştır. Katılımcılar 9. ve 10. sınıfta öğrenimine devam eden 310 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak Sanal Zorba/Kurban Ölçeği ile İnternet Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde Non-parametrik tekniklerden SpearmanBrown İlişki katsayısı ile Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda problemli internet kullanımı ile sanal zorba ve kurban olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanında sanal zorba olma ile sanal mağdur olma arasında da anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca erkek ergenlerin kızlara kıyasla daha fazla sanal zorba ve mağdur olurken; problemli internet kullanımında cinsiyete göre bir farklılık bulunmamıştır. Ebeveynden habersiz sosyal medya aracına sahip olmanın sanal zorba ve kurban olma ile problemli internet kullanımı açısından daha fazla risk taşıdığı bulunmuştur. Sonuçlar ilgili literatür kapsamında tartışılmıştır.

- Ateş, Bünyamin; Güler, Muhammet, *Ergenlerde Siber Zorbalığın Yordayıcısı Olarak Algılanan Sosyal Yetkinlik ve Toplumsal Kaygı*, 2016, Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1), 391-408, Erzincan.

ÖZET: Bu araştırmada algılanan sosyal yetkinlik ve toplumsal kaygı değişkenlerinin ergenlerin siber zorbalık düzeylerini ne kadar yordadığı incelenmiştir. Bu çalışmanın araştırma grubu 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Erzincan il ve ilçe merkezlerinde lise kademesinde eğitim-öğretime devam eden ve seçkisiz olarak belirlenen 231(%54.9) kız, 190 (%45.1) erkek olmak üzere toplam 421 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma grubunun yaş ortalaması 15.95'dır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği, Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeği, Sosyal Kaygı (Anksiyete) Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler çoklu doğrusal regresyon analizinden (Multiple Linear Regression) adımsal (stepwise) regresyon analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, algılanan sosyal yetkinlik ve toplumsal kaygı değişkenleri siber zorbalığı anlamlı düzeyde yordamaktadır.

- Ayas, Tuncay, *Sanal Zorbalık Olaylarına Karışan ve Karışmayan Öğrencilerin Öz Saygı ve Dışadönüklükle İlişkisinin İncelenmesi*, 2016, Eğitim ve Bilim, 41(186), 205-216.

ÖZET: Gençler, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeleri yakından takip etmekte ve bu teknolojik araçları en iyi şekilde kullana bilme becerilerine sahiplerdir. Bazen bu teknolojik araçları amaçlarından farklı şekilde birbirlerine zarar vermek amacıyla kullanmaya başlaması sonucunda okullarda zorbalığın farklı bir boyutu olarak sanal zorbalık olayları görülmeye başlamıştır. Sanal zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kasıtlı ve bilinçli olarak diğer insanlara zarar vermesi amacıyla kullanılması olarak tanımlanabilir. Bu araştırmada sanal zorba, sanal mağdur, sanal zorba/mağdur ve nötür öğrencilerin öz saygı ve dışadönüklükle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma 2014-2015 eğitim öğretim yılında Sakarya'da farklı liselerde eğitim öğretime devam edem 519 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 274'ü (%52.8) erkek 245'i (%47.2) kızlardan oluşmaktadır. Sanal mağdurların öz saygıyla negatif orta düzeyde, sanal zorbalıkla pozitif düşük düzeyde, sanal zorba/ mağdur öğrencilerle negatif düşük düzeyde ve nötür öğrencilerle pozitif orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Sanal mağdurların dışadönüklükle negatif orta düzeyde, sanal zorbalıkla negatif düşük düzeyde, sanal zorba/ mağdur öğrencilerle negatif düşük düzeyde ve nötür öğrencilerle pozitif orta düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur.

- Ayran, Gülsün; Fırat, Meryem, *Üniversite Öğrencileri Arasında Sanal Zorbalık*, 2016, TAF Preventive MedicineBulletin, 15(4), 322-329, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışma üniversite öğrencilerinin sanal zorbalığa maruz kalma düzeyleri, sanal zorbalığı uygulama düzeyleri ve bunların demografik değişkenlerle ilişkisini belirlemek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı tipte olan bu çalışmanın evrenini 2013-2014 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Erzincan Üniversitesi'nde birinci öğretimde öğrenim gören 6.625 öğrenci oluşturmuştur. Evrenden örneklem seçimine gidilmemiş ve ulaşılabilen 1.864 öğrenci çalışma kapsamına alınmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu ve Sanal Zorba/Kurban Ölçeği ile toplanmıştır. Öğrencilerden toplanan anket formları SPSS 22.0 programında bilgisayara yüklenmiş ve istatistiksel analiz işlemleri yapılmıştır. Verilerin analizinde yüzde dağılımları, korelasyon, Kruskal Wallis, Mann Whitney U ve Cronbach Alfa analiz testleri kullanılmıştır. Öğrencilerin sanal zorbalığa maruz kalma puan ortalamaları, sanal zorbalık yapma puan ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır. Yaş ve sınıf değişkenlerinin sanal zorbalığa maruz kalma üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra cinsiyet, öğrencinin başarı düzeyi, ekonomik durumu, evde internet bağlantısının bulunup bulunmaması, internette sıklıkla ziyaret edilen yer, isimsiz çağrılar, e-postalar, mesajlar bırakma veya almanın hem sanal zorbalığa maruz kalma hem de sanal zorbalığı uygulama üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sadece ilköğretim aşamasında değil üniversite düzeyi öğrenci grubunda da sanal zorbalık olduğu, zorbalığa maruz kalanların zorbalık yapanlardan daha fazla olduğu bulunmuştur.

- Bayır, Aybike Esma; Akdenizli, İbrahim; Gelibolu, Fikret Mehmet; İnceoğlu, M. Mustafa ve arkadaşları; Demiralay, Raziye, *Öğrencilerin Siber Mağduriyet Yaşama Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2016, 3. Uluslararası Eğitimde Yeni Yönelimler Konferansı Kitabı İçinde, 107-115.

ÖZET: Siber zorbalığın gençler arasında yaygın bir sorun olması ile siber mağdurlarının sayısı giderek artmaktadır. Siber zorbalıktan kaynaklı olarak siber mağdurlar intihara kadar sürüklenebilmektedir. Bu nedenle, bu dönemde, gençlerin siber mağduriyet yaşama olasılıklarını azaltıcı çalışmaların gerçekleştirilmesi son derece önemlidir. Bu çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için öncelikle siber mağduriyetle ilişkili kavramların bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, gençlerin siber mağduriyete uğrama durumları ile siber zorbalık yapma durumları, bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımları, cinsiyetlerine ve yaşlarına göre incelenmesidir. Çalışma 2015-2016 öğretim yılında Gazi ve Alaaddin Keykubat Üniversitelerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu 331 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, 'Kişisel Bilgi Formu' ve 'Siber Zorbalık/Mağduriyet Ölçeği' kullanılmıştır. Bu çalışma için kullanılan Siber Zorbalık/Mağduriyet Ölçeğinin güvenilirlik katsayısının 0,95 olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada öğrencilerin siber mağduriyeti yaşama durumları ile internet kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Öğrencilerin siber mağduriyete uğramaları ile siber zorbalık yapmaları arasında orta düzey ilişki olduğu görülmüştür. Kadın ve erkek öğrenciler arasında yapılan karşılaştırmalarda erkeklerin anlamlı derecede daha fazla siber mağduriyete uğradığı ve katılımcıların yaşlarına göre siber mağduriyete uğramaları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

- Bayraktar, Seda; Polat, Dalmaç Zahide, *Ergenlerde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi*, 2016, Mediterranean Journal of Humanities, 6(1), 115-132.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyetle ile ilişkili olduğu düşünülen sosyo-demografik değişkenlerin (yaş, cinsiyet, okul, vb.), internet kullanımı ile ilişkili değişkenlerin, öfke ve öfke ifade tarzları, stres ile başa çıkma tarzları ve boyun eğme değişkenlerinin etkisini incelemektir. Çalışma, İstanbul ili Nesrin Uçmaklıoğlu Teknik Meslek Lisesi, Atatürk Endüstri Meslek Lisesi ve Güç Kardeşler Anadolu Lisesi kurumlarına devam eden 506 öğrenci üzerinde kolayda örnekleme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini 213 erkek (%42.1) ve 293 (%57.9) kız öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma da Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sürekli Öfke- Öfke İfade Tarzı Ölçeği, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği ve Boyun Eğici Davranışlar ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen bulgular kapsamında cinsiyete, öğrencinin kaçıncı sınıfta okuduğuna, babanın eğitim durumuna, bilgisayar oynama değişkenine göre siber zorbalık puanları açısından anlamlı bir fark vardır. Siber mağduriyet puanları açısından bakıldığında kaçıncı sınıfta okuduğuna, okul başarısına göre anlamlı bir fark bulunmaktadır. Boyun Eğici Davranış Ölçeği Puanı ile Siber Mağduriyet Ölçeği Puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır, benzer şekilde Boyun Eğici Davranış Ölçeği Puanı ile Siber Zorbalık Ölçeği Puanı arasında da istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır.

- Ciminli, Alaattin; Kağan, Mücahit, *Ergenlerde Sanal Zorbalık ve Mağduriyetin Cinsiyet, Sınıf, Okul Değişkenleri ve Kişilik Özellikleriyle İlişkisinin İncelenmesi*, 2016, Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying, 3(2), 14-34.

ÖZET: Çağımızın en hızlı gelişim gösterdiği alanların başında internet ve bilgisayar gelmektedir. Bu gelişim internet ve bilgisayara farklı işlevler yüklemektedir. Teknolojinin baş döndürücü gelişimi

insan hayatını daha yaşanabilir seviyelere çıkarmasının yanında çeşitli olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Teknolojik değişimlerle gelişmekte olan dünyada iletişim teknolojilerinin günlük yaşama girmesi insanların yaşantılarını değiştirmektedir. Gündelik yaşamda insanların sıklıkla başvurduğu internet ve iletişim araçları kullanım süreleri aşıldığında çeşitli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. İnsanların bir kısmı interneti ve diğer iletişim araçlarını sadece gerektiğinde kullanırken diğer bir kısmı ise eğlenmek ve zaman geçirmek için kullanmaktadırlar. Bu aşırı kullanım kişinin birçok olumsuzlukla karşılaşmasına neden olmaktadır. Son zamanlarda teknolojinin hayatımızda vazgeçilmez bir şekilde yer edinmesi insanların zihninde sanal bir yaşam alanı oluşturmakta ve böylelikle zorbalık davranışı da nefes alabileceği, kendini var edebileceği yeni alanlar bulmaktadır. Çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki bireylerin sıkça karşılaştıkları bir sorun olan zorbalık davranışı sadece zorba ve mağduru değil zorbalık davranışına şahit olan diğer kişileri de olumsuz olarak etkilemektedir. Bu bağlamda zorbalık olayına bir şekilde dâhil olabilecek öğrencilerin öğretmenler tarafından önceden tespit edilebilmesi onların kişilik özelliklerinin bilinmesiyle mümkün olacaktır. Araştırma Erzincan İlinde bulunan beş farklı ortaöğretim kurumunda öğrenim görmekte olan 489 öğrenci üzerinde gerçekleşmiştir. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Sanal Zorbalık Ölçeği, Sanal Mağduriyet Ölçeği ve Eysenck Kişilik Envanteri kullanılmıştır. Araştırma kişilik özelliklerinin sanal zorbalık ve sanal mağduriyet üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Kişilik özelliklerinden dışadönüklük boyutu sanal zorbalığı ve mağduriyeti negatif, nevrotizm boyutu ise pozitif bir etkiyle yordamaktadır. Kişilik özelliklerinden dışadönüklük boyutunun puan ortalamaları düştükçe sanal zorbalık ve mağduriyet puan ortalamaları artarken nevrotizm boyutunun puan ortalamaları arttığında sanal zorbalık ve mağduriyet puan ortalamaları da artmaktadır.

- Demir, Ömer; Seferoğlu, Sadi Süleyman, *Bilgi Okuryazarlığı İnternet Bağımlılığı Sanal Aylaklık ve Çeşitli Diğer Değişkenlerin Sanal Zorbalık ile İlişkisinin İncelenmesi*, 2016, Online Journal of Technology Addiction Cyberbullying, 3(1), 1-26.

ÖZET: Günümüzde bireylerin internet ortamında karşılaşabilecekleri en önemli problemlerden birinin sanal zorbalık olduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle sanal zorbalığın önlenmesi bireylerin psikolojik ve fiziksel sağlıkları açısından önem taşımaktadır. Sanal zorbalığın önlenmesi için ise sanal zorbalığı etkileyen ve sanal zorbalık ile ilişki içerisinde olan değişkenlerin araştırılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu çalışma kapsamında bilgi okuryazarlığı, internet bağımlılığı ve sanal aylaklığın sanal zorbalık ile ilişkisi araştırılmıştır. Bunun yanı sıra, çeşitli değişkenlerin sanal zorbalık davranışlarına göre farklılık gösterme durumu da incelenmiştir. Araştırmaya 181 kişi katılmıştır. Katılımcıların çoğunu cinsiyet olarak erkek, eğitim durumu olarak ise lisans ve lisansüstü eğitimi almış bireyler oluşturmaktadır. Araştırmada 5 adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu araçlar; demografik bilgiler anketi, siber aylaklık ölçeği, bilgi okuryazarlığı ölçeği, internet bağımlılığı ölçeği ve sanal zorbalık ölçeğidir. Araştırmanın bulguları sanal zorbalığın; sanal aylaklık ve internet bağımlılığı ile pozitif, bilgi okuryazarlığı ile ise negatif yönde anlamlı bir ilişki verdiği yönündedir. Ayrıca, sanal zorbalığın; yaşa, eğitim düzeyine ve mesleğe göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. 25 yaş altı katılımcıların, 35 yaş üstü katılımcılara kıyasla daha fazla sanal zorbalık yaptıkları görülmüştür. Eğitim durumu söz konusu olduğunda ise, lisans ve yüksek lisans öğrencileri doktora öğrencilerine kıyasla daha fazla sanal zorbalık yaptıklarını raporlamışlardır. Meslek söz konusu olduğunda ise, henüz öğrenci olan katılımcılar öğretmen ve akademisyenlere kıyasla daha fazla sanal zorbalık

davranışları göstermektedirler. Sanal zorbalık davranışlarının araştırmada ele alınan diğer değişkenler olan cinsiyete ve internete bağlanmak için en çok kullanılan cihaza göre anlamlı farklılık göstermediği araştırmanın diğer bulguları arasındadır. Araştırmanın sonuçları, özellikle bilgi okuryazarlığı eğitiminin sanal zorbalığı ve diğer ilişkili sorunları önlemede önemli olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda, her düzeydeki eğitim kurumunun öğretim programında bu konulara yer verilmesinin sağlıklı kuşaklar yetiştirilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir.

- Doğan, Ezgi; Çaka, Cansu; Şahin, Levent Yusuf, *Çevrimiçi Sosyal Ağ Oyunu Oynayan Bireylerin Siber Zorbaliğa Duyarlılık Düzeyleri ile Facebook Kullanım Amaçları Üzerine Bir Çalışma*, 2016, Eğitimde Kuram ve Uygulama, 12(3), 501-520.
- Kert, Bahadır Serhat; Şahiner, Abdülkadir, *Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Bölümü 4 Sınıf Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Hakkındaki Farkındalık Durumlarının Farklı Değişkenlerce İncelenmesi,* 2016, Journal of Instructional Technologies &Teacher Education, 5(3), 127-134.

ÖZET: İnternetin yaygınlaşması ile birlikte hayatımıza sanal zorbalık kavramı girmiştir. Sanal zorbalık kavramı ile ilgili farkındalık eğitim ve öğretmenler aracılığıyla arttırılabilir. Bu nedenle çalışmanın amacı, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümü 4. sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık hakkındaki farkındalık durumlarının farklı değişkenlerce incelenmesidir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubunu Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümü 4. Sınıfta öğrenim gören 50 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerden elde edilen veriler SPSS 21.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde Bağımsız Örneklem T Testi (Independent-Samples T Test) ve Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) kullanılmıştır. Sanal zorbalık hakkındaki farkındalık durumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

- Korkmaz, Ali, *Siber Zorbalık: Fizikselden Sanala Yeni Şiddet*, 2016, EKurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, 24(2), 74-85, Eskişehir.

ÖZET: Yeni iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle çocuklar ve gençler bu gelişmelerden en çok etkilenen grubu oluşturmaktadır. Zamanlarının büyük bir kısmını internet ve cep telefonu kullanarak geçiren bu gruplarda, asosyallik, bağımlılık ve siber zorbalığa maruz kalma gibi olumsuz etkiler görülmektedir. Çocuklar arasındaki geleneksel şiddet ve zorba davranışlar artık internette meydana gelmektedir. Kasıtlı olarak kişisel web sitesi çökertme, isimsiz çağrılar, gizli kimlikle gönderilen spamlar, mağdurun özel sohbet odalarına girmesini engelleme, e-posta, cep telefonu ve yazılı mesajla karşı tarafa zarar verme şeklinde olan bu davranışlara siber zorbalık denilmektedir. Son yıllarda siber zorbalık konusunda yapılan bilimsel araştırmalar artmaktadır. Yapılan araştırmalar siber zorbalığa maruz kalan çocukların bir takım psikolojik sorunlar yaşadığını göstermektedir. Dikkat sorunları, okul başarısında düşme, korku, üzüntü, kaygılı olma, yalnızlık duygusu, uyku bozuklukları, depresyon, intihar eğilimlerinin yüksek olması, sigara ve alkol kullanımı gibi belirtiler görülmektedir. Bu çalışmada, siber zorbalık karşısında kişinin, ailelerin ve okulların neler yapabilecekleri konusunda öneriler sunulmuştur.

- Korkmaz, Ali, *Siber Zorbalık Davranışları Sergileme ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının Karşılaştırılması,* 2016, Trtakademi, 1(2), 620-639.

ÖZET: Saldırganlık insanlık tarihi boyunca insanları karşı karşıya kaldıkları ve baş etmek zorunda kaldıkları bir olgudur. Saldırganlık, teknolojinin gelişmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışına siber zorbalık denilmektedir. Bu çalışma lise 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin sergiledikleri siber zorbalık davranışlarını ve siber mağduriyet durumlarını sınıf, cinsiyet ve sosyoekonomik durum değişkenlerine bağlı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Bulgular göstermektedir ki sınıf, cinsiyet ve sosyoekonomik durum değişkenlerine bağlı olarak öğrencilerin ne siber zorbalık uygulama ne de siber mağduriyete maruz kalma durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Öğrenci, öğretmen ve velilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarına ilişkin bilgilendirilmeleri önerilmektedir.

- Peker, Adem; Akbaba, Taner, *Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Rollerini Yordayan Ayıredici Faktörlerin İncelenmesi*, 2016, Turkish Studies Dergisi, 40(181), 607-622.

ÖZET: Bu araştırmada umut ve sosyal desteğin siber zorbalıkta alınabilecek roller açısından ayırtedici bir faktör oluşturup oluşturmadığını incelenmesi amaçlanmıştır. Siber zorbalık rolleri; siber zorba, mağdur, zorba/mağdur ve siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmamış bireylerden oluşmaktadır. Araştırma 322 ortaokul öğrencisiyle yürütülmüştür. Katılımcıların 183'si kız (%56.8) ve 139'u (%43.2) erkektir. Veriler Çocuklar İçin Umut Ölçeği, Sosyal Destek Unsurları Ölçeği ve Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın verileri çok kategorili isimsel lojistik regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Çok kategorili isimsel lojistik regresyon analizinde "ne siber zorbalık yapan ne siber zorbalığa maruz kalan grup" referans değişkeni olarak alınmıştır. Araştırma bulgularına göre katılımcıların %14.91'i siber mağdur, %8.7'si siber zorba, %32.61'i siber zorba/mağdur ve %43.79'u siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmamıştır. Çok kategorili isimsel lojistik regresyon analizinde bağımsız değişkenler; umut, arkadaş ve aile desteği boyutlarından oluşmaktadır. Araştırma bulguları arkadaş desteğinin yalnızca siber zorba/mağdur, aile desteğinin ise siber zorba ve siber zorba/mağdurlar açısından risk faktörü oluşturduğunu ortaya çıkarmıştır.

- Sakallı, Hilal; Çiftçi, Serdar, *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeyleri ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2016, Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama Dergisi, 6(2), 100-119, Ankara.

ÖZET: Araştırmanın amacı, sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimlerinin belirlenmesi; adayların dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin ortaya konulmasıdır. Veri toplama aracı olarak; sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemek için İşman ve Güngören (2014) tarafından geliştirilen "Dijital Vatandaşlık Ölçeği" ve siber zorbalık eğilimlerini belirlemek için Türkoğlu (2013) tarafından geliştirilen "Siber Zorbalık Tutum Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizinde, düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r= 0.333$, $p<.01$).

- Aydın, Furkan; Taylan, Hüseyin Hasan; Topal, Murat, *Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Zorba Olma Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Sakarya İli Örneği*, 2017, Online Journal Of Technology Addiction&Cyberbullying, 4(1), 41-59.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı Sakarya il merkezinde öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin sanal zorba olma durumlarının dijital medya kullanımı ile ilgili çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Çalışmanın örneklemi Sakarya il merkezinde 165'i özel ve 247'si devlet okulunda öğrenim görmekte olan toplam 412 öğrenci oluşturmaktadır ve çalışma kesitsel tarama modelinde yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak 24 maddeden oluşan Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu (2012) tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre çevrimiçi/çevrim dışı oyun oynama, mesajlaşma (sms, messenger, whatsapp vb.), sosyal medya kullanımı, elektronik ortamda video (dizi, film vb.) izleme ve yükleme amaçlı dijital medya kullanımı sanal zorba olma durumlarını etkilemektedir. Ayrıca bilgisayar ve akıllı telefon kullanımı, sosyal medya kullanımı, facebook ve twitter kullanımının öğrencilerin sanal zorba olma durumlarını etkilediği görülmüştür. Araştırma bulguları literatürde sanal zorbalık olaylarının en çok sosyal paylaşım sitelerinde gerçekleştiği savını desteklemektedir.

- Çağlar, Adil; Dikmen, Melih, *Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalığa Yönelik Duyarlılıklarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2017, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27(2), 101-111, Elâzığ.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) bölümü öğretmen adaylarının siber zorbalık duyarlıklarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırma İstanbul'da öğrenim gören 352 BÖTE öğretmen adayı üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve Tanrıkulu, Kınay ve Arıcak (2011) tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Duyarlılık Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel metotlarlarla (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) birlikte, iki grup arasındaki farkı t-testi, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Tek yönlü (Oneway) Anova testi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde ise Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, BÖTE öğretmen adaylarının siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu çerçevede BÖTE öğretmen adaylarının siber zorbalık eylemleri ile karşı karşıya kalabileceklerinin farkında oldukları, bu tür durumlarda kişisel güvenliklerini sağlayabilecek bilgiye ve öğrencilerini bu durumlara karşı bilgilendirecek duyarlığa sahip oldukları söylenebilir.

- Çağlar, Adil; Dikmen, Melih, *Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Kullanımına İlişkin Öz-Yeterlik Algısı İle Siber Zorbalık Duyarlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2017, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(31), 261-277, İstanbul.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmen (BÖTE) Adaylarının bilgisayar kullanımına ilişkin öz-yeterlik algılarının siber zorbalık duyarlıklarına etkisini incelemektir. Araştırmanın evrenini BÖTE öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi, İstanbul

ilindeki 6 farklı Üniversitede öğrenim gören 352 BÖTE öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, Tanrıkulu, Kınay ve Arıcak (2011) tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Duyarlılık Ölçeği ile Aşkar ve Umay (2001) tarafından geliştirilen Bilgisayar Öz-yeterlik Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki Pearson korelasyon, etki ise regresyon ile analiz edilmiştir Araştırmanın sonucunda, bilgisayar kullanımına ilişkin öz-yeterlik algısı ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmuştur. Bilgisayar kullanımına ilişkin öz-yeterlik algısı arttıkça siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi artmaktadır.

- Erden, Okan İbrahim, *Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Davranışlarına İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri, 2*017, Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying, 4(1), 1-26.

ÖZET: Bu araştırma Ankara İlinde görev yapan lise yöneticilerinin okullarındaki siber zorbalığın hangi araçlarla meydana geldiğine, türlerine, meydana gelme sıklığına, sonuçlarına ve siber zorbalık davranışını önlemeye ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacı ile yürütülmüştür. Araştırmanın evreni, 2014-2015 Eğitim - Öğretim yılında Ankara iline bağlı dokuz ilçede (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Pursaklar, Mamak, Sincan, Yenimahalle) bulunan resmi liselerde (Anadolu liseleri, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ve Anadolu İmam Hatip Liseleri) görev yapan 1236 eğitim yöneticisinden (müdür, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı) oluşmaktadır. Bu hedef evren ise tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş 316 kişilik bir örneklemle temsil edilmiştir. Araştırmanın nicel verileri araştırmacı tarafından geliştirilen "Siber Zorbalıkta Kullanılan Araçlar Boyutu", "Siber Zorbalık Davranışlarının Sıklığı Boyutu", Siber Zorbalığın Nedenleri Boyutu", "Siber Zorbalığın Sonuçları Boyutu" ve "Siber Zorbalığı Önleyici Çalışmalar Boyutu" olmak üzere toplamda beş alt ölçek ile toplanmıştır. Veriler SPSS ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, yüzde, frekans ve standart sapma gibi betimsel istatistik testler kullanılmıştır. Katılımcıların siber zorbalık davranışlarını hangi araçlarla gerçekleştirdikleri, siber zorbalık davranışlarının görülme sıklığı, nedenleri, sonuçları ve önleyici çalışmaların düzeylerine ilişkin görüşleri arasında; cinsiyet, görev türü yöneticilikte kıdem, eğitim düzeyi, branş ve görev yaptığı okul türü değişkenlerine göre anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığının saptanmasında t testi, ANOVA ve varyans analizi sonrası uygulanan çoklu karşılaştırma yöntemleri için de Tukey testi kullanılmıştır. Örneklem sayısı yetersiz olan "görev türü" değişkeni ve "yöneticilikte kıdem" değişkeni analizlerinde Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre liselerde öğrenciler arasında gerçekleşen siber zorbalık davranışlarında en çok akıllı telefonlar kullanılmaktadır. Öğrenciler arasında siber zorbalık davranışı en çok küfür etme şeklinde gerçekleşmektedir. Siber zorbalığın en önemli sebebi öğrencilerin interneti kontrolsüz olarak kullanmalarıdır. Siber zorbalık davranışı sonucunda okullarda öğrenciler arasında çatışmalar yaşanmaktadır. Okul yöneticilerine göre öğrencilere değerler eğitimi vermek siber zorbalığı önlemenin en önemli ve etkili yoludur.

- Kahya, Hayrullah; Alyakut, Ömer, *Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık Hakkında Görüşleri*, 2017, 2nd International Scientific Researches Congress on Humanitiesand Social Sciences (IBAD-2017) Kitabı İçinde, 349-363.

- Kerse, Gökhan; Kerse, Yağmur, *Demografik Değişkenler Açısından Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık Duyarlılığı Düzeylerinin İncelenmesi*, 2017, TheJournal of Academic Social Science, 5(62), 449–459.

ÖZET: Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, beraberinde getirdiği birçok faydanın yanında bazı olumsuz davranışların da ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu davranışlardan birisi "siber zorbalık"tır. Siber zorbalık bireylerin savunmasız bireylere karşı elektronik iletişim araçlarıyla sergilediği agresif, küçültücü, kırıcı ve zarar verici davranışlardır. Bireylerin bu tür davranışların farkında olması ve bu yönde gerekli önlemleri alması ise "siber zorbalık duyarlılığı" olarak ifade edilmektedir. Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin siber zorbalık duyarlılık düzeyleri ve bu düzeyin demografik değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmada anket tekniğiyle 229 öğrenciden veri toplanmış, toplanan veriler SPSS 18 paketleme programıyla analize tabi tutulmuştur. Öğrencilerin siber zorbalık duyarlılığını ölçmeye yönelik kullanılan 13 ifadeye açıklayıcı faktör analizi yapılmış ve 3 faktör elde edilmiştir. Elde edilen faktörler "İftiraya Yönelik Duyarlılık", "Zarar ve Tehdide Yönelik Duyarlılık" ve "Kişisel Bilgilerin İfşasına Yönelik Duyarlılık" olarak isimlendirilmiştir. Araştırmada ayrıca frekans, bağımsız örnekler t testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) analizleri yapılmış ve bulgular yorumlanmıştır. Araştırmada elde edilen ilk bulgu, katılımcı öğrencilerin siber zorbalık duyarlılığı düzeylerinin yüksek olduğudur. Araştırmadaki bir diğer bulgu ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran "Zarar ve Tehdide Yönelik Duyarlılık" düzeyinin daha fazla olmasıdır.

- Odabaşı, Ferhan H.; Campell, Marilyn; Akbulut, Yavuz, *Yeni Nesil Akran Zorbalığı: Siber Zorbalık*, 2017, Dijital Yaşamda Çocuk Kitabı İçinde, 89-116, Ankara.
- Semerci, Ali, *Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet Durumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2017, Kastamonu Eğitim Dergisi, 25(4), 1285-1300, Kastamonu.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışı sergileme ve siber zorbalık mağduru olma durumları ile sınıf düzeyi, internet kullanım süresi, internet kullanım amacı ve internete bağlanma kaynağı arasındaki ilişkiyi incelemektir. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı bu araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde öğrenime devam eden 266 öğrenci oluşturmuştur. Verilerin toplanması amacıyla Ayas ve Horzum (2010) tarafından geliştirilen Siber Zorba/Mağdur Ölçeği kullanılmıştır. Veriler frekans, yüzde, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Scheffi testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada, 12. sınıf öğrencilerinin en fazla siber zorbalık davranışı sergileyen ve en fazla siber zorbalık davranışına maruz kalan sınıf düzeyi olduğu, dokuzuncu sınıf öğrencilerinin ise en az siber zorbalık davranışına maruz kalan ve en az siber zorbalık davranışı sergileyen sınıf düzeyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin siber zorbalık davranışı sergileme ve siber zorbalık mağduru olma durumları ile günlük internet kullanma süreleri, internet kullanma amaçları ve internete bağlanma kaynağı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

- Taştan, Nuray; Gökler, Rıza, *Öğrenci Görüşlerine Göre Siber-Zorbalık ve Okul Tükenmişliği Arasındaki İlişki,* 2017, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(54), 771-777, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin siberzorbalık ile okul tükenmişliğine ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırma ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırma verileri Ankara

ilindeki 15 lisede öğrenim gören 370 öğrenciden toplanmıştır. Veri toplamak amacıyla Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığı Tarama Ölçeği ve Okul Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. Veri setinin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma ve Pearson korelasyon gibi betimsel istatistikler kullanılmıştır. Bununla birlikte siberzorbalığın okul tükenmişliğinin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığının incelenmesi amacıyla regresyon analizi kullanılmıştır. Bulgular öğrencilerin düşük düzeyde siber zorbalığa maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. Bununla birlikte öğrencilerin okul tükenmişlikleri de düşük düzeydedir. Araştırmada siber zorbalık mağduru olmak ile okul tükenmişliği arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Regresyon sonuçları da siber zorbalık mağduru olmanın okul tükenmişliğindeki değişkenliği açıklayan önemli etmenlerden biri olduğunu göstermiştir. Bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, siber zorbalık ile okul tükenmişliği arasında güçlü bir ilişki olduğu genel sonucuna ulaşılmıştır.

- Uluçay, Melike Dilek; Melek, Gizem, *Türkiye'deki Okullarda Siber Zorbalık: Bir Literatür Değerlendirmesi,* 2017, AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology, 8(30), 91-106.

ÖZET: Eğitim teknolojilerinin gelişmesi, İnternet ve mobil cihazların kullanımının okul yaşantısının bir parçası haline gelmesi, siber zorbalık vakalarının artmasına sebep olmuştur. Bu çalışmanın amacı Türkiye'de öğrenciler arasında hızla yaygınlaşmaya başlayan siber zorbalık kavramını açıklamak, ülkemizdeki görülme sıklığını incelemek, siber zorbalığa etki eden faktörleri ve siber zorbalığın etkilerini tartışmaktır. Bu amaçla Türkiye'de konuyla ilgili yapılmış çalışmalar Ulakbim-Dergi Park veri tabanı üzerinden anahtar kelimeyle taranmış, sonucunda öğrenciler ve siber zorbalık bağlamında gerçekleştirilmiş olan 31 çalışmaya ulaşılmıştır. İncelenen çalışmalar içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre siber zorbalık okullarda hızla artmaya devam etmektedir. Bu hızlı artışın sebepleri arasında öğrenciler ile birlikte ebeveynlerin, öğretmenlerin ve okul idaresinin konuyla ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin etkili olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda önleyici faaliyetler arasında hem öğrencilere hem öğretmen ve ebeveynlere konuyla ilgili eğitim, seminer ve rehberlik hizmetlerinin verilmesi gerektiği çalışmalarda sıkça vurgulanan konular arasındadır.

4.3. Kitaplar

- Peker, Adem; Yaman, Erkan; Eroğlu, Yüksel, *Başaçıkma Stratejileriyle Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık*, 2011, 256s., Kaknüs Yayınları, İstanbul.

KAPAK ARKA YAZISI: Çağdaş eğitim anlayışı, çocuk ve gençlerin potansiyellerini ancak kendilerini güvende hissedebildikleri eğitsel ortamlarda gerçekleştirebileceklerini vurgulamaktadır. Çocukların okulda kendilerini güvende ve huzurlu hissetmesi, akademik güdülenmeden psikolojik sağlığa kadar birçok önemli meseleyi etkilemektedir. Araştırmalar okul zorbalığının çocukların okula katılımını azalttığına, okuldan kaçma gibi problem davranışlar göstermelerine neden olduğuna, fiziksel ve psikolojik sağlıklarını olumsuz etkilediğine vurgu yapmaktadır. Okul zorbalığının sonuçlarının yalnızca okul yaşamıyla sınırlı kalmaması, okul zorbalığı sorunun tüm yönleriyle ayrıntılı bir biçimde ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Günümüzde zorbalığın yalnızca okulla sınırlı kalmayıp sanal ortama taşındığı görülmektedir. Siber zorbalıkla okul zorbalığının ilişkili olması ve çocuklar üzerinde benzer etkilere sahip olması, bu iki zorbalık türünün birlikte ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu kitapta bu iki zorbalık türünün tanımı, yaygınlığı, nedenleri, sonuçları, aralarındaki benzerlikler, farklılıklar ve

çözüm önerileri işlenmiştir. Kitabın sunduğu kuramsal çerçevenin, zorbalık ve siber zorbalıkla ilgili araştırma yapmak isteyen akademisyenlerin bakış açısını genişletmesi, okul zorbalığı ve siber zorbalıkla ilgili önleme programlarının geliştirilmesi noktasında akademisyenlere ve uygulayıcılara rehberlik etmesi, okulda karşılaştıkları zorbalık ve siber zorbalık olaylarının dinamiklerini anlama ve çözme konusunda eğitimciler ile ailelere yardımcı olması amaçlanmıştır.

5. "Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı" Teması

Gençlik ve Riskli Davranışlar konulu eserlerde belirlenen alt temalardan bir diğeri *"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı"* olmuştur. Toplamda yüz kırk (140) eserin bulunduğu bu alt temada makale türünde verilen eser sayısı yetmiş dört (74), tez türünde verilen eser sayısı elli dokuz (59) ve kitap türünde verilen eser sayısı yedidir (7). Bu tema altında verilen eserlerde akran baskısı ve akran zorbalığı kavramları ile okulda şiddet, okul zorbalığı, akran şiddeti, akran saldırganlığı, akran çatışması, akran istismarı gibi farklı kavramların da kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bunun yanında elde edilen bulgular eserlerin yalnızca olumsuz akran ilişkileri çerçevesinde ele alınarak üretilmediği, aksine çok fazla değişken ve belirleyenin olduğu geniş bir yelpazede araştırmalar yapıldığını ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalar derinlemesine incelendiğinde akran zorbalığının aile, akademik başarı, cinsiyet, yaş, özsaygı, benlik imgesi, çocuk yetiştirme tarzları, sosyo-ekonomik durum, psiko-sosyal faktörler, karşı karşıya kalma sıklığı, anne baba stilleri, anne baba desteği, arkadaş niteliği, akran ilişkileri, sosyal destek, empatik eğilim, sosyometrik statü, yalnızlık durumları, kişilik özellikleri, madde kullanımı, duygusal zeka, okul yaşam kalitesi, depresyon, bağlanma stilleri gibi çok farklı değişkenle birlikte ele alındığı tespit edilmiştir. Akran zorbalığı çalışmaları örneklem grupları açısından incelendiğinde ise araştırmaların büyük bir kısmının lise öğrencileri üzerinde yapıldığı görülmüştür.

Tez çalışmaları düzeylerine göre incelendiğinde elli dokuz (59) tez çalışmasının kırk dördünün (44) yüksek lisans düzeyinde olmasına karşılık yalnızca on ikisinin (12) doktora ve üçünün (3) tıpta uzmanlık düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Tez çalışmaları anabilim dallarına göre değerlendirildiğinde ise ağırlıklı olarak psikoloji/psikolojik danışma ve rehberlik (17) ve eğitim bilimleri (17) anabilim dallarının öne çıktığı görülmektedir.

Grafik 26: "Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı" Teması (140)

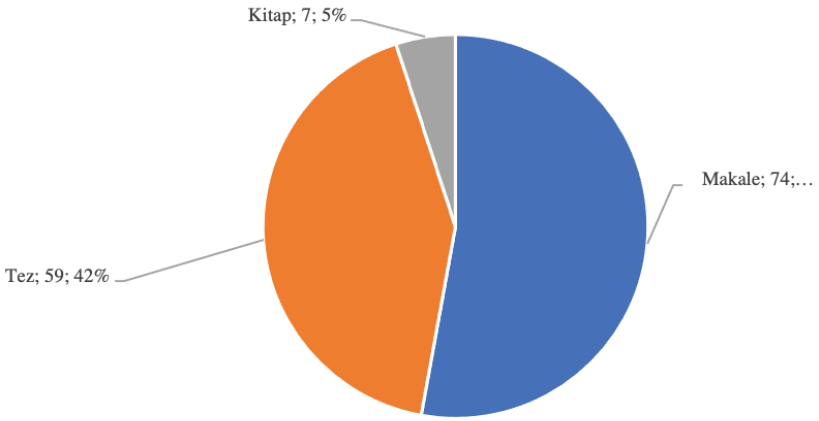

Bir önceki tema olan siber zorbalıkla benzer bir dönemsel dağılım göze çarpmaktadır. 1910-1999 yılları arasında akran zorbalığı alanında yapılmış bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu alanda üretilmiş ilk çalışmalar 2000 yılı ve sonrasına aittir. 2000-2009 yılı arasında akademik literatürde hızlı bir yükseliş dikkat çekmektedir. Makale, tez ve kitap türündeki ilk örneklerin de yer aldığı bu dönemde yirmi yedi (27) makale, on dokuz (19) tez ve dört (4) kitap yayınlanmıştır. 2000-2009 ve 2010-2017 yılları arasını kapsayan iki dönem karşılaştırıldığında kitap türündeki eser dağılımının benzerlik gösterdiği ancak makale ve tez türünde üretilen eserlerde anlamı bir yükselişin olduğu dikkat çekmektedir. Öyle ki 2000-2009 yılları arasında yirmi yedi (27) olan makale sayısı 2010-2017 yılları arasını kapsayan dönemde kırk yediye (47); yirmi üç (23) olan tez sayısı ise otuz altıya (36) yükselmiştir.

Bu alanda yapılmış çalışmalarda önemli olan ve öne çıkan isimler incelendiğinde makale türündeki ilk eserin Metin Pişkin'e ait olduğu görülmektedir. Pişkin'in 2002 yılında yayınladığı "Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler" isimli çalışmasında akran zorbalığını okul zorbalığı odağında öne çıkartmıştır. Kendisi 2005 yılında VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi için kaleme aldığı "Lise Öğrencileri Arasında Yaşanan Akran Zorbalığı Olgusunun Okul Türü Bakımından Karşılaştırılması" isimli bir başka çalışmasında ise *"akran zorbalığı"* kavramının ilk kez odak alındığı görülmektedir. Öyle ki 2000'li yılların başından sonrası akran zorbalığı kavramının daha sık kullanılmaya başlandığı ve yurt dışı akademik literatürünün kavramsal ve teorik bakış açısına yaklaşılmaya çalışıldığı dönem olması özelliği taşımaktadır. Pişkin'in ilk makalesinden bir yıl sonra yani 2003 yılında Binnaz Kıran Esen zorbalık davranışını *"akran baskısı"*, Şakir Çınkır ve Yasemin Karaman Kepenekçi ise *"öğrenciler arası zorbalık"* kavramları odağında ele alması akademik literatürün çeşitlenmesi noktasındaki çabanın ilk örnekleri olması açısından önemlidir.

Binnaz Kıran Esen'in 2003 ve sonraki yıllarda bu alanda ön plana çıkmasının nedenlerinden birisi 2002 yılına "Akran Baskısı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Risk Alma, Sigara İçme Davranışı ve Okul Başarılarının İncelenmesi" isimli doktora tez çalışmasıdır. Bu çalışması akran zorbalığı alanında üretilmiş ilk tezler çalışmalarından birisi olma özelliği taşımaktadır. İlk olma özelliği taşıyan bir başka çalışması ise 2002 yılında Nevin Dölek'in "Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması ve Bir Önleyici Program Modeli" isimli doktora tezidir. Bu alanda üretilen ilk tez çalışmalarının doktora düzeyinde olması dikkat çekicidir.

Kitap türünde yayınlanan ve ulaşılan ilk eser 2003 yılındaki "Çıkmaz Sokak: Okulda Şiddet ve Zorbalık" isimli eseri ile Pınar Koç Yıldırım'a aittir. Yıldırım, kendi deyimiyle 'akademik dilden uzak; öğretmenler, mağdurlar veya aileler gibi tüm tarafların anlayabileceği seviyede öğretici, açıklayıcı bir rehber kitapçık' kaleme almıştır. Bu anlamda eser akademik bir amaçla kaleme alınma kaygısı taşımasa da dönemin sorununa yönelik tespitler, çözümler sunması ve sorunu görünür hale getirmesi açısından önemlidir. Bu temada yapılmış bir başka kitap çalışma ise Berfin Ural ve Nurcan Özteke'nin 2007 yılında yazdıkları "Okulda Zorbalık" isimli kitaptır. Kitap okul zorbalığının tanımı, yöntemleri, nedenleri ve önleme yollarına ilişkin bilgilerin akademik bir yaklaşımla ele alındığı kapsamlı bir çalışmadır. İlk dönem eserleri genelci bir bakış ile değerlendirildiğinde akran zorbalığı davranışının daha çok okul odağında ele alındığı görülmektedir.

Yazarlar eser sayılarına göre değerlendirildiğinde Metin Pişkin (8) bu temada en çok yayın yapan isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer isim ise yukarıda da değinildiği üzere doktora tezini de aynı alanda yapmış Binnaz Kıran Esen'dir (5). Tuncay Ayas ise makale (3) çalışmalarının yanında kitap türünde eser de üretebilmiş az sayıda akademisyenden birisidir.

Grafik 27: "Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı" Temasının Dönemsel Dağılımı

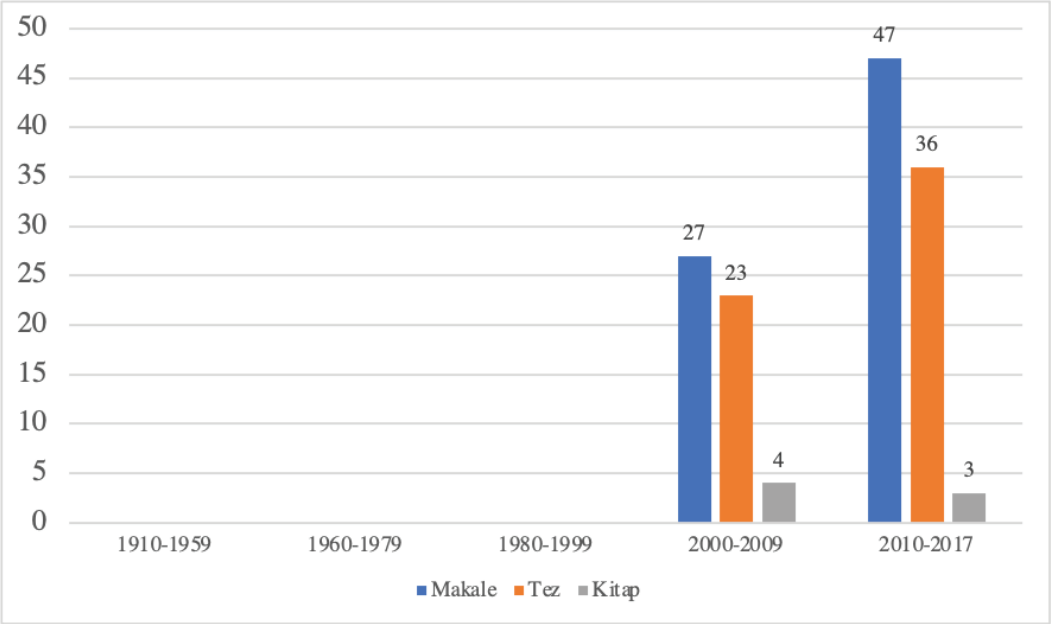

5.1. Tezler

- Dölek, Nevin, *Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması ve Bir Önleyici Program Modeli*, 2002, Doktora, 343s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Okullarda öğrenciler arasında zorbaca davranışlar alay etmek ve dışlamaktan ölümle sonuçlanan fiziksel şiddete kadar varan belki de en az anlaşılmış ve ele alınmış sorunlardan biridir. Çocuklar arası sosyal etkileşimin bu karanlık ve çoğu kez gizli kalan yanı uzun yıllar sosyal bilim alanındaki profesyonellerce önemsenmemiş, görmezden gelinmiştir ve normal sosyal davranışlar kapsamındaki bir problem olarak algılanmıştır. Bu araştırmanın amacı; İstanbul'daki ilk ve orta dereceli okullardaki zorbalık olgusunun var olan durumunu saptamak ve "Zorbalığı Önleme Tutumu Geliştirilmesi" için bir grupla danışma programı geliştirmektir. Araştırmanın birinci bölümü okullardaki zorbalık davranışlarını betimlemeye yönelik olarak ilişkisel tarama modelidir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili içindeki genel öğretim veren 9 özel ve devlet ilk ve orta öğretim okulundan 659 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla Dan Olweus'un Zorba/Mağdur Anketi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular gözden geçirildiğinde ilk göze çarpan sonuç okul-

larımızda zorba/mağdur davranışlarının sıklığının yüksekliğidir. Örneklemdeki öğrencilerin yarısı bir dönem boyunca bir iki kezden haftada birkaç keze kadar değişen sıklıklarda zorbaca davranışa uğradığını, üçte biri ise diğer öğrencilere karşı zorbaca davranışta bulunduğunu veya zorbaca davranan bir grupta yer aldığını söylemiştir. Öğrenciler arasındaki zorba/mağdur davranışlarının çeşitleri incelendiğinde ise sosyal-sözel zorbaca davranışlardan `alay etme' davranışının en fazla rastlanan davranış olduğu görülmektedir. Hem kızlar hem de erkekler diğer erkek öğrenciler tarafından daha fazla zorbalığa uğradıklarını belirtirken, her iki cinsinde daha çok hemcinslerine karşı zorbaca davranışlarda bulunduğu anlaşılmaktadır. Zorbaların daha çok en fazla zaman geçirdikleri ve iyi tanıdıkları öğrencileri rahatsız etme eğiliminde oldukları söylenebilir. Araştırmanın gösterdiği bir başka bulgu hem zorbalığa uğrama hem de zorbaca davranışlarda bulunma veya zorbaca davranışlara katılmanın uzun süreli olma özelliğidir. Sonuçlar dikkate alındığında öğretmenlerin zorbalık olaylarına oldukça seyrek ve istikrarsız bir şekilde müdahale ettikleri ve öğrencilerin büyük bir bölümü zorbaca davranışlara uğrama konusunda yetişkinlerle konuşmama eğiliminde olduğunu söylenebilir. Bu araştırmanın öğrencilerin zorbaca davranışlarla ilgili duygu ve tutumlarını belirlemeyi amaçlayan sorularla ilgili bulgularına göre öğrencilerin büyük bir bölümünün zorbalık mağdurlarına karşı sempati duyduğu ve zorbaların önlenmesi için müdahalede bulunulmasını istemektedirler. Bu araştırmada kızlara göre daha fazla sayıda erkek zorbaca davranışlarda bulunduğunu belirtmiştir. Zorbalığa uğrama oranları ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunmamıştır. Zorbalığa uğradığını öğretmenler veya rehber öğretmene ya da ana babalara anlatma davranışı ile cinsiyet arasında da bir ilişki bulunmamaktadır. Zorba/mağdur sorununun içerdiği pek çok tutum ve davranışla sektör (devlet okulu/özel okul) arasında bir ilişki bulunmamıştır. Araştırma anketinde yer alan pek çok soru ile eğitim seviyesi değişkeni arasında ilişki bulunması çocuklar arasında zorbaca davranışlarla yaş arasında bir bağlantı olduğunu göstermektedir. Bulgular gözden geçirildiğinde yaşla birlikte öğrencilerin daha az zorbalığa uğramaktan şikayetçi oldukları gözlenmektedir. Öte yanda zorbalık yapma ile eğitim seviyesi arasında bir ilişki bulunmamıştır. Öğretmenlerin ve diğer öğrencilerin zorbaca davranışlara müdahale ettiğini söyleme oranı 7. sınıflarda 9. sınıflar ve 5. sınıflara daha düşüktür. Zorba/mağdur sorununa yönelik tutumlarla ilgili bulgular gözden geçirildiğinde 7. sınıflarda zorbalığa yönelik tutumların arttığı ve mağdura yönelik sempatinin azaldığı görülmektedir. Zorbalığa uğrama, zorbaca davranma ve zorbalık tutumunu içeren sorularla örneklemdeki öğrencilerin okulları arasındaki ilişkiyi irdeleyen bulgular oldukça dikkat çekicidir. Araştırmada kullanılan ankette yer alan soruların büyük bir bölümü ile okullar değişkeni arasında ilişki bulunması okul ortamının zorbalık ortamı üzerinde etkileri olabileceği kanısını yaratmaktadır. Araştırmanın ikinci aşaması deney öncesi modellerden tek grup öntest-son test modeline göre düzenlenmiş ve bir ilköğretim okulunun 5. sınıfında araştırmacı tarafından geliştirilen "Zorbalığı Önleme Tutumu Geliştirilmesi" grupla danışma program 10 hafta süre ile uygulanmıştır. Bu programda zorbalığın tanımı, zorbalığa uğrayanların duyguları, zorbalığa müdahale ve problem çözmede grup birlikteliğinin geliştirilmesi konularına yer verilmiştir. Bu programın zorbalık tutumunu değiştirme bakımından etkinliği, yine araştırmacı tarafından geliştirilen "Zorbalık Eğilimi Ölçeği" ve "Zorbalıkla Başetme Ölçeği" kullanılarak sınanmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasının bulgularına göre "Zorbalığı Önleme Tutumunun Geliştirilmesi" grup programının öğrencilerin zorbalık eğilimlerinin azalmasında ve zorbalıkla başetme tutumlarının artmasında bir etkisi olmamıştır. Saldırgan davranışların zaman içinde süreklilik özelliği göstermesi ve bireysel yaklaşımlarla bu davranışların azaltılmasında yeterince başarılı olunamaması gibi olgular dikkate alınarak "Zorbalığı Önleme Tutumu Geliştirilmesi Programı"nın en önemli öncülü sosyal çevrenin sistemli bir şekilde yeniden yapılandırılması ve tüm okul yaklaşımı politikası ile yoluyla zorbalık davranışının kontrol edilebileceği ve olumlu sosyal davranış yönünde değiştirilebileceğidir.

- Kıran, Binnaz, *Akran baskısı düzeyi farklı olan öğrencilerin risk alma, sigara içme davranışı ve okul başarılarının incelenmesi*, 2002, Doktora, 124s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada öğrencilerin, akran baskısı düzeyleri ve cinsiyetlerine göre risk alma davranışı, sigara içme davranışı ve okul başarısı arasındaki farklar incelenmiştir. Bu amaçla, araştırmanın bağımsız değişkeni olan Akran Baskısı'nı ölçmek için araştırmacı tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği, bağımlı değişkenlerinden biri olan risk alma davranışını belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen Ergenlerde Risk Alma Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca araştırmanın diğer bağımlı değişkenlerinden biri olan sigara içme davranışının sıklığı öğrencilerin cevaplarından, okul başarısına ait bilgiler ise ilgili okulların yönetimlerinden alınan öğrencilerin birinci döneme ait karne notlarından saptanmıştır. Bu çalışma, İstanbul ili belediye sınırları içinde bulunan ve rast gele örnekleme yoluyla belirlenen 10 lisenin 2001- 2002 Öğretim yılı ikinci sınıf, ikinci dönemine devam eden 718 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda; öncelikle akran baskısı ile risk alma davranışı, sigara içme davranışı ve okul başarısı arasındaki ilişkiler korelasyon katsayı (r) ve ki-kare (X2) değerleri hesaplanarak incelenmiş, daha sonra akran baskısı düzeylerine ve cinsiyete göre risk alma davranışı, sigara içme davranışı ve okul başarısının farklı olup olmadığı çift yönlü varyans analizi (F testi) ve ki-kare testi (X2)ile çözümlenmiştir. Gözlenen farklar Tukey HSD testi ile kontrol edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; 1. Akran baskısı ile risk alma davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu, akran baskısı düzeyi aynı olan kız ve erkekler karşılaştırıldığında erkeklerin kızlardan dahafazla risk alma davranışı gösterdikleri ve akran baskısı düzeyi yükseldikçe risk alma davranışının da arttığı saptanmıştır. 2. Akran baskısı ile sigara içme davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve akran baskısı düzeyi yükseldikçe sigara içme davranışının arttığı, fakat cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. 3. Akran baskısı ile okul başarısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu yani akran baskısı arttıkça okul başarısının düştüğü görülmektedir. Ancak, akran baskısı düzeyi ve cinsiyetin birlikte ergenlerin okul başarısı üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığı saptanmıştır.

- Gültekin, Zeynep, *Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması*, 2003, Yüksek Lisans, 104s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın birincil amacı, Türk örneklemi için akran zorbalığı kurbanlarını belirleme amacıyla bir ölçek geliştirmek ve bu ölçeği psikometrik açıdan sınamaktır. Araştırmanın diğer amaçlan ise sırasıyla, akran zorbalığının hangi türlerine hangi yaş ve cinsiyetten öğrencilerin ne oranda maruz kaldığını belirlemek ve kız ve erkek öğrencilerde akran zorbalığı ve benlik kavramının farklı boyutları arasındaki ilişkileri görmektir. Araştırmaya ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıflar ile lise 1 ve 2. sınıflara devam eden 731 kız ve erkek öğrenci katılmıştır. Araştırmada 'Akran Zorbalığına Maruz Kalanları Belirleme Ölçeği', ve 'Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği' kullanılmıştır. Akran zorbalığına maruz kalanları belirleme amacıyla geliştirilen Ölçeğin tüm örneklem üzerinden gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda beş faktör elde edilmiştir. Bunlar: 'Terör', 'Açık Saldırı', 'Alay', 'İlişkisel Saldırı' ve 'Kişisel Eşyalara Saldırı' alt ölçekleridir. Ölçeğin güvenirliğini belirlemek için Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeğinin ve alt ölçeklerinin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayılarına bakılmıştır. Geçerlik için de ölçekten elde edilen puanların öğrencilerin bildirimlerine göre akran zorbalığına maruz kalan ve kalmayan grupları ayırt edip etmediği incelenmiştir. Bulgular, ölçeğin güvenirlik ve geçerliğinin tatminkâr bir düzeyde olduğunu göstermiştir. Akran zorbalığının

farklı türlerine maruz kalan öğrencilerin sayısında yaş ve cinsiyet grupları açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığına ilişkin bulgular; açık saldırılara 11 yaş grubundan, ilişkisel saldırılara ise 16 yaş grubundan daha çok öğrencinin hedef olduğunu göstermiştir. Cinsiyete bağlı karşılaştırmalar, açık saldırılara ve teröre hedef olan erkek öğrenci sayısının kız öğrencilerden, buna karşılık alaya ve ilişkisel saldırılara maruz kalan kız öğrenci sayısının de erkek öğrencilerden anlamlı olarak daha fazla olduğunu göstermiştir. Ayrıca, kız ve erkek öğrencilerin Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeğinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların ve yaşlarının, Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeğinin alt ölçeklerinden aldıkları puanları ne ölçüde yordadığını belirlemek için uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi sonuçlan kız ve erkek öğrenciler için oldukça farklı sonuçlar vermiştir. Bulgular, erkek öğrencilerin, Piers-Harris Benlik Kavramı Ölçeğinin davranış ve uyma alt ölçeğinden aldıkları puanları kişisel eşyalara saldırının; popülarite alt ölçeğinden alınan puanları terör ve ilişkisel saldırının, fiziksel görünüm alt ölçeğinden alınan puanlan terör, alay, ilişkisel saldırı ve yaşın anlamlı olarak yordadığını göstermiştir. Kız öğrencilerin davranış ve uyma alt ölçeğinden aldıkları puanları ilişkisel saldırı, kişisel eşyalara saldırı ve yaşın; mutluluk alt Ölçeğinden alınan puanları ilişkisel saldırı ile yaşın; kaygı alt ölçeğinden alınan puanları alayın; popülarite alt ölçeğinden alınan puanları alay, kişisel eşyalara saldın ve yaşın; fiziksel görünüm alt ölçeğinden alınan puanları da alay ve yaşın anlamlı olarak yordadığıbulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili literatür çerçevesinde olası kültürel farklılıklar ve ileriki araştırmalar için doğurguları göz önünde bulundurularak tartışılmıştır.

- Beyaz, Şükran, *Heyecan Arama Gereksinimi ve Akran Baskısının Ergenlerin Risk Alma Eğilimleriyle İlişkisi*, 2004, Yüksek Lisans, 125s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, heyecan arama gereksinimi, akran baskısı, cinsiyet ve yaşın ergenlerin risk alma eğilimlerini ne kadar yordadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma grubunu, Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yer alan Yeni Mahalle ilçesine bağlı Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Çankaya ilçesine bağlı Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi ve Hacı Ömer Tarman Anadolu Lisesi, Mamak ilçesine bağlı Türközü Oğuzhan Endüstri Meslek Lisesi, Altındağ ilçesine bağlı Süleyman Demirel Sağlık Meslek Lisesi ve Keçiören ilçesine bağlı Laboratuvar Sağlık Meslek Lisesi I., II. ve III. öğrencilerinden oluşan toplam 504 ergen oluşturmaktadır. Araştırma grubuna, araştırmacı tarafından "Heyecan Arama ölçeği", "Akran Baskısı Ölçeği" ve "Risk Alma Eğilimi Ölçeği" uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında çözümlenmiştir. Heyecan arama, akran baskısı ve bireysel faktörlerin ergenlerin risk alma eğilimlerini ne kadar yordadığını belirlemek için hiyerarşik regrasyon analizi uygulanmıştır. Bireysel faktörlerin, heyecan arama ve akran baskısı faktörleriyle birlikte, ergenlerin risk alma eğilimlerini anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Ancak heyecan arama ve akran baskısı faktörlerinin etkisi kontrol edildiğinde, bireysel faktörlerin yordayıcılığı anlamlı bulunmamıştır. Heyecan arama faktörlerinin, her aşamada, ergenlerin risk alma eğilimleri üzerinde yordayıcılığı anlamlı bulunmuştur. Akran baskısı faktörlerinin ise, ergenlerin risk alma eğilimleri üzerindeki yordayıcılığı anlamlı bulunmamıştır. Araştırma sonucunda, heyecan arama faktörlerinin ergenlerin risk alma davranışları üzerinde yüksek düzeyde etkili olduğu, yani ergenterin en çok heyecan arama ihtiyaçlarını karşılamak için risk aldıkları belirlenmiştir.

- Pekel, Nilay, *Akran Zorbalığı Grupları Arasında Sosyometrik Statü, Yalnızlık ve Akademik Başarı Durumlarının İncelenmesi*, 2004, Yüksek Lisans, 91s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı zorba, kurban, zorba/kurban ve karışmayan olmak üzere dört akran zorbalığı grubunu belirlemek ve bu grupları sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı açısından karşılaştırmaktır. Akran zorbalığı gruplarını belirleyebilmek amacıyla "Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği" temel alınarak "Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği" oluşturulmuştur. Ayrıca akran zorbalığı grupları cinsiyete göre de değerlendirilmiş, kız ve erkek öğrencilerin birbirlerine karşı akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalma oranları ele alınmıştır. Araştırmaya 5. ve 6. sınıfa devam eden 718 kız ve erkek öğrenci katılmıştır. Çocuklara "Sosyal Doyum Ölçeği", "Sosyometrik Statü Ölçeği", "Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği" ve "Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği" uygulanmıştır. Zorba ve zorba/kurban çocukları belirleyebilmek amacıyla, Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği temel alınarak Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği oluşturulmuştur. Yapılan faktör analizi ile Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeğiyle benzer şekilde terör, açık saldırı, alay, ilişkisel saldırı ve kişisel eşyalara saldırı faktörleri belirlenmiş, geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda tatminkâr sonuçlar elde edilmiştir. Akran zorbalığı grupları sosyometrik statü açısından karşılaştırıldıklarında kurban çocuklar, ihmal edilmiş statüye göre daha fazla reddedilmiş statüde, zorba/kurban çocuklar tüm diğer sosyometrik statü gruplarına göre reddedilmiş statüde, karışmayan çocuklar ise diğer sosyometrik statü gruplarına göre daha fazla popüler ve ortalama statüde yer almışlardır. Bu bulgulara destek amacıyla akran zorbalığı grupları akran kabulü ve akran reddi açısından da karşılaştırılmışlardır. Buna göre zorba/kurban çocukların, tüm diğer akran zorbalığı gruplarına göre daha fazla oranda akranları tarafından reddedildikleri bulunmuştur. Akran zorbalığı grupları yalnızlık açısından değerlendirildiklerinde ise kurban ve zorba/kurban çocukların zorba ve karışmayan çocuklara göre daha yalnız oldukları bulunmuştur. Akademik başarıya ilişkin karşılaştırmalar sonucunda zorba/kurban çocukların tüm diğer akran zorbalığı gruplarına göre daha düşük akademik başarıya sahip oldukları görülmüştür. Erkek çocukların, kız çocuklara göre daha fazla oranda akran zorbalığı gösterdikleri bulunmuştur. Akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı gösterme oranları, cinsiyetler arasında uygulanışları açısından karşılaştırıldıklarında ise kız öğrencilerin genellikle her iki cinsiyet tarafından, erkek öğrencilerin ise yine erkekler tarafından akran zorbalığına maruz kaldıkları görülmüştür. Akran zorbalığı göstermeye ilişkin değerlendirilmeler sonucunda erkek Öğrencilerin genellikle yine erkeklere karşı akran zorbalığı gösterdikleri bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, diğer araştırma bulguları çerçevesinde ve gelecekteki araştırmalar için sunulan önerilerle birlikte tartışılmıştır.

- Akgün, Saadet, *Akran Zorbalığının Anne-Baba Tutumları ve Anne-Baba Ergen İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi*, 2005, Yüksek Lisans, 78s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada temel olarak ergenlerin akran zorbalığına hedef olma ve akran zorbalığı gösterme davranışları üzerinde anne baba tutumlarının ve anne-baba ergen ilişkisinin rolünü incelemek hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya 268'i kız (%71) ve 111 'i erkek (%29) olmak üzere toplam 379 ergen katılmıştır. Ergenlerin yaşlan 13 ile 17 arasında değişmekte olup kızların

yaş ortalaması 15.3; erkeklerin ise 15.5'tir. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği", "Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği", "Anne-Baba ve Ergen İlişkileri Envanteri" ve "Anne-Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma örnekleminin yaklaşık üçte ikisinin kızlardan, sadece üçte birinin ise erkeklerden oluşması ve örneklemde yer alan erkeklerin yanlı bir grubu oluşturması nedeniyle erkek ergenlere ilişkin analizler araştırmada sunulmamıştır. Araştırmada kız ergenlerde yaş, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne-baba tutumları ve anne baba ile ergen ilişkisinin akran zorbalığı gösterme ve alt boyutlarını (alay, ilişkisel saldın, açık saldın ve terör) ve akran zorbalığına hedef olma ve alt boyutlarını (alay, ilişkisel saldın, açık saldın, terör ve kişisel eşyalara saldın) ne ölçüde yordadığını incelemek amacıyla elde edilen verilere hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Bulgular; genel akran zorbalığı gösterme davranışını anne- baba tutumlanndan psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme alt boyutlarının ve ebeveyn ergen ilişkisi açısından da baba ile iletişimin anlamlı olarak yordadığını göstermiştir. Alt boyutlar açısından incelendiğinde ise alayalt boyutunu toplam puanla benzer şekilde psikolojik özerklik, kontrol/denetleme ve baba ile iletişim, açık saldırıyı kontrol/denetleme, ilişkisel saldırıyı kabul/ilgi ve psikolojik özerklik ve terör alt boyutunu da kabul/ilgi ve genel anlaşmazlık değişkenleri anlamlı olarak yordamıştır. Akran zorbalığına hedef olma açısından bulgular; kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme olmak üzere tüm alt boyutların ve baba ile iletişimin anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir. Alt boyutlara göre değerlendirildiğinde ise alay alt boyutunu kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve hem anne hem de baba ile iletişim, açık saldırıyı genel anlaşmazlık, ilişkisel saldırıyı kabul/ilgi, kontrol/denetleme ve baba ile iletişim, terörü psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme ve kişisel eşyalara saldın alt boyutunu da kabul/ilgi değişkenleri anlamlı düzeyde yordamıştır. Özetle kız ergenlere ilişkin elde edilen bulgular hem akran zorbalığına hedef olma hem de bu tür davranışları sergileme açısından anne-baba tutumlarının ve baba ile olan iletişim biçiminin önemine işaret etmekte ve olumsuz aile ilişkilerinin akran zorbalığı davranışları üzerindeki rolünün ergenlik döneminde de devam ettiğini ortaya koyarak ilgili literatüre katkıda bulunmaktadır.

- Aktuğ, Taylan, *Ergenlerde akran baskısı ve benlik saygısının incelenmesi,* 2006, Yüksek Lisans, 106s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre akran baskısı düzeyleri ve benlik saygıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla, akran baskısını ölçmek için Akran Baskısı Ölçeği, benlik saygısını belirlemek için de Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışma, 2005-2006 öğretim yılında Mersin Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan 6 liseden seçkisiz olarak belirlenen 600 birinci sınıf öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda; akran baskısı ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca, ergenlerin benlik saygısı puanlarının akran baskısı düzeyleri ve cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla verilere Çift Yönlü Varyans Analizi (F Testi) uygulanmış, gruplar arasında gözlenen farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla da verilere Tukey testi uygulanmıştır. Araştırma bulguları; 1. Öğrencilerin yaşadıkları akran baskısı ile genel benlik saygıları, aile benlik saygıları ve akademik benlik saygıları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ancak akran baskısı ile sosyal benlik saygısı arasında bir ilişkiyerastlanmamıştır.2. Öğrencilerin cinsiyetine göre genel benlik saygısı, aile benlik saygısı ve akademik benlik saygısı puan ortalamalarının akran baskısı düzeyine göre anlamlı olarak farklı olduğu, ancak cinsiyetin bu ortalamalar açısından bir fark yaratmadığı gözlenmiştir. Sosyal benlik saygısı puanlarının cinsiyete göre farklılaştığı da gözlenmiştir.

- Çayırdağ, Nur, *İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Kültürünü Algılayışları İle Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalıkla Başetme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2006, Yüksek Lisans, 102s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma öğrencilerin okudukları okulun kültürüne ilişkin algıları ile zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla baş etme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evrenini İstanbul ilindeki okullarda okuyan ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencileri oluştururken, araştırma grubunu, İstanbul ili ilköğretim okulları 7. ve 8. sınıflarda eğitim görmekte olan öğrencilerden, basit tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilmiş 300 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Zorbalık Eğilimi Ölçeği, Zorbalıkla Başetme Ölçeği ve Okul Kültürü Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin çözümünde, araştırmanın sürekli değişkenleri arasında ilişkilerin saptanması için Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı; ölçeklerden alınan puanların cinsiyet ve okul türüne göre fark gösterip göstermediğinin tesbiti için İlişkisiz Grup t Testi kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde, zorbalık eğilimi toplam puanı ile okul kültürünün tüm alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmış, ayrıca zorbalıkla baş etme düzeyi ve okul kültürünün gelişim ve başarı boyutlu algılanması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ve kurallara bağlılık ile zorbalıkla baş etme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla baş etme düzeylerinin cinsiyet ve okul türüne göre farklılaşıp faklılaşmadığı incelendiğinde hem zorbalık eğiliminin hem de zorbalıkla baş etme düzeylerinin kız ve erkekler arasında anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Okul türü açısından zorbalıkla baş etme düzeyinde farklılık yokken, zorbalık eğiliminde anlamlı derecede bir fark saptanmıştır.

- Çiğdemoğlu, Sema, *Lise I. Sınıf öğrencilerinin akran baskısı, özsaygı ve dışadönüklük kişilik özelliklerinin okul türlerine göre incelenmesi*, 2006, Yüksek Lisans, 102s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, farklı lise türlerindeki lise birinci sınıf öğrencilerinin akran baskısına uğrama düzeyleri, özsaygı düzeyleri ve dışadönüklük kişilik özellikleri incelenmiştir. Ayrıca genel lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre akran baskısına uğrama düzeyleri, özsaygı düzeyleri ve dışadönüklük kişilik özelliği arasında fark olup olmadığı araştırılmıştır. Farklı liselerde eğitim gören öğrencilerin akran baskısına uğrama düzeyleri ile özsaygı düzeyleri, akran baskısına uğrama düzeyleri ile dışadönüklük kişilik özelliği ve dışadönüklük kişilik özelliği ile özsaygı düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma 2003-2004 eğitim ve öğretim yılında Keçiören İlçesindeki 3 farklılise türünde (genel lise, kız meslek lisesi ve endüstri meslek lisesi) gerçekleştirilmiştir; her lise türünden 200 öğrenci olmak üzere toplam 600 öğrenci çalışma grubuna dahil edilmiştir. Öğrencilerin akran baskısına uğrama düzeylerini ölçmek için Akran Baskısı Ölçeği, özsaygı düzeylerini ölçmek için Coopersmith Özsaygı Ölçeği Kısa Formu, dışadönük kişilik özelliklerini ölçmek için Eysenck Kişilik Envanteri Dışadönüklük Alt Testi kullanılmıştır. Bu ölçeklerin uygulanması sonucunda elde edilen verilerin analizinde One Way ANOVA tekniği ve Pearson Korelasyon tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, farklı okul türlerinde okuyan öğrencilerin akran baskısına uğrama düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin, genel lise öğrencilerine göre, genel lise öğrencilerinin ise kız meslek lisesi öğrencilerine göre anlamlı olarak daha fazla akran baskısına uğradıkları bulunmuştur. Genel lise öğrencilerinin, kız meslek lisesi ve endüstri meslek lisesi öğrencilerine göre anlamlı olarak

daha yüksek özsaygı düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Genel lise öğrencilerinin, kız meslek lisesi ve endüstri meslek lisesi öğrencilerine göre anlamlı biçimde daha dışadönük oldukları bulunmuştur. Bulgular ayrıca genel lisede okuyan erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre akran baskısına daha fazla uğradıklarını göstermektedir. Ancak gerek özsaygı gerekse dışadönüklük bakımından erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrencilerin akran baskısına uğrama düzeyleri ile özsaygı düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yani akran baskısına uğrama düzeyi yüksek olduğunda özsaygı düzeyinin düşük olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin akran baskısına uğrama düzeyleri ile dışadönüklük kişilik özelliği arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Öğrencilerin özsaygı düzeyleri ile dışadönüklük kişilik özelliği arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

- Kırcan, Simge, *Ergenlerde akran baskısı iç veya dış kontrol odağının madde kullanımı ile ilişkisi*, 2006, Yüksek Lisans, 189s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Boğaziçi Üniversitesi.

ÖZET: Madde kullanımı erken yaşlarda başlayan bir olgudur. Akran baskısı ve kontrol odağı madde kullanımında önemli konulardır. Bu çalışmanın amacı Lise ikinci sınıf öğrencilerinde yaşam boyu madde kullanım sıklığını, akran baskısı ve kontrol odağının madde kullanımı ile ilişkisini belirlemektir. Örneklem 316 kadın (46.6%) ve 362 erkekten (53.4%) oluşan toplam 678, 10.sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplamak için, "Akran Baskısı Ölçeği" (Kıran, 2002), "Kontrol Odağı Ölçeği" (Dağ, 2002) ve "Madde Kullanımı Anketi" kullanılmıştır. Sonuçlar, en sık olarak kullanılan maddelerin alkol (68.1%), sigara (55.3%) ve esrar (5.5%) olduğunu göstermiştir. Cinsiyet farkı yalnızca alkol kullanımında ortay açıkmış, erkekler daha çok alkol kullandıklarını belirtmişlerdir. Büyük yaştakiler ve üst sosyoekonomik düzey okuldakiler daha çok sigara, alkol ve madde kullandıklarını belirtmişlerdir. Sigara ve alkole başlama yaşı daha erkenken, madde kullanımı daha geç yaşta olmuştur. Madde kullanmış katılımcıların yarısından fazlası (56.9%) ilk madde kullanımının arkadaşları ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Merak, madde kullanım sebebi olarak ilk sıradadır. Akran madde kullanımı ve akran baskısı ile ilgili olarak, sigara, alkol ve madde kullananların daha çok sigara içen, alkol ve madde kullanan arkadaşı olduğu bulunmuştur. Sigara, alkol, madde, çoklu madde kullananların, erkeklerin, büyük yaş grubundakilerin ve üst sosyoekonomik okul düzeyindekilerin daha çok akran baskısı yaşadıkları bulunmuştur. Sigara, alkol, madde, çoklu madde kullananların, büyük yaş grubunun, alt sosyoekonomik düzeydekilerin daha yüksek dış kontrol odağına sahip oldukları bulunmuştur. Kontrol odağı cinsiyetler arası fark göstermemiştir. Katılımcıların akran baskısı algı düzeyi arttıkça, kontrol odaklarının daha dış odaklı olduğu ortaya çıkmıştır. Akran baskısı, kontrol odağı, yaş, cinsiyet ve okul sosyoekonomik düzeyi ile sigara, alkol ve madde kullanımı arasındaki ilişki anlamlıdır. Akran baskısı her tür madde kullanımı ve kötü kullanımını arttırmaktadır. Sonuçların genellenebilirliği gibi kısıtlıklarına rağmen, bu çalışma madde kullanımı sıklığı, akran baskısı ve kontrol odağı ile madde kullanımı arasındaki ilişki bakımından önemli bulgular ortaya koymaktadır. Bu bulgular her tür madde kullanımını önleyici programlarda kullanılabilir.

- Koç, Zihni, *Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Yordanması*, 2006, Doktora, 259s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, zorbalık türü olayların genel olarak ve öğrencilerin cinsiyetlerine göre okulun hangi alanlarında ve ne sıklıkta meydana geldiği saptanarak; öğrencilerin zorba kişilik, kendine güven ve zorbalıktan kaçınma düzeyleri cinsiyet, ailenin algılanan gelir düzeyi, algılanan akademik başarı durumu, hatalı davranışın sıklığı, yetişkin etkileri, özsaygı, sürekli öfke, öfkeyi dışa vurma, öfkeyi içte tutma ve öfkeyi kontrol etme düzeyi değişkenleri açısından açıklanmıştır. Araştırma, Ankara il merkezindeki altı resmi genel lisenin 9., 10. ve 11. sınıflarında eğitim gören 481'i kız ve 582'si de erkek olmak üzere toplam 1063 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada, öğrencilerin zorbalık düzeyleri araştırmacı tarafından geliştirilen ve üç alt ölçekten Zorba Kişilik, Kendine Güven ve Zorbalıktan Kaçınma oluşan öğrenci İlişkileri Tutum Ölçeği ile özsaygı düzeyleri Lise Öğrencileri İçin Özsaygı Envanteri (Güngör, 1989) ile sürekli öfke düzeyleri ve öfkeyi ifade tarzları da Kendini Değerlendirme Ölçeği (Özer, 1999b) ile belirlenmiştir. Öğrenci İlişkileri Tutum Ölçeği'nin lise öğrencilerine yönelik geçerlik ve güvenirlik çalışmaları araştırmacı tarafından yapılmıştır. Öğrencilerin kişisel niteliklerine ilişkin bilgiler ise araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir. Her bir açıklanan değişken tek, açıklayıcı değişkenlerin de tümü birlikte istatistiksel işleme alındığı için de öğrencilerin Zorbalık Kişilik, Kendine Güven ve Zorbalıktan Kaçınma düzeyleri çoklu regresyon analizi yöntemi ile açıklanmıştır. Araştırmanın birinci alt problemi olan okulda zorbalığın genel olarak ve cinsiyete göre meydana geldiği alanlar ve sıklığına ilişkin bulgular incelendiğinde; zorbalığın %72 ile okul içi ve %28 ile de okul dışı alanlarda meydana geldiği görülmüştür. Zorbalığın meydana geldiği alanlar ve sıklığı, cinsiyet değişkeni temel alınarak incelendiğinde ise; erkek öğrencilerin, hem okul içi (okulun koridorları dışında), hem de okul dışı alanlarda kız öğrencilere göre, zorbalığın daha sık meydana geldiğini düşündükleri anlaşılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin Zorba Kişilik düzeylerinin en önemli açıklayıcıları olarak; öfkeyi dışa vurma düzeyi, cinsiyet, hatalı davranışın sıklığı, özsaygı düzeyi ve öfkeyi içte tutma düzeyi değişkenleri saptanmış ve açıklayıcı değişkenlerin tümünün birlikte öğrencilerin Zorba Kişilik düzeylerinin %23'nü açıkladıkları anlaşılmıştır. Öğrencilerin Kendine Güven düzeylerinin en önemli açıklayıcıları olarak, özsaygı düzeyi, öfkeyi kontrol etme, öfkeyi dışa vurma ve sürekli öfke düzeyi değişkenleri belirlenmiş ve açıklayıcı değişkenlerin tümünün birlikte öğrencilerin Kendine Güven düzeylerinin %24'nü açıkladıkları saptanmıştır. Öğrencilerin Zorbalıktan Kaçınma düzeylerinin en önemli açıklayıcıları olarak da öfkeyi kontrol etme düzeyi, yetişkin etkileri, öfkeyi içte tutma düzeyi ve sürekli öfke düzeyi değişkenleri saptanmış ve açıklayıcı değişkenlerin tümünün birlikte öğrencilerin Zorbalıktan Kaçınma düzeylerinin %19'nu açıkladıkları görülmüştür. Araştırmada ele alınan diğer bağımsız değişkenlerin ise, öğrencilerin Zorba Kişilik, Kendine Güven ve Zorbalıktan Kaçınma düzeylerinin önemli bir açıklayıcısı olmadıkları görülmüştür. Elde edilen bulgular, lise öğrencileri için olası okul zorbalığını önleme ve müdahale etmeye yönelik yöntemlerin neler olması gerektiğine ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Bu bulguları netleştirecek başka araştırmalara gereksinim olmasına karşın çalışmanın bulguları; okulda zorbalığı önleyebilmek ve durdurabilmek için geçerli olabilecek yöntemler konusunda da kapsamlı bir yaklaşım kullanılmasına yönelik destek sağlamaktadır. Bu tür bir yaklaşım özellikle okul içi alanlar öncelikli olmak üzere; hem okul içi, hem de okul dışı alanlarda yetişkin gözetimini artırma, öğrencilere öfkelerini kontrol edebilme ve uygun bir biçimde ifade edebilme becerisi kazandırma, öğrencileri çatışma durumlarında saldırganlık içermeyen yöntemleri kullanmaya teşvik etme ile anti-sosyal kişilik yapısına sahip öğrencilere psikolojik destek sağlama, öğrencilerin özsaygı gelişimlerini destekleyici ve kolaylaştırıcı bir okul ve sınıf ortamı oluşturma ve olumsuz yetişkin etkilerini en aza indirmeye yönelik programların hazırlanması ve uygulanmasını gerektirmektedir.

- Arıman, Fatma, *İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ile Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2007, Yüksek Lisans, 161s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu tez İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ile okul iklimi algıları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere hazırlanmıştır. Tez de KOİD Kapsamlı Okul İklimi Değerlendirme Ölçeği ve ZDEÖ Zorbalık Davranışı Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. İstanbul ili Kadıköy ilçesinde bulunan 10 okuldaki öğrencilere bu ölçekler uygulanmıştır. Araştırma da KOİD Ölçeğinin alt boyutları olan Öğretmen-öğrenci ilişkisi, İdare, Öğrencilerin davranışsal değerleri, Öğrenciler arası ilişkiler, Anne-baba, toplum ve okul arası ilişkiler, Güvenlik ve düzenlilik ile çeşitli demografik değişkenlerle (yaş, sınıf, anne-baba mesleği vb. gibi) ilişki incelenmiştir. Yine ZDEÖ'yi oluşturan alt boyutlarla; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık ve duygu zorbalığı ile öğrencilerin aynı demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Daha sonra da çalışmaya katılan öğrencilerin zorbalık eğilimi ile okul iklimi algıları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin zorbalık davranışlarıyla okul iklimi arasında ilişki vardır denilebilir.

- Genç, Gülten, *Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi,* 2007, Doktora, 239s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İnönü Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı öğrencilerin, okul müdürlerinin ve rehber öğretmenlerin okullarda yaşanan zorbalık davranışlarına ilişkin algılarını belirlemektir. Araştırmanın alt amaçları ise, zorba veya kurban olmanın seçilmiş bazı kişisel ve ailevi değişkenlerle ilişkisini ve öğrencilerin zorbalık yapma veya maruz kalma durumundaki duygusal ve davranışsal tepkilerini belirlemektir. Ayrıca okul müdürleri ve rehber öğretmenlerin zorbalık ve önlenmesi konusundaki düşünceleri ve deneyimlerini ortaya koymaktır. Bu amaçla hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu araştırmanın evrenini 2006– 2007 öğretim yılında Erzurum ve Malatya illerinde genel liselere devam eden öğrenciler oluşturmuştur. Ayrıca örneklem okulların okul müdürleri ve rehber öğretmenleri ile Doğu Anadolu Bölgesinin üçüncü büyük ili olan ve kültürel nedenlerle veri çeşitliliği sağlayacağı düşünülen Van ilinden aynı yöntemle belirlenen üç okulun müdürü ve rehber öğretmeniyle de görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini illerde Milli Eğitim Müdürlüklerinin yardımı ile belirlenen bir alt, bir orta ve bir de üst sosyoekonomik düzeyi temsil eden üçer lisenin her kademesinden ikişer sınıf oluşturmaktadır. Örneklem okulların müdür ve rehber öğretmenleriyle araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş sorular esas alınarak yüz yüze görüşmeler yapılmış ve öğrencilere de araştırmacı tarafından geliştirilen "Liselerde Akran Zorbalığı Tanı Ölçeği" uygulanmıştır. Ayrıca okulların son bir yılını içeren "Disiplin Kurulu Kararları" da karşılaştırmalar yapmak üzere kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi, SPSS 10.0 paket programından yararlanılarak yapılmıştır ve bütün çözümlemeler için hem parametrik hem de nonparametrik testler uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir: • Genel lise öğrencilerinin en çok maruz kaldıkları ve uyguladıkları zorba davranışlar şu başlıklar altında toplanmıştır: "Saldırı Aleti Kullanmak veya Tehditle Zorbalık", "Sözel Zorbalık", "Sanal ve Cinsel Zorbalık", "Basit Fiziksel Zorbalık", "Duygusal Zorbalık" ve "Ağır Fiziksel Zorbalık". • Akranları tarafından zorbalığa uğradığını belirten genel lise öğrencilerinin oranı yüzde 18,3 iken akranlarına zorbalık yaptığını ifade eden öğrenci oranı yüzde 15,2; okulda zorbalığa tanık olduğunu ifade eden öğrenci oranı ise yüzde 56,9 olarak bulunmuştur. • "Sözel Zorbalık", öğrenciler

arasında en yaygın görülen zorbalık türüdür. Zorba davranışların uygulanması ve maruz kalınması bakımından cinsiyet önemli bir faktördür. Bütün zorbalık türlerini erkek öğrenciler kız öğrencilerden daha çok uygulamaktadır. • Öğrencilerin zorba davranışlar uygulamasında ve maruz kalınmasında okul başarı durumu önemli bir etkendir. "Başarılı" öğrencilerin, bütün zorbalık türlerine "okul başarısı "orta" veya "başarısız" olan öğrencilerden daha az başvurdukları ve maruz kaldıkları görülmüştür. • Anne-babanın bir arada veya ayrı olması öğrencilerin zorba davranışlar göstermesinde ve zorbalığa maruz kalmasında etkili bir faktördür. Anne-babası birlikte olmayan öğrenciler, anne babası birlikte olan öğrencilere göre daha fazla zorba davranışlar uygulamakta ve zorbalığa maruz kalmaktadırlar. • Ailede şiddet olması öğrencilerin zorba davranışlar göstermesinde etkili bir faktördür. Ailesinde şiddet olan öğrenciler, bütün zorbalık türlerini uygulamaktadır. • Kendisini madde bağımlısı olarak ifade eden öğrenciler olması öğrencilerin zorba davranışlara maruz kalması ve uygulaması bakımından önemli bir faktördür. Madde bağımlılığı olan öğrenciler, bütün zorbalık türlerine hem daha fazla maruz kalmaktadır hem de daha fazla uygulamaktadır. • Görüşme yapılan okul müdürleri ve rehber öğretmenler, zorbalığın okullarında bir problem olduğunu düşünmektedir. • Zorbalık, görüşme yapılan okul müdürleri ve rehber öğretmenlerin ifadelerine göre en çok okuldan çıktıktan sonra, başka okullardan veya dışarıdan gelen gruplarca yapılmaktadır. • Görüşülen okul müdürleri ve rehber öğretmenler çok az sayıda ailenin okula zorbalıkla ilgili şikâyetlerde bulunmak için başvurduklarını ifade etmişlerdir. • Araştırmaya katılan okul müdürleri ve rehber öğretmenler zorbalığın başlıca nedenleri olarak öğrencilerin iletişim becerilerinden yoksun olmalarını, okulda kendilerini ifade edecek yeterli sosyal etkinliklerden yararlanamamalarını, sorun çözme becerilerine sahip olmamalarını ve ailelerinin ilgisizliğini göstermişlerdir. • Örneklem okullarda zorbalıkla mücadele için geliştirilmiş program dahilinde bir etkinliğin olmadığı; ancak müdürlerin zorbalığa karşı duyarsız kalmayarak baş etmek için çeşitli yollara başvurdukları görülmüştür.

- Torun, Seren, *Akran Baskısı Düzeyi Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin İncelenmesi*, 2007, Yüksek Lisans, 126s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada akran baskısı düzeyi farklı olan lise öğrencilerinde cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türüne göre karar stratejilerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma grubunu 2005-2006 eğitim-öğretim yılı Polatlı Lisesi, Polatlı Anadolu Lisesi, Polatlı Endüstri Meslek Lisesi ve Polatlı Kız Meslek Lisesi lise 1, 2 ve 3. sınıfa devam eden 813 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilere Kıran(2002) tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği ve Kuzgun(1992) tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen bulgular üzerinde SPSS 13.0 paket programdan yararlanılarak tek yönlü varyans analizi, çift yönlü varyans analizi ve t-testi yapılarak bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları aşağıdaki gibidir: Akran baskısı düzeyine göre; Akran baskısı arttıkça içtepisel ve kararsızlık stratejisi puanları da artmaktadır. Akran baskısı düzeyi farklı olan öğrencilerin mantıklı ve bağımlı karar stratejisi puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Akran baskısı düzeyi ve cinsiyetin ortak etkisi açısından; içtepisel, mantıklı ve bağımlı karar stratejileri puanları arasında anlamlı fark bulunamazken; kararsızlık stratejisi puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre akran baskısı kız öğrencilerde kararsızlık stratejisinin kullanımını erkek öğrencilere göre daha fazla arttırmaktadır. Cinsiyete göre kız öğrenciler içtepisel, mantıklı ve kararsızlık stratejilerini erkek öğrencilerden daha fazla kullanırken, erkek öğrenciler bağımlı karar stratejisini kız öğrencilerden daha fazla kullanmaktadır. Akran baskısı ve sınıf düzeyinin ortak etkisi açısından; Gerek sınıf düzeyi ve akran

baskısının ortak etkisi açısından, gerekse sınıf düzeyine göre karar stratejileri puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Akran baskısı ve okul türünün ortak etkisi açısından; iç tepkisel, mantıklı, bağımlı, kararsızlık stratejileri puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Okul türüne göre mantıklı ve bağımlı karar stratejileri puanları arasında anlamlı fark bulunamazken; içtepisel ve kararsızlık stratejileri puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre Anadolu lisesi öğrencileri içtepisel karar stratejisini endüstri meslek lisesi öğrencilerinden daha fazla kullanmaktadır. Endüstri meslek lisesi öğrencileri kararsızlık stratejisini Anadolu lisesi öğrencilerinden daha az kullanmakla birlikte; genel olarak Anadolu lisesi ve endüstri meslek lisesi öğrencileri kararsızlık stratejisini kız meslek lisesi ve genel lisede okuyan öğrencilerden daha az kullanmaktadır.

- Arslan, Sevda, *Lise Öğrencilerinde Öz-Kavram ve Aile İlişkisinin Akran Zorbalığına Etkisi, 2*008, Doktora, 113s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Araştırma, lise öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma sıklığını, öğrencilerin zorbalık döngüsündeki rollerini ve demografik değişkenlerle ilişkisini öğrencilerin öz kavramı ve aileleri ile ilgili özelliklerinin akran zorbalığına etkisini belirlemek amacı ile tanımlayıcı, karşılaştırmalı ve ilişki arayıcı bir tasarım olarak gerçekleştirildi. Araştırma verileri, 2007 bahar döneminde, İstanbul İlinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı lise türlerini temsil ettiği düşünülen iki meslek lisesi (teknik ve endüstri meslek, ticaret lisesi), iki düz lise ve iki özel lise olmak üzere toplam 6 lisenin 9. ve 10. sınıflarındaki öğrenim gören 1670 öğrenciden elde edildi. Veriler, yüzdelik dağılım, ki-kare, t testi, korelasyon ve tukey testi ile analiz edildi. Araştırmada, "Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği", "Piers-Harris Çocuklar İçin Öz-kavramı Ölçeği", "Aile Değerlendirme Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu"ndan oluşan dört ayrı veri toplama aracı kullanıldı. Araştırma sonucunda; zorbalık oranının erkeklerde yüksek olduğu, çoğunlukla kızların kızlara, erkeklerin erkeklere zorbalık uyguladığı saptandı. Akran zorbalarını belirleme ölçeğine göre; öğrencilerin %17'sinin zorbalık döngüsünde yer aldığı (%5,3'ünün zorba, %5,9'unun kurban, %5,8'sinin hem zorba hem kurban olduğu) belirlendi. Anne-baba ayrı olan grupta, aile bireyleri arasında şiddete tanıklık eden grupta, aile üyeleri tarafından kendisine şiddet uygulananlarda zorbalığa karışanların oranı anlamlı derecede fazla idi. Zorbalığa karışmayan öğrencilerin sağlıklı ailelere sahip oldukları ve öz kavramı puan ortalamalarının anlamlı olarak yüksek olduğu belirlendi. Araştırma, okullarda etkili zorbalığı önleme girişimlerinin uygulanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Okul hemşiresinin içinde yer alacağı bir ekibin uygulayacağı zorbalığı önleme programlarında; ailelere zorbalığı önlemedeki rolleri ve öğrencilere benlik saygılarını yükseltmeye ilişkin eğitimlere ağırlık verilmesi önerilir. Bu da Ülkemizde okul hemşireliği uygulamalarının yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

- Sipahi, Tıpırdamaz Hilal, *İzmir ili Bornova ilçesinde ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı, etkileyen ve eşlik eden faktörler*, 2008, Doktora, 136s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada İzmir ili Bornova ilçesindeki ilköğretim altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı yaygınlığının saptanması, eşlik eden faktörlerin ortaya koyulması ve Olweus öğrenciler için akran zorbalığı (OÖAZ) anketinin Türkçe'ye ve Türkiye'ye uyarlanarak, geçerlilik, güvenirlik analizinin yapılması amaçlandı. 2008 yılı Nisan ayında sekiz ilköğretim okulunda, 405 altıncı ve

yedinci sınıf öğrencisine bir ders saatinde OÖAZ anketi, çocukluk çağı depresyon ölçeği ve sosyodemografik özelliklerin sorgulandığı kişisel bilgi formu uygulandı. Araştırma için Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Etik Kurulu ve Valilik onayı alındı. Uygulama öncesinde velilerden ve öğrencilerden bilgilendirilmiş onam formu alındı. OÖAZ anketinin Cronbach alfa değeri .81, Spearman-Brown güvenilirlik katsayısı .85 olarak bulundu. Araştırma grubu içinde akran zorbalığı yapma (zorba) sıklığı %20.3, akran zorbalığına uğrama (kurban) sıklığı %42.3, hem zorbalık yapma, hem de akran zorbalığına uğrama (zorba/kurban) sıklığı %13.8 ve katılmama (zorba veya kurban olmama) sıklığı %51.3 olarak bulundu. Erkekler kızlara göre daha sık zorba ve kurban olmaktaydı. Lojistik regresyon analizlerinin sonuçlarına göre; erkeklerin, depresif olanların daha sık akran zorbalığı yaptığı; depresif olanların, babası okula gitmeyenlerin, akran desteği olmayanların daha fazla akran zorbalığına uğradığı; depresif olanların ve babası ölen öğrencilerin daha fazla zorba/kurban olduğu; depresif olmayanların, babası herhangi seviyede okula gidenlerin, akran desteği olanların daha sık katılmayan olduğu bulundu. Sonuç olarak OÖAZ anketinin Türkiye için geçerli ve güvenilir bulunmuştur. Zorba ve kurban olma sıklığı Türkiye'de daha önce yapılmış çalışmaların sonuçlarıyla uyumlu bir şekilde yüksek olarak bulundu. Bu çalışma Türkiye örnekleminde akran zorbalığı sıklığı ve eşlik eden faktörlerin prospektif olarak araştırılması, gerekli müdahalelerin tartışılması ve politika üretme çalışmalarının yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu girişimlerde akran zorbalığını geniş bir açıyla ele alabilmek amacıyla sağlık, eğitim ve psikoloji alanlarından uzmanlar ortaklaşa çalışmalıdırlar.

- Totan, Tarık, *Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi*, 2008, Yüksek Lisans, 133s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerde zorbalık davranışlarını ve anne, baba, akran ilişkilerinin zorbalığı yordama gücünü incelemektir. Araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın katılımcıları, 9., 10. ve 11. sınıf düzeyinde toplam 595 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında Yeniden Düzenlenen Olweus Zorba-Kurban Anketi (Büyük sınıflar), Anne, Baba Ergen İlişkileri Ölçeği, Akran İlişkileri Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistik ve lojistik regresyon teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; araştırma katılımcılarında zorbalık davranışları oranları, 67 zorba (%11,26), 76 kurban (%12,77), 48 zorba/kurban (%8,07) ve 404 zorbalığa katılmayan (%67,90) olarak belirlenmiştir. Zorba oranının erkeklerde ve kızlarda benzerlik gösterdiği, kurban oranın kızlarda, zorba/kurban oranının ise erkeklerde daha fazla olduğu bulunmuştur. Yine sınıf düzeyi yükseldikçe zorba olmanın arttığı, kurban olmanın ise azalma eğiliminde olduğu gözlenmiştir. Lojistik regresyon analizine göre ergenlerde anne, baba ilişkileri arttıkça zorba ve zorba/kurban statülerinde olma olasılıkları azalmaktadır. Akran ilişkilerinin artışı ise zorba olma olasılığını artırırken kurban olma olasılığını azaltmaktadır.

- Tura, Gülşah, *Akran Zorbalığına Maruz Kalmayı Yordayan Özellikler*, 2008, Yüksek Lisans, 97s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma algılanan sosyal destek, anne baba tutumu, okul başarısı, cinsiyet, ailedeki üye sayısı, okul değişimi ve farklı bölgelerde yaşama değişkenlerinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığına maruz kalmalarını yordama güçlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma-

nın verileri 2006-2007 eğitim öğretim yılında Diyarbakır ve Kocaeli'nde 8. sınıfa devam eden 550 öğrenciden elde edilmiştir. Yordanan değişkene ilişkin veriler Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği (Mynard ve Joseph, 2000) kullanılarak; yordayıcı değişkenlere ilişkin veriler ise Algılanan Sosyal Destek Ölçeği-Revize Edilmiş Formu (Yıldırım, 2004), Anne Baba Tutum Ölçeği (Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbush, 1991) ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemeleri SPSS 11.5 paket programı kullanılarak bilgisayarda yapılmıştır. Araştırmanın amacı olan akran zorbalığına maruz kalmayı yordayan değişkenlerin belirlenmesinde çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Yordanan değişkenle yüksek korelasyon katsayısına sahip açıklayıcı değişkenleri belirlemek içinse adımsal regresyon analizi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular şöyle özetlenebilir: Okul başarısı, algılanan sosyal destek, otoriter anne baba tutumu ve cinsiyet değişkenleri, akran zorbalığına maruz kalmayı yordayıcı değişkenlerdir. Analize katılan diğer değişkenlerin öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalmalarını yordamadığı belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulguların tartışma ve yorumu yapılmış ve bulgulara dayalı önerilerde bulunulmuştur.

- Acar, Tülin, *Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Psikolojik Belirtiler*, 2009, Yüksek Lisans, 141s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi, Pdf

ÖZET: Bu araştırma, dokuzuncu sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı gruplarının genel dağılımını, cinsiyet ve okul türüne göre dağılımını ve psikolojik belirtilerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 3 meslek lisesi, 6 genel lise ve 4 anadolu lisesinde öğrenim gören, toplam 1237 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin cevap formları incelendiğinde, maddelerin çoğunun boş bırakıldığı cevap formları çalışmadan çıkarılmış, cinsiyetten bağımsız değerlendirmeler 1215, cinsiyete bağımlı değerlendirmeler ise 1211 öğrenci üzerinden yapılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Akran Zorbalığı Belirleme Envanteri-Ergen Formu ve Kısa Semptom Envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans hesaplama, Ki-Kare testi ve Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda F değerinin anlamlı çıkması durumunda farkın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şu şekildedir: Akran zorbalığı gruplarına göre, öğrencilerin en fazla zorba/kurban grupta olduğu, bunu sırasıyla, karışmayan, kurban ve zorba gruptaki öğrencilerin izlediği tespit edilmiştir. Zorba, kurban ve zorba/kurban gruptaki öğrencilerin örneklemin %78'i oranındadır. Cinsiyete göre akran zorbalığı grupları değerlendirildiğinde, zorba, kurban ve karışmayan gruplarının çoğunluğunu kızların, zorba/kurban grubun çoğunluğunu ise erkeklerin oluşturduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre, akran zorbalığı grupları anlamlı farklılık gösterirken, okul türüne göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Akran zorbalığı grupları, kaygı, depresyon, olumsuz benlik ve bedenselleştirme puanlarına göre karşılaştırıldığında, kurban ve zorba/kurban ile karışmayan grup arasındaki fark karışmayan grup lehine anlamlı bulunmuştur. Buna ek olarak, olumsuz benlik puanları açısından karşılaştırıldığında, zorba ile zorba/kurban grupları arasındaki farkın zorba grup lehine anlamlı olduğu görülmüştür. Akran zorbalığı grupları düşmanlık puanlarına göre karşılaştırıldığında, zorba grup ile, kurban ve karışmayan gruplar arasındaki fark, kurban ve karışmayan grupların lehine anlamlı çıkmıştır. Zorba/kurban grup ile, kurban ve karışmayan gruplar arasındaki farkın, kurban ve karışmayan grupların lehine anlamlı olduğu gözlenmiştir. Kurban ve karışmayan grup arasındaki fark ise karışmayan grup lehine anlamlı bulunmuştur. Zorba ve zorba/kurban grup arasındaki fark ise

anlamlı bulunmamıştır. Akran zorbalığı grupları genel psikolojik belirtilerine göre karşılaştırıldığında, zorba, zorba/kurban, kurban grup ile karışmayan grup arasındaki farkın, karışmayan grup lehine anlamlı olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular literatürde bulunan diğer araştırma bulguları ışığında tartışılmıştır. Araştırmacılara, ailelere ve uygulayıcılara çeşitli öneriler sunulmuştur.

- Bayraktar, Fatih, *Ergenlerin Zorba ve Kurban Davranışlarında Birey, Aile, Akran ve Okula İlişkin Özelliklerin Rolü: Bütüncül Bir Model Önerisi*, 2009, Doktora, 242s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Zorbalık davranışı, güç ilişkilerinin olduğu ve gücü olan kişinin bu gücü istismar etme fırsatı bulduğu her durumda gözlenebilen önemli bir davranışsal ve toplumsal sorundur. Zorba ve bu zorbalığa maruz kalan kurban statüleri, ilgili literatürdeki başlangıç çalışmalarında birbirine zıt iki rol olarak tanımlanmasına karşın (ör. Olweus, 1978), son zamanlardaki çalışmalar bu iki statüyü belirleyen etmenlerin bazı noktalarda farklılaşmakla beraber örtüştüğünü de göstermektedir. Bu bağlamda araştırmamızın amacı, ergenlerde zorba ve kurban rollerini yordayan bireysel, ailesel, akranlara, okula ve öğretmene ait bazı niteliklerin bir model çerçevesinde ve sosyalleşmenin gerçekleştiği kültürel bağlama göre (Kuzey Kıbrıs ve Türkiye) incelemektir. Araştırmanın Kuzey Kıbrıs örneklemini 544 (284 kız, 259 erkek), Türkiye örneklemini ise 509 ergen (270 kız, 239 erkek) oluşturmaktadır. Örneklemin yaş dağılımı Kuzey Kıbrıs'ta 13-18 (Ort. = 14.7, S = 1.17), Türkiye'de ise 13-19 arasında değişmektedir (Ort.= 14.7, S = 1.29). Her iki örneklem de ağırlıklı olarak orta sosyo-ekonomik düzeyden ve eğitim gören ergenlerden oluşmaktadır. Sosyo-ekonomik durum değişkeni ele alındığında anne babanın eğitim seviyesi yükseldikçe zorbalığın, azaldıkça zorbalığa maruz kalmanın arttığı görülmüştür. Cinsiyetler arasındaki karşılaştırmalar erkeklerin daha çok fiziksel zorbalık uygulayıp, aynı şekilde fiziksel zorbalığa maruz kaldığını, kızların ise daha çok ilişkisel zorbalık uygulayıp, aynı şekilde ilişkisel zorbalığa maruz kaldığını göstermiştir. Yaş grupları arasındaki farklar, zorbalık puanlarında 8. sınıfta, zorbalığa maruz kalma puanlarında ise 9.-10. sınıf arasında bir artışa işaret etmiştir. Önerilen bütüncül modelin her iki örneklemde de zorbalık değişkenini açıkladığı ancak zorbalığa maruz kalma modelinin çalışmadığı görülmüştür. Her iki örneklemde de zorbalıkla ilişkili en güçlü bağlam okulun psikolojik çevresi olarak belirlenmiştir. Zorbalığa maruz kalmayla ilişkili yol analizleri her iki örneklemde de olumsuz öğretmen, ebeveyn ve akran niteliklerinin en belirgin riskler olduğunu ortaya koymuştur. Örneklemler arasındaki en belirgin fark ise Kuzey Kıbrıs örnekleminde olumlu ebeveyn niteliklerinin zorbalığı maruz kalmayı azaltan bir etmenken, Türkiye örnekleminde bu ilişkinin ortaya çıkmamasıdır.

- Ergül, Aysun, *Bir Grup Süreci Olarak Akran Zorbalığı: Katılımcı Rolü Gruplarında Tepkisel-Amaçlı Saldırganlık ve Toplumsal Konum*, 2009, Yüksek Lisans, 129s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, temel olarak Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman ve Kaukiainen'in (1996) Katılımcı Rolü Yaklaşımı'ndan yola çıkılarak zorbalık bir grup süreci olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada, bu yaklaşım temelinde, zorbalığa farklı rollerle katılan çocukların oranlarının belirlenmesi ve bu oranların cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Sonuçlar,

çocukların %11.5'i zorba, %10.9'u yardımcı-destekleyici, %21.1'i savunucu, %20.9'u izleyici ve %9.7'si kurban olmak üzere toplam %74.0'ünün söz konusu katılımcı rollerinden birine girdiğini göstermiştir. Cinsiyete göre karşılaştırma sonuçları, erkeklerin daha fazla zorba, yardımcı-destekleyici ve kurban, kızlarsa savunucu ve izleyici rollerinden birine girdiklerini göstermiştir. Ayrıca, çocukların zorba, yardımcı-destekleyici, savunucu ve izleyici ölçeklerinden elde edilen kendi bildirimi puanları ile aynı ölçeklerden elde edilen akran bildirimi puanları arasında anlamlı ve olumlu ilişkiler olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, çocukların zorba ve yardımcı-destekleyici olarak davranma eğilimlerini gerçekte olduğundan daha düşük, savunucu ve izleyici olarak davranma eğilimlerinse daha yüksek değerlendirdikleri görülmüştür. Bu çalışmada, ek olarak, katılımcı rolü gruplarındaki çocukların tepkisel-amaçlı saldırganlık ve toplumsal konum açısından farklılaşıp farklılaşmadıkları incelenmiştir. Tepkisel ve amaçlı saldırganlıkla ilgili karşılaştırma sonuçları, zorba çocukların amaçlı saldırganlık puanlarının savunucu ve izleyici çocuklarınkinden, yardımcı-destekleyici çocuklarınsa tepkisel saldırganlık puanlarının izleyici çocuklarınkinden anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir. Toplumsal konumla ilgili sonuçlarsa, zorba çocukların en fazla reddedilmişlik ve ortalamalılık; yardımcı- destekleyici çocukların ortalamalılık; savunucu ve izleyici çocukların popülerlik ve ortalamalılık; kurban çocuklarınsa reddedilmişlik konumuna girdiklerini göstermiştir. Ayrıca, katılımcı rolü grupları genel olarak akran kabulü ve akran reddi açısından da karşılaştırılmış, sonuçlar zorba, yardımcı-destekleyici ve kurban çocukların akranları tarafından savunucu ve izleyici çocuklardan daha fazla reddedildiklerini ortaya koymuştur.

- Hilooğlu, Sehir, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbaca Davranışlarını Yordamada Sosyal Beceri ve Yaşam Doyumunun Rolü*, 2009, Yüksek Lisans, 107s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, öğrencilerin zorba ve kurban olma davranışlarını sosyal beceri ve yaşam doyumlarının ne oranda açıkladığını belirlemek, bunun yanında cinsiyete göre öğrencilerin zorbalık statülerini ve zorbalığa karışıp karışmamaya göre sosyal beceri ve yaşam doyumlarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma, Adana ili merkez ilçelerinde yer alan altı ilköğretim okulunun 6. 7. ve 8. sınıfına devam eden 440'ı kız, 495'i erkek toplam 935 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Örnekleme alınan öğrenciler 13 ile 15 yaşları arasında olup, öğrencilerin yaş ortalamaları 13.63, standart sapmaları ise .68' dir. Araştırmada öğrencilerin zorbalık düzeylerini belirlemek amacıyla Zorbalık Ölçeği, öğrencilerin sosyal becerilerine ilişkin bilgileri öğrenmek için Matson Çocuklarda Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ve öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerini belirlemek amacıyla da Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin, kurban, zorba, zorba-kurban ve zorbalığa karışmayan zorbalık grubunda olmada cinsiyete göre, kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre aktif zorbalık gruplarında (zorba, kurban, zorba-kurban) erkeklere göre daha düşük oranda zorbalığa dahil olmuşlardır; kız öğrenciler, daha çok zorbalığa karışmayan grupta yer almaktadırlar. Araştırmada, zorbalığa karışan ve zorbalığa karışmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan Mann Whitney U testi analizi sonucunda; zorbalığa karışan öğrencilerin ve zorbalığa karışmayan öğrencilerin olumsuz sosyal davranışlar, olumlu sosyal davranışlar ve sosyal beceri toplam puanları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Zorbalığa karışan öğrencilerin olumsuz sosyal davranışlarının, zorbalığa karışmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu; zorbalığa

karışmayan öğrencilerin olumlu sosyal davranışlarının ve sosyal beceri toplam puanlarının zorbalığa karışan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmada zorbalığa karışan öğrenciler ile zorbalığa karışmayan öğrencilerin yaşam doyumu puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Zorbalığa karışmayan öğrencilerin Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği'nin boyutları olan arkadaş, okul, aile, çevre, benlik ve yaşam doyumu toplam puanlarının, zorbalığa karışan öğrencilerin arkadaş, okul, aile, çevre, benlik ve yaşam doyumu toplam? puanlarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İlköğretim öğrencilerinde zorba olmayı yordayan değişkenleri saptamak için yapılan aşamalı regresyon analizi sonucunda cinsiyet kontrol edildikten sonra, açıklanan toplam varyansa katkılarına göre sırasıyla olumsuz sosyal davranış, çevre ve okuldan algılanan doyumun zorba olmanın anlamlı yordayıcıları olduğu saptanmıştır. Değişkenlerin tamamının toplam varyansın %44.5'ini açıkladığı belirlenmiştir. Öğrencilerde kurban olmayı yordayan değişkenleri saptamak için yapılan aşamalı regresyon analizi sonucunda da cinsiyet kontrol edildiğinde, açıklanan toplam varyansa katkılarına göre sırasıyla arkadaşlıktan algılanan doyum, olumsuz sosyal davranışlar, yaşam doyumundaki çevre ve okuldan algılanan doyum kurban olmanın anlamlı yordayıcılarındandır. Bu değişkenlerin tamamı toplam varyansın %23.3' nü açıkladığı belirlenmiştir. Yukarıda özetlenen bulgular ilgili alan yazında yer alan araştırma bulguları ışığında tartışılmıştır.

- Kavşut, Fatma, *Ergenlerde Akran Zorbalığı ve Duygusal Zeka Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2009, Yüksek Lisans, 126s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlerde akran zorbalığı davranışları ve duygusal zeka arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma betimsel bir çalışma olup araştırmanın katılımcılarını 9., 10. ve 11. sınıfta okuyan toplam 691 orta öğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler iki meslek lisesi, iki düz lise olmak üzere, alt ve üst sosyoekonomik düzey dikkate alınarak toplam 4 okuldan toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında duygusal zeka düzeyini belirlemek için Bar-on Duygusal Zeka Ölçeği, akran zorbalığı kurbanlarını belirlemek için Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği, zorba öğrencileri belirlemek için Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği ve kişisel bilgileri elde etmek için ise Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada betimsel istatistik, ki kare, Cramer V, T testi ve Tek Yönlü Varyans analizi teknikleri kullanılarak araştırmanın alt problemleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, çeşitli zorbalık statülerinde yer alan katılımcıların sayıları ve oranları; 61 zorba (%8,8), 66 kurban (%9,5), 39 zorba/kurban (%536) ve 525 katılmayan (%76) olarak bulunmuştur. En yaygın olan zorbalık davranışının Alay (%1,08) olduğu belirlenmiştir. Sözel içerikli zorbalığın diğer zorbalık türlerinden belirgin bir şekilde daha yaygın olduğu görülmüştür. Zorba ve katılmayan oranının kızlarda, kurban oranının erkeklerde daha yüksek olduğu, zorba/kurban oranının ise cinsiyet bakımından benzerlik gösterdiği görülmüştür. Sınıf düzeyleri açısından ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Erkek zorbaların ve zorbalığa katılmayanların (= 37,03) kız zorbalara ve zorbalığa katılmayanlara (= 32,15) oranla kişiler arası becerilerinin anlamlı derecede daha fazla olduğu hesaplanmıştır. Buna karşılık zorbalığın tüm statülerindeki kızların ise stresle başa çıkma düzeylerinin (= 42,31) erkeklere oranla (= 38,47) daha fazla olduğu bulunmuştur. Zorba, kurban, zorba/kurban ve katılmayan durumundaki ergenlerin diğer duygusal zeka boyutlarında ise anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Zorba, kurban, zorba/kurban statülerinde yer alan ergenlerin duygusal zeka boyutlarındaki sınıf düzeyine dayalı farklılıkların anlamlı olmadığı buna karşılık katılmayan statüsünde yer alan ergenlerin sınıf düzeyi arttıkça kişiler arası becerilerinin, kişisel becerilerinin ve duygusal zeka toplam puanlarının düştüğü bulunmuştur.

- Atalay, Ayşegül, *Akran Zorbalığı Gösterme ve Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Cinsiyet, Yaş, Sosyoekonomik Düzey, Anne-Baba Tutumları, Arkadaş İlişkileri ve Benlik Saygısı ile İlişkisi*, 2010, Yüksek Lisans, 108s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Dicle Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, anne baba tutumu, arkadaş ilişkileri ve benlik saygısı değişkenlerinin ilköğretim II. kademe öğrencilerinin akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalmalarını yordama güçlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın verileri, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır'da üç farklı sosyoekonomik düzeydeki altı ilköğretim okulunun II. kademesine devam eden 685 öğrenciden elde edilmiştir. Yordanan değişkene ilişkin veriler; Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği Türkçe uyarlaması (Gültekin ve Sayıl, 2005), Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği Türkçe uyarlaması (Gültekin ve Sayıl, 2005) kullanılarak; yordayıcı değişkene ilişkin veriler ise Anne Baba Tutum Ölçeği (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 2005), Akran İlişkileri Ölçeği (Kaner, 2000), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Türkçe uyarlaması (Çuhadaroğlu, 1986) ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın amacı olan akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalma alt boyutları için ayrı ayrı olmak üzere cinsiyet ve yaşa göre farklılık olup olmadığı MANOVA analizi kullanılarak sınanmış ve cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, anne-baba tutumları, arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısının akran zorbalığına maruz kalma ile akran zorbalığı göstermeyi yordayıp yordamadıkları, yorduyorlarsa ne ölçüde yordadıklarını belirlemek amacıyla Stepwise Regresyon analizi kullanılmıştır. Genel olarak araştırma bulgularına bakıldığında; kızlara oranla erkeklerin korkutma-sindirme ve açık saldırı alt boyutlarında, erkeklere oranla da kızların kişisel eşyalara saldırı alt boyutunda akran zorbalığına daha fazla maruz kaldıkları gözlenmiş; kızlara oranla erkeklerin korkutma-sindirme, açık saldırı ve ilişkisel saldırı türünden akran zorbalığı gösterme davranışlarını daha fazla gösterdikleri gözlenmiştir. Yaş açısından bakıldığında ise ön ergen grubundaki deneklerin orta ergen grubundaki deneklere oranla alay etmek ve açık saldırı türünden davranışları daha fazla sergiledikleri, alay, açık saldırı ve kişisel eşyalara saldırı alt boyutlarında ise ön ergenlik grubundaki öğrencilerin, orta ergenlik grubundaki öğrencilere oranla daha fazla akran zorbalığına maruz kaldıkları gözlenmiştir. Yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, anne baba tutumları, arkadaş ilişkileri ve benlik saygısı değişkenlerinin akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı göstermeyi farklı alt boyutlarda ve farklı şekillerde yordadıkları belirlenmiş ve araştırma bulguları ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

- Gürsoy, Can Elif, *Ergenlerde Sosyodemografik Özelliklere ve Algılanan Sosyal Destek ile Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın İncelenmesi*, 2010, Yüksek Lisans, 107s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi.

ÖZET: Son yıllarda akran zorbalığına hedef olma, akrana zorbalık gösterme ve bu tür davranışların nedenlerini ve sonuçlarını anlamaya yönelik araştırmaların sayısında önemli bir artış olmuştur. Bridge'e (2003) göre bir çocuğun, diğer çocuk ya da bireyler tarafından hedef seçilerek, sürekli rahatsız edici davranışlara maruz kalması olarak tanımlanan akran zorbalığı hem yapan çocuk için hem de buna maruz kalan çocuk için önemli olumsuz etkilere neden olur. Bu tür davranışlar, bireylerin yapılan bir davranışa tepki olarak ortaya koydukları saldırgan davranışlardan farklılık göstermektedir. Bu çalışmada, ergenlerin sosyodemografik özellikleri ile akran zorbalığına maruz kalma ilişkisi araştırılmıştır. Uygulama İstanbul ilinde ikamet eden, 2 devlet lisesinde öğrenim gören, 15-17 yaş ara-

sında olan 178 kız, 245 erkek olmak üzere toplam 423 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Bu çalışmayı gerçekleştirirken Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği, Çok Boyutlu algılanan sosyal Destek Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu, gidilen liselerdeki sınıflara toplu olarak uygulanmıştır. Hipotezin sonuçları ışığında, ergenlerde sosyodemografik özellikler, algılanan sosyal destek ve akran zorbalığına maruz kalma arasında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Sosyodemografik özellikler ve akran zorbalığı alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde yaş boyutunda 16 yaşındakilerin, cinsiyet boyutunda erkeklerin, anne eğitim düzeyi boyutunda annesi herhangi bir örgün eğitimi tamamlamamış/almamış olanların, anne çalışma boyutunda annesi çalışanların, baba çalışma boyutunda babası çalışmayanların, algılanan ekonomik düzey boyutunda ekonomik durumu kötü olanların, birlikte yaşadığı kişi/kişiler boyutunda anne baba ile yaşamayan ya da sadece anne veya baba ile yaşayanların, kendisi haricinde aile içi şiddete tanık olma boyutunda ebeveyni şiddete başvuranların, kendisine aile içinde şiddet uygulanma boyutunda ailesi tarafından şiddet görenlerin ve kardeş sahibi olma boyutunda kardeşi olan öğrencilerin daha fazla akran zorbalığına maruz kaldıkları saptanmıştır. Algılanan sosyal destek ve akran zorbalığına maruz kalma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki gözlenmektedir. Algılanan sosyal desteğin azalması ve zorbalığa maruz kalama arasında ilişki olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca zorbalık ölçeği alt boyutları kendi içerisinde karşılaştırıldığında da pozitif yüksek yönde anlamlı bir ilişki gözlenmektedir. Bu durum da herhangi bir zorbalık türündeki artışını/azalışın diğer zorbalık türlerinde de artışa/azalışa neden olduğu anlamına gelmektedir.

- Sönmezay, Hamide, *Lise Öğrencilerinde Zorbalığın İletişim Becerileri ve Algılanan Sosyal Destek ile İlişkisinin İncelenmesi*, 2010, Yüksek Lisans, 179s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma lise öğrencilerinde zorbalığın iletişim becerileri ve algılanan sosyal destek ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya Kastamonu ili merkezinde bulunan, 1 Fen Lisesi, 1 Anadolu Lisesi ve 1 Genel Akademik Lise olmak üzere 3 lisede öğrenimine devam eden toplam 378 öğrenci katılmıştır. Araştırma grubuna Zorba Ölçeği, Kurban Ölçeği, İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 13.0 kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sürekli değişkenleri (İletişim becerileri ve sosyal destek) arasında ilişkilerin saptanması için Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Zorba Ölçeği ve Kurban Ölçeği alt ölçek puanları ile ölçek toplam puanlarında süreksiz değişkenler cinsinden farklılıkların (okul ile cinsiyet ve sınıf) saptanması için İlişkisiz Örneklemler İçin İki Faktörlü Anova Testi kullanılarak istatistiksel analizler yapılmıştır. Ayrıca okullar ve sınıflar arasında fark çıktığında farkın hangi okullar ve sınıflar arasında olduğunu anlamak için Tukey testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda zorbalığa uğrama ve zorbalık yapmanın iletişim becerileri ve algılanan sosyal destek ile negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Öğrencilerin kurban ölçeği puanlarında okullar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Genel Akademik Lise öğrencileri Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır. Ayrıca Fen Lisesi öğrencileri de Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha fazla zorbalığa uğramaktadır. Öğrencilerin zorba ölçeği puanlarında okullar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Fen Lisesi öğrencileri Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha fazla zorbalık yapmaktadır. Ayrıca bulgular dışlama ve dışlanma alt ölçekleri (Kurban ölçeğinin dışlanma alt ölçeği ile zorba ölçeğinin dışlama alt ölçeğinde kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır) hariç tüm alt ölçeklerde ve ölçek toplam puanında erkeklerin kızlardan hem

daha fazla zorbalık yaptığını hem de daha fazla zorbalığa uğradığını göstermektedir. Öğrencilerin zorbalığa maruz kalma ve zorbalık yapma düzeyleri üzerinde cinsiyetin okul ile ortak etkisine bakılmış ve ortak etkinin anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır. Sınıf açısından bakıldığında da sınıflar arasında kurban ölçeği dışlanma ve söylenti alt ölçeklerinde fark bulunurken (Lise 1. sınıfların Lise 2. sınıflara göre daha fazla zorbalığa uğradığı sonucu bulunmuştur), diğer alt ölçekler ve ölçek toplam puanında fark bulunamamıştır. Zorba ölçeği toplam ve alt ölçek puanlarında da sınıflar arasında fark anlamlı bulunmamıştır.

- Toksöz, Erkan, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki,* 2010, Yüksek Lisans, 122s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorba davranış eğilimi (fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, duygusal zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık) ile anne babanın öğrenciye ilişkin tutumları (kabul ve ilgi, kontrol ve denetleme, psikolojik özerklik) arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın verileri Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği ile Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Ölçekler Eskişehir'in Odunpazarı İlçesinde bulunan sekiz ilköğretim okulunda öğrenim görmekte olan 594 adet ikinci kademe öğrencisine uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilerin aile özellikleri, yaşları ve cinsiyetleri ile Zorbalık Eğilim Ölçeği (tümü) ve alt boyutları (fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, duygusal zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık) ile Anne Baba Tutum Ölçeği (tümü) ve alt boyutları (kontrol ve denetleme, psikolojik özerklik, kabul ve ilgi) arasındaki ilişkiye bakılmıştır. İki durum arasındaki ilişkiye bakmadan önce zorbalık eğilimi ve anne baba tutumu ile öğrencilerin demografik özellikleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Öğrencilerin yaşı, sınıfı, cinsiyeti, anne babanın eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi değişkenlerinin öğrencilerin zorbalık eğilimi ve anne baba tutumu ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Ayrıca anne baba tutumları ile zorba davranış eğilimi arasında yüksek düzeyde negatif korelasyon bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmanın en önemli bulgusu olarak öğrencilerin yaş/sınıf ve cinsiyet değişkenleriyle anne baba tutum algıları ve zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişkinin saptanması söylenebilir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin kişisel özelliklerinin ve aile yapılarının tanınmasının onların zorbalık eğilimlerinin ve anne baba tutumlarının kestiriminde önemli olduğu söylenebilir.

- Ünalmış, Mehmet, *Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Zorba/Kurban Davranışları ile Sosyal Beceri ve Şiddete Yönelik Tutumları*, 2010, Yüksek Lisans, 218s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada temel amaç öğrencilerin zorba, kurban davranışları ile şiddete yönelik tutumlarının ve sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılarak; öğrencilerin zorba, kurban davranışları ile şiddete yönelik tutumları ve sosyal beceri düzeyleri cinsiyete ve daha önce şiddete uğrayıp, uğramama durumu değişkenleri açısından açıklanmasıdır. Araştırma örneklemi 2008-2009 eğitim-öğretim yılı ikinci yarıyılında Kayseri il merkezinde 9 ve Pınarbaşı İlçesinde 1 olmak üzere toplam 10 lisenin lise 1.sınıfına devam eden 447'si kız, 368'i erkek olmak üzere toplam 845 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada öğrencilerin zorba, kurban olma durumlarını belirlemek için Akran Zorbalığı Belirleme

Ölçeği Ergen Formu, şiddete yönelik tutumlarını belirlemek için Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği, sosyal beceri düzeylerini belirlemek için Sosyal Beceri Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programına aktarılarak analiz edilmiştir. Yapılan `KolmogorovSimirnov Testi' neticesinde verilerin dağılımı normallik göstermediği için non-parametrik testlerden `Mann Whitney-U Testi' uygulanarak meydana gelen farklılaşmaların kaynağı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin zorba ve kurban olma durumları, sosyal beceri düzeyleri, şiddete yönelik tutumları arasındaki ilişki `Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Analizi ' kullanılarak incelenmiştir. Araştırmada kullanılan ilk değişken olan cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular incelendiğinde; erkek öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarının kız öğrencilere göre daha olumlu olduğunu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok zorba ve daha çok kurban oldukları, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre toplam sosyal beceri düzeyinde ve bazı alt boyutlarında (duyuşsal duyarlık, sosyal duyarlık, sosyal kontrol) anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmüştür. Araştırmada kullanılan ikinci değişken olan daha önce şiddete uğrayıp, uğramama durumu değişkenine ilişkin bulgular incelendiğinde; daha önce şiddete maruz kalan öğrencilerin daha önce şiddete maruz kalmamış öğrencilere göre şiddete yönelik daha olumlu tutum sergiledikleri, daha önce şiddete maruz kalan öğrencilerin daha önce şiddete maruz kalmamış öğrencilere göre daha çok zorba ve daha çok kurban oldukları anlaşılmıştır. Öğrencilerin sahip oldukları sosyal becerilerin daha önce şiddete uğramış yada uğramamış olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik elde edilen bulgulara bakıldığında ise; sadece `sosyal kontrol' alt boyutunda alınan puanların anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Daha önce şiddete maruz kalmamış öğrencilerin, daha önce şiddete uğramış öğrencilere göre daha çok `sosyal kontrol' becerisine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin zorba ve kurban davranışları, sosyal beceri düzeyleri ve şiddete yönelik tutumları arasındaki ilişkiye yönelik bulgular incelendiğinde; öğrencilerin zorba puanları ve kurban puanları ile şiddete yönelik tutumları arasında düşük düzey, pozitif yönlü; öğrencilerin zorba puanları ve kurban puanları ile Sosyal Beceri Envanteri alt boyutlarından `sosyal kontrol' alt boyutu ile arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Öğrencilerin şiddete yönelik tutum ve alt boyutları puanları ile sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık puanları arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin toplam zorba ve toplam kurban puanları ile duyuşsal anlatımcılık puanları arasında da pozitif yönde bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan alan yazın araştırmaları neticesinde öğrencilerin zorba, kurban davranışları ile şiddete yönelik yönelik tutumlarının ve sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırıldığı çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılan çalışmanın alan yazına katkı sağlaması umulmuştur.

- Yaban, Helin Ebru, *Ergenlerin Arkadaşlık Niteliği, Ebeveynden ve Okul Ortamında Öğretmenden Algılanan Destek ile Akran Zorbalığı/Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişkiler*, 2010, Yüksek Lisans, 151s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojisi Bilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Zorbalık ve zorbalığa maruz kalma ile ilgili yazın, ebeveyn ve öğretmenlerden algılanan desteğin ergenin akran zorbalığı deneyimleri üzerinde rol oynayabilen iki önemli bağlam olduğuna işaret etmektedir (örn. Demaray ve Malecki, 2002; Levitt ve ark., 2005; Murray-Harvey ve Slee, 2007). Bununla birlikte, bu iki bağlamın etkileri erken ergenlikten geç ergenliğe doğru azalmakta ve arkadaşlık ilişkileri, ergenin sonuç davranışları üzerinde koruyucu ya da risk faktörü olarak rol oynayabilen diğer bir bağlam olarak belirmektedir (Bollmer, Milich, Harris ve Maras, 2005; Demaray, Malecki, Davidson, Hodgson ve Rebus, 2005). Bu çerçevede, araştırmanın amacı erkek ve kız ergenlerin anne,

baba ve okulda öğretmenlerinden algıladıkları desteğin doğrudan ve arkadaşlık niteliği aracılığıyla zorbalık ve zorbalığa maruz kalmayla olan ilişkilerini incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Ankara ili Çankaya ilçesine bağlı okullardan seçkisiz olarak seçilen beş ilköğretim okulu ve beş lisenin yedi-onuncu sınıflarında okuyan 425'i kız (Ort. Yaş= 14.9, S= 17.6), ve 348'i erkek (Ort. Yaş= 14.7, S = 17.3) olmak üzere 773 ergen oluşturmuştur. Araştırma değişkenlerinin bağımsız etkilerinin ele alındığı analizlerin sonuçları, kız ergenlerde babadan algılanan desteğin, erkek ergenlerde ise sırasıyla öğretmenlerden algılanan desteğin ve babadan algılanan desteğin zorbalıkla ilişkili bağlamlar olduğunu göstermiştir. Anneden algılanan desteğin ne kız ne de erkekler için zorbalık ve zorbalığa maruz kalmanın anlamlı bir yordayıcısı olmadığı saptanmıştır. Anneden algılanan desteğin akran zorbalığı üzerindeki koruyucu etkisinin babanın da destekleyici algılandığı aile ortamlarında gözlenme olasılığı irdelenmiş ve yapılan analizler, anneden algılanan desteğin ergeni zorbalık ve zorbalığa maruz kalmadan koruyabilmesinin ancak babanın da destekleyici olarak algılandığı ortamlarda mümkün olduğunu göstermiştir. Anne-baba ve okul ortamında öğretmenlerden algılanan desteğin deneyimlenen arkadaşlık niteliği (olumlu/olumsuz) üzerinde oynadığı rolün hem destek kaynaklarına hem de ergenin cinsiyetine göre farklılaştığı görülmüştür. Bu bağlamda, babadan algılanan desteğin erkek ergenlerin olumsuz arkadaşlıkları üzerinde koruyucu bir rolü olduğu; öğretmenlerden algılanan desteğin ise olumlu arkadaşlıklara sahip olmayı yordadığı belirlenmiştir. Olumsuz arkadaşlık niteliğinin hem kız hem de erkeklerde zorbalık ve yalnızca erkeklerde zorbalığa maruz kalma riskini arttıran bir faktör olduğu bulunmuştur. Olumlu arkadaşlık niteliği ise yalnızca erkeklerin zorbalık ve zorbalığa maruz kalma puanlarını olumsuz yönde yordamıştır. Kız ergenlerde arkadaşlık niteliğinin aracı rolü ölçütler karşılanamadığı için incelenememiş, erkek ergenlerde ise aracı rolle ilgili analiz sonuçları, olumsuz arkadaşlık niteliğinin, babadan algılanan destekteki azalma ile zorbalık/zorbalığa maruz kalmanın artması ilişkisini kısmen açıkladığını; öğretmenlerden algılanan desteğin artmasının zorbalığa maruz kalmadaki azalmayla ilişkisinin ise kısmen olumlu arkadaşlık niteliğine bağlı olarak ortaya çıktığını göstermiştir. Bulguların yazına ve uygulama alanına katkıları, ekolojik sistemler yaklaşımı ve ilgili bulgular çerçevesinde tartışılmıştır.

- Yurttaş, Ayşegül, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ile Algıladıkları Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2010, Yüksek Lisans, 237s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ile anne-baba tutum algılamaları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaçla okullarda görülen zorbalığın türleri ve sıklığı ortaya çıkarılmış, zorbalığa karışmayan ve zorba öğrenciler, algılanan farklı ebeveyn tutumları açısından değerlendirilmiş ve anne-baba tutum algılama biçimleri ortaya çıkarılmıştır. Araştırma, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Kadıköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 5 farklı ilköğretim ikinci kademede resmi ve özel türdeki okullarda, yaş aralığı 11 ve 15 yaş arasında değişen toplam 467 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Bunların 231'i kız, 236'sı da erkektir. Araştırmada öğrencilerin, zorbalık eğilimlerini ölçmek için Zorba Davranış Eğilimi Ölçeği (Satan, 2006), çocukların anne baba tutumlarını algılamaları arasındaki farklılıkları değerlendirmek amacıyla Anne Baba Tutum Ölçeği (Yılmaz, 2000) ve araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Zorba Davranış Eğilimi Ölçeği'nin, Satan (2006) tarafından geçerlik (r=.67) ve güvenirlik çalışmaları (Cronbachalpha=.95) yapılmıştır. Zorba

Davranış Eğilimi Ölçeği'nin 4 alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; Fiziksel Zorbalık, Sözel Zorbalık, Eğlence Amaçlı Zorbalık ve Duygu Zorbalığı'dır. Anne-Baba Tutum Ölçeği (Parenting Style Inventory, PSI) ise Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından kullanılmış, ülkemizde geçerlik ve güvenirlik çalışması Yılmaz (2000) tarafından yapılmıştır. Toplam 26 maddeden oluşan ölçek ana-baba tutumlarını kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme alt boyutlarında değerlendirmektedir. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 15.0 programı kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Bulguların analizinde frekans ve yüzde dağılımları kullanılmış, ayrıca gruplar arası farkı belirlemede Tek Yönlü Varyans Analizi, t Testi, Kruskal Wallis-H Testi; hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemede Post-hoc Tamhane's T2 Testi ve Mann Whitney-U Testi, grupların farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacıyla Mann Whitney-U Analizi; gruplar arasındaki ilişkiyi belirlemede ise Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde, anne-baba tutum ölçeği alt boyutları ile zorba davranış eğilimi ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi sonucunda anne-baba tutum ölçeği kabul/ilgi alt boyutu ile zorba davranış eğilimi ölçeği fiziksel zorbalık alt boyutu, sözel zorbalık alt boyutu, eğlence amaçlı zorbalık alt boyutu arasında negatif yönde; anne-baba tutum ölçeği psikolojik özerklik alt boyutu ile zorba davranış eğilimi ölçeği fiziksel zorbalık alt boyutu, sözel zorbalık alt boyutu, eğlence amaçlı zorbalık alt boyutu arasında negatif yönde; anne-baba tutum ölçeği denetleme alt boyutu ile zorba davranış eğilimi ölçeği fiziksel zorbalık alt boyutu, sözel zorbalık alt boyutu ve eğlence amaçlı zorbalık alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Genel olarak söylenebilir ki, anne-baba tutum ölçeği alt boyut puanları yükseldikçe zorba davranış eğilimi ölçeği alt boyut puanları istatistiksel olarak anlamlı olacak şekilde düşmüştür. Sonuçlar öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile algılanan anne-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

- Özkal, Ümmiye Uğur, *Üniversite Öğrencileri Arasında Zorbalık ve Zorbalığın Psikolojik Sorunlarla İlişkisi*, 2011, Yüksek Lisans, 133s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyi ve cinsiyete göre zorbalığa uğramalarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek ve zorbalığın psikolojik sorunlarla olan ilişkisini araştırmak amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2010-2011 öğretim yılında Ankara'daki bir devlet üniversitesinin sosyal bilimlerle ilgili fakültelerinde okumakta olan 453 öğrenci oluşturmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 20.59 (s=1.80) ve yaş ranjı 18-28'dir. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen Üniversite Öğrencilerinde Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri ile toplanmıştır. Verilerin analiz edilmesinde SPSS programından yararlanılmış; korelasyon analizi, ilişkisiz ölçümler için Mann Whitney U-Testi ve ilişkisiz ölçümler için Kruskal Wallis H-Testi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular üniversite öğrencilerinin %17'sinin zorbalığa uğradığını göstermektedir. Farklı zorbalık boyutlarına göre incelendiğinde ise üniversite öğrencilerinin en çok ideolojik zorbalığa ve dışlama yoluyla zorbalığa uğradıkları görülmektedir. Üniversite öğrencileri arasında akran zorbalığına uğrama açısından cinsiyete göre anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Alt boyutlara göre incelendiğinde söylenti yayma, cinsel zorbalık, ideolojik zorbalık ve siber zorbalık açısından cinsiyete göre bir farklılık gözlenmezken erkek öğrencilerin dışlama ve fiziksel zorbalığa kızlardan daha fazla uğradığı sonucu elde edilmiştir. Üniversite öğrencileri arasında en fazla zorbalığa uğra-

yanların 4.sınıflar olduğu ve 1.sınıf öğrencilerinin diğer tüm sınıf düzeylerinden daha az zorbalığa uğradıkları sonucu elde edilmiştir. Alt boyutlara göre incelendiğinde ise yine 1.sınıf öğrencilerinin tüm alt boyutlarda en az düzeyde zorbalığa uğradıkları görülmektedir. Fiziksel zorbalığa 2.sınıf öğrencilerinin, söylenti yayma türü zorbalığa ise 3.sınıf öğrencilerinin en fazla uğradığı; dışlama, ideolojik zorbalık, cinsel zorbalık ve siber zorbalığa ise 4.sınıf öğrencilerinin en fazla uğradıkları görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin zorbalığa uğraması ile yaşadıkları psikolojik sorunlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Buna göre zorbalığa uğrama toplam puan ve alt boyutları ile kaygı, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve düşmanlık duyguları alt boyutları birlikte artmaktadır. Akranları tarafından zorbalığa uğramanın üniversite öğrencilerinin yaşadığı psikolojik sorunlarla ilişkili olduğu görülmüştür.

- Pelendecioğlu, Betül, *Lise Öğrencilerinde Zorbalık Olgusunun Okul Yaşam Kalitesi ve Empati Değişkenleri Bakımından İncelenmesi*, 2011, Yüksek Lisans, 124s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinde zorbalık olgusunun okul yaşam kalitesi ve empati değişkenleri bakımından incelemektir. Araştırma betimsel bir çalışma olup araştırmanın katılımcılarını 9., 10. ve 11. sınıfta okuyan toplam 859 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler genel lise, anadolu lisesi, genel meslek lisesi, anadolu meslek lisesi, fen lisesi ve anadolu öğretmen lisesi olmak üzere toplam 6 okuldan toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında Akran Zorbalığı Anketi, Liselerde Yaşam Kalitesi Ölçeği, Temel Empati Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada betimsel istatistik Ki kare ve Tek Yönlü Varyans Analizi teknikleri kullanılarak araştırmanın alt problemleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda araştırma katılımcılarında zorbalık davranış oranları; 91 zorba (%10,6), 75 kurban (%8,7), 78 zorba/kurban (%9,1), 615 katılmayan (%71,6) olarak belirlenmiştir. Kızların zorba ve kurban olma oranı erkeklerin zorba ve kurban olma oranlarından daha yüksek bulunurken, erkeklerin zorba/kurban olma oranı kızlara göre daha yüksek bulunmuştur. Zorba ve kurban olma oranının 9. sınıftan 10 sınıfa geçildiğinde yükseldiği, 11. sınıfta düştüğü, Zorba/kurban oranının ise 9. sınıftan 10. sınıfa geçildiğinde yükseldiği, 11. sınıfa geçildiğinde 1/3 oranında azaldığı gözlenmiştir. Okul türlerinde en yüksek zorbalık frekansı anadolu lisesinde, en düşük zorbalık frekansı fen lisesinde; en yüksek kurban frekansı genel lisede, en düşük kurban frekansı fen lisesi ve Anadolu öğretmen lisesinde; en yüksek zorba/kurban frekansı genel lisede, en düşük zorba/kurban frekansı ise fen lisesinde olduğu görülmüştür. Okul yaşam kalitesi puanlarında, zorbalığa katılmayanların okul yaşam kalitesi puanlarının zorba, kurban ve zorba/kurban puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Zorba, kurban, zorba/kurban ve katılmayanlar arasında ise empati yönünden anlamlı farklılık görülmemiştir.

- Yeşil, Sevtap, *Okula Giden ve Tutukevinde Bulunan Ergenlerin Zorbalık Tanımları ve Zorbalık Davranışlarının Zorbalığın Ahlaki Kabulü ile İlişkisi* , 2011, Yüksek Lisans, 99s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada okula devam eden ve tutukevinde bulunan ergenlerin zorbaca davranışları tanımlamaya yönelik kullandıkları terimleri karşılaştırmalı olarak incelemek hedeflenmiş, bunun yanı sıra zorbalığa dahil olma ile ergenlerin ahlaki kabul düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemek

amaçlanmıştır. Araştırmaya Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Ankara-Sincan Çocuk Tutukevi'nde bulunan 53 erkek ergen (Ort.= 16.76, s = .89) ve Ankara-Altındağ'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir lisede örgün eğitime devam eden 78 erkek ergen (Ort.= 16.56, s = .90) katılmıştır. Araştırmada ergenlere demografik bilgi formu, zorbalık statülerini belirlemeye yönelik sorular, Karikatür Görevi (CartoonTask) ve Zorbalığa ilişkin Ahlaki Kabul Ölçeği (Moral Approval of BullyingScale) uygulanmıştır. Zorbalığın yaygınlığına ilişkin betimsel istatistikler, okula devam eden ve tutukevinde bulunan ergenlerin kendilerini daha çok karışmayan statüde değerlendirdiklerini ortaya koymuştur. Zorbalık alt türlerine göre ise tutukevinde bulunan ergenlerin fiziksel, sözel ve sosyal dışlama türünden zorbalığa okula devam eden ergenlerden daha fazla dahil oldukları söylenebilir. Ergenlerin zorbalığa ilişkin ahlaki kabul düzeyleri arasında bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra tutukevinde bulunan ergenlerin zorbalığa dahil olma biçimlerinin ahlaki kabul düzeyleri üzerinde bir farklılık yaratmadığı ortaya konmuştur. Ancak okula devam eden ergenlerde fiziksel ve sözel zorbalık davranışları uygulayanların (zorba ya da zorba-kurban) bu türden zorbalığa maruz kalan (kurban) ve karışmayanlara göre ahlaki kabul düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Hem okula devam eden hem de tutukevinde bulunan ergenlerin zorbaca davranışları değerlendirirken saldırgan olan ve olmayan davranışları oldukça iyi bir biçimde ayırt ettiği görülmüştür. Okula devam eden ergenler fiziksel, sözel ve sosyal dışlama türünden zorbalığı ayırt ederken, tutukevinde bulunan ergenler fiziksel zorbalığı sosyal dışlama ve sözel zorbalıktan daha iyi ayırmıştır. Ergenlerin zorbaca davranışları tanımlamak için benzer terimleri kullandıkları, zorbalık teriminin ergenler tarafından bilindiği ancak günlük yaşamda pek kullanılmadığı görülmüştür. Araştırma bulguları ergenlerin zorbalık, korkutmak/sindirmek ve eziyet etmek terimlerini fiziksel zorbalık, alay etmek, taciz etmek ve aşağılamak terimlerini sözel zorbalık, dışlamak terimini ise sosyal dışlama türünden zorbaca davranışlar için daha fazla kullandıklarını ortaya koymuştur.

- Ertan, Duygu, *Akran Zorbalığında Aileye ve Okula İlişkin Risk ve Koruyucu Faktörlerin İncelenmesi*, 2012, Yüksek Lisans, 164s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Okullardaki şiddet sorunun farklı bir boyutu olan akran zorbalığının, öğrencilerin psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Literatürdeki çalışmalar bazı öğrencilerin zorba ve/veya kurban olmaya eğilimli olduklarını; bazılarının ise bu eğilime rağmen zorba ve/veya kurban statüsünde yer almadıklarını göstermektedir. Bu çalışmanın amacı hem bu eğilime sebep olan hem de öğrencileri bu eğilimden koruyan faktörleri incelemektir. Bu çalışmada akran zorbalığı için koruyucu ve/veya risk faktörü olabilecek bireysel (yaş, sosyoekonomik düzey), ailesel (ebeveyn-ergen ilişkisi, ebeveynlik tutumları) ve okulla (okul sosyal iklimi, okulun fiziksel olanakları) ilgili etmenler ele alınmıştır. Çalışmaya yaş ortalaması 13.05 (SS = .87) olan 1285 (657 kız ve 628 erkek) öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların %5.6'sı zorba, %21.9'u kurbandır. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, öğrencilerin yaşının, ailelerinden şiddet hakkında aldıkları mesajların, ebeveynleri ile olan ilişki biçimlerinin, algıladıkları anne-baba tutumlarının ve algıladıkları okul sosyal ikliminin zorba veya kurban olmada etkili olduğu bulunmuştur. Bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

- Mermer, Filiz, *Ortaöğretim Öğrencilerinde Akran Çatışmasının İncelenmesi*, 2012, Yüksek Lisans, 121s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Gaziantep Üniversitesi.

ÖZET: Sosyal yaşamın her alanında yaşanan değişim ve gelişimle birlikte artan kişisel farklılıklar, çatışmaları da beraberinde getirmektedir. Bu çalışma, Ortaöğretim Öğrencilerinde Akran Çatışmasının İncelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2011-2012 öğretim yılında lise birinci sınıfa devam eden 9950, örneklemini 1743 öğrenci oluşturmuştur. Verilerin analizi SPSS 16.0 istatistik paket programında yapılmıştır. Öğrencilerin %53.6'sının 15 yaşında, %58.7'sinin erkek, annelerinin %19.7'sinin, babaların %6.9'unun okur yazar olmadığı; anne-babaların %89.7'sinin sağ beraber yaşadığı, öğrencilerin %34.9'unun 5-6 kardeşinin olduğu, %37.7'sinin anne-babasının otoriter, ailelerin %48.8'inin gelirinin giderine eşit olduğu belirlendi. Öğrencilerin %47.7'sinin ailelerinde madde bağımlısı varlığı, %37.7'sinde madde bağımlısı olan kişinin babası olduğu,%80.2'si aileden şiddet görmediğini, %35.4'ü sorunlarını aileleriyle paylaştığı, %67.6'sının kendisini anlayan ve dinleyen anne babaya sahip olduğunu, %81.8'i ailesinin saldırgan davranışlara izin vermediği, %19'u delici kesici alet kullandığı, %14.3'ü madde bağımlısı olduğu, %24.7'sinin intihar etmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. Öğrencilerin %17.2'si sorunların üstesinden gelmede fiziksel güç kullanılması gerekliliğine inandığı, %38.7'sinin arasıra öfke nöbeti geçirdiği; %47'sinin okulda zorbalık yapanların olduğu, %10.7'si okulda zorbalık yapan gruba katıldığı, %7.3'ü okulda zorbalık yapan grubun üyesi olmanın faydalı olduğunu, okulda herhangi bir sorun olduğunda ilk olarak %11.8'i öğretmenlerine başvurduğunu, %51.6'sının okulda şiddetin çok görüldüğünü, %61.6'sı okulda madde bağımlısının olduğunu, %46.7'sinin okulda kullanılan maddenin sigara olduğunu, %47.9'u okulda en fazla zorbalığın sözel şiddet, %21.5'i daha çok üst sınıfların alt sınıflara şiddet uyguladığını, %36.3'ü akran çatışması en fazla erkekler arasında olduğunu söylemiştir.

- Özen, Ceren, *Akran Zorbalığında Ergenlerin Nedenlere, Duygusal Tepkilere ve Baş Etme Yöntemlerine İlişkin Açıklamalarının İncelenmesi*, 2012, Yüksek Lisans, 130s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada ergenlerin kendi bildirimlerine dayanarak akran zorbalığının nedenlerine ilişkin algıları, duygusal tepkileri ve baş etme yöntemleri ile ilgili modeller oluşturulması hedeflenmiştir. Araştırma ilköğretim ikinci kademe ve liseye devam etmekte olan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Örneklem 1274'ü (%47.9) erkek, 1384'ü (%52.1) kız olmak üzere toplam 2658 ergenden oluşmakta ve yaşları 12-18 arasında değişmektedir (Ort.= 14.44, S= 2.08). Araştırmada ergenlere demografik bilgi formu, Akran Zorbalığı Ölçeği uygulanmış, zorbaca davranışların nedenlerine ilişkin düşünceleri, bu durum karşısında gösterdikleri duygusal tepkileri ve baş etme yöntemlerini belirlemeye yönelik üç açık uçlu soru sorulmuştur. Zorbalığın yaygınlığına ilişkin bulgular, ergenlerin %19.5'inin zorbalığa dahil olduğunu, erkeklerin de kızlara göre zorba ve zorba-kurban olarak daha fazla dahil olduğunu göstermektedir. Erkeklerin kızlara göre fiziksel, sözel, korkutma/sindirme ve kişisel eşyalara saldırı yoluyla zorbalığa daha fazla maruz kaldığı buna karşılık kızların ilişkisel zorbalığa erkeklere göre daha fazla maruz kaldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra erkeklerin tüm zorbalık davranışlarını kızlara daha fazla uyguladığı ortaya konmuştur. Ergenlerin verdikleri yanıtlardan yola çıkarak MAXQDA programı ile üç ayrı model oluşturulmuştur. Ergenlerin akran zorbalığının nedenlerine ilişkin algıları zorbaya bağlı nedenler, kurbana bağlı nedenler, zorba-kurban ilişkisi, belirgin bir nedenin olmaması

ve kız-erkek ilişkisi olmak üzere beş temel kategoride toplanmıştır. Araştırmada akran zorbalığının nedeni olarak ergenlerin yaklaşık yarısı zorbanın birtakım özelliklerini, duygusal, sosyal ve fiziksel kazanımlarını, bununla birlikte bazı deneyimlerini belirtmiştir. Ergenlerin akran zorbalığına verdikleri duygusal tepkiler negatif, pozitif, nötr duygular, duygu yerine davranış bildirme ve belirgin bir duygunun olmaması şeklinde beş temel kategoriye kodlanmıştır. Ergenlerin yarısından fazlası üzüntü, öfke, korku, utanç ve diğer bazı negatif duygulardan söz etmişlerdir. Ergenlerin akran zorbalığı ile baş etmeye ilişkin yanıtları yapıcı yöntemler, yapıcı olmayan yöntemler, kendisinin dahil olmadığı çözümler, engellemeye gerek yok, çözümü yok-durdurulamaz ve belirgin bir çözüm yolu olmaması şeklinde altı kategoride toplanmıştır. Ergenlerin yaklaşık yarısı yüzleşme ve uzaklaşma davranışları olmak üzere yapıcı baş etme yöntemleri tercih etmişlerdir.

- Ayran, Gülsün, *Ergenlerde Akran Zorbalığı ile Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi* , 2013, Yüksek Lisans, 112s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Atatürk Üniversitesi.

ÖZET: Ergenlerde Akran Zorbalığı ile Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi Amaç: Bu çalışmanın amacı, ergenlerin zorbalığa maruz kalma sıklığı, zorbalık döngüsündeki öğrenci rolleri ve etkili faktörleri belirlemek ve ailenin çocuk yetiştirmedeki tutumu ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Materyal ve Metot: Bu çalışma, Erzincan ilinde bulunan üç ayrı ortaokulun öğrencileri ve onların ebeveynleri ile yürütüldü. Veriler soru formu, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ile Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği aracılığı ile toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde; yüzdelik dağılımlar, ortalamalar, ki kare, tek yönlü varyans analizi, Post Hoc Bonferroni, Sidak testi, t testi, Pearson korelasyon analizi ve Cronbach Alfa katsayı hesaplaması kullanıldı. Bulgular: Zorbalık oranının erkeklerde yüksek olduğu, çoğunlukla kızların hem kızlara hem erkeklere, erkeklerin erkeklere zorbalık uyguladığı görüldü. Öğrencilerin %8'inin kurban, %7'sinin zorba, %8'inin de hem zorba hem kurban olduğu ve %77'sininde zorbalık olayına karışmadığı görüldü. Öğrencinin sınıfının, cinsiyetinin, beraber yaşadığı kişilerin, sosyoekonomik durumunun ve mazeretsiz devamsızlık durumunun, zorbalık döngüsündeki rolüne etki ettiği; yaşının, kardeş sayısının, aile tipinin, okulu sevme durumunun ve geçen yılki başarısının zorbalık döngüsündeki rolünü etkilemediği belirlendi. Anne babası ayrı olan, aile bireyleri arasında şiddete tanıklık eden ve aile üyeleri tarafından kendisine şiddet uygulandığını ifade eden öğrencilerin daha fazla zorbalık döngüsünde yer aldığı saptandı. Sonuç: Bazı demografik özelliklere göre öğrencilerin zorbalık döngüsündeki rolünün değiştiği ve çocuk yetiştirme tutumundaki bazı parametrelerin zorbalık döngüsündeki rolleri etkilediği belirlendi.

- Ekşi, Elem U., *Ortaokul öğrencilerinin atılganlık düzeyi ile akran baskısı arasındaki ilişki: İstanbul ili Tuzla ilçesi örneği*, 2013, Yüksek Lisans, 117s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, ortaokulda okuyan öğrencilerin atılganlık düzeyleri ile akran baskısı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma evreni 2012?2013 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Tuzla İlçesinde bulunan ortaokullarda okuyan öğrencilerdir. Örneklem bu evren içinden araştırmaya katılan tesadüfi oransız küme örnekleme yolu ile seçilen 166'sı (%54,4) erkek, 139?'u (%45,6)

kız ve toplam 305 öğrencidir. Araştırma ile ilgili veriler Atılganlık Ölçeği (Topukçu, 1982) ve Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği (Gültekin ve Sayıl, 2005) ile toplanmıştır. Üç bölümden oluşan ölçeğin birinci bölümünde kişisel bilgilere, ikinci bölümde, atılganlığı ölçmek için 45 tutum ifadesine, üçüncü bölümde ise akran zorbalığını belirlemek için 28 değerlendirme ifadesine yer verilmiştir. Ölçeklerden elde edilen veriler kodlanarak bilgisayar ortamında SPSS paket programı yardımıyla çözümlenmiştir. Ölçeğin birinci bölümüyle ilgili verilere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı alınmış, öğrencilerin tutumlarının ve algılamalarının belirlenmesine yönelik olarak aritmetik ortalama ve standart sapma, tutumlar arasında farklılığı ortaya koyabilmek için ikili karşılaştırmalarda 't' testi, Mann Whitney U testi ikiden fazla değişken gruplarının karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik olarak Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Görüşler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı = 0.05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular şunlardır; 1. Atılganlık düzeylerinin cinsiyetlerine, yaşlarına, sınıflarına, babalarının mesleklerine, annelerinin çalışma durumuna, baba ve annelerinin mezuniyetlerine ve birlikte yaşamalarına, ailenin gelir durumuna ve birey sayısına göre gruplar arasındaki atılganlık düzeyi farklılığı anlamlı bulunmamıştır. 2. Öğrencilerin zorbaca davranışları çoğunlukla erkeklerden gördükleri sonucu bulunmuştur. 3. Korkutma alt boyutunda erkek öğrencilerin daha fazla zorbalığa maruz kaldıkları görülürken, diğer alt boyutlarda ve toplam ölçekte anlamlı farklılık görülmemiştir. Yaşlarına göre tüm ölçek, kişisel eşyalara saldırı ve alay alt boyutunda 13-14 yaşındaki öğrencilerin diğer yaş gruplarına göre, 5. sınıf ve 8. sınıftakilerin diğer sınıflardaki öğrencilere göre daha fazla zorbalığa maruz kaldıkları sonucu bulunmuştur. 4. Kişisel eşyalara saldırı alt boyutunda babaları memur veya mühendis olan öğrencilerin diğer meslek mensuplarının çocuklarına göre ve çalışan annelerin çocuklarının daha fazla zorbalığa maruz kaldıkları sonucu bulunurken, diğer alt boyut ve tüm ölçekte anlamlı farklılık bulunmamıştır. 5. Baba ve anneleri yüksekokul ve lise mezunu olanların babaları ilkokul mezunu olan öğrencilere göre daha fazla zorbalığa maruz kaldıkları sonucu bulunurken, öğrencilerin anne ve babalarının birlikte yaşamalarına göre gruplar arasında zorbalığına maruz kalma düzeylerinin anlamlı bir farklılık görülmemiştir. 6. Öğrencilerin ailelerinin gelir durumu düşük-orta olanların ailelerin gelir durumu orta ve üstü olanlara göre daha fazla alay zorbalığına maruz kaldıkları, kişisel eşyalara saldırı alt boyutunda aileleri yüksek gelirli olan öğrencilerin aileleri düşük gelirli olan öğrencilere göre daha fazla zorbalığına maruz kaldıkları sonucu bulunmuştur. 7. Öğrencilerin ailelerindeki birey sayısına göre kişisel eşyalara saldırı alt boyutunda ailelerinde 3 ve daha az kişi olan öğrenciler, ailelerinde 5 kişi olanlara göre daha fazla zorbalığa maruz kaldıkları sonucu bulunmuştur. 8. Atılganlık ölçeği ile akran zorbalığını belirleme ölçeği arasındaki ilişkileri belirlemek üzere yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

- Macar, Ferdican, *Genç ergenlerde obezite, akran zorbalığı ve algılanan sosyal desteğin benlik saygısıyla ilişkisi*, 2013, Yüksek Lisans, 75s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Haliç Üniversitesi.

ÖZET: Obezitenin sadece vücutta yağ dokusunun aşırı miktarda artması sonucunda yaşanan sağlık sorunlarından ibaret bir hastalık olmadığı ve her yaştan bireyin sosyal yaşamı ve psikolojik durumu üzerinde olumsuzluklara yol açabildiği uzun süredir bilinmekte ve etki mekanizmaları araştırılmakta olan bir olgudur. Bu bağlamda, sunulan çalışmada, obezitenin genç ergen yaş grubuna giren bireylerde önemli bir psikolojik değişken olan benlik saygısı düzeyleriyle ilişkisi araştırılmıştır. Ek olarak, obezite gibi benlik saygısı üzerinde önemli etki potansiyeline sahip akran zorbalığı ve algılanan sosyal

destek olgularının da obez genç ergenlerin benlik saygısıyla ilişkisi incelenmiştir. Beden Kitle İndeksi (BKİ) 30'un üstünde olduğu hesaplanmış olan, 12-13 yaş aralığındaki 30'u erkek ve 30?u kız 60 kişiye sosyo-demografik veri formu, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği, Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulanmıştır. Toplanan veriler üzerinde yapılan istatistik analizleri sonucunda, obezitenin ve akran zorbalığının genç ergenlerin benlik saygısı düzeyiyle negatif yönde anlamlı ilişkisi bulunmuştur. Alanyazındaki araştırmalardan farklı olarak, obezitenin düzeyi ile akran zorbalığına maruz kalma sıklığı arasında anlamlı ilişki gözlenmemiştir. Algılanan sosyal destek düzeyi ile benlik saygısı arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişki gözlenmiştir. Veriler cinsiyetler açısından incelendiğinde, erkeklerin benlik saygısı düzeyi kızlarınkinden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Erkeklerde ve kızlarda akran zorbalığının benlik saygısıyla negatif yönde anlamlı ilişkisi olduğu gözlenmiştir. İki cinsiyet grubunda da algılanan sosyal destek ile benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

- Başaran, Gümüşler Ayşe, *Rize İli lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve zorbalığı önleme eğitimi etkisinin değerlendirilmesi*, 2014, Doktora, 156s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi.

ÖZET: Araştırma, Rize ilindeki liselerde akran zorbalığının türü ve yaygınlığını belirlemek, yapılacak eğitimle zorba ve mağdur olma olasılıklarını azaltmak amacıyla kesitsel ve deneysel tipte iki aşamada yapıldı. Tabakalı rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak örnekleme 917 öğrenci alındı. Zorbalık oranının en yüksek olduğu iki okulda eğitim programı uygulandı. Zorbalık oranının en yüksek olduğu iki okulda eğitim programı uygulandı. Zorba ve mağdur olmayı azaltmada etkisi değerlendirildi. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde, ortalama, standart sapma, Ki-kare ve Binary Logistic Regresyon, eğitimin etkisinin değerlendirilmesinde Ki-kare testi kullanıldı. Araştırmada, vurma ve haraç alma, eşit ve %62,7 ile en yüksek, dedikodu yapma %22 oranıyla en düşük zorbaca davranış olarak nitelendirildi. Okul, sınıf, cinsiyet, anne çalışma durumu ve mesleği açısından zorbalık yapmada anlamlı farklar görüldü. Fiziksel zorbalık İmam Hatip Lisesi ve Ali Metin Kazancı Anadolu Lisesinde, cinsel zorbalık Tevfik İleri Endüstri Meslek ve İmam Hatip Lisesinde, toplam zorbalık İmam Hatip Lisesinde anlamlı derecede fazla görüldü. Sınıflara göre fiziksel, sözel ve toplam zorbalık 10. ve 11. sınıflarda 9. sınıflara oranla fazla görülürken; cinsel zorbalık 10. sınıflarda 9. sınıflara oranla anlamlı derecede fazla görüldü. Erkeklerde cinsel zorbalık, annesi çalışanlarda ve işçi-memur olanlarda sözel zorbalık anlamlı derecede fazla görüldü. Zorbalığa uğrama düzeylerine bakıldığında okullar, sınıf, cinsiyet, kardeş sayısı ve baba mesleği açısından anlamlı derecede farklar görüldü. Fiziksel mağduriyet İmam Hatip, Kız Meslek ve Ali Metin Kazancı Anadolu Lisesinde; sözel mağduriyet İmam Hatip, Kız Meslek ve Anadolu Lisesinde; toplam mağduriyet İmam Hatip ve Anadolu Lisesinde anlamlı derecede fazla görüldü. 10. sınıflarda sözel mağduriyet, kızlarda fiziksel ve toplam mağduriyet, kardeş sayısı 3 ve daha fazla olanlarda sözel mağduriyet, baba mesleği memur, işçi ve emekli olanlarda sözel mağduriyet anlamdı derecede fazla görüldü. Lojistik regresyon analizinde İmam Hatip Lisesi'nde fiziksel zorbalık 2,1 kat, sözel zorbalık 2,4 kat, toplam zorbalık 2,3 kat; Kız Meslek Lisesi'nde sözel zorbalık 2,3 kat; erkeklerde cinsel zorbalık 2,4 kat fazla görüldü. Zorbalığa uğrama ise İmam Hatip Lisesi'nde fiziksel mağduriyet 4,3 kat, sözel mağduriyet 3,1 kat, toplam mağduriyet 5,3 kat; Kız Meslek Lisesi'nde sözel mağduriyet 2,6 kat, Anadolu Lisesi'nde 1,8 kat fazla görüldü. Yapılan eğitim zorba ve mağdur sayısında azalmaya yol açtı.

- Çağırgan, Zeynep, *Ergenlerde Akran Zorbalığı, Psikolojik Belirtileri ve Zorbalıkla Baş Etme Tutumlarının İncelenmesi*, 2014, Yüksek Lisans, 84s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Haliç Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma, 9. ve 10. Sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı rollerinin genel dağılımı, yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul güvenliği, psikiyatrik destek alıp almama durumu, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aileden destek alıp almama durumu, arkadaşlardan destek alıp almama durumu değişkenlerine göre dağılımını, psikolojik belirtilerini ve zorbalıkla baş etme yöntemlerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evreni İstanbul ili Esenyurt, Başakşehir, Beylikdüzü ve Avcılar ilçelerinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı liselerin 9. ve 10. Sınıf öğrencileridir. Araştırmanın örneklemini, birçok programlı lise, dört anadolu lisesi, üç teknik ve endüstri meslek lisesi, bir kız meslek lisesi ve bir sağlık meslek lisesinde öğrenim gören, toplam 555 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin cevap formları incelendiğinde, maddelerin çoğunun boş bırakıldığı cevap formaları çalışmadan çıkarılmış ve değerlendirmeler 536 öğrenci üzerinden yapılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel bilgi formu, Akran Zorbalığı Kurbanları Belirleme Ölçeği (Gültekin ve Sayıl 2005), Akran Zorbaları Belirleme Ölçeği (Pekel, 2004), Kısa Semptom Envanteri (Şahin ve Durak, 1994), Zorbalıkla Baş Etme Ölçeği (Dölek, 2002) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemelerinde, SPSS (Sosyal Bilimler için İstatistik Programı) 21 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans hesaplama, Ki-Kare Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda F değerinin anlamlı çıkması durumunda farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı hesaplardan post-hoc Scheffe Testi kullanılmıştır. Bulgular tablolaştırılarak yorumlanmıştır. Tezin son kısmında ise araştırmadan elde edilen bulgular literatürde bulunan diğer araştırma bulguları ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

- Çitemel, Nihan, *Çözüm odaklı kısa süreli grupla psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin akran zorbalığına etkisi*, 2014, Doktora, 187s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Çözüm Odaklı Kısa Süreli Grupla Psikolojik Danışmanın akran zorbalığı üzerindeki etkisini incelemektir. Deney ve kontrol grubunda 6'sı kız, 6'sı erkek olmak üzere 12'şer öğrenci yer almıştır. Deney grubunda yer alan öğrencilere araştırmacı tarafından geliştirilen 6 oturumluk Çözüm Odaklı Kısa Süreli Grupla Psikolojik Danışma uygulanmıştır. Kontrol grubunda bulunan öğrencilere ise herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği'nin zorba formu kullanılmıştır. Araştırmada 2x3'lük (deney/kontrol gruplarıXön-test/son-test/izleme testi) desen kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracı oturumların başlamasından 2 hafta önce ön-test ölçümü olarak; oturumlardan iki hafta sonra son- test ölçümü olarak; son-test ölçümlerinden 2 ay sonra ise deneysel işlemin kalıcılığını belirlemek amacıyla izleme ölçümü olarak, deney ve kontrol gruplarındaki deneklere uygulanmıştır. Bu ölçümlerden elde edilen verilerin analizinde, ölçüm ve gruplar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için; Tek Faktör Üzerinde Tekrarlı Ölçümler İçin İki Faktörlü Varyans Analizi Tekniği kullanılmıştır. Veriler SPSS 17.0 paket programıyla analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, Çözüm Odaklı Kısa Süreli Grupla Psikolojik Danışma deney grubundaki katılımcıların ak-

ran zorbalığı düzeylerini düşürdüğünü ve bu durumun izleme ölçümlerinde de korunduğunu ortaya koymuştur. Kontrol grubunda bulunan katılımcıların akran zorbalığı ön-test, son-test ve izleme testi ölçümlerinden elde ettikleri puanlar arasında ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Çözüm Odaklı Kısa Süreli Grupla Psikolojik Danışma akran zorbalığını azaltmada etkilidir. Çözüm odaklı kısa süreli yaklaşımın temel felsefesine uygun olarak geliştirilen grupla psikolojik danışmanın alanda çalışan psikolojik danışmanlara, psikologlara, eğitim uzmanlarına ışık tutacağı düşünülmektedir. Elde edilen bulgular ışığında araştırmadan elde edilen sonuçlar tartışılmış ve gelecek araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

- Dilmaç, Engin, *Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2014, Yüksek Lisans, 185s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı, Bülent Ecevit Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada Zonguldak il merkezindeki 9 liseden toplanan verilerle lise öğrencilerinin, "Akran Zorbalığı Tanı Ölçeği" Zorba ve Kurban ölçümlerinin öğrenim gördükleri okula, cinsiyete, yaşa, anne ve babanın eğitim düzeyine, akademik başarılarına, aile içinde şiddet kullanımına ve anne babanın okula gelme sıklığına göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Zonguldak il merkezindeki 9 farklı lisede öğrenim görmekte olan 596 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma 2012-2013 öğretim yılı bahar döneminde yapılmıştır. Araştırmada öğrencilerin kişisel özelliklerini belirlemek üzere araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ile Genç (2007) tarafından geliştirilen Akran Zorbalığı Tanı Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde parametrik olmayan istatistiksel yöntemlerden Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır. Araştırmada hata payı .05 olarak kabul edilmiştir.

- Seçer, Ismail, *Akran Zorbalığına Uğrayan Ergenlerin Mağduriyet Algılamaları ve Başa Çıkma Stratejilerine Grupla Psikolojik Danışmanın Etkisi*, 2014, Doktora, 302s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Atatürk Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada grupla psikolojik danışmanın ilköğretim 7 ve 8. Sınıfta öğrenim görmekte olan ve akran zorbalığına uğradığı belirlenen öğrencilerin mağduriyet algılamaları ve zorbalıkla başa çıkmak için kullandıkları başa çıkma stratejileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın modeli Solomon Dört Gruplu Deneysel modeldir. Bu modelde yansız atama yoluyla oluşturulmuş dört grup bulunmaktadır. Gruplardan ikisi deney grubu olarak diğer ikisi de kontrol grubu olarak kullanılmaktadır. Solomon modeli, gerçek deneysel model olarak tanımlanmaktadır. Gerçek deneysel modellerde birbirine yakın özellikler gösteren deneklerden oluşan birden çok grup yer almakta ve gruplara deneklerin seçimi yansız (seçkisiz) atama ile oluşturulmaktadır. Seçkisiz atama yönteminde evrendeki tüm bireylerin örnekleme seçilme olasılığı aynıdır. Bu amaçla 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Erzurum şehir merkezinde yer alan Kültür Kurumu İlköğretim Okulunda öğrenim görmekte olan 230 öğrenciye Ergen Akran İlişkileri Mağdur Formu uygulandı. Mağduriyet puanı yüksek olan ve zorbalığa uğradığı belirlenen 100 öğrenci ile yüz yüze görüşülerek yapılacak olan çalışma hakkında bilgi verildi ve çalışmaya katılmak için gönüllü olup olmadıkları soruldu. Yüz yüze görüşmeler sonucunda deneysel çalışmaya katılmaya gönüllü olan 60 öğrenci belirlenerek basit rastgele tesadüfi örnekleme yöntemi

ile 15'er kişilik dört grup oluşturuldu. Gruplar oluşturulduktan sonra kura ile deney ve kontrol grupları belirlendi. Deney ve kontrol grupları belirlendikten araştırmacı tarafından ilgili literatür doğrultusunda hazırlanan 11 oturumluk grupla psikolojik danışma etkinliği uygulandı. Grupla psikolojik danışma uygulamasının amacı katılımcıların mağduriyet algılamalarını ve zorbalıkla başa çıkmak için kullandıkları etkisiz başa çıkma stratejilerini değiştirmektir. Her bir oturum yaklaşık olarak 75 dakika olarak planlanmış ve uygulanmıştır. Kontrol gruplarında ise, İlköğretim Rehberlik Müfredatı içerisinde yer alan rehberlik etkinlikleri 11 hafta boyunca uygulanmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen verilerin analiz edilmesi için Tek faktörlü ve İki Faktörlü Kovaryans Analizi (ANCOVA) kullanılmıştır. ANCOVA analizi ön test son test deneysel desenlerde en etkili analiz tekniğidir ve bağımlı değişken üzerinde etkisi olması muhtemel diğer değişkenlerin kontrol altında tutulmasına imkan vermektedir. Araştırma sonucunda deney gruplarında yer alan katılımcıların fiziksel, duygusal ve sözel mağduriyet algılamalarının hem deney öncesine göre hem de kontrol grubunda yer alan katılımcılara göre anlamlı olarak azaldığı bulunmuştur. Ayrıca deney grubunun mağduriyet algılamalarında gözlenen bu değişimin cinsiyet, yaş ve akademik başarı değişkenlerinin etkisinden bağımsız olarak gerçekleştiği belirlenmiştir. Başa çıkma stratejilerine ilişkin olarak araştırmanın ilk bulgusu deney grubunda yer alan katılımcıların etkisiz başa çıkma stratejileri olan çaresizlik ve kaçınma stratejilerine ilişkin puanlarının deney öncesine göre ve kontrol grubunda yer alan katılımcılara göre anlamlı düzeyde azaldığıdır. Başa çıkma stratejilerine ilişkin ikinci bulgu ise, deney grubunda yer alan katılımcıların etkili başa çıkma stratejileri olan yardım arama, sosyal desteğe başvurma, direnme ve iyimserlik stratejilerine ilişkin puanlarının deney öncesine göre ve kontrol grubunda yer alan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yükseldiği bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda grupla psikolojik danışma uygulamasının zorbalığa uğrayan bireylerin mağduriyet algılamalarını ve başa çıkma stratejilerini değiştirme konusunda etkili bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

- Daşçı, Esma, *Bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin ebeveyn kontrolü ile akran ilişkileri ve akran baskısı arasındaki ilişkide aracılık rolünün incelenmesi*, 2015, Yüksek Lisans, 144s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin ebeveyn kontrolü ile akran ilişkileri ve akran baskısı arasındaki ilişkideki aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modeli niteliğindeki araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili Çankaya, Mamak ve Yenimahalle ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 6 farklı lisede öğrenim gören 576 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma grubuna "Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği/Ergen Sürümü", "Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği", "Akran Baskısı Ölçeği", "Akran İlişkileri Ölçeği" ve araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında çözümlenmiştir. Bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin ebeveyn kontrolü ile akran ilişkileri ve akran baskısı arasındaki ilişkide aracılık rolünün olup olmadığını test etmek amacıyla Hiyerarşik Regresyon Analizi kullanılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, olumsuz duygu düzenleme stratejilerinin anne ve babadan algılanan psikolojik kontrol ile ergenin akran baskısına maruz kalması arasındaki ilişkide kısmı aracılık rolü olduğunu, olumlu duygu düzenleme stratejilerinin ise anne ve babadan algılanan davranışsal kontrol ile ergenin olumlu arkadaşlık ilişkileri arasındaki ilişkide tam aracılık rolü olduğunu göstermiştir. Araştırmanın sonuçları bu alanda daha önce yapılan araştırmalar göz önünde bulundurularak değerlendirilmiş ve gelecek araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

- Ergün, Necla, *Erken Ergenlerde Okul, Aile ve Demografik Değişkenlere Göre Akran Zorbalığının İncelenmesi*, 2015, Yüksek Lisans, 96s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bireyin çok yönlü olarak sağlıklı gelişimi açısından anne baba ile olan ilişkisinin kalitesi oldukça önemlidir. Yapılan birçok araştırmada görülmüştür ki bakım veren kişilerle olumlu ilişkiler kurulmadığı durumlarda çocuklar çeşitli psikolojik problemler yaşayabilmekte, saldırgan ve/veya bağımlı davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu araştırmada, ilköğretime devam eden 9-14 yaş aralığındaki çocukların babalarından algıladıkları kabul veya ret ile akran zorbalığı gösterme ve/veya akran zorbalığına maruz kalma durumlarının yaş, cinsiyet, anne-babanın birliktelik durumu, ailenin ekonomik düzeyi, şiddet görme, şiddete tanık olma durumları, okulu sevme ve okula devam etme durumları gibi bazı demografik ve sosyo-ekonomik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın örneklemini İstanbul'da ilköğretim 4,5,6,7 ve 8. Sınıfa devam eden 550 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Rohner tarafından geliştirilen ve Anjel ve Erkman (2004) tarafından uyarlanan Ebeveyn Kabul Red Kontrol Ölçeği (Baba Formu), Mynard ve Joseph tarafından geliştirilen ve Gültekin (2003) tarafından uyarlanan Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği ve araştırmacının hazırladığı Kişisel Bilgi Formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu, ANOVA, bağımsız gruplar t-testi ve tamamlayıcı post-hoc testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda akran zorbalığına maruz kalmanın algılanan baba kabulünün düşmanlık, kayıtsızlık, ayrışmamış red, soğukluk ve kontrol alt boyutları ile pozitif yönde, sıcaklık boyutu ile de negatif yönde ilişkili olduğu; Akran zorbalığı göstermenin de algılanan baba kabulünün düşmanlık, kayıtsızlık, ayrışmamış red ve soğukluk boyutları pozitif yönde, sıcaklık alt boyutu ile de negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bireylerin akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalma durumlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaştığı, bu farkında dört ve beşinci sınıf düzeylerinin ortalamalarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Cinsiyet açısından akran zorbalığına maruz kalmada kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık gözlenmezken, zorbalık davranışları göstermenin erkekler arasında kızlardan daha yaygın olduğu bulunmuştur. Hem akran zorbalığı gösterme hem de akran zorbalığına maruz kalmada okulu sevmeyen öğrencilerin oranı diğerlerinden daha fazladır. Okula düzenli devam etmeyen öğrencilerin daha fazla zorbalık davranışları sergiledikleri görülürken akran zorbalığına maruz kalma ile okula düzenli devam etme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Hem aile içinde şiddete tanık olma hem de aile içinde şiddete maruz kalma ile akran zorbalığına karışma durumları anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Aile içinde şiddete tanık olan ve maruz kalan çocuklar hem daha faza akran zorbalığı göstermekte hem de daha fazla akran zorbalığına maruz kalmaktadırlar. Araştırma bulgularının sınırlılıkları, araştırmacılar, psikolojik danışmanlar ve eğitimciler için öneriler tartışılmıştır.

- Evgin, Derya, *Davranışsal Sistem Modeline Temellendirilmiş Hemşirelik Girişiminin Ergen Zorbalığına Etkisi*, 2015, Doktora, 155s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Erciyes Üniversitesi.

ÖZET: Araştırma, davranışsal sistem modeline temellendirilmiş hemşirelik girişiminin ergen zorbalığına etkisinin belirlenmesi amacıyla, randomize, kontrollü, deneysel çalışma olarak yapılmıştır. Çalışmaya 7. sınıfa devam eden 83 (43 çalışma, 40 kontrol grubu) öğrenci alınmıştır. Davranışsal

sistem modeli doğrultusunda yaratıcı drama yöntemine göre düzenlenmiş eğitimler dokuz oturumda yapılmıştır. Veriler, kişisel bilgi formu, Geleneksel Akran Zorbalığı Ölçeği (GAZÖ), Çocuklar İçin Problem Çözme Envanteri (ÇPÇE) ve Çocuklar İçin Empati Ölçeği (ÇEÖ) kullanılarak toplanmıştır. Çalışma grubuna; ölçekler eğitimin öncesinde, eğitimden bir hafta sonra ve eğitimden üç ay sonra uygulanmıştır. Kontrol grubuna da eş zamanlı olarak aynı ölçekler uygulanmıştır. Veriler, tanımlayıcı istatistikler, yüzde artma/azalma, Cronbach α, ki-kare, iki yönlü/iki faktörlü tekrarlı ölçümlerde varyans analizi (Post-Hoc: Bonferoni) ve Mann Whitney U testleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışma grubundaki öğrencilerin GAZÖ puan ortalamalarındaki yüzde azalmanın kontrol grubuna göre daha fazla olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Çalışma grubundaki öğrencilerin GAZÖ puan ortalamalarının eğitim öncesi 1. ölçüme göre eğitim sonrası 2. ve 3. ölçümlerde azaldığı belirlenmiştir ($p<0.05$). Çalışma grubundaki öğrencilerin ÇPÇE ve ÇEÖ puan ortalamalarındaki yüzde artmanın kontrol grubuna göre daha fazla olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Çalışma grubundaki öğrencilerin toplam ÇPÇE ($p<0.001$), problem çözme becerisine güven ($p<0.001$), özdenetim ($p<0.05$) ve kaçınma ($p<0.05$) puan ortalamalarının eğitim öncesi 1. ölçüme göre eğitim sonrası 2. ve 3. ölçümlerde arttığı bulunmuştur ($p<0.001$). Çalışma grubunun empati ölçeği puan ortalamalarının eğitim öncesi 1. ölçüme göre eğitim sonrası 2. ve 3. ölçümlerde arttığı belirlenmiştir ($p<0.05$). Okullarda yaygın bir sorun olan zorbalığın önlenmesinde Davranışsal Sistem Modeli doğrultusunda yaratıcı drama yöntemiyle verilen eğitimin etkili olduğu ve önleme programlarında kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

- Kaçar, Murat, *Psikiyatrik yakınmalarla başvuran çocuk ve ergenlerde akran zorbalığının ve buna ait etmenlerin değerlendirilmesi*, 2015, Tıpta Uzmanlık, 165s., Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Amaç: Zorbalık, tüm insanları; yaşına, cinsiyetine, etnik kökenine, dini inancına veya sosyoekonomik durumuna bağlı olmaksızın, her ortamda, bir veya birden çok zamanda etkileyebilen ve dünyanın her yerinde yaygın olarak görülen bir sorundur. Tüm dünya ülkelerini ilgilendiren zorbalığın okullarda yaygınlaşması çocukların ve gençlerin fiziksel ve psikososyal sağlığını tehdit etmektedir. Zorbalığın öğrenciler için ciddi bir travma olduğu etkilerinin okul dönemi ile sınırlı kalmayıp yaşam boyu sürdüğü ve toplum sağlığını da olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bu çalışmada ruhsal yakınması olan çocuk ve ergenlerde akran zorbalığı ve buna ait etmenlerin değerlendirilmesi, zorbalık yapan veya zorbalığa uğrayan olguların duygusal ve davranışsal sorunlarının zorbalık yapmayan ve zorbalığa uğramayan kontrol grubuyla karşılaştırılması amaçlanmıştır. Yöntem: Çalışmaya Nisan 2014- Ağustos 2014 arasında Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Polikliniği'ne başvuran 9-16 yaş arasındaki çocuk ve ergenler dahil edilmiştir. Olgu grubu için 58, kontrol grubu için 56 çocuk ve ergen çalışmaya alınmıştır. Araştırmaya katılan çocuk/ergenlerin ailelerine klinisyen tarafından hazırlanan sosyodemografik veri formu verilmiştir. Çocuk ve ergenler, Olweus öğrenciler için akran zorbalığı anketini (Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire), internet üzerinden uygulanan yapılandırılmış tanı koyma aracı olan Gelişim ve Ruhsal Sağlık Değerlendirmesi Ölçeğini (Development and Well-being Assesment)-(DAWBA) ve Güçler ve Güçlükler Anketini doldurmuşlardır. Bulgular: Zorba alt grubunda sigara ve madde kullanımı, evde fiziksel şiddet öyküsü anlamlı düzeyde daha fazla bulunmuştur. Kurban ve kurban/zorba alt gruplarında genel başarı ortalaması daha düşük saptanmıştır. Olgu grubunda ruhsal bozuk-

luk tanısı kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde daha fazla saptanmıştır (p=0,002). Kurban/zorba alt grubunda DEHB tanısı kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde daha fazladır (p=0,001). Kurban grubunda bulunan öğrencilerin kontrol grubuna göre daha fazla depresif olduğu bulunmuştur. Ancak kurban ve kontrol grubu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Kurban/zorba grubunun %54,6'sının, kontrol grubunun ise %11,8'inin okulunu sevmediği belirlenmiştir (p=0,015). Kontrol grubundaki çocuk ve ergenlerin yakın arkadaş sayısı olgu grubuna göre anlamlı olarak daha fazla bulunmuştur (p=0,023). Sonuç: Akran zorbalığı ve/veya buna maruz kalmak çocuğun eğitimsel, sosyal ve duygusal uyumunun sağlıklı bir şekilde gelişmesi önünde önemli bir problemdir. Çalışmamızda ruhsal bozukluk tanısı olan çocuk ve ergenlerin akran zorbalığı ile ilişkisinin anlamlı düzeyde yüksek saptanmış olması bu konuda alınacak önlemler açısından önemli bir sonuçtur. Literatürdeki diğer araştırma sonuçlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, akran zorbalığı ile psikiyatrik belirtiler arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Ruhsal bozuklukların ve diğer psikososyal değişkenlerin akran zorbalığını yordama güçlerine ilişkin olarak geniş örneklemli prospektif çalışmalarla daha sağlıklı sonuçlara ulaşılabilir. Zorbalığa neden olan durumlar anlaşıldığında, tanımlanan problem alanına ilişkin en uygun multidisipliner girişimler planlanarak uygulanırsa, öğrenciler yaşamları boyunca daha sağlıklı ilişkiler geliştirebileceklerdir.

- Acar, Hakan, *Akran baskısıyla başa çıkma konusunda hazırlanan psikoeğitim programının lise öğrencilerinin akran baskısı düzeylerine etkisi*, 2016, Yüksek Lisans, 103s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, akran baskısıyla başa çıkma konusunda hazırlanan psikoeğitim programının lise öğrencilerinin akran baskısı düzeylerine etkisinin incelenmesidir. Bu amaçla öğrencilerin akran zorbalığı ve akran baskısı hakkında bilinçlendirilmesi, bu kavramlarla ilgili farkındalık kazandırılması ve uygun çözüm yolları geliştirmesine yardımcı olmak amacı ile hazırlanan psikoeğitim programının geçerliğini araştırmaktadır. Araştırma 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında Burdur/Yeşilova ilçesinde bulunan Yeşilova Çok Programlı Anadolu Lisesinde 9, 10, 11, 12. sınıfta eğitim-öğretim gören seçkisiz olarak alınan öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, tüm sınıf seviyelerinden toplam 11 sınıf olmak üzere 169 öğrenciden toplanmıştır. Araştırmada deney ve kontrol gruplarını oluşturmak için öğrenci seçiminde Kıran (2003) tarafından geliştirilen ''Akran Baskısı Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri için araştırmacı tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmada ön-test, son-test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Çalışma grubu Yeşilova Çok Programlı Anadolu Lisesi öğrencilerinden, seçkisiz olarak belirlenen çalışma grubundan düşük, orta, yüksek puan alan, 24 kişilik kontrol ve 24 kişilik deney gurubu oluşturulmuştur. Gruplara üye ataması tesadüfi yöntem kullanılarak yapılmıştır. Gruplar belirlendikten sonra deney grubuna psikoeğitim programı haftada bir kez olmak üzere 10 hafta uygulanmıştır. Kontrol grubu ile herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Veriler; "Akran Baskısı Ölçeği" ile deney ve kontrol gruplarına ön-test, son-test uygulanarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde bağımsız gruplar t testi ve bağımlı gruplar t testi kullanılmıştır. Araştırma sonunda deneklerde uygulanmış olan psikoeğitim programının olumsuz akran baskısı düzeylerinde olumlu yönde etkisi olduğu saptanmıştır. Deney grubundaki öğrencilerin akran baskısı düzeylerinde düşüş gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

- Haskaya, Sevim, *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Okula Yabancılaşma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2016, Yüksek Lisans, 78s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Çağ Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, ortaokulda okuyan öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ile öğrencilerin yabancılaşma algıları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemi, 5, 6, 7, ve 8. Sınıfa devam eden 193 kız 207 erkek toplam 400 öğrenci, Adana ili Seyhan, Çukurova ve Yüreğir ilçelerinde yer alan 3 ortaokuldan evrendeki oranlarına uygun olarak tabakalı ve seçkisiz örnekleme yöntemine göre oluşturulmuştur. Araştırmaya katılanların, akran zorbalığı ile okula yabancılaşma düzeyleri arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla "Öğrenci Yabancılaşma Ölçeği" ile "Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği" kullanılmıştır." Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda akran zorbalığı derecesi arttıkça okula yabancılaşma puanlarının da arttığı görülmektedir. Düşük düzeyde akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin okula yabancılaşma algısı daha az olurken yüksek düzeyde akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin okula yabancılaşma algılarının en fazla olduğu görülmektedir. Öğrencilerin cinsiyet ve yaş değişkenlerinin okula yabancılaşma algısı üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir.

- Özdemir, Serap, *Ergen riskli davranışlarının akran zorbalığı, örselenme yaşantıları ve psikolojik sağlamlık ile ilişkisinde sapkın arkadaşların aracı etkisinin incelenmesi*, 2016, Doktora, 184s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı; lise öğrencilerinin çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, akran zorbalığı ve psikolojik sağlamlık düzeyleri ile riskli davranışları arasındaki ilişkide sapkın arkadaşların aracı rolünü açıklamaya yönelik bir model geliştirmektir. Araştırmanın örneklemini Burdur il merkezindeki Anadolu Liselerinde öğrenim görmekte olan 562 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği, Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği, Ego Sağlamlığı Ölçeği, Riskli Davranışlar Ölçeği ve Sapkın Arkadaşlar Ölçeği kullanılmıştır. Yapısal eşitlik modeli çerçevesinde elde edilen bulgular; ergenlerin çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, akran zorbalığı ve psikolojik sağlamlık düzeyleri ile ergenlik dönemi riskli davranışları arasındaki ilişkide sapkın arkadaşların aracılık rolü üstlendiğini ortaya koymuştur. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile riskli davranışlar arasındaki ilişkide sapkın arkadaşlar tam aracılık rolü gösterirken, akran zorbalığı ve psikolojik sağlamlığın riskli davranışlarla ilişkisinde sapkın arkadaşların kısmi aracılık rolü üstendiği ortaya koyulmuştur. Çalışma kapsamında ulaşılan bulgular alanyazın çerçevesinde tartışılmış ve gelecekteki araştırmalara yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

- Açıkgöz, Tacettin, *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Okula Karşı Tutum (Kartepe İlçesi Örneği)*, 2017, Yüksek Lisans, 142s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı; ortaokul öğrencilerinin okula karşı tutum düzeyleri, akran zorbalığı düzeylerini ve akran mağdurluğu düzeylerini belirlemek ve bu düzeyler arasındaki ilişkiyi ortaya çı-

karmaktır. Bu çalışmanın, araştırma yöntemi, karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli yöntemidir. Araştırmanın evrenini, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Kocaeli İli Kartepe İlçesindeki 10 ortaokul kurumunda eğitim-öğretim gören 5818 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini oranlı örnekleme ile seçilmiş 640 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak, Erktin, Okcabol ve Ural'ın (2010) geliştikleri Okula Karşı Tutum Ölçeği, Pişkin ve Ayas'ın (2011) geliştirdiği Akran Zorbalığı Ölçeği Çocuk Formu ve araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde, "frekans analizi", "yüzde analizi", "aritmetik ortalama", "standart sapma", ''Kolmogorov-Smirnovve Shapiro-Wilk normallik testleri", ''Mann-Whitney U", ''Spearman Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı", ''Kruskal Wallis" istatiksel teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir: 1. Öğrencilerin okula karşı tutum düzeyleri yüksekken, akran zorbalık düzeyleri ve akran mağdurluk düzeyleri düşük olarak bulunmuştur. 2. Öğrencilerin akran zorbalık düzeyleri, akran mağdurluk düzeyleri ile okula karşı tutumları arasında anlamlı negatif bir ilişki, akran zorbalık düzeyi ile akran mağdurluk düzeyleri arasında anlamlı pozitif bir ilişki belirlenmiştir. 3. Öğrencilerin okula karşı tutum düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık varken, akran zorbalık düzeyleri, akran mağdurluk düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar vardır. 4. Öğrencilerin okula karşı tutum düzeyleri ile sınıf düzeyi değişkeni arasında alt sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklılık varken, akran zorbalık düzeyleri, akran mağdurluk düzeyleri ile sınıf düzeyi değişkeni arasında üst sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. 5. Öğrencilerin okula karşı tutum düzeyleri ile okul başarıları arasında başarılı öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar bulunmuşken, akran zorbalık düzeyleri, akran mağdurluk düzeyleri ile okul başarısı arasında anlamlı farklılıklar mevcut değildir. 6. Öğrencilerin okula karşı tutum düzeyleri ile kardeş sayısı değişkeni arasında öğrenmeye karşı tutum ve ebeveyn-okul ilişkisine karşı tutum alt boyutlarında kardeş sayısı az öğrenciler lehine, akran zorbalık düzeyleri ile kardeş sayısı değişkeni arasında yalnızca sözel zorba alt boyutunda kardeş sayısı fazla olan öğrenciler lehine, akran mağdurluk düzeyleri ile kardeş sayısı arasında fiziksel mağdur ve sözel mağdur alt boyutlarında kardeş sayısı fazla olan öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar mevcuttur. 7. Öğrencilerin okula karşı tutum düzeyleri, akran mağdurluk düzeyleri ile aile gelir düzeyi değişkeni arasında gelir düzeyi yüksek öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır. Akran zorbalık düzeyi ile aile gelir düzeyi arasında yalnızca sözel zorba alt boyutunda aile gelir düzeyi yüksek olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık mevcuttur. 8. Öğrencilerin okula karşı tutum düzeyleri, akran zorbalık düzeyleri, akran mağdurluk düzeyleri ile anne-baba eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar mevcut değildir.

- Ay, Yusuf, *Sosyal fobi tanısı alan ergenlerde akran zorbalığı ve ilişkili özelliklerin incelenmesi,* 2017, Tıpta Uzmanlık, 132s., Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Amaç Bu çalışma sosyal fobi (SF) tanısı konan ergenlerin akran zorbalığına uğrama ve zorbalık yapma oranlarını belirlemek, bunların sosyodemografik veriler ve eşlik eden psikiyatrik bozukluklarla ilişkilerini belirlemek için yapılmıştır. Gereç ve Yöntem Bu çalışmaya İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalında takip edilen, yaşları 12-18 arasında olan, DSM-V'e göre SF tanısı alan, klinik olarak zekâ geriliği olmayan 61 ergen alınmıştır. Olgulara okul çağı çocukları için duygulanım bozuklukları ve şizofreni görüşme çizelgesi – şimdi ve yaşam

boyu şekli uygulanmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyodemografik veri formu çalışmaya katılmayı kabul eden ergenlerin aileleri ile görüşülerek araştırmacılar tarafından doldurulmuştur. Olweus akran zorbalığı anketi ve Çapa çocuk ve ergen sosyal fobi ölçeğinin ergenler tarafından, araştırmacılar tarafından geliştirilen akran zorbalığı ebeveyn formunun ise aile tarafından doldurulması istenmiştir. Bulgular Olgulardan %18'i (n=11) sadece kurban, %1,6'sı (n=1) sadece zorba, %8,2'si (n=5) hem zorba hem kurban iken, %72,2'si (n=17) ise zorbalığa dahil olmamıştı. Zorbalığa maruz kalan ile kalmayan grup arasında yaş, cinsiyet, okulu sevme, iyi arkadaş sayısı, ailenin gelir düzeyi, sosyal fobi şiddeti, eşlik eden psikiyatrik bozukluklar açısından anlamlı fark bulunmadı (p>0.05). Zorbalığa maruz kalma şiddeti ile şimdiki ve yaşam boyu eş tanılar arasında anlamlı ilişki saptanmadı. (p>0.05) Ailelerin tamamladığı zorbalık değerlendirme formlarında saptanan zorbalığa dâhil olma oranları olguların öz bildirim formlarındaki oranlarla uyumlu bulundu. Yaşam boyu psikiyatrik tanılar açısından bakıldığında, tüm olgular çoklu tanı almışlardı (4,4±1,7). En sık eşlik eden tanılar basit fobi, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB), yaygın anksiyete bozukluğu (YAB), obsesif kompulsif bozukluk (OKB) olarak bulundu. Sonuç: Bu çalışmadaki bulgular SF tanılı ergenlerin akran zorbalığına maruz kalma oranlarının literatür bilgisine göre çoğu çalışmayla benzer olduğunu göstermiştir. Yine literatüre benzer olarak SF'li ergenlerin zorbalık yapma davranışlarının düşük olduğu bulunmuştur. Zorbalığa dahil olan ergenlerde kısa ve uzun dönemde psikiyatrik ve sosyal problemler sıktır. SF gibi psikiyatrik bozuklukları olan ergenlerde ise bu problemlerle karşılaşma riski daha yüksektir. Bu nedenle SF tanısı olan ergenleri değerlendirirken akran zorbalığı sorgulanmalı, zorbalığa dahil olma durumunda ise aile ve okul yönetimi bilgilendirilmelidir. Ayrıca SF'li ergenlerin zorbalığa karşı korunması için akranlarıyla iletişim becerilerini arttırmaya yönelik etkinliklere teşvik edilmelidir.

- Çakır, Nuran, *Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve bağlanma sitilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, 2017, Yüksek Lisans, 177s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Felsefe Grubu Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi .

ÖZET: Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin zorba ya da kurban olmaları ile bağlanma stilleri arasında bir fark olup olmadığını araştırmaktır. Araştırmanın ana problemi; "Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve bağlanma stilleri puanları arasında fark var mıdır? şeklindedir. Ergenlikte sağlıklı akran ilişkilerinin gelişimde önemli bir yerinin olduğu bilinmektedir. Bu açıdan zorba ve kurban olmada riskli grupta yer alan öğrencilerin kimler olduğu ve bu öğrencilerin zorba ya da kurban olma riskini artırıcı faktörlerin neler olduğunun bilinmesi ruhsal gelişimi olumlu yönde destekleyecektir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler okullardaki akran zorbalığının meydana getirdiği olumsuz sonuçların ortadan kaldırmasında okul personeli, veli ve öğrencilere yardımcı olacaktır. Eğitim sürecinde bulunan ergen öğrencilerin akran zorbalığına/kurbanlığına eğilimlerinin bilinmesinin ayrıca okulun güvenliği, huzuru ve eğitim-öğretim kalitesi açısından da birçok yararı bulunacaktır. Bu çalışmanın bulguları risk grubunda bulunan öğrencilerin belirlenmesine ve desteklenmesine yardımcı olacaktır. Bu tür destek çalışmaları akran zorbalığının önlenmesine olanak sağlayabilecektir. Çalışma grubumuzu Ankara ili Etimesgut, Dikmen ve Yenimahalle merkez ilçelerinde bulunan üç farklı okul türündeki 395 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma için gerekli olan veriler 2014-2015 eğitim öğretim yılı birinci döneminde toplanmıştır. Araştırmada çalışma grubumuzu oluşturan öğrencilerin kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu", akran

zorbalığı sürecinde bulunan öğrencileri ve bu sürece dair bilgileri belirlemek amacıyla 2002 yılında Pişkin tarafından geliştirilen "Akran Zorbalığı Anketi" ve öğrencilerin bağlanma stillerini belirlemek amacıyla 1994 yılında Griffin ve Bartholomew tarafından geliştirilip 1999 yılında Sümer ve Güngör tarafından Türkçeye uyarlanan "İlişki Ölçekleri Anketi" kullanılmıştır. Bu araştırmadaki veriler IBM SPSS Statistics 22 (Sosyal Bilimler için Paket Program) programına aktarılarak analizler tamamlanmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken kategorik değişkenler için frekans dağılımları, sürekli değişkenler için ise tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. İki bağımsız grup arasında fark olup olmadığına bağımsız örneklem t testi ve ikiden fazla bağımsız grup arasında fark olup olmadığına ise tek yönlü varyans analizi ile bakılmıştır. İki kategorik değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi ise ki kare analizi ile yapılmıştır. Bunun yanında bağımlı değişkenle ilişkili olup iki ya da daha fazla bağımsız değişkene dayalı olarak, bağımlı değişkenin tahmin edilmesine yönelik incelemeler ise çoklu doğrusal regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bazı temel bulgular şunlardır: Araştırmaya katılan öğrenciler en çok nötr (ilişkisiz) grupta yer alırken en az "sadece kurban" grubunda yer almıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin sırasıyla en çok kayıtsız bağlanma, korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve güvenli bağlanma stillerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Araştırmamızın ana problemi doğrultusunda bağlanma stilleri ve akran zorbalığı incelenmiş ancak iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

- Demircan, Birgül, *12-15 yaş arası ergenlerde istismar ve ihmal ile akran zorbalığı ve benlik algısı arasındaki ilişki*, 2017, Yüksek Lisans, 164s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmada 12-15 yaş arası ergenlerde istismar ve ihmal ile akran zorbalığı ve benlik algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Uygulama 2013-2014 eğitim öğretim yılları arasında Artvin İl'inde Şavşat İlçesinde 12-15 yaş arası 6., 7., 8., 9., sınıfta öğrenim görmekte olan 136'sı erkek 114'ü kız toplam 250 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmada, bireylerin bazı kişisel özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ile "Çocuk İstismarı Tarama Anketi", "Zorba Davranışlar Anketi", "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin istatiksel değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package Social Sciences) 22.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Anket formunda yer alan niteliksel veriler sayı ve yüzde dağılımı olarak değerlendirilmiştir. Nicel veriler ise aritmetik ortalama, standart sapma değerleri ile hesaplanmıştır. Nitel değişkenler sayı ve yüzde dağılımı olarak değerlendirilmiştir. Nicel verilerin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek amacıyla kolmogrovsmirnov testi uygulanmıştır. Bu test sonucunda verilerin normal dağılmadığının belirlenmesi sebebiyle istatistiksel değerlendirmede iki grup arası karşılaştırmalar için Mann Whitney u testi kullanılmıştır. Üç ve üzeri olan grupların karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi ve çoklu karşılaştırmalarda conoverinman testi kullanılmıştır. Normal dağılmayan verilerin arasındaki ilişki spearman korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Bütün istatistiksel analizlerde önemlilik seviyesi olarak $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerde duygusal istismar daha fazla görülürken erkek öğrencilerde ekonomik istismar daha fazla görülmektedir. Yaş ve okul kademesi ile zorba davranışların mağduru olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. 12 yaşındaki öğrenciler 15 yaşındaki öğrencilere göre, daha sık zorba davranışların kurbanı olmaktadırlar. Anne babası ayrı yaşayan, sosyoekonomik düzeyi düşük ve kardeş sayısı fazla olan ailelerdeki öğrenciler, anne babası birlikte yaşayan, sosyoekonomik düzeyi yüksek ve kardeş sayısı az olan öğrencilere göre daha fazla ekonomik istismara maruz kalmaktadırlar. Babası yaşamayan öğrencilerde benlik algısı

daha düşüktür. Annenin eğitim seviyesi düştükçe çocukların fiziksel istismara uğrama durumları ve zorba davranışların kurbanı olma durumları da artmaktadır. İstismar, duygusal istismar ve fiziksel istismar ile zorba davranışların kurbanı olma durumu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. İstismar, duygusal istismar, cinsel ve fiziksel istismar ile zorba davranışların uygulayıcısı olma durumu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. İstismar, duygusal istismar, fiziksel istismar ve ihmal ile benlik algısı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

- Gök, Fatma, *Lise öğrencilerinde akran zorbalığına maruz kalma: Temel psikolojik ihtiyaçlar ve anne-babaya duygusal erişilebilirlik*, 2017, Yüksek Lisans, 168s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada lise öğrencilerinin akran zorbalığına maruz kalmalarının yordayıcıları olarak temel psikolojik ihtiyaçlar ve anne-babalarına duygusal erişilebilirlikleri incelenmiştir. Araştırma Osmaniye ili Kadirli ilçesinde yer alan altı lisenin 9., 10., 11. ve 12. sınıfına devam eden 588 kız, 610 erkek öğrenci olmak üzere toplam 1198 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada lise öğrencilerinin akran zorbalığına ilişkin veriler 'California Zorba Mağduriyeti Ölçeği' (Felix, Sharkey, Green, Furlong ve Tanigawa, 2011), Temel psikolojik ihtiyaçlara ilişkin veriler 'Temel Psikolojik İhtiyaçları Ölçeği (Deci ve Ryan, 2000), anne-babaya duygusal erişilebilirliğine ilişkin veriler 'Ebeveyn Duygusal Erişilebilirlik Ölçeği' (Lum ve Phares, 2005) ve kişisel bilgilere ilişkin veriler ise araştırmacı tarafından hazırlanan 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler temel istatistiksel analizler ve lojistik regresyon analizi ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda lise öğrencilerin mağduriyet puanları özerklik, yeterlik, ilişki ihtiyaçları ve anne-babaya duygusal erişilebilirlik arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulgulanmıştır. Lise öğrencilerinin akran zorbalığına maruz kalma, temel psikolojik ihtiyaçlar ve anne-babaya duygusal erişilebilirlikleri cinsiyetlerine göre incelendiğinde erkek öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma puan ortalamalarının kız öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre anne ve babaya duygusal erişilebilirlik puanlarında ise anlamlı farklılaşma olmadığı saptanmıştır. Temel psikolojik ihtiyaçlar açısından bakıldığında öğrencilerin cinsiyetlerine göre yalnızca yeterlik ihtiyacı puanlarında anlamlı farklılaşma olduğu, erkek öğrencilerin yeterlik ihtiyaç puan ortalamaları kız öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu, özerklik ve ilişki ihtiyacı puanlarında ise cinsiyete göre anlamlı farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Araştırmada akran zorbalığı mağduru olmalarının yordayıcıları incelendiğinde, yalnızca özerklik ihtiyacının anlamlı yordayıcı olduğu, diğer değişkenlerin anlamlı katkı yapmadığı belirlenmiştir. Özerklik ihtiyacı puanlarındaki artış akran zorbalığı mağduru olma olasılığını azaltmaktadır. Araştırmada kızların ve erkeklerin zorbalık mağduru olmalarını yordayan temel psikolojik ihtiyaçlar ve anne- babaya duygusal erişilebilirliğe ilişkin analiz ayrı ayrı yapılmıştır. Özerklik ihtiyacı ve anneye duygusal erişilebilirliğin kız ergenlerde görülen akran zorbalığına maruz kalmayı yordamada anlamlı katkı yapan değişkenler olduğu görülmüştür. Özerklik ihtiyacı ve anneye duygusal erişilebilirlikteki artış kız ergenlerin akran zorbalığı mağduru olma olasılıklarını azaltmaktadır. Erkek ergenlerde ise, özerklik ve ilişki ihtiyaçları akran zorbalığına maruz kalmayı yordamada anlamlı katkı yapan değişkenler olarak belirlenmiştir. Özerklik ve ilişki temel psikolojik ihtiyaçlarındaki artış erkek ergenlerin akran zorbalığı mağduru olma olasılıklarını azaltmaktadır.

- Karatoprak, Serdar, *Çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniğine başvuran ergenlerde akran zorbalığı ve akran zorbalığının internet bağımlılığı ile ilişkisi*, 2017, Tıpta Uzmanlık, 113s., Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İnönü Üniversitesi.

ÖZET: Amaç: Akran zorbalığı, kendini savunmada zorlanan bir çocuk veya ergenin, tekrarlayan biçimde bir veya daha çok sayıda öğrenci tarafından kasıtlı olarak yapılan rahatsız edici davranışlara maruz kalması olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar ve ergenler akran zorbalığına temelde kurban, zorba ve zorba/kurban olarak yer almaktadırlar. Akran zorbalığına kurban, zorba, zorba/kurban olarak dahil olanlar ve internet bağımlılığına sahip ergenlerin psikolojik ve sosyal yönleri incelendiğinde birçok ortak nokta olduğu dikkati çekmektedir. Bu çalışmadaki amacımız; çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniklerimize başvuran 12-16 yaş aralığındaki bireylerde akran zorbalığı sıklığını ve risk faktörlerini tespit etmek, akran zorbalığına katılan bireylerde internet bağımlılığı sıklığını belirlemektir. Yöntem: Bu çalışma İnönü Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları kliniğinde Eylül 2017 ve Kasım 2017 tarihleri arasında yapılmıştır. Çalışmaya 12-16 yaş aralığındaki 214 ergen dahil edilmiştir. Katılımcıların psikiyatrik tanıları, DSM 5 tabanlı psikiyatrik değerlendirme yapılarak konulmuştur. Tüm katılımcılara Yeniden Düzenlenmiş Olweus Zorba/Kurban Anketi, İnternet Bağımlılığı Ölçeği, Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği, Güçler Güçlükler Anketi özbildirim formu uygulanmıştır. Ayrıca katılımcıların sosyodemografik özellikleri, internet kullanım özellikleri kayıt altına alınmıştır. Bulgular: Elde edilen veriler sonucunda çalışmamızda akran zorbalığı sıklığı %49,1 olarak bulunmuştur. Akran zorbalığına dahil olanlarda depresif bozukluk görülme sıklığı daha yüksek saptanmıştır. İnternet bağımlılığı sıklığı ise; akran zorbalığına dahil olanlarda %7,6 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca birçok sosyodemografik özelliğin hem akran zorbalığı hem de internet bağımlılığı riskini değiştirmediği saptanmıştır. Tartışma: Sonuçlar değerlendirildiğinde çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniklerine başvuran 12-16 yaş aralığındaki her iki bireyden birisinin akran zorbalığına dahil olduğu ve bu bireylerde internet bağımlılığı sıklığının katılmayanlara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanlarının, birçok olumsuz sonucu olan akran zorbalığını klinik pratikte sorgulamalarının önemli ve faydalı sonuçları olacağı düşüncesindeyiz. Ayrıca çalışmamızda belirlemiş olduğumuz risk faktörlerine yönelik yetkililerin ve ailelerin alacağı tedbirlerin koruyucu ruh sağlığı açısından önemli olacağı düşüncesindeyiz.

- Kızılkan, Onur İhsan, *Ergenlerde Akran Zorbalığı, Sosyal Destek ve Depresyon Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi*, 2017, Yüksek Lisans, 94s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Beykent Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, ergenlerde akran zorbalığı, sosyal destek ve depresyon arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Özel Maltepe Uğur Okullarında eğitimlerine devam eden 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencisi 135 katılımcıya, Sosyodemografik Veri Formu, Akran Zorbalığı Ergen Formu, Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği ve Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, akran zorbalığı ile akran zorbalığı mağduru olma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, özellikle fiziksel zorbalık, sözel zorbalık ve diğerlerini dışlama davranışları sergileyen çocuklarda ve sözel zorbalık mağduru ve eşyalarına diğerleri tarafından zarar verilen çocuklarda depresyon düzeylerinin arttığı söylenebilir. Arkadaş desteğinin, akran zorbalığının azalmasında oldukça önemli bir sosyal destek türü olduğu, diğer yandan ailenin destek vermeyişinin özelikle çocukların dışlanması ve eşyalarının zarar görmesi mağduriyetleri ile ilişkili olabileceği söylenebilir.

- Tanrıverdi, Duman Özen, *Ordu ili akkuş ilçesinde ergenlerin algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalma durumlarının incelenmesi*, 2017, Yüksek Lisans, 119s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Avrasya Üniversitesi.

ÖZET: Amaç: Araştırma, ergenlerin sosyodemografik özelliklerinin akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama durumlarına etkisini belirlemek ve algılanan sosyal destek düzeyi ile akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapıldı. Yöntem: Araştırma, Ordu İli Akkuş ilçesindeki dört lisede eğitim görmekte olan toplam 747 öğrenci ile yürütüldü. Tanımlayıcı tipte yapılan bu araştırmanın verileri "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği", "Ergen [Akran] Zorbalığını Belirleme Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" ile toplandı. Çalışmanın yapılabilmesi için gerekli kurum ve etik kurul izinleri alındı. Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamasının 16,6±1,20 yıl olup %30,8'inin 16 yaşında, %52,1'inin erkek olduğu belirlendi. Araştırmada akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları ile ergenlerin cinsiyet, okul türü, ailenin ekonomik durumu, anne ve babanın birliktelik durumu, okulu sevme durumu, tercih edilen bilgisayar oyunu ve okul başarısı arasında anlamlı fark olduğu saptandı. Algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalma (r=-,206; p=0.000) ve akran zorbalığı uygulama (r=-,129; p=0.000) ölçek puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu bulundu. Sonuç: Araştırmada algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama düzeylerinin azaldığı görüldü.

5.2. Makaleler

- Pişkin, Metin, O*kul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler*, 2002, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2(2), 531-562, İstanbul.

ÖZET: Öğrenciler arasında zaman zaman meydana gelen okul zorbalığı konusu tartışılmaktadır. Çalışmanın temel amacı, okul zorbalığı konusunda öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve velilerin farkındalık düzeylerini artırmaktır. Bu çerçevede, zorbalığın tanımı, ayırt edici özellikleri, sıklığı ve türleri, cinsiyet ve yaşla ilişkisi, öğrenciler üzerindeki olumsuz etkileri, zorba ve kurbanların özellikleri, zorbalığın okulun daha çok neresinde meydana geldiği (risk bölgeleri), okul personelinin zorbalığa verdiği tepkiler ve bu sorunu ortadan kaldırmak ya da azaltmak için okullarda ne tür önlemler alınabileceği hususları üzerinde durulmuştur. Çalışma, okul zorbalığı konusundaki yerli literatürün çok sınırlı olması sebebiyle daha çok ingilizce yayınların kullanıldığı bir literatür incelemesidir.

- Çınkır, Şakir; Kepenekçi Karaman, Yasemin, Ö*ğrenciler Arası Zorbalık*, 2003, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, (34), 236-253, İstanbul.

ÖZET: Araştırmanın amacı, eğitimcilerin okul zorbalığına ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, araştırmacılar tarafından geliştirilen veri toplama aracı eğitimcilere uygulanmıştır. Eğitimcilerin görüşleri frekans ve yüzde kullanılarak değerlendirilmiştir. Eğitimciler bedensel zorbalık kategorisi içinde itme davranışının, sözel zorbalık kategorisi içinde ad takma ve alay etme davranışlarının, duygusal zorbalık kategorisi içinde eşyalara zarar verme davranışının ve cinsel zorbalık katego-

risi içinde cinsellik içeren sözler söyleme davranışının okullarda çok sık uygulandığını belirtmişlerdir. Ayrıca, zorbalık olaylarının genellikle okul bahçesinde gerçekleştiğini, bu olayları çoğunlukla bireysel çabaları ile önlemeye çalıştıklarını, okul yönetiminin zorba öğrencilere karşı daha çok sözlü uyarıda bulunduğunu, genellikle erkek öğrencilerin, sorunlarını nasıl çözeceklerini bilemedikleri için zorbalığa başvurduklarını ifade etmişlerdir.

- Esen Kıran, Binnaz, *Akran Baskısı, Akademik Başarı ve Yaş Değişkenlerine Göre Lise Öğrencilerinin Risk Alma Davranışının Yordanması*, 2003, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (24), 79-85, Ankara.

ÖZET: Lise öğrencilerin risk alma davranışları, akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin ne derece yordadığı incelenmiştir. Bu çalışma, 2001-2002 öğretim yılında liseye devam eden 15-18 yaş arası 684 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Akran baskısını belirlemek için Kıran (2002) tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği, risk alma davranışlarını belirlemek için ise Kıran (2002) tarafından geliştirilen Ergenlerde Risk Alma Ölçeği kullanılmıştır. Akademik başarıya ait bilgiler birinci dönem karne notlarından saptanmıştır. Veriler regrasyon analiz tekniği ile test edilmiştir. Sonuçlar, ele alınan değişkenlerden akademik başarının, risk alma davranışını negatif yönde anlamlı olarak yordadığını, akran baskısı ve yaş değişkenlerinin ise pozitif yönde anlamlı olarak yordadığını göstermektedir. Bağımsız değişkenlerin birlikte ele alındığı çoklu regrasyon analizinde üç değişkenin birlikte risk alma davranışının %54'ünü açıkladığı görülmüştür. Adımsalregrasyon analizinde de bu üç değişkenin risk alma davranışını anlamlı olarak yordadığı sonucu elde edilmiştir.

- Esen Kıran, Binnaz, A*kran Baskı Düzeylerine ve Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Risk Alma Davranışı ve Okul Başarılarının İncelenmesi*, 2003, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(20), 17-26, Ankara.

ÖZET: Akran baskısı düzeyi ve cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin risk alma davranışı ve okul başarısı arasındaki farklar incelenmiştir. Bu çalışma 2001-2002 öğretim yılında lise 11. Sınıfa devam eden 718 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Kıran (2002) tarafından akran baskısını belirlemek için Akran Baskısı Ölçeği ve risk alma davranışını belirlemek için Ergenlerde Risk Alma Ölçeği geliştirilmiştir. Okul başarısına ait bilgiler birinci dönem karne notlarından saptanmıştır. Akran baskısı, risk alma ve başarı arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayısı, puanlar arasındaki farklar çift yönlü varyans analizi ve ortalamalar arası farklar ise Tukey HSD testiyle hesaplanmıştır Araştırmanın sonuçları, Akran baskısı ile risk alma davranışı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ve risk alma davranışının akran baskısı düzeyi ve cinsiyete göre farklılaştığını göstermektedir. Aynı zamanda araştırmanın sonuçları, akran baskısı ile okul başarısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğunu ve okul başarısının akran baskısı düzeyine göre farklılaştığını ancak cinsiyetin bu değişimde etkili olmadığını göstermektedir.

- Esen Kıran, Binnaz, A*kran Baskısı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması,* 2003, Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi, 2(3), 65-76.

ÖZET: "Akran Baskısı Ölçeğinin" geliştirilmesi geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına ait bilgi verilmiştir. Akran Baskısı Ölçeği, ergenlerde akran baskısını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Araştırma 2001-2002 öğretim yılında lise ikinci sınıfa devam eden 208 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin geliştirilme aşamasında 40 madde oluşturulmuş, bu maddeler içinde madde toplam korelasyonu katsayıları hesaplanmıştır. Bu analizler sonucu anlamlı olmayan maddeler ölçekten çıkarılarak, ölçeğin yapı geçerliğini saptamak için faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda iki faktörü varyansın %40.527'sini açıklayan 34 maddeden oluşan ölçek elde edilmiştir. Güvenirlik için ölçek üç hafta arayla uygulanmış, test-tekrar test korelasyon katsayısı 82 hesaplanmıştır. Yine güvenirlik için Cronbach Alpha katsayısı için 90 bulunmuştur. Bulgular, ölçeğin lise öğrencilerine uygulanabileceğini göstermektedir.

- Kapçı Gül, Emine,*İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi*, 2004, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(1), 1-13, Ankara.

ÖZET: a) ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin maruz kaldıkları zorbalık türleri, bunların görülme sıklığı, b) zorbalığın görülme türünde sosyo-ekonomik düzey, sınıf düzeyi ve cinsiyete bağlı farklılıkların olup olmadığı ve son olarak c) zorbalığa maruz kalıp kalmamanın benlik saygısı, depresyon, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde nasıl bir farklılaşmaya neden olduğunu araştırmaktır. Araştırmaya 99 kız ve 107 erkek olmak üzere toplam 206 öğrenci katılmıştır (Yaş X=10.8, SS=.62). Analizler, öğrencilerin %40 oranında bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kaldıklarını, zorbalığın demografik değişkenlerden çok psikolojik değişkenlerle bağlantılı olduğunu göstermiştir. Bulgular zorbalığın eğitim ortamında gösterilmesi bağlamında tartışılmıştır.

- Kapıkıran, Necla Acun; Fiyakalı, Nuran Ceren, L*ise Öğrencilerinde Akran Baskısı ve Problem Çözme*, 2005, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (18), 16-25, Denizli.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı lise öğrencilerinde akran baskısının problem çözme yaklaşımları ve bazı demografik değişkenler açısından incelemektir. Örneklemi üç farklı programdaki okullardan 368 öğrenci tesadüfi oluşturmuştur. Veriler Akran Baskısı Ölçeği (Kıran, 2003), Probem Çözme Envanteri (Heppner ve Petersen, 1982) ve demografik değişkenlere ilişkin sorulardan oluşan anketle toplanmıştır. Veriler aşamalı regresyon analizi ve varyans analizi (ANOVA) ile çözümlenmiştir. Sonuçta, akran baskısı cinsiyet, anne eğitim, aceleci problem çözme yaklaşımı, okul türü ve kişisel kontrol yaklaşımı açısından anlamlı olarak yordanmıştır. Sonuçlar yazın alanı çerçevesinde tartışılmıştır.

- Pişkin, Metin, L*ise Öğrencileri Arasında Yaşanan Akran Zorbalığı Olgusunun Okul Türü Bakımından Karşılaştırılması*, 2005, *VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi* kitabı içinde, PDR DER Yayınları, İstanbul.

- Pişkin, Metin; Ayas, Tuncay, *Zorba ve Kurban Lise Öğrencilerinin Utangaçlık, İçe Dönüklük, Dışa Dönüklük ve Öz Saygı Değişkenleri Bakımından İncelenmesi*, 2005, *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi* Kitabı içinde, İstanbul.
- Uludağlı, Nilay Pekel; Uçanok, Zehra, A*kran Zorbalığı Gruplarından Yalnızlık ve Akademik Başarı ile Sosyometrik Statüye Göre Zorba Kurban Davranış Türleri*, 2005, Türk Psikoloji Dergisi, (56), 77-92, Ankara.

ÖZET: Araştırmanın amacı zorba, kurban, zorba/kurban ve karışmayan olarak tanımlanan akran zorbalığı gruplarını belirlemek ve bu grupları akran reddi, akran kabulü, yalnızlık ve akademik başarı açısından karşılaştırmaktır. Araştırmanın diğer amacı da akran zorbalığı gruplarındaki çocukların sosyometrik konumlarını belirlemek ve bu gruplarda yer alan çocukların hem akran zorbalığına hedef olma hem de akran zorbalığı gösterme davranışının türleri açısından bir farklılık gösterip göstermediklerini incelemektir. Araştırmaya 5. ve 6. sınıfa devam eden 701 öğrenci katılmıştır. Çocuklara "Sosyal Doyum Ölçeği", "Sosyometrik Statü Ölçeği", "Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği" ve "Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği" uygulanmıştır. Akran zorbalığı grupları akran reddi, akran kabulü, yalnızlık ve akademik başarı açısından karşılaştırıldığında, zorba/kurban çocukların karışmayan çocuklara göre akranları tarafından hem daha fazla reddedildikleri hem de akademik başarılarının daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca kurban ve zorba/kurban çocukların zorba ve karışmayan çocuklara göre daha yalnız oldukları bulunmuştur. Araştırmaya katılan çocukların sosyometrik statü gruplarına dağılım oranlarına bakıldığında, kurban çocukların, ihmal edilmiş statüye göre daha fazla reddedilmiş statüde, zorba/kurban çocukların tüm diğer sosyometrik statü gruplarına göre reddedilmiş statüde, karışmayan çocukların ise diğer sosyometrik statü gruplarına göre daha fazla popüler ve ortalama statüde yer aldıkları bulunmuştur. Akran zorbalığına hedef olma ve akran zorbalığı gösterme davranışının türleri cinsiyet ve sosyometrik statü açısından değerlendirildiğinde ise reddedilmiş çocukların diğer sosyometrik statü gruplarına göre daha fazla korkutma/sindirme ve açık saldırıya maruz kaldıkları, popüler ve ortalama statüdeki çocuklara göre daha fazla ilişkisel saldırılara, yalnızca popüler çocuklara göre ise daha fazla kişisel eşyalarına saldırıya maruz kaldıkları bulunmuştur. Benzer şekilde reddedilmiş çocukların, tüm sosyometrik statü gruplarına göre daha fazla korkutma/sindirme türünden saldırılar uyguladıkları bulunmuştur. Ayrıca kızlar erkeklere göre daha fazla alaya ve ilişkisel saldırılara hedef olduklarını bildirirken, erkekler kızlara göre daha fazla korkutma/sindirme, alay, açık ve ilişkisel saldırı türünde davranışlar sergilediklerini bildirmişlerdir.

- Bayraktar, Fatih, *İlköğretimde Zorbalık ve Kurban Olma Ergenlik Öncesi Çocuklarda Zorbaların, Kurbanların, Zorba Kurbanların ve Katılmayan Grubun Karşılaştırılması*, 2006, Türk Psikoloji Bülteni, (38), 43-58, Ankara.
- Özen, Dilek Şirvanlı, *Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Yaş, Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik İmgesi ile İlişkisi,* 2006, Türk Psikoloji Dergisi, 21(58), 77-94, Ankara.

ÖZET: Kız ve erkek ergenlerde, yaş, algılanan çocuk yetiştirme stili ve sahip olunan benlik imgesinin, akran zorbalığına maruz kalma boyutlarını yordamaya katkılarının olup olmadığını belirlemektir. Araştırmanın örneklemini İstanbul'daki özel ilköğretim okulları ve özel liselerinin 6, 7, 8 ve 10. sınıflarında öğrenim gören, 381'i kız, 484' ü erkek olmak üzere toplam 805 öğrenci oluşturmuş.

Ancak ölçeklerin bazılarının düzgün yanıtlanmaması sonucu yaşanan denek kaybına ilişkin olarak bazı değişkenlerin verisi kız örneklemi için 308, erkek örneklemi için de 314'e kadar inmiştir. Veri toplama araçları olarak, katılımcıların akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini belirlemek amacıyla 'Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği' çocukların algıladıkları çocuk yetiştirme stillerini belirlemek amacıyla 'Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği' ve katılımcıların benlikleri hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla da 'Offer Benlik İmgesi Ölçeği' kullanılmıştır. Sonuçlar, gerek kızların gerekse erkeklerin okulda zorbalığa maruz kalmalarının, yaş, algılanan çocuk yetiştirme stilleri ve sahip olunan benlik imgelerinde anlamlı olarak yordandığını göstermektedir. Bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

- Pişkin, Metin, *Okullarımızda Yaygın Bir Sorun Akran Zorbalığı*, 2006*, I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu* Kitabı içinde, Duman, İstanbul.
- Pişkin, Metin, *Akran Zorbalığı Olgusunun İlköğretim Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi,* 2006, *I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu* Kitabı içinde, Duman, İstanbul.
- Bilgin, Asude; Kartal, Hülya, *İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı*, 2007, Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi, 3(2), 207-227.

ÖZET: Günümüzde artık pek çok ilköğretim öğrencisi için okul güvenli bir yer değildir. Öyle ki, çocukların bir kısmı günlerini zorbalardan korkarak geçirirler. Bu çocuklar kantin, tuvalet veya oyun bahçesine gitmekten korkarlar çünkü orada zorbalar tarafından (daha önce – önceden) rahatsız edilmişlerdir. Zorbalık güçlerdeki dengesizlikle ortaya çıkan bir tür saldırgan davranıştır. Zorbalıkta baskın kişiler kasıtlı olarak ve tekrarlı biçimde daha az baskın olan kişiye zarar verirler. Bu saldırgan davranış, fiziksel olarak (örneğin; tekmeleme, vurma) veya sözel olarak (örneğin; isim takma) gerçekleşebilir. Doğrudan veya dolaylı olabilir. Zorbalığın en önemli uzun dönemli etkisi şiddet ve gücün yanlış kullanımıdır. İlköğretimdeki zorbalık davranışı ile ilerleyen yıllarda ortaya çıkan suçluluk arasında yüksek bir ilişki saptanmıştır. Ancak erken dönemde yapılacak zorbalığı önleyici veya zorbalık karşıtı programlarla bu olumsuz etkiler en aza indirilebilir veya ortadan kaldırılabilir. Bu çalışmanın amacı da bir zorbalık karşıtı program uygulamasının ilköğretim öğrencileri üzerindeki etkililiğinin belirlenmesidir. Zorbalığın türü ve sıklığına, zorbalığa karşı yaptıklarına ve okul iklimine yönelik öğrenci görüşlerinde ön ve son testler arasında ortaya çıkan anlamlı ve olumlu değişiklikler kısa süreli ve sadece öğrenciye odaklanmış bir çalışmanın bile olumlu sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu durum gelecek çalışmalar için umut verici olarak kabul edilebilir.

- Esen Kıran, Binnaz; Aktuğ, Taylan, *Ergenlerde Akran Baskısı ve Benlik Saygısının İncelenmesi,* 2007, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (33), 13-23, Adana.

ÖZET: Bu araştırmada akran baskısı düzeyi ve cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin benlik saygıları arasındaki farklar incelenmiştir. Bu çalışma 2005- 2006 öğretim yılında lise I. sınıfa devam eden 600

öğrenci (272 Kız, 328 erkek) üzerinde yapılmıştır. Öğrenciler, Akran Baskısı Ölçeği ve Coppersmith Benlik Saygısı Envanterini cevaplamışlardır. Akran baskısı ve benlik saygısı arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayısı, puanlar arasındaki farklar çift yönlü varyans analizi ve ortalamalar arası farklar ise Tukey HSD testiyle hesaplanmıştır. Araştırmanın sonuçları, akran baskısı ile benlik saygısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğunu ve benlik saygısının akran baskısı düzeyine göre farklılaştığını ancak cinsiyetin bu değişimde etkili olmadığını göstermektedir.

- Yurtal, Filiz; Cenksever, Fulya, *İlköğretim Okullarında Zorbalığın Yaygınlığı ve Doğası*, 2007, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(28), 1-13.

ÖZET: Zorbalık okulda görülen şiddet davranışlarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu araştırma ilköğretim okullarında görülen zorbalık davranışlarının yaygınlığını, türlerini, yaşandığı yerleri, yaşanma zamanlarını ve öğrencilerin zorba davranışlar karşısında neler yaptıklarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, yaşları 10-14 yaşları arasında olan, 212'si kız (%49), 221'i erkek (%51) olmak üzere toplam 433 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okulda daha fazla karşılaşılan zorba davranışların "itildim", "bana küfür edildi", "sevmediğim isimlerle çağrıldım" "benimle alay edildi", "elbiseme veya eşyalarıma zarar verildi", "hakkımda dedikodu yapıldı" şeklinde olduğu belirlenmiştir. Zorba davranışlara maruz kalma açısından kız ve erkek öğrenciler arasında erkeklerin lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Zorbalığın en fazla yaşandığı yerin "okul bahçesi" ve en fazla yaşandığı zamanın ise "okuldan eve dönerken" olduğu belirlenmiştir. Okulda zorbaca davranışlarda bulunanların daha çok erkek olanlar ve yaşça daha büyük öğrenciler oldukları saptanmıştır.

- Aypay, Ayşe; Durmuş, Emine, *Zorba, Kendine Güvenen ve Zorbalıktan Kaçınan Tutumları Sergileyen Lise Öğrencilerinin İş Birliği Yapma Karakter Özelliği Açısından Değerlendirilmesi* , 2008, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 41(2), 23-42, Ankara.

ÖZET: Zorba, güvenli ve kaçınan tutum sergileyen öğrencilerin iş birliği yapma karakter özelliği açısından değerlendirilmesidir. Zorba, güvenli, kaçınan öğrenci ilişkileri tutumları, Koç (2006) tarafından geliştirilen öğrenci ilişkileri tutum ölçeği ile belirlenmiştir. İş birliği yapma karakter özelliği için Clonninger'in geliştirdiği ve Köse ve arkadaşları tarafından (2004) Türkçe'ye uyarlanan mizaç ve karakter envanterinin (TCI) iş birliği yapma alt ölçeği kullanılmıştır. İş birliği yapma karakter özelliği beş alt özellikten (sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük, empati duyma-sosyal ilgisizlik, yardım severlik-yardım sevmezlik, acıma- intikamcılık, temiz kalplilik, vicdanlılık-kendine yarar sağlama) oluşmaktadır. Araştırma Ankara ilinde, 690 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar tüm tutumların (zorba, kaçınan ve güvenli) iş birliği yapma karakter özelliği ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermektedir. İş birliği yapma ölçeğinden yüksek puan alan öğrenciler, diğerlerinden daha fazla kendine güvenen tutum göstermektedir. İş birliği yapma ölçeğinden düşük puan alan öğrenciler de diğerlerinden daha fazla zorba ve zorbalıktan kaçınan tutum göstermektedir.

- Bilgin, Asude; Kartal, Hülya, *Öğrenci, Veli ve Öğretmen Gözüyle İlköğretim Okullarında Yaşanan Zorbalık,* 2008, İlköğretim Online Dergisi, 7(2), 485-495.

ÖZET: Okullardaki şiddetin en yaygın biçimini oluşturan zorbalık konusundaki araştırmaların çoğunda yalnızca öğrenci raporlarına yer verilmektedir. Zorbalıkla ilgili çeşitli konularda öğretmen, öğrenci ve velilerin bakış açısından inceleyen tarama modelindeki bu araştırma Bursa'da bir ilköğretim okulunun 4 ve 5.sınıfındaki 355 öğrenci, 18 öğretmen ve 150 öğrenci velisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Colorado Okul İklimi Surveyi kullanılmış, verilerin yüzde ve frekansları hesaplanmıştır. Bulgular, araştırmaya katılan taraflar arasında zorbalık türlerinin tamamında öğretmenlerin okullarında hem örencilerin hem de velilerin bildirdiğinden yüksek oranda zorbalık rapor ettiği göstermektedir. Tarafların tümü erkek örencileri zorbalığı en sık yapan kişiler olarak değerlendirmiştir. Öğretmenler zorbalığın en çok bahçede (%77,8), örenci (%33,8) ve veliler (%45,3) ise sınıfta yaşandığını bildirmektedir. Örenciler ve veliler en yüksek oranda zorbalığın aileye anlatıldığını rapor ederken, öğretmenler kendilerine anlatıldığını düşünmektedir.

- Özdinçer, Sevda Arslan; Savaşer, Sevim, *İnsan Hakları ve Çocuk Hakları Bağlamında Okulda Zorbalık*, 2008, İstanbul Üniversitesi FlorenceNightingale Hemşirelik Dergisi, 16(61), 65-70, İstanbul.

ÖZET: Okullar öğrencilere; değer, bilgi ve yapıcı davranış kazandıran ve onları barış dolu bir yaşam için hazırlayan kurumlardır. Her çocuk ve genç, korunma hakkına ve güvenli okul ortamında eğitim alma hakkına sahiptir. Okulda zorbalık ve şiddetten söz edilmesi bu ilkelere ters düşmektedir. Okulda zorbalığa maruz kalan öğrencilerde başka bir deyişle kurbanlarda kısa dönemde ciddi fiziksel ve duygusal örselenme oluşması yanında kişilik yapıları, eğitimleri üzerinde çok daha uzun süreli olumsuz etkilere yol açar. Okulda zorbalık öğrenciler yanında aileleri, öğretmenleri ve okul yöneticilerini de olumsuz etkiler. Bu nedenle zorbalık, okulda görevli hekim, okul hemşiresi, psikolog gibi sağlık profesyonellerinin ilgilenmesi gereken bir konudur. Okulda zorbalığa yaklaşım insan hakları ihlalleri açısından da ele alınırsa; zorbalığın özellikle çoğu zaman göz ardı edilen ve fazla dikkate alınmayan gizli şekilleri belirlenebilir. insan hakları bakışı dışındaki zorbalık yaklaşımı, diğerlerine zarar verme olarak basitleştirilmiş olduğundan, sorunun çözümünde bireysel davranışlara odaklanılacak dolayısıyla zorbalığın önlenmesinde etkili girişimler uygulanamayacaktır. Okullarda uygulanacak zorbalığı önleme programları insan hakları yaklaşımı ile ele alındığında zorbalık azaltılabilir ve başarılı önleme girişimlerinin uzun süre uygulanması sağlanabilir.

- Totan, Tarık; Yöndem, Deniz Zeynep, *Ergenlerde Zorbalık ve Stresle Başetme*, 2008, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (35), 28-37, Adana.

ÖZET: Okulda zorbalık okul iklimini ve öğrencilerin gelişimini olumsuz yönde etkileyici bir etkendir. Bu bakımdan etkili bir şekilde önleme ya da müdahale çalışmaları yapılabilmesi için bu olgunun bireysel ve sosyal özelliklerinin farklı yönleri ile aydınlatılmasına gereksinim vardır. Bu çalışmada farklı zorbalık statülerindeki ergenlerin, baş etme yaklaşımlarının belirlenmesi, cinsiyete ve sınıf düzeylerine göre baş etme yaklaşımlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın katılımcıları 9.10. ve 11. sınıf düzeylerinden toplam 584 (333 kız, 251 erkek) ergen-

den oluşmaktadır. Verilerinin toplanmasında Yeniden Düzenlenmiş Olweus Zorba/Kurban Anketi (YDZ/KA) ve Stresle Başa çıkma Tarzları Ölçeği (SBTÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde, betimsel istatistik, Tek Yönlü Varyans Analizi, 2 x 4 x 5 (cinsiyet x farklı zorbalık statüleri x baş etme stratejileri) ile 3 x 4 x 5 (sınıf düzeyi x farklı zorbalık statüleri x baş etme stratejileri) faktörlü ANOVA teknikleri kullanılmıştır. Araştırmadan de edilen bulgular zorbalık davranışlarında yer alan ergenlerin %27,23 oranında olduğunu göstermiştir. Farklı zorbalık statülerindeki ergenlerin kendine güvenli, iyimser, çaresiz ve boyun eğici baş etme yaklaşımlarını kullanımları yönünden anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Sosyal destek arama yaklaşımında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Cinsiyete ve sınıf düzeyine göre baş etme yaklaşımlarının incelendiği çoklu varyans analizlerinde ortalamalar arasında farklar gözlense de anlamlı farklılıklar bulunmamıştır (p> .05). Araştırma bulguları literatürdeki başka bulgulara dayanarak tartışılmıştır.

- Arslan, Özdinçer Sevda; Savaşer, Sevim, *Okulda Zorbalık*, 2009, Milli Eğitim Dergisi, (184), 218-227.

ÖZET: Okulda zorbalık, zorbalığa maruz kalan ve zorbalıkta bulunanlar öncelikli olmak üzere tüm öğrencileri olumsuz yönde etkilediğinden, ilgilenilmesi gereken önemli sorunlardan biridir. Zorbalık, daha güçlü kişi veya grupların daha az güçlü kişi ve gruplara tekrarlanan fiziksel ve psikolojik baskı uygulamasıdır. Zorbalığın görülme sıklığı ülkelere, kültüre, öğrencilerin yaşlarına ve kullanılan ölçüm araçlarına göre değişiklik göstermektedir. Zorbalık davranışı doğrudan ve dolaylı olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan zorbalığa daha çok erkeklerin, dolaylı zorbalığa daha çok kızların maruz kaldığı, küçük sınıflarda daha çok fiziksel zorbalığın yaygın olduğu, sınıf ilerledikçe sözel zorbalığın arttığı bildirilmektedir. Zorba davranışın oluşmasında öğrencinin kişilik özellikleri, akran grubu ilişkileri (çetelere üye olma v.b.), şiddet eğilimleri, ailevi ve kültürel özelliklerin yanı sıra okul tipi, okul büyüklüğü, sınıf büyüklüğü, okul ortamı ve öğretmen davranışları gibi eğitim ortamına ilişkin bazı özelliklerin de rolü olduğu belirlenmiştir. Okulda zorbalık öğrencilerin akademik başarılarını, fiziksel ve psikolojik sağlıklarını ciddi boyutta olumsuz etkilemekte ve hatta bu olumsuz etkiler öğrencilerin yaşamları boyunca da sürebilmektedir. Bu nedenle zorbalık, okulda görevli okul hemşiresi, psikolog, psikolojik danışman, hekim gibi sağlık profesyonellerinin ilgilenmesi gereken bir konudur. Okullarda zorbalık nedenlerinin belirlenmesi ve etkili zorbalığı önleme girişimlerinin disiplinler arası bir ekip tarafından uygulanması ile öğrencilerin zorbaca davranışlardan zarar görmesi önlenebilir.

- Arslan, Sevda; Savaşer, Sevim, *Akran Zorbalığını Önlemede Okul Hemşiresinin Rolü*, 2009, Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2(3), 118-123, İstanbul.

ÖZET: Zorbalık tüm insanları; yaşına, cinsiyetine, etnik kökenine, dini inancına veya sosyoekonomik durumuna bağlı olmaksızın, her ortamda, bir veya birden çok zamanda etkileyebilen ve dünyanın her yerinde yaygın olarak görülen bir sorundur. Tüm dünya ülkelerini ilgilendiren zorbalığın okullarda yaygınlaşması çocukların ve gençlerin fiziksel ve psikososyal sağlığını tehdit etmektedir. Zorbalığın öğrenciler için ciddi bir travma olduğu, etkileri okul dönemi ile sınırlı kalmayıp yaşam boyu sürdüğünden toplum sağlığını da olumsuz etkilediği kabul edilmektedir. Akran zorbalığı öğrenciler yanında aileleri, öğretmenleri ve okul yöneticilerini de olumsuz etkiler. Bu nedenle zorbalık, okulda görevli hekim, okul hemşiresi, psikolog gibi sağlık profesyonellerinin ilgilenmesi gereken bir konudur. Bu makalede okulda akran zorbalığını önlemede okul hemşiresinin rolü üzerinde durulmuştur.

- Ayvaz, Adnan; Özdemir, Deniz; Nur, Naim; Kavakcı, Önder; Çetinkaya, Selma, *Sosyo Ekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi,* 2009, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 10(2), 151-158.

ÖZET: Sivas il merkezinde sosyoekonomik düzeyi (SED) farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinde akran zorbalığının depresyon ve benlik saygı düzeyiyle ilişkisini belirlemek için yapılmıştır. Kesitsel bir araştırma olarak planlanan çalışma 23 Mayıs-03 Haziran 2005 tarihleri arasında yapılmıştır. Okul seçiminde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya bu okullardaki 5-8. sınıflardaki 563 öğrenciden anketleri tam olarak yanıtlayan 521 (%92.5) öğrenci alınmıştır. Hastaların sosyodemografik özellikleri için anket sorular, ruhsal değerlendirme için Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği ile Piers Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği, akran zorbalığı türünü belirlemek için Şiddet-Kaba Güç Anketi kullanılmıştır. Öğrencilerin zorbalığa maruz kalma oranı %43.0'tür. Her SED'deki okulda, özellikle SED'si düşük olan okulda, zorbalığa maruz kalanlarda depresyon düzeyinin arttığı (p=0.00), benlik saygısı düzeyinin azaldığı saptanmıştır (p=0.00). Üç okulda da bedensel zorbalık türü içinde 'itme', sözel zorbalık türü içinde 'ad takma', cinsel zorbalık içinde 'elle rahatsızlık verme', duygusal zorbalık içinde SED yüksek okulda 'eşyaya zarar verme', orta olan okulda 'küçük düşürme', düşük okulda 'ayrımcılık yapma' en sık görülen zorbalık türleridir. Öğrencilerin yaşı, sınıfı, baba mesleği, babanın öğrenim durumu, kardeş sayısı ve sosyoekonomik durumu ile zorbalık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p=0.000). Zorbalık düzeyinin öğrencilerin kardeş sayısı ve sosyoekonomik durumdan bağımsız olarak etkilendiği saptanmıştır (p=0.001). Her SED'deki okulda karşılaşılan zorbalığın çözümü için öğretmen, okul yönetimi ve aile işbirliği yapmalıdır. Hem zorba hem de kurbanlar için gerektiğinde bireye yönelik çocuk ve ergen psikiyatristinden bireye yönelik yardım alınmalıdır.

- Gökler, Rıza, *Okullarda Akran Zorbalığı*, 2009, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(2), 511-537, Sakarya.

ÖZET: Saldırganlığın bir alt türü olan zorbalık, bir veya birden çok öğrencinin, kendilerinden daha güçsüz öğrencileri, kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türüdür. Son 30 yıldır yapılan araştırmalar zorbalığın, çocukların sağlıklı gelişimine yönelik önemli bir tehdit olduğunu ve okullarda ciddi boyutlara ulaştığını ortaya koymaktadır. Zorbalık olgusunun çocuklar üzerindeki psikolojik ve sosyolojik etkileri sadece okul yıllarıyla sınırlı kalmayıp yaşamın sonraki dönemlerinde de devam etmekte, yetişkinliğe de taşınma riski yüksek görülmektedir. Zorbalık hem zorbaları, hem de kurbanları olumsuz etkilemektedir. Zorbalığa uğrayan öğrenciler; kaygı, kızgınlık ve çaresizlik duyguları, depresyon, okulu sevmeme ve akademik başarıda düşüş, kendini değersiz ve mutsuz hissetme, dışlanmışlık ve yalnız kalma gibi sorunlar yaşamaktadır. Zorbalık türleri beş kategoride ele alınmaktadır. Bunlar; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama-yalnızlaştırma, söylenti çıkarıp yayma ve bireyin mal ve eşyalarına zarar verme şeklindedir.

- Kartal, Hülya, *Öğretmen Adaylarının Uygulama Okullarındaki Zorbalıkla İlgili Değerlendirmeleri,* 2009, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29 (1), 141-172, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada öğretmen adaylarının zorbalık konusundaki algıları incelenmiştir. Çalışma U.Ü. Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı son sınıfında öğrenim gören 152 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Colorado Okul İklimi Surveyi kullanılmıştır. Bulgular öğretmen adaylarına göre en sık sözel zorbalığın yaşandığını, zorbalığı daha çok erkeklerin yaptığını, zorbalığın sınıfta daha sık yapıldığını, zorbalığa uğramaya en sık konuşma güçlüğünün neden olduğunu ortaya koymaktadır. Adayların yarıdan fazlası öğretmen müdahalelerini yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Bulgular öğretmen eğitiminde bu konuya yer verilmesi gereği vurgulanarak tartışılmıştır.

- Özer, Arif; Kandemir, Mehmet; Çalık, Temel; Kurt, Türker; Özbay, Yaşar, *İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Zorbalık Statülerinin Okul İklimi, Prososyal Davranışlar, Temel İhtiyaçlar ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi*, 2009, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 15(60), 555-576, İstanbul.

ÖZET: Okul iklimi, prososyal davranışlar (faydacı ve özgeci yardım), temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerinin öğrencilerin zorbalık statülerinden (zorba ve kurban) birinde bulunma olasılıklarını yordama güçleri araştırılmıştır. Araştırma grubunu Ankara ilinde 2007 – 2008 öğretim yılında ilköğretim 6., 7., ve 8. sınıflara devam eden 456 öğrenci oluşturmuştur. Veriler ikili logit regresyon analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmanın yordayıcı değişkenlerini; cinsiyet, okul iklimi, temel ihtiyaçlar ve prososyal davranışlar (faydacı ve özgeci yardım); sonuç ya da yordanan değişkenini ise zorbalık statüleri (zorba ve kurban) oluşturmaktadır. Analiz sonuçları, temel ihtiyaçlar dışındaki tüm değişkenlerin zorbalık davranışlarını anlamlı düzeyde yordadıklarını göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, okul ikliminin olumlu olması, öğrencinin cinsiyetin erkek olması ve özgeci yardım davranışları göstermesi, öğrencinin zorba olarak sınıflandırılma olasılığını azaltmaktadır.

- Bayraktar, Betül; Yaman, Erkan; Çolak, Seda Tuğba; Eroğlu, Yüksel, *Öğrencilerin Güdülenme Düzeyinde Etkili Bir Faktör: Okul Zorbalığı*, 2010, Akademik Bakış Dergisi, (20), 1-17, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışma ile öğrencilerin maruz kaldığı zorbalık ve zorbalığın güdülenme düzeyine etkilerinin araştırılması amaçlanmaktadır. Araştırmada, ilköğretim okullarında öğrenim gören ve zorbalığa maruz kalan öğrenciler belirlenmiş ve bu öğrencilerle mülâkat yapılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmada yapı bakımından standartlaştırılmış açık uçlu mülâkat; verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden kategorisel analiz kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre zorbalığın öğrencilerin güdülenme düzeyini ve akademik başarılarını olumsuz etkilediği, öğrencilerin en fazla sözel ve fiziksel zorbalığa, en az cinsel zorbalığa maruz kaldığı, zorbalığın çoğunlukla okul içinde gerçekleştiği bulgulanmıştır. Zorbalığın ayrıca mağdurun okulunu değiştirmek istemesine ve az da olsa intiharı düşündürmesine yol açması önemli bulgulardandır. Araştırma sonunda okullarda, belirli zaman dilimlerinde zorbalık ölçeklerinin kullanılması; rehber öğretmenlerin, zorbalığın belirtilerinin ve sonuçlarının neler olduğu, zorbalıkla

nasıl başa çıkılacağı gibi konularda düzenli olarak aile eğitim seminerleri düzenlemesi; okul yönetiminin, öğrenciler, öğretmenler ve aileler için çatışma çözme stratejileri, arabuluculuk eğitimi, sosyal beceri eğitimi ve davranış kontrolü konularında eğitim düzenlemesi gibi bir takım öneriler getirilmiştir.

- Çetinkaya, Berna; Sargın, Nurten, *Akran Baskısını Azaltmada Grupla Psikolojik Danışmanın Etkililiği*, 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (23), 185-192, Konya.

ÖZET: Psikolojik danışma yoluyla akran baskısı uygulayan lise öğrencilerinin uyguladıkları baskı azaltılmaya çalışılmıştır. Araştırma Konya ili Cihanbeyli ilçesinde bir lisede öğrenim gören lise birinci sınıfta tamamı erkek, toplam 24 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Örneklem seçiminde öğretmen, yönetici ve arkadaş görüşlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada Esen (2002) tarafından geliştirilen akran baskısı ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada araştırmacılar tarafından eklektik bir yaklaşımla geliştirilmiş 8 hafta süren 8 oturumla grupla psikolojik danışma uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Uygulama sonucunda geliştirilen programın akran baskısının azaltılmasında etkili olduğu bulunmuştur.

- Çifci, Gökçearslan Elif; Özkan, Yasemin, *Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki İlköğretim Okullarında Akran Zorbalığı*, 2010, İlköğretim Online Dergisi, 9(2), 576-586.

ÖZET: Düşük sosyo ekonomik düzeye sahip okullarda okuyan ilköğretim öğrencilerinin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklıkları, zorbalığı yapanların kimler olduğu, zorbalığın yapıldığı yerler ve kurbanın zorbalığı anlattığı kişilerin belirlenmesi amacı ile yapılan bu araştırmada 295 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmada "Sosyodemografik Bilgi Formu", "Şiddet-Kaba Güç Anketi" ve "Maruz Kalınan ve Gözlenen Zorbalığa Karsı Geliştirilen Tutum ve Davranış Soruları (Colorado Okul İklimi Anketi)" kullanılarak veriler toplanmıştır. Sonuçlar 295 öğrencinin %33.9'unun sözel zorbalığa, %32.9'unun fiziksel zorbalığa, %29.2'sinin duygusal zorbalığa ve %16.9'unun ise cinsel zorbalığa maruz kaldığını ve cinsiyet değişkenine göre zorbalık türleri arasında anlamlı bir fark bulunduğunu göstermiştir. Bununla birlikte zorbalık yapan kişilerin daha çok erkekler olduğu, zorba davranışlara en çok sınıfta maruz kalındığı, zorbalıkla karşılaşıldığında daha çok zorba davranış yapan çocuktan uzaklaşıldığı ve bu durumda en çok öğretmenden yardım alındığı tespit edilmiştir. Ayrıca düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip okullarda akran zorbalığının yaygın bir davranış olduğu ortaya çıkmıştır.

- Doğan, Aysun, *Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Akran Zorbalığının Incelenmesi*, 2010, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 17(3), 149-162.

ÖZET: Akran zorbalığı, bir ya da birkaç öğrencinin bir başka öğrenciye karşı kasıtlı olarak yaptığı, sürekliliği olan ve güç dengesizliğinin hakim olduğu saldırgan bir davranış biçimidir. Akran zorbalığının hem zorbalık yapan çocuklar ve ergenler hem de bu tür davranışlara maruz kalan kurbanlar üzerinde birçok olumsuz etkisi bulunmaktadır. Bu makalede akran zorbalığının tanımı, türleri, olumsuz etkileri ve zorba ve kurbanların temel özellikleri ele alınmıştır. Ayrıca, 'Ekolojik Sistemler Kuramı' temel alınarak aile, akran grupları, okul ve medya sistemleri arasındaki karşılıklı etkileşimler ve bu

sistemlerin her birinin akran zorbalığına olan özgün katkısı gözden geçirilmiştir. Akran zorbalığı konusundaki yayınlar temel veri tabanları (PsychInfo, PubMed, Ebscohost) kullanılarak taranmıştır. Araştırmalar, akran zorbalığının çocukların ve ergenlerin bireysel özelliklerinden kaynaklanan tek yönlü bir problemden öte; aile, okul atmosferi, öğretmen tutumu, arkadaş ilişkileri ve içinde yaşanılan kültürün de rol oynadığı çok boyutlu ve karmaşık bir problem olduğunu göstermektedir. Özetle, akran zorbalığı soyutlanmış bir bireysel olay değil, bireysel faktörler ile çocuğun ve ergenin ilişkide olduğu kişiler ve çevresi ile etkileşiminin bir ürünüdür. Bu makalede sunulan bilgiler akran zorbalığının önlenmesi veya etkilerinin azaltılabilmesi için çocuk ve ergenlerin gelişimsel özelliklerine ve ülkemiz koşullarına uygun müdahale programlarının tasarlanması ve uygulanmasına katkıda bulunacaktır.

- Genç, Gülten; Aksu, Bilgin Mualla, *Genel Lise Öğrencilerinin Zorba-Kurban Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2010, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30(2), 413-448, Ankara.

ÖZET: Genel lise öğrencileri arasında görülen zorba ve kurban davranışlarının seçilmiş bazı kişisel ve ailevi değişkenlerle ilişkisini irdelemektir. Bu amaçla, Erzurum ve Malatya Milli Eğitim Müdürlüklerinin yardımı ile belirlenen bir alt, bir orta ve bir de üst sosyoekonomik düzeyi temsil eden üç lisenin, 811 öğrencisine, araştırmacı tarafından geliştirilen "Liselerde Akran Zorbalığı Tanı Ölçeği" uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, SPSS 10.0 paket programı kullanılmıştır. Genel lise öğrencilerinin zorba ve kurban olmalarının, cinsiyet, yaş, akademik başarı ve madde bağımlılığı gibi bazı kişisel değişkenler ile ve anne-babanın eğitim durumu, ailede şiddet, aile tipi gibi ailevi değişkenlerden etkilendiği sonucuna varılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre de çeşitli önerilere yer verilmiştir.

- Güven, Mehmet; Aslan, Sevda, *Ergenlerde Ayrışma Bireyleşme ile Okul Zorbalığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2010, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(3), 125-142, Malatya.

ÖZET: Ayrışma-bireyleşme ile zorbalık arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve lise öğrencilerinin ayrışma bireyleşme ve zorbalık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya, Ankara ilindeki üç lisede öğrenim görmekte olan 416 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Ayrışma-Bireyleşme Ölçeği Lise Formu, Öğrenci İlişkileri Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde t testi, tek yönlü varyans analizi ve Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Araştırmada cinsiyete göre yapılan karşılaştırmada ayrılık kaygısı, bakım veren kişiye bağlanma, akrana bağlanma, öğretmene bağlanma, sağlıklı ayrışma ve zorba kişilik alt ölçeklerinde kızlar lehine farklılıklar bulunmuştur. Sınıf düzeyine göre yapılan karşılaştırmada ise ayrılık kaygısı, öğretmene bağlanma, reddedilme beklentisi, sağlıklı ayrışma, zorba kişilik ve kendine güven alt ölçeklerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Okul zorbalığının zorba kişilik ve zorbalıktan kaçınma alt ölçeklerinin Ayrışma Bireyleşme Ölçeği Lise Formu'nun alt ölçekleriyle anlamlı ilişkiler ortaya koyduğu bulunmuştur.

- Kutlu, Funda; Aydın, Gül, *Akran Zorbalığı Ölçek Geliştirme Ön Çalışması Kendini Bildirim Formu*, 2010, Türk Psikoloji Yazıları, 13(25), 1-12, Ankara.

ÖZET: Çocuk ve ergenlerin akran ilişkilerinde görülen zorbalık davranışlarını araştırmak için geliştirilen Akran Zorbalığı Ölçeği' nin yapı geçerliğini ve güvenirliğini sınamaktır. Yazında yer alan ölçekler ile Türk öğrencilerinin akran ilişkilerindeki yaşantıları dikkate alınarak hazırlanmış olan 45 maddelik ölçek, pilot çalışma ile 433 altıncı sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Elde edilen bulgular ölçeğin, 3 faktörlü yapısını desteklemiştir. Bu faktörler kurban, zorba ve genel ilgi alanlarını içeren ifadelerden oluşması nedeni ile dolgu olarak adlandırılan alt ölçeklerdir. Pilot çalışma bulgularında herhangi bir faktöre yüklenmeyen üç madde tekrar incelenerek madde ifadeleri değiştirilmiştir. Ayrıca beklenilen faktör altına yüklenmeyen iki madde ile bazı diğer maddeler de tekrar incelenerek düzenlenmiştir. Pilot çalışma bulguları ile tekrar yapılandırılan 45 maddelik Akran Zorbalığı Ölçeği' nin yapı geçerliliği ve iç güvenirliği, 506 katılımcıdan oluşan farklı bir altıncı sınıf örneklemi ile ana çalışma da tekrar analiz edilmiştir. Bu aşamada uygulanan temel bileşenler faktör analizi ile elde edilen bulgular 3 faktörlü (zorba, kurban, dolgu) yapıyı desteklemiştir. Fakat zorba alt ölçeğinde yüklenmesi beklenen bir madde negatif yükle dolgu alt ölçeğine yüklenmiştir. Bu bulgu, madde de betimlenen zorbalık davranışı açısından tartışılmıştır. Diğer maddeler ana çalışma bulgularında beklenilen alt ölçekler altında yerini almıştır. Alt ölçeklerin Cronbach alfa güvenirlik katsayıları zorba, kurban ve dolgu için sırasıyla .83, .86, ve .70'dir. Zorba ve kurban alt ölçekleri arasında beklenildiği gibi bir ilişki bulunmuş ve korelasyon katsayısı .41'dir. Ana çalışma örnekleminde zorbalık oranları ve cinsiyete göre farklar da hesaplanmıştır. Bulgular çalışmanın sınırlılıkları ve yazın çerçevesinde tartışılmıştır.

- Özen, Şirvanlı Dilek, *Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Cinsiyet, Yaş ve İçe Yönelim Türü Problem Davranışlar ile İlişkisi*, 2010, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 17(1), 5-12, Ankara.

ÖZET: Cinsiyet, yaş ve içe yönelim türü problem davranış değişkenlerinin, akran zorbalığına maruz kalma boyutlarını yordamaya katkılarının olup olmadığının belirlenmesi. Örneklem, 6, 8 ve 10.sınıflarında öğrenim gören, 189'u kız ve 194'ü erkek olan 383 öğrenciden oluşmuştur. Veri toplamak amacıyla, 'Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği', 'Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği' ve 'Durumluk-Sürekli Kaygı Envanterinin, Sürekli Kaygı Ölçeği' kullanılmıştır. Zorbalığına maruz kalma tüm alt boyutlarının, içe yönelim türü problem davranışlarca anlamlı olarak yordandığı; cinsiyet değişkeninin de "açık saldırı" ve "korkutma/sindirme" alt boyutlarında zorbalığa maruz kalmada yordayıcı güce sahip olduğu gözlenmiştir. Tartışma: Bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

- Özen, Şirvanlı Dilek; Aktan, Timuçin, *Bağlanma ve Zorbalık Sisteminde Yer Alma: Başa Çıkma Stratejilerinin Aracı Rolü*, 2010, Türk Psikoloji Dergisi, 25(65), 101-113.

ÖZET: Ebeveyne bağlanma biçiminin, ergenin zorbalık sistemi içinde kurban veya zorba olarak yer alması üzerindeki rolü ve kullanılan baş etme stratejilerinin bu ilişkideki aracı rolünü kız ve erkek ergenler için ayrı ayrı incelemektir. Araştırmanın örneklemini İstanbul'daki 2 özel ve 3 devlet okulunun 6., 7., 8., 9. ve 10. sınıflarında öğrenim gören, 197'si kız, 213' ü erkek olmak üzere toplam

410 öğrenci oluşturmuş. Araştırmada veri toplamak amacıyla, "Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği", "Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği", "Ebeveyne Bağlanma Ölçeği" ve "Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik yapılan analizler sonucunda, erkek ergenlerde ebeveyne güvenli bağlanma ile hem zorbalığa maruz kalma hem de zorbalık gösterme arasında olumsuz yönde, anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca erkek ergenlerde ebeveyne güvenli bağlanma ile zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkide stresle başa çıkma stratejilerinden "kaçınma" stratejisinin aracı rol gördüğü, yani anılan ilişkiyi güçlendirdiği görülmüştür. Bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

- Pişkin, Metin, *Ankara'daki İlköğretim Öğrencileri Arasında Akran Zorbalığının İncelenmesi*, 2010, Eğitim ve Bilim Dergisi, 35(156), 175-189, Ankara.

ÖZET: Ankara'da 4, 5, 6, 7, ve 8. sınıf ilköğretim öğrencileri arasında zorba, kurban ve zorba-kurban öğrenci oranlarını belirlemektir. Araştırmada, farklı tür zorbaca davranışların (sözel, fiziksel, söylenti yayma, dışlama ve eşyalara zarar verme) cinsiyet, eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzey bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırma biri alt SED, biri üst SED ve ikisi orta SED olmak üzere dört ilköğretim okulunda, toplam 1154 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Akran Zorbalığı Anketi" kullanılmıştır. Bulgular öğrencilerin %35.1'inin "kurban", %30.2'sinin "zorba", %6.2'sinin ise "hem zorba hem de kurban" olduğunu göstermektedir. Bulgular ayrıca, "zorba" ve "zorba-kurban" grubunda erkeklerin, "kurban" grubunda ise kızların daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Veriler, üst sosyoekonomik düzey (SED) okuldaki çocukların, orta ve alt SED okuldaki çocuklara oranla daha fazla zorbalık yaptıklarını göstermektedir. Araştırmada ayrıca, en yaygın zorbalık türünün sözel zorbalık olduğu, bunu fiziksel zorbalığın izlediği görülmektedir.

- Şahin, Mustafa; Sarı, Volkan Serkan, *Ergenlerde Görülen Zorbalık Eğiliminin Bilişsel Çarpıtmalar ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlarla İlişkisi*, 2010, Akademik Bakış Dergisi, (20), 1-14, Celalabat.

ÖZET: Ergenlerin Zorbalık Eğilimleri ile Bilişsel Çarpıtmalar ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaçla araştırmanın çalışma grubu 300 (kız= 149, erkek=151) lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak ergenlerin zorbalık eğilimini ölçmek amacıyla 'Zorbalık Eğilimi Ölçeği', ergenlerin bilişsel çarpıtma düzeylerini ölçmek amacıyla 'İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği' ve 'Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği' kullanılmıştır. Veriler SPSS 13.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz, ölçeklerden elde edilen verilerin Bağımsız t Testi ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı istatistiksel işlemleri yapılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Fonksiyonel Olmayan Tutumlarla ergenlerin Zorbalık Eğilimleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($t= -4.24$, $p<.05$). Ayrıca cinsiyet ile Zorbalık Eğilimleri arasında da anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($t= -4.73$, $p<.05$). Araştırmada elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılarak gelecekte yapılacak araştırmalara ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

- Akbiyik, Ayşe; Beşer, Gördeles Nalan; Bozkurt, Satı; Yüzük, Sevinç; Sağkal, Tülay, *Bir Yatılı Bölge Okulunda Akran İstismarı ve Farkındalık Eğitiminin Etkisi*, 2011, Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 14(4), 1-9, Erzurum.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, bir yatılı bölge okulunda ilköğretim ikinci kademe öğrencileri arasında akran istismarı durumunu ve akran istismarı konusunda yapılan farkındalık eğitiminin etkisini belirlemektir. 2008 yılı Mayıs ayında 112 öğrenci ile yürütülen, yarı-deneysel ve öntest-sontest tasarımlı olarak planlanan bu araştırmada elde edilen sonuçlar şöyledir: Öğrencilerin %24.1'i okuldayken, %26.8'i sınıftayken, %19.6'sı okul bahçesindeyken, %21.2'si yemekhanedeyken, %27.3'ü yatakhanedeyken, %24.1'i okul gidiş-dönüşlerinde kendisini duygusal olarak kötü hissettiğini belirtmiştir. Öğrencilerin %24.1'i haftada birkaç kez diğer öğrenciler tarafından fiziksel istismara maruz bırakıldığını, %46.4'ü son bir yıl içinde sözel ve fiziksel olarak istismara maruz kaldığını ve %44.2'si ise mağduriyetini hiç kimseye söylemediğini ifade etmiştir. Öğrencilerin akran istismarı bilgi düzeyi ön test puanları 44.7± 22.0 ve sontest puanları 68.5± 20.5'dir. Planlı eğitim sonrası öntest ve sontest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p< 0.05$).

- Aşıcı, Halil; Aslan, Sevda, *Ergenlerde Okul Zorbalığının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, 2011, Erzincan Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(2), 71-83, Erzincan.

ÖZET: Bu çalışmada, ergenlerin okul zorbalığının bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunun 373 (%51.2) kız, 356 (%48.8) erkek olmak üzere toplam 729 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Koç (2006) tarafından geliştirilen "Öğrenci İlişkileri Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Öğrenci İlişkileri Tutum Ölçeği' nin zorba kişilik ve zorbalıktan kaçınma alt ölçek puanları cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterirken; kendine güven alt ölçek puanının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre Öğrenci İlişkileri Tutum Ölçeği' nin zorba kişilik, kendine güven ve zorbalıktan kaçınma alt ölçeklerinin anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre zorba kişilik alt ölçeği anlamlı farklılık gösterirken; kendine güven ve zorbalıktan kaçınma alt ölçekleri anlamlı farklılık göstermemiştir. Araştırma bulgularına göre ilgili literatür doğrultusunda tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

- Çankaya, İbrahim, *İlköğretimde Akran Zorbalığı*, 2011, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(1), 81-92.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ilköğretim sekizinci sınıfa devam eden öğrencilerin akranlarından gördükleri zorba davranışları tespit etmektir. Araştırmanın çalışma evrenini 2009-2010 eğitim-öğretim döneminde Elâzığ İli Merkez İlköğretim Okullarında öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi; çalışma evreninde yer alan 97 ilköğretim okulu arasından tesadüfi olarak seçilen toplam 15 ilköğretim okulu içerisinde yer alan 404 öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilerden toplanan verilerden 201 tanesi değerlendirilmeye alınmıştır. Öğrencilerin en çok karşılaştıkları zorba davranışların sözlü ve fiziksel zorba davranışlar olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin kızlara göre daha fazla zorba davranışlara maruz kaldıkları saptanmıştır.

- Hakan, Sabiha, *İlköğretim Öğrencilerinin Farklı Zorbalık Türleri ile Karşı Karşıya Kalma Sıklığının ve Boyun Eğme Davranışı İle Durumluk-Sürekli Öfke İle İlişkisinin Karşılaştırılması*, 2011, Milli Eğitim Dergisi, (190), 54-71, Ankara.

ÖZET: Araştırmada ilköğretim öğrencilerinin ne tür zorbalıklarla ne ölçüde karşı karşıya kaldıkları ve zorbalık türlerinin görülme sıklığı incelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin zorbalık ile karşı karşıya kalma türleri ile boyun eğme ve öfke düzeylerindeki fark incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi 2007-2008 eğitim ve öğretim yılında Ankara'daki ilköğretim okulları arasından seçilen beş ilköğretim okulunun 5'inci ve 8'inci sınıflarında okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Random yöntemiyle seçilen 250 öğrenciden bilgiler "Şiddet Kaba Güç Anketi" "Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği", "Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği' ve "Öğrenci Kişisel Bilgi Formu'ndan elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde t-testi kullanılmıştır: Zorbalık ile az karşı karşıya kalan I. grup ve zorbalık ile en çok karşı karşıya kalan II. grup olarak sınıflandırıldıktan sonra karşılaştırmalar bu iki grup arasında yapılmıştır. Araştırmada zorbalığın görülme sıklığı ve türleri ise frekans ve yüzdelik ile yorumlanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS istatistik paket programı (15.0 versiyonu) kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulguların anlamlılığının yorumlanmasında P 0.05. anlamlılık düzeyi ölçüt olarak alınmıştır. Araştırmanın sonucunda belirtilen değişkenler açısından bir fark elde edildiği görülmektedir. Zorbalığın türü ve sıklığı açısından da anlamlı düzeyde bir fark elde edilmiştir. Öğrencilerin zorbalık ile karşı karşıya kalma türleri ile boyun eğme ve öfke düzeylerinde de anlamlı düzeyde bir fark elde edilmiştir.

- Kaya, Alim; Siyez, Müge Diğdem, *Akran Zorbalığı Gruplarında Empatik Eğilim*, 2011, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(2), 23-43, Malatya.

ÖZET: İlköğretim ikinci kademe öğrencileri arasında akran zorbalığının incelenmesi ve empatik eğilimin dört farklı akran zorbalığı grubunda (zorba, kurban, zorba/kurban ve karışmayan) yer alan öğrencileri zorbalık gruplarına göre hangi doğruluk düzeyinde sınıflandırdığını belirlemektir. Araştırma, 2010-2011 öğretim yılı bahar döneminde İzmir ve Malatya'da orta sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen dört ayrı ilköğretim okulunda 6.,7. ve 8. sınıfa devam eden 340 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak KA-Sİ Empatik Eğilim Ölçeği (Ergen Formu) ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği (Ergen Formu) kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans dağılımları hesaplanmış ve diskriminant analiz yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin %3.4' ü zorba, %26.9' u kurban, %60.8'i zorba/kurban ve %8.6' sı karışmayan olarak sınıflandırılmıştır. Diskriminant analiz sonucunda da duygusal empati ve bilişsel empatinin akran zorbalığı gruplarını (zorba, kurban, zorba/kurban, karışmayan) ayırmada kullanılabilecek değişkenler olduğu belirlenmiştir.

- Pişkin, Metin; Ayas, Tuncay, *Lise Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Okul Türü Bakımından İncelenmesi*, 2011, İlköğretim Online Dergisi, 10(2), 550-568.

ÖZET: Farklı orta öğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin akran zorbalığına uğrama ve zorbalık yapma düzeylerinin cinsiyet, sınıf ve okul türüne göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Araştırma endüstri meslek lisesi, genel lise, özel lise ve Anadolu liselerinde okuyan toplam 600

öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bulgular, Sözel Mağduriyet hariç diğer tüm alt ölçeklerde erkeklerin kızlardan daha fazla zorbalığa uğradıklarını ve Dışlama hariç diğer tüm alt ölçeklerde kızlardan daha fazla zorbalık yaptıklarını ortaya koymaktadır. Cinsel Mağduriyet alt ölçeğinde 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerinden daha fazla mağdur olduklarını göstermektedir. Toplam Zorbalık puanı bakımından 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerinden; Cinsel Zorbalık alt ölçeğinde ise 11. sınıf öğrencilerinin hem 9. sınıf hem de 10. sınıf öğrencilerinden anlamlı bir biçimde daha fazla cinsel zorbalık yaptıkları anlaşılmaktadır. Kurban puanı en yüksek grubun endüstri meslek lisesi; zorbalık puanı en yüksek grubun ise özel lise öğrencileri olduğunu göstermektedir. Bulgulara göre en az zorbalığa uğrayan ve en az zorbalık yapan grubun ise Anadolu Lisesi öğrencileri olduğu anlaşılmaktadır.

- Bayar, Yusuf; Uçanok, Zehra, *Ergenlerin Dâhil Oldukları Zorbalık Statülerine Göre Okul Sosyal İklimi ve Genellenmiş Akran Algıları*, 2012, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(4), 2337-2358, İstanbul.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ergenlerin dahil oldukları zorbalık statülerine göre okul iklimini ve akranlarını algılama bakımından bir farklılaşma olup olmadığını incelemek ve Okul Sosyal İklimi Ölçeği ve Genellenmiş Akran Algısı Ölçeğinin Türkiye örneklemi için geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için Türkiye'nin altı farklı ilinde ilköğretim ikinci kademe ve lise öğrencilerinden veri toplanmıştır. Araştırmanın örneklemi, 612'si erkek 651'i kız olmak üzere toplam 1263 ergenden oluşmaktadır ve örneklemi oluşturan ergenlerin yaş ortalaması 14.92'dir (S=2.07). Ölçeklerin Türkiye örneklemine uyarlanması ile ilgili sonuçlar her iki ölçeğin de geçerlik ve güvenirlik düzeylerinin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğunu göstermektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular hem okul ortamında hem de sanal ortamda zorbalığa karışmayanların okulu ve öğretmenlerini zorba ve zorba-kurbanlardan daha olumlu algıladıklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra sanal ortamda zorbalığa hedef olanlar zorbalara göre öğretmenlerini daha olumlu değerlendirmektedir. Okuldaki diğer öğrencileri her iki ortamda da zorbalığa dâhil olmayan ergenler zorbalara göre daha olumlu değerlendirmektedir. Ayrıca her iki ortamda zorbalığa dâhil olmayan ve zorba statüsündeki ergenlerin zorba-kurbanlara göre; okul ortamında zorbalığa karışmayan ve zorbaların da kurbanlara göre akranlarını daha olumlu algıladığı görülmüştür. Özetle, zorbalık statülerine göre okula ve akranlara dair algılarda bir farklılaşma olduğu, geleneksel ve sanal zorbalık statüleri için birbirine benzer örüntülerin ortaya çıktığı görülmüştür.

- Burnukara, Pınar; Uçanok, Zehra, *İlk ve Orta Ergenlikte Akran Zorbalığı: Gerçekleştiği Yerler ve Baş Etme Yolları,* 2012, Türk Psikoloji Yazıları, 15(29), 68-82, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ilk ve orta ergenlik dönemini temsil eden yaş grubunda ergenlerin akran zorbalığı deneyimlerini, akran zorbalığının gerçekleştiği yerleri ve baş etme yollarını incelemektir. Araştırma, ilköğretim ikinci kademe ve liseye devam eden yaşları 12 ile 18 arasında değişen 868 ergenle yürütülmüştür (Ort. = 14.73, S = 1.79). Ergenlere son altı ay içerisinde okul içinde ve okul dışında ne sıklıkla zorbalık tanımı içinde yer alan davranışlar uyguladıkları ve maruz kaldıkları ve zorbalıkla baş etmede ne tür yöntemler kullandıklarını belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Ergenlerin %31.9'unun akran zorbalığına herhangi bir şekilde dâhil olduğu, genel olarak akran zorbalı-

ğına maruz kalma açısından cinsiyete göre farklılık olmadığı, erkeklerin zorbalık davranışlarını kızlara göre daha fazla sergiledikleri görülmüştür. Zorbalık türlerine göre değerlendirildiğinde erkeklerin fiziksel zorbalığa, kızların ise ilişkisel zorbalığa ve kişisel eşyalara saldırıya daha fazla maruz kaldıkları bulunmuştur. Bununla birlikte erkeklerin korkutma/sindirme, fiziksel saldırı ve eşyaya saldırı yollarını kızlardan daha fazla kullandıkları bulunmuştur. Zorbalığa maruz kalma ortaokul yılları boyunca azalma eğilimi göstermekte, bu eğilim ortaokuldan liseye geçişte (9. sınıf) anlamlı hale gelmektedir, benzer şekilde ergenler ortaokul son sınıfta lisenin ilk yılma göre, lisenin ikinci yılında da önceki yıla göre (9. sınıf) daha fazla zorbalık türünden davranışlar uygulamaktadırlar. Akran zorbalığıyla mücadelede kızların başkalarından yardım isteme gibi sosyal destek arama davranışlarını, erkeklerin ise karşı koyarak mücadele etme gibi dışsallaştırma ve okuldan uzak durma gibi kaçınma davranışlarını daha fazla tercih ettikleri bulunmuştur. Zorba statüsünde yer alan ergenler karşı koyarak mücadele etmeyi ve okuldan uzak durmayı, kurban statüsündeki ergenler ise birine anlatmayı ve bu davranışları yapanlardan uzak durmayı daha çok tercih etmişlerdir. Ergenler zorbalık türünden davranışlarla hem okul içinde hem de okul dışında karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

- Çetin, Münevver, Yönetici, *Öğretmen ve Öğrencilerin Okul İçi Şiddet Algısı ile Motivasyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 2012, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, (35), 105-122, İstanbul.

ÖZET: Ergenlerin Bu araştırma, resmi ilköğretim okullarındaki yöneticilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin okul içi şiddet algıları ile motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında "şiddet" ve "motivasyon" kavramları ele alınmış, eğitim kurumlarında şiddet ve motivasyon ile ilgili olarak yapılmış araştırmalar incelenmiş ve konuya ilişkin bir uygulama çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul İli Anadolu Bölgesindeki resmi ilköğretim okullarında görev yapan yönetici, öğretmen ve öğrenciler oluşturmuştur. Örneklem yansız olarak seçilmiştir. Örneklem grubu, İstanbul İlinin Kartal, Pendik, Samandıra, Sancaktepe, Sultanbeyli, Maltepe, Çekmeköy, Kadıköy, Üsküdar ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 35 resmi ilköğretim okulunda görev yapan 56 yönetici, 249 öğretmen ve 330 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri üç farklı ölçek aracılığıyla elde edilmiştir. Birincisi okuldaki şiddet düzeyini okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci algılarına göre belirlemek için kullanılan "okul içi şiddet algısı" ölçeğidir. İkincisi öğrencilerin motivasyon düzeyini belirlemek için kullanılan "okul motivasyonunu değerlendirme" ölçeğidir. Üçüncü ölçek yönetici ve öğretmenlerin motivasyon düzeyini belirlemek için kullanılmıştır. Yapılan fark testleri sonucunda cinsiyet ve kademe gibi bazı demografi k değişkenlere ait alt gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ($p<0,05$) tespit edilirken, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi gibi bazılarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Son olarak yönetici, öğretmen ve öğrencilerin şiddet algıları ile motivasyon düzeyleri arasında yüksek düzeyde negatif yönde ilişki tespit edilmiştir. Yani şiddet algısı arttıkça motivasyon düzeyinin azaldığı belirlenmiştir.

- Önder, Cenkseven Fulya; Yılmaz, Yasin, *Orta Öğretim Öğrencilerinde Görülen Kural Dışı Davranışları Yordamada Yaşam Doyumu ve Anne Baba Stillerinin Rolü*, 2012, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(3), 1737-1748, İstanbul.

ÖZET: Ergenlerin anne baba stillerinin ve yaşam doyumlarının kural dışı davranışları düşük ya da yüksek düzeyde göstermeyi ne derece yordadığını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada 471'i kız, 410' u erkek olmak üzere toplam 881 orta öğretim öğrencisine ulaşılmış, bu öğrenciler arasından düşük düzeyde kural dışı davranış gösteren 262 (%52.2), yüksek düzeyde kural dışı davranış gösteren 240 (%47.8) olmak üzere toplam 502 öğrenci (242'si kız, 260' ı erkek) üzerinde çalışılmıştır. Araştırmada "Kural dışı Davranış Ölçeği", "Anne Baba Tutum Ölçeği"ve "Çok boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde Lojistik Regresyon Analizi'nden yararlanılmıştır. Lojistik regresyon analizi sonucunda aileden algılanan "kontrol/denetim" ile "okul", "aile" ve "benlik"ten algılanan yaşam doyumu değişkenlerinin kural dışı davranışlarda yüksek düzeyde bulunmayı açıklamada anlamlı katkılar yapan değişkenler olduğu saptanmıştır. Sonuçlar daha önce yapılmış araştırmalar çerçevesinde tartışılmış, araştırmanın sınırlılıkları ve daha sonra yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

- Önder, Cenkseven Fulya; Sarı, Mediha, *İlköğretim Öğrencilerinde Zorbalık ve Okul Yaşam Kalitesi*, 2012, İlköğretim Online Dergisi, 897-914.
- Sevinç, Bilal; Kayaoğlu Mustafa, *Okullarda Zorbalık ve Mağduriyet: Amerika Birleşik Devletleri Örneği*, 2012, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 32(1), 169-182, Kütahya.

ÖZET: Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) okullarda görülen zorbalık davranışları incelenmektedir. Okullarda öğrencilerin fiziksel ve sözlü zorbalığa maruz kalmaları sebebi ile mağdur olmaları, ABD'de çözüm aranan önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Bu çalışmada, 2005 yılında ABD'de gerçekleştirilen ve yedi farklı zorbalık türü belirleyen Suç Mağdurları Ulusal Surveyinin (National Crime Victimization Survey) verileri kullanılmakta ve analiz edilmektedir. Çalışma kapsamında ilk olarak, demografik değişkenlerin ve okulla ilişkili değişkenlerin farklı türdeki zorbalık davranışları ile ilişkisi incelenmektedir. Ardından, tüm bağımsız değişkenlerin (demografik, okulla ilgili, algısal ve güvenlik/disiplin) zorbalık davranışlarının mağduru olunmasında ki etkisi analiz edilmektedir. Çalışmanın örneklemini 12-18 yaşları arasındaki 7.112 ortaokul ve lise öğrencisi oluşturmaktadır. Analizlerde esas olarak Ki-kare ve lojistik regresyon metotları kullanılmaktadır. Araştırma sonucunda, zorbalık davranışı mağduru olunmasında çeşitli faktörlerin (örneğin; cinsiyet, ekonomik durum, yaş, bazı algılar, bazı güvenlik değişkenleri gibi) etkili olduğu görülmüştür. Bazı değişkenler ise (örneğin; cinsiyet) fiziksel ve sözlü zorbalık mağduriyeti açısından değişiklik gösterebilmektedir.

- Tekbıyık, Ahmet; Sarı, Volkan Serkan, *Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği: Geliştirilmesi, Geçerlik ve Güvenirliği*, 2012, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31(2), 295-318, Samsun.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerine yönelik arkadaş baskısı belirleme ölçeği geliştirilerek, ölçeğin geçerlik-güvenirlik analizleri çerçevesinde kullanılabilirliğini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinde, sınıf öğretmenliği ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümlerinde öğrenim görmekte olan 450 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Ölçek maddelerinin oluşturulmasında, ilk

olarak on iki öğrenciyle, kendilerinin maruz kaldığı arkadaş baskıları konusunda odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşmenin analizinden elde edilen veriler ölçek maddelerinin oluşturulmasında kullanılmıştır. Ölçek maddeleri kapsam geçerliğini sağlaması bakımından uzman görüşüne sunulmuştur. Ölçeğin madde analizi konusunda, madde toplam korelasyonlarına ve madde ayırt ediciliğine bakılmıştır. Ayrıca yapı geçerliği için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ve iç tutarlık belirleme çalışmaları yürütülmüştür. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı; α=0,894 olarak hesaplanmıştır. Analizler sonucunda, Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği'nin üniversite öğrencilerinin maruz kaldıkları arkadaş baskısı düzeylerini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğuna karar verilmiştir.

- Ünalmış, Mehmet, *Şiddete Yönelik Tutum ve Okul Zorbalığı*, 2012, Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi, 1(1), 63-71, Sivas.

ÖZET: İnsanın sosyal bir varlık olarak bir arada yaşama ihtiyacı bilinmektedir. Bazı insanların kolayca başarabileceği bu durum bazıları için mümkün olmamakta ve şiddet, artık toplum tarafından daha yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Bu çalışmada şiddete yönelik tutum, şiddet ve okul zorbalığı kavramları ve birbirleriyle ilişkilerine yer verilmiştir. Bu sayede okullarda ciddi bir sorun haline dönüşen zorbalığın ve zorbalıkla ilişkili değişkenlerin bilinmesi ve bu yolla zorbalığı önleyici faktörler üzerinde çalışan araştırmacı ve uygulayıcılara alan yazın desteği sağlanması amaçlanmıştır.

- Yeşilyaprak, Binnur; Balanuye Dursun Işık, *Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği*, 2012, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(37), 38-48, Ankara.

ÖZET: Öğretmenlerin, öğrenciler arasındaki zorbalığa ilişkin tutumlarını saptamak üzere "Okul zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği"ni geliştirmektir. Zorbalığa İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği, 25 maddelik, Likert tipi beşli dereceleme ölçeği şeklindedir. Ölçek özellikle lise öğrencileri arasında görülen okul zorbalığına ilişkin öğretmenlerin tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekteki maddeler tutumun bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bileşenlerine dayalı olarak oluşturulmuştur. Olumlu ve olumsuz maddelerin sayıları bu üç bileşen açısından dengelenmeye çalışılmıştır. Ölçekten alınabilecek puanlar 25 ile 125 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar öğretmenlerin zorbalığa ilişkin istendik tutumlara sahip oldukları şeklinde yorumlanmaktadır. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde, madde yazımı aşamasında açık uçlu sorularla 30 öğretmenin görüşüne başvurulmuş, ilgili literatür ve ölçekler incelenmiştir. Bu yolla hazırlanan 52 maddelik form, ikinci aşamada 20 uzmanın değerlendirilmesine sunulmuş, bu değerlendirme sonucu madde sayısı 42'ye indirilmiştir. Oluşturulan deneme formu, ilgili evrenden alınan 211 kişilik bir örneklem grubuna uygulanmış ve toplanan veriler üzerinde faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde beklenen değerlerin altında olan maddeler çıkarılarak 25 maddelik ve dört faktörlü geçerli bir yapıya sahip bir ölçek elde edilmiştir, Ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach-Alfa güvenirlilik katsayısı .78 olarak hesaplanmış ve ölçeğin konu ile ilgili araştırmalarda kullanılabilecek kullanışlı bir yapı ve özelliğe sahip olduğu kanısına ulaşılmıştır.

- Yıldırım, Remzi, *Akran Zorbalığı,* 2012, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 39-51, Manisa.

ÖZET: Literatür taraması biçiminde olan bu çalışma ile "Akran Zorbalığı" kavramı ele alınmıştır. Akran zorbalığı, okulların daha güvenli olmalarının ve öğrencilerin toplumsal güvenliklerinin önünde önemli bir sorundur. Bir davranışın zorbalık olarak sayılması için olumsuz davranışta süreklilik görülmesi önemlidir. Okul ortamındaki zorbalık davranışı katılımcılar tarafından paylaşılan rollere sahip olmalıdır. Toplumda tek başına zorba olmak veya zorbalık yapmak mümkün değildir. Çünkü zorbalık toplum içinde meydana gelir ve diğer bireylerin katılımı ile devam eder. Zorba ve kurban olarak adlandırılan roller dışında bireyler tarafından paylaşılan diğer roller de vardır. Akran zorbalığında tek bir davranış çeşidi olduğunu söylemek mümkün değildir. Okullarda zorbalığı önlemek için sistematik çalışmalar yapılmalıdır.

- Kurnaz, Arzu; Kapçı, Gül Emine, A*kran Saldırganlığı ve Mağduriyetinin Psiko Sosyal Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2013, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 46(1), 317-342, Ankara.

ÖZET: Araştırmanın amacı, saldırganlık ve mağduriyetin gözlenen ve ilişkisel boyutlarını yordayan değişkenlerin belirlenmesidir. Ankara ilinde 6.-8. sınıflara devam eden 384 öğrenci araştırma grubunu oluşturmuştur. Öğrenciler olumsuz bilişsel hatalar, saldırganlık, mağduriyet ve algılanan ana baba tutumu ölçeklerini, ana babaları ise davranış sorunları ve duygu ayarlama ölçeklerini doldurmuşlardır. Öğrencinin yaşı ile gözlenen ve ilişkisel saldırganlık arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Regresyon analizleri, davranış sorunları ölçeğinin dikkat eksikliği hiperaktivite ve sosyal problemler gibi bazı alt ölçeklerinin, bilişsel hataların ve algılanan baba tutumunun gözlenen ve ilişkisel saldırganlık ile gözlenen ve ilişkisel mağduriyeti yordadığını göstermiştir. Bulgular, sosyal-duygusal değişkenlerle, olumsuz bilişsel hatalar gibi bilgi işleme süreçlerinin saldırganlık ve mağduriyetle ilişkisi bağlamında tartışılmıştır.

- Yaban, Helin Ebru; Sayıl, Melike; Tepe, Kındap Yeliz, *Erkek Ergenlerde Anne Babadan Algılanan Destek İle Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkide Arkadaşlık Niteliğinin Rolü*, 2013, Türk Psikoloji Dergisi, 28(71), 20-32, Ankara.

ÖZET: Erkek ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları desteğin zorbalık ve zorbalığa maruz kalmayla doğrudan ve arkadaşlık niteliği üzerinden dolaylı ilişkilerini incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Ankara ili Çankaya ilçesine bağlı on okulun yedi-onuncu sınıflarında okuyan 348 erkek ergen (Ort. yaş = 14.7, S = 1.44) oluşturmuştur. Araştırmada, Ergen Aile Süreci, Arkadaşlık Niteliği ve Akran Zorbalığını ve Akran Zorbalığına Maruz Kalmayı Belirleme ölçekleri kullanılmıştır. Doğrudan ilişkilere ait bulgular, babadan algılanan desteğin artmasının arkadaşlık ilişkilerinde olumsuzluğun ve zorbalık davranışlarının azalmasıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca arkadaşlık ilişkisinin olumsuz olması, zorbalık davranışlarındaki artışla; olumlu olması ise zorbalık davranışlarındaki azalmayla ilişkilidir. Dolaylı ve aracı rollere ilişkin analiz sonuçları, olumsuz arkadaşlık niteliğinin, babadan algılanan destekteki azalma ile zorbalık davranışlarının artması arasındaki ilişkiyi kısmen açıkladığını

göstermiştir. Anneden algılanan desteğin ergeni akran zorbalığından ve niteliksiz arkadaş ilişkilerinden koruyabilmesinin ancak babanın destekleyici olarak algılandığı ortamlarda mümkün olduğu belirlenmiştir.

- Atlı, Abdullah; Kutlu, Mustafa; Öztürk, Nilgün, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorba Kurban Olma Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2014, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(3), 43-63, Malatya.

ÖZET: İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorba ve kurban olma eğilimleri cinsiyet, yaş, sınıf, akademik başarı, ailenin sosyo-ekonomik durumu, anne-baba tutumu, okul ve çevresinde yaşanan şiddet olaylarına göre bir farklılık gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu farklı sosyo-ekonomik duruma sahip ilköğretim okullarının 6., 7. ve 8. sınıflarına devam eden 210'u (%49) kız; 219' u (%51) erkek toplam 429 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler "Geleneksel Akran Zorbalığı Ölçeği'nin" yeni düzenlemeler yapılmış olan hali ile araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Veriler t –testi, tek yönlü varyans analizi ve varyans analizi sonrası farkların hangi gruplar arasında olduğuna ilişkin ortalamaların karşılaştırılmasına yönelik olarak da "Tukey Testi" kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyo-ekonomik durum değişkenine göre zorba olma düzeylerinde anlamlı bir fark göstermezken, cinsiyet, akademik başarı, anne-baba tutumu ve okul ve çevresinde yaşanan şiddet değişkenine göre zorba olma düzeylerinde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Bunun yanında öğrencilerin okul ve çevresinde yaşanan şiddet olayları değişkeninin kurban olma düzeylerinde anlamlı bir fark gösterirken diğer değişkenler açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

- Atlı, Abdullah; Kutlu, Mustafa; Öztürk, Nilgün, *Ortaokul Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 2014, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(3), 43-63, Malatya .

ÖZET: Ortaokula devam eden öğrencilerin kurban olma ve zorbalık yapma eğilimlerinin cinsiyet, sınıf düzeyi ile okul ve çevresinde yaşanan şiddet olaylarına göre bir farklılık gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu ilköğretim okullarının 6., 7. ve 8. sınıflarına devam eden 210 'u (%49) kız; 219 'u (%51) erkek top lam 429 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler "Geleneksel Akran Zorbalığı Ölçeğinin" yeni düzenlemeler yapılmış olan hali ile araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Verilerin analizinde t–testi, tek yönlü varyans analizi ve "Tukey Testi" kullanılmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre zorba olma düzeylerinde anlamlı bir fark görülmezken, cinsiyet ile okul ve çevresinde yaşanan şiddet değişkenine göre zorba olma düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı f arkların olduğu görülmüştür. Bunun yanında, öğrencilerin okul ve çevresinde yaşanan şiddet olayları değişkeni kurban olma düzeylerinde anlamlı bir f ark göstermiştir. Ancak öğrencilerin kurban olma düzeylerinde, cinsiyet ve sınıf değişkeninin anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür.

- Duy, Baki; Yıldız, Ali Mehmet, *Farklı Zorbalık Konumunda Olmak Empatik Eğilim ve Yaşam Doyumu Bağlamında Bir Fark Yaratır mı?*, 2014, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(3), 31-47, Mersin.

ÖZET: Zorbalık okullarda giderek yaygınlaşan ve tüm dünyada sorun haline gelen bir olgudur. Yapılan çalışmalar, zorbalık ile çeşitli kişisel, ailevi ve sosyal değişkenlerin ilişkili olduğunu göstermekte. Dolayısıyla bu çalışmada, farklı zorbalık konumunda olma ile (zorba, kurban ve zorba/kurban) empatik eğilim ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelemesi amaç olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini Diyarbakır merkezindeki ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarına devam eden, %45,7'si kız, %54,3'ü erkek olmak üzere toplam 277 öğrenci oluşturmuştur. Analizler sonucunda; kurban konumundaki öğrencilerin bilişsel empatik eğilim, duygusal empatik eğilim ve toplam empatik eğilim değişkenleri bağlamında zorba öğrenciler ile zorba/kurban öğrencilerden daha fazla empatik eğilime sahip olduğu; zorba öğrenciler ile zorba/kurban öğrenciler arasında bilişsel empatik eğilim, duygusal empatik eğilim ve toplam empatik eğilim değişkenleri bağlamında anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur. Zorba/kurban konumundaki öğrencilerin, alan yazınla uyumlu bir şekilde diğer öğrencilere nazaran algılanan yaşam boyu bağlamında daha dezavantajlı bir durumda olduğu; zorba öğrencilerin ise daha avantajlı durumda olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan, empatik eğilim ve yaşam doyumu üzerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Elde edilen bulgular mevcut alan yazın bağlamında tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

- Dönmez, Ali; Topçu, Ergül Aysun, *Bir Grup Süreci Olarak Akran Zorbalığı: Katılımcı Rollerinin Cinsiyet ve Sosyal Statü Açısından İncelenmesi*, 2015, Türk Psikoloji Dergisi, 30(75), 14-17.

ÖZET: Akran zorbalığının bir grup süreci olduğu görüşünden hareketle geliştirilen katılımcı rolü yaklaşımının Türkiye örneklemi üzerinde sınanmasıdır. Bu bağlamda ergenlerin zorbalık sürecine katılma biçimleri ve bu süreçte kendi rollerinin ne ölçüde farkında oldukları incelenmiş ve ayrıca bu rollerin cinsiyet ve sosyal statü açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Araştırmaya, Ankara'da 11 farklı ilköğretim okulunda 6, ve 8. sınıflarda okuyan 384' ü kız ve 390'ı erkek toplam 774 öğrenci katılmıştır. Sonuçlar, ergenlerin %11.5'i zorba, %10.9' u yardımcı-destekleyici, %21.1'i savunucu, %20.9' u izleyici ve %9.7'si kurban olmak üzere toplam 74'ünün katılımcı rollerinden birine girdiğini göstermiştir. Kendi bildirimleri ve akranlarının bildirimleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde, ergenlerin, zorbalık durumunda kendi rollerinin farkında oldukları, ancak zorba ve yardımcı-destekleyici olarak davranma eğilimlerini gerçekte olduğundan daha düşük, savunucu ve izleyici olarak davranma eğilimlerini ise daha yüksek değerlendirdikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, erkeklerin zorbalık sürecine kızlardan daha etkin katıldığı; erkeklerin daha fazla zorba, yardımcı-destekleyici ve kurban, kızların ise savunucu ve izleyici rollerinden birine girdiği görülmüştür. Sosyal statü açısından bulgular, kurban grubundaki ergenlerin akranları arasında en az kabul edilen ve en fazla reddedilen (zorba ve yardımcı-destekleyicilerden farklılaşmamakla birlikte) grubu oluşturduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak kurbanlar, sosyal statü grupları içerisinde (popüler, reddedilmiş, ihmal edilmiş, tartışmalı ve ortalama) en fazla reddedilmiş statüde yer almışlardır.

- Pişkin, Metin; Ayas, Tuncay, *Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu*, 2015, Akademik Bakış Dergisi, (50), 316-24.

ÖZET: Okullarda ergen akran grupları arasında görülen zorbalık olaylarını yapan "zorba" ve bu tür olaylara maruz kalan "kurban" öğrencileri belirlemek amacıyla geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan bir ölçek geliştirmektir. Araştırmanın örneklemini Ankara ilinde farklı sosyo ekonomik düzeylerdeki ilköğretim ve orta öğretim okullarının 6, 7, 8, 9, 10 ve 11. Sınıflarına devam eden 1900 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılanların 1023' ü erkek 877'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların sınıf düzeylerine bakıldığında 398'i 6. sınıf, 375'i 7. Sınıf, 532'si 8. Sınıf, 188'i 9.sınıf, 258'i 10. Sınıf ve 150'si 11. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik çalışmalarında yüz görünüm geçerliliği ve kapsam geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Yapı geçerliliği için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda 53 madde ve altı faktörden oluşan model kuramsal ve istatistiksel olarak uygun olduğu bulunmuştur. Ölçeğin güvenirliği için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin kurban boyutunun iç tutarlık kat sayısı .93 olarak bulunmuştur. Ölçeğin zorba boyutunun iç tutarlık kat sayısı ise .92 olarak bulunmuştur. Bulunan bu değerler ölçeğin psikometrik niteliklerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu göstermektedir.

- Psunder, Mateja, *Okullarda Psikolojik Şiddet: Okulda Zorbalığın Artmasında Öğretmen Yeterliklerinin Etkisi*, 2015, Eğitim ve Bilim Dergisi, 40(180), 25-35, Ankara.

ÖZET: Öğretici ve rol model olarak, öğretmenler okulda önemli bir rol üstlenirler; bu sebeple, okul yaşamı içerisinde takdir ettikleri ve yaşadıkları değerler önem kazanmaktadır. Buna rağmen, öğretmen kültürünün öğrencilerin şiddet yanlısı davranışlarını desteklediği ve hatta bunlara model olduğu sorgulanabilmektedir. Bu çalışmada, kuzeydoğu Slovenya'da 223 ilk ve orta dereceli okul öğretmeni zorbalık ile ilgili tecrübelerini belirleyebilmek amacıyla gözlenmiştir. Araştırma zorbalığın okullarda çok yaygın olduğunu ve öğretmenlerin bunu önemsemediğini, bu konudaki sorumluluklarının ve ayrıca öğrenciler için zorbalığın sonuçlarının farkında olmadıklarını göstermiştir. Gelecekte, okullarda bu soruna daha fazla önem vermek gerekmektedir.

- Yeşilova, Habibe; Hesapçıoğlu, Tural Selma, *Lise Öğrencilerinin Zorbalığa ve Zorbalara İlişkin Duyguları, Düşünceleri ve Tutumları*, 2015, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 16(4), 284-293, Sivas.

ÖZET: Bu çalışmada öğrencilerin okullardaki zorbalık ve zorbalarla ilgili düşünceleri, zorbalığın yaşamları ve okul ilgileri üzerine etkileri, maruz kalınan veya uygulanan zorbalık şekilleri gibi etmenlerin öğrencilerin bakış açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Toplam 1432 öğrenci akran zorbalığı anketini doldurmuştur. Bu anket, zorbalığa uğrayanlara yönelik, zorbalığa uğrama çeşitleri ve sıklığı, zorbalığa nerede ve ne zaman uğrandığı, zorbalık yapanın kim olduğu, zorbalığa ilişkin duygular ve uğrayanın sonrasında ne yaptığı, neler hissettiği gibi soruları içermektedir. Bunun ardından zorbalara ilişkin ne tür zorbalık yaptıkları, hangi sıklıkta yaptıkları, zorbalık yaptıktan sonra neler hissettikleri, zorbalık yapma nedenlerine ilişkin sorular gelmektedir. Üçüncü aşamada okulda zorbalık ve okul iklimine yönelik sorular yer almaktadır. Olguların %27.7'si okullarında zorbalığın 'çok' ciddi bir sorun olduğunu, %54.7'si okulda yaşanan zorbalıklardan çok rahatsız olduğunu, %21.3'

ü zorbalar yüzünden okula gelmekten korktuklarını belirtmiştir. Zorbalığa uğrayanların %27.3' ü kıskanıldığı için zorbalığa maruz kaldığını, zorbalık yapanların %42.8'i hak ettikleri için zorbalık yaptıklarını belirtmiştir. En sık maruz kalınan ve yapılan zorbalık şekli sözel zorbalık, ikinci sırada ise fiziksel zorbalıktır. En sık zorbalığa maruz kalınan yer sınıflardır (%47.0). Öğrenciler öğretmenlere ve okul yöneticilerine yaşadıkları bu durumu nadiren aktardıklarını belirtmiştir. Günümüz eğitim sisteminde önemli sorunlardan biri olan zorbalık bazı öğrencilerin yaşamını daha fazla etkilemektedir. Bu noktada okulun iklimi, okul yönetiminin okuldaki akran zorbalığı ile ilgili müdahaleleri önem kazanmaktadır. Lise öğrencilerinde bu sorunu okul idaresi ile paylaşım oranları oldukça düşüktür. Okul yönetiminin ve rehberlik servislerinin gençleri daha fazla bilgilendirmesi ve işbirliğine girme konusunda gençleri cesaretlendirmesini gereksinim vardır.

- Akcan, Arzu; Sarvan, Süreyya Fatih, *Ortaokul Öğrencilerinde Zorba Davranışların Önlenmesine Yönelik Bir Girişim Programı*, 2016, Journal of Research in Educationand Teaching, 5(29), 259.

ÖZET: Bu makalede ortaokul öğrencilerinde zorba davranışları önlemek için hazırlanmış ve deneysel çalışmada etkililiği sınanmakta olan "Akranlar Arasında Saldırgan Davranışı Önleme Programı"nın tanıtılması amaçlanmaktadır. Makalenin okul sağlığı alanında çalışanlar ve öğretmenler için yararlı olacağı düşünülmektedir. Toplam altı haftadan oluşan program ortaokul öğrencilerine ve onların anne/babalarına yönelik uygulamaları kapsamaktadır. Programda öğrencilere duyguları tanıma, duyguları ifade etme, empati kurma, öfke kontrolü, sorun çözme ve toplumsal değerler ana temaları ile 40 dakikalık altışar eğitim ve öğrencilerin programı ile eş zamanlı olarak anne/babalara ergenlik dönemi özellikleri, ergenle iletişim, öfke kontrolü ana temaları ile 60 dakikalık altışar eğitim uygulanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin programına uygun şekilde düzenlenen altı aile etkinliği bulunmaktadır. Program kapsamında yapılan etkinlikler haftalık olarak okul panosunda, öğretmenleri ve diğer okul çalışanlarını bilgilendirme amacıyla, öğrencilerin ise bilgilerini pekiştirme amacıyla duyurulmaktadır. Sonuç olarak "Akranlar Arasında Saldırgan Davranışı Önleme Programı" etkili olarak uygulandığında zorba davranışların önlenmesinde başarılı olacağı düşünülmektedir.

- Akın, Belgin; Kocoğlu, Deniz; Bilgili, Naile, *Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve İlişkili Faktörler*, 2016, Yeni Symposium Dergisi, 54(3), 10-17, İstanbul.

ÖZET: Bu araştırmada lise öğrencilerinin zorba, kurban ve kurban/zorba olma durumlarının yaygınlığının ve bu yaygınlıkla ilişkili faktörlerin belirleme amaçlanmıştır. Kesitsel türdeki bu çalışma 1711 öğrenciyle yapılmıştır. Veriler Olweus zorba/kurban ölçeği ve anket formu kullanılarak ve araştırmacılar tarafından okul ziyaretleri yapılarak toplanmıştır. İstatistiksel analizlerde Ki-kare, bağımsız gruplarda t testi ve lojistik regresyon (backward metodu) analizi kullanılmıştır. Baba eğitiminin yüksek olması (OR: 1.670; Cl:1.249 – 2.198), alkol kullanma (OR: 1.999; Cl:1.402 – 2.852), okul başarısını orta ya da düşük olarak algılama (OR:1.490; Cl:1.153- 1.926), iyi arkadaş sayısının beş ya da daha az olması (OR:1.392; Cl:1.076-1.801), televizyon izleme için fazla zaman harcama (OR 1.065; Cl: 1.003 – 1.131), kurban olma riskini artırmaktadır. Erkek olma (OR:2.106; Cl:1.470 – 3.018), annenin çalışması (OR:2.031; Cl:1.348-3.061), sigara içme (OR: 2.085; Cl: 1.185-3.670) ve alkol kullanma (OR:3.085; Cl:1.947-4.889) zorbalık riskini artıran faktörlerdir. Sonuç: Liselerde akran zorbalığının önemli bir sorun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Kasapçı, Oya; Şemin, Semih S.; Aras, Şahbal; Özan, Sema; Tımbıl, Sevgi, *Öğrencilerin Okulda Maruz Kaldıkları Duygusal ve Fiziksel Şiddet,* 2016, Nöropsikiyatri Arşivi, (53), 303-310, İstanbul.

ÖZET: Amaç: Okuldaki akran istismarı ve fiziksel şiddet üzerinde daha fazla durulurken, okul ekibinden kaynaklanan şiddet veya duygusal şiddet daha az ele alınan konulardır. Bu çalışmada öğrencilerin okul ortamında maruz kaldıkları duygusal ve fiziksel şiddetle ilgili değişkenlerin araştırılması amaçlanmıştır. Yöntem: Kesitsel, tanımlayıcı tipteki bu çalışma İzmir ili Konak ilçesindeki ilköğretim okullarının beşinci sınıfında okuyan 434 öğrenciye anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın araştırmacıları tarafından hazırlanan anket formu çocuk ve ailenin sosyodemografik özelliklerini, çocuğun yetiştiği yer, aile geliri, karnedeki not ortalaması ve son bir yıl içinde öğretmenlerinden, ebeveynlerinden ve akranlarından gördükleri duygusal ve fiziksel şiddeti araştıran sorulardan oluşmaktadır. Verilerin istatistiksel analizinde ki-kare testi, Mann-Whitney U testi ve lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Bulgular: Çalışma grubu 214 (%49,3) kız ve 220 (%50,7) erkek öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin %59,4'ü öğretmenlerden, %52,8'i ebeveynlerden ve %61,8'i okuldaki çocuklardan en az bir tür duygusal şiddete maruz kaldığını ve %42,9'u öğretmenlerden, %33,6'sı ebeveynlerden ve %24,9'u okuldaki çocuklardan en az bir tür fiziksel şiddete maruz kaldığını bildirmiştir. Başka bir çocuğun dövülmesi ile karşılaşma %53 ve bunu televizyonda/sinemada izleme %52,8 oranında bildirilmiştir. En az bir tür şiddet maruziyeti göz önüne alındığında; kadın öğretmenlerden, erkek öğretmenlerden ve babadan duygusal ve fiziksel şiddet ile okuldaki çocuklardan fiziksel şiddet gören öğrencilerde erkek cinsiyeti anlamlı düzeyde fazla bulunmuştur. Öğretmenlerin uyguladığı duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalma ile ilişkili etkenlerin lojistik regresyon analizi ile değerlendirilmesi sonucunda; öğretmenlerden duygusal şiddet için öğretmenlerden fiziksel şiddet, okuldaki çocuklardan duygusal şiddet ve ebeveynlerden duygusal şiddet görmenin; öğretmenlerden fiziksel şiddet için ise erkek cinsiyeti, okuldaki çocuklardan fiziksel şiddet ve öğretmenlerden duygusal şiddet görmenin öngörücü olabileceği saptanmıştır. Sonuç: Bu çalışmada, öğrencilerin maruz kaldıkları öğretmen, ebeveyn ve okuldaki çocuklar gibi farklı kişiler tarafından uygulanan ve farklı türlerdeki şiddetin bir arada bulunma eğiliminin saptanması, şiddet maruziyeti açısından ortak risk etkenlerinin olabileceğini düşündürmektedir. Bu çalışmada saptanan risk etkenleri, şiddeti önleyici girişimlerin planlanmasında yol gösterici olabilir.

- Topçu, Çiğdem; Baker, Erdur Özgür, *Zorbalığa Uğrayan Ergenlerin Yardım Alma Davranışı ve Yardım Kaynakları*, 2016, Ege Eğitim Dergisi, 1(17), 127-145.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı siber alanda ya da fiziksel ortamda zorbalığa maruz kalan ergenlerin yardım alma davranışlarını incelemektir. Araştırmaya yaşları 14 ve 18 arasında değişen (X yaş = 16.17; SS = 1.04) 703 (%51.4) kız ve 666 (%48.6) erkek lise öğrencisi katılmıştır. Katılımcılara ilk olarak zorbalık tanımı yapılmış, ardından kendilerinden siber alanda ya da fiziksel ortamda zorbalığa uğrayıp uğramadıklarını, uğradılarsa yardım alıp almadıklarını ve yardım aldılarsa yardım kaynaklarını belirtmeleri istenmiştir. Bulgulara göre katılımcıların %24.5'inin siber, %23.4'ünün ise geleneksel zorbalık mağduru olduğu, siber zorbalık mağduru olanların %45.1'inin, geleneksel zorbalık mağdurlarının ise %59.1'inin zorbalık olayı sonrasında yardım aldığı ve her iki grubun da yardım aldığı ilk kaynağın ebeveynleri olduğu görülmüştür. Yardım alıp almamakla ilgili değişkenleri belirleyebilmek

için yapılan lojistik regresyon analizlerine göre ise cinsiyet sadece siber zorbalık mağduriyeti sonrası yardım alma davranışıyla ilişkili bulunmuş ve kızların erkeklere göre yardım alma oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca hem siber hem de geleneksel zorbalık mağduriyeti sonrasında ergenlerin yaşları büyüdükçe yardım alma oranlarının arttığı bulunmuştur.

- Ünişen, Ali; Demirbağ, Betül, *Ortaokul Öğrencilerinde Vandalizmin Aile İlişkileri ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi Adıyaman İl Örneği*, 2016, EducationSciences International Peer-Reviewed E-Journal, 11(2), 49–60.

ÖZET: Vandalizm içinde sergilendiği fiziki çevreye verilen maddi hasarla ekonominin, uygun öğrenme ortamının sabotajıyla eğitimin, hazırlayıcı sebepler ve sonuçlarıyla psikoloji ve sosyolojinin ve bunlarla eş zamanlı olarak kriminolojinin çalışma alanıdır. Bu interdisipliner olgunun ilişkili olduğu değişkenlerin tespiti önleyici rehberlikte alınacak tedbirler alınmasına dolayısıyla öğrenme ortamlarının korunmasına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinde vandalizmin aile ilişkileri, Tv ve bilgisayar kullanım süresi, okulun yapısı, sınıf düzeyi ve ailenin aylık ortalama gelir düzeyi bakımından araştırılması amaçlanmıştır. Çalışma, Adıyaman ilinde üç farklı ortaokulda gerçekleştirilmiş, vandalizmin ölçülmesinde Oruç (2008) tarafından geliştirilen 28 maddelik Okul Tahripçiliği Ölçeğinden ve aile ilişkilerinin belirlenmesinde Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen (2013) tarafından geliştirilmiş 20 maddelik Aile İlişkileri Ölçeğinden faydalanılmıştır. Bulgular, vandalizmin okulun yapısı, ailelerin ortalama aylık gelir düzeyi, algılanan aile ilişkileri ve Tv kullanım süresi bakımından farklılaştığını, bilgisayar kullanım süresinin ise anlamlı bir fark yaratmadığını ortaya koymaktadır.

- Yönet, Engin; Yaşartürk, Fatih; Çalık, Fehmi; Çimen, Kubilay, *Lise Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılımları ile Saldırganlık- Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi*, 2016, International Journal of ScienceCultureandSport, 1(4), 368-382, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada lise öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılımları ile saldırganlık-şiddet eğilimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, ergenlerin saldırgan davranışlarında rekreatif etkinliklerin rolünün olup olmadığını belirlemek amacıyla planlanan tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubunu, Konya ili Selçuklu ilçesinde öğrenim gören mesleki ve teknik anadolu lisesi 9. sınıf öğrencilerinden 200 kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların %27,5'i (n= 55) kadın, %72,5'i (n=145) erkektir öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, Kişisel bilgi formu ve Gökalp, Bayat ve Türkçapar (1995) tarafından geliştirilen Şiddet Eğilim Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Sonuç olarak, ebeveynlerin eğitim düzeyi, ebeveynlerin tutumu, ailenin gelir durumu, televizyon izleme süresi ile aktif olarak spor yapmanın saldırganlık düzeylerini yordadığı tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından manidarlık düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yöneticilerin, lise öğrencilerinin saldırganlık davranışlarını önlemede rekreatif uygulamaların etkisini dikkate almalarının faydalı olacağı düşünülmektedir.

- Acar, Hakan; Kılınç, Mustafa, *Akran Baskısıyla Başa Çıkma Konusunda Hazırlanan Psikoeğitim Programının Lise Öğrencilerinin Akran Baskısı Düzeylerine Etkisi*, 2017, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(19), 287-300, Burdur.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, akran baskısıyla başa çıkma konusunda hazırlanan psikoeğitim programının lise öğrencilerinin akran baskısı düzeylerine etkisinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu, Burdur'un Yeşilova Çok Programlı Anadolu Lisesinde öğrenim gören 169 öğrenciden, seçkisiz olarak belirlenen düşük, orta, yüksek puan alan, 24 kişilik kontrol ve 24 kişilik deney gurubu oluşturmaktadır. Gruplara öğrenci seçiminde Kıran (2003) tarafından geliştirilen ''Akran Baskısı Ölçeği'' kullanılmıştır. Araştırmada ön-test, son-test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız gruplar t testi ve bağımlı gruplar t testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilelen bulgulara göre uygulanmış olan psikoeğitim programı, öğrencilerin olumsuz akran baskısı düzeylerini olumlu yönde etkilemiştir. Deney grubundaki öğrencilerin akran baskısı düzeylerinde düşüş gözlemlenmiştir.

- Dikbıyık, Coşkun; Yılmaz, Ensar, *Tekirdağ Ölçeğinde Akran Zorbalığı Araştırması ve Bulguların Değerlendirmesi*, 2017, Humanitas, 4(7), 127-139, İstanbul.

ÖZET: Okullar sosyalleşme sürecinin en önemli aktörlerinden biridir. Bu süreçte ortaya çıkan sosyolojik olgulardan biri de akran zorbalığıdır. Akran zorbalığı okullarda yaşanan şiddet sorununun bir boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorbalık saldırgan bir davranış biçimidir. Bir ya da daha fazla öğrencinin bir başka öğrenciye karşı sürekli olarak olumsuz eylemlerde bulunması olarak tanımlanmaktadır. Zorba bu davranışı gerçekleştiren, kurban ise bu davranışa muhatap olan kişidir. Bu çalışma Tekirdağ ilinde anket yöntemini kullanarak akran zorbalığını ölçümlemeyi amaçlamaktadır. Akran Zorbalığı Anketi uygulanmasında sosyal, ekonomik ve kültürel kriterler dikkate alınarak Tekirdağ merkezinin genelini tanımlayacak okullar seçilmiştir. Yapılan anket çalışmasında toplam 650 öğrenci ile görüşülmüştür. Bu öğrencilerin cinsiyet dağılımı %49.8 erkek, %50.2 kız öğrenci şeklindedir. Bu araştırma ile zorbalığa uğrayıp uğramama durumu, zorbalık türlerine nerelerde uğranıldığı, öğrencilerin hangi sebeple zorbalığa uğradığı, zorbalığa uğradıktan sonra neler hissettiği, zorbalığa uğradığında neler yaptığı, kimlerin zorbalık yaptığı, öğrencilerin zorbalığa uğradığında kimlere söylediği, zorbalığa uğradığında onunla kimlerin ilgilendiği, zorbalığı uygulayıp uygulamama durumu, zorbalık uyguladıktan sonra neler hissettiği, herhangi bir zorbalığa şahit olduğunda neler yaptığı, öğrencilerin bazılarına zorbalık uygulama şeklindeki sorulara cevap aranmıştır. Araştırma sonucunda zorbalığa maruz kalanların oranı %44 olarak bulunmuştur. Türkiye genelinde akran zorbalığı ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda kurban oranı %26-40'dır. Tekirdağ'da ortaya çıkan bu sonuç Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu da Tekirdağ açısından önemli bir sosyolojik soruna işaret etmektedir.

- Gürhan, Nermin, *Her Yönü ile Akran Zorbalığı*, 2017, Türkiye Klinikleri Psikiyatri Hemşireliği Özel Dergisi, 3(2), 175-181, Ankara.

ÖZET: Akran Zorbalığı okul dışında ya da okul yolundan ziyade daha çok okul içinde meydana gelen bir davranıştır. Akran zorbalığı karmaşık sosyal süreçleri, sosyal ilişkileri ve etkili iletişimi içermektedir. Okulun büyüklüğü, bulunduğu bölge, öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri zorbalığın sıklığın-

da herhangi bir farklılık yaratmamaktadır. Sıklıkla zorbalığa maruz kalma riski okulun ilk yıllarında görülürken, zorbalar da daha ziyade son sınıflar da bulunmaktadır. Çoğunlukla daha küçük yaşta ve bedence zayıf çocuklar zorba tarafından mağdur olarak seçilmektedir. Doğrudan fiziksel zorbalığa maruz kalma daha çok erkek öğrenciler de görülmektedir. Yaş ilerledikçe zorbaca davranışlarda kızlarda azalma görülürken erkek çocuklarda tam tersine fiziksel şiddette artma görülmektedir. Zorbalığa maruz kalan öğrencilerin ve zorba öğrencilerin velileri göreceli olarak bu durumun farkında değillerdir. Aynı zamanda çocuklarına nasıl yardımcı olacaklarını da bilememektedirler.

- Kara, Halil; Kaçar, Murat, A*kran Zorbalığı ve Toplumsal Önemi: İki Olgu Sunumu*, 2017, Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi, 22(2), 114-118, İstanbul.

ÖZET: Zorbalık, özellikle çocuk ve ergenlerin gelişim surecilerini sekteye uğratıp gelecek yaşantılarına ömür boyu devam edebilen olumsuz izler bırakır. Bunun yanında zorbalık birçok psikopatolojilerin ortaya çıkmasını tetikleyebilen bir zemin oluşturması acısından önem arz etmektedir. Bu perspektifte akran zorbalığı, duygusal zorbalık ve siber zorbalık kavramlarını içinde barındıran iki olgu ile tartışılmıştır. Olguların her ikisinde de depresif belirtiler ön plana çıkmış ve aile tutumlarında sorunlar olduğu görülmüştür. Bunların yanında zorbalığa karşı koruyucu tedbirlerin ve faydalı olabilecek ampirik sosyal destek türünün dikkatle ele alınması katkı sağlayacaktır.

- Özcan, Özlem; Karatoprak, Serdar, *Akran Zorbalığı*, 2017, Türkiye Klinikleri Çocuk Psikiyatrisi Özel Dergisi, 3(3), 195-203.

ÖZET: Akran zorbalığı, kendini savunmada zorlanan bir çocuk veya ergenin, tekrarlayan biçimde bir veya daha fazla öğrenci tarafından kasıtlı olarak yapılan rahatsız edici davranışlara maruz kalmasıdır. Akran zorbalığı, herhangi bir provokasyon olmadan gerçekleşmektedir bu nedenle akran istismarı olarak da tanımlanabilir. Zorbalık, kurbanı itme, kurban ile sözel veya yazılı iletişim şeklinde, direk etkileşim yolu ile olabileceği gibi, yanlış, zarar verici dedikodu yaymak gibi dolaylı yollarla da olabilir. Çocuklar akran zorbalığında temel olarak zorba, kurban ve zorba/kurban olmak üzere üç şekilde rol alırlar. Okul çağı çocuklarının yaklaşık %50'si yaşamlarının bir döneminde zorbalığa maruz kalmakta ve akran zorbalığının sıklığı giderek artmaktadır. Akran zorbalığına dahil olan her bireyde, bulunduğu role göre farklı psikiyatrik ve fiziksel semptomlar ortaya çıkabilmektedir. Bu yazıda akran zorbalığının tanımı, türleri, sıklığı ve psikiyatrik hastalıklarla ilişkisi ele alınacaktır.

5.3. Kitaplar

- Yıldırım, Pınar Koç, *Çıkmaz Sokak: Okulda Şiddet ve Zorbalık*, 2003, 32s., Edam.

KAPAK ARKA YAZISI: Çıkmaz Sokak: Okulda Şiddet ve Zorbalık kitapçığı öğrencilerin, ailelerin, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanan pratik bir başvuru kaynağıdır. Kitapçıkta "okul şiddeti" ve "okulda zorbalık" probleminin tanımı, kapsadığı alan, ortamlar ve olgular, sonuçları, konunun tarafları, sorunu çözmek için atılması gereken adımlar, çözümün taraflarının üstlenmesi gereken görevler ile ilgili ayrıntılar bütün yönleriyle ele alınmakta-

dır. Kitapçıkta akademik ve güncel bilgiye yaslanan sade bir dil kullanılmış, teknik terimler ve uzmanların anlayabileceği kullanımlardan kaçınılmıştır. Kullanılan dil kadar çizimlerin sadeliği, anlaşılırlığı ve konuya uyumu üzerinde de önemle durulmuştur.

- M.E.B., E*ğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006-2011),* 2006, 60s., Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- Crawford, Donna K.; Schrumpf, Fred; Bodine, Richard J., *Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Öğrenci Elkitabı*, 2007, 249s., İmge Kitabevi, İstanbul.

KAPAK ARKA YAZISI: Ruh sağlığı yönünden sağlıklı bir yaşam, bireyin içinde bulunduğu toplumla uyumlu bir şekilde yaşamasıyla mümkündür. Saldırganlık ve şiddet öğrenilebildiği gibi barışçıl davranışlar da öğrenilebilir. Bu nedenle, gençlere tutarlı, barışçıl davranış örnekleri, akran arabuluculuk programlarıyla öğretilebilir. Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi'nde bu konu ele alınıp incelenmiş ve farklı örneklerle anlatılmıştır. Bu program kitabı, ilköğretim ikinci kademe, lise ve üniversite öğrencilerinin okulla ilgili yaşadıkları çatışmaların çözümünde kullanılabilir. Alanına katkı sağlayacak olan çalışma, öğretmenlere, öğrencilere ve velilere çatışmalarını çözmede rehber olacaktır.

- Ural, Berfin; Özteke, Nurcan, *Okulda Zorbalık*, 2007, 180s., Kök Yayıncılık.

KAPAK ARKA YAZISI: Bu kitapta yalnızca zorbalığı önleme çalışmaları değil, zorbaca davranışları bir sorun çözme yöntemi olmaktan çıkarma yönünde bir bakış açısı kazandırma da hedeflenmiştir.

- Ayas, Tuncay, *Okullarda Yaygın Sorun Olan Zorbalığı Önlemek*, 2011, 95s., Maya Akademi, Ankara.

KAPAK ARKA YAZISI: Zorbalık olayları, öğrencilerin fiziksel, ruhsal ve akademik olarak olumsuz şekilde etkilenmelerine neden olmaktadır. Zorbalığa karşı etkili çözümlere duyulan büyük ihtiyaca rağmen, Türkiye'de sorunu çözmeye yönelik tüm okulu kapsayan programlar yok denecek kadar azdır. Bu kitapla okullarda zorbalık, zorbalığın yol açtığı sorunlar ve bu sorunları önlemeye yönelik belli bir bilgi birikimi oluşturulmuştur. Okullardaki psikolojik danışmanlar bu tür sorunlarla baş edebilmek için tüm okulun katılımıyla kendi okullarına uygun oluşturacakları zorbalığı önleme programı sayesinde, var olan sorunlara daha etkin bir şekilde müdahale edebilecekleri gibi, daha sonra oluşabilecek sorunları da önlemiş olacaktır.

- Koç, Bozkurt, *Okullarda Şiddet: Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık ve Dindarlık İlişkisi*, 2011, 414s., E Yazı Yayınları, İstanbul.

KAPAK ARKA YAZISI: Çağımızda sadece bireyi değil kitleleri de etkileyen görünümüyle şiddet, daha önce görmediğimiz bir boyutta yaşanmaktadır. Bugün dünyada çocuğundan yaşlısına, kadı-

nından erkeğine birçok insan şiddet görmekte ya da şiddetten bir şekilde etkilenmektedir. Toplumun hemen her alanında gözlemlenen şiddet olaylarının, okullarda da önemli bir problem haline geldiği görülmektedir. Günümüzde evrensel boyutlara ulaşan okullardaki şiddet olaylarının, artık ülkemizdeki okullarda da etkileri yaşanmaktadır. Birer "eğitim ve öğretim yuvası" olan ve şiddetin en olmaması gereken mekânlar olarak kabul edilen okullarda yaşanan bu şiddet problemi, kaçınılmaz olarak farklı disiplinlerin ilgi odağı haline gelirken, bu çok yönlü problemin risk faktörleri, nedenler ve önleme stratejileri hakkında da farklı fikirler ileri sürülmektedir. Bu araştırmada gerek dünyada gerekse ülkemizde sadece güncelliğini korumakla kalmayan aynı zamanda her geçen gün etkileri daha da fazla hissedilen bu problem, hem psikolojik ve toplumsal yönleriyle incelenmiş hem de ahlaki ve dini değerlerle ilişkisi açısından farklı bir perspektifle değerlendirilmiştir.

- Tezcan, Tolga, *Liseli Gençler ve Akran Zorbalığı: İstanbul Örneği,* 2015, 100s., Genç Hayat Yayınları, İstanbul.

6. "Şiddet" Teması

"Şiddet" temasında üretilen yüz otuz üç (133) eser, türlerine göre incelendiğinde 1910-2017 yılları arasında yetmiş altı (76) makale, kırk (40) tez ve on yedi (17) kitabın kaleme alındığı görülmektedir. Bu tema altında yapılan makale sayısı tüm çalışmaların %58'ini oluşturmaktadır. Kitap çalışmaları ise tıpkı diğer temalarda da görüldüğü üzere %13 ile en az eser üretilen eser türü olmuştur. Tez çalışmaları düzeylerine göre değerlendirildiğinde yüksek lisans çalışmalarının diğer düzeydeki tezlere oranla fazla olduğu görülmektedir. Öyle ki otuz (30) yüksek lisans tezine karşılık yalnızca sekiz (8) doktora ve iki (2) tıpta uzmanlık tezi üretilmiştir.

Gençlik/ergenlik ve şiddet ilişkili akademik çalışmalarda flört şiddeti, televizyon ve görsel medya üzerinden şiddet, siyasal ve sosyal bir davranış olarak şiddet hareketleri, akran şiddeti konuların daha çok *şiddet eğilimleri*, *şiddet algısı*, *şiddet sıklığı*, *şiddetin nedenleri/faktörleri*, *şiddet deneyimleri/yaşantısı* ve *şiddete karşı bakış/tutum gibi* değişkenlerle birlikte ele alındığı görülmektedir.

Grafik 28: "Şiddet" Teması (133)

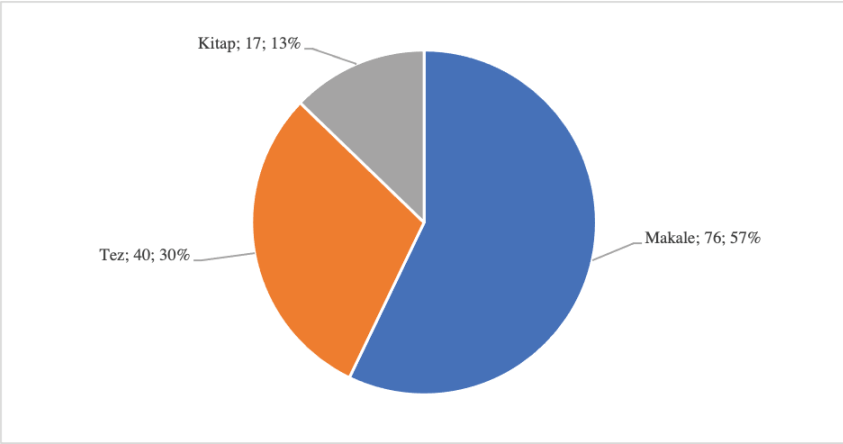

Dönemsel olarak analiz edildiğinde 1910-1979 yılları arasını kapsayan iki dönemde de gençlik ve şiddet ilişkisini ele alan herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Gençlik ve şiddet konulu üretilmiş ilk çalışmalara 1980-1999 yılları arasını kapsayan dönemde ulaşılabilmiştir. Bu çalışmaların birisi 1989 yılında Avrupa Konseyi dergisinde yazılmış "Televizyonla Yayımlanan Şiddet ve Genç İnsanlar" isimli makale çalışmasıyken bir diğeri ise yine 1989 yılında Nassrin Mihandoust tarafından Ankara Üniversitesi'nde yazılan "Televizyonda Yer Alan Şiddet Programlarının Çocuk ve Gençlere Etkisi" isimli yüksek lisans çalışmasıdır. 1980-1990 yılları arasında üretilen eserler arasında kitap sayıları dikkat çekicidir. Akademik literatür açısından erken bir sayılabilecek bir dönemde *"Şiddet"* temasında üç (3) makale ve iki (2) tez çalışmasının yanında üç (3) kitap türünde eserin de üretilmiş olması önemlidir. Kitap türü çalışmaların ilki 1991 yılında Yves Michaud tarafından üretilen "Şiddet" isimli çalışmadır. Bu alanda üretilmiş bir diğer çalışma ise 1995 yılında D. Ekinci, G. Ünal, M. Yakut, N. Alparslan, N. Gül, Rahime Beder Şen gibi çoklu yazarların kaleme aldığı "Ortaöğretim Gençleri Arasında Şiddet Konulu Kamuoyu Araştırması" isimli kitaptır.

2000-2009 yılları arasında ise şiddet çalışmaları ciddi oranda bir artış göstermiştir. Aynı dönemde otuz (30) makale, on sekiz (18) tez ve altı (6) kitap üretilmiştir. Özellikle televizyonlarda yer alan şiddet programlarının gençler üzerindeki etkisinin incelendiği çok sayıda çalışmanın yer alması dikkat çekicidir. Özellikle Deli Yürek, Kurtlar Vadisi gibi 2000-2009 döneminin öne çıkan dizilerinin ele alınarak şiddet davranışı üzerindeki etkisinin incelendiği eserlerin bunda önemli bir etkisi vardır. 2010 ve sonraki yılları kapsayan dönemde ise tez (20) ve kitap (8) çalışmaları bir önceki dönemin artış hızı dikkate alındığında anlamlı bir yükseliş gerçekleşmezken makale sayısında (43) önemli kabul edilecek bir yükseliş göze çarpmaktadır.

Grafik 29: "Şiddet" Temasının Dönemsel Dağılımı

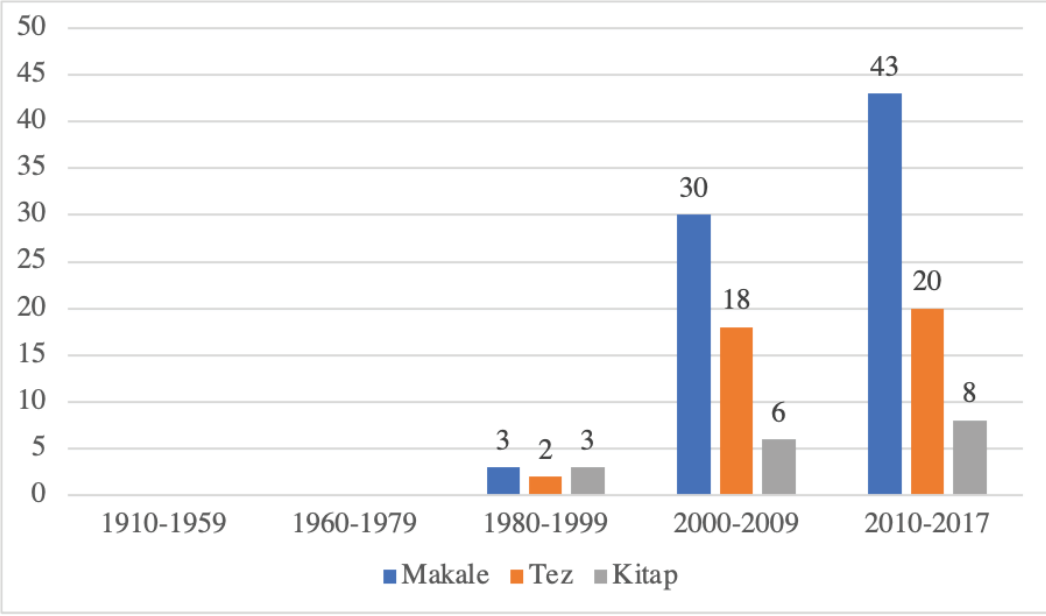

6.1. Tezler

- Mihandoust, Nassrin, *Televizyonda Yer Alan Şiddet Programlarının Çocuk ve Gençlere Etkisi,* 1989, Yüksek Lisans, 68s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.
- Akdeniz, Arif, *Türkiye'de Şiddet Hareketleri ve Gençlik Üzerindeki Olumsuz Etkileri, 1*996, Doktora, 175s., Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- Atan, Kablamacı Yelda, *Lise Öğrencilerinde Fiziksel Şiddetin Değerlendirilmesi: Bir Pilot Çalışma, 2*001, Yüksek Lisans, 116s., Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada, lise öğrencilerine yönelik fiziksel şiddetin, bulundukları gençlik döneminin özellikleri, aile ve toplumsal yapılarının etkileri ve orasında ortaya çıkan psikolojik sonuçlan ortaya koymak amacıyla 963 lise öğrencisine uygulanan anket sonuçları çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İki bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümü, fiziksel şiddet kavramının tanımının yapılması, çocuklara ve gençlere yönelik fiziksel şiddetin "çocuk istismarı ve ihmali" kapsamındaki yerinin irdelenmesi, gençlerin içinde bulundukları ergenlik dönemi ve bu dönemin karakteristik özellikleri, bu dönemdeki arkadaşlık ve ebeveyn ilişkileri ve okul hayatında karşılaşılan fiziksel şiddetin nedenlerine ve psikolojik sonuçlarına temas edilmiştir. Bulguların incelendiği ikinci bölümde ise 14-22 yaşlan arasında değişen, değişik çevre ve kültürlerden oluşan 1000 öğrenciye ulaşılmış, 963 öğrencinin değerlendirmeye uygun görüldüğü anket çalışmasının sonucunda istatistiki bilgiler oluşturulmuştur. Lise öğrencilerine yönelik fiziksel şiddetin değerlendirilmesi, literatür taraması ve bir anket çalışması yardımıyla sağlanmış, bu değerlendirmeler bağlamında öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

- Deveci, Erhan Süleyman, *Elâzığ İl Merkezi İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Fiziksel Şiddete Maruziyetleri ve Yaklaşımları*, 2002, Tıpta Uzmanlık, 103s., Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Fırat Üniversitesi.

ÖZET: Çocuklara yönelik şiddet değişik boyutlarda ve ağırlıkta hemen her toplumsal yapıda ve ortamda yaşanmakta, en sık fiziksel şiddet olarak görülmektedir. Bu çalışma Elâzığ il merkezinde bulunan ilköğretim okulu öğrencilerinin fiziksel şiddete maruz kalma sıklığı ile fiziksel şiddet hakkındaki düşünce, tutum ve davranışlarını saptamak amacıyla yapılmıştır. Elâzığ il merkezinde bulunan ilköğretim okullarının tümü araştırma kapsamına alınmıştır. Her okulun tüm beşinci ve sekizinci sınıf şubeleri yazılarak oluşturulan bir listeden rastgele yöntemle iki şube seçilerek toplam 3725 kişiye direkt gözlem altında anket uygulanmıştır. Çalışmaya alman öğrencilerin %46.8'i kız, %53.2'si erkektir. Öğrencilerin ortalama yaşı 12.8 (min: 10, max: 17), kardeş sayısı 3.9 (min: 1, max: 16), evlerinde yaşayan kişi sayısı 5.7 (min: 2, max: 20) dir. %23.3'ü babalarının annelerini en az bir kez dövdüğünü ifade etmiştir, %74'ü hayatlarının herhangi bir döneminde bir kez dahi olsa, %43.4'ü ise halen (son 1 yıl içerisinde) ara sıra da olsa değişik kişiler tarafından fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Erkeklerin fiziksel şiddete maruziyeti kızlardan yüksektir (P=0.0001). Okudukları sınıf (P=0.0001), annelerinin eğitim düzeyi (P=0.0001) ve babalarının eğitim düzeyi (P=0.010) arttıkça çocukların şiddete maruziyetleri azalmaktadır. Aile içi şiddetin mevcut olduğu ailelere mensup öğrencilerin %63.3'ü halen çeşitli kişilerin fiziksel şiddetine maruz kalmaktadır. Öğrencilerin %28.8'i halen fiziksel şiddet içeren

kavga etmeyi sürdürmektedir. %33.8'i fiziksel şiddeti bir çözüm olarak görmektedir. Sonuç olarak; ilköğretim öğrencilerinin fiziksel şiddete maruziyetleri ve fiziksel şiddeti bir çözüm yolu olarak görme oranlan oldukça yüksektir. Bu nedenle Temel Sağlık Hizmetlerinin sunumu içerisinde; çocuk istismarı ve ihmalinin primer, sekonder ve tersiyer önleme çalışmalarına gereken önem verilmeli, konu ile ilgili resmi ve gönüllü organizasyonlar sorunun çözümünde multi-disipliner bir yaklaşımla birlikte çalışmalı, yapılan programlar yasal düzenlemeler ile desteklenerek devlet politikalarında yer almalıdır.

- Uysal, Aynur, *Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin Öğrencilerin Çatışma Çözümleri, Şiddet Eğilimleri ve Davranışlarına Yansıması,* 2003, Doktora, 201s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi.

ÖZET: Birçok genç, çatışmayı çözmede en etkili yolun şiddet olduğuna inanmaktadır. Araştırmalar, şiddete ve saldırganlığa yönelik davranışların yaşamın erken dönemlerinde öğrenildiğini göstermektedir. Bandura'nın "Sosyal öğrenme Teorisi"nde de belirttiği gibi saldırganlık kadar saldırgan olmama da öğrenilebilir bir davranıştır. Ciddi şiddet davranışları uygular hale gelmeden önce, erken okul yıllarında daha genç çocuklara yönelik yapıcı çatışma çözüm yöntemleri ve şiddeti önleme programlarının geliştirilmesi önemle üzerinde durulması gereken bir konu olmuştur. Bu gerçekten yola çıkarak; "Okul sağlığı hizmetlerine yönelik ilköğretim öğrenci grubu için geliştirilen Şiddet Karşıtı Eğitim Programı'nın (ŞKEP) öğrencilerin çatışma çözümleri, şiddet eğilimleri ve şiddet davranışları üzerine etkisini" saptamak amacıyla bu araştırma planlanmıştır. ön-test son-test kontrol gruplu gerçek deneme modeli şeklinde düzenlenen araştırma, İzmir İli Bornova İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, Ferit Bahriye Ergil İlköğretim Okulu'nda 21 Kasım 2001- 01 Temmuz 2002 tarihleri arasında yürütülmüştür. Okul ya da okul çevresinde şiddet olaylarının sık görüldüğü düşünülen ve şiddet karşıtı eğitim programının uygulanmasında okul yönetimi ve öğretmenlerin işbirliği sağlanan okul, olasılıksız örneklem yöntemlerinden amaca uygun (purposive) örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırma yedinci sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin etkileşimlerini engellemek için sabahçı sınıflardan bir sınıf (42 öğrenci) deney, öğlenci sınıflardan bir sınıf (36 öğrenci) kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırma verileri kalitatif ve kantitatif veri toplama yöntemleri kullanılarak toplanmıştır. Kalitatif veri toplama yöntemlerinden görüşme ve gözlem; kantitatif görüşme yöntemlerinden anket formu kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilere Eğitim öncesi ve sonrası Öğrenci Sosyo-demografik, Şiddet Davranışlarında Etkili Faktörlerin Belirlenmesi Veri Formu, öğrencinin Çatışma Çözme Yaklaşımının Belirlenmesine Yönelik Senaryo, Şiddet Eğilim ölçeği ve Şiddet Davranış Sıklığı ölçeği uygulanmıştır. Öğrencilerin şiddet davranışları eğitim öncesi ve eğitim sonrası dönemde öğretmenler tarafından gözlemlenmiştir. Deney grubu öğrencilerine, gençleri tehdit eden şiddet davranışlarını azaltmak için, şiddet ve saldırganlık konularında tanımlayıcı bilgi, alternatif çatışma çözüm yöntemleri ve şiddet içermeyen güvenli okulları ve sonuçta toplumu geliştirmeyi amaçlamayan Şiddeti Karşıtı Eğitim Programı uygulanmış, kontrol grubuna da konu ile ilgili hazırlanan eğitim broşürü verilmiştir. Eğitim Programı haftada iki ders saati olmak üzere beş hafta sürmüştür. Deney grubu öğrencilerin yaş ortalaması 13.21± 0.47, kontrol grubu öğrencilerin yaş ortalaması 13.33± 0.79'tür. Deney ve kontrol grubu öğrencilerin çoğunlukla (%78.6, %86.1) çekirdek aile yapısında ve orta gelir düzeyde (%59.5'i, %52.8) ailelere sahip oldukları saptanmıştır, öğrencilerin çoğunluğunun annelerinin herhangi bir işte çalışmadığı, babaların da yarısından fazlasının örgütlü, merkezi iş kollarında çalıştığı görülmüştür. Annelerin eğitim düzeylerinin düşük

olması nedeniyle temizlikçilik, çocuk bakıcılığı gibi marjinal iş kollarında çalıştıkları saptanmıştır. Eğitim öncesinde deney ve kontrol grubu öğrencilerin çatışma çözüm, şiddet eğilim ve şiddet davranış puan ortalamaları arasında fark bulunmamıştır. Eğitim sonrasında, deney ve kontrol grubu öğrencilerin çatışma çözüm puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken (t= 0.020, p < 0.001), şiddet eğilim ve şiddet davranış puanları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Eğitim sonrasında deney grubu öğrencilerin çatışma çözüm puanları eğitim öncesine göre yükselmiş ve bu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (t= 4.215, p < 0.000). Deney grubu öğrencilerin eğitim sonrasında şiddet eğilim puanlarında azalma olduğu ve bunun istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (t= 3.452, p< 0.001). Eğitim sonrası deney grubu öğrencilerin şiddet davranış puanlarında eğitim öncesine göre anlamlı bir fark olmamasına (t= 0.100, p> 0.05) karşın, öğretmenlerin yaptıkları gözlemlerde, eğitim sonrası öğrencilerin şiddet davranışlarında belirgin bir azalmanın olduğu saptanmıştır. Kız öğrencilerin daha yapıcı çatışma çözümleri kullandığı, erkeklerin şiddet eğilim ve şiddet davranış puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan istatistiksel analizde de öğrencilerin cinsiyetleri ile çatışma çözüm, şiddet eğilim ve şiddet davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, öğrencilerin anne ve babalarından fiziksel şiddet görmeleri ile çatışma çözüm, şiddet eğilim ve şiddet davranış puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Tüm bulgular sonucunda, okulda şiddetin önlenmesine yönelik bir eğitim programı düzenlendiği takdirde öğrencilerin daha yapıcı çatışma çözüm yaklaşımları kullanacağı, şiddet eğilim ve şiddet davranışlarında azalma olacağı; böylece daha güvenli ve şiddet içermeyen bir okul ortamının sağlanacağı ortaya konmuştur.

- Çetin, Hicran, *Öğrenci Ergenlerin Şiddete Yönelik Tutumları: Yaş ve Cinsiyete Göre Bir İnceleme,* 2004, Yüksek Lisans, 99s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada okuyan ergenlerin şiddete yönelik tutumlarının yaş ve cinsiyet değişkenleri ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacı okuyan ergenlerin şiddete yönelik tutumlarının yaş, cinsiyet, yaş ve cinsiyetin ortak etkilerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Araştırma Ankara İli sınırları içerisinde, çeşitli cinsiyet, yaş grubu ve sosyoekonomik düzeyde ve okuyan ergenler ile sınırlıdır. Araştırma zaman bakımından da sınırlılıklar taşımaktadır. Araştırma verileri 2003-2004 öğretim yılı içerisinde toplanmıştır. Dolayısıyla çalışma bu zaman dilimindeki tutumları yansıtmaktadır. Araştırmaya, 2003-2004 eğitim-öğretim yılı içinde, lise bir, iki ve üçüncü sınıflar ile üniversite bir ve ikinci sınıflarda okuyan, 14-21 yaşlarında, toplam 400 kişilik bir ergen grubu katılmıştır. Araştırmaya farklı gelir düzeylerine sahip, farklı okul türlerinde eğitim gören ergenler katılmıştır. Böylece okuyan ergenler arasında farklı okul türlerinde eğitim gören ergenler bir arada değerlendirilebilmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında, araştırmacı tarafından geliştirilen Ergenlerin Şiddete Yönelik Tutumları Ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde olup toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin temel yapısını belirleyebilmek amacıyla açımlayıcı (exploratory) faktör analizi uygulanmış, elde edilen bulguların desteklenebilmesi amacıyla da doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi yapılmıştır. Geliştirilen ölçek araştırmaya katılan ergen grubuna uygulanmış, verilerin çözümlenmesinde SPSS 10.0 programı kullanılmıştır. Veriler İlişkisiz Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA ile çözümlenmiş ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, şiddete yönelik tutumların cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği ve erkek ergenlerin kız ergenlere göre şiddeti daha çok onayladıkları bulunmuştur. Bu bulgu literatürdeki açıklamalar ve yapılan

çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Çok sayıda çalışma cinsiyetin tek başına şiddet için önemli bir risk etkeni olduğunu göstermektedir. Ergenlerin şiddete yönelik tutumlarını yaş faktörüne göre incelerken yaş grupları 14-17 ve 18-21 olarak iki gruba ayrılmış ve araştırmada bu iki grup arasında bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Ergenlerin şiddete yönelik tutumlarının 14-17 ve 18-21 yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Cinsiyetin ve yaş gruplarının, ergenlerin şiddete yönelik tutumları üzerindeki ortak etkisi ise anlamlı bulunmamıştır.

- Erkan, Sofuoğlu Afife, *Ergenlerdeki Şiddet Eğilimine Televizyonun Etkisi ve Sosyal Hizmet Müdahalesi*, 2006, Yüksek Lisans, 111s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Dünyada ve ülkemizde şiddet olayları gittikçe yaygınlaşmakta ve bu şiddet gösterimi televizyon aracılığıyla evlerimize kadar ulaşmaktadır. Bu yayınlardan en çok çocuklar ve ergenlerin etkilendiği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle bu araştırma, ergenlerdeki şiddet eğilimlerine diğer etkenlerin yanı sıra (aile, okul, çevre) televizyonun etkisinin neler olduğunun anlaşılması ve sosyal hizmet müdahalesi ile ilişkisinin kurulmasıdır. Araştırma Ankara ili, Keçiören İlçesindeki 12-14 yaş arasında bulunan ve ilköğretim okullarında 7. ve 8. sınıfta okuyan ergenlere uygulanmıştır. Veriler soru kâğıdı ve Uluğtekin (1976) 'in geliştirdiği "Saldırganlık Ölçeği" ile toplanmıştır. Ölçek Likert Tipi, 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu çalışmada, ekolojik modele göre şiddete etki eden dört düzeydeki (kişisel, ilişkiler, toplumsal ve toplumsal değerler) faktörler ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkiler aranmış ancak anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır. Yapılan analizler sonucunda, ilk olarak ergenlerin yetişkinlerle birlikte televizyonun karşısında uzun saatler geçirdikleri görülmüştür. Özellikle şiddet içerikli televizyon dizilerinin izlenme oram çok yüksek bulunmuştur. Bu dizilerde yer alan kahramanlar ergenlerin rol-model aldıkları kişiler olarak tespit edilmiştir. İkinci olarak, ergenler uygulanan saldırganlık ölçeğinin tüm alt ölçeklerinden yüksek puan almışlardır. Buna göre, araştırma grubundaki ergenlerin şiddet eğilimi gösterdikleri gözlenmiştir. Özellikle alt ölçeklerden olan ve saldırganlığı ifade eden "Yansıtılmış Saldırganlık Ölçeği" puanı yüksek bulunmuştur. Bu alt ölçek ve cinsiyet arasında fark karşılaştırılmış, mevcut literatürdeki bulguların aksine kızların da en az erkekler kadar şiddet eğilimi gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca televizyon izleme süreleri ile "Saldırganlık Ölçeğinin alt ölçekleri arasındaki farklara bakılmış ve anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Literatürde televizyon izleme süresi arttıkça şiddet içeren davranışların arttığı yönündeki bilgi bu araştırmada desteklenmemiştir.

- Hüsman, Zeynep, *Lise İkinci Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Deneyimlerinin Nitelik ve Nicelik Açısından Tetkiki,* 2007, Yüksek Lisans, 485s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Bilimleri ve Felsefe Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi.

ÖZET: Araştırma, lise ikinci sınıf öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı ile Saldırganlık arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Aile İçi Çocuk İstismarı ve Saldırganlığın; ergenin Benlik Saygısı arasındaki ilişkileri de ayrı ayrı analiz edilmiştir. Araştırmada; Aile İçi Çocuk İstismarı, Saldırganlık ve Benlik saygısı; okulların bulundukları ilçelerin sosyoekonomik durumları, cinsiyet, yaş, annenin yaşı, babanın yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, annenin öz veya üvey oluşu, babanın öz veya üvey oluşu, annenin sağ veya ölü oluşu, annenin eğitim düzeyi, babanın

eğitim düzeyi, annenin çalışıp çalışmaması, babanın çalışıp çalışmaması, ailede yaşayan kişi sayısı, ailede alkol kullanan birinin olup olmaması, ailede uyuşturucu kullanan birinin olup olmaması, ailede kumar oynayan birinin olup olmaması, ailede suç işleyen bir kişinin olup olmaması, ailede şiddet in olup olmaması, öğrencinin kendisine zarar verip vermemesi ve sorunlarını kiminle paylaştığı değişkenleri açısından incelenmiştir. Örneklem, İstanbul ilinin 6 farklı lisesinde öğrenim gören 1499 lise ikinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcılara Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri uygulanmıştır. Bunlara ek olarak araştırmaya katılan öğrencilerin bazı demografik özelliklerini tespit etmek için araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu da kullanılmıştır. Yapılan bu araştırmaya göre, Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri toplam puanı ile Saldırganlık Ölçeği'nin toplam puanları ve alt boyutları, Aile İçi İstismar Ölçeği'nin alt boyutları arasındaki ilişki, Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği'nin; Fiziksel İstismar, Gelişimi Destekleme, Suça Yöneltme ve Cinsel İstismar, İhmalkarlık ve Duygusal Tehdit, Eğitim İstismarı, Uygun Olmayan Kural ve Destek şeklindeki tüm alt boyutları ile Saldırganlık Ölçeği'nin

- Taktak, Nedim, *İlköğretim Kurumlarında Şiddet 6, 7. ve 8. Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma,* 2007, Yüksek Lisans, 113s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Beykent Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın temel amacı, okuldaki şiddet ve taciz kavramlarıyla ilgili öğrenci hassasiyetini tespit etmektir. Bu çalışmaya katılanlar altı, yedi ve sekizinci sınıfa giden ve İstanbul'un çeşitli ilçelerindeki ilköğretim okullarına devam eden öğrencilerdir. Devam eden çalışmanın ana noktası bu öğrencilerin bu kavramları nasıl algıladıkları ve bu bahsi geçen kavramları nasıl kavramsallaştırdıklarıyla ilgilidir. Bu çalışmada, öğrencilerin tanım ve tariflerini dikkate alarak, negatif davranışları okulda şiddet ve taciz başlıkları altında tasnif etmeye çalıştık. Şehirleşme, okul sayısındaki artış, iletişim araçlarının yaygınlaşması gibi faktörlerse meselenin ciddiyet boyutunu açıklığa kavuşturmuştur.

- Yıldırım, Mustafa, *Şiddete Başvuran ve Başvurmayan Ergenlerin Yalnızlık Düzeyleri ve Akran Baskısı Düzeyleri Açısından İncelenmesi,* 2007, Yüksek Lisans, 126s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Araştırma, lise ikinci sınıf öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı ile Saldırganlık arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Aile İçi Çocuk İstismarı ve Saldırganlığın; ergenin Benlik Saygısı arasındaki ilişkileri de ayrı ayrı analiz edilmiştir. Araştırmada; Aile İçi Çocuk İstismarı, Saldırganlık ve Benlik saygısı; okulların bulundukları ilçelerin sosyoekonomik durumları, cinsiyet, yaş, annenin yaşı, babanın yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, annenin öz veya üvey oluşu, babanın öz veya üvey oluşu, annenin sağ veya ölü oluşu, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, annenin çalışıp çalışmaması, babanın çalışıp çalışmaması, ailede yaşayan kişi sayısı, ailede alkol kullanan birinin olup olmaması, ailede uyuşturucu kullanan birinin olup olmaması, ailede kumar oynayan birinin olup olmaması, ailede suç işleyen bir kişinin olup olmaması, ailede şiddet in olup olmaması, öğrencinin kendisine zarar verip vermemesi ve sorunlarını kiminle paylaştığı değişkenleri açısından incelenmiştir. Örneklem, İstanbul ilinin 6 farklı lisesinde öğrenim gören 1499 lise ikinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcılara Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği, Saldırganlık

Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri uygulanmıştır. Bunlara ek olarak araştırmaya katılan öğrencilerin bazı demografik özelliklerini tespit etmek için araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu da kullanılmıştır. Yapılan bu araştırmaya göre, Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri toplam puanı ile Saldırganlık Ölçeği'nin toplam puanları ve alt boyutları, Aile İçi İstismar Ölçeği'nin alt boyutları arasındaki ilişki, Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği'nin; Fiziksel İstismar, Gelişimi Destekleme, Suça Yöneltme ve Cinsel İstismar, İhmalkarlık ve Duygusal Tehdit, Eğitim İstismarı, Uygun Olmayan Kural ve Destek şeklindeki tüm alt boyutları ile Saldırganlık Ölçeği'nin toplam puanları, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık, dolaylı saldırganlık şeklindeki tüm alt boyutları arasındaki ilişki ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Bu bağlamda;

1) Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Coopersmih Benlik Saygısı Ölçeği, Aile İçi İstismar Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyeti, babanın sağ olup olmaması, aile alkol kullanan birinin bulunup bulunmaması, ailede kumar oynayan birinin bulunup bulunmaması, ailede suça karışmış birinin bulunup bulunmaması, kendine zarar verici davranışlarının bulunup bulunmaması değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız grup t testi,

2) Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Coopersmih Benlik Saygısı Ölçeği, Aile İçi İstismar Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinden aldıkları puanların okulun ekonomik düzeyi, öğrenim görülen alan (sınıf), kardeş sayısı, annenin eğitim düzeyi, ailedeki toplam kişi sayısı, öğrencilerin sorunlarını kiminle paylaştığı değişkenlerine göre, farklılaşıp farklılamaşmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA),

3) Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere varyanslar homojen bulunmuşsa post-hoc Scheffe, varyanslar heterojen bulunmuşsa Tamhane's T2 testleri,

4) Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Coopersmih Benlik Saygısı Ölçeği, Aile İçi İstismar Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinden aldıkları puanların öğrencinin yaşı, öğrencinin annesinin yaşı, babasının yaşı, babanın eğitim düzeyi, annenin çalışıp çalışmaması, babanın çalışıp çalışmaması, evde kimin alkol kullandığı, evde kimin uyuşturucu kullandığı, evde suç işleyen kişilerin kimler olduğu, evde şiddet uygulayan kişilerin kimler olduğu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için non-parametrik Kruskal Wallis - H testi,

5) Non-parametrik Kruskal Wallis testi, sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların kaynağını (hangi gruplar arasında olduğuu belirlemek üzere non parametrik Mann Whitney-U testi,

6) Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Coopersmih Benlik Saygısı Ölçeği, Aile İçi İstismar Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinden aldıkları puanların annenin öz olup olmaması, babanın öz olup olmaması, evde uyuşturucu kullanan birinin bulunup bulunmaması değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için non parametrik Mann Whitney-U testi,

7) Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Coopersmih Benlik Saygısı Ölçeği, Aile İçi İstismar Ölçeği, Saldırganlık Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi kullanılmıştır.

Elde edilen veriler bilgisayarda "SPSS for Windows ver:13.0" programında çözümlenmiş, manidarlıklar .05 düzeyinde sınanmış, diğer manidarlık düzeyleri ayrıca belirtilmiş ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

Yapılan bu araştırmaya göre;

1) Genel olarak öğrencilerin Coopermisth Benlik Saygısı Envanteri'nden aldıkları puanlar yükseldikçe tüm saldırganlık ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar düşmektedir.

2) Coopermist Benlik Saygısı Envanteri'nden alınan puanlar ile, Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği'nin alt boyutlarından; fiziksel istismar, suça yöneltme ve cinsel istismar, ihmalkarlık ve duygusal tehdit, eğitim istismarı arasında negatif ve anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Coopersmith Benlik Saygısı puanları ile İstismar Ölçeği "gelişimi destekleme" alt boyutu puanları arasında ilişki de pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

3) Genel olarak Aile İçi İstismar Ölçeği'nden alınan puanlarla, Saldırganlık Ölçeği'nden alınan puanlar arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler bulunduğu, gelişimi destekleme alt boyutu puanları ile fiziksel saldırganlık alt boyutu, düşmanlık alt boyutu, dolaylı saldırganlık alt boyutu ve toplam saldırganlık pıuanı arasında ise negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

- Kanal, İsa, *İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak İncelenmesi (İstanbul İli Anadolu Yakası Örneği),* 2008, Yüksek Lisans, 115s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada, İmam hatip lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimleri çok yönlü olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Teorik kısımda, ilgili kavramlar ve literatür derinlemesine incelenmiştir. Uygulama kısmında ise araştırmanın evrenini; 2007-2008 eğitim-öğretim yılı, İstanbul ili Anadolu yakasındaki İmam-hatip liseleri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini random (rasgele) örnekleme yöntemiyle elde edilen İmam-hatip liselerinden 98'i erkek 177'si kız toplam 275 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem grubundaki öğrencilere Karakaya tarafından geliştirilen ölçekten yararlanılarak araştırmacı tarafından oluşturulan ölçek uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilerin verdikleri cevaplar ile şiddet ölçeğinin farklı maddelerinin karşılaştırılması sonucunda; okul türü, yaş, sınıf, cinsiyet, annenin sağ/ölü ve annenin öz/üvey değişkenlerine göre, şiddete yönelimde etkin olduğuna ulaşılmıştır.

- Kapıcıoğlu, İsmihan, *Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Algısı,* 2008, Yüksek Lisans, 91s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin şiddet algısı araştırılmak istenmiştir. Üniversite öğrencileri şiddeti nasıl tanımlamaktadır, hangi davranışları şiddet olarak algılamaktadır sorularına verilen cevaplar çalışmamızın ana temasını oluşturmuştur. Artan şiddet olaylarının nedenlerine iliş-

kin görüşler ve öğrencilerin sahip oldukları yaşantılar çalışmanın bir diğer boyutudur. Bu araştırmada, uygulamalar Konya İli sınırları içerisinde bulunan Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda olgu bilim deseninden yararlanılmıştır. Derinlemesine ve zengin veri elde edebilmek amacıyla amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılmış, şiddet eğilim ölçeği kullanılarak, 12'si yüksek şiddet eğilimli 18'i düşük şiddet eğilimli 30 öğrenci belirlenmiş ve görüşülmüştür. Çalışma grubuna ön görüşme soruları verilmiş, yazılı olarak cevaplamaları istenmiştir. Daha sonra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde gönüllülük esas alınmış sakınca görmeyen katılımcıların konuşmaları ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, alt problemler doğrultusunda, öğrencilerin tanımladıkları şiddet davranışları ve şiddet tanımları, öğrencilerin kabul ettikleri şiddet türleri, öğrencilere göre şiddete neden olan etmenler ve öğrencilerin sahip oldukları şiddet yaşantıları şeklinde sunulmuştur. Çalışmanın sonuçları şu şekilde özetlenebilir: Katılımcıların şiddet tanımları alan yazında yer alan şiddet tanımlarıyla hemen hemen örtüşmektedir. Bu durum öğrencilerin şiddetin tüm boyutlarını tanımladıklarını ortaya koymaktadır. Fiziksel şiddet içeren tüm davranışlar şiddet olarak algılanmaktadır. Katılımcılara göre bir davranışın şiddet olarak tanımlanması algılanmış niyete bağlıdır. Algılanmış niyete bağlı olarak gelişecek açıklama ve yorumlar bireyin tepkilerini oluşturacaktır. Şiddet yaşantıları, öğrencilerin şiddet algılarını belirleyen önemli bir süreçtir. Öğrencilerin şiddet yaşantıları ve şiddet tanımları arsında birebir ilişki vardır. Katılımcılara göre zayıf adalet ve güvenlik sistemi şiddet davranışının ortaya çıkmasında en büyük etkendir.

- Karakaya, Ergün, *Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak Değerlendirilmesi (İstanbul İli Avrupa Yakası Örneği),* 2008, Yüksek Lisans, 185s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, Endüstri Meslek liselerine devam eden öğrencilerin şiddet eğilimleri çok yönlü olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul ili Avrupa yakasında bulunan Endüstri Meslek liseleri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini random örnekleme yöntemiyle elde edilen on Endüstri Meslek Lisesinden 238'i erkek 103'ü kız toplam 341 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem grubundaki öğrencilere denge araştırma merkezi tarafından geliştirilen anketten yararlanılarak araştırmacı tarafından oluşturulan anket uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilerin verdikleri cevaplar ile şiddet ölçeğinin farklı maddelerinin karşılaştırılması sonucunda; internet kullanımı, aile gelirinin düşük oluşu, sigara, içki ve madde kullanımı, okulda şiddet görmesi, okul türü, yaş ve cinsiyetin; şiddete yönelimde etkin olduğuna ulaşılmıştır.

- Ulusoy, Ali, *Televizyon Programlarındaki Şiddet İçerikli Görüntülerin Gençlerin Ruhsal, Psikolojik ve Zihinsel Gelişimleri Üzerine Etkisi Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma: Kurtlar Vadisi Örneği,* 2008, Yüksek Lisans, 102s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Erciyes Üniversitesi.

ÖZET: Başta medya ve televizyon olmak üzere teknolojik gelişmeler insanlığın geldiği son noktada fertleri tek tek toplumdan kopararak kendi dünyasına hapsetmek suretiyle toplum sağlığını ve psikolojisini tehdit eder hale gelmiştir. Televizyonun kimlik inşasındaki rolü özellikle ergenlik çağındaki

gençler ve çocuklarda daha etkili bir seyir izlemektedir. Televizyon programları, haberleri, toplumdan yansımaları olan dizileri vb. gibi unsurlarla içinde bulunduğu kültürün bir aynasıdır. Türkiye'de aksi bir durum söz konusudur ve televizyon kanalları halkın doğal yaşantı şeklini ve öz değerlerini yeni nesillere aktarması gerekirken, gerçek dışı ve ulaşılamayacak yaşantı şekillerini örneklendirerek onları ya ulaşılmaz hayallerin takipçileri ya da şiddet dolu bir alemin kurbanı haline getirmektedir. Türkiye'deki medya unsurları uyulması gereken kültürel değerleri kendileri belirleyerek gençleri ve çocukları kendi kuruluş gayeleri doğrultusunda şekillendirme amacı gütmektedir. Bu tarzda yayın yapan kuruluşların genellikle dış mihraklı olmaları ve ülkedeki geleneksel değerlerden ziyade farklı toplumların kültürel değerlerini aşılamaları ve kurumsal amaçları doğrultusunda gençleri maniple etmeye çalışmaları da normal karşılanmalıdır. Bu çalışmada öncelikle şiddet ve medya etkileri çeşitli yönleriyle irdelenerek son yılların en popüler dizilerinden biri olan `Kurtlar Vadisi' dizisindeki şiddet içeriği içerik analiziyle tespit edilmiş ve bu şiddet içeriğinin gençler üzerinde olumsuz etkileri olduğu hipotezi anket çalışması ile doğrulanmaya çalışılmıştır. İnceleme için gerekli olan veriler gençlerin diziyle ilgili görüşlerinin alındığı anket uygulaması ve dizinin 97 bölümünden rastgele seçilen 10 bölümü üzerinde yapılan içerik analizi ile bir araya getirilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan içerik analizi ve anket araştırmalarının sonuçları grafik ve tablolar kullanılarak istatistiki bilgiler halinde sunulmuştur. Kamuoyunda büyük yankı uyandıran bu dizinin şiddeti sunuş biçimi ve son yıllarda gençler arasında görülen şiddet olayları ile ilgisi ele alınmıştır.

- Aygen, Murat, *Elazığ İlinde Gençlerde Şiddete Başvurma ya da Maruz Kalma Sıklığı, Etkileyen Faktörler ve Öfke ile İlişkisi,* 2009, Doktora, 129s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Fırat Üniversitesi.

ÖZET: Tüm toplumlarda gençler arasında şiddete başvurma ve maruz kalma son dönemlerde sık görülen önemli bir sorundur. Elazığ ilinde gençlerde şiddete başvurma ya da maruz kalma sıklığı, etkileyen faktörler ve öfke ile ilişkisini saptamak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın yapıldığı dönemde Elazığ il merkezinde bulunan toplam 35 lisenin tümü araştırmanın kapsamına alınmıştır. Bu liselerde okuyan toplam 22 480 öğrenci içerisinden n= Nt2pq / d2(N-1) + t2pq formülü kullanılarak 1463 kişi seçilmiş, tekrarlayan ziyaretlerle 1451'ine ulaşılmış, cevaplılık oranı %99.2 olmuştur. Çalışmada; şiddete maruz kalma ve baş vurma sıklığını ölçen soruların yanı sıra Spielberger tarafından geliştirilen Durumluk Sürekli Öfke İfadesi Envanteri kullanılmıştır. Çalışmaya alınan öğrencilerin yaş ortalaması 15.33 olup, %49.3'ü erkektir. %6.5'i gelir getirici bir işte çalışmaktadır. %10.3'ü sigara, %6.5'i alkollü içki, %4.9'u bağımlılık yapıcı madde kullandığını, %8.5'i şans oyunu/kumar oynadığını, %9.0'ı delici-kesici alet taşıdığını, %5.1'i arkadaş grubu/çeteye üye olduğunu ifade etmiştir. %24.5'i arabesk müzik dinlemektedir. %33.2'si Elazığ'a göçle gelmiştir. Öğrencilerin %10.2'sinin babası, %38.1'inin annesi herhangi bir okul mezunu değildir. %18.8'inin babası annesini dövmektedir. Annesi babası tarafından dövülen çocukların %38.5'i bu olayı normal karşıladığını, her ailede olabileceğini ve kendisini fazla ilgilendirmediğini belirtmiştir. Öğrencilerin %20.5'i ebeveynlerinin kendisini halen dövdüğünü ifade etmiştir. Çalışmaya alınan öğrencilerin %12.2'si fiziksel, %20.7'si duygusal, %3.2'si cinsel şiddete halen maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Fiziksel şiddete erkek öğrenciler (%14.6), cinsel şiddete ise kız öğrenciler (%4.7) daha fazla maruz kalmaktadır ($p<0.05$). Öğrencilerin %31.7'si fiziksel şiddet, %41.5'i duygusal şiddet %20.6'sı cinsel şiddet uyguladıklarını ifade etmiştir. Fiziksel ve cinsel şiddetti erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla uygulamaktadırlar ($p<0.05$). Alkol ve bağımlılık yapıcı madde kullananların sürekli öfke, öfke iç ve öfke dış puanları kullanamayanlara

göre yüksek saptanmıştır (p<0.05). Çeteye üye olanlar ile kavgada alet kullananların öfke iç, öfke dış (p<0.05), kumar oynayanların ise tüm öfke kompanentleri (sürekli öfke, öfke iç, öfke dış ve öfke kontrol) yüksek (p<0.05) saptanmıştır. Halen fiziksel şiddete maruz kalanların sürekli öfke, öfke iç, öfke dış puanları maruz kalmayanlara göre yüksek iken (p<0.05), sözel ve cinsel şiddete maruz kalanlar açısından anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (p>0.05). Son bir yılda fiziksel şiddet ve duygusal/sözel şiddet uygulayanların ise sürekli öfke, öfke iç, öfke dış puanları yüksek saptanmıştır. Okula devamsızlık yapanların sürekli öfke, öfke iç ve öfke dış puanları yüksek bulunmuştur. Sonuç olarak; Elâzığ ilindeki liselere devam eden öğrencilerin şiddete maruz kalma ve başvurma oranları oldukça yüksektir. Şiddete baş vurma ile öfke puanları arasında pozitif ilişki söz konusudur. Bu nedenle gençler arasında artan şiddete maruz kalma ve başvurma oranlarının düşmesini sağlayacak olan yasal düzenlemelerle birlikte eğitim ve hizmet sunumuna öncelik verilmelidir.

- Dağlı, Çetin Sinemis, *Düzce Üniversitesi Düzce Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinde Şiddet Sıklığının ve Kısa Semptom Envanteri'nin Değerlendirilmesi,* 2009, Tıpta Uzmanlık, 117s., Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Düzce Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada amaç; Öğrencilerde şiddete maruz kalma ve şiddet uygulama sıklığını, şiddet için risk ve koruyucu faktörleri belirlemek ve KSE ile şiddet arasındaki ilişkiyi değerlendirmektir. Yöntem: Bu kesitsel araştırmaya; Düzce Üniversitesi Meslek Yüksekokulu'ndan okuyan 2635 öğrenciden tabaklı örnekleme yöntemiyle 944 öğrenci alınmış, bu öğrencilerden 844'üne ulaşılmış ve katılım hızı %92,54 olmuştur. Anket formu araştırma yürütücüsünün gözlemi altında öğrenciler tarafından doldurulmuştur. İstatistiksel analizde spss 11.0 kullanılmıştır. Bulgular: Araştırmaya 671(%79,5) erkek, 173(%20,5) kız öğrenci katılmıştır. Kız öğrencilerin %39,5'i, erkek öğrencilerin ise %31,7'si son 1 yılda fiziksel şiddete, kız öğrencilerin %62,4'ü, erkek öğrencilerin %51,4'ü son 1 yılda duygusal şiddete maruz kaldığını belirtmiştir, kızlarda şiddete maruz kalma anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (sırasıyla p=0,05, p=0,01). Son 1 yıl içinde fiziksel şiddet uygulama oranı kızlarda %36,6, erkek öğrencilerde ise %42,8, duygusal şiddet uygulama oranı kız öğrencilerde %58,7, erkek öğrencilerde ise %55,9 bulunmuştur, erkekler fiziksel şiddeti daha fazla uygulamaktadır. Kız öğrencilerin 6(%3,5)'sı, erkek öğrencilerin 27(%4,0)'si son 1 yılda cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Partneri olan kız öğrencilerin 50(%34,0)'si, erkek öğrencilerin 195(%38,8)'i partneri tarafından fiziksel şiddete, kız öğrencilerin 92(%62,6)'si, erkek öğrencilerin 207(%41,2)'si partneri tarafından duygusal şiddete maruz kalmıştır, partnerinden duygusal şiddet görme kız öğrencilerde erkeklere göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (p<0,001). Alkol ve uyuşturucu kullanan, kesici alet ve silah taşıyan, çocuklukta şiddete maruz kalan ve şiddete tanık olan erkek öğrenciler diğer erkeklere göre daha fazla fiziksel şiddet uygulamaktadırlar (sırasıyla p<0,001, p=0,02, p<0,001, p<0,001, p<0,001, p=0,003). Çocuklukta şiddete tanık olan kız öğrenciler de diğer kız öğrencilere göre daha fazla fiziksel şiddet uygulamaktadır. (p=0,003). Lojistik regresyon analizinde fiziksel şiddete uygulama için en önemli risk faktörleri kesici alet taşıma, uyuşturucu kullanan arkadaşının olması, okula devamsızlık, çocuklukta şiddet hikayesi olarak bulunmuştur. Son 1 yılda şiddet uygulayan erkeklerde KSE depresyon alt ölçek puanı 15,51±0,56, uygulamayanlarda 12,47±0,48 bulunmuştur, aradaki fark anlamlıdır (p<0,001). Kızlarda ise fiziksel şiddet uygulayanlarda 20,16±1,38, uygulamayanlarda 16,71±1,01 bulunmuştur, aradaki fark anlamlıdır (p=0,03). Sonuçlar; Şiddete maruz kalma sıklığı kızlarda daha fazla olmak üzere her iki cinsiyette de yüksek bulunmuştur. Erkeklerde çoğu risk faktörü ile şiddet arasında ilişki saptanırken, kız öğrencilerde ilişki daha az bulunmuştur. Şiddet insanın ruhsal durumunu olumsuz yönde etkilemektedir.

- Haskan, Özlem, *Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek,* 2009, Yüksek Lisans, 142s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, ergenlerde şiddet eğiliminin görülme sıklığının ve yüksek şiddet eğilimi olan ergenlerin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesidir. Bu amaçla Adana'ya bağlı devlet okullarında öğrenim görmekte olan 899 lise öğrencisinden bilgi toplanmıştır. Bilgi toplama aracı olarak Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ) geliştirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin yalnızlık düzeylerini ölçmek amacıyla Demir (1989) tarafından uyarlanan UCLA Yalnızlık Ölçeği ve sosyal destek düzeylerini ölçmek amacıyla Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R) kullanılmıştır. Analizler SPSS 11.5 paket programı aracılığıyla yapılmıştır. ŞEÖ'nün geçerliği temel bileşenler faktör analizi ve benzer ölçekler geçerliği ile test edilmiştir. ŞEÖ'nün güvenirliği, Cronbach Alpha katsayısı hesaplanarak ve test tekrar test yöntemi kullanılarak test edilmiştir. Araştırmada ele alınan bireysel ve ailesel değişkenlere göre öğrencilerin şiddet eğiliminin görülme sıklığı kay-kare ile test edilmiştir. Buna göre, bireysel nitelikler bakımından incelendiğinde, şiddet eğilimi, erkek ergenler arasında kız ergenlere göre; şiddet filmleri ve kahramanlık filmleri izleyenler arasında izlemeyenlere göre daha sık görülmektedir. Okul türü, diğer TV program türlerini izleme, spor yapma, karşı cinsten arkadaşı (sevgilisi) olma bakımından ergenler arasında şiddet eğiliminin görülme sıklığı manidar olarak farklı çıkmamıştır. Ailesel nitelikler bakımından incelendiğinde ise, şiddet eğilimi ailesinde şiddet uygulanan ergenler arasında, uygulanmayan ergenlere göre; ailesinde alkol kullanılan ergenler arasında kullanılmayan ergenlere göre daha yaygındır. Babası gelir getiren bir işte çalışan ergenler arasında, çalışmayan ergenlere kıyasla şiddet eğilimi daha yaygındır. Ayrıca ailesinde ceza evinde kalmış/ kalmakta olan bireylerin bulunduğu ergenler arasında şiddet eğiliminin daha yaygın olduğu bulunmuştur. Anne babanın birlikte yaşayıp yaşamaması, kardeş sayısı, annenin gelir getirici bir işte çalışıp çalışmaması, ailenin gelir durumu, anne babanın öğrenim düzeyi, ailenin dindarlık düzeyi bakımından ergenlerde şiddet eğiliminin görülme sıklığı manidar olarak farklı çıkmamıştır. Öğrencilerin ŞEÖ'den aldıkları puanlar kullanılarak (alt-üst %27'lik gruplar) öğrenciler yüksek şiddet eğilimi olan ve şiddet eğilimi olmayan şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Yüksek şiddet eğilimi olan ve olmayan öğrencilerde aile, arkadaş, öğretmen desteği ile yalnızlık düzeyi arasındaki farkların manidar olup olmadığı t-testi ile kontrol edilmiştir. Buna göre, yüksek şiddet eğilimi olan ergenlerin aile, arkadaş ve öğretmen desteklerinin düşük düzeyde olduğu ve yalnızlık düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırma bulguları tartışılmış ve yorumlanmış; Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında çalışanlara ve benzer konularda çalışma yapacak araştırmacılara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

- Norşenli, Faruk, *Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenciler Arasında Yaşanan Şiddetin Türü, Yaşanma Sıklığı ve Nedenleri (Ankara İli Örneği),* 2009, Yüksek Lisans, 142s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Günümüzde insanlar çeşitli şekillerde şiddetle karşı karşıya kalmaktadırlar. Şiddet olaylarından en fazla etkilenen grup çocuklardır. Aile ortamı, okul ortamı, medya ve bazen de bulunulan çevre çocukların şiddetle karşılaştıkları yerlerdir. Bunun için herkese, özellikle okul idarecilerine ve öğretmenlerine çok büyük görevler düşmektedir. Bu araştırmada ortaöğretim kurumlarında çalışan idareci ve öğretmenlerin öğrenciler arasında yaşanan şiddetin türü, yaşanma sıklığı ve nedenlerine

ilişkin algıları değerlendirilmiştir. Bu amaçla yöneticilere ve öğretmenlere şiddeti nasıl algıladıklarını ortaya koymak için bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Ankara İli Merkez İlçelerinde mevcut bulunan 29 ortaöğretim okulunda görev yapmakta olan 447 öğretmen, 91 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Araştırma için gerekli verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından bir anket geliştirilmiştir. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde şiddet içerikli öğrenci davranışlarının yaşanma sıklığı, üçüncü bölümde ise öğrencilerin şiddet içerikli davranışlara başvurma nedenlerini öğrenme amaçlı sorulara yer verilmiştir.

- Sağlam, Ömer, *Orta Öğretim Kurumlarında Şiddet Olgusu; Ankara Sincan Örneğinde Öğrencilerin Eğitim Önceliklerinin Şiddet Eğilimleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi,* 2009, Yüksek Lisans, 139s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada Orta Öğretim kurumlarında görülen şiddet olgusunun öğrencilerin eğitim ve öğretim önceliklerine etkisi incelenmiştir. Ankara'nın Sincan özelinde iki farklı okul öğrencileri araştırılmıştır. Araştırmanın temel amacı okul şiddet eylemlerine neden olan temel değişkenleri belirlemektir. Ayrıca diğer amaçlar ise okullardaki şiddetin okul iklimi, cinsiyet, akademik başarı, öğrencinin ebeveynle iletişimi ve kişinin öfke düzeyi ile ilişkilerini sorgulamaktır. Klasik Lise ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin karşılaştırılarak öğrencilerin maruz kaldıkları şiddetin iki farklı düzlemdeki görünümü incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 54 Klasik Lise ve 71 Anadolu Lisesi öğrencisi olmak üzere toplam 125 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla anket formu ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği birlikte uygulanmıştır. Verilerin analizinde T testi, varyans analizi (anova) ve ki kare testi kullanılmış, 0,05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır. Araştırma sonuçları öğrencilerin maruz kaldığı şiddet eylemlerinin okul türü, cinsiyet ve sınıf düzeyi bazında belirgin bir biçimde değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Bunun yanında öğrencilerin akademik başarı düzeyleri özellikle ebeveynlerin eğitim düzeyi başta olmak üzere, gelir seviyesine ve okul türlerine göre önemli oranda farklılaşmaktadır. Öğrencinin sınıf kademeleriyle okul kurallarını algılama biçimlerinin ilişkili olduğu görülmüştür. Aynı şekilde algılanan şiddet olayları ile öğrencinin okuduğu program (alan) türü arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Öğrencilerin öfke düzeyleri, okul türüne ve cinsiyet özelliklerine göre fazla değişmemesine karşın şiddet olaylarında ve akademik başarı durumuna göre önemli oranda değişkenlik gösterdiği, bir diğer araştırma sonucudur.

- Yavuz, Nesim, *İlköğretim 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kocaeli İli Gebze İlçesi Örneği),* 2009, Yüksek Lisans, 120s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın ana amacı ilköğretim 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin çok yönlü olarak incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2008-2009 eğitim öğretim yılında Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü Gebze İlçesine bağlı ilköğretim okullarında eğitim almakta olan 7 ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu araştırmada incelenen konuya ilişkin kaynaklar ve olgusal veriler dikkatle incelenmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında, Karakaya tarafından geliştirilen ölçekten yararlanılmıştır. Bu araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Verilerin toplanması, anket

formu ile gerçekleşmiştir. Anket formları ile toplanan verilerin çözümlenmesinde ise SPSS 15.0 programı kullanılmıştır. Analizlere öncelikle, belli bir kavramı ölçmeye ilişkin geliştirilen ölçeğin iç tutarlılığını ölçmek amacıyla Güvenilirlik (Cronbach Alpha) analizi ile başlanmıştır. Ardından birbiriyle korelasyonu olan değişkenleri kavramsal olarak anlamlı, nispeten bağımsız faktörler altında toplayan Faktör Analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda ortaya üç alt boyut çıkmış ve verilerin ilişkisiz ölçümleri için bağımsız grup T Testi, Mann Whitney U testi, Kruskal-Wallis H testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve tamamlayıcı Post Hoc Tekniği olarak da Scheffe Testi uygulanmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, şiddete yönelik tutumların cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre şiddeti daha çok onayladıkları bulunmuştur. Bu bulgu literatürdeki açıklamalar ve yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca şiddet davranışına yönelen bazı öğrencilerin, aileye ilişkin olarak birtakım sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bunun yanında şiddet davranışlarına okul ortamının ve öğrencilerin televizyon izleme sürelerinin de etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

- Avcı, Ahmet, *Eğitimde Şiddet Olgusu Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi Küçükçekmece İlçesi Örneği,* 2010, Doktora, 567s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.

ÖZET: Son günlerde görsel ve yazılı medyada yer alan haberlere bakıldığında, okullarda meydana gelen şiddet olaylarının endişe verici boyutlara ulaştığı görülmektedir. Okullarda yaşanan bu şiddet olayları, hem eğitim-öğretimi sekteye uğratmakta hem de öğrenciler için ciddi tehlikeler oluşturmaktadır. Oysaki okulun amacı; sağladığı imkanlarla, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda sağlıklı bir birey olarak yetişmesine katkı sağlamak ve toplumla entegre olmalarına yardımcı olmaktır. Çocukların sağlıklı gelişimi ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin istenilen şekilde verimli olabilmesi için okullardaki şiddet olaylarıyla gerektiği şekilde mücadele edilmelidir. Toplumsal yapının hemen her alanında görülen şiddetin önlenmesi, konunun temellerine inilerek elde edilecek bilimsel veriler ışığında yapılacak çok yönlü ve detaylı araştırma ve tespitlerle mümkün olabilecektir. Bu araştırmada; eğitimde şiddet olgusu incelenmiş, eğitim-öğretim kurumlarında yaşanan şiddet olaylarının nedenleri araştırılmıştır. Araştırma yapılırken, okullarda yaşanan şiddet olaylarının saldırganlık ve ahlaki tutumla olan ilişkisi özellikle incelenmiş; şiddet, saldırganlık ve ahlaki tutum arasındaki etkileşim ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte bu etkileşime etki eden psikolojik, sosyolojik, kültürel, ailesel ve toplumsal etmenler araştırılmıştır. Toplumun her kesimini yakından ilgilendiren ve son derece önemli böyle bir konuya katkı sağlamak amacıyla, okullarda artan şiddet olaylarının nedenlerini öğrencilerin görüşleriyle tespit etmek ve bu doğrultuda çözüm önerileri getirmek araştırmanın temel amacı olmuştur. Araştırmamızın teorik bölümünde dokümantasyon metot ve teknikleri; uygulamalı araştırma kısmında ise tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul İli Küçükçekmece İlçesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı 24 resmi okulun lise 1., 2., 3., ve 4. sınıflarında 2009-2010 öğretim yılında öğrenim görmekte olan ve tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 1410 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak; kişisel bilgi anketi, şiddet ve saldırganlık ölçeği ile ahlaki tutum ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programıyla analiz edilerek yorumlanmıştır. Elde edilen araştırma bulgularına göre, sağlıklı bir aile ortamında yaşayan, kötü çevre ve arkadaşların olumsuz etkilerinden uzak, kendisiyle barışık ve ahlaki değerleri özümsemiş öğrencilerin şiddet ve saldırganlık düzeylerinin düşük olduğu; silah veya kesici bir alet taşıyan, çete içerisinde bulunan, aile içinde şiddet gören, kötü çevre ve arkadaşların olumsuz etkilerine maruz kalan, ahlaki

tutum düzeyleri düşük olan öğrencilerin ise şiddet ve saldırganlık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yine araştırma bulgularından elde edilen verilere göre; şiddetin oluşumu tek bir sebeple açıklanamayacağı gibi, şiddetin önlenebilmesi de tek bir çözüm stratejisiyle olamayacaktır. Okullarda şiddetin önlenebilmesi ve güvenli okulların oluşumu bir ekip çalışması ve plan-program işidir. Bu ekip çalışmasına bakanlık, milli eğitim müdürlükleri, emniyet, okul idaresi, öğretmenler ve tüm okul personeli, aile, basın yayın organları ve okul çevresindeki esnaflar dahil, kısacası toplumun tüm kesimleri ortak olmalıdır. Unutulmamalıdır ki, güvenli okullar ve sağlıklı bir eğitim-öğretim ortamı bu ekip çalışmasının başarısına bağlıdır.

- Bozoğlan, Bahadir, *Balkan Ülkeleri Üniversite Öğrencilerinin Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeyleri ile Çatışma Çözme Stilleri,* 2010, Doktora, 111s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.

ÖZET: Araştırmada Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ve çatışma çözme stilleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma nicel ve nitel araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırmada survey ve nitel araştırma da durum çalışması yöntemleri kullanılmıştır. Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Ölçeği (ÇŞFÖ) ve Çatışma Çözme Stilleri Formu (ÇSF) 122'si erkek ve 322'si kız olmak üzere Balkan Ülkelerinde üniversiteye devam eden 444 öğrenciye uygulanmıştır. Nitel araştırma deseninde Çatışma ve Şiddete İlişkin Yapılandırılmış Görüşme Formuda 34'ü erkek ve 47'si kız toplam 81 kişiye uygulanmıştır. Bu amaçla, Çatışma ve Şiddete ilişkin Farkındalık Ölçeği ile katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ve Çatışma Stilleri Formu ile de çatışma çözme stilleri belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların cinsiyet, ülke, alan değişkenleri ve bu iki araç arasındaki ilişki Varyans Analizi, Tukey HSD testi, t-testi, Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Çatışma ve şiddete ilişkin yapılandırılmış görüşme formuyla da katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, Arnavut katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri Türk, Bulgar, Roman, Yunan ve Makedon katılımcılara göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Cinsiyet ve katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrenim gördükleri alanlara göre katılımcıların farkındalık düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Eğitim ve sosyalalanlarında da öğrenim gören katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri fen-matematik ve dil alanlarında öğrenim gören öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Çatışma ve Şiddete ilişkin Farkındalık Ölçeği ve Çatışma Stilleri Formu arasındaki ilişki incelendiğinde, katılımcıların kullandıkları bazı stiller ve çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

- Şahin, Murat, *Lise Öğrencilerinin Okul Sonrası Zamanlarda Şiddete Yönelmesi ve Ders Dışı Sporla İlişkisi,* 2010, Yüksek Lisans, 76s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitim ve Spor Anabilim Dalı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, Lise öğrencilerinin okul sonrası zamanlarda şiddete yönelmeleri ile ders dışı spor faaliyetlerine katılımları arasında ilişkiyi incelemektir. Araştırmaya Afyonkarahisar il merkezinden değişik türlerdeki liselerin 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören 797 öğrenci ka-

tılmıştır. Verilerin elde edilmesi için öğrencilere "Öğrenci Bilgi Formu" sunulmuştur. Elde edilen verilerin istatistiksel analizi SPSS İstatistik Programında yapılmıştır. Ayrıca elde edilen bulgular frekans, yüzde ve X2 (Chi-Square) yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, öğrencilerin ders dışı sportif faaliyetlere katılımları ile cinsiyetleri ve baba meslekleri arasında sırasıyla p< 0.001, p< 0.05 seviyesinde ilişki tespit edilmiştir. Yine lise öğrencilerinin cinsiyet durumları ile okul sonrası şiddet olaylarına yönelmesi arasında p< 0.05 seviyesinde ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri süreler ile okul sonrası şiddet olaylarına karışmaları arasında p< 0.001 ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin okul sonrası zamanlarda şiddet olaylarına yönelmesi ile ders dışı sportif faaliyetlere katılımları arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunamamıştır (p> 0.05). Araştırma sonuçları, öğrencilerin okul sonrası zamanlarda şiddet olaylarına sıklıkla karışmaları, ders dışı sportif faaliyetlere katılıp katılmadığı ile ilgili değil, bu zaman diliminde gözetimsiz geçirdikleri sürelerin uzunluğu ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı titizlikle hazırlanmış, öğrencilerin isteklerine ve fiziksel özelliklerine göre düzenlenmiş eğlenceli ders dışı sportif faaliyet programları, öğrencilerin okul sonrası zamanlarda karşılaşabilecekleri şiddet riskinden onları korumaya yardımcı olabilir.

- Yekeler, Beliz, *Malatya'da Kırsal Bir Bölgede Ergenlik Dönemindeki Gençlere Yönelik Şiddet ve Etkileyen Faktörler,* 2010, Yüksek Lisans, 151s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İnönü Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı kırsal bir bölgede ergenlik dönemindeki gençlerin evde, okulda, sokakta maruz kaldığı şiddeti tespit etmek, şiddetle sosyo-demografik özellikler, benlik saygısı düzeyi ve boyun eğici davranış özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Malatya'nın kırsal bir bölgesi olan Hekimhan ilçe merkezi dışında iki küme ilavesi ile üç kümede yapılan kesitsel tipte bir araştırmadır. Araştırma evreninden yerleşim birimlerinin nüfuslarıyla orantılı olarak tabakalı örnekleme yöntemiyle 410 ergen üzerinde yapılmıştır. Araştırmacı gözetiminde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamına giren ergenlerin %60.2'si erkek, %39.8'i kızlardan oluşmaktadır. Ergenlerin %53.7'si 14-16 yaşları arasında, %23.7' si 13 yaş altında, %22.7'si ise 17 yaş üzerinde ergenlerden oluşmuştur. Ergenlerin %66.3'ü lise döneminde, %33.7'si ilköğretim dönemindedir. Ergenlerin %41.5'i evde bir ve daha fazla kez fiziksel şiddete, %55.2'si ise bir ve daha fazla kez psikolojik şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Okulda bir ve daha fazla kez fiziksel şiddete maruz kalan ergenlerin oranı %42.2, en az bir kez psikolojik şiddete maruz kaldıklarını ifade edenlerin oranı ise %58.1'dir. Mahallede sokakta bir ya da daha fazla fiziksel şiddet gören ergenlerin oranı %41.5 ve en az bir kez psikolojik şiddet gören ergenlerin oranı ise %57.9'dur. Araştırmada ergenlerin yaş, cinsiyet, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumları ile şiddet görme durumları arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir (p<0.05). Kırsal bölgede yapılan bu araştırmanın bulguları ile kentsel bölgelerde yapılan araştırmaların bulguları benzerlik göstermektedir. Ergenlerin özsaygı düzeyleri arttıkça okulda fiziksel şiddet görmeleri %11.2 oranında, boyun eğici davranış düzeyleri arttıkça evde fiziksel şiddet görme durumu %13.9 oranında anlamlı derecede artmaktadır (p<0.05). Önemli bir halk sağlığı sorunu olan şiddeti önlemek için; bölgedeki ailelerin eğitim seviyelerinin yükseltilmesi ve sosyo-ekonomik statüsünün iyileştirilmesinin yanında ergenlerin benlik saygısını arttırıcı çalışmaların yapılması önerilebilir.

- Avcı, Raşit, *Ebeveynler Arası Çatışma, Akran ve Medya Etkileri ile Ergenlerdeki Şiddet Davranışı Arasındaki İlişkiler: Şiddete Yönelik Tutumların Aracı Rolü,* 2011, Doktora, 163s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, sosyal bilişsel kuramlar çerçevesinde, ebeveynler arası çatışma, akran ve medya etkileri ile ergenlerdeki şiddet davranışı arasındaki doğrudan ilişkileri ve şiddete yönelik tutumların aracı rolünü incelemektedir. Araştırmanın örneklemini Adana'da 1 özel 11 devlet ilköğretim okulunun 7. ve 8. sınıfında öğrenim gören 964'ü kız 1156'sı erkek olmak üzere toplam 2120 öğrenci oluşturmuştur. Katılımcıların yaş ranjı 12 ile 17 arasında olup, yaş ortalaması 13.67'dir. Araştırmada öğrencilere, "Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği", "Saldırganlık Ölçeği", "Algılanan Çok Boyutlu Şiddet Kaynakları Ölçeği" ve "Çocukların Algıladıkları Ebeveynler Arası Çatışma Ölçeği" uygulanmıştır. Yapısal eşitlik modeli sonuçları, ebeveynler arası çatışma dışındaki değişkenlerin modele anlamlı katkısının olduğunu göstermektedir. Medya ve akran etkileri ile fiziksel şiddet arasındaki ilişkilerde şiddete yönelik tutumların kısmi aracılık rolü, medya ve akran etkileri ile sözel şiddet arasındaki ilişkilerde ise, şiddete yönelik tutumların tümüyle aracılık rolüne sahip olduğu saptanmıştır. Araştırmada, kız ve erkeklerde görülen şiddet türlerinin farklılık göstermesi nedeniyle, model cinsiyete göre de ayrı ayrı sınanmıştır. Her iki grup için yapısal eşitlik modelinde ebeveynler arası çatışmanın modele katkısının olmadığı görülüp modelden çıkartılmıştır. Her iki grupta da medya ve akran etkileri ile sözel şiddet arasında şiddete yönelik tutumların tümüyle aracılık rolüne sahip olduğu görülmektedir. Modellerdeki temel farklılık ise, erkek grubu için medya ve akran etkileri ile fiziksel şiddet arasında şiddete yönelik tutumların kısmi aracılık rolü olmasına karşın, kız grubunda şiddete yönelik tutumların aracılık rolüne rastlanamamıştır. Araştırma bulguları, sosyal bilişsel şiddet modeli kapsamında tartışılmıştır.

- Bacı, Donat Seda, *Çocuk ve Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlığın Önlenmesi,* 2011, Doktora, 215s., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada, Çocuk ve Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlığı Önleme Programının ergenlerin saldırgan davranışları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın bu amacı doğrultusunda; bir önleme programı hazırlanmış ve ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Çocuk ve ergenlerde şiddet ve saldırganlığı önleme programında; öfke kontrolü ve çatışma çözme becerilerine yer verilmiştir. Programın nasıl işlediğini görmek ve eksikliklerini gidermek için öncesinde bir pilot çalışma yapılmıştır. Programın uygulandığı asıl çalışma, 2009?2010 eğitim-öğretim yılının güz döneminde, Edirne il merkezindeki resmi iki ilköğretim okulunun sekizinci sınıflarında öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, iki deney ve iki kontrol gruplu öntest-sontest modeline dayalı deneysel desen kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilen, Can (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, deney ve kontrol gruplarına öntest olarak verilmiş, saldırganlık puanı yüksek olan öğrencilerden toplam 40 öğrenci, her grupta 10 öğrenci olacak şekilde rasgele atanmıştır. Her iki deney grubundaki öğrencilere, araştırmacı tarafından geliştirilen Çocuk ve Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlığı Önleme Programı, haftada bir gün, 75 dakika olmak üzere 12 oturum uygulanmıştır. Kontrol gruplarına ise herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Sontest, deney gruplarının uygulaması bittikten sonra tüm gruplara aynı anda verilmiştir. Uygulanan deneysel işlemin sonucunda elde edilen veriler, tekrarlı ölçümler için iki faktörlü varyans analizi ve Tukey testi ile incelenmiştir. Araştırmanın

bulgularında, Çocuk ve Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlığı Önleme Programı uygulaması sonunda, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin saldırganlık ölçeği öntest-sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<.05). Saldırganlık ölçeği alt boyutlarında ise deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlık öntest-sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken; öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık öntest-sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (p> .05). Sonuçlar, ilgili literatür göz önünde bulundurularak tartışılmıştır.

- Erdemoğlu, Mehmet, *Görsel Medyadaki Şiddetin Ortaöğrenim Gençliği Üzerindeki Etkisi*, 2011, Yüksek Lisans, 153s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi.

ÖZET: Görsel Medyadaki Şiddetin Ortaöğrenim Öğrencileri Üzerindeki Etkisi başlıklı araştırmamızda, görsel medyadaki şiddet içerikli görüntülerin etkileri ekseninde, gerçek hayatla bağlantısı ve yansımaları ele alındı. Görsel medya araçlarından en etkilisi olan televizyonun hayatımızda daha çok yer kaplamaya başladığı ve her geçen gün daha etkili hale geldiği genel kabul gören bir gerçektir. Bu etkililiği nedeniyle televizyon programlarında şiddete günlük hayatta yer aldığından daha yüksek oranda yer verilmesi genel olarak çocuk ve gençlerin ruhsal, sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Televizyon izleyenlere davranış kalıpları oluşturucu ve neyin doğru neyin yanlış olduğunu dayatıcı etkisi toplumda istenmeyen davranışların görülmesine yol açabilmektedir. Dünyada ve ülkemizde giderek artış gösteren şiddet olayları, özellikle son yıllarda eğitim kurumlarımızı da ciddi boyutlarda tehdit eder hale gelmiştir. Toplumun her kesimini yakından ilgilendiren ve son derece önemli olan böyle bir konuya katkı sağlamak amacıyla, ortaöğrenim okullarında artan şiddet olaylarında görsel medyanın etkisinin boyutunu tespit etmek ve bu doğrultuda çözüm önerileri getirmek araştırmanın temel amacıdır. Araştırma evren Konya ili merkezindeki farklı türde 114 ortaöğretim kurumunda öğrenim gören toplam 51650 öğrenci oluşturmaktadır. Okul türleri dikkate alınarak 4 okuldaki 3885 öğrenci çalışma evreni olarak alınmıştır. Bu okullardan örneklem olarak 300 öğrenci random olarak seçilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde istatistiksel olarak frekans (f) ve yüzde (%) değerlerden ve ki-kare istatistik tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, şiddete neden olabilecek birçok faktörden (aile, akran grubu, okul, televizyon, internet v.b.) söz edilebilir. Bunlardan özellikle TV programları, internet, üzerinde durulmuştur. Medyadaki şiddetin gençler üzerindeki olumsuz etkilerini önleyebilmek için başta aileler olmak üzere toplumun her kesimine büyük görevler düşmektedir.

- Şeker, Ramazan, *Lise ve Üniversite Düzeyinde Öğrenim Gören Gençlerin, Sporda Şiddet ve İstenmeyen Davranışlara Karşı Görüşlerini İncelenmesi,* 2011, Yüksek Lisans, 117s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışma Kahramanmaraş ilinde lise ve üniversite düzeyinde öğrenim gören gençlerin, sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara karşı görüşlerinin incelenmesi amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın amacını gerçekleştirmek üzere literatür taraması yapılarak araştırmanın problemine ilişkin bilgilere yer verilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında Kahramanmaraş il merkezinde bulunan 13 ortaöğretim okulunda eğitimine devam eden 419 kız, 981 erkek olmak üzere toplam 1400 lise öğrencisine ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde eğitimine devam eden, 321 kız, 451 erkek

olmak üzere toplam 772 üniversite öğrencisine anket uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 15.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların kişisel bilgi değişkenleri (yaş, cinsiyet, eğitim durumları vb.) frekans ve yüzde dağılımları bulunarak tanımlayıcı istatistikler yapılmıştır. Elde edilen verilerin karşılaştırılmasında Ki-kare testi kullanılmış ve sonuçların anlamlı olup olmadığı alfa 0.05 düzeyinde tespit edilmiştir. Bu çalışma sonucunda; öğrencilerin eğitim seviyesi yükseldikçe sporda şiddet ve istenmeyen davranışlarda azalma olduğu ayrıca cinsiyetlerin algılama düzeyinde farklılığa yol açtığı, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara karşı eğiliminin daha az olduğu tespit edilmiştir.

- Usta, Bahar, *Gençler Arasında Şiddete Dönük Davranışların Sosyolojik Olarak İncelenmesi: Trabzon İli Örneği,* 2012, Yüksek Lisans, 174s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi.

ÖZET: 'Gençler Arasında Şiddete Dönük Davranışların Sosyolojik Olarak İncelenmesi' adlı bu çalışmamızın amacı, gençler arasında meydana gelen şiddet davranışlarının nedenleri ortaya koymaktır. Araştırma evrenimiz Trabzon il merkezidir. Araştırma teorik ve uygulamalı olmak üzere 2 aşamadan oluşmaktadır. Teorik aşamada ilk olarak şiddet ve gençlik kavramları tanımlanmıştır. Ardından çeşitli düşünürlerin yaklaşımlarına yer verilmiştir. Son olarak şiddetin sosyolojik nedenleri ve gençler arasında şiddete etki eden faktörler açıklanmaya çalışılmıştır. Uygulama aşamasında ise gerekli sayıda örneklem çekilerek anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

- Ataş, Semra, *Üniversite Gençlerinde Şiddet Eğilimliliği ve Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Bakış Açıları (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Örneği),* 2013, Yüksek Lisans, 208s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı Fırat Üniversitesi.

ÖZET: Aile içi şiddet eskiden beri var olan yaygın bir toplumsal sorundur. Aile içi şiddet genel olarak erkeğin kadına uyguladığı şiddet, çocuklara uygulanan şiddet, kardeşler arası şiddet ve ebeveynlere yönelik şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şiddet türlerinden en fazla ise kadına ve çocuğa yönelik şiddet karşımıza çıkmaktadır. Aile içi şiddet oldukça yaygın olmasına rağmen mahrem olarak kabul edilmesi sebebiyle bu konuda yapılan çalışmalar sınırlı kalmıştır. Bu çalışmada Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde okuyan üniversite öğrencilerinin aile içi şiddete bakış açısının, tüm yönleriyle incelenmesi amaçlanmıştır. Geleceğin anne babaları olacak olan bu gençlerin şiddet karşısında takındıkları tutumları onların ilerleyen süreçte eşlerine ya da çocuklarına şiddet uygulayıp uygulamayacaklarını etkileyeceğinden dolayı görüşlerinin tespit edilebilmesi ve şiddetin bir nebze de olsa azaltılabilmesine katkı sağlanabilmesi için bu çalışma yapılmıştır. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde okuyan öğrenciler üzerinde yapılan bu çalışmanın örneklemini; 10500 bayan öğrencinin %5i olan 525 bayan öğrenci, 9380 erkek öğrencinin %5i olan 469 erkek öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini toplamda 994 kadın ve erkek öğrenci oluşturmaktadır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan anket ve Likert ölçeği öğrencilere uygulanmıştır. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde öğrenim gören üniversite gençlerinin; sosyoekonomik düzeyleri, anne-babalarının eğitim durumları, aile içinde şiddet uygulanıp uygulanmadığı ya da gençlerin herhangi bir şiddet türüne maruz kalıp kalmadıkları, şiddet davranışı karşısında ne

tür tepkiler verdikleri, şiddetin kaynağı ile ilgili görüşleri, ekonomik, duygusal ya da cinsel şiddete maruz kalıp kalmadıkları, şiddetin öğrenilen bir davranış olup olmadığı ya da genetikle alakalı olup olmadığı, şiddeti aile içerisinde öğrenip öğrenmedikleri, aile de kadına, çocuğa yönelik şiddet ile ilgili görüşleri, şiddetin giderilmesine yönelik çözüm önerileri gibi konulara ilişkin görüşleri tespit edilmiştir. Araştırmadan ortaya çıkan sonuca göre en dikkat çeken nokta kadın ve erkeklerin şiddet ile ilgili farklı görüşlere sahip olmalarıdır. Erkekler kadınlara oranla şiddete daha ılımlı bakmakta ve şiddeti haklı kılacak gerekçeler ortaya koymakta özellikle kadına yönelik şiddetin kaynağını kadınlarda görmektedirler. Araştırmadan elde edilen genel sonuca göre; gençliğin büyük oranı şiddete karşı olumsuz yönde bir tutum içerisindedirler.

- Suat, Akman, *Lise Öğrencilerinin Şiddete Yönelik Tutumları ile Okula Bağlılık Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,* 2013, Yüksek Lisans, 101s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Fatih Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmada lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları ile okula bağlılık duygusu arasındaki ilişki araştırılmıştır. Tarama modeline göre yapılan araştırmada, öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarını belirleyebilmek için Çetin (2004) tarafından geliştirilen Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği, öğrencilerin okul bağlılığını belirleyebilmek için Arastaman (2006) tarafından geliştirilen Okul Bağlılığı Ölçeği ve bağımsız değişkenlerle ilgili veri toplamak için de Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın evreni 2012-2013 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Beylikdüzü ilçesindeki devlet liselerinde okuyan öğrencilerdir. Araştırmanın örneklemini ise 461 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada verileri analiz etmek için parametrik dağılımlarda bağımsız gruplar t testi (independentsample t test) ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmış, ANOVA analizlerinin anlamlı çıktığı durumlarda homojen varyanslarda Scheffe testi kullanılmıştır. Ayrıca non-parametrik dağılımlarda Kruskal Wallis H testi ve Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin şiddete yönelik tutumları ile okula bağlılıkları arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin şiddete yönelik tutumları arttıkça okul bağlılıkları azalmaktadır. Öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarının, cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş, okul türü, anne eğitim düzeyi ve kardeş sayısı değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı; buna karşılık anne-babanın medeni durumu, baba eğitim düzeyi ve ailenin algılanan gelir düzeyi değişkenlerine göre ise anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

- Ayık, İbrahim, *Ortaokullarda Şiddet ve Okul İklimi Arasındaki İlişki (Konya İli Örneği),* 2014, Yüksek Lisans, 121s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Mevlana Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin şiddet ve okul iklimi ile ilgili algılarını cinsiyet, sınıf düzeyi, belge durumu, ailedeki birey sayısı, aile gelir düzeyi, annenin ve babanın eğitim düzeyi değişkenleri açısından inceleyerek aralarındaki ilişkiyi tespit etmektir. Araştırma tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Bu araştırmanın evrenini Konya ili Merkez Karatay, Meram ve Selçuklu ilçesi sınırları içinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ortaokullarda 2013/2014 Eğitim-Öğretim yılında okuyan 38110 5. ve 6. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu evrenden random tekniği ile seçilen 3 ortaokuldan (Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinden birer adet ortaokul) 704 tane 5. ve 6. sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma

verilerinin istatistiksel analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, t-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Tukey HSD Post Hoc testi kullanılmıştır. Farklılıkların anlamlılığının test edilmesinde anlamlılık düzeyi χ=.05 olarak kabul edilmiştir. Bu araştırmada öğrencilerin şiddet algı düzeylerini belirlemek için kullanılan Şiddet Ölçeği, 29 sorudan ve 4 boyuttan oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Okul iklimi algı düzeyini belirlemek için kullanılan Okul İklimi Ölçeği ve 33 sorudan ve 6 boyuttan oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Bu ölçekler Akman 2010 tarafından da kullanılmıştır. Araştırmamızda ortaokul 5. ve 6. Sınıf öğrencilerinin şiddet ve okul iklimi algıları şu şekilde bulunmuştur: Şiddet genel algısında cinsiyet ve aile gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık bulunmuştur, sınıf düzeyi, alınan belge, ailedeki birey sayısı, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Okul İklimi genel algısında ailedeki birey sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmuştur, sınıf düzeyi, alınan belge, aile gelir düzeyi, ailedeki birey sayısı, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bulgulara göre: Öğretmen-öğrenci ilişkisi algısı ve idare algısı yükseldikçe fiziksel ve genel şiddet algısı düşüyor. Öğrenciler arası ilişkiler algısı ve güvenlik ve düzenlilik algısı yükseldikçe fiziksel, genel şiddet algıları ile öfke algısı düşüyor. Anne-baba, toplum ve okul arası ilişkiler algısı ve okul iklimi algısı yükseldikçe fiziksel ve genel şiddet algısı düşüyor.

- Baysoy, Güler Nüket, Ü*niversite Öğrencilerinde Şiddet Yaşantısı Risk Faktörlerini Değerlendirme ve Önceliklendirme Aracı Geliştirme, 2*014, Doktora, 316s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırma, Dünya Sağlık Örgütü şiddet risk faktörü ekolojik modeli ve şiddet tipolojisi modeli temel alınarak, Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğrencilerinde şiddet yaşantılarını ve şiddet risk faktörlerini ülkeye-özgü biçimde önceliklendirmek üzere gerçekleştirilmiştir. Bu önceliklendirmeleri yapabilmek için araştırmada "Şiddet Risk Yaşantısı Ölçme Aracı" geliştirilmiştir. Ayrıca, mevcut ölçeklerden yararlanılarak her bir risk faktörünü ölçülebilir hale getiren araçlar tasarlanmıştır. Bu araçlar kullanılarak, üniversite evrenini temsil edecek bir öğrenci örneğinde hangi şiddet yaşantılarının önemli/öncelikli olduğu belirlenmiş ve hangi risk faktörlerinin şiddet yaşantılarıyla daha fazla ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Yanıtların sosyal beğenilirlik kaygısıyla olduğundan farklı yanıtlanıp yanıtlanmadığını saptamak amacıyla Kendini Sansürleme İsteği Ölçeği kullanılmıştır. Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinde, başta psikolojik şiddet olmak üzere tüm şiddet türlerinin yaygın ve yoğun olarak yaşantılandığı saptanmıştır. Kendine yönelik şiddet yaşantısı (intihar ve kendine zarar verme) için öncelikli risk faktörleri sırasıyla sağlık durumunun kötü olması, duygudurum bozukluğu tanısı/tedavisi almış olmak, çocuklukta kötü muamele (istismar), aşırı alkol kullanmak/alkol alıp sınırı aşmak, sevgiliyle anlaşmazlıkları çözerken şiddete başvurmadır. Kişinin kendisi ve yakın çevresindeki şiddet yaşantısı için öncelikli olan risk faktörleri sırasıyla şiddete meyilli/suça karışan arkadaş varlığı, çocuklukta kötü muamele/istismar, aile bireylerinin anlaşmazlıklarını şiddete başvurarak çözmesi, toplumsal faktörler konusundaki genel algı ve sevgiliyle anlaşmazlıkları çözerken şiddete başvurmadır. Ortamdaki şiddet yaşantısı için öncelikli risk faktörleri sırasıyla çocuklukta kötü muamele/istismar, şiddete meyilli/suça karışan arkadaş varlığı, sevgiliyle anlaşmazlıkları çözerken şiddete başvurma, okul şiddet suç ortamı ve toplumsal faktörler konusundaki genel algıdır. Kişisel şiddet algısı ve ortam şiddet algısının şiddet yaşantılarıyla anlamlı bağıntısı, şiddet yaşantısını ön gördüren birer araç olarak kullanılabileceklerini düşündürmektedir.

- Güler, Emre Yunus, *Ergen Futbolcularda Şiddet Eğilimi ile Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Ankara İli Örneği),* 2014, Yüksek Lisans, 97s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Dumlupınar Üniversitesi.

ÖZET: Bu çalışmada ergen futbolcuların şiddet eğilimleri ile sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya U14 yaş grubundan 200, U17 yaş grubundan 200 amatör futbolcu olmak üzere toplam 400 kişi katılmıştır. Araştırmanın verileri anket formu ile toplanmıştır. Veriler SPSS 15 istatistik programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada "Şiddet Eğilimi Ölçeği" ve "Sosyal Destek Düzeyi" ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonunda sporcuların yaşları ile şiddet eğilim durumları arasında (p-değeri=,000), anne çalışma durumlarıyla, algılanan sosyal destek düzeyleri arasında (p-değeri=,047), baba çalışma durumlarıyla, şiddet eğilim durumları arasında (p-değeri=,030), baba eğitim düzeyleriyle, algılanan sosyal destek düzeyleri arasında (p-değeri=,039), televizyonda izlenilen program içerikleriyle, şiddet eğilim durumları arasında (p-değeri=,020) ve sporun hoşgörüyü arttırma durumuyla, algılanan sosyal içerik düzeyleri arasında (p-değeri=,000) anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer demografik bilgiler ile şiddet eğilim durumu ve algılanan sosyal içerik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

- Merdan, Hüseyin, O*rtaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Şiddet Davranışlarında Ailenin, Öğretmenlerin ve Akran Gruplarının Rolü,* 2014, Yüksek Lisans, 147s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yeditepe Üniversitesi.

Özet: Bu araştırmada Endüstri Meslek Liselerinde öğrenim gören öğrencilerin şiddet eğilimlerinde ailenin, öğretmenlerin ve akran gruplarının rolü incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde Endüstri Meslek liselerine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise random (rastgele) örnekleme yöntemi ile elde edilen 10 (on) Endüstri Meslek Lisesinde öğrenim gören 246 erkek 25 kız öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklem grubundaki öğrencilere araştırmacı tarafından geliştirilen "Bilgi Toplama Formu" uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilerin verdikleri cevaplar ile "Bilgi Toplama Formu"nun farklı maddelerinin karşılaştırılması sonucunda öğrencilerin şiddet davranışlarında ailenin, öğretmenlerin ve akran gruplarının ayrı ayrı rol oynadığı sonucuna varılmıştır.

- Nair, Güney, *Gençlik Şiddetinin Toplumsal Nedenleri (Sivas Merkez İlçe Örneği),* 2015, Yüksek Lisans, 383s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi.

ÖZET: Şiddet, toplumsal yaşamda neden olduğu olumsuzluklardan dolayı sosyal bilimlerin ilgisini çeken bir olgudur. Bireysel çalışmalarda "suç ve sapma" çerçevesinde ele alınan şiddet olgusu, sosyolojik çalışmalarda bireyi yaşadığı çevresel koşullar içerisinde değerlendirmektedir. Ülkemizde "şiddet" konusunda yapılan araştırmaların genellikle aile içi, kadına ya da çocuğa yönelik şiddet başlıkları altında yoğunlaştığı görülmekte "gençlik şiddeti" konusunda yapılan çalışmaların yeterli olmadığı dikkat çekmektedir. WHO, UNFPA, UNESCO, APA gibi çok sayıda kuruluş gençlik şiddetinin giderek artan boyutlarda tüm dünya toplumlarının en önemli sorunları arasında yer aldığını dile getirirken, ülkemiz açısından sorunun önemini TÜİK, Adalet Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü,

MEB, SHÇEK, KSGM gibi kuruluşların yaptığı araştırma ve açıklamalar ortaya koymaktadır. Gençler Arasında Şiddetin Toplumsal Nedenleri (Sivas Örneği) başlıklı araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama "şiddet" ile ilgili anahtar konuları ve kavramları ele alarak açıklamaktadır. İkinci aşamada temel ve alt varsayımlar çeşitli bağımsız değişkenler çerçevesinde, altmış sorudan oluşan anket formuyla uluslararası kuruluşların "genç" kategorisinde kabul ettiği 15-25 yaşları arasında bulunan ve Sivas merkez ilçede yaşamlarını sürdüren çeşitli özelliklerdeki (okuyan/okumayan, çalışan/çalışmayan vb.) gençlerden tesadüfi olarak seçilen örnekleme dahil olan 905 genç üzerinde sahada gözlenmiş, elde edilen veriler SPSS 17 programında analiz edilerek frekans ve ki kare (kay kare) tablolarıyla yorumlanmıştır. Ulaşılan sonuçlar, örnekleme dahil olan gençlerin şiddet davranışlarının; cinsiyet, yaş, aile yapısı, ekonomik düzey, akademik başarı, okul devamsızlığı, model alma, huzursuz aile ortamında yaşama, aile büyüklerinden ve çeşitli kişilerden şiddet görme, kendini güvende hissettiği yer ve ihmal edilme duygusuna kapılma gibi sosyo-ekonomik değişkenlerden etkilendiğini ortaya koymuş, elde edilen veriler daha önce yapılmış araştırma bulgularını büyük oranda desteklemiştir.

- Özata, Tolga, D*adanan Geçmişler, Parçalanmış Gelecekler: Şiddet ve Güvencesizlik Koşullarında Gençlik Öznellikleri,* 2015, Yüksek Lisans, 171s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı, Sabancı Üniversitesi.

ÖZET: Bu tez, Alevi-Kürt ailelerinin yaşadığı ve birçok devrimci grubun aktif olduğu, Okmeydanı bölgesinin üst kısmında yaşayan gençlerin öznelliklerinin şekillenmesini incelemektedir. Politik şiddetin, ayrımcılıkların ve hem yerel konulara hem de neoliberal dönemdeki genel ekonomik ve sosyal problemlere dayalı güvenciz koşulları anlamlandırmalarını incelemek için, Alevi-Kürt gençlerin anlatılarının ve öznel temsillerinin üzerinde durdum. Okmeydanı'nın tarihçesinde, şiddet ve politik mücadele gençlik öznellikleri için duygusal ve etkileyici bir çerçeve oluşturdu ve politik/'isyankar' gençlik imajı Okmeydanı'nın mekanları ile ilişkilendirildi. Ancak, bu tezde Okmeydanı'ndaki kentsel gençliğin politik alanların içinde ve ötesinde farklı öznellikler de geliştirdiğini; ve, geçmişi ve yerel yapıları kendi hayatlarına doğrudan almak yerine, gençlerin öznelliklerinin kollektif belleği, politik mücadeleyi, yerel kod ve kimlikleri, yeni olasılıklar ışığında, yeniden anlamlandırdığını ve sorguladığını tartıştım. Bu bağlamda, mekana duygusal bağlılığı, yeni fırsatlara olan ihtiyaç ve istek ile uzlaştırmak için, Okmeydanlı gençliğin, mekanın, politik alandaki şiddet, direniş ve 'cesur' eylemler ile şekillenmiş, etkileyici çevresi ile hayatlarındaki geçici düzenlemeler arasında bocalamalar yaşadığını savunuyorum.

- Çetin, Işıl Özge, *Genç Erişkin Erkeklerde Şiddet Eğilimi ve Psikolojik Durum ile İlişkisi*, 2016, Yüksek Lisans, 70s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.

ÖZET: Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte tasarlanan bu çalışmanın amacı, genç erkek erişkinlerin şiddete eğilim düzeylerini tanımlamak; sosyo-demografik ve psikolojik özellikleri ile ilişkisini ve etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Araştırmanın örneklemini, Konya ilinde hizmet veren Mayıs-Aralık 2015 tarihleri arasında bir askeri hastaneye başvuran 200 genç erişkin oluşturmuştur. Araştırmanın verileri "Soru Formu", "Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ)", "Kısa Semptom Envanteri (KSE)" kullanılarak

toplanmıştır. Şiddet Eğilimi Ölçeği, toplam 20 maddeden oluşan dörtlü Likert tipi bir ölçektir. Kısa Semptom Envanteri, 5 alt boyutu ve toplam 53 maddesi olan bir ölçektir. Cevaplara 0 ile 4 arasında değişen puanlar verilerek hesaplanır ve puan aralığı 0 – 212'dir. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 15.0 paket programı kullanılmış; verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik yöntemleri (frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma); gruplar arasındaki farkın test edilmesi için bağımsız örneklem t testi ve ANOVA (varyans) analizi; gruplar arasındaki farklılıkları saptamak için Tukey istatistiği; sürekli değişkenler arasındaki ilişki düzeyi için Pearson korelasyon testi ve bağımsız değişkenlerin şiddet eğilimini ne derece yordadığını belirlemek için Çoklu Doğrusal Regresyon analizi kullanılmıştır. Çalışmaya katılan 200 genç erkek erişkinden %80'i bekar ve %73,5'i ilk ve ortaokul mezunudur. Katılımcıların %19'u daha önce psikolojik bir sorun yaşadığını, %18,5'i ailede psikolojik hastalık öyküsü olduğunu ve %27,5'i şiddete maruz kaldığını, %69,5'i sigara, %35'i alkol ve %6,5'i madde kullandığını belirtmiştir. Doğrusal Regresyon Analizine göre, şiddet eğilim modelinde sırasıyla "kardeş sayısı", "şiddete maruz kalma", "psikolojik hastalık öyküsü "alkol kullanma" ve "sağlık algısı" şiddet eğilimini açıklayan en güçlü faktörler olarak saptandı. Bu araştırmanın bulguları Türkiye'nin farklı bölgelerinden bir askeri birlikte toplanan askerlerin şiddet davranışlarını yansıtmıştır. Saptanan etki faktörleri, genç erkeklerin toplu olarak yaşadığı kurumlarda (askeri birlikler, yurtlar, yatılı okullar vb.) planlanacak eğitim ve danışmanlık programlarında yol gösterici olarak kullanılabilir.

- İftar, Mehbare, *Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutum ve Davranışları,* 2016, Yüksek Lisans, 160s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.

ÖZET: Bilişsel, sosyal ve duygusal değişimlerin meydana geldiği üniversite yıllarında yaşanan romantik ilişkiler bireyin gelişiminde önemli rol oynarken kimi zaman bu ilişkilerde istismar ve şiddet gerçekleşebilmektedir. Türkiye'de flört eden çiftler arasındaki şiddetin ele alınması çok yeni olup, konuya ilişkin literatür oldukça sınırlıdır. Önemli bir halk sağlığı sorunu olarak görülen flört şiddetinin tanımlanması, risk gruplarının belirlenmesi ve bu risk gruplarına yönelik önleyici politikaların geliştirilmesi önemlidir. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin flört döneminde şiddete yönelik tutum ve davranışlarını belirlemek amaçlanmıştır. Tanımlayıcı tipteki bu araştırmanın evrenini, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde 2014-2015 eğitim öğretim yılında il merkezinde, I. Öğretimde öğrenim gören tüm Fakülte/Yüksekokul ve Meslek Yüksek Okulundaki toplam 16160 öğrenci oluşturmaktadır. Örnekleme, toplam 645 öğrenci alınmıştır. Veriler Kişisel Bilgi Formu ve "Flört Şiddetine Yönelik Tutum Ölçekleri" aracılığı ile toplanmıştır. Verilerin analizi spss 20,0 paket programında veri tabanı oluşturularak ortalama, yüzde dağılımları, ki-kare, Kruskall-Wallis Waryans Analizi ve Mann Whitney U testleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Bulgular: Araştırmaya alınan öğrencilerin %53.6'sı erkek, %60.1'i 20-22 yaş grubundadır. Çekirdek aileye sahip olanların oranı %76 ve iki-üç kardeşi olanlar %38.6'dır. Öğrenim gördükleri okullara göre %18'i eğitim fakültesinde, %17.7'si meslek yüksekokulunda, %15.3'ü ise iktisadi ve idari bilimler fakültesinde okumakta olup, %19.9'u birinci sınıfta, %36.1'i ikinci sınıftadır. Ayrıca öğrencilerin %81.9'unun dönem kaybı olmadığı belirlenmiştir. Sigara kullanan öğrenciler %37.4 oranındadır. Öğrencilerin %28.5'i ailelerinde şiddet davranışı olduğunu belirtmiştir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin %51.6'sı şuanda devam eden flört ilişkisi olduğunu ve %52.9'u bu flört ilişkisinde şiddete maruz kaldığını %52'si ise flört ilişkisinde şiddet uyguladığını ifade etmiştir. Öğrenciler hem geçmişteki hem de şimdiki flört ilişkilerinde en fazla

duygusal şiddete maruz kaldıklarını ve uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Dört ölçek grubunda erkek öğrencilerin şiddete yönelik tutum puanları ve davranışları anlamlı şekilde daha yüksektir (p< 0.05). Parçalanmış ailesi olanların şiddet tutum puanları ve şiddet davranışları diğerlerine göre anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur (p< 0.05). Okul türü ile şiddet tutum puanları arasındaki karşılaştırmada ölçek gruplarında anlamlı bir fark tespit edilmiştir (p< 0.05). Ayrıca birinci sınıf öğrencilerinin şiddet tutum puanları diğer sınıflara göre anlamlı şekilde yüksek bulunurken (p< 0.05), birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri daha fazla oranda şiddet uygulamışlardır (p> 0.05). Sigara kullanan öğrencilerin şiddet tutum puanları dört ölçek grubunda daha yüksek iken, alkol kullanan öğrencilerin yalnızca kadının flörtte uyguladığı fiziksel şiddet tutum puanlarının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (p< 0.05). Bunun yanında ailesinde şiddet olan öğrencilerin şiddet tutum puanları ve şiddet davranışları istatistiksel olarak diğerlerinden daha anlamlı bulunmuştur (p< 0.05). Flört ilişkisinde şiddete maruz kalan öğrencilerin kadının flörtte uyguladığı psikolojik ve fiziksel şiddete yönelik tutum puanları ve erkeğin flörtte uyguladığı fiziksel şiddete yönelik tutum puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (p< 0.05). Partnerlerine şiddet uygulayan öğrencilerin çoğu geçmişlerinde şiddete maruz kalmış ve flört ilişkileri devam ederken şiddete maruz kalan gençler aynı zamanda şiddet uygulamışlardır (p< 0.05). Sosyal ve kültürel birçok nedene bağlı olan şiddet davranışının önüne geçmek için sağlık başta olmak üzere birçok sektörün iş birliği gerekir. Özellikle şiddet tutumları yüksek olan risk grubundaki gençlere halk sağlığı hemşireleri tarafından danışmanlık hizmeti verilerek, eğitim ve farkındalık kazandırılarak şiddet döngüsünün kırılmasına, geleceğin sağlıklı ebeveynlerinden ve sağlıklı ailelerden oluşan sağlıklı bir topluma önemli oranda katkı sağlanabilir.

- Yıldırım, Ahmet, *Okullarda Yaşanan Tahripçiliğin (Vandalizm) Sıklığının, Nedenlerinin ve Sonuçlarının Öğrenci ve Öğretmen Görüşlerine Göre Belirlenmesi,* 2017, Yüksek Lisans, 77s., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

ÖZET: Bu araştırmanın temel amacı okullarda yaşanan tahripçiliğin sıklığını, nedenlerini ve olası sonuçlarını öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre belirlemektir. Çalışma, Ankara'da üç farklı ilçede (Altındağ, Çankaya ve Mamak) üç ortaokulda öğrenim gören 397 öğrenci ve bu okullarda görev yapan 59 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında katılımcılara okullarda yaşanan tahripçiliğin sıklığı, nedenleri ve sonuçlarını ele alan ve araştırmacı tarafından geliştirilen anketler uygulanmıştır. Toplanan veriler yüzde-frekans tabloları ve Cramer's V korelasyon (uyum) katsayısı kullanılarak raporlaştırılmıştır. Sonuçlar, erkek öğrencilerin daha fazla okul tahripçiliği davranışları gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça daha fazla tahripçi davranışlar gösterdiği ortaya konulmuştur. Öğrencilerin en sık yaptığı tahripçi davranışın "masa ve sıralara zarar vermek" iken en az yaptığı tahripçi davranışın "arkadaşlarının ve okulun malzemelerini habersiz eve götürmek" olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin temel olarak eğlence aradıkları için tahripçiliğe başvurdukları belirlenmiştir. Bununla birlikte, öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre okul tahripçiliğinin, diğer öğrencilerin tahripçileri "rol-model almasıyla" sonuçlanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Okul tahripçiliği kapsamında yaşanan bazı olayların sıklığının ve okul tahripçiliğinin bazı nedenlerinin okulun bulunduğu yer ile manidar bir birliktelik gösterdiği belirlenmiştir. Elde edilen bulgular ilgili alanyazın dikkate alınarak tartışılmıştır.

6.2. Makaleler

- *Televizyonla Yayımlanan Şiddet ve Genç İnsanlar, 1*989, Avrupa Konseyi Dergisi, (1), 58-60.
- *Kulaksızoğlu, Adnan, Bir Grup Gencin Ailede ve Okulda Karşılaştığı Bedensel Olarak Fena Muamale ile İlgili Bir Araştırma, 1*993, Marmara ÜniversitesiAtatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, (5), 87-96, İstanbul, Pdf,
- Doğan, İsmail, *Liselerdeki Şiddetin Yeni Ortakları Kimler?, 1*995, 21. Yüzyıl Dergisi, (5), 15, Ankara.
- Esgin, Ali, *Üniversite Gençliği, Siyaset ve Şiddet, 2*000, Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu'na Armağan Kitabı İçinde, Sivas.
- Atamer, AktaşAslı; Yavuz, Atan F., *Lise Öğrencilerine Yönelik Şiddetin Değerlendirilmesi, 2*003, Adli Bilimler Dergisi, (3), 39-47, Ankara.
- Durmuş, Emine; Atılgan, Hakan; Saçkes, Mesut; Gürgan, Uğur, *Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri,* 2003, VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Kitabı İçinde, 5, Ankara.

ÖZET: "Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri" toplumda artan şiddet ve saldırganlığın farklı boyutlarda okul ortamlarında yaşanması, ilgiyi okullarda yaşana şiddete ve saldırganlığa yöneltmiştir. Son yıllarda okunan yapılan çalışmalarda bu artışın boyutunu gözler önüne sermektedir. Bu çalışmanın amacı; Lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimlerini çeşitli değişkenler açısından incelemek ve bulgular doğrultusunda önerilerde bulunmaktır. Araştırma Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi bölümlerine devam eden birinci sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırma betimsel bir çalışma olup veri toplama aracı olarak, Öğülmüş (1995) tarafından geliştirilen 19 maddelik araç kullanılmıştır. Verilerin istatiksel analizinde "varyans analizi" yapılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen çeşitli bulgular, daha önce yapılan araştırma çalışmaları ile karşılaştırılarak uzun vadeli bir izleme çalışması niteliği göstermesine çalışılmıştır.

- Kocadaş, Bekir, *Gençlik ve Şiddet, 2*003, Tabula Rasa Dergisi, (9), 289-311, Isparta.
- Yanıkkerem, Emre, *Şiddetin Adolesan Sağlığı Üzerine Etkileri, 2*003, Dirim Dergisi, (5), 45-50, İstanbul.

ÖZET: Çocukları ve adolesanları şiddetten korumak çok önemlidir. Bu makalede şiddetin tanımı, tipleri, etyoloji ve sonuçları hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Annelerinin babaları tarafından istismara maruz kaldığına şahit olan çocuk ve adolesanlarda uyku bozuklukları, anksiyete gibi sağlık problemlerinin yanı sıra suçluluk hissetme, korku ve güçsüzlük gibi davranışlar bulunmaktadır. Bu çocukların alkol ve madde kullanımı, adolesan çağda gebelikler, intihar açısından yüksek risk taşımaktadır. Çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalan çocuklar, istismara uğramayanlara göre adolesan çağda daha fazla gebe kalmaktadır. Çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalmak adolesanlar arasında cinsel yolla bulaşan hastalıkları artırmaktadır.

- Yavuz, Fatih Mustafa; Atamer, Aslı T.; Atan, Kablamacı Yelda; Gölge, Belma Zeynep, *Lise Öğrencilerinde Fiziksel Şiddetin Değerlendirilmesi: Okulda ve Ailede Karşılaşılan Şiddet ve Öğrencinin Kendi Uyguladığı Şiddet,* 2003, Adli Bilimler Dergisi, 2(3), 39-47, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada, lise öğrencilerine yönelik, aile içi ve okul ortamında karşılaşılan, fiziksel şiddetin karakteristik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yaş ortalaması 17 (SD= 1.3) olan, 14- 21 yaş arası 963 öğrenciden anket yoluyla toplanan veriler değerlendirilmiştir. Bulgulara göre hem kız hem erkek öğrenciler okulda ve aile içinde fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar. Kızlar er-keklere oranla daha sıklıkla aile içi şiddetin, erkekler kızlara oranla daha sıklıkla okul içi şiddetin hedefi olmaktadırlar. Okulda yaşanan şiddetin en sık uygulayıcısı öğretmenlerdir. Fiziksel şiddete maruz kalma ile fiziksel şiddet uygulama arasında ilişki bulunduğu ve şiddet olgularının karakteristiklerinin mağdurun cinsiyetine bağlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Araştırma sonuçları, literatür çerçevesinde değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

- Doğan, Güçiz Bahar; Çakır, Banu; Yılmaz, Bülent; Hacıoğlu, Ebru; Yılmaz, Ebru; Özşahin, Murat; Subaşı, Nükhet; Yeğnidemir, Nurşen; Öztürk, Pınar, *Bir İlköğretim Okulu 5. 6. 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin En Çok İzledikleri Televizyon Programları ve Bu Programların Şiddet İçeriği Yönünden Değerlendirilmesi,* 2004, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, (10-11), 64-70, Ankara.

ÖZET: Çocuklarda televizyon izleme alışkanlığı ile saldırgan davranış gösterme arasındaki ilişkinin farklı şekillerde olabileceği ifade edilmektedir. Ergenlik dönemi çocukların, psiko sosyal özellikleri itibariyle, şiddete daha eğilimli oldukları bir dönemdir. Ayrıca, çocuklar bu dönemde edindikleri davranış kalıplarını yetişkinlik dönemine de taşımaktadırlar. Bu çalışmanın amacı, bir ilköğretim okulunda erken adolesan çağındaki çocukların en çok izledikleri televizyon programlarının ve bu programlardaki bazı şiddet öğelerinin saptanmasıdır. Araştırma, Ankara Hacı Bayram ilköğretim Okulu 5-8. sınıflarında, Nisan 2000 tarihinde yapılmış olan kesitsel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini 5-8. sınıflarda okuyan 622 öğrenci oluşturmaktadır. Örnek büyüklüğü 238 olarak hesaplanmış, rastgele belirlenen 8 sınıfta 267 öğrenciye ulaşılmıştır. Veriler gözlem altında uygulanan anket ile toplanmıştır. En çok izlenen programlarda sergilenen şiddet, türlerine göre sayılıp program süresine (dk) bölünerek "birim başına şiddet miktarı" da hesaplanmıştır. Öğrencilerin boş zaman aktivitelerinde ilk sırayı televizyon seyretmenin aldığı, %37.1'inin televizyon seyretmelerinin kısıtlandığı; en sık ana haber bülteni, yerli diziler, magazin programları ile çizgi filmleri izledikleri ve en çok izlenen çizgi film ile ana haber programının aynı zamanda birim zamandaki şiddet içeriğinin en fazla olduğu saptanmıştır. Yetişkinler için çekilmiş olan çocuklar tarafından da ilk iki sırada izlenen dizilerden birinde dakikada 2,5, diğerinde 2,8 şiddet öğesi saptanmıştır. Bir yandan çocukların yaşamında televizyon seyretmenin yerini daha eğitici, eğlendirici, bedensel, ruhsal ve bilişsel yönden daha geliştirici etkinliklerin alması için çaba göstermek, bir yandan da bu denli yoğun seyredilen televizyon programlarının içeriğindeki şiddet öğelerinin azaltılması yönünde çalışılması gerekmektedir.

- Kaya, Burhanettin; Pehlivan, Erkan; Güneş, Gülsen; Kaya, Mine, *Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi,* 2004, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 5(1), 5-10.

ÖZET: Gençlerin kişilik gelişimlerinde, şiddet eğilimi ve ilgili davranışlar kadar boyun eğici davranışlar da önemli yer tutmaktadır. Şiddet davranışı gösterenlerin daha otoriter ve kontrolcü oldukları, boyun eğici davranışlar ve zayıf otoritenin de özellikle depresyon dahil, birçok psikopatoloji ile ilişkili

olduğu açıklanmıştır. Bu araştırmada İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinde, bazı sosyodemografik faktörler ve şiddetle ilgili ailesel ve kişisel öyküleriyle boyun eğici davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerine (n= 437), sosyodemografik anket formu ve Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği (BEDO) uygulanmıştır. Bulgular: Öğrencilerin BEDO puan ortalaması 36.1± 8.5'dir. Erkek öğrenciler daha çok boyun eğici davranış göstermektedirler (p<0.001). Anlamlı olmamakla birlikte, aile geliri ve anne-babasının öğrenim düzeyi düşük olan öğrencilerin BEDO puanları, daha yüksektir. Anne babası arasında fiziksel şiddet olan öğrencilerin BEDO puanları yüksektir (p<0.05). Aile içinde şiddet öyküsü ve kişilik özellikleri, boyun eğici davranışların gelişimini açıklamada önemli olabilir. Bu çalışmada saptanan anne ve baba arasındaki fiziksel şiddet ile boyun eğici davranışlar arasındaki ilişki, yarattığı çözümsüzlük ve çaresizliğin, boyun eğici ve çekingen tutumların gelişmesini kolaylaştırabileceği düşünülebilir. Bu, aile içi dinamiklerin önemine işaret etmektedir. Boyun eğici davranışlar, bireyin kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle aile içi şiddeti saptama, önleme ve yarattığı olumsuz sonuçları gidermenin yanında, şiddetin sosyal ve ekonomik kaynaklarını ortadan kaldırmak gerekmektedir.

- Mardin, Şerif; Önder, Tuncay, *Türkiye'de Gençlik ve Şiddet,* 2004, Türk Modernleşmesi Kitabı İçinde, İstanbul.
- Toros, Fevziye; Çamdeviren, Handan; Bilgin, Gamsız Nursel; Şaşmaz, Tayyar, *Okulda Fiziksel ve Sözel Şiddete Maruz Kalan Çocukların Sosyodemografik Özellikleri: Prevalans Çalışması,* 2004, Türkiye Klinikleri Adli Tıp Dergisi, 1(1), 25-30, Ankara.

ÖZET: Çocuğa karşı uygulanan şiddetin tüm kültürlerde insanlık tarihi boyunca mevcut olduğu ve son yıllarda sıklığının arttığı bilinmekle birlikte, gerçek sıklığı bilinmemektedir. Çocuğa karşı yapılan şiddet okulda genellikle öğretmenler tarafından uygulanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, okulda şiddete maruz kalan ergenlerin sosyodemografik özellikleri, şiddetin yaygınlığı ve şiddetin sebeplerinin belirlenmesidir. Çalışma grubunun belirlenmesinde çok aşamalı tabakalı küme örnekleme yöntemi kullanıldı. Veriler öğrenci ve ebeveynlere uygulanan iki ayrı anket formu ile elde edildi. Çocuklar için Depresyon Ölçeği (CDI) uygulandı. Sözel ve fiziksel şiddete maruz kalanlar olarak ikiye gruba ayrıldı. Ankete katılan toplam çocuk sayısı 4143 olup bunların %54.4 (n=2252) ü erkek, %45.6 (n=1891) sı kız öğrenciydi. Erkek/kız oranı 1.19, yaş dağılımı 12-18 arasındaydı. 2143 (%51.7) ergen öğretmenleri tarafından sözel şiddete (küçümseme gibi), 1611 (%38.9) ergen ise fiziksel şiddete maruz kalıyordu. Erkelerde kızlara göre hem sözel şiddet (p<0.001) hem de fiziksel şiddet (p<0.001) daha sıktı.

- Atabek, Erdal, *Gençlik ve Şiddet*, 2005, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12(3), 145-145, Ankara.
- Buluç, Bekir, *Televizyonlarda Yer Alan Şiddet İçeren Programların Okulda Şiddete Etkisi ve Şiddet Önleme Amacıyla Okul Yöneticilerinin Alabileceği Önlemler, 2*005, Mesleki Eğitim Dergisi, 7(14), 44-73, Ankara.

ÖZET: Bu araştırmanın genel amacı, televizyonlarda yer alan şiddet içeren programların, okulda meydana gelen şiddet olaylarına etkisini ve şiddet önleme amacıyla okul yönetimlerinin alabileceği önlemleri ortaya koymaktır. Araştırma betimsel türde bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini,

orta öğretim kurumlarından mezun olan ve G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi'nin birinci sınıfında okuyan öğrenciler oluşturmuştur. Bu bağlamda araştırmanın örneklemi fakültenin 5 farklı anabilim dalında okuyan, 82 erkek ve 118 kız olmak üzere toplam 200 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmada veriler okul içi şiddet olaylarında medyanın etkisi ve şiddet olaylarını önlemede eğitim yöneticilerinin alabileceği önlemler adlı araştırmacı tarafından geliştirilen 31 soruluk bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada verilerin çözümlenmesinde SPSS 11.5 istatistik paket programı kullanılmıştır. Anketin geliştirilmesinde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış, anketin güvenirliği .74 olarak bulunmuştur. Anketin geçerlik çalışmasında ise uzman görüşleri ve faktör analizinden yararlanılmış, faktör analizi sonucunda maddelerin faktör yükü .50 ve üzerinde çıkmıştır. Verilerin çözümlenmesinde istatistiksel işlemlerden frekans, yüzde, aritmetik ortalama kullanılmış, faktörlerin birbirlerine bağımlılıkları ise t testi ile .05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

- Durmuş, Emine; Gürgan, Uğur, *Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri,* 2005, Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, (3), Ankara.

ÖZET: Bu çalışmada lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri çeşitli değişkenler açısından ele alınmıştır. Araştırmada Öğülmüş (1995) tarafından geliştirilen 19 maddelik araç kullanılmıştır. Anket 2002-2003 eğitim-öğretim yılında Ankara Üniversitesi birinci sınıfına başlayan öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Verilerin istatistiksel analizinde "varyans analizi" yapılmıştır. Öğrenciler tarafından en çok işaret edilen şiddet ve saldırganlık olaylar şöyle sıralanmıştır: 1. Okulun masa ve sandalyelerini kastılı olarak kıran, bunların üzerini kazıyan veya çizen, tekme atarak duvarların boya ve badanasını kirleten öğrencilerin okulda bulunduğunun ifade edilmesi (%70,9), 2. Okul sınırlar dışında meydana gelen ve bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan kavgalar (%70,1), 3. Okuldaki çeşitli öğrenci gruplar arasında toplu kavga olaylar(%70,1), 4. Okulda bazı öğrencilerin paralarının çalınması ya da özel eşyalarının kaybolması (%63,7).

- Duru, Erdinç; Balkıs, Murat; Buluş, Mustafa, *Şiddete Yönelik Tutumların Öz yeterlik, Medya, Şiddete Yönelik İnanç, Arkadaş Grubu ve Okula Bağlılık Duygusu İle İlişkisi, 2*005, Ege Eğitim Dergisi, 6(2), 81-97, İzmir.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, ilköğretim II. kademede öğrenim gören öğrencilerin şiddete yönelik tutumları ile aidiyet (okula bağlılık) duygusu, öz yeterlik inançları, şiddete yönelik inançlar, medya ve arkadaş grubu ile olan ilişkileri incelemektir. Araştırmanın örneklemini ilköğretim II. kademede öğrenim gören, yaşları 11 ile 15 arasında değişen, 257'si kız ve 260' ı erkek öğrenci olmak üzere toplam 517 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplamak için, Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği ve Algılanan Çok Boyutlu Şiddet Kaynakları Ölçeği kullanılmıştır. Bulgular şiddete yönelik tutumun, şiddete kaynaklık eden nedenlerden medya, arkadaş grubu ve şiddete yönelik inanç ile pozitif ilişkili olduğu, buna karşın aidiyet duygusu ve öz yeterlik inancı ile negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Bulgular eğitimciler, psikolojik danışmanlar ve veliler açısından ele alınıp tartışılmıştır.

- Kızmaz, Zahir, *Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım,* 2006, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30(1), 47-70.

ÖZET: Son dönemlerde ülkemizde, okuldaki şiddet olaylarının giderek bir artış eğilimi içerisine girdiği ifade edilmektedir. Konuya ilişkin olarak okulların güvenli mekanlar olmaktan çıktığı yönündeki bazı iddialar, bu sorunun kaygı verici boyutunu ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, okul şiddetinin nedenlerine ilişkin risk faktörlerinden söz edilecek ve okuldaki şiddet olaylarının önlenmesi çerçevesinde olası bazı önerilerden söz edilecektir. Burada, okuldaki şiddet olgusunun nedenlerine ilişkin olarak hem okulu önceleyen etkenler hem de öğrenim süreci içerisinde okul ile ilintili olarak ortaya çıkan bazı problemler konusuna dikkat çekilmektedir. Çalışma şiddet fenomenini; sadece okul faktörü etrafında tartışmamakta; şiddetin bireysel, ailesel ve toplumsal kaynakları veya görünümleri üzerine de odaklanmaktadır.

- Sancar, Nuray, *Şiddetin Gençliği Gençliğin Şiddeti,* 2006, Evrensel Kültür Dergisi, (173), 65-67, İstanbul.
- Taşdelen, Vefa, *Şiddet Kültürü ve Eğitim, 2*006, Bilimve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, (76), 12-21, Ankara.
- Yerin, Güneri Oya; Baker, Erdur Özgür; Akbaba, Altun Sadegül, *Basındaki Yansımaları İle Okulda Şiddet,* 2006, Eğitim Araştırmaları Dergisi, (24), 12-21.

ÖZET: Okulda şiddet, hem ülkemizde hem de dünyada sıkça karşılaşılan önemli bir sorun halini almıştır. Bu nedenle, okullarda şiddete neden olan etkenlerin belirlenmesi, okullarda şiddetin azaltılması, önlenmesi birçok ülkede son yıllarda araştırmacıların sıklıkla çalıştıkları konular arasında yer almaktadır. Okullarda meydana gelen şiddet olaylarını gazetelerde yer alan haberler yoluyla incelemektir. Bu çalışmada, okullarda meydana gelen şiddet olaylarının gazetelere ne sıklıkla ve nasıl yansıtıldığı, bu olaylarda kimlerin şiddet uyguladığı, kimlerin şiddete maruz kaldığı, şiddetin nedenlerinin ve sonuçlarının neler olduğu sorularına yanıt aranmaktadır. Bu çalışmada, 2002-2004 yılları arasında Cumhuriyet, Milliyet, Zaman gazetelerinde çıkan okullardaki şiddet olaylarına ilişkin haberler taranmış ve bu haberlere içerik analizi uygulanmıştır. Bulgular, şiddete ilişkin haberlerin veriliş biçiminde, gazetelere göre değişmek üzere "yorumsuz, ya da iddia" şeklinde iki temel yaklaşım olduğunu göstermiştir. Ayrıca, okulda yer alan tüm tarafların değişen oranlarla, şiddetin hem uygulayıcısı hem de mağduru olduğu ve öğrencilerin şiddetin uygulayıcısı olduğu bazı olayların ölümle sonuçlandığı bulunmuştur. Okulda şiddet olaylarının sunumunda basına önemli sorumluluklar düşmektedir. Basının, okulda şiddet olaylarının sunumunda okuyucularda korku ve kaygı uyandırmak yerine, bu olayların nedenleri, sonuçları ve nasıl önlenebileceği hakkında bilgilendirici bir yaklaşım benimsemesi, okuyucuların şiddetle ilgili daha gerçekçi bir bakış açısı edinmesinde ve şiddetin önlenmesine önemli katkılar sağlayabilir. Okullardaki şiddetin önlenmesinde, yetişkinlerin (velilerin, öğretmenlerin, okul yöneticilerinin, medya yöneticilerinin vb.) şiddet içermeyen örnek davranışlar sergilemeleri de büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma kapsamına sadece gazeteler alınmıştır. Gelecekte, medyanın okulda şiddet olaylarını nasıl yansıttığına ilişkin daha geniş kapsamlı çalışmalara gereksinim bulunmaktadır.

- Hökelekli, Hayati, *Çocuk ve Gençlerde Şiddet Olgusu ve Önlenmesine Yönelik Öneriler*, 2007, Değerler Eğitimi Dergisi, (14), 61-78.

ÖZET: Son yıllarda ülkemizde ilk ve orta öğretim kurumlarına devam eden öğrenciler arasında şiddet olaylarının kayda değer bir seviyeye ulaştığı görülmektedir. Bu durum başta aileleri, okul yöneticilerini ve toplumun her kesimini endişeye sevk etmektedir. Konunun uzmanları bu sorunun çözümü yönünde çeşitli öneriler geliştirmektedirler. Bu yazıda şiddet olgusu özellikle çağdaş dünya görüşü ile şekillenen karakter yapıları ve ahlâk anlayışı çerçevesinde ele alınıp yorumlanmaktadır. Sorunun çözümünde din, ahlâk ve değerler alanının güçlendirilmesi temelinde öneriler sunulmaktadır.

- Solak, Adem; Üstün, Ahmet; Yılmaz, Müge; Kırbaş, Şule, *Gençleri Şiddete Yönelten Nedenler,* 2007, Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu Kitabı İçinde.
- Üstün, Ahmet; Kırbaş, Şule; Taşmektepligil, Yalçın, *Ortaöğretimde Gençleri Şiddete Yönelten Nedenler ve Şiddeti Engellemede Spor Aktivitelerinin Rolünün İncelenmesi: Amasya İli Örneği, 2*007, Spormetre/Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(4), 177-185, Ankara.

ÖZET: Ortaöğretim kurumlarında yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini ve şiddeti engellemede spor aktivitelerinin rolünü, öğrencilerin görüşleri doğrultusunda tespit etmek ve çözüm önerileri getirmek amacıyla hazırlanmıştır. Amasya İli merkezindeki 12 orta öğretim kurumundan okul türleri dikkate alınarak 5 okulda öğrenim gören 3279 öğrenci çalışma evreni olarak alınmıştır. Bu evrenden random (tesadüf) yöntemiyle 328 öğrenci örneklem olarak seçilmiştir. Araştırma nitel bir çalışma olup, verilerin değerlendirilmesinde istatistiksel olarak frekans (f) ve yüzde (%) değerlerden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçları şiddete neden olabilecek birçok faktörü ortaya koymuştur. Bunlardan özellikle; televizyon programları, genel eğitim eksikliği, ailede eğitim eksikliği, okullarda rehberlik hizmetlerindeki yetersizlikler ve kız- erkek arkadaşlığı gibi nedenler sayılabilir. Şiddete eğilimi olan gençlerin spora ilgi düzeylerinin ve okul başarı düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca ders içerikleri ve ders dışı spor etkinliklerinin de gençlerin beklentilerine yeteri kadar yanıt verebilecek düzeyde olmadığı anlaşılmıştır. Okullarda şiddetin önlenebilmesi için, ailelere, gençlere ve eğitimcilere yönelik sistemli eğitim programları düzenlenmelidir. Aynı zamanda okullarda çocukları olumlu yönde rahatlatacak, onların serbest zamanlarını en iyi şekilde değerlendirebileceği ilgi-ihtiyaçlarına yönelik sportif ve diğer sosyal etkinliklere daha fazla yer verilmeli ve bunun için gereken fiziksel şartlar oluşturulmalıdır.

- Yiğitalp, Gülhan; Ertem, Melikşah; Özkaynak, Veysi, *Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Konusunda Deneyimleri ve Bu Konudaki Görüşleri, 2*007, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 6(2), 131-136.

ÖZET: Toplumumuzda şiddet, tüm dünyada olduğu gibi giderek artan sıklıkta gözlenmektedir. Engellenemez bir halk sağlığı sorunu gibi görünen şiddetin aslında tanımlanması, risk gruplarının belirlenmesi ve bu risk gruplarına yönelik müdahalelerin geliştirilmesi başarılı sonuçlar sağlamaktadır. Bu çalışmada, hayata değişik meslek gruplarından bireyler olarak atılmak üzere olan Dicle Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin maruz kaldıkları şiddet sıklığı ve şiddet hakkındaki görüşlerinin

irdelenmesi amaçlanmıştır. Dicle Üniversitesindeki 10 farklı yüksek okul ve fakültenin 977 son sınıf öğrencisi bu çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Her birine 7-8 öğrencinin katıldığı 4 odak grup görüşmesinde son sınıf öğrencilerinin konu ile ilgili görüşleri değerlendirilmiş, buradan elde edilen bilgiler ışığında bir anket formu oluşturulmuştur. Oluşturulan anket gizlilik esasına dayalı olarak son sınıf öğrencilerine uygulanmış, son 15 gün içinde maruz kaldıkları şiddet sorgulanmıştır. Görüşlerin değerlendirildiği bölüm 5'li Likert skalası içermiştir. Tüm veriler bilgisayar ortamına kayıt edilmiş ve frekans tabloları hazırlanmıştır. Araştırmaya katılan 398 kız öğrencinin %6,2'si son 15 gün içinde fiziksel şiddete sunuk kaldığını belirtmiştir. Aynı oran erkekler (n: 579) için %7,9 çıkmıştır. Kız öğrenciler daha çok baba ve ağabeyi tarafından şiddete uğratılırken, erkek öğrenciler akranları ve diğer kişilerce şiddete sunuk bırakıldığını belirtmiştir. Duygusal şiddete sunuk kaldığını belirten kız öğrenci oranı %23,7 ve erkek öğrenci oranı %20,5 bulunmuştur. Cinsel şiddet erkek öğrencilerde saptanmaz iken, kadınların %1,2'si tecavüze, %4,5 sarkıntılığa sunuk kaldığını belirtmiştir. Gençlere yönelik şiddet olgusu sıklığı ve yarattığı etkilerden dolayı önemli bir halk sağlığı sorunu olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin daha çok yakın çevrelerinden şiddet gördüğü saptanmıştır.

- Bulut, Sefa, *Okullarda Görülen Öğrenciden Öğrenciye Yönelik Şiddet Olaylarının Bazı Değişkenler Açısından Arşiv Araştırması Yöntemiyle İncelenmesi,* 2008, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2), 23-38, Bolu.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı ülkemizde okullarda görülen şiddeti gazete ve televizyon haberleri ışığında incelemektir. Bu nedenle ulusal düzeyde yayın yapan 16 gazete ve 11 televizyonun internet sayfaları 2001 yılından 2006 yılına kadar taranmış ve öğrenciden öğrenciye yönelik toplam 302 şiddet olayı belirlenmiştir. Daha sonra bu şiddet olaylarının oluş yerleri, nedenleri, cinsiyet, şiddetin olduğu mekân, yerleşim yerleri, şiddet türleri, nasıl sonuçlandığı ve eğitim dönemlerindeki yaygınlıkları frekans analizi yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, öğrenciden öğrenciye yönelik şiddet okul dışı ortamlardan ziyade, okul sınırları içerisinde yaşanmaktadır. Okul ortamında yaşanan şiddet ise, en çok sınıflarda ve koridorlarda, daha çok teneffüs zamanlarında, daha çok erkek öğrencilerce, daha çok kişisel anlaşmazlık ve karşı cinsle bağlantılı konularda, daha çok bıçak, taş, sopa, demir çubuk gibi materyallerin yardımı ile ve daha çok başkalarının gözü önünde gerçekleştirilmektedir. Son olarak, bu şiddet olguları kırsal kesimden ziyade, şehir, büyük şehir gibi kalabalık yerleşim yerlerinde yaşanmakta ve olaylar çoğunlukla hastaneye gitme, polise şikâyet, tutuklanma gibi olasılıklarla sona ermektedir. Bulgular önceki literatürle tartışılmış ve gerekli önleme ve müdahale etme programları tartışılmıştır.

- Kıran, Devran; Çobanoğlu, Fatma; Şentürk, İlknur, *Liselerde Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenleri ve Çözüm Önerileri (Denizli İli Örneği),* 2008, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (24), 127-139, Denizli.

ÖZET: Liselerde yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini ve çözüm önerilerini yönetici ve öğretmen görüşlerine dayanarak açıklamaktır. Araştırmanın evreni, Denizli Merkez ilçede bulunan liselerde görev yapan öğretmenlerden ve yöneticilerden oluşmaktadır. Araştırma var olan durumu saptayan tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen "Şiddetin Nedenleri ve Çözüm Önerileri" anketi hazırlanmıştır. Anketin geçerlik ve güve-

nirlik çalışmaları yapılmış, geliştirilen ölçeğin güvenirliği (Cronbachalpha) .88 olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada liselerde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin, görüşmeler ve literatür taraması sonucu ortaya konan şiddet olaylarının nedenlerine ve çözüm önerilerine katıldıkları, en fazla katılımın ilgisizlik, medya ve kolay geçiş ve af yönetmelikleri gibi bakanlık politikalarına ve bu nedenlere paralel çözüm önerilerine olduğu görülmüştür.

- Yılmaz, Fatih; Deveci, Handan; Karadağ, Ruhan, *İlköğretim Öğrencilerinin Şiddet Algıları,* 2008, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7(24), 351-368.

ÖZET: Şiddet, çocukların bedensel ve duygusal gelişimlerini etkileyen en önemli etmenlerin başında gelmektedir. Çocuklar şiddetle bazen aile ortamında, bazen okul ortamında, bazen de arkadaş çevresinde karşılaşmaktadır. Şiddet olaylarını engelleyebilmek için okullara ve eğitime büyük bir sorumluluk düşmektedir. Bu çalışmada, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin şiddet algıları, çevrelerinde karşı karşıya kaldıkları şiddet biçimleri, şiddetin önlenmesine yönelik önerileri ve şiddet karşısındaki hisleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla ilköğretim öğrencilerinin şiddeti nasıl algıladıklarını ortaya koymak üzere 110 ilköğretim beşinci sınıf öğrencisine açık uçlu anket uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel çözümleme tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin şiddeti; kavga etmek, dövmek, kötü davranmak, küfür etmek, bağırmak, incitmek gibi değişik biçimlerde tanımladıkları görülmüştür. Aynı zamanda çocuklar, çevrelerinde en çok karşılaştıkları şiddet biçimlerini tanımlarına benzer biçimde dövme, kavga etme, kapkaç, gasp, hırsızlık gibi olaylar biçiminde ifade etmişlerdir. Çocuklar, şiddeti önlemek için, konuşarak anlaşma, sevgi, saygı ve hoşgörü içinde olma, uyarma, polise şikâyet etme biçiminde önerilerde bulunurken, şiddet karşısındaki hislerini ise, üzülme, korkma, kötü hissetme, öç alma, heyecanlanma olarak ifade etmişlerdir. İlköğretim öğrencilerinin çevrelerinde karşılaştığı şiddet olaylarını en aza indirmek için okul-aile işbirliği içinde gerekli önlemler alınmalıdır.

- Yurtal, Filiz; Artut, Kazım, *Çocukların Şiddeti Algılama Biçimlerinin Çizdikleri Resimlerine Yansımaları, 2*008, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 15(3), 149-156.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı çocukların şiddeti nasıl algıladıkları ve nasıl ifade ettiklerini yaptıkları resimlere göre belirlemektir. Bu amaçla çocukların resimlerinde şiddetle ilgili ele aldıkları konular, şiddeti uygulama ve şiddete maruz kalma açısından çizdikleri karakterlerin özellikleri, resimlerdeki karakterlerin şiddet uygulama biçimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya orta sosyo ekonomik düzeyi temsil eden bir ilköğretim okulundan 11-12 yaş grubunda 47 kız (%61) ve 30 erkek (%39) olmak üzere toplam 77 çocuk alınmıştır. Çocukların şiddeti nasıl algıladıklarını ölçmek için şiddet uygulayan ve şiddete maruz kalan kişi/kişileri konu alan bir resim çizmeleri istenmiştir. Çalışmaya katılan çocukların yaptıkları resimler ele aldıkları konulara göre anlamsal açıdan incelenmiş ve resimler üzerinde içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Çocukların resimlerinde genellikle aile içi şiddeti daha fazla yansıttıkları görülmüştür. Bu bulguyu sırasıyla genel kavga-tartışma, kapkaç, çete, savaş ve töre gibi konulardaki şiddet olayları izlemiştir. Resimlerin genelinde şiddeti uygulayan kişiler erkek olarak çizilmiştir. Kadınlar ve çocuklar en fazla şiddete uğrayan kişiler olarak resmedilmiştir. Fiziksel zarar vermeye yönelik şiddet yönteminin daha fazla ifade edildiği görülmüştür. Çizilen resimler çocukların

çevrelerinde gelişen şiddet olaylarının farkında olduğunu göstermektedir. Çocukların içinde yaşadıkları ortamların şiddetten uzak olması ve bu konuda aile, okul ve toplumun diğer kurumlarında şiddetin zararlı etkilerine yönelik duyarlılıkların oluşturulması çocukların ruh sağlığı gelişimi açısından önemli görülmektedir.

- Güneş, Dinçer İsmail; Gül, Kenan Serdar, *Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet*, 2009, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 79-101, Afyonkarahisar.

ÖZET: Ergenlik, çocuklar ve ailelerinde pek çok değişikliğin meydana geldiği bir dönemi kapsar. Ergenler bilişsel olarak farklı bir yapıdadırlar, çünkü artık soyut kavramları daha çok düşünmeye, daha karmaşık problemler çözmeye, diğer kişilerin bakış açılarını anlamaya başlar ve önceki durumlarına göre ahlaki ve etik bakımdan daha yüksek bir sağduyuya sahip olurlar. Ergenler, bu dönemde bağımsız olma ve kimliklerini bulma yolunda çok zorlu bir süreçten geçmeye başlarlar. Ergenlerin bu dönemde suç işleme, şiddete başvurma, çete faaliyetlerine katılma ve uyuşturucu madde kullanma ihtimalleri fazladır. İşte bu makalede, ergenlik döneminde meydana gelen pek çok değişiklik ve zorluklardan bahsedilerek bu dönemin kaçınılmaz bir fırtına ve gerilim anlamına gelmediği vurgulanmıştır. Sonuç olarak, konuyla ilgili yapılan bilimsel çalışmalar ışığında ailelere çocuklarının bu sıkıntılı dönemlerini en az sorunla nasıl geçirebilmelerini sağlayacak önerilerde bulunulmuştur.

- Gürsoy, Mustafa, *Öğrencilerde Şiddet Eğilimi ve Şiddete Yönelik Öğretmen Algıları*, 2009, KKTC - Milli Eğitim Dergisi, (3), 13-30, Kuzey Kıbrıs.

ÖZET: Eğitim, toplumların geleceğini belirleyen en önem etkendir. Eğitim sistemi gelecek kuşakları toplumun gereksinimlerini dikkate alarak yetiştirilirken, çevrenin olumsuz etkilerinden de korunması çok önemlidir. Özellikle basın ve yayın organlarında yer alan şiddete yönelik yayınlar. Öğrencileri olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuz etkileri ortadan kaldırmak, gençlerin gelecekte hem kendilerine hem de toplumlara yararlı olacak şekilde yetiştirmek eğitim yöneticilerinin en önemli görevlerinin başında gelmektedir. Makalemizde şiddet, eğitimde şiddetin nedenleri, şiddeti önlemeye yönelik öneriler ve KKTC'deki okullarda öğrencilerin şiddet eğilimleri konusunda, yönetici ve öğretmenlerin algıları arasındaki farklılığı belirlemeye yönelik bir araştırma yer almaktadır.

- Temel, Bayık Ayla; Uysal, Aynur, *Şiddet Karşıtı Eğitim Programının Öğrencilerin Çatışma Çözüm, Şiddet Eğilimi ve Şiddet Eğilimi ve Şiddet Davranışlarına Yansıması, 2*009, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 12(1), 20-30.

ÖZET: Okul sağlığı hizmetlerine yönelik ilköğretim öğrenci grubu için geliştirilen Şiddet Karşıtı Eğitim Programı'nın öğrencilerin çatışma çözümleri, şiddet eğilimleri ve davranışları üzerine etkisini saptamak amacıyla bu araştırma planlanmıştır. Araştırma, İzmir İli Bornova İlçesi Ferit Bahriye Ergil İlköğretim Okulu'nda 21 Kasım 2001- 01 Temmuz 2002 tarihleri arasında yürütülmüştür. Sabahçı sınıflardan bir sınıf (42 öğrenci) deney, öğlenci sınıflardan bir sınıf (36 öğrenci) kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Deney grubu öğrencilerine, haftada iki ders saati olmak üzere beş hafta boyunca Şiddet

Karşıtı Eğitim Programı uygulanmış, kontrol grubuna da konu ile ilgili hazırlanan eğitim broşürü verilmiştir. Eğitim sonrasında deney grubu öğrencilerin çatışma çözüm puanlarında ve şiddet eğilim puanlarında eğitim öncesine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken, öğrencilerin şiddet davranış puanlarında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin yaptıkları gözlemlerde, eğitim sonrası öğrencilerin şiddet davranışlarında belirgin bir azalmanın olduğu belirlenmiştir. Okulda şiddetin önlenmesine yönelik bir eğitim programı düzenlendiği takdirde öğrencilerin daha yapıcı çatışma çözüm yaklaşımları kullanacağı, şiddet eğilim ve şiddet davranışlarında azalma olacağı; böylece daha güvenli ve şiddet içermeyen bir okul ortamının sağlanacağı ortaya konmuştur.

- Türkoğlu, Abdurrahim; Isır, Baransel Aysun; Gülbayrak, Canan; Tokdemir, Mehmet; Yağmur, Memduh; Deveci, Erhan S.; Açık, Yasemin, *İlköğretim Öğrencilerinin Fiziksel Şiddete Başvurma ve Fiziksel Şiddete Yaklaşımlarında Televizyon Programlarının Etkisi, 2*009, Türkiye Klinikleri Adli Tıp Dergisi, 6(2), 74-85.

ÖZET: Son yıllarda çocuk ve ergenlerde şiddet davranışının artmasında en önemli faktörlerden birisi olarak televizyon programları gösterilmektedir. Bu çalışmada, ilköğretim öğrencilerinin izledikleri televizyon programlarına göre fiziksel şiddete başvurma ve karşılaştıkları bazı sorunlarda fiziksel şiddeti çözüm olarak benimseme eğilimlerinin değerlendirilmesi amaçlandı. Tanımlayıcı tipte bu çalışma, Elazığ il merkezinde bulunan sağlık ocağı bölgelerinde gerçekleştirildi. Her bölgeden en az üç ilköğretim okulunun beşinci ve sekizinci sınıflarından birer şube rastgele seçildi. Araştırmanın saha çalışması 2003 yılında yapıldı. Örnekleme alınan toplam 2990 öğrenciden 2867'sine ulaşılarak öğrencilerin fiziksel şiddete başvurma ve en sık izlemiş oldukları televizyon programlarının değerlendirildiği ve literatür kaynaklı olarak hazırlanan bir anket uygulandı. Elde edilen veriler SPSS programına kaydedilerek hata değerlendirme, tabloların hazırlanması ve istatistiksel analiz işlemleri bu program aracılığıyla yapıldı. İstatistiksel analiz yöntemi olarak 2 testi kullanıldı. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %53.3' ü erkek, %46.7'si kız öğrenci olup, yaş ortalamaları 12.8 ± 1.7 idi. Çalışmamızda ilköğretim öğrencilerinin en çok şiddet içerikli yerli/yabancı dizileri (%21.8) en az da çocuk programlarını (%0.9) izledikleri belirlendi. Fiziksel şiddet içerecek şekilde kavga edenlerin, en çok şiddet içerikli yerli/yabancı dizi (%25.0), en az da çocuk programları (%0.3) seyrettikleri saptandı. Ayrıca, fiziksel şiddet içerecek şekilde kavga etme oranlarının en yüksek olduğu grupların, spor programı izleyenler (%85.1) ile şiddet içerikli yerli/yabancı dizileri izleyenler (%79.4) olduğu tespit edildi (pt0.001). Benzer şekilde, "Bazı olaylar karşısında fiziksel şiddete başvurma çözüm müdür?" sorusuna "Pdf." diyenlerin en çok şiddet içerikli yerli/yabancı dizi (%27.7) seyrettikleri, spor programı ile şiddet içerikli yerli/yabancı dizileri izleyenlerin en yüksek oranlarda (sırasıyla %45.3 ve %42.7) fiziksel şiddeti çözüm olarak gördükleri belirlendi (pt0.001). Şiddet içeriği yoğun olan programları izleyen öğrencilerin daha yüksek oranda fiziksel şiddete başvurabileceği ve fiziksel şiddeti yüksek oranda çözüm olarak görebilecekleri düşünüldü. Bu nedenle, çocuk ve ergenlerin televizyon izlemleri üzerinde ailelerin, eğitimcilerin ve medya sorumlularının dikkatle durmaları gerektiği kanaatine varıldı.

- Altun, Akbaba Sadegül, *Okuldaki Şiddetin Etkileri*, 2010, Çağdaş Eğitim Dergisi, 35(380), 5-11.
- Avcı, Raşit; Güçray, Sonay Songül, *Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Aile Bireylerine İlişkin Problemler, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi, 2*010, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, (1), 45-76, Adana.

ÖZET: Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerini aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelemek ve ailelerde psikolojik problemler, alkol kullanımı ve suça yönelik davranışların görülme sıklığını karşılaştırmaktır. Araştırmanın örneklemi 14-18 yaşları arasında şiddet davranışı gösteren ergenlerin aileleriyle (n=54) bu tip olaylara karışmamış ergenlerin ailelerinden (n=54) oluşturulmuştur. Çalışmada aile bireylerinin öfke düzeylerini ve öfke ifade tarzlarını incelemek amacı ile "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ)" ve ergenlerin ailelerinin aile işlevlerini incelemek amacı ile "Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)" kullanılmıştır. Aile bireylerinin alkol kullanımı, psikolojik probleme sahip olmaları ve suç işleme davranışları gibi aile bireylerine ilişkin problemler ile ilgili veriler araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, şiddet davranışı gösteren ergen ailelerinin problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, ailedeki roller, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterebilme ve genel aile işlevlerinde karşılaştırma grubunda y er alan ailelere göre yetersiz oldukları gözlenmiştir. Öfke düzeyleri açısından incelendiğinde, şiddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin "sürekli öfke", "içe yönelik öfke" ve "dışa yönelik öfke" düzeylerinin, karşılaştırma grubunda yer alan ergenlerin ailelerine göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Şiddet davranışı göstermeyen ergenlerin aile üyelerinin öfkelerini daha iyi kontrol ettikleri görülmüştür. Ayrıca şiddet davranışı gösteren ergenlerin aile üyelerinin daha fazla psikolojik probleme sahip oldukları, alkol kullandıkları ve suç işleme davranışında bulundukları saptanmıştır.

- Baş, Uz Aslı; Kabasakal, Topçu Zekavet, *İlköğretim Okullarında Saldırganlık ve Şiddet Davranışlarının Yaygınlığı*, 2010, İlköğretim Online Dergisi, 9(1), 93-105.

ÖZET: İlköğretim çağındaki çocuklarda saldırganlık ve şiddet davranışının yaygınlığını çeşitli değişkenlere göre incelemektedir. Araştırmanın örneklemini ilköğretim 4.-8. sınıf düzeyinden 951 öğrenci oluşturmaktadır. Sonuçlar, öğrencilerin yaklaşık olarak %40'ının son öğretim yılında en az bir kez fiziksel olarak kavga ettiğini, %20'sinin bir grup kavgasına karıştığını, %7'sinin okulda kesici alet taşıdığını ve %6'sının kesici alet ile bir arkadaşını yaraladığını göstermiştir. Fiziksel kavga etme oranları ile, fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma oranları açısından cinsiyet ve sınıf düzeyi farklılıklarına rastlanmıştır.

- Çetin, Hicran, *Ergenler İçin Şiddete Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*, 2011, İlköğretim Online Dergisi, 10(1), 68-79.

ÖZET: Orta öğretim ve üniversite düzeyinde okuyan ergenlerin fiziksel şiddete yönelik tutumlarının ölçülmesine yönelik bir ölçme aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, orta öğretim ve üniversite düzeyinde öğrenim gören 14-21 yaş grubundaki 583 kişilik bir ergen grubu üzerinde yürütülmüştür. Ergenlerin fiziksel şiddete yönelik tutumları ölçeği (ŞYTÖ) 10 maddeden oluşmaktadır ve tek boyutludur. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin toplam varyansının %43,826 olduğu görülmüştür. Ölçeğin geçerlik çalışmasında açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Güvenirlik çalışmasında ise Cronbach alfa güvenirlik katsayısı kullanılmıştır. Elde edilen bulgular ŞYTÖ'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

- Danışman, Gökler İbrahim, *Toplumsal Şiddetin Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Açısından Etkileri,* 2011, Türkiye Klinikleri Psikiyatri Özel Dergisi, 4(2), 37-45, Ankara.

ÖZET: Çocuklar, hem aile ve yaşadıkları toplum içinde, hem de kitle-iletişim araçları yoluyla şiddete tanıklık etmekte ya da doğrudan maruz kalabilmektedirler. Toplumsal şiddet, içinde barındırdığı travmatik etkiler nedeniyle, farklı işlevsellik alanları üzerinde olumsuz etkilere yol açarak çocuk ruh sağlığını tehdit etmektedir. Toplumsal şiddete maruz kalma, duygusal, zihinsel, davranışsal ve sosyal düzeyde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır; bu sonuçlar farklı gelişimsel dönemlerde farklı şekilde kendini göstermektedir. Şiddetin çocuk üzerindeki bu olumsuz etkilerine çeşitli koruyucu etkenler ve risk etkenleri aracılık etmektedir. Şiddet, aile üzerinde yarattığı olumsuz etkiler yoluyla çocuğun gelişimini etkisi altına alır. Toplumsal şiddet yalnızca çocuklara ve çocukluğa değil, toplumsal geleceğe de tehdit oluşturmaktadır. Bütün bu nedenlerle, şiddet çok-boyutlu olarak ele alınıp incelenmesi gereken bir konudur. Bu yazıda, şiddetin çok-boyutlu yönleri ve çocuk ruh sağlığı üzerindeki etkileri ile ilişkili literatür özetlenmeye çalışılmaktadır.

- Evren, Halil, *Trakya Üniversitesi Öğrencilerinde Şiddet Davranışları ve Algılanan Sağlık İlişkisi*, 2011, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 28(4), 380-384.

ÖZET: Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinde şiddetle ilişkili davranışların, algılanan sağlık ile ilişkisi ve bu ilişkinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma Trakya Üniversitesi' nin tüm öğrencilerini temsil eden bir örneklemi kapsayan, kesitsel bir çalışmadır. Tüm okullardan araştırma kapsamına alınan 1 620 öğrenci fakülte ve yüksek okulların mevcut öğrenci sayılarına ve cinsiyete göre ağırlıklandırılarak, sistematik örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen yapılandırılmış anketler, araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere, bir ders saati süresince gözlem altında uygulanmıştır. İstatistiksel değerlendirme için tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra Ki-Kare analizi ve lojistik regresyon analizi kullanılmıştır Katılımcıların %6.3'ü son 12 ayda şiddete maruz kaldığını, %33.5'i son 12 ayda bir kavgada bulunduğunu, %7.2'si son 12 ayda yaralanmalı bir kavgada bulunduğunu, %4.9'u son 30 gün içinde kendini güvende hissetmediği için en az bir gün okula gitmediğini, %4.4'ü son 12 ay içinde en az bir kez intihar girişiminde bulunduğunu bildirmişlerdir. Bu çalışmada yapılan analizler şiddetle ilişkili davranışların, potansiyel karıştırıcı faktörler kontrol edildiğinde dahi, sağlığın kötü algılanması ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Şiddet ile ilişkili olan davranışların sağlığa etkisini belirlemek ve daha ayrıntılı inceleyebilmek için prospektif çalışmalar yapılmasına gereksinim vardır. Şiddetle ilgili gençleri kapsayan müdahaleler planlanırken, şiddet davranışlarının sağlıksızlığın belirtileri olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

- Özgür, Gönül; Yörükoğlu, Gülden; Arabacı, Baysan Leyla, *Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler,* 2011, Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2(2), 53-60, İstanbul.

ÖZET: Ülkemizde şiddet olayları okullarda giderek artmakta ve alınan önlemler disiplin kurallarının dışına çıkmamaktadır. Geçmişten bugüne ilköğretim ve lise yıllarında pek çok kez kavga eden, okul eşyalarına zarar veren öğrencilere rastlanmıştır. Ancak son yıllarda farklı düzeylerde ve türdeki şiddet, anne babalar ve eğitimcilerin yanı sıra toplumun genelini kaygılandıracak boyuta ulaşmıştır. Okullarda yaşanan şiddetin, öğrencinin yaşam kalitesini ve başarı düzeyini etkilediği gerçeği göz ardı

edilemeyecek kadar önemlidir. Bu gerekçelerden hareketle, bu araştırma lise öğrencilerinin şiddetle karşılaşma ve şiddeti algılama durumlarını, şiddet eğilim düzeylerini ve bunu etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapıldı. Tanımlayıcı tipteki bu araştırma, gerekli izinler alındıktan sonra, Aydın iline bağlı Kuşadası ilçesinde bir lisede okuyan öğrencilerle (n=460) yürütüldü. Örneklem seçimine gidilmemiştir. Evrenin %78.26'sına (360 öğrenci) ulaşıldı. Araştırmada "Öğrenci Tanıtım Formu" ve "Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ)" kullanıldı. Verilerin değerlendirilmesi sayı yüzde dağılımı, Mann Whitney-U testi ve KruskalWallis test analizleriyle yapıldı. Öğrencilerin %10.3'ünün şiddete maruz kaldığı ve bu öğrencilerin yarısından fazlasının (%51.4) bu şiddeti arkadaşları tarafından okulda yaşadığı saptandı. En yüksek oranda şiddet türü "fiziksel şiddet", algılanan şiddet kaynağı "dayak" olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin ŞEÖ puan ortalaması 44.08±12.48 idi. Şiddet eğiliminde etkili faktörlerin ise öğrencilerin cinsiyeti, bulundukları sınıf, ailenin gelir düzeyi ve babanın çalışma durumu olduğu saptandı. Öğrencilerin şiddet deneyimlerinin az olmasına karşın, şiddet eğilimlerinin orta düzeyde olduğu, şiddet yaşama konusunda risk grubu oluşturduğu, cinsiyetin, sınıfın, babanın işsiz olmasının yanı sıra ekonomik durumun şiddet eğiliminde etkili faktörler olduğu sonucuna varılmıştır.

- Türküm, Sibel Ayşe, *Okulda Şiddet: Problem Çözme Becerilerine İlişkin Algıları Ergenleri Ne Kadar Koruyor?, 2*011, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11(1), 115-132, İstanbul.

ÖZET: Ergenlerin problem çözme becerilerine ilişkin algılarının cinsiyetlerine, şiddetle karşılaşma deneyimlerine, yaşlarına ve sınıf düzeylerine göre farklılaşıp-farklılaşmadığı ve şiddetle karşılaşma deneyimlerini yordayan değişkenler incelenmiştir. Veriler Eskişehir Merkezinde farklı türdeki liselerde öğrenim gören 14-19 yaşları arasındaki 298 kız ve 302 erkek olmak üzere toplam 600 öğrenciden toplanmıştır. Araştırmada Problem Çözme Envanteri ve anket formu kullanılmıştır. Öğrencilerin problem çözme becerilerine ilişkin algılarının cinsiyetlerine, şiddet olaylarıyla karşılaştıkları yerlere göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Ergenlerin algıları, şiddet olaylarıyla karşılaşma düzeylerine göre farklılaşmaktadır; şiddetle nadiren karşılaşanların problem çözme becerilerine ilişkin algı düzeyleri, ara sıra ve sık karşılaşanlardan yüksektir. Şiddetle sık karşılaşan ergenlerin problem çözme becerilerine ilişkin algıları ise cinsiyetleri ve yaşlarına göre farklılaşmamaktadır. Ergenlerin şiddetle karşılaşma deneyimlerini yordayan değişkenler problem çözme becerisi algısı, cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş ve okul türüdür. Sonuç olarak, ergenlerin problem çözme becerilerine ilişkin algılarının okulda karşılaştıkları şiddete karşı korumada kısmen etkili olduğu görülmüş, özellikle şiddeti önleme ve şiddetten korunma amaçlı beceri eğitiminin rehberlik programlarının içeriğindeki yeri tartışılmıştır.

- Yavuzer, Yasemin, *Okullarda Saldırganlık Şiddet Okul ve Öğretmenle İlgili Risk Faktörleri ve Önleme Stratejileri*, 2011, Milli Eğitim Dergisi, (192), 43-61.

ÖZET: Ülkemizde ve dünyada saldırganlık ve şiddet olaylarının günden güne arttığı ve okullara da yayıldığı görülmektedir. Anne-babalar çocuklarını okula gönderirken, onların şiddete maruz kalmasından veya bu tür olayların içinde bulunmasından endişe etmektedirler. Bu çalışmanın amacı, okullarda ergenlerin saldırganlık ve şiddet içeren davranışlarının gerek ortaya çıkmasında gerekse önlenmesinde okul ve öğretmenlerin rollerini incelemektir. Bu amaçla, çalışmada okullarda saldırganlık ve şiddet içeren davranışların boyutları, bu davranışların ortaya çıkmasında okul ve öğretmenlerle ilgili risk faktörleri ve bu bağlamda okullarda kullanılabilecek saldırganlık ve şiddeti önleme stratejileri betimlenmiştir.

- Ayva, Elif; Adana, Filiz; Arslantaş, Hülya; Bağcı, Sinem, *Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamalarında Karşılaştıkları Şiddetin Boyun Eğici Davranışlar ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi,* 2012, İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 20(1), 53-61, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışma hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin klinik uygulamalarında karşılaştıkları şiddetin boyun eğici davranışlar ve bazı değişkenlerle ilişkisini araştırmak amacıyla planlanmıştır. Araştırma, bir üniversitenin sağlık yüksek okulu hemşirelik ve ebelik bölümü öğrencileri ile kesitsel olarak 2008–2009 eğitim öğretim yılının bahar yarıyılında 170 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmada kullanılan soru formu, uygulamalarda ve çalışma ortamında karşılaşılan şiddete ilişkin literatürün taranması ile oluşturulmuştur. Veriler bu amaçla oluşturulan soru formu ve boyun eğici davranışlar ölçeği ile toplanmıştır. Öğrencilerin %38,8'i klinik uygulamalarında şiddete maruz kaldığını; şiddet görenlerin %69,6'sı psikolojik şiddet gördüğünü ve %36'sı hocalarından şiddet gördüğünü belirtmiştir. Öğrencilerin %25,9'u üniversite eğitimi öncesi şiddet gördüğünü, %41,8'i annesine babası tarafından şiddet uygulandığını; %46,4' ü bu şiddet türünün fiziksel şiddet olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin Boyun Eğici Davranış Ölçeği puan ortalaması 34.72±8.56 bulunmuştur. Hemşirelik bölümünde eğitim gören öğrencilerin ebelik bölümünde eğitim görenlere göre; Üniversite eğitimi öncesi şiddet görenlerin görmeyenlere göre Boyun Eğici Davranış Ölçeği puanları daha yüksek bulunmuştur. Şiddet bütün toplumlarda görülen toplum sağlığı sorunudur. Sağlık çalışanlarının kendi aralarında var olan şiddet de bu sorunun bir parçasıdır. Öğrencilerin uygulama alanlarında şiddetten kendilerini nasıl koruyacakları yönünde onlara eğitimler verilmelidir.

- Kaya, Fatma; Bilgin, Hülya, *Şiddete Maruz Kalma Ölçekleri Türkçe Uyarlaması: Lise Öğrencilerinde Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması,* 2012, Anadolu Psikiyatri Dergisi, (13), 151-157, Sivas.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Şiddete Maruz Kalma Ölçekleri Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirliğini değerlendirmektir. Araştırmanın örneklemini iki genel ve bir endüstri meslek lisesinde öğrenim gören 299 öğrenci oluşturmuştur. Şiddete Maruz Kalma Ölçekleri Türkçe uyarlamasının güvenilirliğinin değerlendirilmesinde Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. Geçerliliği, yapı geçerliliği için faktör analizi ve faktörler ile ölçeklerin genel toplamı arasında korelasyon sonuçları ile değerlendirilmiştir. Sonuçlar: Şiddete Maruz Kalma Ölçekleri Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları yakın zamanda şiddete maruz kalma ölçeği için 0.91, geçmişte şiddete maruz kalma ölçeği için 0.90'dır. Ölçeklerin madde-toplam puan korelasyonları $p<0.01$ düzeyinde anlamlılık göstermiştir. Şiddete Maruz Kalma Ölçekleri faktör analizinde, yakın zamanda şiddete maruz kalma ölçeği için altı ve geçmişte şiddete maruz kalma ölçeği için üç faktör hesaplanmıştır. Faktörler birbirleriyle ve genel toplam ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Şiddete Maruz Kalma Ölçeklerinin Türkçe uyarlamasının geçerli ve güvenilir bir araç olduğu belirlenmiştir.

- Kılıç, Zinnur Emine, *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Açısından Şiddeti Anlamanın Önemi,* 2012, TurkishJournal of Child and Adolescent Mental Health, (1), 51-52, Ankara.
- Kılıç, Zinnur Emine, *Ergenlerde Şiddet Kullanımı: Bireysel ve Ailesel Etkenler,* 2012, Nöropsikiyatri Arşivi, (49), 260-265, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmada 12-15 yaş arası, düşük sosyoekonomik düzeydeki bir bölgedeki bir ilköğretim okulunda eğitim gören ve şiddet davranışları gösteren bir grup erkek ergen ile aynı okuldan, şiddet davranışları göstermeyen akranlarının kendileri ve aileleri ile ilgili değişkenler açısından karşılaştırılması ile ergenlerde şiddete yönelik davranışlara ilişkin risk faktörlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Okulda şiddet davranışları gösteren (n=22) ve göstermeyen (n=19) öğrencilerin aile ilişkileri, aile içi şiddet ve çevresel risk faktörleri ile ilgili bilgiler hem ergenlerden hem de annelerinden yüz yüze görüşülerek alınmıştır. Ergenlikte Benlik Algısı Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Çocuk Depresyon Ölçeği, Conners öğretmen ve ebeveyn ölçekleri kullanılarak çocuğa ilişkin faktörler araştırılmıştır. Aile işlevleri ve anne baba psikopatolojisini değerlendirmek amacıyla Genel Sağlık Anketi ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları okulda şiddete yönelik davranışlar gösteren ergenlerin aile içi şiddet yaşantıları, kendilik algısı ve kendilik değeri açısından önemli fark göstermediğini ortaya koymuştur. Şiddet kullanan grubun kendini okul başarısı açısından daha yetersiz bulduğu ve bu grupta dikkat eksikliği hiperaktivite belirtilerinin daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bulgular okulda şiddete yönelen ergenlerin bu davranışlarının akran grubu içinde kabul edilmelerinde etkili olduğunu düşündürmektedir.

- Battaloğlu İnanç, Betül; Çifçi, Sema; Değer, Vasfiye, *Mardin İli İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Fiziksel Şiddete Maruziyetleri ve Yaklaşımları*, 2013, Türk Pediatri Arşivi, (34), 226-234, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışma, ilköğretim okulu öğrencilerinin, fiziksel şiddete maruz kalma sıklığı ile fiziksel şiddet hakkındaki düşünce, tutum ve davranışlarını saptamak amacıyla yapılmıştır. Mardin il merkezinde bulunan, ilköğretim okullarının tümü araştırma kapsamına alınmıştır. Her okulun, tüm beşinci ve sekizinci sınıf şubelerinden, rastgele yöntemle, 1351 öğrenciye anket uygulanmıştır. Öğrencilerin %50,6' sı kız, %49,4' ü erkektir. Öğrencilerin ortalama yaşı 11,9, evlerinde yaşayan ortalama kişi sayısı yedi, ortalama çocuk sayısı üçtür. Öğrencilerin, %13,1'i babalarının annelerine en az bir kez fiziksel şiddet uyguladığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %42,6' sı en az bir kez, %30,7'si ise, halen, ara sıra, fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Erkeklerin, fiziksel şiddete maruziyetleri, kızlardan yüksektir ($p<0,01$). Çocukların sınıfları büyüdükçe gördükleri fiziksel şiddet sıklığı azalmaktadır ($p<0,01$). Babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, fiziksel şiddet uygulama eğilimi azalmaktadır ($p<0,01$). Aile içi şiddetin olduğu ailelerde, çocukların şiddete maruziyeti yüksektir ($p<0,01$). Öğrencilerin %15,7'si halen fiziksel şiddet içeren kavga etmeyi sürdürmektedir, %5'i fiziksel şiddeti bir çözüm olarak görmektedir. İlköğretim öğrencilerinin fiziksel şiddete maruziyetleri ve fiziksel şiddet uygulamaları oldukça yaygındır. Bu nedenle temel sağlık hizmetlerinin sunumu içerisinde, çocuk istismarı ve ihmalinin birincil, ikincil ve tersiyer önleme çalışmalarına gereken önem verilmeli, konu ile ilgili resmi ve gönüllü oluşumlar sorunun çözümünde çok disiplinli bir yaklaşımla birlikte çalışmalı, yapılan programlar yasal düzenlemeler ile desteklenerek devlet düzenlemelerinde yer almalıdır.

- Durmuş, Emine, *Ergen Bakış Açısıyla Okulda Şiddet ve Çözüm Önerileri,* 2013, e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4(3), 41-57.

ÖZET: Bu çalışmada ergenlerin okullarında yaşanan şiddet olaylarına ilişkin algıları incelenmiştir. Araştırma farklı liselere devam eden, yaşları 15 ile 19 arasında değişen, toplam 700 ergenle yapılmıştır. Katılımcılara, okullarda yaşanan şiddet olayları, bu olayların nedenleri ve okulda şiddetin önlenmesi için çözüm önerilerinin neler olduğunu belirlemeyi amaçlayan açık uçlu sorular sorul-

muştur. Öğrencilerin açık uçlu bu sorulara verdikleri cevaplar niteliksel olarak incelenmiş ve içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgular, ergenlerin fiziksel saldırı içeren kavgaları okullarda en çok yaşanan şiddet olayı olarak gördüğünü göstermektedir (%67.8). Yine ergenler okuldaki şiddet olaylarını; problemli öğrencilerin varlığı (%85,13), duygusal ilişkiler (%26.83), okul çeteleri ve madde kullanımı (%19.62) gibi nedenlerle açıklamaktadırlar. Ergenlerin okullarda yaşanan şiddet olaylarına ilişkin en önemli çözüm önerileri, durumun çözümsüz olduğu yönündeki umutsuzluklarını içeren, "okulda şiddetin engellemeyeceği" (%43.31) inancı olduğu görülmektedir. Ergenlerin %42.87'si okulda şiddeti engellemek için hiç kimsenin bir şey yapamayacağını düşünmektedir. Okulda şiddetin engellenebileceğini düşünenler ise çözümü okul yönetimlerinden beklemektedirler. Toplumda, sokakta, ailede, televizyonlarda, her yerde şiddet olduğu için okulların şiddet olgusundan arındırılamayacağı düşüncesi, ergenlerin okulda şiddet olgusuna ilişkin en çarpıcı algılarından birini oluşturmaktadır.

- Özmen, Fatma; Küçük, Nuriye, *İki Ayrı Zaman Diliminde Okulda Şiddet Durumu,* 2013, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 11(2), 78-96, Manisa.

ÖZET: Eğitim kurumları farklı niteliklerdeki kalabalık öğrenci topluluğunun eğitimini üstlenerek önemli hizmetler sunan örgütlerdir. Ancak, çeşitli nedenler dolayısıyla okullarda meydana gelen şiddet eylemleri bireylerin sağlığını ve okulların güvenliğini tehdit etmektedir. Şiddet, kişiler üzerinde izleri yıllar boyunca silinmeyen çok yıkıcı etkiler yaratabilmektedir. Bu nedenle, okul ortamlarında şiddete yol açan nedenlerin mümkün olduğunca yok edilmesi, okulların olduğu kadar toplumun da sorumluluğudur. Yapılan araştırmalar, okullarda her türden şiddetin görülebildiğini, şiddete en çok öğrencilerin maruz kaldığını göstermektedir. Öğrencilere yönelik şiddetin okulda öğretmenler, öğrenciler, yöneticiler ve okuldan dışından kişilerce yapıldığını; ayrıca öğrencilerin aile ortamında da şiddete maruz kaldığını ortaya koyan araştırma sonuçları bulunmaktadır. Bu araştırma, 2007 yılında bir lisede ve 2013 yılında benzer koşullara sahip diğer bir lisede olmak üzere, iki farklı zaman dilimi içinde, okullardaki şiddet davranışlarının nedenlerini, birey, aile ve okul temelinde ortaya koymayı amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Araştırmada, 2007 yılında 132 öğrencinin, 2013 yılında 131 öğrencinin görüşleri bir anket aracılığı ile alınmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçlar, her iki dönem dikkate alınarak, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık yarısının okulda şiddet gözlemlediğini; öğrencilerin yaklaşık sekizde birinin bu şiddetler sonucu yaralandığını ve yaklaşık onda birinin yaralayıcı ve kesici alet taşıdığını; şiddetin aile, öğretmen ve öğrenci kaynaklı olduğunu ve öğretmenlerin çoğunlukla öğrenci itaatsizliği durumunda şiddet uyguladığını ortaya koymaktadır. Ulaşılan sonuçlar eşliğinde, özellikle birey, aile, okul, ve okul çevresindeki kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde, şiddeti önleme yönünde bazı öneriler sunulmuştur.

- Şener, Gönül; Özan, Boydak Mukadder, *İlköğretim Kurumlarında Yer Alan Öğretmen ve Öğrencilerin Şiddet Algıları,* 2013, Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi, 3(1), 7-20, Sakarya.

ÖZET: Son yıllarda yaşanan şiddet olaylarının artışına paralel olarak okullardaki şiddet olgusunun giderek kaygı verici bir hal aldığı görülmektedir. Öğrencilerin maruz kaldığı şiddet, öğrenciyi sadece akademik yaşamında değil bütün hayatı boyunca etkilemekte, telafi edilemez yaralar açabilmektedir.

Bu çalışma ile eğitim sistemimizde ilköğretimde yaşanan şiddet olaylarının nasıl algılandığı ve nasıl kavramsallaştırdıkları öğretmen ve öğrenci görüşleriyle belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda tasarlanan bu araştırmada "içerik analizi" yapılmıştır. Bu bağlamda katılımcılara "Şiddet…..gibidir…… Çünkü……." açık uçlu sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin ve öğrencilerin şiddete ilişkin algılarını belirlemek amacıyla rastgele örneklem kullanılarak Elâzığ il merkezi ve ilçelerindeki okullarda görev yapan 222 öğretmen ile bu okulların 6. 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören 425 öğrenci görüşü alınmıştır. Metaforların analizleri sonucunda oluşturulan temalara göre öğrencilerin en çok yok etmek temasında metafor ürettiği, en az ise ceza temasında metafor ürettiği görülmüştür. Yine oluşturulan temalara göre öğretmenlerin şiddeti en çok doğal afet temasında, en az ise uyarı temasında değerlendirdikleri görülmüştür.

- Altay, Altan Cüneyt; Ceyhan, Erkan; Kır, İbrahim, *Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Yabancılaşma Düzeylerinin ve Şiddete Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, 2*014, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 155-174.

ÖZET: Lise 9. Sınıf öğrencilerinin yabancılaşma ve şiddete yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini 2010–2011 öğretim yılında Osmaniye il merkezinde öğrenim görmekte olan 300 öğrenci oluşturmaktadır. Tarama modelindeki araştırmada veri toplama aracı olarak, Kişisel Bilgi Formu ile birlikte, Öğrenci Yabancılaşma Ölçeği ve Ergenlerin Şiddete Yönelik Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. İstatistiki yöntemlerle analiz edilen verilerden elde edilen bulgulara göre, lise 9. Sınıf öğrencilerinin yabancılaşma düzeyleri ve şiddete yönelik tutumlarının okul öncesi öğrenim görme ve mezun olunan ilköğretim okulu türü (özel okul-devlet okulu) değişkenlerine göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Ayrıca Anadolu Lisesi ve genel lise 9. sınıf öğrencilerinin şiddete yönelik tutumlarının fen lisesi 9. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

- Bilgin, Hülya; Özcan, Keser Neslihan; Boyacıoğlu, Elçin Nur; Tülek, Zeliha, *Öğrenci Hemşirelerin Şiddet Deneyimleri: Anket Çalışması, 2*014, Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 5(1), 49-56, İstanbul.

ÖZET: Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin özel yaşamlarında ve klinik uygulamalar sırasında maruz kaldıkları şiddetin doğasını araştırmak amaçlanmıştır. Ayrıca, klinik uygulamalar sırasında meydana gelen şiddete katkıda bulunan faktörler de incelenmiştir. Bin 200 hemşirelik öğrencisinin kişisel özellikleri ve şiddetle ilgili deneyimleri hakkında bilgi toplamak amacıyla bir anket formu kullanılmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin hem özel yaşamlarında hem de klinik uygulamalar sırasında farklı şiddet türlerine maruz kaldıkları belirlenmiştir. Öğrenciler en fazla sözel agresyona maruz kalırken, klinik uygulamalarda görülen sözel ve fiziksel saldırıların çoğunlukla hastalar ve yakınları tarafından gerçekleştiği görülmüştür. Hemşirelik öğrencileri saldırılar sonrası öfke, korku ve anksiyete gibi emosyonel güçlükler yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca, öğrencilerin psikiyatri kliniklerinde çalışırken kendilerini güvende hissetmedikleri belirlenmiştir. Özel yaşamlarında kötüye kullanıma maruz kalan öğrencilerin, klinik uygulamalar sırasında da şiddete daha fazla maruz kaldıkları saptanmıştır. Bu çalışma sonuçları, hemşirelik öğrencilerinin şiddete çoğunlukla maruz kaldıklarını ve acil önlemler alınmasının gerekli olduğunu göstermektedir. Şiddet yönetimi ve baş etme stratejileri, hemşirelik müfredatına dahil edilmelidir.

- Gençoğlu, Cem; Kumcağız, Hatice; Ersanlı, Kurtman, *Ergenlerin Şiddet Eğilimine Etki Eden Ailevi Faktörler*, 2014, Turkish Studies Dergisi, 9(2), 639-652.

ÖZET: Günümüzde şiddet insanlığın karşı karşıya bulunduğu başlıca sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu sorunun çözülmesi için toplumsal ve bireysel özelliklerinin ayrıntılı biçimde değerlendirilmesi ve nedenlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Ergenlik dönemi şiddet davranışının daha sıklıkla ortaya çıktığı bir dönemdir. Farklı bilişsel duygusal yapıları ile ergenlik dönemindeki bireyler bağımsız olma ve kimliklerini bulmak için çaba harcarlar. Bu karmaşa içerisinde ön plana çıkan şiddet davranışı bireylerin yaşantılarını olumsuz etkileyebilmekte, telafisi zor durumlara neden olabilmektedir. Bu araştırmada, ergenlerin şiddete yönelik tutumlarının, cinsiyet, doğum sırası, anne-babanın eğitim durumu ve anne-babadan şiddet görme durumu gibi değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Samsun ili Canik ilçesinde bir Anadolu lisesinin 2011-2012 eğitim öğretim yılında 9 ve 10. sınıflarında eğitim gören, yaşları 14 ile 17 arasında değişen, 220'i kız, 216'i erkek, toplam 436 ergen oluşturmaktadır. Araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu" ve Buluş, Duru ve Balkıs (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan "Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde "t-Testi" ve "Tek Yönlü Varyans Analizi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; erkeklerin şiddet eğilimlerinin kızlardan yüksek olduğu; ilk çocukların en küçük ortanca ve tek çocuklara göre şiddete eğilimlerinin yüksek olduğu; üniversite mezunu anneye sahip ergenlerin ilköğretim ve lise mezunu anneye sahip ergenlere göre şiddet eğilimlerinin yüksek düzeyde olduğu; babanın eğitim durumunun şiddete yönelik tutumun yordayıcısı olmadığı; anne-babadan şiddet görmüş ergenlerin şiddete eğilimlerinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda; anne/babalara yönelik eğitsel etkinliklerin yaygınlaştırılması, ergenleri rehabilite edecek psikolojik destek hizmetlerinin sağlanması, ergenlere etkili problem çözme yöntemlerinin kazandırılmasına yönelik eğitimler düzenlenmesi önerilmektedir.

- Kılıç, Metin; Kılıç, Metin / Editör: Ertuğrul, A., G*ençliğin Şiddet Algısı: Düzce İli Örneği, 2*014, Düzce'de Tarih ve Kültür Kitabı İçinde, 216-224, Bursa.
- Sançmış, Feride; Şahin, Mehmet, *Üniversite Öğrencilerinin Akranlarıyla Yaşadıkları Psikolojik Şiddet Davranışlarının İncelenmesi, 2*014, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 205-222, Çankırı.

ÖZET: Bu araştırma üniversite öğrencilerinin akranlarıyla yaşadıkları psikolojik şiddet davranışlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Çankırı Karatekin Üniversitesi Lisan ve Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programına katılan toplam 500 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Çalışma grubunu oluşturan 377 öğrenciden anket yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre üniversite öğrencileri akranları tarafından psikolojik şiddette maruz kalmaktadırlar. Öğrencilerin akranları tarafından psikolojik şiddete maruz kalma düzeyi, cinsiyet, katıldığı eğitim türü ve okuduğu bölümlere göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Ancak öğrencilerin akranları tarafından psikolojik şiddete maruz kalması yaş değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemiştir.

- Bugay, Aslı; Çok, Figen, *Gençlikte Romantik İlişkilerde Şiddet ve İstismar,* 2015, Okul Psikolojik Danışmanı E-Bülteni, (5), 15-20.
- Doğru, Saygı Emma; Öntaş, Cankurtaran Özlem, *Lisede Okuyan Kız Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Algıları: Niteliksel Bir Çalışma,* 2015, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 26(1), 45-64.

ÖZET: Bu araştırmanı amacı lisede okuyan kız öğrencilerin kadına yönelik şiddeti nasıl tanımladıklarını, şiddeti önlemeye ilişkin çözüm önerilerini ortaya çıkarmaktır. Çalışma, Eskişehir Cumhuriyet Lisesinde okuyan kız öğrencilerin katılımlarıyla gerçekleştirilen 7 odak grup görüşmesi ile toplam 70 öğrenciden oluşan niteliksel bir araştırmadır. Bu çalışmanın en önemli bulgusu kız öğrencilerin çoğunlukla ataerkil değerlerle şekillenmiş olan toplumsal değerleri benimsemiş olduklarıdır. Bunun yanı sıra, şiddeti önlemeye dönük çalışmaların daha çok kadınların işgücüne katılımını arttıracak olan devlet ve sivil toplum kuruluşlarınca gerçekleştirilmesi gerektiği yönündedir.

- Güleç, Yasemin, *Ergenlik ve Gençlik Döneminde Kadına Şiddete Karşı Dini Ahlaki Sosyal Bir Model Denemesi,* 2015, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15(2), 123-158, Adana.

ÖZET: Kadına yönelik şiddet, yaşam döngüsü içerisinde bebeklik, çocukluk, ergenlik, gençlik, yetişkinlik döneminde çeşitli şekillerde olabilmekte, yaşlılık döneminde de devam edebilmektedir. Bu çalışma 10-24 yaş arası kadınlara yönelik şiddetin nedenlerini ve çeşitlerini ele almaktadır. Kadınlar bu dönemde, psikolojik, biyolojik, psikiyatrik, toplumun yapısı, hukuki yaptırımların yetersizliği, yanlış dini ve ahlaki anlayış gibi nedenlerle şiddete uğramakta; psikolojik, sözlü, fiziksel, cinsel, toplumsal ve ekonomik yönden şiddet görebilmektedirler. Bu makalede, bazı durumlarda doğrudan veya dolaylı olarak, din ve dindarlık olguları, kadına yönelik şiddeti tetikleyen nedenlerden biri olabilir mi? Yoksa bu olgular, şiddetin önlenmesinde önemli bir yere mi sahiptir? Sorularına cevap aramaktadır. Böylelikle şiddetin sebep ve sonuçlarından hareketle, kadına yönelik şiddete; değer odaklı, koruyucu-önleyici-eğitim odaklı ve sosyal açılardan yaklaşılarak, bazı çözüm önerilerinde bulunulacaktır. Konu literatür taramasından faydalanılarak, deskriptif bir yöntemle ele alınmaktadır. Kadına karşı şiddetin önlenmesinde, değer ve eğitim odaklı yaklaşımla, doğru dini ve ahlaki değerlerin kazandırılması ve toplumun bilinçlendirilmesinin önemli bir yeri olduğunu göz ardı etmemekle birlikte, arkasında birçok sebebin bulunduğu bu problemin, sadece bu yaklaşımla çözebileceğini söylemek de mümkün değildir. Siyaset, bürokrasi, ekonomi, eğitim, dini ve ahlaki eğitim, STK, medya alanındaki kurumların birlikte hareket ederek, yaşanan olumlu ve olumsuz tecrübeler ışığında birlikte çözüm üretmeleri gerekmektedir.

- Gündüz, Mustafa, *İlk ve Orta Öğretimde Uygulanan Şiddet Olaylarına Öğretmen Adayı Öğrencilerin Anlatılarından Bakmak,* 2015, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, (42), 261-276, İstanbul.

ÖZET: Farklı amaçlarla bir başkasına istenmeyerek etkide bulunma eylemi olarak tanımlanan şiddetin değişik sebep ve uygulama biçimleri vardır. Şiddet hayatın hemen her döneminde ve çok farklı yerlerde görülebilmektedir. Bu dönem ve mekânlardan biri ve belki de en önemlisi okuldur. Eğitimde şiddet sürekli gündemde olan bir problemdir. Kişiler üzerinde derin etkiler bırakmasına ve asla isten-

memesine karşın, hâlâ varlığını devam ettirmekte ve giderek de artmaktadır. Eğitimdeki şiddete yönelik geniş, sağlıklı ve yeterli araştırmalar bulunmamaktadır. Bu araştırmada, öğretmen adayı üniversite 300 son sınıf öğrencisi bugüne kadar eğitim ortamlarında tecrübe ettikleri ya da şahit oldukları bir şiddet olayını yazılı olarak anlatmıştır. Anlatılanlar sayısal olarak ve nitelik açısından analiz edilmiştir. Öğrencilerin karşılaştıkları şiddet olayının özneleri, gerekçeleri, araçları, zaman ve mekânlarına ilişkin sınıflamalar yapılmıştır. Ayrıca şiddetin tipolojileri, uygulama biçimleri ve şiddete verilen tepkiler analiz edilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan temel sonuçlara göre, Türk eğitim sisteminin son seviyesine gelip de şiddet görmeyen öğrenci yok gibidir. Şiddet sebeplerinde ve uygulama biçimlerinde farklılıklar vardır. Şiddet öğrencilerin benlik, kişilik, iletişim becerisi ve öğrenme yeteneklerini derin biçimde etkilemektedir.

- Karabulutlu, Özlem, *Üniversite Öğrencilerinin Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Deneyimleri ve Tutumları, 2*015, Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi, (1), 26-33.

ÖZET: Amaç: Kadına yönelik şiddet yaygın bir toplumsal sorundur. Toplumumuzda şiddet, tüm dünyada olduğu gibi giderek artan sıklıkta gözlenmektedir. Araştırma, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin kadına yönelik aile içi şiddete ilişkin deneyimlerin ve tutumlarının belirlenmesi amacı ile yapılmıştır. Yöntem: Tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında bir Sağlık Bilimleri Fakültesinde 3. sınıfta öğrenim görmekte olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 110 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından literatür taramaları sonucu oluşturulmuş kadına yönelik şiddet ile ilgili tutumları ve deneyimleri içeren 34 sorudan oluşan bir anket formu ve 9 soruluk sosyodemografik özellikler anket formu kullanılmıştır. Bulgular: Öğrencilerin %23.6'sı annesi tarafından %19.1'i ise babası tarafından şiddete maruz kaldığını, %28.2'si herhangi bir sebepten dolayı başka birisine şiddet uyguladığını belirtmektedir. Öğrencilerin %83.6'sı "Aile içi şiddet önemli bir halk sağlığı sorunudur" diye görüş belirtmektedir. Buna karşın öğrencilerin %31.8'i de "Kızını dövmeyen dizini döver çok gerçekçi bir atasözüdür", "Kimi durumlarda şiddet uygulamak bir çözüm yolu olabilir" ve "Erkeğin kadına şiddet uygulaması için geçerli sebepler olabilir" gibi düşüncelere sahiptir. Öğrencilerin %28.2'si kadının açık giyim tarzının tacize uğraması için bir sebep olduğunu, %24.5'i geç saatlerde dışarıda olan bir kadının tacize uğramasının normal olduğunu, %17.3'ü kadın istemese bile eşiyle ilişkiye girmenin onun görevi olduğunu düşünmektedir. Sonuç: Öğrencilerin önemli bir kısmının yaşamları süresince ebeveynler arasında şiddete tanık olduğu ve kendilerinin de şiddete maruz kaldıkları, kadına yönelik şiddet ile ilgili tutumların (fiziksel, cinsel, ekonomik, sözel) azımsanamayacak oranda olumsuz olduğu belirlenmiştir. Üniversite eğitiminde toplumsal cinsiyet bakış açısına yönelik hala geleneksel görüşlere sahip olan öğrencilerin olması, öğrencilere temel mesleki bilginin yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konusunda duyarlılık kazandırılması gereğini göstermektedir.

- Yekeler, Beliz; Pehlivan, Erkan, *Malatya'da Yarı Kırsal Bir Bölgede Ergenlerde Özsaygı ile Fiziksel Şiddete Maruziyet Arasındaki İlişki, 2*015, Medicine Science, 4(1), 1934-1946.

ÖZET: Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemleri şiddet içerikli davranışların arttığı dönemlerdir. Şiddetin, doğrudan maruz kalanlar ile tanıklık edenler tarafından algılanışı, kişilik, tutum ve davranışların gelişimi açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı yarı kırsal bölgede ergenlerin öz saygı ile fiziksel

şiddete maruziyetleri arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Kesitsel tipte olan araştırma Malatya'nın yarı kırsal bir bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Hekimhan İlçe Merkezi ve rastgele seçilen üç kasabasında 410 ergen araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Araştırma verileri geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmış Rosenberg Özsaygı ölçeğini de içeren araştırma anketi gözlem altında uygulanarak toplanmıştır. Verilerin analizinde unpaired t testi ve regresyon analizi kullanılmıştır. 410 ergenin %60.2'si erkek, %39.8'i kızdır. Ergenlerin %33.7'si ilköğretim, %66.3' ü lise de öğrenim görmekteydi. Ergenlerin %41.3' ü evde, %41.9 okulda, fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade ettiler. Erkeklerin %58.3'ünün öz saygı düzeyleri 0-2 aralığında, %35.2'sinin 3-4 aralığında, %6.5'ünün ise 5-6 aralığındadır. Kızların ise %65.0'inin öz saygı düzeyleri 0-2 aralığında (yüksek), %25.8'inin 3-4 aralığında (orta), %9.2'sinin ise 5-6 (düşük) aralığındadır. Ergenlerin öz saygı düzeylerine dağılımı ile cinsiyetleri arasında bir fark yoktu ($p>0.05$). Ergenlerin öz saygıları ile okulda fiziksel şiddet görme arasında düşük ama anlamlı bir korelasyon vardı. ($r=0.13$; $p=0.05$). Standardize edilmiş beta katsayısı analizine göre; okulda fiziksel şiddet görmede %11.2 oranındaki artış, öz saygı skorunda bir birimlik artışa yol açmaktaydı ($F=5.164$; $p=0.024$). Buna karşılık ergenlerin öz saygı düzeyleri ile evde fiziksel şiddet görme arasında bir ilişkinin bulunmadığı saptandı ($t=-.303$; $p=0.762$). Sonuç olarak, ergenlerde öz saygı ile okulda fiziksel şiddete maruziyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ergenlere, anne-babalara ve öğretmenlere yönelik bilinçlendirme programlarına ihtiyaç vardır.

- Yıldırım, İbrahim; Avcı, Haskan Özlem, *Ergenlerde Şiddet Eğiliminin Görülme Sıklığı,* 2015, Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 8(1), 106-124, Afyonkarahisar.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, bireysel ve ailesel değişkenlere göre ergenlerde şiddet eğiliminin görülme sıklığının incelenmesidir. Bu amaçla Adana'ya bağlı devlet okullarında öğrenim gören 899 lise öğrencisinden bilgi toplanmıştır. Bilgi toplama aracı olarak Haskan ve Yıldırım (2012) tarafından geliştirilen Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ); ve araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Bireysel ve ailesel değişkenlere göre ergenlerde şiddet eğiliminin görülme sıklığı ki-kare ile test edilmiştir. Buna göre, bireysel nitelikler bakımından incelendiğinde, şiddet eğilimi, erkek ergenler arasında, akademik başarısı düşük olan, şiddet filmleri ve kahramanlık filmleri izleyen ergenler arasında diğer gruplara göre daha fazla görülmektedir. Ailesel nitelikler bakımından incelendiğinde ise, ailesinde şiddet uygulanan, ailede ve aile dışında şiddete maruz kalan, ailesinde ceza evinde kalmış/ kalmakta olanların ve alkol kullananların olduğu ergenler arasında şiddet eğilimi daha sık görülmektedir. Babası gelir getiren bir işte çalışan ergenler arasında şiddet eğilimi daha sık görülmekteyken; annesi gelir getiren bir işte çalışan ve çalışmayan ergenler arasında fark manidar bulunmamıştır.

- Genç, Yusuf, *Gençlerin Sözel Şiddeti Öğrenme Yoları ve Şiddet Eğilimleri, 2*016, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 4(30), 144–155, Elazığ.

ÖZET: Şiddet insanlık tarihi ile birlikte var olan bir eylemdir. Şiddeti; fiziksel, sözel, duygusal (psikolojik), sosyal, cinsel ve ekonomik olmak üzere türlere ayırabiliriz. Bu çalışmada; gençlerin sözel şiddeti öğrenme yolları ve uygulama eğilimleri araştırılmıştır. Gençlerin sorunlarının çözümü için neden şiddeti tercih ettikleri, öncelikle hangi şiddet türünü uyguladıkları, şiddet davranışını nasıl kazandıkları

ve şiddeti nereden öğrendikleri sorularına cevap aranmıştır. Şiddet davranışı öfkenin, hırsın, ihtirasın olduğu ve sözün bittiği yerde çözüm olarak devreye girmektedir. Bu araştırma; Türkiye şiddet haritası araştırması kapsamında Şiddetle Mücadele Vakfı (HEGEM) tarafından 2013-2014 yılları arasında 13 ilde yüz dokuz bin lise ikinci sınıf öğrencisi ile yapılan alan araştırması kapsamında elde edilen verilerden, sadece gençlerin sözel şiddetle ilgili görüşlerinin değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu verilerden hareketle gençlerin sözel şiddeti öncelikle aileden ve okuldan (öğretmen-öğrenci) öğrendikleri, fırsat buldukça veya şartlar oluştukça kendilerinin de başkasına uyguladıkları ve bunu tatmin amaçlı yaptıkları görülmüştür. Aileler çocuk yetiştirme esnasında şiddet yerine diyaloğu tercih etmeleri, okulda öğretmenler de öğrencilerle olan sorunları ile öğrencilerin kendi aralarındaki sorunlarının çözümünde diyalog, iletişim, bilgi ve ikna yolunu kullanarak öğrencilere rehberlik yapmaları ve bunu çocuklarda kültür haline getirmeye özen göstermelidirler.

- Gençoğlu, Cem; Kumcağız, Hatice; Çelik, Balcı Seher, *Ergenlerde Şiddet Eğiliminin Yordayıcısı Olarak Duygusal Zekâ,* 2016, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(3), 121-134, Kırşehir.

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, ergenlik dönemindeki bireylerin cinsiyet, bilgisayar oyunu oynama ve duygusal zeka düzeylerine göre şiddet eğilimlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak ve duygusal zeka düzeylerinin şiddet eğilimini yordayıp yordamadığını belirlemektir. Araştırmaya Samsun merkez ilköğretim okullarında öğrenim gören 6. 7. ve 8. sınıfa devam eden 244 (Kız=106, Erkek=138) öğrenci katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 13.09 (± 0.973) dır. Araştırmanın verilerinin elde edilmesinde iki ölçek kullanılmıştır. Şiddet eğilimlerini belirlemek için 'Şiddet Eğilimi Ölçeği', duygusal zeka düzeyini belirlemek için '7-13 Yaş Duygusal Zeka Ölçeği' kullanılmıştır. Verilenin analizinde Pearson Momentler çarpımı korelasyonu, çoklu regresyon analizi ve t-testi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar; şiddet eğiliminin; duygusal zeka (r=-.327, p<0.001), cinsiyet (r=.210, p<.001), sınıf düzeyi (r=.233, p<.001) ve bilgisayar oyunu oynama (r= -.233, p< .01) ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Duygusal zeka düzeyi, bilgisayar oyunu oynama, cinsiyetin ve sınıfdüzeyinin şiddet eğiliminin (R2= .17) anlamlı yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Gümüş, Babacan Aysun; Keskin, Gülseren, *Bir Üniversite Öğrenci Örnekleminde Bağlanma Stilleri ve Şiddet Eğiliminin İncelenmesi*, 2016, Sağlık ve Toplum Dergisi, 26(1), 33–42, Ankara.

ÖZET: Bu çalışmanın amacı bir üniversite öğrenci örnekleminde bağlanma stillerini ve şiddet eğilimini incelemektir. Tanımlayıcı nitelikteki araştırma Çanakkale onsekiz Mart Üniversitesi'nde öğrenim gören 375 gönüllü öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Veliler üniversite öğrencileri için hazırlanan demografik bilgi formu ilişki ölçekleri anketi (İÖA) ve şiddet eğilim ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler Kolmogorov-Smirnov testi, Pearson Korelaston analizi, student t testi ve ANOVA kullanılmıştır. Çalışmadan elde ettiğimiz duygulara göre öğrencilerin ŞEÖ toplam puanları ile korkulu bağlanma puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir (r= 0.164, p<0.01). Öğrencilerin ŞEÖ toplam puanları ile saplantılı bağlanma puanları arasında daha anlamlı ilişki bulunmuştur (r= 0.103, p<0.05). Şiddet eğilimi yüksek ve düşük olan öğrenciler bağlanma stilleri açısından değerlendirildiğinde, şiddet eğilimi yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara göre korkulu bağlanma puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir (t= -1.991 / p<0.05). Güvensiz bağlanma stillerinden korkulu ve saplantılı bağlanmanın öğrencilerin şiddet eğilimleri üzerinde etkili olabileceği düşünülmüştür.

- Güneri, Er Sezer, *Üniversite Öğrencilerinin Kadına Uygulanan Şiddete Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi,* 2016, Türkiye Klinikleri, 2(2), 49-56, Ankara.

ÖZET: Araştırmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin kadına uygulanan şiddete yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırma, bir hemşirelik fakültesindeki öğrenciler ile (n:884) tanımlayıcı kesitsel desende yapılmıştır. Veriler, anket formu ve "Şiddete İlişkin Tutum Ölçeği: ŞİTÖ" ile toplanmıştır. Öğrencilerinin yaş ortalaması 20.69±1.52; %83.6'sı bayan, %26.7'sı, %71.3 sözel, %65.4 ergenlikte, %39.7 oranında aile bireyleri tarafından şiddet görmüştür. Öğrencilerin %13.7'sinin aile üyelerine, %65.3 sözel; %4.1'inin sevgilisine, %50.0 fiziksel şiddet uyguladığı saptanmıştır. Öğrencilerin %61.8'inin kadına yönelik şiddet konusunda bilgi aldığı belirlenmiştir. ŞİTÖ puan ortalaması 35,09±10.84; cinsiyetlerine, sınıflarına, en uzun süre yaşadıkları yere, mezun oldukları liseye, sevgilisine şiddet uygulama durumuna, şiddet konusunda bilgi alma ve bilgi alma gereksinimine göre puan ortalamaları arasında anlamlı fark elde edilmiştir ($p<0.05$). Öğrencilerin kadına uygulanan şiddete yönelik modern tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Öğrencilerin şiddet konusundaki bilgi/tutumu dikkate alınarak, müfredata kadına yönelik şiddet konusunun eklenmesi önerilebilir.

- Kocadaş, Bekir, *Sosyolojik Açıdan Gençlerin Namus ve Şiddet Değerlendirmeleri*, 2016, Sosyolojik Düşün, 1(2), 27-39.

ÖZET: Bir toplumun genç kuşakları sosyal değişmeden en fazla etkilenen kesimdir. Gençlerin namus ve şiddet algılamaları ve onlarla ilgili tutum ve davranış oluşturmaları süreci çeşitli sıkıntı ve kırılganlıklarla doludur. Türkiye nüfusunun önemli bir kesimini oluşturan gençlerin namus ve şiddet sorununa nasıl baktıkları ve nasıl değerlendirdikleri önemlidir. Onlara bu zorlu gençlik süreçlerinde yardım etmek ve destek olmak gerekir. Adıyaman il merkezinde liselerde yaptığımız araştırmamız gençliğin namus ve şiddete dair duyarlılıklarını tespit temek üzere kurgulanmıştır. Araştırmanın ana evreni, Adıyaman İl Merkezi ortaöğrenim çağı gençliği adı verilen, 14-18 yaş arasındaki okuyan gençlerden oluşturulmuştur. Örneklem, tabakalı örneklem tekniğine göre, evreni temsil etme düzeyi kıstaslarına uygun olarak belirlenmiştir. 643 anket uygulaması yapılan araştırma; açıklayıcı alan araştırmasıdır. Araştırmamız, Adıyaman da demografik, sosyal, ekonomik ve kültürel kıstaslar göz önünde bulundurularak, farklı yapıdaki liselerde cinsiyet dağılımı da göz önünde bulundurularak (nicel araştırma yöntemine göre) anket tekniği kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın çok kapsamlı olması sebebiyle, bu makalemizde elde edilen sonuçlardan sadece önemli görülenler değerlendirilecektir.

- Lala, Özlem, *Lise Öğrencilerinde Gözlenen Şiddetin Nedenlerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri, 2*016, Electronic Journal of EducationSciences, 5(10), 146-164.

ÖZET: Okullarda meydana gelen şiddet olaylarının önlenmesinde öncelikle şiddet davranışının nedenlerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu araştırma, ortaöğretim öğrencilerinde görülen şiddetin nedenlerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, Diyarbakır il merkezindeki ortaöğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenler oluşturmaktadır. Örnekleme farklı okul türlerinden (Genel Liseler, Meslek Liseleri ve Anadolu Lise-

leri) toplam 17 okul seçilmiş, bu okullarda görevli 63 yönetici ve 549 öğretmenden veri toplanmıştır. Anket yoluyla toplanan verilerin analizinde ve yorumunda yüzde, standart sapma, t- testi, tek yönlü varyans analizi (Anova) ve Sheffe anlamlılık testinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin, yönetici ve öğretmen görüşlerinde, anne ve babaların çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesi ve çocukların aile içi şiddete tanık olması, okulda yaşanan şiddetin nedenleri olarak tespit edilmiştir. Yönetici ve öğretmen görüşleri arasında "Okul Dışı Etkenler" boyutunda fark anlamlı bulunmuştur.

- Özkan, Birgül; Ayhan, Fatma, *Aile İçi Şiddetin Ergenler Üzerindeki Etkisi, 2*016, Journal of Human Sciences, 13(3), 3753-3767.

ÖZET: Bu araştırma; ergenlerin aile içi şiddete tanık olmasının şiddete yönelik tutumlarına etkilerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı ve kesitsel türdeki araştırmanın örneklemini Karaman ilinde Milli Eğitim bakanlığına bağlı dört lisedeki 1196 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak; öğrencilerin bireysel özelliklerini belirlemeye yönelik soru formu, ebeveynler arası şiddete tanıklık ölçeği, şiddet kabullenme ve şiddet uygulama ölçekleri kullanılmıştır. Yaş, okul türü, baba ve annenin eğitim durumu, gelir durumu, ailenin ekonomik yardım alma durumu, öğrencinin gelir getiren bir işte çalışma durumu, kardeş sayısı değişkenleri ile ergenlerin şiddete tanıklık etme durumları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Araştırmada şiddete tanıklık etme durumu ile şiddeti kabullenme ve şiddet uygulama arasında pozitif şekilde korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ergenlerin şiddete tanıklık etme durumunun şiddete yönelik tutumları üzerinde önemli etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle toplumda şiddet oranlarının azalması için öncelikle aile içi şiddetin azaltılması, ailelere bu konuda danışmalık verilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

- Pesen, Ata; Abbak, Sultan Burcu; Kara, İdris; Kale, Mustafa, *Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algısı ile Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi, 2*016, OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 6(11), 325-340.

ÖZET: Bu araştırmada, üniversiteli öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı ile çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri incelenmiştir. Çalışma 2015-2016 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Siirt Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören toplam 1029 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada, betimsel tarama modellerinden 'genel tarama modeli' kullanılmıştır. Bu çalışmada, Ohio Eğitim Komisyonu tarafından (2002) geliştirilen ve Sargın (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Ölçeği ile Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Ölçeğinin Cronbach Alpha değeri .87 ve Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin Cronbach Alpha değeri 0.87'dir. Verilerin analizi SPSS 21.0 istatistik paket programı ile yapılmıştır. İstatistiksel analizlerde kullanılacak anlamlılık düzeyi p=0,05 olarak alınmıştır. Araştırmada, ortalamaları karşılaştırmak için Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet ile çatışma ve şiddet farkındalık düzeylerinde yaş değişkeni açısından anlamlı bir faklılık bulunmazken cinsiyet değişkeni açısından hem toplumsal cinsiyet algısında hem de çatışma ve şiddet farkındalık düzeylerinde kızlar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Araştırmada Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte ve yüksek okullar açısından da hem toplumsal cinsiyet algısında hem de çatışma ve şiddet algılama düzeylerinde anlamı bir farklılık tespit edilmiştir.

- Tatlılıoğlu, Kasım, *Okullarda Şiddet ve Zorbalık, Risk Faktörleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri Konya Örneği, 2*016, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(12), 209-231, Bingöl.

ÖZET: Araştırmanın amacı, ortaöğretim okullarında şiddetin kaynakları konusunda öğretmen, yönetici ve öğrenci görüşlerini belirlemektir. Son yıllarda, toplumda okulların güvenliği ile ilgili sorunların her geçen gün arttığına ilişkin bir algılama söz konusudur. Okullarda şiddete ilişkin korku giderek artış gösteren bir olgudur. Okul güvenliği ile ilgili çözülmesi gereken en önemli sorunların başında okullardaki şiddet ve zorbalıkla baş etme gelmektedir. Okuldaki şiddet nedeniyle başta öğretmenler olmak üzere pek çok birey kendini güvende hissetmemekte ve dolayısıyla işlerine yeterli düzeyde odaklanamamaktadır. Şiddet nedeniyle bireyler hem fiziksel hem de duygusal kalıcı bozukluklara maruz kalmaktadır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, birçok genç ergen çatışma ve problem çözmede en etkin yolun şiddet olduğuna inanmaktadır. Bu durumun nedenleri olarak okuldan öğrenci davranışlarını olumlu yönde değiştirmesi gerekirken bazı çocuk ve gençlerin okulla ilgili değişkenlerden dolayı suça bulaşmış olma olasılığını söyleyebiliriz. Çok tartışılan bir konu da şiddetin aileden başlayarak bir süreklilik gösterdiği; hatta öğretmenlerin söylemiyle "ailede dayağa alışmış çocukları başka türlü kontrol edemedikleri" şeklindedir. Şiddete uğrayan kişiler (kurbanlar), kısa ve uzun süreli uyumsuzluk tehlikesi ile karşılaşmaktadırlar. Bu araştırmada, 2006-2007 Eğitim-Öğretim yılında Konya il merkezi ile 31 ilçesinde öğrenci, veli, idareci ve öğretmenlerden toplam 237784 kişiye uygulanan "Temel önleme Anketi"nin sonuçlarına yer verilmiştir Ayrıca, okullarda şiddet ve zorbalık konusu, buna ilişkin risk faktörleri ve çözüm önerileri ele alınarak, şiddet ve zorbalığa ilişkin kavramsal çözümleme yapılmıştır. Şiddetin ortadan kaldırılabilmesi ve gençlerimize daha kaliteli, daha güvenli eğitim ortamlarının sunulabilmesi için, öncelikle okullarda şiddetin irdelenmesi, sonrasında nedenlerinin araştırılması ve bu sonuçlar ışığında önlemlerin alınması gerekmektedir. Böylece, okullarda eğitim kalitesini ve iklimini olumsuz yönde etkileyen şiddetin çözüm yollarının belirlenmesi için, bilimsel verilere dayalı olarak yetkililere ve araştırmacılara öneriler sunulması amaçlanmıştır.

- Bayram, Erkol Gül, *Aile İçi Şiddet ile Okulda Şiddet İlişkisi: Sinop Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği, 2*017, Yönetim Ekonomi Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 1(1), 18–24.

ÖZET: Son dönemde hızla artan şiddet olayları, ilkokul, ortaokul, lise ve yükseköğretim kurumlarında da görülmektedir. Öğrencilerin şiddet eğilimlerinin kaynağının araştırılması bu konunun çözümünde önemli bir yere sahiptir. İlk eğitimin alındığı ve öğrenilen tutum ve davranışların hayat boyu devam ettiği aile ortamı da şiddete eğilim konusunda önem arz etmektedir. Bu araştırma da aile içi şiddet ile okuldaki şiddet ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında lisans eğitimi alan üç yüz üç öğrenciye anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, aile içi şiddet ile okulda şiddet değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ve sonuçlardan hareketle öneriler sunulmuştur.

- Çetin, Işıl Özge; Erdoğan, Semra, *Genç Erişkin Erkeklerde Şiddet Eğilimi ve Psikolojik Durum ile İlişkisi,* 2017, İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, (2), 77-84, İstanbul.

ÖZET: Bu araştırma, genç erkek erişkinlerin şiddete eğilim düzeylerini tanımlamak, sosyo-demografik ve psikolojik özellikleri ile ilişkisini ve etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla tanımlayıcı-ilişki arayıcı tipte planlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, Konya ilinde Mayıs-Aralık 2015 tarihleri arasında askeri hastaneye başvuran 200 genç erişkin oluşturmuştur. Veriler "Soru Formu", "Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ)","Kısa Semptom Envanteri-(KSE)-(Brief Symptom Inventory-(BSI)" kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizi için bağımsız örneklem t testi, varyans analizi ve çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. ŞEÖ ve KSE arasında güçlü ilişkiler bulunmuştur. Regresyon Analizine göre, şiddete eğilim modelinde sırasıyla kardeş sayısı, önceden şiddete maruz kalma, psikolojik hastalık öyküsü, alkol kullanma öyküsü ve sağlık algısı şiddet eğilimini açıklayan en güçlü faktörler olarak bulunmuştur. Bulgular Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen ve bir askeri birlikte toplanan gençlerin şiddet davranışlarını yansıtmıştır. Sonuçlar, genç erkeklerin toplu olarak yaşadığı kurumlarda (askeri birlikler, yurtlar, yatılı okullar vb.) planlanacak eğitim ve danışmanlık programlarında yol gösterici olarak kullanılabilir.

- Salı, Güneş, *Ergenlerin Şiddet Eğilimleri ve Empatik Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi,* 2017, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 45(2), 147-180, Adana.

ÖZET: Ergenlerin şiddet eğilimlerinin ve empatik eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve şiddet eğilimi ve empatik eğilim arasındaki ilişki düzeylerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada ilişkisel tarama ve nedensel karşılaştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma, Yozgat ilinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Anadolu lisesi ve Anadolu öğretmen lisesinde 9, 10 ve 11. sınıflara devam eden tam aileye sahip herhangi bir engeli olmayan 319 kız 194 erkek olmak üzere toplam 513 ergen üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada veriler Öğrenci Bilgi Formu, Şiddet Eğilim Ölçeği ve KA-Sİ Çocuk ve Ergenler İçin Empatik Eğilim Ölçeği-Ergen Formu ile toplanmıştır. Tüm sonuçlar ($p<0.05$) düzeyinde istatistiksel anlamlı olarak kabul edilmiştir. Araştırma sonucunda; Okul türü, cinsiyet ve sınıfın saldırganlık puan değerleri üzerinde istatistiksel açısından anlamlı derecede farklılığa neden olduğu ($p<0.05$) saptanmıştır. Okul türü ve sınıfın duygusal, bilişsel ve toplam empati puan değerleri üzerinde istatistiksel açısından anlamlı derecede farklılığa neden olmazken ($p>0.05$), cinsiyetin duygusal, bilişsel ve toplam empati puan değerleri üzerinde istatistiksel açısından anlamlı derecede farklılık yarattığı tespit edilmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda da saldırganlık puanı ile duygusal empati puanı, bilişsel empati puanı ve toplam empati puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönlü, anlamlı derecede zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

- Taylan, H. Hasan; Kutlu, İhsan; Adıgüzel, Yusuf; Genç, Yusuf, *Aile İçi Şiddetin Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etkisi: Antalya Liseleri Örneği, 2*017, Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi, 7(2), 409-422, Sakarya.

ÖZET: Aile içindeki şiddet ortamlarında yetişen çocuklar, şiddeti bir problem çözme mekanizması olarak öğrenmekte ve aile dışındaki yaşantılarında sorunlarını şiddet davranışıyla çözmeye çalışmakta olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada aile içinde şiddet ikliminde yetişen ergenlerin, şiddet davranışlarındaki etkisi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda Antalya il merkezdeki liseleri temsilen seçilen 2.383 lise öğrencisine alan taraması uygulanmıştır. Makalede öğrencilerin aile içi şiddete maruz kalmaları ile sosyal çevrelerine sözel ve fiziksel şiddet uygulamaları arasındaki ilişkiler ortaya konul-

muştur. Araştırma neticesinde elde edilen bulgulara göre; lise öğrencilerinden anne ve babalarının fiziksel şiddetine maruz kalanlar, şiddet görmeyenlere göre başkalarına daha fazla fiziksel ve sözel şiddet uygulamakta; hayvanlara daha fazla şiddet uygulamakta, daha fazla kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusu hissetmekte ve kendine daha fazla zarar vermektedirler. Aynı şekilde ebeveynler arasında şiddete tanıklık eden gençler, tanıklık etmeyenlere göre daha fazla sözel ve fiziksel şiddet eğilimi göstermekte; kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusunu daha fazla hissetmekte, kendilerine daha fazla zarar vermekte ve hayvanlara daha fazla şiddet uygulamaktadır.

- Tosun, Betül; Ünal, Nursemin; Sinan, Özlem, *Hemşirelik Öğrencilerinin Şiddete Bakışı,* 2017, Türkiye Klinikleri Psikiyatri Hemşireliği Özel Dergisi, 3(2), 108-114, Ankara.

ÖZET: Araştırmamız, hemşirelik bölümü öğrencilerinin şiddete yönelik tutumlarını belirlemek ve şiddete yönelik tutumları ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Gereç ve Yöntemler: Verilerin toplanmasında; öğrencilerin sosyo-demografik ve tanıtıcı özelliklerini belirlemeye yönelik soruları içeren veri toplama formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Toplam 358 katılımcının yaş ortalaması 20,92±1,45, %10,6'sı erkektir. Hemşirelik öğrencilerinin %19,3'ü hemşirelik eğitimleri sırasında şiddete maruz kaldıklarını ifade ederken, %49,2'si klinik hemşiresi tarafından şiddete maruz kaldığını bildirmiştir. Çalışmamızda birinci sınıf öğrencilerinin, erkeklerin, 20 yaş ve daha küçük olanların şiddet tutum ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmış olup, erkeklerin, anne ve babasının eğitim seviyesi düşük olanların çocukluk çağı travma ölçek puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların Şiddet Tutum Ölçeği ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır. Şiddetten uzak olumlu bir klinik eğitim ortamının hemşirelik öğrencilerinin özgüvenini arttırarak, şiddete karşı tutumlarını da olumlu yönde etkileyeceği değerlendirilmektedir.

6.3. Kitaplar

- Michaud, Yves, *Şiddet (Cep Üniversitesi), 1*991, 111s., İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ekinci, D.; Ünal, G.; Yakut, M; Alparslan, N.; Gül, N.; Şen, Rahime Beder, *Ortaöğretim Gençleri Arasında Şiddet Konulu Kamuoyu Araştırması*, 1995, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Arıkan, Çiğdem, *Gençlik ve Şiddet, Üniversite Gençlerinin Ailede Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddete Bakış Açıları ve Medyada Şiddet*, 1997, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erçetin, Şefika Şule, *Eğitim ve Şiddet*, 2006, 167s., Hegem Vakfı Yayınları, Ankara.

KAPAK ARKA YAZISI: Son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalar ve medyada çıkan haberlere bakıldığında, alınan tüm önlemlere rağmen çocuk ve özellikle ergenlik çağındaki gençler arasında suç ve şiddet olaylarının arttığı görülmektedir. Çocuk suçlarının kapsam ve şiddeti günümüzün önemli ve

ciddi sosyal problemlerinden biri haline gelmektedir. Çocuklara özgü suçların önemli bir bölümü ise okullarda meydana gelmektedir. Ancak çocuk ve gençler arasındaki suç ve şiddet olaylarındaki artış sadece Türkiye'ye özgü bir sorun olmayıp, hemen hemen tüm dünya ülkelerinin gençliğinde görülen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Ankara Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü, *Çocuk ve Ergene Şiddetin Önlenmesi 15- 16 Mayıs 2006 Sempozyumu*, 2007, 256s., AEM Kitap, Ankara.

KAPAK ARKA YAZISI: Çocuklara dair yaşanan sorunların sıfır düzeyine indirilmesinin gerekliliği boyutunda umudu taşımak için Ankara Valiliği, TOBAV, Milli Eğitim Müdürlüğü, Devlet Tiyatroları, akademisyenler, iletişim uzmanları, sanatçıların ortak katkılarıyla gerçekleştirilen projenin bir sonucu olarak düzenlenen sempozyum.

- Aslan, Dilek, *Ankara'da İki Hemşirelik Yüksekokulunun Birinci ve Dördüncü Sınıflarında Okuyan Öğrencilerinin Flört Şiddetine Maruz Kalma, Flört İlişkilerinde Şiddet Uygulama Durumlarının ve Bu Konudaki Görüşlerinin Saptanması Araştırması*, 2008, 71s., Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara.
- Bilgin, Asude, *Okullarda Şiddeti Önlemede Bir Yöntem Çatışma Çözme*, 2008, 199s., Ezgi Kitabevi, Bursa.

KAPAK ARKA YAZISI: Bu kitabın temel amacı yapıcı, bütünleyici, böylece tarafların hepsini mutlu eden çatışma çözme yollarını anlatmaktır. Böylece önceleri okulda ve uzun vadede toplumda yaşanan şiddeti azaltmada etkili olabilecek olan bu önemli konuya dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilkin çatışmanın tanımı yapılmış, çatışma nedenleri üzerinde durulmuş, bu konuya yönelik kuramsal yaklaşımlar gözden geçirilmiş ve çatışma yönetimi taktikleri açıklanmıştır.

- Debarbieux, Eric, *Okulda Şiddet: Küresel Bir Tehdit,* 2009, 334s., İletişim Yayınları, İstanbul.

KAPAK ARKA YAZISI: Okul ortamında şiddet bütün dünyayı meşgul eden bir konu. ve maalesef ne siyaseten ne eğitimle bu meselenin üzerine gereğince gidilmediği için, okulda şiddet artık dünyanın kültürel geleceğini de tehdit ediyor. Okulda şiddet ve ergen problemleri konularında uzmanlaşan Éric Debarbieux, farklı sosyoekonomik ölçeklerdeki ülkelerde yaşanan şiddet örneklerini hem sayısal verilere hem de kişisel deneyimine dayanarak ele alıyor bu kitapta. Sık rastlanan ama üzerinde durulmayan küçük çaplı şiddet olaylarından, daha nadir görülen cinayet ve katliamlara kadar, konuyu Avrupa, Amerika ve Afrika'daki örnekleriyle inceliyor. Debarbieux'nün bu kitapla yapmak istediği, eğitim görevlilerinden siyasi sorumlulara yahut sade vatandaşa kadar herkese bu olguyu bütün boyutlarıyla anlatmak. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Levent Kayaalp, bu kitaba yazdığı önsözde gelir dağılımı dengesizliğinin okulda şiddetin önemli bir kaynağı olduğunu vurguluyor ve Debarbieux'nün çalışmasının bu açıdan ülkemize ilişkin öngörülerde bulunmaya yardımcı olduğunu belirtiyor. Yoğun iç göç, metropol okullarındaki yığılma, sorumluların

kayıtsızlığı, Türkiye'de de okulda şiddet potansiyelini kaçınılmaz olarak büyütüyor. Okullarımızda şiddetin yaygın hale gelmesini istemiyorsak, bu kitaptan hepimizin alacağı bir şeyler var.

- Türnüklü, Abbas; İkiz, Ebru; Balcı, Feridun; Kaçmaz, Tarkan, *Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı: Liselerde Şiddetin Önlenmesi*, 2009, 205s., Maya Akademi, İzmir.

KAPAK ARKA YAZISI: Bu kitapta, liselerde sıkça yaşanan öğrenciler arası anlaşmazlıkların yıkıcı, saldırgan ve şiddet odaklı yönetimini azaltmak ve ortadan kaldırmak için eğitim programı geliştirilmiştir. "Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk" eğitim programının amacı liselerde öğrencilere, kişiler arası anlaşmazlıkların doğasını anlamalarını sağlatarak, anlaşmazlık çözüm yollarını tanıtarak, iletişim becerisi, öfke yönetim becerisi, müzakere becerisi ve akran arabuluculuk becerisi konusunda yeterlik kazandırarak, anlaşmazlıklarını yapıcı/barışçıl sorun çözme yollarını kullanarak yönetmelerini ve çözümlemelerini sağlatmaktır. Bu becerilerin lise öğrencilerine kazandırılmasının nedeni, geleneksel disiplin anlayışımızın ve sorun çözme yaklaşımlarımızın yetişkin, otorite ve güç odaklı bir özellik ve içerik göstermesidir. Öğrenci anlaşmazlıkları ve dolayısıyla öğrenci şiddeti, öğretmenler, okul yöneticileri, veliler ve okul disiplin kurulları, yani en genel anlamıyla dışsal güç odakları aracılığıyla yönetilmektedir. Buna karşın, bu kitap bir paradigma değişimini önermektedir. Yetişkin, otorite ve güç odaklı bir disiplin anlayışı yerine, öğrencilerin kendi yarattıkları ortak sorunlarını, bizzat sorunun sahiplerine ya da bir akranlarının arabuluculuğunda yine sorunun sahiplerine çözümleterek, hem sorunların çözümlenmesinin sağlatılması hem de öğrencilerin sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi önerilmektedir. Bu yolla öğrenciler kendi sorunlarını yine kendileri çözmeye başladığında, dışsal sorun çözme yaklaşımından içsel sorun çözme yaklaşımına yönelik bir dönüşüm, diğer bir ifade ile paradigma değişimi sağlanmış olacaktır. Bu yolla okullarda her gün yaşanan öğrenci çatışmaları ve anlaşmazlıkları, önlenmesi ve ortadan kaldırılması gereken sorun davranışlar olmaktan çıkıp, öğrencilere doğru davranışları kazandırmak ve onların sorun çözme becerilerini geliştirmek için bir fırsat ve araç görünümü almış olacaktır. Öğrenciler kendi yarattıkları anlaşmazlıları çözümlerken gelecekte yaşayabilecekleri daha ciddi kişiler arası çatışmalar ve anlaşmazlıklar için de aşılanmış olacaklardır. Bu yolla öğrencilerin hem sorun çözme becerileri gelişecek hem de özgüven, özsaygı, özyönetim ve özdüzenleme becerileri gelişecektir.

- Kocadaş, Bekir; Özbulut, Mahmut; Özgür, Özge, *Gençlik ve Şiddet: Toplumsal Alanda Şiddetin Yükselişi*, 2010, 133s., Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

KAPAK ARKA YAZISI: Bireyin şiddet kültürünü benimsemesinde ve öğrenmesinde, şiddeti başkalarına uygulamasında çocukluk ve gençlik çağı kritik bir dönem oluşturmaktadır. Çünkü Türkiye'de son yıllarda giderek artan oranda, özellikle de görsel medyada beliren şiddet ve şiddet içerikli programlar, bireylerin tutum ve davranışlarını derinden etkilemektedir. Çocuklukla birlikte ortaya çıkan şiddetten etkilenme, gençlik çağında da devam etmektedir. Gencin, bu etkilenme sonucunda davranışlarında önemli değişmeler meydana gelmektedir. Genç gördüğü ya da maruz kaldığı şiddet davranışını model alabilmektedir. Bundan dolayı diğer bireylerle olan anlaşmazlıklarında, sorunlarını çözme yöntemi olarak şiddete başvurma eğilimindedir. Şiddeti sorun çözme yöntemi olarak benimseyen gençlik, risk altındadır. Artık günümüzde, gencin sosyalleşme sürecinde doğrudan etkili olan

aile ve eğitim kurumlarına görsel öğrenmeyi sağlayan iletişim araçlarını da ilave etmek mümkündür. Çünkü çağdaş toplumlarda görsel öğrenmeyi sağlayan iletişim araçların da ilave etmek mümkündür. Çünkü çağdaş toplumlarda görsel öğrenmeyi sağlayan iletişim araçları pek çok etkinliği ile kamuoyunu sürekli meşgul etmektedir.

- Yaman, Erkan; Ekşi, Halil, *Çocuk ve Ergende Şiddet: Karma Metodolojiye Dayalı Bir Alan Çalışması*, 2010, 192s., Kaknüs Yayınları, İstanbul.

KAPAK ARKA YAZISI: Dünyada ve Türkiye'de gençler arasında şiddetin hızlı bir artış göstermesi şiddet konusunun doğasına olan ilgiyi artırmış, şiddetle ilişkili araştırmaların sayısı ve türü çeşitlenmiştir. Salt şiddet üzerine yapılan çalışmaların yoğunlaşması yanında saldırganlık, taciz, zorbalık gibi şiddetin diğer boyutlarını ve okul güvenliğini içeren araştırmalar hız kazanmış, şiddetin psikolojik yönünü ifade eden araştırmalarda da artış görülmeye başlamıştır. Şiddet, aynı zamanda okulun kendisine atfedilen işlevlerini de yerine getirmesi açısından bir bariyer olarak karşımıza çıkmakta, bu önemli sorunun ortadan kaldırıl(a)maması ise okul sağlığı açısından son derece önemli olumsuz çıktılara neden olmaktadır. Bu bağlamda kitabımızın amacı, çocuk ve ergende şiddetin ortaya konması ve sorunun çözüm noktasında yarar sağlanmasıdır. Çocuk ve gencin şiddetten uzak bir ortamda sağlıklı bir şekilde yetişmeleri aynı zamanda önemli bir eğitimsel görevdir. Çocuk ve gençlerin huzur ortamında yaşamaları onların benlikleri, akademik kariyerleri ve sağlıklı bir gelecek nesil için de çok önemlidir. Kitapta şiddetle ilgili karma metodolojiye dayalı bir araştırmaya yer verilmiş; araştırma, nicel-nitel araştırma yöntemiyle çok boyutlu olarak incelenmiş ve ulaşılan sonuçlar tartışılmıştır.

- Kollektif, *Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması*, 2012, 76s., Genç Hayat Yayınları, İstanbul.

KAPAK ARKA YAZISI: Çocuğa yönelik şiddet, dünyada ve Türkiye'de toplumun birçok kesiminde yoğun olarak yaşanmaktadır. Bu çocukların sağlıklı bir şekilde, ruhsal, fiziksel ve sosyal gelişimini yaralamakta ve onarılması çok güç kalıcı, olumsuz etkiler bırakmaktadır. Çocukların şiddete uğradığı toplumlar, bu durumdan ekonomik, sosyal ve kültürel olarak olumsuz etkilenmektedirler. Çocuklara yönelik şiddet temel bir insan hakkı ihlalidir. BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS) de dahil olmak üzere bir sürü insan hakları hukuku belgesi, çocukların şiddete karşı korunma haklarını güvence altına almaktadır. Ancak tüm uygulamalara karşın çocuğa yönelik şiddet yaygın olarak var olmaya devam etmektedir. Bu nedenle bizler bir araya gelerek, çocuğa yönelik ev içi şiddetin önlenmesine katkı sağlamak, şiddetin önlenmesinde çözümün parçası olmak amacıyla "Çocuğa Karşı Aile İçi Şiddetin Önlenmesi" projesinin çalışmalarına başladık. Elinizde tutmuş olduğunuz araştırma, bu projenin faaliyetlerinden biridir. Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet araştırması; halihazırda var olan şiddeti "görünür kılmaya" ve şiddetin önlenmesi adına gerekli adımların atılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. "Şiddet şiddeti doğurur" bakış açısıyla, çocuğa yönelik olarak, ev içinde gerçekleştirilen şiddetin önlenmesinin, diğer alanlarda yaşanan şiddetin önlenmesine de katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Araştırma kapsamında, İstanbul'da, danışman ve psikologlarla birlikte, 49 ilköğretim okulundan 440 çocukla görüşülmüş, sonuçlar değerlendirilerek, araştırma raporu hazırlanmıştır. Araştırma çocukların ev içinde şiddete tanık olma durumu, fiziksel, duygusal şiddet yaşantıları, ev

içinde diğer çocuklar tarafından gördükleri şiddet deneyimleri ve ihmal edilme yaşantıları üzerine odaklanmaktadır. Araştırma kapsamında ayrıca çocukların çocuğa karşı şiddetin önlenmesine yönelik önerileri ve kendileriyle yapılan görüşme konusundaki görüşleri sorulmuştur. Bu araştırma ile çocuğa karşı şiddetin oluştuğu tüm ortamların birbirinden bağımsız olmadığı bilinerek ancak sadece ev içi ortama odaklanarak, çocukların şiddet deneyimlerini görünür hale getirmek ve çocukların şiddetin önlenmesine yönelik önerilerini paylaşmak amaçlanmıştır. Bu noktada çocukların kendilerini ilgilendiren her konuda deneyimlerinin ve görüşlerinin alınmasının onların katılım hakkının bir gereği olduğu ve çocukların kendi durumları hakkında "uzman" olduklarının göz önünde tutulması önemlidir. Araştırmanın, bundan sonrasında gerçekleştirilecek çalışmalara destek olması ve daha barışçıl bir toplumda yaşamamıza katkı sağlaması dileğiyle...

- Türnüklü, Abbas; Ekiz, Ebru; Balcı, Feridun; Kaçmaz, Tarkan, *Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı Öğrenci Etkinlik Kitabı*, 2012, 105s., Maya Akademi.

KAPAK ARKA YAZISI: Bu kitapta, liselerde sıkça yaşanan öğrenciler arası anlaşmazlıkların yıkıcı, saldırgan ve şiddet odaklı yönetimini azaltmak ve ortadan kaldırmak için eğitim programı geliştirilmiştir. "Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk" eğitim programının amacı liselerde öğrencilere, kişiler arası anlaşmazlıkların doğasını anlamalarını sağlatarak, anlaşmazlık çözüm yollarını tanıtarak, iletişim becerisi, öfke yönetim becerisi, müzakere becerisi ve akran arabuluculuk becerisi konusunda yeterlik kazandırarak, anlaşmazlıklarını yapıcı/barışçıl sorun çözme yollarını kullanarak yönetmelerini ve çözümlemelerini sağlatmaktır. Bu becerilerin lise öğrencilerine kazandırılmasının nedeni, geleneksel disiplin anlayışımızın ve sorun çözme yaklaşımlarımızın yetişkin, otorite ve güç odaklı bir özellik ve içerik göstermesidir. Öğrenci anlaşmazlıkları ve dolayısıyla öğrenci şiddeti, öğretmenler, okul yöneticileri, veliler ve okul disiplin kurulları, yani en genel anlamıyla dışsal güç odakları aracılığıyla yönetilmektedir. Buna karşın, bu kitap bir paradigma değişimini önermektedir. Yetişkin, otorite ve güç odaklı bir disiplin anlayışı yerine, öğrencilerin kendi yarattıkları ortak sorunlarını, bizzat sorunun sahiplerine ya da bir akranlarının arabuluculuğunda yine sorunun sahiplerine çözümleterek, hem sorunların çözümlenmesinin sağlatılması hem de öğrencilerin sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi önerilmektedir. Bu yolla öğrenciler kendi sorunlarını yine kendileri çözmeye başladığında, dışsal sorun çözme yaklaşımından içsel sorun çözme yaklaşımına yönelik bir dönüşüm, diğer bir ifade ile paradigma değişimi sağlanmış olacaktır. Bu yolla okullarda her gün yaşanan öğrenci çatışmaları ve anlaşmazlıkları, önlenmesi ve ortadan kaldırılması gereken sorun davranışlar olmaktan çıkıp, öğrencilere doğru davranışları kazandırmak ve onların sorun çözme becerilerini geliştirmek için bir fırsat ve araç görünümü almış olacaktır. Öğrenciler kendi yarattıkları anlaşmazlıkları çözümlerken gelecekte yaşayabilecekleri daha ciddi kişiler arası çatışmalar ve anlaşmazlıklar için de aşılanmış olacaklardır. Bu yolla öğrencilerin hem sorun çözme becerileri gelişecek hem de özgüven, özsaygı, özyönetim ve özdüzenleme becerileri gelişecektir.

- *Gençler İşbaşında: Eşitlik İçeride, Şiddet Dışarıda*, 2014, 92s., Genç Hayat Yayınları, İstanbul.

KAPAK ARKA YAZISI: Aile içinde şiddet gören çocukların oranı ise yüzde 75'lerde. Bunun içinde psikolojik şiddette var. Yeni başladığımız 'Gençler iş başında: Eşitlik içeride, şiddet dışarıda' adlı projemizle şiddetsiz iletişimi temel alıyoruz. Proje kapsamında İstanbul'un 10 ilçesindeki 30 okuldan gönüllü öğretmenler toplumsal cinsiyet eşitliği, şiddetsiz iletişim, gençlerle iletişim kurma gibi konularda eğitim alacaklar ve edindikleri bilgileri öğrencilere aktaracaklar. Eğitim gören öğrencilerden bir grup görsel bölümlerde okuyan 60 üniversite öğrencisiyle bir araya gelerek kısa film ve poster çalışmaları yapacak. Diğer grup ise bulundukları ilçenin gençlik merkezi çalışanları, ilçe milli eğitim müdürlüğü ve gençlik alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarını ziyaret edecekler.

- Kılınç, Metin, *Gençlik Şiddet ve Serbest Zaman*, 2016, 216s., Doğu Kütüphanesi, İstanbul.

KAPAK ARKA YAZISI: Toplumsal ilişkilerin dinamikleri içerisinde, bütüncül olarak ele alınması gereken şiddet olgusuna gençlerin nasıl maruz kaldığı ve şiddet olgusunu nasıl anlamlandırdıkları analiz edilmiştir. Serbest zamanlar sosyolojisinin temelini oluşturan serbest zaman aktivitelerinin şiddet ekseninde gençlerin kişilik gelişimlerini ve sosyalleşme pratiklerini nasıl şekillendirdiği, sosyolojik perspektiften incelenmeye çalışılmıştır. Bu açıdan eser, insanların toplumsal yaşamda şiddetin azaltılmasında nasıl davranmaları gerektiğinden ziyade nasıl davranmamaları gerektiği hakkında tüyolar vermektedir.

- Kolektif, *Gençlik Şiddet ve Sosyo Kültürel Etkenler Çalıştayı*, 2016, 136s., Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Konya.
- Yılmaz, Macit, *Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü*, 2017, 213s., Lambert Academy.

KAPAK ARKA YAZISI: Şiddetin çok yönlü oluşu sosyal bilimler alanında bütün bilim dallarının ortak çalışmasını ve çözüm sürecine katkı sağlamasını gerekli kılmaktadır. Araştırmanın anket bulguları ve yorumları ise toplumda şu an okul hayatını sürdüren ergenlerin şiddete karşı tutumları hem okul hem de ailede edindikleri din eğitimi formasyonlarının şiddete bakış ve yaklaşımlarını nasıl etkilediklerine dair bilgileri göz önüne sermesi açısından önemlidir. Davranış ve tutumlarımıza yön veren dini ahlaki değerlerin mutlaka şiddet konusunda sosyal bilimcilere katkı sağlayacaktır. İnançtan kaynaklanan bilgilerle kişiliğini ve duygularını doğru bir şekilde eğitmiş bireyler önce kendisine sonra da çevresine zarar verecek, rahatsız edecek olaylardan uzak kalacaklardır. Bu çalışmada ergen bireylerde şiddetin önlenmesi ve azaltılmasında din ve değerler eğitiminin neler olabileceği üzerinde durulacaktır.

7. "Diğer" Teması

"Diğer" teması altındaki eserler farklı temalar ile doğrudan ilişkisi bulunmamış ve bu nedenle tasnif işlemi gerçekleştirilememiştir. Bu tema içerisinde on biri (11) makale, biri (1) tez ve üçü (3) kitap olmak üzere on beş (15) eser bulunmaktadır.

Grafik 30: "Diğer" Teması (15)

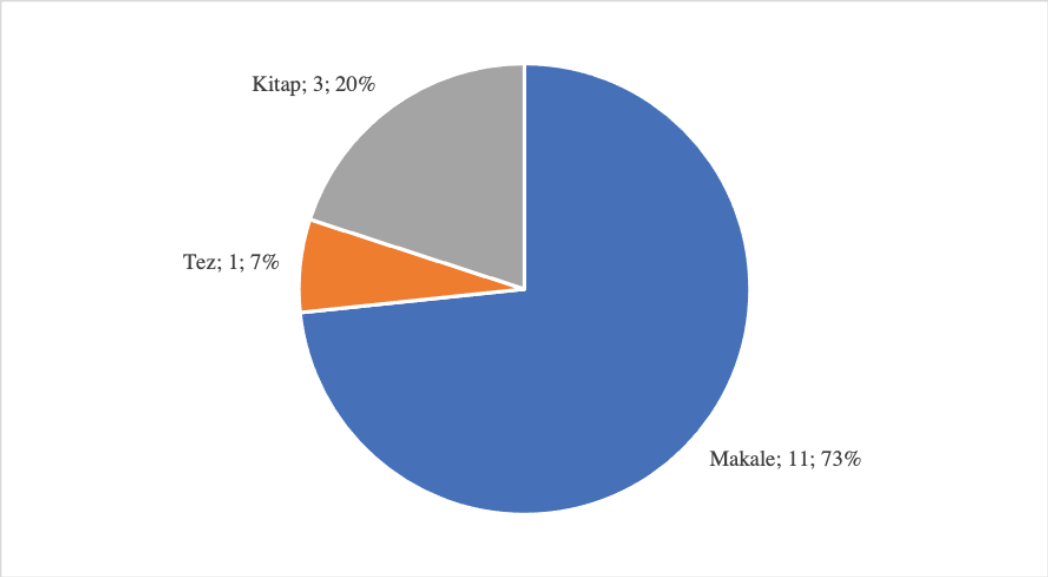

7.1. Tezler

- Çankırı, Banu, *Çocuk-Ergen Alay Edilme Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması, Geçerlik ve Güvenirliğinin İncelenmesi*, 2016, Yüksek Lisans, 101s., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi.

ÖZET: Dünyada hemen hemen bütün okullarda görülen problemlerin başında yer alan şiddet ve saldırganlık içeren davranışlardan biri olarak kabul edilen alaya alma durumu ile ilgili Türkiye'de herhangi bir ölçek kullanılmadığı için, Çocuk-Ergen Alay Edilme Ölçeği'nin (Child- Adolescent Teasing Scale - CATS) Türk dilinde geçerlik ve güvenirliğini yapmak amacıyla yürütülen bu araştırma metodolojik tiptedir. Çalışma kapsamında toplam 400 ilköğretim 5-6-7-8. Sınıf öğrencileri ile çalışılmıştır. Araştırmada 32 maddelik CATS ve 23 maddelik Öğrenci Tanıtım Formu kullanılmıştır. Ölçeğin değerlendirilmesinde kapsam geçerliği, yapı geçerliği, iç tutarlık, zamana karşı değişmezlik yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma verileri ortalama 3 ayda toplanmıştır. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %52,5'i kız, %47,5'i erkektir. Yaş ortalamaları X=12,54±1,11 (min-max=11,00-15,00) olarak belirlenmiştir. Ölçeğin Kapsam Geçerlik İndeksi=0,87, Çocuk-ergenlerde alay edilme sıklığı madde puan ortalamaları ve korelasyon katsayılarının 0.34 ile 0.70 arasında değiştiği, çocuk-ergenlerde alay edilme davranışının ne kadar rahatsız ettiğine yönelik yöneltilen soruların madde puan ortalamaları ve korelasyon katsayılarının 0.38 ile 0.64 arasında değiştiği, Cronbach alfa katsayısı ise 0,925 olarak bulunduğu saptanmıştır. Dört haftalık test-tekrar test korelasyonu yüksektir (r=0,877). Doğrulayıcı ve açımlayıcı faktör analizleri ölçeğin 4 faktörlü yapıda olduğunu göstermiştir. Dört faktör tarafından açıklanan toplam varyans %55,51'dir. Buna göre Faktör 1: toplam varyansın %38,4'ünü, Faktör 2: %4,95'ini, Faktör 3: %5,78'ini, Faktör 4: %6,36'sını açıklamaktadır. Ölçeğin her bir alt boyut ile toplam ölçek puanı arasındaki ilişki ilişkide güvenirlik katsayıları 0,569 ile 0,936 arasında

değişmektedir. Toplam ölçek puanı 1,53±0,54 olup, alt ölçeklerin madde puan ortalamaları sırasıyla Faktör 1 İçin 1,56±0,60; Faktör 2 İçin 1,68±0,86; Faktör 3 İçin 1,37±0,61; Faktör 4 İçin 1,57±0,62 bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasında yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu 9 madde (5,12, 13, 15, 20, 22, 25, 26,27) ölçekten çıkarılmış, ölçek toplam 23 maddeli olarak uyarlanmıştır.

7.2. Makaleler

- Onul, Hakkı; Tüzün, Şefik Ö., *Asi Gençlik Sorunu, 1*963, Sosyal Hizmet Dergisi, (9), 15, Ankara.
- Duru, Osman, *Beatnikler*, 1966, Yeni Ufuklar, (172), İstanbul.
- Kolverdi, Fikret; Ganne, Gillbert, *Asi Gençlik-Uzun Saçlı İngiltere*, 1966, Cep Dergisi, (2), İstanbul.
- Atagök, Tomur, *Gençlere Göre 'Sınırlar ve Ötesi'*, 1995, Hürriyet Gösteri Dergisi, (177), 22-24, İstanbul.
- Türnüklü, Abbas; Şahin, İdris, *13-14 Yaş Grubu Öğrencilerin Çatışma Çözüm Stratejilerinin İncelenmesi*, 2004, Türk Psikoloji Yazıları, 7(13), 45-61, Ankara.

ÖZET: İlköğretim okulu yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin çatışma çözme stratejilerini incelemektir. Araştırma İzmir'de sırasıyla, tabakalı, seçkisiz ve uygun örnekleme ile belirlenmiş 320 öğrenciyle çalışılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, tamamı açık uçlu sorulardan oluşan bir anketle toplanmıştır. Anketin kapsam geçerliği sınanmıştır. Araştırmada toplanan verilerin tümü nitel olduğu için, veriler nitel veri analiz teknikleri kullanılarak analiz edilmiş ve özellikle "içerik analizi" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda 13-14 yaş grubu öğrencilerin fiziksel şiddet, küfür, izinsiz eşya alma, dalga geçme, ad takma ve kıskançlık gibi kişiler arası çatışmaları çözme stratejilerinin ve taktiklerinin genelde yıkıcı ve işbirliğinden uzak olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, öğrencilerin yapıcı ve işbirliğine yönelik çatışma çözme stratejilerini ve taktiklerini, yıkıcı olanlara göre daha seyrek kullandıkları saptanmıştır. Ayrıca, öğrencilerin kullandıkları çatışma çözme stratejileri ve taktikleri, sorunun türüne ve öğrencilerin cinsiyetine göre de değişim gösterdiği bulunmuştur.

- Kara, Hüseyin, T*uzağın Kurbanları Neden Gençler?*, 2006, Yeni Eğitim Dergisi, (15), 24-25, Ankara.
- Kırmızılı, Emre Y., *Gençliğin Bozulma Süreci ve Fıtratı Tağyir*, 2008, Eğitim Yazıları Dergisi, (14), 117–123, İstanbul.
- Oğuşgil, Atilla V., *Avrupa Birliği Sosyal Politikası Kapsamındaki Risk Gruplarına Polis Desteği: İstanbul Şükrü Balcı Polis Meslek Yüksek Okulu Örneği*, 2009, Polis Bilimleri Dergisi, 11(1), 73-98.

ÖZET: Avrupa Birliği Sosyal Politikası, Birliğin sosyal boyutunu güçlendirmeyi ve vatandaşları için kaliteli bir yasam sunmayı hedeflemektedir. Birlik, bu hedefler arasında çeşitli nedenlerden dolayı ayrımcılığa uğrayan issizler, çocuklar, kadınlar, yaslılar ve engelliler gibi toplumun dezavantajlı kesim-

lerinin sosyal durumlarını ve ayrımcılığa uğramamalarını güvence altına almalarına yönelik hedeflere ayrı bir önem vermektedir. Gerek Avrupa'da gerekse Türkiye'de, bu gruplara yönelik yapılan yasal düzenlemeler ve devlet yardımları yanında kişisel veya kurumsal olarak verilecek destekler bu grupları hayata bağlamaları ve toplumla bütünleştirmeleri adına büyük öneme sahiptir. Özellikle eğitim kurumları bu gruplara manevi destek verebilecek örnek kurumlardır. İstanbul Şükrü Balcı Polis Meslek Yüksek okulu bu gruplara yönelik olarak böyle bir destek projesi yürüten bir eğitim kurumudur. Bu makalede, bu okulun yukarıda adı geçen gruplara yönelik olarak "Uluslararası Gençlik Ödülü Programı" çerçevesinde yürüttüğü faaliyetler konu edilecek ve bu faaliyetlerin bu gruplar üzerindeki faydaları tartışılacaktır.

- Avcı, Hikmet; Doğan, Murat; Tunca, Nihal; Dağköy, Servet, *Ergen Asiliği Ölçeği (ERAS)*, 2014, Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 4(1), 281-300.

ÖZET: Ergenlik çağındaki bireyler %21'lik oranla Türkiye nüfusu içinde önemli bir yere sahiptir. Bu araştırmanın amacı, ergen asiliğini belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu çerçevede 219 ergenle yapılan kompozisyon çalışmasına ek uzman görüşü ve alanyazın taraması yoluyla 76 madde içeren bir havuz oluşturulmuştur. Pilot çalışmanın ardından 11-19 yaş arasında 374 kişiye uygulanan taslak formun geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi (temel bileşenler analizi) sonunda, 37 madde olduğu belirlenen Ergen Asiliği Ölçeği'nin (ERAS) üç faktörde toplandığı görülmüştür: aileye yönelik asilik, okula yönelik asilik ve akrana yönelik asilik. Sözü geçen üç faktör toplam varyansın %49' unu açıklamıştır. Ölçeğin tümü için .94 olan Cronbach alfa değeri faktörler açısından da yüksek bulunmuştur. Testi yarılama yöntemiyle elde edilen korelasyonların yüksek, madde analizi sonuçlarının ayırt edici bulunması ölçeğin güvenilir olduğunun göstergeleridir. Geçerlik ve güvenirlik özelliklerinin birbirinden farklı tekniklerle sınanması, ölçeğin psikometrik niteliklerini güçlü kılmıştır. Bu psikometrik nitelikler, ERAS'ın ergen asiliğinin belirlenmesini gerektiren araştırmalarda kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğuna işaret etmektedir.

- Akca, Özakar Selen; Yıldız, Suzan, *Riskli Çevredeki Adolesanlar ve Hemşirelik*, 2016, Literatür Sempozyum Dergisi, (9), 33-39.

ÖZET: Sağlık açısından riskli davranışlar genellikle adolesan dönemde edinilir ve bu dönemde mortalite ve morbidite hızlarında önemli artışlara neden olur. Adolesan dönemde meydana gelen hastalık, ölüm ve sakatlıkların önemli bir bölümü riskli davranışlarla ilişkili olduğu kadar aynı zamanda riskli çevre ile de yakından ilişkilidir. Adolesanların henüz olgunlaşmamış bilişsel gelişim ve içgörü yetersizliğine uygun olmayan riskli çevre de eşlik ediyorsa, riskli davranışlara kolay eğilim gösterdikleri bildirilmiştir. Riskli çevredeki adolesanların erken dönemde riskli davranışlarının belirlenmesi ve önlenmesi, daha sonraki dönemde riskli davranışlarının azalmasını sağlamaktadır. Erken tanı sorunun büyümesine engel olmakta ve sorun oluşturan davranışların değiştirilmesine yol göstermektedir. Hemşireler, toplumdaki risk gruplarını belirlemede ve bu gruplara yönelik koruyucu, önleyici müdahaleler geliştirmede anahtar kişi rolündedir. Bu nedenle hemşirelerin riskli çevredeki adolesanları tanıması çok önemlidir. Koruma altında olan, çalışan, sokakta yaşayan adolesanlar risk altındadır.

Hemşireler aileler ile işbirliği sağlamalı ve aile eğitimi programlarında yer almalı, gerekirse okul sağlığı ve toplum ruh sağlığı hizmetlerinde riskli adolesanları tanımalıdır. Aile ziyaretleri ile danışmanlık rolünü yerine getirmelidirler.

- Tanacıoğlu, Betül; Baker, Erdur Özgür; Doğan, Türkan, *Çocuk ve Ergenlerde Kriz Değerlendirmesi ve Vaka Formülasyonu*, 2016, *Kriz Danışmanlığı* kitabı içinde, 75-108, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

ÖZET: Bu bölümde, kriz vakalarını farklı değerlendirme modelleri, çocuk ve ergenlerin kriz durumlarında değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonrasında oluşturulan vaka formülasyonu hakkında bilgi verilecektir. Çocuklar ve ergenler, yetişkinlerin yaşadıkları pek çok kriz durumuna maruz kalmaktadır; bunun yanında çocuklar ve ergenlerin hem gelişimsel hem de duruma bağlı birçok kriz deneyimlerine de maruz kalmaktadırlar. Örneğin, çocuklarda okula başlama ile ilgili krizler (okul fobisi, okula başladıktan sonra ortaya çıkan psikosomatik belirtiler, uyku sorunları gibi); akademik başarısızlıkla ilgili krizler (sınıfta kalma, sınavdan istenilen başarının elde edilememesi); okulda engelli öğrenciler ile ilgili krizler (arkadaş ortamlarından dışlanma, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin ya da sınıfında engelli bir öğrencinin bulunduğu öğretmenlerin çocuğun davranış, duygusal sorunlarında nasıl bir müdahale izleyecekleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları) yaşayabilirler. Ayrıca, çocuklar arasında zorbalık ya da taciz davranışı (zorbalık yapan ya da bu zorbalığa maruz kalan çocuklar); ebeveynlerin boşanması (çocuklarda olası duygusal, davranış sorunları ve sosyal sorunlar); çocuk istismarı; önemli bir kişinin kaybı çocuklarda görülebilen krizlerden sayılabilir. Ergenlerde bu kriz durumlarına ek olarak, intihar; cinsel kimlik gelişimiyle ilgili krizler (ergenlerde beklenmedik hamilelik sorunları; gay, lezbiyen ergenler); ebeveynlerle yaşanılan çatışmalar; gelecek kaygısı (üniversite sınavları, lise mezuniyeti sonrası yaşamla ilgili kaygılar); karşı cinsle olan ilişkilerin sebep olabileceği krizler (ayrı-...

7.3. Kitaplar

- Levin, Meyer, *Kaybolan Gençlik*, 1958, 319s., Türkiye Yayınevi, İstanbul.
- Sevinç, Abdullah, *Boşluktaki Gençlik*, Gonca Yayınevi, İstanbul. Yaman, Ömer Miraç, Apaçi Gençlik (Gençlerin Toplumsal Davranış ve Yönelimleri İstanbul'da 'Apaçi' Altkültür Grupları Üzerine Nitel Bir Çalışma), 2013, 430s., Açılım Kitap, İstanbul.

KAPAK ARKA YAZISI: Bu kitap son yıllarda adından çokça bahsedilen, kimi zaman horlanan, ağır hakaretlere maruz kalan, pek çok kez dışlayıcı ifadeler ve alayvari cümlelerle tanımlanan bir gençlik akımının, "Apaçi Gençlik"in gerçek hikâyesine ışık tutmaktadır. Kimilerine göre "ıslak odunla dövülmeleri" gereken, kimilerince "modifiye" kıro, maganda, zonta, hırbo sayılan, genellikle varoş ve yoksul çocuklar diye anılan, adları 'tacizci'ye çıkmış, rengârenk kıyafetleri, çoğu zaman havaya dikilmiş saçları, façaları ve dövmeleri ile kimdir bu gençler? Nerelidirler, ne yer ne içerler, niye okuldan atılırlar, hangi işlerde çalışırlar, işyerinde neden tacize uğrarlar ya da neden taciz ederler, nasıl eğlenir, en çok hangi mekânlara takılırlar, arabaları neden Şahin-Doğan'dır, façalı kolları ile ne anlatmak ister-

ler, aileleri ile araları nasıldır, Polis'le araları neden bozuktur, niçin kavga eder ve kavgalarında hangi aletleri kullanırlar, hangi partiye oy verir, hangi siyasi lideri severler, uyuşturucu maddeler ile araları nasıldır, neden argoyu çok kullanılar, "Allah ve Peygamber dendiğinde" ne derler, kendi aralarındaki dayanışmanın boyutları ne düzeydedir, Devlet'e bakışları nasıldır, kendilerine apaçi diyenler hakkında ne düşünürler? Bu ve daha pek çok sorunun cevabını bizzat "apaçiler" ve onlara "apaçi" diyenlerin anlatımlarıyla kitabın sayfaları arasında bulacaksınız. Türkiye'de gençlik araştırmaları alanında yeni bir sayfa aralayan bu çalışmayı daha iyi anlamak için buyurun "Apaçi Gençlik" ile tanışmaya.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, Türkiye'de 1910-2017 yılları arasında gençlik alanında üretilen bilimsel çalışmaları bir araya getirmeyi amaçlayan "Türkiye Gençlik Bibliyografyası" isimli bibliyografya çalışmasının önemli parçalarından birisini oluşturmaktadır. Cumhuriyet tarihi boyunca odağına gençliği alarak kaleme alınmış tüm bilimsel eserleri bir araya getirmek, belirlenen kriterler çerçevesinde tasnif etmek, bilimsel yöntemlerle değerlendirmek ve ortaya çıkan bulgular üzerinden tartışmak bu çalışmanın temel hedeflerindendir. Bu bağlamda "Türkiye Gençlik Araştırmaları" projesinin bir kategorisi olan "Gençlik ve Riskli Davranışlar" konulu çalışmalara ait bulgular yukarıda ifade edilen hedefler doğrultusunda sizlere sunulmuş ve tartışılmıştır. Bibliyografik çalışmaların eserleri bir araya getirici, tasnif edici ve sistematik olarak değerlendirme özellikleri düşünüldüğünde ortaya konulan eserin bu alana ilgi gösteren araştırmacı ve uygulayıcılar için kolaylaştırıcı, yönlendirici ve destekleyici bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Her ne kadar akademik çalışmalar belirlenen alt temalara ayrılmış olsa da konuların birbirleri ile olan yakın ilişkileri göz önüne alındığında sınırları belirlenmiş kesin bir ayrımdan bahsedilememektedir. Özellikle sosyal bilimlerde disiplinler arasındaki sınırların şeffaflığı bu çalışmada göz önünde bulundurulmuştur. Buna bağlı olarak çalışmada incelenen tüm temaların bir üst tema olarak "riskli davranışlar" üst başlığında toplanması gerekliliğine kanaat getirilmiştir. Örneğin; *"Şiddet"* temalı çalışmalar ile akran zorbalığı temalı çalışmalar konuları açısından birbiri ile benzer görülebilir. Ancak yapılan içerik değerlendirmesi sonucunda çalışmaların farklılıkları belirlenmiş ve tematik tasnifler gerçekleştirilmiştir. Benzer konulu çalışmaların farklı temalarda tasnif edilebilmesi noktasında önemsenmesi gereken temel husus her bir temanın birbirinin tamamlayıcısı olduğunun göz önünde bulundurulmasıdır.

Elde edilen bulgular eser türlerine göre değerlendirildiğinde kitap çalışmalarının diğer türlere oranla oldukça düşük seviyelerde kaldığı görülmüştür. Öyle ki kitap türünde verilen eserler tüm eserlerin yalnızca %4'üne karşılık gelmektedir. Akademik eserler özellikle güncel ve sınırlandırılmış bilgilerin belirli bir yöntem ile sunuldukları yerler olarak düşünülmekte ve kitap çalışmalarının bu özellikleri çoğu zaman karşılayamadığı ifade edilmektedir. Bu açıdan gençlik ve riskli davranışlar alanında üretilen eserlerin oransal dağılımlarında da bu anlayışın bir tezahürüyle karşılaşılmaktadır. Ancak son dönem kitap çalışmaları incelendiğinde doktora tezlerinin ve proje çalışmalarının kitap türünde yayınlandığı, böylelikle akademik kaygı taşıyan kitapların sayısında kısmen bir artışın

olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla yakın zamanda kitap türü eserlere dair akademik bakışta değişikliğin meydana gelebileceği ve bunun kitap sayısındaki artışı destekleyeceği düşünülmektedir.

Makale çalışmaları teorik veya uygulama düzeyinde özgün araştırmaların üretildiği, elde edilen sonuçlar itibariyle kendisinden sonraki akademik çalışmalara yön verici olması açısından oldukça önemlidir. Makale çalışmaları birinci elden yayınlanması ve süreli bilimsel dergilerde istenilen bilimsel kriterleri sağlamak koşuluyla yayınlanabilmesi açısından titiz bir çalışmayı gerektirmektedir. Uluslararası dizin ve indekslerde yer alan dergilerde yayınlanan makaleler özgünlük ve nitelik açısından değerlendirildiğinde etki faktörü daha fazla olan çalışmalar olabilmektedir. Bu tür çalışmaların fazlalığı ise dolaylı olarak çalışma yapılan alanın gelişmesine katkı sunmaktadır. Ancak bir kısım makaleler de vardır ki özel bir alan veya disipline ait olmayan, seçiciliği daha az, farklı konu ve alanlardaki çalışmalara yer verilebildiği süreli dergilerde yayınlanabilmektedir. Bu tür dergilerin ve makalelerin varlığı hem ulaşılabilirlik hem de etki faktörü açısından çalışmanın yapıldığı alana ve araştırmacılara istenilen katkıyı sunamamaktadır. Çalışmamızda elde edilen bulgular incelendiğinde makale türünde üretilen eserlerin tüm eserlere oranı %58 bulunmuştur. Dolayısıyla makale çalışmalarının gençlik ve riskli davranış alanının niceliği kadar niteliği üzerinde de önemli bir etkisinin olması beklenmektedir. Bu bağlamda makale çalışmalarının bazı değişkenler açısından incelenmesi önem arz etmektedir. Makale çalışmaları yayın yerlerine göre incelendiğinde %94'ünün (474) dergi bölümü, %6'sının (31) kitap bölümü olarak yayınlandığı tespit edilmiştir. Kitap bölümü olarak yayınlanan makalelerin ilk örneği 2000 yılına aittir. Dergi bölümü olarak kaleme alınmış makalelerin yüz yirmi dokuzu (129) bir üniversiteye ait dergilerde yer almıştır. Üniversite dergilerinin akademik çalışmalara katkısı oldukça sınırlı olmuştur. Makalelerin yayınlandığı dergiler incelendiğinde ise alt temalara göre farklılık göstermekle birlikte genel anlamda Anadolu Psikiyatri, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Eğitim ve Bilim, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı, Kriz Dergisi, Türk Psikoloji ve Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik gibi dergilerin diğer dergilere oranla daha çok ön plana çıktığı görülmektedir. Bu dergilerin varlığı gençlik ve riskli davranışlarla ilişkili makale çalışmalarının daha çok psikoloji ve eğitim bilimleri bakış açısı ile kaleme alındığını göstermektedir.

İki yüz altmış üçü (263) yüksek lisans, kırk sekizi (48) doktora ve yirmisi (20) tıpta uzmanlık tezleri olan toplam üç yüz otuz bir (331) çalışmanın anabilim dallarına göre incelenmesi çalışmaların ortaya koyduğu perspektifin değerlendirilebilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Tez çalışmalarının anabilim dallarına göre incelenmesi sonucunda riskli davranış alanında ele alınan çalışmaların sıklığı veya azlığı hakkında bilgi sahibi olunabilecektir. Değerlendirmeler sonucunda makalelerin incelenmesi ile ortaya konulan sonuçlara benzer şekilde tez çalışmalarının da eğitim bilimleri ve psikoloji bakış açısı ile ele alındığı tespit edilmiştir. Öyle ki tez çalışmalarının yaklaşık 1/3'ü (111) eğitim bilimleri anabilim dallarında gerçekleşmiştir. Hemen ardından ise psikoloji (35), rehberlik ve psikolojik danışmanlık (12), eğitimde psikolojik hizmetler (8) ve psikiyatri (4) gibi birbirine yakın disiplinler en çok çalışmanın yapıldığı anabilim dalları olmuşlardır. Dolayısıyla çalışmaların benzer anabilim dallarında yoğunlaşmış olması var olan çalışmaların tek yönlü yaklaşımlarla ele alınması sonucunu çıkarmaktadır. Az sayıda eserin üretildiği anabilim dalları ise üretilecek yeni çalışmaların hangi farklı yaklaşımlarla ele alınabileceği noktasında araştırmacılara ipuçları vermektedir. Örneğin az sayıda çalışmanın yapıldığı intihar, şiddet, problemli davranışlar

gibi konular ve sosyoloji, sosyal hizmet, hukuk gibi anabilim dallarında yeni çalışmaların üretilmesi gençlik ve riskli davranışlar alanında var olan eksikliği dolduracaktır.

Bilimsel eserler belirli dönemlerde öne çıkan siyasal ya da sosyal sorunlardan, sosyal politika anlayışlarından, toplumun ihtiyaç ve beklentilerinden, yasa, yönetmelik veya mevzuat gibi hukuki düzenlemelerden araştırma ve uygulama boyutunda etkilenebilmektedir. Bu nedenle etkinin boyutlarını daha nesnel bir şekilde değerlendirebilmek için eser türlerinin belirlenen dönemlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Dönemsel aralıklar araştırmacının inisiyatifinde ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal özellikleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Kısaca değinmek gerekirse 1910-1959 yılları savaş, göç, kimsesiz kalan çocuk ve gençler gibi sorunların olduğu bir dönemdir. Dönemin şartları göz önünde bulundurularak cumhuriyet öncesi ve sonrası ortaya çıkan durumun gençlik çalışmalarına etkisi ve riskli davranış çeşitlerinin ne derece ülke ve akademik çalışmaların gündeminde olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde 1910-1959 yılları arasında üretilmiş yalnızca 2 esere ulaşılabilmiştir. Bu çalışmalardan ilk 1927 yılında Cemal Zeki Önal tarafından yazılmış "Genç Kız ve Kadınlarda İntihar: Sebep ve Korunma Çareleri"; ikincisi ise Meyer Levin 1958 yılında kaleme aldığı "Kaybolan Gençlik" isimli kitap çalışmalarıdır. Görüldüğü üzere bu dönemde gençlik dönemi ve gençlik sorunları zaten sınırlı olan akademik literatürün gündemine girememiştir. Bu dönem idealize ve yeni bir gençlik yaratma çabaları daha ağır bastığı, gençlerin var olan veya muhtemel sorun alanlarının keşfinin görmezden gelindiği ve akademik çalışmalara yansımadığı bir dönem olmuştur.

1960-1979 yılları özellikle gençlerin siyasal ve toplumsal hareketlerde özne haline geldikleri ve riskli davranışlara açık hale geldikleri bir dönem olduğu söylenebilir. Asi Gençlik Sorunu, Asi Gençlik-Uzun Saçlı İngiltere ve Beatnikler isimli ilk dönem makaleleri bu durumun bir yansıması kabul edilebilir. 1970'lerden sonra başlayan ilk dönem çalışmalarında gençlik odağında ele alınmaya başlanan bir başka riskli davranış şekli intihar olmuştur.

1980-1999 yılları arasında ülkede gerçekleşen askeri darbeler, siyasi belirsizlikler, iç göçler ve ekonomik sorunlar gençlik dönemini ve gençlik çalışmalarını etkilemesi açısından incelenmesi gereken bir dönem olarak düşünülmüştür. Elde edilen bulgular incelendiğinde bir önceki dönemdeki akademik çalışmalarda ilk örneklerinin verilmeye başlandığı intihar davranışının bu dönemde yoğun olarak makale çalışmalarına konu edinildiği görülmektedir. Ancak bu durum ile tez türünde karşılaşılmamaktadır. Tez türünde üretilen çalışmalarda saldırganlık ve öfke davranışlarının daha sıklıkla ele alındığı tespit edilmiştir. Bu dönem *"Saldırganlık ve Öfke"* temalı ilk çalışmaların üretildiği yıllar olması açısından önemlidir. Özellikle üniversite ve liselerdeki öğrenci olayları ve iç göçler odağında gençliğin riskli davranışlar ile ilişkisinin çalışmalarda ele alınmamış olması akademik literatür açısından ciddi bir eksiklik olarak yorumlanabilir.

2000-2017 yılları arası ise yakın dönemin daha ayrıntılı değerlendirilmesi açısından iki döneme ayrılmış 2000-2009 ve 2010-2017 yılları olarak belirlenmiştir. 2000-2009 yılları arasında 2001 yılında gerçekleşen ekonomik kriz ve 2002 yılından sonra gerçekleşen siyasi değişim ve istikrar gençlik alanında da etkisini gösterdiği gençlik politikalarının etkili bir şekilde uygulamaya konulduğu bir dönem olduğu düşünülmektedir. Özellikle gençlik çalışmaları koruyucu-önleyici bir strateji ile şekillendirilmiş ve riskli davranışlara yönelik yerel yönetimlerden merkezi yönetime kadar kapsamlı bir gençlik uygulamaları hayata geçirilmeye çalışılmıştır. 2010 yılı sonrası yaşanan

terör olayları, dış göçler, ekonomik sorunlar, işsizlik sorunları, gençler arasında hızla yaygınlaşan ve görünür hale gelen şiddet ve artan madde kullanım bozukluğu davranışları bu dönemi ve bu dönemin gençlerini doğrudan veya dolaylı bir şekilde riskli davranışlara açık hale getirebileceği varsayılmaktadır. 2000 yılı sonrası dönemde ortaya konulan farklı ve yeni tüm bu değişkenlerin akademik çalışmalara yansıyabileceği ve seyrini etkileyebileceği düşünülmektedir. Akademik çalışmaların niteliğini ve niceliği artıran tek faktörün sosyal, siyasal veya iktisadi olayların olamayacağı açıktır. Özellikle her ile bir üniversite açılımın meydana getirdiği talepler doğrultusunda gerek akademisyen gerekse üniversite sayılarında hızlı bir artış yaşanmıştır. Öyle ki 2003 yılında ülkemizde yalnızca yetmiş (70) üniversite bulunmaktayken Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi'nden edinilen güncel verilere göre ülkemizde 2018 yılında 72'si vakıf, 5'i vakıf meslek yüksek okulu ve 129'u devlet üniversiteleri olmak üzere toplam üniversite sayısı 206'ya yükselmiştir[3]. Üniversite sayısındaki yükseliş beraberinde öğretim elemanlarına talebi artırmış ve öğretim elemanı sayısında da ciddi oranda artış meydana getirmiştir. Dolayısıyla üniversite ve öğretim elemanları sayısındaki artış akademik çalışmaların niceliksel anlamdaki artışına doğrudan zemin hazırlandığı düşünülmektedir. Akademik eserlerde yaşanılan hızlı yükselişin nedenlerinden biriside akademik çalışmalara yönelik destekleyici düzenlemelerin ortaya konulması olabilmektedir. Örneğin YÖK'ün 2015 yılında yayınladığı ve uygulamaya koyduğu "Akademik Teşvik Ödeneği" yönetmeliğinin bu açıdan etkili olduğu düşünülmektedir. Bu yönetmelik akademisyenleri makale, kitap, proje, patent gibi akademik faaliyetler yapması konusunda teşvik ederken dergi, yayınevleri, kongre ve farklı yayın platformlarının çeşitlenmesini de beraberinde getirmiş böylelikle akademik çalışmaların yayınlanması noktasında alternatifler genişlemiş ve kolaylaşmıştır. Akademik eserlerin artışının bir başka nedeni ise akademik yayınlara ulaşılabilirliğin kolaylaşması olduğu düşünülmektedir. Özellikle son dönem artan teknolojik imkanlar gerek kütüphanecilik gerekse yayın politikalarını etkilemiştir. Çoğu akademik yayına çeşitli platformlar[4], online dergiler veya online yayın katalogları sayesinde kolaylıkla erişilebilmektedir. Örneğin yakın dönemde Yüksek Öğretim Kurumu tarafından erişime açılan Yök Akademi[5]bunun bir örneğidir. Araştırmacıların akademik teşviklerden faydalanmaları için yayınladıkları eserlerin kendisini veya bilgilerini Yüksek Öğretim Kurumu Sistemi'ne (Yöksis) girmiş olmaları gerekmektedir. Böylece Yök Akademi Yüksek Öğretim Kurumu Sistemi ile entegre edilmiş ve tüm akademik yayınların bilgisine erişildiği büyük bir yayın havuzu haline getirilmiştir. Bu gibi örnekler sayesinde eserlerin görünürlüğü ile birlikte araştırmacıların yeni eserlere erişimi ve ulaşılabilirliği kolaylaşmıştır. Bu gibi örneklerin yayın sayısındaki artışı etkilediği düşünülmektedir. Özetle üniversite ve öğretim elemanları sayısındaki artış, Yüksek Öğretim Kurumu'nun ortaya koyduğu düzenlemeler, akademik çalışmalara ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik noktasında yaşanılan yenilikler bilimsel çalışmaların son dönemde ciddi bir artış göstermesinde etkili olduğu düşünülmektedir. 2000 yılı ve sonraki dönemlerde üretilen eserlerin cumhuriyet tarihinde üretilen tüm eserlere oranının %92 olması bu etkiler göz önüne alındığında anlamlı bir sonuç ortaya koymaktadır.

---

3 Bknz: https://istatistik.yok.gov.tr/, Erişim Tarihi: 17.11.2018

4 Bknz:https://www.academia.edu/
Bknz: https://www.researchgate.net/
Bknz: https://tr.linkedin.com/

5 Bakınız: https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/

2000-2009 yılları tematik olarak değerlendirildiğinde en çok eserin *"Saldırganlık ve Öfke"* alanında üretildiği görülmektedir. Bu alanda üretilen çalışmaların saldırganlık düzeyi, saldırganlık eğilimi, öfke biçimleri, öfke kontrolü ve yönetimi gibi spesifik alanlarda ele alınması ve değişkenlerinin ölçek ve anket üzerinden kolaylıkla ölçülebilmesi veya karşılaştırılabilmesine imkan sağlaması *"Saldırganlık ve Öfke"* temalı çalışmaların en çok tercih edilen alan olmasında önemli bir etken olabileceği düşünülmektedir. 2000-2009 yılları ile ilişkili bir başka sonuç ise akran zorbalığı ve siber zorbalık konularında ilk çalışmaların bu dönemde yapılmış olmasıdır. 2010-2017 yıllarında en çok eserin üretilen tema hızlı bir yükseliş gösteren siber zorbalık olmuştur. 2010-2017 yılında bir önceki döneme göre üretilen eser sayısında düşüş yaşayan tek tema ise *"Saldırganlık ve Öfke"* teması olmuştur. Bunun nedeni olarak ise siber zorbalık ve akran zorbalığının saldırganlığın bir türü olarak görülmesi dolayısıyla yapılan araştırmaların saldırganlık ve öfke odağından zorbalık odağına kaymış olabileceği düşünülmektedir. Kitap çalışmalarının her dönemde en az tercih edilen eser türü olduğu görülmektedir. Öyle ki 2010-2017 döneminde dahi kitap sayısı sadece on beşte (15) kalmış ve aynı dönemde üretilen tüm eserlerin %3'üne karşılık gelebilmiştir. Tüm dönemlerde olduğu gibi son dönemde de üretilen toplam kitap sayısının yarısı *"Şiddet"* temasında üretilmiştir. Şiddet konulu çalışmaların kitap türünde en çok tercih edilen tema olması şiddetin nedenleri, türleri ve sonuçları bağlamında daha geniş perspektifte ele alınabilmesine imkan sağlayacak bir alan olmasının önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

Makale türü eserlerde ise her dönem yükseliş trendi gerçekleşebilmiştir. 1980-1999 yılları arasında otuz sekiz (38), 2000-2009 yıllarında ise yüz yetmiş (170) makale türü eser üretilmiştir. 2010-2017 yılları arasını kapsayan son dönemde ise bu sayı iki yüz doksan ikiye (292) yükselmiştir. Tez çalışmalarının kapsayıcılık ve uzmanlık gerektiren uzun bir çabanın ürünü olduğu düşünüldüğünde makale çalışmalarından daha az olması anlaşılır kabul edilebilir. Öyle ki aynı dönemlerde tez türü eserler her zaman makale türü eserlerden daha az üretilmiştir. Tez çalışmaları düzeylerine göre değerlendirildiğinde ise tüm dönemlerde yüksek lisans tezlerinin sayısı doktora ve tıpta uzmanlık tezlerinin sayısından fazla olmuştur. Yüksek lisans tezleri akademik ve mesleki kariyer için ilk ve en çok tercih edilen aşamadır. Bilgiye ulaşma, ulaşılan bilginin derlenmesi ve bulguların belirlenmiş bir yöntem içerisinde yorumlaması becerisinin kazanması beklenen yüksek lisans çalışmaları sadece akademik kariyer için değil mesleki kariyerler için de oldukça önemli bir hale gelmiştir. Doktora çalışmaları ise bağımsız araştırmaların yapılması, derinlemesine ve geniş bir bakış açısına sahip olunması, kuramsal ve teknik konulara haiz olunması, yeni bir sentez ve söylemin ortaya konulması beklenen uzun bir akademik süreçtir. Dolayısıyla mesleki kariyer amacının fazlaca yer aldığı yüksek lisans tezlerine karşılık doktora çalışmalarında akademik kaygıların ön planda tutulması beklenmektedir. Bu açıdan derinlik ve uzmanlığın ön planda olduğu doktora çalışmalarının akademik literatürdeki karşılığı oldukça değerlidir. İlk tez çalışmasının 1987 yılında üretildiği dikkate alındığında doktora ve tıpta uzmanlık tezlerinde her dönem artış yaşanmasına karşılık yüksek lisans tezleri 3 dönemde de en çok üretimin yapıldığı tez türü olma özelliği göstermektedir. Sonuç olarak yüksek lisans çalışmalarında karşılanması istenen beklentiler ile kıyaslandığında doktora düzeyinde yapılan akademik çalışmaların sınırlı düzeyde kalmış olmasında araştırma sürecinin genişliği ve istenilen araştırma bulgularının niteliğinin önemli bir etken olabileceği düşünülmektedir.

Tezlerin temalara ve düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde en çok eserin *"Saldırganlık ve Öfke"* temasında üretildiği ve büyük ekseriyette yüksek lisans düzeyinde çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Çünkü yüksek lisans tezlerinden çoğunlukla sınırlı bir alanda yapılması, ölçek veya anket yoluyla verilerin toplanması ve kısa sürede çalışmanın tamamlanması beklenmektedir. *"Saldırganlık ve Öfke"* temalı tez çalışmaları bu beklentiler ışığında incelendiğinde daha çok nicel araştırma yönteminin ve veri toplama yöntemi olarak ölçek veya anketlerin tercih edildiği ve en çok yüksek lisans düzeyinde üretildikleri tespit edilmiştir. Temalar içerisindeki yoğunluğu dikkate alındığında ise en çok doktora çalışmasının sırasıyla *"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı"*, *"Siber Zorbalık/Şiddet/Saldırı"* ve *"Saldırganlık ve Öfke"* temalarında üretildiği görülmektedir. Her bir tema içerisindeki doktora çalışmalarının yoğunluğu incelendiğinde doktora çalışmalarının en çok akran zorbalığı ve *"Şiddet"* temasında üretilmiş olduğu görülmektedir. Öyle ki bu iki tema kendi alanlarında üretilen tüm tez çalışmalarının %20'sinioluşturduğu tespit edilmiştir. Doktora çalışmalarının oransal anlamda en az olduğu tema ise toplam tez sayısı açısından en çok üretimin yapıldığı *"Saldırganlık ve Öfke"* (%10) teması olmuştur. Tıpta uzmanlık tezleri ise intihar (9) alanında en çok, *"Saldırganlık ve Öfke"* (1) alanında ise en az çalışmanın yapıldığı tez türü olarak karşımıza çıkmaktadır. İntihar konulu çalışmaların tıpta uzmanlık tezlerinde fazla tercih edilmesinde intihara yönelik klinik bakış etkili olmuştur. Yapılan çalışmalar incelendiğinde intihar bulgularının çoğunlukla resmi dosyalardan ve kaynaklardan (hastane, klinik vb.) elde edildiği görülmektedir.

Böylesi kapsamlı bir çalışmanın değerlendirmesini daha doğru yapmak adına tasnif edilen alt temaların her birine özgün önemli noktalara temas etmekte fayda görülmüştür:

İntihar, özellikle Dünya'da yaygın bir sosyal sorun olmakla birlikte daha çok gelişmiş ülkelerin bir sorunu olarak görülmektedir. Kuzey ve Batı Avrupa, Rusya, Kazakistan, Güney Kore, Kuzey Kore, Japonya ve Hindistan gibi yakın doğu ve uzak doğu ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Arjantin ve Şili gibi Kuzey ve Latin Amerika ülkeleri Dünya'da en çok intihar vakalarının görüldüğü ülkelerdir[6]. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan son istatistiki bilgilere göre Türkiye'de 2015 yılında gerçekleşen intihar oranı yüz binde 4,11 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de intihar davranışları yüksek oranlarına sahip ülkelerle kıyaslandığında daha az karşılaşılan riskli davranış şeklidir. Dönemin Sağlık Bakanı Ahmet Demircan'ın 2014-2016 yılları arasında gerçekleşmiş intihar davranışları ile ilgili paylaştığı bilgilere göre 9 bin 479 kişi intihar etmiştir. İntiharın en çok görüldüğü yaş aralığı ise sırasıyla 20-24 yaş ve 25-29 yaş gruplarıdır[7]. Gerek kayıtlı intihar oranları gerekse intihar davranışının en sık gerçekleştiği yaş grupları incelendiğin de intiharın gençlik döneminin en önemli sosyal sorunlarından birisi olduğu rahatlıkla görülmektedir. Dolayısıyla sorunların tespiti ve çözümü açısından bu alanda yapılacak akademik çalışmalar veya var olan akademik çalışmaların incelenmesi oldukça değerlidir. Bu bağlamda 1910-2017 yılları arasında intihar, özkıyım, kendine zarar verme konularında üretilmiş akademik çalışmalar incelendiğinde yüz otuz ikisi (132) makale, otuz beşi (35) tez ve üçü (3) kitap çalışması olmak üzere toplam yüz yetmiş (170) esere ulaşılabilmiştir. Bu eserlerin büyük kısmının klinik yaklaşımlı çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Dönemlere göre incelendiğinde 1980 öncesi dönemde gençlik ve inti-

6 Bknz: http://www.who.int/gho/mental_health/suicide_rates/en/, Erişim tarihi: 18.11.2018

7 Bknz: http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21516, Erişim Tarihi: 18.11.2018

har ilişkisini ele alan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Öyle ki 1980 öncesinde ikisi (2) kitap, ikisi (2) makale olmak üzere yalnızca dört (4) eser üretilmiştir. 1980-1999 yılları arasında yirmi dokuzu (29) makale, sekizi (8) tez çalışması olan toplam otuz yedi (37) eserin daha çok intiharın risk faktörleri, nedenleri, etkileri ve intihar girişimleri gibi intihar davranışını tanımlayıcı boyutta ele alan çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. 2000 sonrası dönemde ise intiharın farklı disiplinlerce ele alınması akademik çalışmaları niceliksel olarak artırmıştır. Ancak 2000 yılı sonrası dönemde özellikle örneklem grubunun acil servise başvuran vakalar veya klinik merkezlerine başvuran kişilerin seçilmesi intiharın sınırlı bir yaklaşımla ele alınmasına neden olmuştur. İntihar davranışına yönelik patolojik veya klinik odaklı bakışın aksine psiko-sosyal bakış oldukça az ele alınmıştır. Öyle ki intihar davranışları son dönemlerde sadece intihar oranları veya intiharın nedenleri ile değil davranışın gösteriş biçimleri ile de dikkat çekmektedir. Şehirlerin önemli kabul edilebilecek simgeleri intihar davranışlarının birer aracı haline gelebilmektedir. Örneğin İstanbul'da köprüler bu davranışın önemli bir aracı haline gelmiş ve gelmeye devam etmektedir. Ancak intihar davranışının görünürlüğü de çeşitlenmiştir. Örneğin son zamanlarda sosyal medya üzerinden yayınlanan ergen ve genç intiharları artış göstermiş ve yaygınlaşmıştır[8]. Sosyal medyada vuku bulan intihar davranışlarının kısa sürede on binlerce kişiye ulaşması kişilere yeni araçlar sunmaktadır. Dünün en sık gösteriş şekli olan köprüler, bugün sosyal ağ köprüleri üzerinden kendisini gösterebilmektedir. İntihar davranışının nedenleri üzerinden bir inceleme yapıldığında da benzer değişimi görmek mümkündür. Yoksulluk, işsizlik, yaşlılık, engellilik gibi sosyal ve fizyolojik nedenler davranış bozuklukları, depresyon, anksiyete, şizofreni gibi çok çeşitli psikolojik ve psikiyatrik rahatsızlıklar intihar davranışının nedenleri olarak önceden beri bilinmektedir. Ancak son dönemle birlikte bilgisayar oyunlarının[9], sosyal medyanın[10], görsel ve işitsel materyallerin şantaj amaçlı kullanımının[11]

---

8 Bknz: http://www.milliyet.com.tr/canli-yayinda-intihar-etti-gundem-2324752/, Erişim Tarihi: 18.11.2018
Bknz: https://www.haberturk.com/gundem/haber/1073159-bileklerini-kesip-sosyal-medyadan-paylasti, Erişim Tarihi: 18.11.2018
Bknz: https://www.haberler.com/sevgilisinden-ayrilan-genc-canli-yayinda-intihar-9248348-haberi/, Erişim Tarihi: 18.11.2018
Bknz: http://www.milliyet.com.tr/sosyal-medyadan-vasiyetini-gundem-1955589/, Erişim Tarihi: 18.11.2018

9 Bknz: https://www.dha.com.tr/istanbul/mavi-balina-oyunu-130-ergeni-intihara-surukledi/haber-15476 26/video/, Erişim Tarihi: 20.11.2018
Bknz: https://www.haberturk.com/tv/burasi-turkiye/video/mavi-balinadan-sonra-mariam-korkusu-basladi/ 488857

10 Bknz: https://www.ntv.com.tr/teknoloji/sosyal-medya-gencleri-intihara-mi-surukluyor, tT9F7x VcVEOkkD_rzBvQ7g, Erişim Tarihi: 20.11.2018
Bknz: https://www.sabah.com.tr/yasam/2017/10/13/sosyal-medya-linci-intihara-surukledi
Bknz: https://www.sozcu.com.tr/2017/saglik/twitterdan-itiraf-gibi-aciklama-sosyal-medya-gencleri-intihara-surukluyor-2131603/

11 Bknz: https://www.ensonhaber.com/liseli-kizi-intihara-surukleyen-santaj-2014-01-15.html, Erişim Tarihi: 20.11.2018
Bknz: https://www.haberturk.com/yasam/haber/728333-intihar-ettiren-ciplak-santaj, Erişim Tarihi: 20.11.2018
Bknz: http://www.hurriyet.com.tr/dunya/cinsel-santaj-olume-surukledi-40674979, Erişim Tarihi: 20.11. 2018
Bknz: https://www.sondakika.com/haber/haber-eski-sevgilisi-santaj-yapinca-dugununne-10-gun-10500348/, Erişim Tarihi: 20.11.2018

bir ergeni veya genci intihara sürükleyen yeni nedenler olduğu ifade edilebilir. İntihar davranışının nedenleri, sunum şekilleri ve görünürlüğündeki bu değişimin son dönem akademik çalışmalara konu olmadığı görülmektedir. Özellikle gençlik ve ergenlik döneminin en önemli parçası haline gelen sosyal medya, bilgisayar oyunları gibi sanal içerik sunumlarının yine gençlik ve ergenlik döneminin en önemli sorunlarından biri olan intihar davranışları ile ilişkisinin akademik çalışmalara konu olmaması literatür açısından ciddi bir eksiklik olmakla birlikte intiharın psiko-sosyal yönüne değinebilecek özgün çalışmalar için önemli bir fırsat sunmaktadır.

Akran zorbalığı son dönem gençlik sorunları arasında en çok dikkat çeken konuların başında gelmektedir. Riskli davranış olarak tanımlanabilecek bu yeni şiddet türüne yakın dönemde yoğun bir ilginin başladığı görülmektedir. Okullarda, sokaklarda ve sosyal mekanlarda akran kavgaları, çeteleşme, fiziksel veya sözel şiddet olayları ile kendini gösteren; erkek- kadın, yoksul-zengin veya kasaba-şehir gibi her değişken üzerinde, her mekanda ve durumda görülebilen bir sosyal sorun halini almıştır. Özellikle zorbalık davranışının olası sonuçlarının dışında suç davranışından bir önceki davranış biçimi olarak görülebilmesi sorunun ciddiyetini daha da artırmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) PISA 2015 programı kapsamında yayınladığı 'Öğrencilerin İyilik Hali' raporuna göre ülkemizde 13-16 yaş arası öğrencilerin %18,6'sı ayda en az birkaç kez akranları tarafından zorbalığa (sözel veya fiziksel) maruz bırakıldığını ifade etmişlerdir. OECD'ye üye ülkelerin ortalaması ise %18,7'dir[12]. Türkiye'nin OECD ortalamasında bulunması şu anda var olan sorunların ciddiyetine ve ileriki dönemlerde bu alanda karşılaşacağı muhtemel sorunların önemine dair önemli ipuçları vermektedir. Özellikle kamusal gösterim araçlarına sıklıkla konu olan okullardaki şiddet haberleri insanların ilgisini çekmekle birlikte akademik çalışmaların da merak konusu olmaya başladığı görülmektedir. Akran zorbalığı batı literatüründe yaygın bir çalışma alanı olmasına karşılık Türkiye'de akademik literatüre konu olması oldukça yenidir. Öyle ki akran zorbalığı ve gençlik konulu yetmiş dördü (74) makale, elli dokuzu (59) tez ve yedisi (7) kitap çalışması olmak üzere toplam 140eser üretilmiş olması ve bu eserlerin tamamının 2000 yılı ve sonrasına ait olması bu yeniliği göstermesi açısından önemli bulgu olduğu düşünülmektedir. Bu alanda yapılmış tez çalışmaları düzeylerine göre değerlendirildiğinde on ikisinin (12) doktora, kırk dördünün (44) yüksek lisans, üçünün (3) tıpta uzmanlık seviyesinde kaleme alındığı görülmektedir. Kısa süre içerisinde doktora düzeyinde üretilen tez çalışmaların bu derece artabilmesi akran zorbalığı alanının sunduğu akademik üretim fırsatlarının bir tezahürü olarak düşünülebilir. Üretilen tez çalışmalarının çoğunlukla psikolojik danışmanlık ve rehberlik (17) ve eğitim bilimleri (17) anabilim dalları bakışı ile ele alınması sorunun sosyal yönünün göz ardı edilmesine neden olabilir. Akran zorbalığına sosyal bir bakışın kazandırılması konuya ilişkin literatürün zenginleşmesine katkı sunacağı düşünülmektedir. Bir diğer önemli husus ise tez çalışmalarının büyük ekseriyette nicel araştırma yöntemleri çerçevesinde ele alınmış olmasıdır. Özellikle akran zorbalığına dair oluşturulmuş ölçeklerin çalışmalarda sıklıkla kullanılması ancak nitel araştırma yöntemi ile yapılmış çalışmaların sınırlı sayıda kalması ortaya konulacak muhtemel sonuçların tek yönlü bir akademik bakış sunmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Bu yüzden alanda yapılacak nitel yöntemli çalışmalar araştırmacılara yeni bakış açıları ve yeni konular için fırsat sunabilir. Akademik çalışmalar temsil ettiği örneklem grupları açısından incelendiğinde ise ileriki dönemde akran

12 OECD, 2017, ss.17

zorbalığının seyri ve araştırmacılara sunduğu imkanlar açısından önemli fırsatlar sunabileceği düşünülmektedir. Bunun önemli nedeni akran zorbalığı alanında yapılacak araştırmaların iki farklı örneklem grubunda da gerçekleştirilebilmesi özelliğidir. Öyle ki akran zorbalığı alanında yapılmış çalışmalar incelendiğinde zorbalığın faili ve zorbalığın mağduru şeklinde iki farklı örneklem grubunun olduğu görülmektedir. Örneklem gruplarındaki bu farklılık araştırmaların amaçlarında, bulgularında ve sonuçlarında çeşitliliğe neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu farklılığın bu alanda yapılması muhtemel çalışmalarda araştırmacılara yeni imkanlar sunabileceği ve akademik literatürü zenginleştirebileceği düşünülmektedir. Son olarak ele alınan konular incelendiğinde akran zorbalığı çalışmaların genellikle okul odağında araştırmalara konu edinildiği görülmektedir. Her ne kadar bir ergen veya gencin en çok zaman geçirdiği mekanların başında okul olsa da özellikle gençlerin okul dışı mekanlarda ve zamanlarda zorbalık davranışı ile kurduğu ilişkileri konu alacak çalışmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

"Akran Zorbalığı/Baskısı/Şiddeti/Saldırganlığı" ve *"Şiddet"* temaları ile ilişkili olan ve yeni bir riskli davranış türü olarak kabul edilen alanlardan bir diğeri ise siber zorbalıktır. Tıpkı intihar davranışının gösterim şeklindeki değişime benzer olarak zorbalıkta gösterim yerini ve şeklini değiştirebilmektedir. Evde, sokakta, okulda, stadyumlarda kendini gösteren şiddet veya zorbalık kendisine yeni bir mecra keşfetmiştir. Bu yeni mecranın çerçevesini ekran oluştururken faili ya da mağduru yine insandır. Özellikle sanal, görsel ve işitsel medya araçlarının kullanımında gençlerin çoğunluğu oluşturduğu düşünüldüğünde bu yeni riskli davranış biçiminin asıl faili veya mağdurunun daha çok gençler olacağı öngörülmektedir. Belsey (2006), siber zorbalığı "bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da grup tarafından diğerlerine zarar vermek için tasarlanan kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca davranış içeren zorbalık türü" olarak tanımlamıştır. Siber zorbalık davranışı en az iki kişiyi kapsamı içerisine almaktadır. Bunlardan birisi faildir diğeri ise mağdurdur. Fail bazen de bir grup olarak zorbalık davranışı içerisinde yer alabilmektedir. Bir başka grup daha vardır ki zorbalığa tanık olmaktadır ama bulunduğu yer açısından savunmasızdır, seyircidirler. Ancak çoğunlukla failin de mağdurunda çoğunlukla gençler olduğu düşünülmektedir. Zorbalığın araçları ise oyunlar, e-postalar, kameralar, internet siteleri, arkadaşlık siteleri veya sosyal medyanın kendisi olabilmektedir[13]. Siber zorbalık yöntem olarak ise daha çok sosyal medya platformları üzerinden tacizler, çevrimiçi lakap takmalar gerek yorumlar gerek ifşa etme davranışı üzerinden mahcup etme, fiziksel ve cinsel tehditler ve şantajlar kullanılabilmektedir. Öyle ki son dönemlerde siber zorbalık mağduriyetlerine yönelik çok çeşitli haberler yazılı veya görsel medyada artış göstermeye başladığı görülmektedir[14]. Türkiye'de siber zorbalığın neden olduğu etkileri geniş bir çerçevede ele alan araştırmalara rastlanılmamaktadır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nde Pew Research merkezinin 4,

---

13 Campbell, 2005, ss. 69

14 Bknz: https://www.haberturk.com/siber-zorbalik-magduru-14-yasindaki-reklam-yuzu-intihar-etti-1793 439, Erişim Tarihi: 22.11.2018
Bknz: http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turk-kizi-seniz-sanal-zorba-kurbani-19693094, Erişim Tarihi: 22.11.2018
Bknz: https://www.ntv.com.tr/dunya/siber-zorbaliga-maruz-kalan-kiz-kendini-asarak-intihar-etti,vny1zy_HE0q9O_EKsZrCOQ, Erişim Tarihi: 22.11.2018
Bknz: https://www.haberturk.com/her-5-ebeveynden-birinin-cocugu-siber-zorbalik-magduru-2128 696, Erişim Tarihi: 22.11.2018

248 kişi üzerinden hazırladığı "Çevrimiçi Taciz 2017" raporuna göre her 10 kişiden 4'ünün siber zorbalığının en az bir türüne uğradığını gösterirken, bir diğer bulguda ise araştırmaya katılanların %62'si tarafından siber zorbalığın büyük bir problem olarak görüldüğü ifade edilmektedir[15]. Böylesi derin ve olumsuz etkilerinin ortaya çıktığı bir davranış şekli artık dünyanın birçok yerinde 21. yüzyılın zorbalığı olarak tanımlanmasına neden olabilmektedir. Kapsamı ve araçlarının bu kadar geniş, fail ve mağdurlarının bu derece fazla olduğu düşünülen bir davranış biçiminin akademik çalışmalara konu olması beklenen bir durumdur. Türkiye'de ki hane halkının internet hizmetlerine erişimi ve genç nüfusun oranı düşünüldüğünde siber zorbalık davranışları ile çok daha sık karşılaşılacağı aynı oranda da akademik çalışmalara konu olacağı kaçınılmazdır. 21. yüzyılın zorbalığı olarak ifade edilen bu yeni riskli davranış biçimi Türkiye'deki akademik literatürde 2000 yılı sonrasında kendine yer bulabilmiştir. 2000-2009 yılları arası bu alanda üretilen eser sayısının beşinin (5) tez, üçünün (3) ise makale çalışması olduğu düşünüldüğünde beklenen düzeye erişilemediği görülmektedir. Siber zorbalık konulu çalışmaların hızlı bir yükseliş gösterdiği dönem 2010-2017 yılları arasını kapsayan son dönemdir. Altmış altısı (66) makale, altmış sekizi (68) tez ve biri (1) kitap olmak üzere toplam yüz otuz beş (135) eser kaleme alınmıştır. Böylelikle riskli davranış şekillerinden kabul edilen siber zorbalık sadece 7 yıllık süreç içerisinde çok ciddi bir yükseliş göstermiş ve Türkiye'deki riskli davranış literatürü içerisinde kendisine önemli bir yer bulmuştur. Ergenler veya üniversite öğrencilerinden seçilen belirli örneklem grupları üzerinde ağırlıklı olarak görüş, algı, duyarlılık, eğilim veya maruz kalma düzeylerinin incelenmesi gibi ölçme-değerlendirme çalışmalarının sıklıkla yapıldığı görülmektedir. Bunun dışında bilgisayar oyunları, şiddet içerikli videolar, sosyal medya platformları gibi siber zorbalığın gösterim şekli üzerinden yapılan çalışmalarda literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Siber zorba mağdurları veya failleri ile yapılmış derinlikli çalışmalar ise yok denecek kadar az düzeydedir. Bunun yanında intihar, kendini yaralama, kişilik bozuklukları, anksiyete sorunları gibi siber zorba davranışının ortaya çıkardığı farklı problemler ve sonuçları üzerine yapılmış çalışmalara ulaşılamamıştır. Son olarak siber zorbalığın türlerine yönelik kapsamlı çalışmaların da literatürde mevcut olmadığı görülmektedir. Sonuç olarak son dönemde önemli bir riskli davranış şeklini alan siber zorbalık önümüzdeki süreçte çalışılabilecek birçok konuyu ihtiva etmektedir.

Bu kısmında değinilmesi gereken bir diğer alan ise *"Şiddet"* temasıdır. Çalışmaların spesifik bir konu ile ilişkili olmasından ziyade genel şiddet türleri, bağlamları ve şiddetin sonuçları üzerinden genel bir araştırma yapılmış olması şiddet ve gençlik konusunun ayrı bir tema haline getirilmesinde önemli bir etkendir. Bu tema altında yer alan eserler büyük ekseriyetle *şiddet eğilimleri*, *şiddet algısı*, *şiddet sıklığı*, *şiddetin nedenleri/faktörleri*, *şiddet deneyimleri/yaşantısı* ve *şiddete karşı bakış/tutum* gibi tanımsal ve bağlamsal amaçlar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Aile içi şiddetin, aile ilişkilerinin, televizyon gibi görsel medya araçlarının, okul, üniversite gibi sosyal ve eğitsel mekanların şiddet davranışı üzerindeki etkilerinin araştırıldığı çalışmalarda mevcuttur. Şiddet deneyimi ve yaşantısı konularında mağdur odaklı çalışmaların ağırlıkta olmasına karşılık fail odaklı çalışmaların yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Diğer bir husus önceki temalarda görülen okul odaklı akademik çalışmaların *"Şiddet"* temalı eserlerde yoğun bir şekilde bulunmasıdır. Ancak bu çalışmalar dışında gençliği yakından ilgilendiren özel konuları ele alan çalışmalara da rastlanıl-

15 http://www.pewinternet.org/2017/07/11/online-harassment-2017/, Erişim Tarihi 22.11.2018

maktadır. Örneğin romantik veya flört ilişkilerinde görülen şiddet, namus algısı ve şiddet ilişkisi gibi gençliğin gündemini yakalayabilen az sayıda esere ulaşılabilmiştir. Bu tür çalışmaların artması güncel gençlik sorunlarını yakından anlayabilmek açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir. *"Şiddet"* çalışmaları nicel olarak değerlendirildiğinde yetmiş altı (76) makaleye karşılık kırk (40) tez ve on yedi (17) kitabın üretildiği görülmektedir. Diğer temalarla kıyaslandığında kitap türünde üretilen eserlerin sayıca fazla olduğu söylenebilir. Tez çalışmaları ise sayısal anlamda tatmin edici gibi görünse de tez düzeylerinin çeşitliliği açısında aynı şeyleri söylemek mümkün değil. Öyle ki tez düzeyleri açısından değerlendirildiğinde eserlerin büyük oranda yüksek lisans tezleri olduğu tespit edilmiştir. Otuzu (30) yüksek lisans tezine karşılık yalnızca sekiz (8) doktora düzeyinde çalışma kaleme alınmıştır. Sonraki yıllarda doktora düzeyinde gençlik çalışmalarının üretilmesi akademik literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Saldırganlık ve öfke iki farklı çalışma alanıdır. Ancak saldırganlık ve öfke konularının birlikte ele alan çalışmalar azımsanmayacak derecede fazladır. Saldırganlığın bir boyutuyla öfke davranışının bir sonucu olarak görülebilmesi ve saldırganlığın azaltılması için öfkenin kontrol altına alınması gerektiği gibi yaklaşımlar iki farklı konunun birlikte çalışılmasına imkan sağlayan hususlardır. Örneğin öfke davranışının önlenmesine yönelik hazırlanan "saldırganlık ve öfkeyi azaltma programları" veya "öfke kontrolü programları" bu yaklaşımın sonuçlarındandır. Bu tür uygulamalar ve akademik çalışmalar dikkate alındığında eserlerin tasnifi aşamasında saldırganlık ve öfke temalarının birlikte ele alınmasının daha doğru olabileceği kanaatine varılmıştır. Bu alanlarda üretilen eserler içerikleri bağlamında değerlendirildiğinde saldırganlık davranışı üzerine üretilen çalışmaların daha çok sosyal boyutta, öfke davranışı üzerine üretilen çalışmaların ise klinik boyutta ele alındığı görülmektedir. Ayrıca *"Saldırganlık ve Öfke"* alanında yapılan ilk dönem çalışmaları daha çok üniversite gençliği üzerinde yapılırken son dönem çalışmalarının ise lise gençliği üzerinde yoğunlaşması dikkat çekicidir. Bu durum son dönemde lise ve benzeri okullarda artan saldırganlık olaylarının akademik literatürü etkilediği şeklinde yorumlanabilir. *"Saldırganlık ve Öfke"* temalı çalışmalar eser türlerine göre incelendiğinde tez (98) ve makale (93) sayısının birbirlerine yakın olmasına rağmen kitap (2) sayısının ise oldukça düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir. Kitap sayısında yaşanan azlığın nedeni *"Saldırganlık ve Öfke"* alanında elde edilen araştırma sonuçlarının kitap çalışmalarından beklenen kapsayıcılığı ve teorik çerçeveyi karşılayamaması olarak düşünülebilir. Aynı durum ile tez düzeylerinde de karşılaşılmaktadır. Öyle ki seksen yedi (87) yüksek lisans tezine karşılık yalnızca on (10) doktora düzeyinde tez çalışmasının yapılabilmiş olması çalışılan konunun kapsayıcılığı ve teorik çerçevesinde yaşanılan sınırlılığının bu hususta etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Bazı riskli davranışlar niteliği ve çeşidi bağlamında sınıflandırılamamıştır. Bu nedenle bu ve benzeri çalışmaların ayrı bir tema altında tasnif edilmesinin diğer temaların niteliklerinin korunmasına yardımcı olacağı düşünülmüştür. Bu amaçla *"Riskli/Problemli davranışlar"* teması bu çalışmanın riskli davranışlar üst başlığından bağımsız olarak oluşturulmuştur. Riskli/problemli davranışlar teması altında ele alınan çalışmalar daha çok *riskli-risk alma, problemli, sapmış-sapkın, uyumsuz veya kuraldışı davranışlar* gibi kavramlarla ele alınmıştır. Üretilen eserler nicel olarak değerlendirildiğinde en az çalışmanın bu temada yapıldığı görülmektedir. Elli biri (51) makale, yirmi beşi (25) tez ve biri (1) kitap olmak üzere yalnızca yetmiş yedi (77) eser ortaya konulabilmiştir.

2000 yılına kadar yalnızca üç (3) çalışmanın haricinde riskli davranış kavramsallaştırılmasının akademik çalışmalarda yapılamamış olması dikkat çekicidir. Son olarak bu alanda yapılmış çalışmaların örneklem gruplarının büyük oranda liseli veya ergenlerden oluştuğu görülmektedir. Özellikle risk alma davranışı, problemli davranış veya sapma davranışı gibi kavramsallaştırmaların liseliler ve ergenler üzerinde araştırma konusu olmasında ergenlik döneminin özellikleri ve riskli davranış ilişkisinin etkili olduğu söylenebilir.

Kapsamı ve çok boyutluluğu düşünüldüğünde sonuç olarak bu eser ile Türkiye'de üretilen akademik eserlerin tematik ve dönemsel bir çerçevede ele alınarak sınırlılıklarının ortaya konulmaya, son dönem güncel konuların ve özgün çalışma alanlarının tespit edilerek araştırmacı ve uygulayıcılara sunmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışma ile riskli davranışın uygulama araçlarında, yöntemlerinde ve fail ve mağdurlarında meydana gelen değişim ortaya konulmak istenmiştir. Örneğin tarihsel süreç içerisinde şiddetin riskli davranış içerisindeki karşılığı fiziksel şiddet iken, bugün akran şiddeti, siber şiddet gibi yeni kavramsal ve tematik alanların keşfi ve seyri bu bağlamda okuyucuya sunulmuştur. Son olarak elde edilen bulgular akademik literatürün nesnel bir şekilde değerlendirilerek belirlenen değişkenlerdeki yoğunluklarını tespit etme ve tematik eksikliklerini tamamlama noktasında bir katkı sunacağı ve aynı bulgulardan yola çıkarak farklı çalışmaların yapılabilmesi için araştırmacılara imkan sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Belsey, (2006) Cyberbullying: An EmergingThreattotheAlways On Generation. (10.10.2006) http://www.cyberbullying.ca

Creswell, John, W. (2016). Araştırma Deseni-Nicel, Nitel ve Karma Yöntem Yaklaşımları. Ankara: Eğiten Kitap

Campbell, M. A. (2005). Cyberbullying: An old problem in a newguise? Australian Journal of Guidanceand Counseling, 15, 68-76.

OECD (2017), PISA 2015 Results (Volume III): Students 'Well-Being, PISA, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/9789264273856-en

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

https://istatistik.yok.gov.tr/, Erişim Tarihi: 17.11.2018

http://www.pewinternet.org/2017/07/11/online-harassment-2017/, Erişim Tarihi 22.11.2018

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21516, Erişim Tarihi: 18.11.2018

http://www.who.int/gho/mental_health/suicide_rates/en/, erişim: 18.11.2018

http://www.milliyet.com.tr/canli-yayinda-intihar-etti-gundem-2324752/, Erişim Tarihi: 18.11.2018

https://www.haberturk.com/gundem/haber/1073159-bileklerini-kesip-sosyal-medyadan-paylasti, Erişim Tarihi: 18.11.2018

https://www.haberler.com/sevgilisinden-ayrilan-genc-canli-yayinda-intihar-9248348-haberi/, Erişim Tarihi: 18.11.2018

http://www.milliyet.com.tr/sosyal-medyadan-vasiyetini-gundem-1955589/, Erişim Tarihi: 18.11.2018

https://www.dha.com.tr/istanbul/mavi-balina-oyunu-130-ergeni-intihara-surukledi/haber-1547626/video/, Erişim Tarihi: 20.11.2018

https://www.haberturk.com/tv/burasi-turkiye/video/mavi-balinadan-sonra-mariam-korkusu-basladi/488857

https://www.ntv.com.tr/teknoloji/sosyal-medya-gencleri-intihara-mi-surukluyor,tT9F7xVcVEOkkD_rzBvQ7g, Erişim Tarihi: 20.11.2018

https://www.sabah.com.tr/yasam/2017/10/13/sosyal-medya-linci-intihara-surukledi

https://www.sozcu.com.tr/2017/saglik/twitterdan-itiraf-gibi-aciklama-sosyal-medya-gencleri-intihara-surukluyor-2131603/

https://www.ensonhaber.com/liseli-kizi-intihara-surukleyen-santaj-2014-01-15.html, Erişim Tarihi: 20.11.2018

https://www.haberturk.com/yasam/haber/728333-intihar-ettiren-ciplak-santaj, Erişim Tarihi: 20.11.2018

http://www.hurriyet.com.tr/dunya/cinsel-santaj-olume-surukledi-40674979, Erişim Tarihi: 20.11.2018

https://www.sondakika.com/haber/haber-eski-sevgilisi-santaj-yapinca-dugununne-10-gun-10500348/, Erişim Tarihi: 20.11.2018

https://www.haberturk.com/siber-zorbalik-magduru-14-yasindaki-reklam-yuzu-intihar-etti-1793439, Erişim Tarihi: 22.11.2018

http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turk-kizi-seniz-sanal-zorba-kurbani-19693094, Erişim Tarihi: 22.11.2018

https://www.ntv.com.tr/dunya/siber-zorbaliga-maruz-kalan-kiz-kendini-asarak-intihar-etti,vny1zy_HE0q9O_EKsZrCOQ, Erişim Tarihi: 22.11.2018

https://www.haberturk.com/her-5-ebeveynden-birinin-cocugu-siber-zorbalik-magduru-2128696, Erişim Tarihi: 22.11.2018

Veri Kaynakları:

- *TUBİTAK-ULAKBİM Kataloğu*
- *TO-KAT (Ulusal Toplu Katalog)*
- *YÖK Tez Tarama Kataloğu*
- *YÖK Akademik Arama*
- *Google Akademik*
- *ASOS İndekss*
- *ACAR İndeks*
- *Türkiye Makaleler Bibliyografyası*
- *Türkiye Kitaplar Bibliyografyası*
- *Milli Kütüphane Kataloğu*
- *İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphane Kataloğu*
- *Beyazıt Devlet Kütüphanesi Kataloğu*
- *Boğaziçi Üniversitesi Kütüphane Kataloğu*

- *Bilgi Üniversitesi Kütüphane Kataloğu*
- *İstanbul Üniversitesi Kütüphane Kataloğu*
- *Yalova Üniversitesi Kütüphane Kataloğu*
- *Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Kataloğu*
- *Ankara Üniversitesi Kütüphane Kataloğu*
- *www.suconleme.org*
- *www.kutuphane.fisek.org*
- *www.arastirmax.org*
- *www.psikiyatri.org*
- *www.kriminoloji.com*
- *www.maddebagimliligi.org*
- *http://addicta.com.tr/*
- *www.tcps.org*
- *www.pdfqueen.com*
- *www.sabev.org.tr*
- *www.pa.edu.tr*
- *www.kitapyurdu.com*
- *www.idefix.com*
- *www.nadirkitap.com/*
- *pdf.gen.tr*
- *www.belgeler.com*
- *www.pdfbul.com/*
- *http://www.docpdfs.com/*
- *http://dergipark.ulakbim.gov.tr/index/index*
- *http://psikiyatridizini.net/Default.aspx*

DEĞERLER EĞİTİMİ MERKEZİ
Süleymaniye Caddesi, Elmaruf Sokak, No:3 Fatih/İSTANBUL
Tel: 0(212) 512 19 90 Faks: 0(212) 512 19 91
www.dem.org.tr | info@dem.org.tr